KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE

Na koricama:

Simbol (»Logo«) na koricama i naslovnoj stranici, ulomak je s kršćanskog nadgrobnog spomenika iz Domitilinih katakomba (Rim), a potječe s kraja III. stoljeća.
Sliku iz pastirskog života, poganskog podrijetla, kršćani su upotrijebili kao simbol mira i blaženstva koje pokojnikova duša nalazi u vječnosti.

Ovaj lik upućuje također na cjelokupno značenje Katekizma: Krist, Dobri Pastir, koji svojom vlašću (štap) vodi i štiti svoje vjernike (ovca), poziva ih milozvučnim suglasjem istine (flauta) i daje im pokoj u sjeni »drva života«, njegova otkupiteljskog Križa koji otvara Raj.

Prijevod je rađen prema Latinskom tipskom izdanju *Catechismus Catholicae Ecclesiae*.

Hrvatski prijevod je potvrdila i dala »Imprimi potest« Commissione Interdicasteriale per il Catechismo della Chiesa Cattolica Prot. N. XII/91 C
Roma, 6 luglio 1994.
Joseph card. Ratzinger
Praecfectus

KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE

DORAĐENO IZDANJE

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

Izdavač:
Hrvatska biskupska konferencija

Nakladnik:
Glas Koncila, Kaptol 8, Zagreb
Tel.: 01/4874 315; faks: 01/4874 319
E-pošta: prodaja@glas-koncila.hr
www.glas-koncila.hr

Prijevod i slog:
Glas Koncila, Zagreb 2016.

Dorađeno izdanje tiskano u svibnju 2016. godine.

ISBN 978-953-241-383-0

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000933081.

KRATICE

Kratice biblijskih knjiga abecednim redom

Am	Amos
Bar	Baruh
Br	Knjiga Brojeva
Dj	Djela apostolska
Dn	Daniel
Ef	Poslanica Efežanima
Est	Estera
Ez	Ezekiel
Ezr	Ezra
Fil	Poslanica Filipljanima
Flm	Poslanica Filemonu
Gal	Poslanica Galaćanima
Hab	Habakuk
Hag	Hagaj
Heb	Poslanica Hebrejima
Hoš	Hošea
Iv	Evanđelje po Ivanu
1 Iv	Prva Ivanova poslanica
2 Iv	Druga Ivanova poslanica
3 Iv	Treća Ivanova poslanica
Iz	Izaija
Izl	Knjiga Izlaska
Izr	Mudre izreke
Jak	Jakovljeva poslanica
Jd	Judina poslanica
Jdt	Judita
Jl	Joel
Job	Job
Jon	Jona
Jr	Jeremija
Jš	Jošua
Kol	Poslanica Kološanima
1 Kor	Prva poslanica Korinćanima
2 Kor	Druga poslanica Korinćanima
1 Kr	Prva knjiga o Kraljevima
2 Kr	Druga knjiga o Kraljevima
Lev	Levitski zakonik
1 Ljet	Prva knjiga Ljetopisa
2 Ljet	Druga knjiga Ljetopisa
Lk	Evanđelje po Luki
1 Mak	Prva knjiga o Makabejcima
2 Mak	Druga knjiga o Makabejcima
Mal	Malahija
Mih	Mihej
Mk	Evanđelje po Marku
Mt	Evanđelje po Mateju
Mudr	Knjiga Mudrosti
Nah	Nahum
Neh	Nehemija
Ob	Obadija
Otk	Otkrivenje
Pj	Pjesma nad pjesmama
Pnz	Ponovljeni zakon
Post	Knjiga Postanka
Prop	Propovjednik (Kohelet)
Ps	Psalmi
1 Pt	Prva Petrova poslanica
2 Pt	Druga Petrova poslanica
Rim	Poslanica Rimljanima
Rut	Ruta
1 Sam	Prva knjiga o Samuelu
2 Sam	Druga knjiga o Samuelu
Sef	Sefanija
Sir	Knjiga Sirahova
1 Sol	Prva poslanica Solunjanima
2 Sol	Druga poslanica Solunjanima
Suci	Knjiga o Sucima
1 Tim	Prva poslanica Timoteju
2 Tim	Druga poslanica Timoteju
Tit	Poslanica Titu
Tob	Tobija
Tuž	Tužaljke
Zah	Zaharija

Ostale kratice i sigle

a.	articulus (članak)
AAS	*Acta Apostolicae Sedis*
AHMA	*Analecta hymnica Medii Aevi*
Ap. konst.	Apostolska konstitucija
Ap. pob.	Apostolska pobudnica
Ap. posl.	Apostolska poslanica
BP	*Biblioteca patristica*
c.	corpus articuli (srednji dio članka)
CA	Corpus apologetarum Christianorum saeculi secundi
CCEO	Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium
CCG	*Corpus Christianorum (Series Graeca)*
CCL	*Corpus Christianorum (Series Latina)*
COD	*Conciliorum Oecumenicorum Decreta*
CSEL	*Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*
Dekl.	Deklaracija
Dekr.	Dekret
dist.	distinctio (distinkcija)
Dogm. konst.	Dogmatska konstitucija
DS	H. DENZINGER – A. SCHÖNMETZER, *Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*
Ed. Leon.	SANCTI THOMAE AQUINATIS Doctoris Angelici *Opera omnia* iussu impensaque Leonis XIII P.M. edita
Enc.	Enciklika
Funk	F. X. FUNK, *Patres apostolici*, 2. izd.
GCS	*Die griechischen christlichen Schriftsteller*
kan.	kanon
Konst.	Konstitucija
MGH	*Monumenta Germaniae Historica*
MHSI	*Monumenta historica Societatis Iesu*
Past. konst.	Pastoralna konstitucija
PG	*Patrologia graeca* (J. P. MIGNE)
PL	*Patrologia latina* (J. P. MIGNE)
PLS	*Patrologia latina. Supplementum*
pogl.	poglavlje
PTS	*Patristische Texte und Studien*
p.	pars (dio)
q.	quaestio (pitanje)
SC	*Sources chrétiennes*
SPM	*Stromata patrisitica et medievalia*
str.	stranica
sv.	svezak
TD	*Textes et documents*
TPL	*Textus patrisitici et liturgici*
ur.	uredio
usp.	usporedi
zaklj.	zaključak
zasj.	zasjedanje
ZKIC (=CCEO)	Zakonik kanonskoga prava Istočnih crkava (Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium)
ZKP (=CIC)	Zakonik kanonskoga prava (Codex Iuris Canonici)

APOSTOLSKO PISMO

»VEOMA SE RADUJEMO«

kojim se odobrava i proglašuje latinsko tipsko izdanje Katekizma Katoličke Crkve

Časnoj braći kardinalima, patrijarsima, nadbiskupima, biskupima, prezbiterima, đakonima i svim članovima Božjega naroda

IVAN PAVAO BISKUP

SLUGA SLUGU BOŽJIH
NA TRAJAN SPOMEN

VEOMA SE RADUJEMO što na svjetlo izlazi latinsko tipsko izdanje Katekizma Katoličke Crkve, koje ovim apostolskim pismom odobravamo i proglašujemo te koje tako postaje službeni tekst spomenutog Katekizma. Ovo se zbiva otprilike pet godina nakon objavljivanja apostolske konstitucije *Fidei depositum,* 11. listopada godine 1992., kojom je, prigodom spomena tridesete obljetnice otvaranja Drugoga vatikanskog koncila uveden u svijet prvi tekst Katekizma izrađen na francuskom jeziku.

Radosno smo svi mogli utvrditi kakvom je blagonaklonošću ovih godina Katekizam bio ponajviše primljen i kako je široko bio rasprostranjen osobito među krajevnim Crkvama, koje su ga prevele na

svoj vlastiti jezik, da bi bio pri ruci raznim zajednicama zemalja raznih jezika. Time se potvrđuje kako je prikladno godine 1985. izvanredno zasjedanje Biskupske sinode od Nas zatražilo, da se sastavi Katekizam ili priručnik svega katoličkoga nauka o vjeri i o ćudoređu.

Kad je Vijeće kardinala i biskupa, koje je osnovano za to godine 1986., sažetim stilom sastavilo Katekizam, odobrili smo ga i proglasili gore spomenutom apostolskom konstitucijom, koja također sada zadržava svu svoju snagu i korist te ovim tipskim latinskim izdanjem dobiva svoju završnu provedbu.

Vijeće koje se sastoji od raznih služba Apostolske Stolice, a koje smo godine 1993. radi toga osnovali, usavršilo je ovo izdanje. To Vijeće kojemu smo za predsjednika postavili Našega časnog brata Josepha kardinala Svete Rimske Crkve Ratzingera, marljivo se trudilo da ispuni zadaću koja mu je povjerena, svraćajući napose pozornost na brojne predložene ispravke koji su ovih godina od crkvenih zajednica iz raznih strana odasvud po svijetu ovamo pristigli s obzirom na izjave samoga Katekizma.

U tome se jasno smije razumjeti da tako značajno slanje ispravaka za usavršenje Katekizma pokazuje posve jedinstveno nastojanje koje je Katekizam po svem svijetu pa i u nekršćanskim mjestima mnogostruko potaknuo te potvrđuje nakanu Katekizma da se predstavi kao potpuno i cjelovito izlaganje katoličkog nauka iz kojega može svatko upoznati što Crkva ispovijeda i slavi, što proživljava i što moli u svojem svagdanjem životu i radu. Jednako se očito zapaža odlučna volja da pruži svoj udio da se ljudima naših dana na najprikladniji način izloži kršćanska vjera, od koje Katekizam obrađuje glavne i nužne sastojke. Nadalje, ovom zajedničkom suradnjom mnogih dijelova Crkve ponovno se ostvaruje ono što rekosmo u spomenutoj apostolskoj konstituciji Fidei depositum: »Stjecaj tolikih glasova doista izražava ono što možemo nazvati simfonijom vjere«[1].

S tih je također razloga Vijeće trijezna duha pretresalo iznesena mišljenja, brižljivo ih je postavljenim pitanjima istražilo i Nama predalo svoje prosudbe na potvrdu. Te prosudbe, ukoliko puštaju da

---

[1] IVAN PAVAO II., Apostol. konstit. *Fidei depositum*, 2.

predmeti Katekizma koji se odnose na poklad katoličke vjere budu prikladnije otvoreni ili dopuštaju da se neke istine iste vjere sastave u obliku koji je primjereniji zahtjevima današnje katehetske obuke, prihvatili smo i zato su ušle u ovo tipsko latinsko izdanje. Ovo izdanje svakako u svojim naucima vjerno ponavlja onaj spis što smo ga Mi Crkvi i svijetu javnom vlašću mjeseca prosinca godine 1992. predali.

Latinsko tipsko izdanje, koje danas objavljujemo, dovršava cjelokupno djelo sastavljanja Katekizma, koje je započelo godine 1986., i sretno se ispunjava želja spomenutog izvanrednog zasjedanja Biskupske sinode. Sada Crkva ima pri ruci ovo novo izlaganje velikoga ugleda svoje jedne i trajne apostolske vjere koje će biti »valjano i zakonito sredstvo u službi crkvenog zajedništva« i »sigurno pravilo za poučavanje vjere« a i »pouzdan i autentičan tekst uspoređivanja« za razjašnjavanja Katekizama pojedinih mjesta.[2]

U ovom vjerodostojnom i prikladno složenom izlaganju katoličke vjere i nauka, katehetska će pouka otkriti potpuno siguran put da se kršćanska poruka u svim i pojedinim dijelovima iznese ljudima našega vremena.

Iz ovoga će sveska svaki vjeroučitelj dobiti čvrstu pomoć, kojom će u mjesnoj Crkvi moći priopćiti jedini i vječni poklad vjere, dok se, uz pomoć Duha Svetoga, trudi da poveže čudesno jedinstvo kršćanskog otajstva sa samim mnogostrukim potrebama i prilikama života onih kojima je namijenjena ova poruka. Cjelokupna katehetska djelatnost moći će kod Božjega naroda doživjeti nov i obilan polet bude li znala iskoristiti i ispravno cijeniti ovaj pokoncilski Katekizam.

Čini se da je to danas još od veće važnosti, kada već nadolazi treće tisućljeće. Neodložno se traži posebna služba naviještanja blagovijesti da svi mogu upoznati i primiti poruku Evanđelja te tako rasti »do mjere uzrasta punine Kristove« (*Ef* 4, 13).

Veoma dakle potičemo svoju časnu braću u biskupstvu, kojima se napose povjerava Katekizam Katoličke Crkve, da se, prihvaćajući ovu izvrsnu prigodu objavljenoga tipskog izdanja, brižnije založe da se

---

[2] IVAN PAVAO II., Apostol. konstit. *Fidei depositum*, 4.

tekst što više raširi a i da se promiče njegovo spremno prihvaćanje kao jednoga izvrsnoga dara za povjerene im zajednice koje će tako moći ponovno otkriti neiscrpiva bogatstva vjere.

Kamo sreće da složnom i uzajamno nadopunjujućom službom svih stupnjeva od kojih se sastoji Božji narod svi upoznaju Katekizam i da ga svi prime, da se proširi i do na kraj svijeta ojača ona suglasnost u vjeri koje se izvor i početo nalaze u Trojstvenom Jedinstvu.

Mariji Majci Kristovoj, koju danas slavimo kao na nebo dušom i tijelom uznesenu, povjeravamo ove želje da se do kraja provedu na duhovnu dobrobit svih ljudi.

U Castel Gandolfu, 15. kolovoza 1997.,
osamnaeste godine našega pontifikata

APOSTOLSKA KONSTITUCIJA

»FIDEI DEPOSITUM«

kojom se javnosti predaje Katekizam Katoličke Crkve priređen nakon Drugoga vatikanskog općeg koncila

Časnoj braći kardinalima, patrijarsima, nadbiskupima, biskupima, prezbiterima, đakonima i svim članovima naroda Božjega

IVAN PAVAO BISKUP

SLUGA SLUGU BOŽJIH
NA TRAJAN SPOMEN

ČUVANJE POLOGA VJERE zadaća je koju je Gospodin povjerio svojoj Crkvi, i ona ju neprestano ispunja. Drugi vatikanski opći koncil, što ga je prije trideset godina otvorio moj prethodnik blage uspomene papa Ivan XXIII., imao je nakanu i svrhu osvijetliti apostolsko i pastirsko poslanje Crkve te sjajem istine Evanđelja potaknuti sve ljude da traže i prihvate Kristovu ljubav koja nadilazi svaku spoznaju.[1]

Tom je koncilu papa Ivan XXIII. doznačio kao temeljnu zadaću da bolje sačuva i izloži dragocjeni polog kršćanskog nauka kako bi bio pristupačniji Kristovim vjernicima i svim ljudima dobre volje. Stoga

---

[1] Usp. *Ef* 3, 19

Koncil nije prvenstveno morao osuditi suvremene zablude, nego prije svega založiti se da jasno prikaže snagu i ljepotu vjerskog nauka. »Prosvijetljena svjetlom ovoga koncila« – govorio je Papa – »Crkva će, uzdamo se, povećati svoja duhovna bogatstva i, crpeći odatle nove energije, neustrašivo će gledati u budućnost«; na nama je da se »zdušno, bez straha, dademo na posao što ga zahtijeva naše vrijeme, nastavljajući tako put kojim je Crkva išla tijekom gotovo dvadeset stoljeća«.[2]

S Božjom pomoći koncilski su Oci, u četiri godine rada, mogli izraditi značajan skup doktrinalnih izlaganja i pastoralnih uputa i podastrijeti ga svoj Crkvi. Pastiri i vjernici u njima nalaze usmjerenja za onu »obnovu misli, djelatnosti, ponašanja, moralne snage, radosti i nade, koju je Koncil žarko želio«.[3]

Otkako je zaključen, Koncil nije prestao nadahnjivati život Crkve. Godine 1985. mogli smo izjaviti: »Za nas – koji smo imali posebnu milost da na njemu sudjelujemo i djelatno surađujemo u njegovu odvijanju – Drugi vatikanski koncil bio je uvijek, a osobito u ovim godinama našega pontifikata, polazna točka svega našeg pastirskog djelovanja, u svjesnom naporu da njegove smjernice, u konkretnoj i vjernoj primjeni, provedemo na razini svake krajevne Crkve i cijele Katoličke Crkve. Doista, valja se neprestano navraćati na to vrelo«.[4]

U tom smo duhu sazvali 25. siječnja 1985. izvanrednu skupštinu Biskupske sinode, u povodu dvadesete obljetnice zaključenja Koncila. Svrha te skupštine bila je proslaviti blagodati i duhovne plodove Drugog vatikanskog koncila, kako bi svi vjernici uza nj bolje prianjali te se njegovo poznavanje i primjena širili.

U toj su prigodi sinodalni Oci ustvrdili: »Premnogi su izrazili želju da se sastavi katekizam ili sažetak cjelokupnog katoličkog nauka koji se odnosi na vjeru i moral, da bude kao polazna točka za katekizme ili priručnike što se priređuju u raznim krajevima. Izlaganje tog nauka mora biti biblijsko i liturgijsko. Treba iznositi siguran nauk, prilagođen

---

[2] Govor IVANA XXIII. na svečanom otvorenju DRUGOG VATIKANSKOG OPĆEG KONCILA (11. listopada 1962.): AAS 54 (1962.) 788-791.

[3] Govor PAVLA VI. na svečanom završetku DRUGOG VATIKANSKOG OPĆEG KONCILA (8. prosinca 1965.): AAS 58 (1966.) 7-8.

[4] Govor IVANA PAVLA II., (25. siječnja 1985.): *L'Osservatore Romano*, 27. siječnja 1985.

suvremenom kršćanskom životu«.[5] Po završetku sinode prihvatili smo tu želju, smatrajući »da potpuno odgovara istinskoj potrebi opće Crkve i partikularnih Crkava«.[6]

Kako da Gospodinu od svega srca ne zahvalimo danas kad možemo pružiti cijeloj Crkvi, pod naslovom »Katekizam Katoličke Crkve«, ovaj »mjerodavni tekst« za katehezu obnovljenu na živim izvorima vjere!

Nakon obnovljene liturgije i nove kodifikacije Kanonskog prava Latinske crkve i kanonâ Istočnih katoličkih crkava ovaj će Katekizam uvelike pridonijeti obnoviteljskom djelu cjelokupnog crkvenog života, kako ga je želio i pokrenuo Drugi vatikanski sabor.

»Katekizam Katoličke Crkve« plod je veoma široke suradnje: sazrio je u šest godina vrlo zauzeta rada u duhu pozorne otvorenosti i zdušna zalaganja.

Godine 1986. povjerio sam Povjerenstvu dvanaestorice kardinala i biskupa, pod predsjedanjem kardinala Josepha Ratzingera, zadatak da pripravi nacrt katekizma koji su tražili sinodalni Oci. Uredničko vijeće sedmorice dijecezanskih biskupa, teoloških i katehetskih stručnjaka, pomagalo je tom Povjerenstvu u radu.

Povjerenstvo zaduženo da daje smjernice i nadzire tijek radova, pažljivo je pratilo sve etape izradbe devet susljednih redakcija. Uredničko je vijeće sa svoje strane preuzelo odgovornost da napiše tekst, da u nj unese izmjene koje je tražila Komisija, te da ispita primjedbe brojnih teologa, tumača kršćanskog nauka, učilištâ i nadasve biskupa cijeloga svijeta, kako bi se sastavio što bolji tekst. U Vijeću su se s velikom korišću uspoređivala razna mišljenja te je tako tekst postao bogatiji i bili su osigurani njegovo jedinstvo i skladnost.

Nacrt je bio predmetom široke konzultacije svih katoličkih biskupa, njihovih biskupskih konferencija i sinoda kao i teoloških i katehetskih

[5] BISKUPSKA SINODA (izvanredno generalno zasjedanje, 1985.), Završno izvješće, 7. prosinca 1985.: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 9., II, B, a, br. 4, str. 1758, br. 1797.

[6] Govor IVANA PAVLA II. na završetku zasjedanja IZVANREDNE BISKUPSKE SINODE, (7. prosinca 1985.), br. 6: AAS 78 (1986.) 435.

učilišta. U cjelini, taj je nacrt naišao na vrlo povoljan prihvat sa strane episkopata. S pravom se može reći da je ovaj Katekizam plod suradnje cijeloga episkopata Katoličke crkve koji je svesrdno prihvatio moj poziv da uzme svoj dio odgovornosti u pothvatu koji se najizravnije tiče crkvenog života. Taj odgovor budi u meni dubok osjećaj radosti, jer stjecaj tolikih glasova doista izražava ono što možemo nazvati simfonijom vjere. Tako izrada ovoga Katekizma odražava kolegijalnu narav episkopata: svjedoči o katolištvu Crkve.

Katekizam mora vjerno i organski izložiti nauk Svetoga pisma, Predaje koja živi u Crkvi i autentičnog Učiteljstva, kao i duhovnu baštinu Otaca, Naučitelja, svetaca i svetica Crkve, da tako omogući bolju spoznaju kršćanskog otajstva i osvježi vjeru naroda Božjega. On mora voditi računa o tumačenjima nauka što ih je Duh Sveti nadahnjivao Crkvi tijekom vremenâ. Nužno je također da pomogne osvijetliti svjetlom vjere nove prilike i probleme kojih u prošlosti još nije bilo.

Katekizam će stoga iznositi novo i staro[7] jer je vjera uvijek ista i ujedno je izvor stalno novih osvjetljenja.

Da odgovori tom dvostrukom zahtjevu, »Katekizam Katoličke Crkve« prihvaća s jedne strane stari uobičajeni raspored koji nalazimo u Katekizmu sv. Pija V., sa sadržajem podijeljenim u četiri dijela: *Vjerovanje; sveto bogoslužje,* sa sakramentima na prvom mjestu; *kršćansko djelovanje,* izloženo polazeći od zapovijedi; i napokon *kršćanska molitva.* Ali je u isto vrijeme sadržaj izražen na »nov« način kako bi odgovorio pitanjima našega doba.

Ta su četiri dijela uzajamno povezana: kršćansko je otajstvo predmet vjere (prvi dio); slavi se i priopćuje u liturgijskim činima (drugi dio); prisutno je da prosvijetli i podrži djecu Božju u njihovu djelovanju (treći dio); temelj je naše molitve, kojoj je povlašteni izraz »Oče naš«, i predmet naše prošnje, naše hvale i našega zagovora za druge (četvrti dio).

I sama je liturgija molitva; ispovijedanje vjere nalazi svoje pravo mjesto u bogoslužnom slavlju. Milost, kao plod sakramenata, neza-

7 Usp. *Mt* 13, 52.

mjenljiv je uvjet kršćanskoga djelovanja, upravo kao što i sudjelovanje u Liturgiji Crkve zahtijeva vjeru. Ako se vjera ne odjelotvoruje, mrtva je[8] i ne može donositi plodova za vječni život.

Čitajući »Katekizam Katoličke Crkve« možemo shvatiti divno jedinstvo Božjeg otajstva, i samog nauma spasenja, kao i središnje mjesto Isusa Krista, Jedinorođenoga Sina Božjega, Očeva poslanika koji je, po Duhu Svetom, postao čovjekom u krilu Blažene Djevice Marije da bude naš Spasitelj. Umrijevši i uskrsnuvši, On je uvijek prisutan svojoj Crkvi, napose u sakramentima; On je izvor vjere, uzor kršćanskoga djelovanja i Učitelj naše molitve.

»Katekizam Katoličke Crkve«, koji smo odobrili 25. lipnja ove godine, a danas snagom apostolske vlasti određujemo da se objavi, predstavlja izlaganje vjere Crkve i katoličkog nauka, kako ih nalazimo posvjedočene i osvjetljene u Svetom pismu, apostolskoj Predaji i crkvenom učiteljstvu. Proglašujemo ga sigurnim pravilom za poučavanje vjere i stoga valjanim i zakonitim sredstvom u službi crkvenog zajedništva. O da posluži onoj obnovi na koju Duh Sveti neprestano poziva Crkvu Božju, Tijelo Kristovo, hodočasnicu prema svjetlu Kraljevstva bez sjene!

Ovo odobrenje i objavljivanje »Katekizma Katoličke Crkve« jest služba koju Petrov nasljednik želi iskazati svetoj Crkvi katoličkoj i svim partikularnim Crkvama koje su u miru i zajedništvu s Rimskom apostolskom stolicom, tj. služba da podupire i utvrđuje vjeru svih učenika Gospodina Isusa[9] te da učvršćuje veze jedinstva u istoj apostolskoj vjeri.

Stoga od crkvenih pastira i od vjernika tražim da prihvate ovaj Katekizam u duhu zajedništva te se marno njime služe u ispunjavanju svog poslanja: naviješćivati vjeru i pozivati na evanđeoski život. Ovaj im se Katekizam pruža da služi kao pouzdan i autentičan tekst na koji će se pozivati u naučavanju katoličkog nauka, i posebno pri izradi mjesnih katekizama. Pruža se također i svim vjernicima koji

---

8 Usp. *Jak* 2, 14-16.

9 Usp. *Lk* 22, 32.

žele dublje upoznati neiscrpna bogatstva spasenja[10]. Želi poduprijeti ekumenske napore nadahnute svetom željom za jedinstvom svih kršćana, točno pokazujući vrhunski i čudesni sklad katoličke vjere. I napokon, »Katekizam Katoličke Crkve« ponuđen je svakom čovjeku koji nas pita za obrazloženje nade koja je u nama[11] i koji žurno želi upoznati ono što vjeruje Katolička Crkva.

Ovaj Katekizam nije određen da zamijeni razne mjesne katekizme koje su crkvene vlasti, dijecezanski biskupi i biskupske konferencije zakonito odobrile, osobito ako su dobili odobrenje Apostolske stolice. Svrha mu je da potakne i pomogne sastavljanje novih mjesnih katekizama koji će voditi računa o različitim prilikama i kulturama, ali tako da brižno čuvaju jedinstvo vjere i vjernost katoličkom nauku.

Na kraju ovoga dokumenta koji predstavlja »Katekizam Katoličke Crkve«, molim Presvetu Djevicu Mariju, Majku utjelovljene Riječi i Majku Crkve, da svojim moćnim zagovorom podrži katehetsko zalaganje cijele Crkve na svim razinama, u vrijeme kad je Crkva pozvana na novi blagovjesnički napor. O da svjetlo prave vjere oslobodi ljude od neznanja i robovanja grijehu te ih privede k jedinoj slobodi tog imena dostojnoj[12]: slobodi života u Isusu Kristu pod vodstvom Duha Svetoga, ovdje na zemlji i u Kraljevstvu nebeskom, u punini sreće gledanja Boga licem u lice![13]

Dano 11. listopada 1992.,
na tridesetu obljetnicu otvorenja Drugoga vatikanskog općeg koncila,
četrnaeste godine našega pontifikata.

[10] Usp. *Ef* 3, *8*.

[11] Usp. *1 Pt* 3, 15.

[12] Usp. *Iv* 8, 32.

[13] Usp. *1 Kor* 13, 12; *2 Kor* 5, 4-8.

PROSLOV

»Oče, [...] ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga pravoga Boga, i koga si poslao – Isusa Krista« (*Iv* 17, 3). Bog, Spasitelj naš, »hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine« (*1 Tim* 2, 3-4). »Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti« (*Dj* 4, 12) osim imena ISUS.

I. Život čovjekov – spoznati i ljubiti Boga

1 Bog, neizmjerno savršen i blažen u sebi samome, u naumu čiste dobrote, slobodno je stvorio čovjeka da ga učini dionikom svoga blaženog života. Zato je Bog uvijek i posvuda bliz čovjeku. On ga poziva i pomaže mu da ga traži, da ga upozna i da ga ljubi svim svojim silama. On sabire sve ljude, koje je grijeh raspršio, u jedinstvo svoje obitelji, Crkve. To čini po svom Sinu kojega je u punini vremena poslao kao Otkupitelja i Spasitelja. U njemu i po njemu Bog poziva ljude da postanu, u Duhu Svetom, njegova posinjena djeca i tako baštinici njegova blaženog života.

2 Da taj poziv odjekne po svem svijetu, Krist je poslao apostole koje bijaše izabrao i dao im nalog da navješćuju Evanđelje: »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta« (*Mt* 28, 19-20). Snagom tog poslanja apostoli »odoše i propovijedahu posvuda, a Gospodin surađivaše i utvrđivaše Riječ popratnim znakovima« (*Mk* 16, 20).

3 Oni koji su uz pomoć Božju prihvatili taj Kristov poziv i slobodno na njega odgovorili, bili su i sami nošeni Kristovom ljubavlju da posvuda u svijetu navješćuju Radosnu vijest. To blago primljeno od apostola vjerno su čuvali njihovi nasljednici. Svi su Kristovi vjernici pozvani da ga prenose od pokoljenja na pokoljenje, navješćujući vjeru, živeći je u bratskom zajedništvu i slaveći je u liturgiji i u molitvi.[1]

---

[1] Usp. *Dj* 2, 42.

II. Prenošenje vjere – kateheza

4 *Katehezom* je vrlo rano nazvano sveukupno nastojanje Crkve da ljude učini Kristovim učenicima, da im pomogne vjerovati da je Isus Sin Božji, kako bi po vjeri imali život u njegovo ime, da ih odgaja i poučava u tom životu i da tako izgrađuje Tijelo Kristovo.[2]

5 »Općenito se može ustvrditi kako je kateheza *odgoj u vjeri* koji valja dati djeci, mladeži i odraslima iznad svega poučavanjem kršćanskog nauka na organski i sustavan način, s ciljem da se vjernici uvedu u puninu kršćanskog života.«[3]

6 Kateheza je povezana – iako se s njima formalno ne poistovjećuje – s mnogim drugim elementima pastoralnog poslanja Crkve koji imaju neki katehetski vidik, pripremaju katehezu ili iz nje proizlaze. To su: prvi navještaj Evanđelja ili misionarsko propovijedanje, sa svrhom da se pobudi vjera; istraživanje razloga za vjerovanje; iskustvo kršćanskog života; slavlje sakramenata; ulazak u crkvenu zajednicu; apostolsko i misionarsko svjedočenje.[4]

7 »Kateheza je tijesno povezana i spojena s cijelim životom Crkve. Naime, ne ovise bitno o njoj samo geografska rasprostranjenost i brojčano povećanje Crkve, nego još više unutarnji rast Crkve i njezino podudaranje s Božjim naumom.«[5]

8 Razdoblja crkvene obnove ujedno su vremena u kojima se kateheza izlaže na izrazit način. Tako u velikoj epohi crkvenih Otaca vidimo svete biskupe kako joj posvećuju zamašan dio svoje službe. To je vrijeme svetog Ćirila Jeruzalemskog, svetog Ivana Zlatoustog, svetog Ambrozija i svetog Augustina te brojnih drugih Otaca, kojih katehetska djela ostaju uzorima.

9 Katehetska služba crpi uvijek nove energije u crkvenim koncilima. Tridentski je koncil u tom pogledu primjer koji treba istaknuti: u svojim

[2] IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae*, 1: AAS 71 (1979.) 1277-1278.
[3] IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae*, 18: AAS 71 (1979.) 1292.
[4] Usp. IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae*, 18: AAS 71 (1979.) 1292.
[5] IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae*, 13: AAS 71 (1979.) 1288.

konstitucijama i dekretima dao je katehezi povlašteno mjesto; izvor je *Rimskog katekizma* koji nosi i njegovo ime, a kao sažetak kršćanskog nauka predstavlja djelo prvoga reda; u Crkvi je pobudio izvrsnu organizaciju kateheze i zahvaljujući svetim biskupima i teolozima kao što su sveti Petar Kanizije, sveti Karlo Boromejski, sveti Turibije Mogrovejski, sveti Robert Bellarmin, pokrenuo je objavljivanje brojnih katekizama.

10 Ne čudi, stoga, što je u gibanju nakon Drugoga vatikanskog koncila (koji je papa Pavao VI. smatrao velikim katekizmom modernoga vremena) crkvena kateheza ponovo privukla pažnju. O tome svjedoče: *Opći katehetski direktorij* iz 1971. godine, zasjedanja Biskupske sinode posvećena evangelizaciji (1974.) i katehezi (1977.), apostolske pobudnice koje su u vezi s njima: *Evangelii nuntiandi* (1975.) i *Catechesi tradendae* (1979). Izvanredno pak zasjedanje Biskupske sinode 1985. godine zatražilo je »da se sastavi katekizam ili sažetak cjelokupnoga katoličkog nauka koji se odnosi na vjeru i moral«.[6] Sveti je otac Ivan Pavao II. tu želju izraženu na Biskupskoj sinodi prihvatio kao svoju, priznajući da ona »potpuno odgovara istinskoj potrebi opće Crkve i partikularnih Crkava«.[7] I s marom se potrudio da se ta želja sinodalnih Otaca ostvari.

III. Svrha i naslovnici ovoga Katekizma

11 Cilj je ovoga Katekizma organski i sintetički izložiti bitne i temeljne sadržaje katoličkog nauka o vjeri i moralu u svjetlu Drugoga vatikanskog koncila i cjelokupne crkvene Predaje. Poglavita su mu vrela: Sveto pismo, sveti Oci, liturgija i crkveno učiteljstvo. Određen je da posluži kao »polazna točka za katekizme ili sažetke koji se sastavljaju u raznim zemljama«.[8]

12 Ovaj je Katekizam namijenjen prvenstveno onima koji su odgovorni za katehezu: najprije biskupima kao učiteljima vjere i pastirima

---

6 BISKUPSKA SINODA (izvanredno generalno zasjedanje, 1985.), *Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi*, Završno izvješće, II, B, a, br. 4, Città del Vaticano, 1985., str. 11.

7 IVAN PAVAO II., Govor na završetku Izvanredne Biskupske Sinode 7. prosinca 1985., br. 6, AAS 78 (1986.) 435.

8 BISKUPSKA SINODA (izvanredno generalno zasjedanje, 1985.), *Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi*, Završno izvješće, II, B, a, br. 4, Città del Vaticano, 1985., str. 11.

Crkve. On im se pruža kao sredstvo u vršenju učiteljske zadaće u narodu Božjem. Preko biskupa Katekizam je namijenjen sastavljačima katekizama, prezbiterima i katehistima. A s korišću će ga čitati i svi drugi Kristovi vjernici.

IV. Ustroj ovoga Katekizma

13 Raspored ovoga Katekizma nadahnjuje se na velikoj tradiciji katekizama koji organiziraju katehezu oko četiri »temeljna stupa«: ispovijedanje krsne vjere (*Simbol)*, sakramenti vjere, život vjere (*Zapovijedi*), vjernička molitva (»*Oče naš*«).

Prvi dio: Ispovijedanje vjere

14 Oni koji vjerom i krštenjem pripadaju Kristu moraju svoju krsnu vjeru ispovijedati pred ljudima.[9] Zato Katekizam izlaže najprije u čemu se sastoji Objava kojom se Bog čovjeku obraća i daje, i vjera kojom čovjek Bogu odgovara (*prvi odsjek*). Simbol vjere sažimlje darove kojima Bog čovjeka dariva kao Tvorac svega dobra, kao Otkupitelj, kao Posvetitelj, i raspoređuje ih oko »tri poglavita stavka« našega krštenja, to jest vjera u jednoga Boga: Oca Svemogućega, Stvoritelja; i u Isusa Krista, njegova Sina, našega Gospodina i Spasitelja; i u Duha Svetoga, u Svetoj Crkvi (*drugi odsjek*).

Drugi dio: Sakramenti vjere

15 Drugi dio Katekizma izlaže kako se spasenje Božje, izvršeno jedanput za svagda po Isusu Kristu i po Duhu Svetom, uprisutnjuje u svetim liturgijskim činima Crkve (*prvi odsjek*), posebno u sedam sakramenata (*drugi odsjek*).

Treći dio: Život po vjeri

16 Treći dio Katekizma pokazuje posljednju svrhu čovjeka koji je stvoren na sliku Božju: blaženstvo i putove koji vode prema njemu: ispravno i slobodno djelovanje uz pomoć zakona i milosti Božje (*prvi odsjek*); djelovanje koje ispunja dvostruku zapovijed ljubavi, kako je razvijena u Deset zapovijedi Božjih (*drugi odsjek*).

---

[9] Usp. *Mt* 10, 32; *Rim* 10, 9.

Četvrti dio: Molitva u životu po vjeri

17 Posljednji dio Katekizma obrađuje smisao i važnost molitve u životu vjernika (*prvi odsjek*). Završava kratkim tumačenjem sedam prošnji Gospodnje molitve (*drugi odsjek*). U njima nalazimo sva dobra kojima se moramo nadati i koja nam naš nebeski Otac želi dati.

V. Praktične upute za upotrebu ovoga Katekizma

18 Ovaj je Katekizam zamišljen kao *organsko izlaganje* sveukupne katoličke vjere. Treba ga dakle čitati kao cjelinu. Mnogobrojna upućivanja uz rub teksta (odnose se na druge stavke koji raspravljaju o istom predmetu) i tematsko kazalo na kraju knjige omogućuju da se svaki predmet sagleda u povezanosti s cjelinom vjere.

19 Često se tekstovi Svetoga pisma ne navode doslovno, nego im se u bilješci samo naznačuje mjesto (»usp.«). Da se dublje razumiju ti odlomci, treba pronaći same tekstove. Ta su biblijska mjesta od pomoći u katehetskom radu.

20 *Sitnija slova* u nekim odlomcima označuju da se radi o bilješkama povijesne ili apologetske naravi ili o dodatnim doktrinarnim izlaganjima.

21 *Navodi* iz otačkih, liturgijskih, učiteljskih ili hagiografskih izvora otisnuti su sitnijim slovima i uvučeno, a određeni su da obogate izlaganje nauka. Ti su tekstovi često izabrani za izravnu katehetsku upotrebu.

22 Na kraju svake sadržajne cjeline, niz kratkih tekstova sažimlje u zgusnutim obrascima ono što je u izlaganju bitno. Tim sažecima »*Ukratko*« žele se pružiti mjesnoj katehezi upute za sintetičke obrasce koji će se lako pamtiti.

VI. Nužne prilagodbe

23 Težište je ovoga Katekizma u doktrinarnom izlaganju. Njime se želi pomoći da se produbi poznavanje vjere. Upravo zato je usmjeren

dozrijevanju te vjere, njezinom dubljem ukorjenjivanju u život i njezinom ižarivanju kroz svjedočenje.[10]

24 Po svojoj svrhovitosti, ovaj Katekizam ne kani ostvariti prilagodbe u izlaganju i u katehetskim metodama što ih zahtijevaju razlike kultura, dobi, duhovne zrelosti, društvenih i crkvenih prilika onih kojima se kateheza obraća. Te se nužne prilagodbe prepuštaju odgovarajućim katekizmima i, još više, onima koji poučavaju Kristove vjernike:

> »Onaj koji obavlja službu poučavanja neka postane svima sve da sve osvoji za Krista [...]. I neka ne misli kako mu je povjerena samo jedna vrsta ljudi da ih može poučavati nekim propisanim i sigurnim obrascima te na jednak način sve vjernike uvoditi u pravu pobožnost. Nego, budući da su jedni poput novorođene djece, a drugi započinju u Isusu Kristu odrastati, dok su neki u odrasloj dobi, nužno je da pozorno razmotri kojima je potrebno mlijeko, a kojima čvrsta hrana [...]. A Apostol je [...] pokazao da na to moraju obratiti pozornost [...] i to shvatiti oni koji su pozvani u tu službu; u prenošenju tajnî vjere i načelâ života oni moraju prilagoditi nauk duhu i shvaćanju slušateljâ.«[11]

Iznad svega – ljubav

25 Zaključujući ovo predstavljanje uputno je spomenuti sljedeće pastoralno načelo koje *Rimski katekizam* izražava:

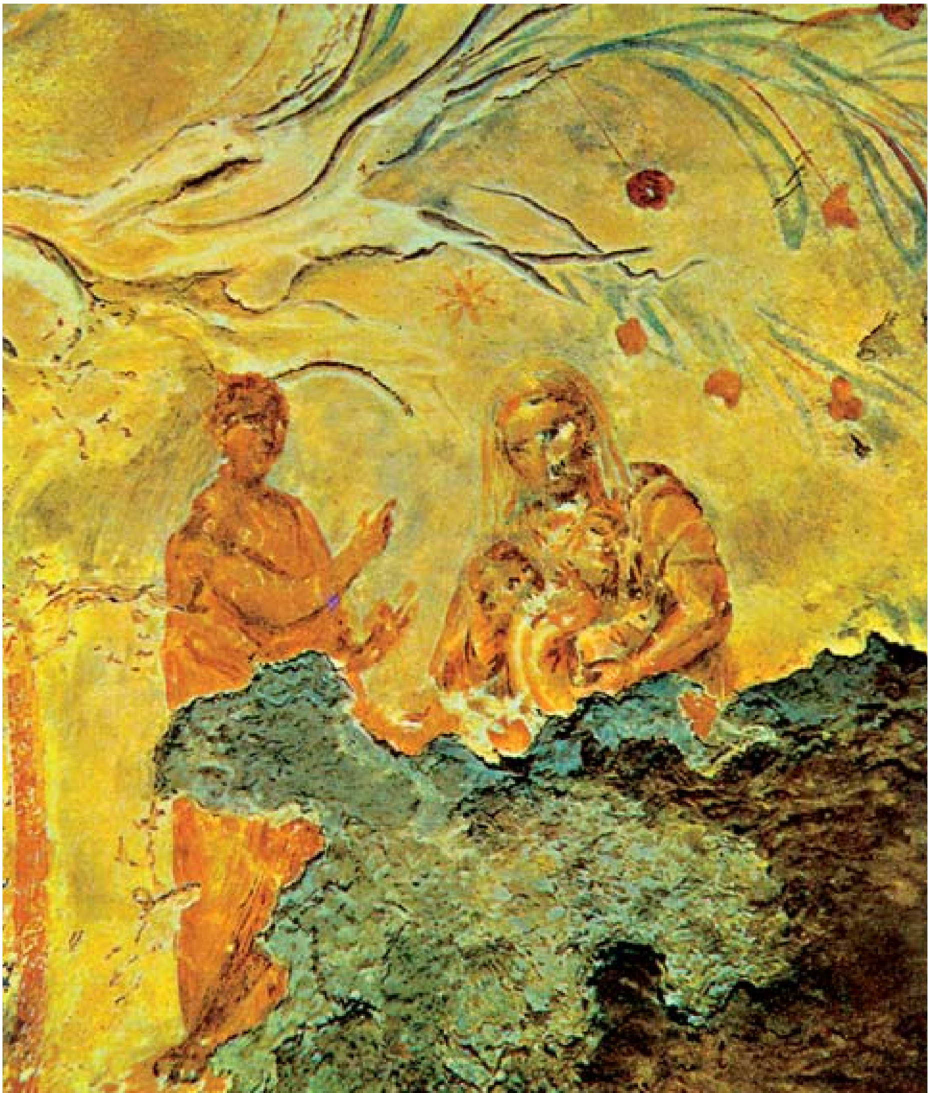
> »Bez sumnje, najizvrsniji je onaj put koji [...] je Apostol pokazao kad je sadržaj svog nauka i poučavanja usmjerio na ljubav koja nikad ne prestaje. Doista, bilo da se izlaže ono što treba vjerovati, bilo ono čemu se valja nadati ili što treba činiti, uvijek i u svemu mora biti istaknuta ljubav našega Gospodina, da svatko uoči kako sva djela savršene kršćanske kreposti izviru samo iz ljubavi te nemaju nikojeg drugog cilja doli ljubav«.[12]

---

[10] Usp. IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae*, 20-22: AAS 71 (1979.) 1293-1296; *isto mj*., 25: AAS 71 (1979.) 1297-1298.

[11] *Catechismus Romanus seu Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos, Pii V Pontificis Maximi iussu editus*, Proslov, 11: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona, 1989., str. 11.

[12] *Catechismus Romanus*, Proslov, 10: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona, 1989., str. 10.

Ulomak s freske u Priscilinim katakombama u Rimu, s početka 3. stoljeća: najstarija slika Blažene Djevice.

Ova se slika ubraja među najstarije slike kršćanske umjetnosti, a predstavlja ono što tvori srce kršćanske vjere: otajstvo Utjelovljenja Sina Božjega, rođenog od Djevice Marije.

Lijevo se primjećuje lik čovjeka koji pokazuje na zvijezdu nad Djevicom s djetetom: to je prorok, vjerojatno Bileam, koji navješćuje: »Izlazi zvijezda od Jakova, od Izraela žezlo se diže« (*Br* 24, 17). U prikazu dolazi do izražaja cjelokupno iščekivanje Staroga saveza i vapaj palog čovječanstva za Spasiteljem i Otkupiteljem (usp. § 27, 528).

To se proroštvo ostvarilo u rođenju Isusa, Sina Božjega koji je postao čovjekom, začetog po Duhu Svetom, rođenog od Djevice Marije (§ 27, 53, 422, 488). Marija ga rađa i dariva ljudima; po tome je ona najčistija slika Crkve (§ 967).

PRVI DIO

ISPOVIJEDANJE VJERE

PRVI ODSJEK

»VJERUJEM« – »VJERUJEMO«

26 Kad ispovijedamo svoju vjeru, kažemo na početku: »Vjerujem« ili »Vjerujemo«. Zbog toga, prije negoli izložimo vjeru Crkve, i to onako kako se u Simbolu vjere ispovijeda a u bogoslužju slavi, kako se djelatno živi obdržavajući zapovijedi te kako dolazi do izražaja u molitvi, pitamo se: što znači »vjerovati«. Vjera je čovjekov odgovor Bogu, koji mu se objavljuje i dariva, pružajući istodobno čovjeku preobilno svjetlo u traženju zadnjeg smisla života. Prema tome najprije ćemo promotriti ovo čovjekovo traženje (*prvo poglavlje*), zatim božansku Objavu po kojoj Bog čovjeku izlazi ususret (*drugo poglavlje*), te na kraju sam odgovor vjere (*treće poglavlje*).

PRVO POGLAVLJE

ČOVJEK JE »OTVOREN« ZA BOGA

I. Čežnja za Bogom

27 Čežnja za Bogom upisana je čovjeku u srce, jer je od Boga i za Boga stvoren; Bog nikad ne prestaje čovjeka privlačiti k sebi a čovjek 355, 1701
će samo u Bogu pronaći istinu i blaženstvo za kojima neprekidno traga: 1718

> »Posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest u čovjekovoj pozvanosti u zajedništvo s Bogom. Već od samoga svojeg postanka čovjek je pozvan na razgovor s Bogom: on, naime, postoji samo zato što ga je Bog iz ljubavi stvorio i što ga uvijek iz ljubavi uzdržava. Čovjek živi potpuno u skladu s istinom samo ako tu ljubav slobodno priznaje i svojemu se Stvoritelju povjeri.«[1]

28 Ljudi su, u povijesti sve do naših dana, na mnogo načina izražavali svoje traganje za Bogom kroz svoja religiozna uvjerenja i ponašanja 843, 2566
(molitve, žrtve, obrede, razmatranja, itd.). I pored toga što ti izražajni 2095-2109
oblici mogu biti višeznačni, oni su do te mjere sveopći da se čovjeka može nazvati *religioznim bićem*:

> Bog »sazda [...] od jednoga cijeli ljudski rod da prebiva po svem licu zemlje; ustanovi određena vremena i međe prebivanja njihova da traže Boga, ne bi li ga kako napipali i našli. Ta nije daleko ni od koga od nas. U njemu, doista, živimo, mičemo se i jesmo« (*Dj* 17, 26-28).

29 Ali tu »intimnu i životnu povezanost s Bogom«[2] može čovjek zaboraviti, ne priznati i čak izričito odbaciti. Takvi stavovi mogu imati 2123-2128
najrazličitije uzroke:[3] pobunu protiv prisutnosti zla u svijetu, neznanje ili vjerski nehaj, brige za svjetovno i za bogatstvo,[4] loš primjer vjernika,

---

1 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966.) 1038-1039.

2 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966.) 1039.

3 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 19-21: AAS 58 (1966.) 1038-1042.

4 Usp. *Mt* 13, 22.

398 misaone struje protivne vjeri i naposljetku težnju čovjeka grešnika da se, iz straha pred Bogom, sakrije[5] te izmakne njegovu pozivu.[6]

30 »Neka se raduje srce onih što traže Gospodina« (*Ps* 105, 3). Iako čovjek može zaboraviti ili odbaciti Boga, Bog ipak neumorno svakoga
845, 2567 čovjeka zove, da ga traži, da živi i nađe sreću. No to traganje zahtijeva
368 od čovjeka puni napor uma i ispravnost volje, »srce iskreno« kao i svjedočanstvo drugih koji će ga naučiti tražiti Boga.

> »Velik si, Gospodine, i hvale dostojan veoma; velika je tvoja snaga, i mudrosti tvojoj nema mjere. I hvaliti te želi čovjek, sićušni djelić tvoga stvorenja, čovjek koji svuda sa sobom nosi svoju smrtnost, koji nosi sa sobom svjedočanstvo svoga grijeha i svjedočanstvo da se oholima protiviš. Pa ipak te želi hvaliti čovjek, sićušni djelić tvoga stvorenja. Ti ga potičeš da traži radost hvaleći tebe, jer si nas stvorio za sebe, i nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi.«[7]

II. Putovi k spoznaji Boga

31 Budući da je stvoren na sliku Božju i pozvan upoznati i ljubiti Boga, čovjek koji Boga traži otkriva neke »putove« da bi došao do spoznaje Boga. Oni se nazivaju također »dokazima za opstojnost Božju«, ne u smislu prirodoznanstvenih dokaza, već u smislu »konvergentnih i uvjerljivih obrazloženja« koja nam omogućuju doći do prave sigurnosti.

Ti »putovi« koji nas približuju Bogu imaju kao ishodišnu točku stvorenje: materijalni svijet i ljudsku osobu.

32 *Svijet.* Polazeći od promjene i nastajanja, od kontingencije, od reda
54, 337 i ljepote svijeta Bog se može spoznati kao izvor i svrha svemira.

> Sveti Pavao s obzirom na pogane tvrdi: »Što se o Bogu može spoznati, očito im je: Bog im je očitovao. Uistinu, ono nevidljivo njegovo, vječna njegova moć i božanstvo, onamo od stvaranja svijeta, umom se po djelima vidi« (*Rim* 1, 19-20).[8]
>
> A sveti Augustin kaže: »Ispitaj ljepotu zemlje, ispitaj ljepotu mora, ispitaj ljepotu prorijeđena i svugdje prisutna zraka; ispitaj ljepotu neba [...] ispitaj sve te stvari. Sve će ti odgovoriti: Gledaj nas samo i promotri kako smo

5 Usp. *Post* 3, 8-10.

6 Usp. *Jon* 1, 3.

7 AUGUSTIN, *Confessiones*, 1, 1, 1: CCL 27, 1 (PL 32, 659-661).

8 Usp. *Dj* 14, 15-17; 17, 27-28; *Mudr* 13, 1-9.

> lijepe! Njihova je ljepota njihov ispovjedajući hvalospjev (*confessio*). A tko je stvorio te lijepe promjenljive stvari ako ne Onaj koji je nepromjenljivo lijep (*Pulcher*)?«[9]

33 *Čovjek*. Izazvan svojom otvorenošću prema istini i ljepoti, svojim 2500
smislom za moralno dobro, svojom slobodom i glasom svoje savjesti, 1730, 1776
svojom čežnjom za beskonačnim i za srećom čovjek postavlja pitanja o Božjoj opstojnosti. U svemu tome on zamjećuje znakove vlastite
duhovne duše. Budući da je »klica vječnosti što je u sebi nosi nesvediva 1703
na samu materiju«,[10] čovjekova duša može imati svoje porijeklo samo
u Bogu. 336

34 Svijet i čovjek svjedoče da u sebi samima nemaju ni svoj prvi uzrok ni svoj zadnji cilj, nego da imaju udjela u onom Biću koje je u sebi bez početka i bez svršetka. Tako, ovim različitim »putovima«
čovjek može spoznati da postoji neka stvarnost, koja je prvotni uzrok i 199
zadnja svrha svega, »a što svi nazivaju Bogom«.[11]

35 Čovjek ima sposobnosti koje ga osposobljuju da spozna opstojnost 50
osobnoga Boga. Ali da bi mogao ući u prisni odnos s Bogom, Bog se htio čovjeku objaviti i dati mu milost da može tu Objavu u vjeri prihvatiti. »Dokazi« za opstojnost Božju međutim mogu pripraviti na
vjeru i biti od pomoći da se uvidi kako se ona ne protivi ljudskom 159
razumu.

III. Spoznaja Boga po učenju Crkve

36 »Sveta majka Crkva čvrsto drži i uči da se Bog, početlo i svrha svih stvari, može naravnim svjetlom ljudskog razuma sigurno spoznati iz stvorenih stvari.«[12] Bez te sposobnosti čovjek ne bi mogao prihvatiti
Objavu Božju. Čovjek ima tu sposobnost jer je »na sliku Božju« 355
stvoren (*Post* 1, 27).

---

[9] AUGUSTIN, *Sermo* 241, 2; PL 38, 1134.

[10] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 18: AAS 58 (1966.) 1038; usp. *isto mj.*, 14: AAS 58 (1966.) 1036.

[11] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, 1, q. 2, a. 3, c.: Ed. Leon. 4, 31.

[12] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 2. pogl.: DS 3004; usp. *isto mj.*, *De Revelatione*, kan. 2: DS 3026; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 6: AAS 58 (1966.) 819.

37 Pa ipak je čovjeku, u povijesnim okolnostima u kojima se nalazi,
1960 veoma teško spoznati Boga samim svjetlom svoga razuma.

> »Premda je ljudski razum, jednostavno govoreći, po sebi doista sposoban da dođe do istinite i sigurne spoznaje da postoji jedan, osobni Bog, koji svojom providnošću uzdržava i upravlja svijetom, te da postoji naravni zakon što ga je Stvoritelj u naša srca usadio, ipak taj isti razum nailazi na mnoge poteškoće da se uspješno i plodno služi tom svojom naravnom moći. Jer istine koje se tiču Boga i odnosa ljudi s Bogom potpuno nadilaze red vidljivih stvari, i kad trebaju utjecati na ljudsko djelovanje i oblikovati život, zahtijevaju od čovjeka žrtvu i odricanje. U nastojanju da dođe do tih istina ljudskom pak umu smetaju ne samo utjecaj osjetila i mašte, nego i neuredne težnje koje su posljedica istočnoga grijeha. Zato se događa da ljudi glede tih pitanja rado uvjeravaju sami sebe, da je neistinito ili barem dvojbeno ono što oni neće da bude istinito.«[13]

38 Zbog toga je potrebno da čovjek bude prosvijetljen Objavom Božjom ne samo u onome što nadilazi njegovo shvaćanje, nego i u »vjerskim i
2036 ćudorednim istinama koje ljudskom razumu nisu po sebi nedohvatne, da bi ih, u sadašnjem položaju ljudskog roda, svi mogli spoznati bez teškoća, s čvrstom sigurnošću i bez primjese ikakve zablude«.[14]

IV. Kako govoriti o Bogu?

39 Priznavajući ljudskom razumu sposobnost da spozna Boga,
851 Crkva izražava svoje uvjerenje, da je moguće svim ljudima i sa svima ljudima govoriti o Bogu. To je uvjerenje podloga za njezin dijalog s drugim religijama, s filozofijom i znanostima, ali također s onima koji ne vjeruju i s ateistima.

40 Budući da je naša spoznaja o Bogu ograničena, isto je tako ograničen i naš govor o Bogu. O Bogu možemo govoriti samo polazeći od stvorenja i primjereno našem ograničenom ljudskom načinu spoznavanja i razmišljanja.

41 Sva stvorenja imaju određenu sličnost s Bogom, a na najosobitiji način čovjek koji je stvoren na sliku i priliku Božju. Različita savršenstva

---

[13] PIO XII., Enc. *Humani generis*: DS 3875.

[14] *Isto mj*.: DS 3876; usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 2. pogl.: DS 3005; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 6: AAS 58 (1966.) 819-820; TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 1, q. 1, a. 1, c.: Ed. Leon. 4, 6.

stvorenih bića (njihova istinitost, dobrota i ljepota) odražavaju dakle 213, 299
beskrajno Božje savršenstvo. Stoga možemo govoriti o Bogu polazeći od savršenosti njegovih stvorenja, »jer prema veličini i ljepoti stvorova možemo, po sličnosti, razmišljati i o njihovu Tvorcu« (*Mudr* 13, 5).

42 Bog nadilazi svako stvorenje. Nužno je stoga svoj govor o
Bogu neprekidno pročišćavati od svega što je ograničeno, slikovito, 212, 300
nesavršeno, kako se »neizrecivi, neshvatljivi, nevidljivi, nedokučivi«
Bog[15] ne bi zamijenio s našim ljudskim predodžbama o njemu. Ljudske 370
riječi uvijek ostaju s ovu stranu Božjeg otajstva.

43 Kad tako govorimo o Bogu, naši se izričaji doduše izražavaju na ljudski način, ali stvarno dosežu samoga Boga, a da ga ipak ne mogu izreći u njegovoj beskrajnoj jednostavnosti. Trebamo sebi posvijestiti, da »se ne može opaziti neka sličnost između Stvoritelja i stvorenja a da se između njih ne opazi još veća različitost«,[16] te da »o Bogu ne možemo dokučiti ono što On jest, nego samo što On nije, i kako se
druga bića odnose prema njemu«.[17] 206

Ukratko

44 *Po svojoj naravi i pozivu čovjek je religiozno biće. Budući da dolazi od Boga i da ide k Bogu, čovjek živi posve ljudskim životom samo kad živi slobodno povezan s Bogom.*

45 *Čovjek je stvoren da živi u zajedništvu s Bogom u kojem nalazi vlastitu sreću: »Kad budem združen s Tobom svim svojim bićem, neću imati boli ni napora, i život će moj biti živ, sav pun Tebe«.*[18]

46 *Kad osluškuje poruku stvorenja i glas vlastite savjesti, čovjek može steći sigurnost da postoji Bog, uzrok i svrha svega.*

---

15 Bizantska liturgija. Anafora sv. Ivana Zlatoustog: *Liturgies Eastern and Western*, ur. F. E. Brightman, Oxford 1896., str. 384 (PG 63, 915).

16 ČETVRTI LATERANSKI KONCIL, pogl. 2. *De errore abbatis Ioachim*: DS 806.

17 TOMA AKVINSKI, *Summa contra gentiles* 1, 30: Ed. Leon. 13, 92.

18 AUGUSTIN, *Confessiones* 10, 28, 39: CCL 27, 175 (PL 32, 795).

47 *Crkva uči da se jedinog i istinitog Boga, našeg Stvoritelja i Gospodina, može sa sigurnošću spoznati po njegovim djelima naravnim svjetlom ljudskog razuma.*[19]

48 *O Bogu možemo stvarno govoriti polazeći od mnogostrukih savršenosti stvorova po kojima su oni slični beskrajno savršenom Bogu. No naš ograničeni govor ne može iscrpiti Božje otajstvo.*

49 *»Stvorenje* [...] *bez Stvoritelja nestaje«.*[20] *Stoga vjernici znaju da ih Kristova ljubav tjera donijeti svjetlo živoga Boga onima koji ga ne poznaju ili odbacuju.*

---

[19] Usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, De revelatione, kan. 2.: DS 3026.

[20] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966.) 1054.

DRUGO POGLAVLJE

BOG IDE USUSRET ČOVJEKU

50 Svojim naravnim razumom čovjek može sa sigurnošću spoznati Boga polazeći od njegovih djela. Postoji međutim i drugi red spoznanja, do kojega čovjek ne može doprijeti vlastitim silama: to je red božanske Objave.[1] Po svojoj posve slobodnoj odluci Bog se čovjeku objavljuje i dariva time što mu otkriva svoje otajstvo, svoj dobrohotni naum što ga je odvijeka zasnovao u Kristu za sve ljude. Bog je svoj naum spasenja potpuno objavio time što je poslao svoga ljubljenog Sina, Gospodina našega Isusa Krista, i Duha Svetoga.

36
1066

Članak 1.

OBJAVA BOGA

I. Bog objavljuje svoj »dobrohotni naum«

51 »Bogu se svidjelo da u svojoj dobroti i mudrosti objavi samoga Sebe te priopći otajstvo svoje volje, kojim ljudi po Kristu, Riječi tijelom postaloj, u Duhu Svetom imaju pristup k Ocu te postaju zajedničari božanske naravi.«[2]

2823
1996

52 Bog koji »prebiva u svjetlu nedostupnu« (*1 Tim* 6, 16) želi priopćiti svoj vlastiti božanski život ljudima što ih je slobodno stvorio, da ih u svom jedinom Sinu učini svojom posinjenom[3] djecom. Objavljujući samoga sebe, Bog želi osposobiti ljude da mu odgovore, da ga upoznaju i da ga ljube daleko više negoli bi sami po sebi mogli.

---

1 PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 4. pogl.: DS 3015.

2 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966.) 818.

3 Usp. *Ef* 1, 4-5.

53 Božanski naum Objave ostvaruje se u isti mah »djelima i riječima
1953 iznutra međusobno povezanima«[4] koje se uzajamno osvjetljuju. U
1950 tome je posebna »božanska pedagogija«: Bog se postupno objavljuje čovjeku, kroz vremenska razdoblja ga pripravlja da primi nadnaravnu Objavu koju mu pruža o sebi samom, a koja dolazi do vrhunca u osobi i poslanju utjelovljene Riječi, Isusa Krista.

Sveti Irenej Lionski u više navrata govori o toj božanskoj pedagogiji pod vidom međusobnog privikavanja između Boga i čovjeka: »Riječ Božja [...] nastanila se među ljudima i postala je Sinom Čovječjim da čovjeka privikne primiti Boga a Boga da privikne stanovati u čovjeku, prema Očevoj volji.«[5]

II. Razdoblja objave

Bog se daje upoznati već od početka

32 54 »Bog koji po Riječi sve stvara i uzdržava, u stvorenjima pruža ljudima trajno svjedočanstvo o sebi, a budući da je nakanio otvoriti put višnjega spasenja, on se povrh toga već od početka očitovao praroditeljima.«[6] Zaogrnuvši ih sjajem milosti i pravednosti, Bog ih je
374 pozvao na usrdno zajedništvo sa samim sobom.

397, 410 55 Ta objava nije bila prekinuta grijehom naših praroditelja. Bog ih je naime »poslije njihova pada [...], obećavši otkupljenje, podigao k nadi u spasenje; neprekidno se skrbio za ljudski rod da svima koji, postojani u dobrim djelima, tragaju za spasenjem dade život vječni«.[7]

»A kad je neposluhom izgubio tvoje prijateljstvo, nisi ga ostavio pod vlašću
761 smrti [...]. Više si puta ljudima i svoj savez ponudio.«[8]

Savez s Noom

401 56 Pošto je jedinstvo ljudskog roda narušeno grijehom, Bog bez oklijevanja nastoji spasiti čovječanstvo zahvaćajući u svaki pojedini

---

4 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966.) 818.

5 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses* 3, 20, 2: SC 211, 392 (PG 7, 944); usp. npr. *isto mj*., 3, 17, 1: SC 211, 330; (PG 7, 929); *isto mj*., 4, 12, 4: SC 100, 518 (PG 7, 1006); *isto mj*., 4, 21, 3: SC 100, 684 (PG 7, 1046).

6 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 3: AAS 58 (1966.) 818.

7 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966.) 818.

8 *Missale Romanum*: Prex eucharistica IV, tipsko izd., Città del Vaticano, 1970, str. 467.

od njegovih dijelova. Savez s Noom poslije općeg potopa[9] izriče osnovno načelo božanske rasporedbe spasenja prema »narodima«, to 1219
znači ljudima ujedinjenim po skupovima, »svaki s vlastitim jezikom – prema svojim plemenima i narodima« (*Post* 10, 5).[10]

57 Taj u isti mah kozmički, socijalni i religiozni red mnoštva naroda,[11] ide za tim da ograniči oholost palog čovječanstva, koje bi, jednodušno u opačini,[12] htjelo sámo stvoriti vlastito jedinstvo na način kule babilonske.[13] Ali poradi grijeha,[14] toj su privremenoj rasporedbi spasenja mnogoboštvo i idolopoklonstvo naroda i njegova vođe bili stalna prijetnja da skrene u poganske stranputice.

58 Savez s Noom ostaje na snazi sve dok traje vrijeme narodâ,[15] do proglasa Evanđelja u cijelom svijetu. Biblija poštuje neke velike likove 674
»narodâ«, kao što su »Abel pravedni«, kralj-svećenik Melkisedek,[16] pralik Kristov,[17] pravednici »Noa, Daniel i Job« (*Ez* 14, 14). Tako Sveto pismo pokazuje do kojih visina svetosti mogu dospjeti oni koji prema Noinu Savezu žive očekujući da Krist »sve raspršene sinove 2569
Božje skupi u jedno« (*Iv* 11, 52).

Bog izabire Abrahama

59 Da ujedini raspršeno čovječanstvo, Bog odabire Abrama zovući ga: 145, 2570
»Idi iz Zemlje svoje, iz Zavičaja i doma očinskoga« (*Post* 12, 1); s nakanom da od njega učini Abrahama, to jest »oca naroda mnogih« (*Post* 17, 5): »I sva plemena na zemlji tobom će se blagoslivljati« (*Post* 12, 3).[18]

60 Narod koji bude potekao od Abrahama bit će nosilac obećanja 760
danog patrijarsima, bit će narod izabrani[19] koji je pozvan da pripravi

9 Usp. *Post* 9, 9.
10 Usp. *Post* 10, 20-31.
11 Usp. *Dj* 17, 26-27.
12 Usp. *Mudr* 10, 5.
13 Usp. *Post* 11, 4-6.
14 Usp. *Rim* 1, 18-25.
15 Usp. *Lk* 21, 24.
16 Usp. *Post* 14, 18.
17 Usp. *Heb* 7, 3.
18 Usp. *Gal* 3, 8.
19 Usp. *Rim* 11, 28.

762, 781 buduće okupljanje svih sinova Božjih u jedinstvu Crkve.[20] Taj će narod biti korijen na koji će se nacijepiti pogani koji postanu vjernicima.[21]

61 Patrijarsi, proroci i drugi likovi Starog zavjeta bili su i bit će uvijek štovani kao sveti u svim liturgijskim predajama Crkve.

Bog oblikuje Izraela kao svoj narod

2060 62 U vremenu nakon patrijarha Bog je od Izraela učinio svoj narod.
2574 Izbavio ga je iz egipatskoga ropstva, sklopio s njime Sinajski savez i po Mojsiju mu dao svoj zakon, da ga priznaje i služi mu kao jedinomu, živome i pravom Bogu, brižljivom Ocu i pravednom sucu te da iščekuje
1961 obećanog Spasitelja.[22]

204, 2801 63 Izrael je Božji svećenički narod[23] nad kojim je »zazvano ime Gospodnje« (*Pnz* 28, 10). To je dakle narod onih »kojima je prvima
839 Gospodin naš Bog govorio«,[24] narod »starije braće« u vjeri Abrahamovoj.[25]

711 64 Po prorocima Bog svoj narod oblikuje u nadi spasenja, u iščekivanju Novoga i vječnoga saveza, koji će, namijenjen svim ljudima,[26]
1965 biti upisan u srcima.[27] Proroci navješćuju korjenito otkupljenje Božjega naroda, očišćenje od svih njegovih nevjera,[28] spasenje koje će obuhvatiti sve narode.[29] Nositelji ove nade bit će prije svega Gospodnji siromasi i ponizni.[30] Svete žene poput Sare, Rebeke, Rahele, Mirjam,
489 Debore, Ane, Judite i Estere živom su očuvale nadu u spasenje Izraela. Marija je najčišća slika te nade.[31]

---

20 Usp. *Iv* 11, 52; 10, 16.

21 Usp. *Rim* 11, 17-18. 24.

22 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 3: AAS 58 (1966.) 818.

23 Usp. *Izl* 19, 6.

24 *Missale romanum*: Feria VI in passione Domini, Oratio universalis VI, tipsko ur., Città del Vaticano, 1970., str. 254.

25 Usp. IVAN PAVAO II., Govor u sinagogi prigodom susreta sa židovskom zajednicom u Rimu (13. travnja 1986.), 4: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IX/1, 1027.

26 Usp. *Iz* 2, 2-4.

27 Usp. *Jr* 31, 31-34; *Heb* 10, 16.

28 Usp. *Ez* 36.

29 Usp. *Iz* 49, 5-6; 53, 11.

30 Usp. *Sef* 2, 3.

31 Usp. *Lk* 1, 38.

III. Isus Krist, »ujedno i posrednik i punina sve Objave«[32]

Bog je rekao sve u svojoj Riječi

65 »Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše ocima u prorocima; konačno, u ove dane, progovori nam u Sinu« (*Heb* 1, 1-2). Krist, Sin Božji koji je postao čovjekom, jest jedina, savršena i nenadmašiva Očeva Riječ. 102
U njemu nam Otac kaže sve, i neće biti druge riječi do ove. Sveti Ivan od Križa, slijedeći tolike druge, sjajno to razlaže tumačeći *Heb* 1, 1-2:

> »Dajući nam svoga Sina, koji je njegova jedina i konačna Riječ, Bog nam je odjednom tom jedinom Riječju rekao sve i nema više ništa reći [...]. Što je naime nekoć djelomično govorio prorocima, to nam je sve rekao u njemu, dajući nam njega cijeloga, to jest svojega Sina. Stoga, tko bi sada 516
> htio Boga još ispitkivati ili iskati od njega viđenja i objave, ne samo da bi činio glupost, nego bi Boga vrijeđao, jer ne bi svoj pogled upravio na Krista jedinoga, nego bi izvan njega tražio još kakve stvari i novine.«[33] 2717

Druge objave neće biti

66 »Kršćanska rasporedba spasenja, dakle, kao novi i konačni savez nikada neće minuti i ne treba više očekivati nikakvu novu javnu objavu prije slavnoga očitovanja našega Gospodina Isusa Krista«.[34] Premda je objava dovršena, ipak nije sva potpuno izložena; na kršćanskoj je vjeri da postupno, kroz vjekove, shvati svu njezinu širinu. 94

67 Tijekom stoljeća je bilo takozvanih »privatnih« objava. Neke je od njih priznao crkveni autoritet. One ipak ne spadaju u polog vjere. Uloga im nije da »poboljšaju« ili »upotpune« konačnu Kristovu objavu, nego 84
da pomognu da se ona u određenom povjesnom razdoblju potpunije oživotvori. Pod vodstvom crkvenog učiteljstva osjećaj vjernika znade razlučiti i prihvatiti ono što je u takvim objavama Crkvi pravi poticaj 93
Krista ili njegovih svetaca.

Kršćanska vjera ne može prihvatiti »objave« koje bi htjele nadići ili ispraviti objavu koja je u Kristu dovršena. Tako se ponašaju neke nekršćanske religije i neke novije sekte koje se zasnivaju na takvim »objavama«.

---

32 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966.) 818.

33 IVAN OD KRIŽA, *Subida del monte Carmelo* 2, 22, 3-5: *Biblioteca Mistica Carmelitana*, sv. 11, Burgos 1929., str. 184.

34 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbu*m, 4: AAS 58 (1966.) 819.

Ukratko

68 *Bog se iz ljubavi objavio i darovao čovjeku. Time nudi konačan i preobilan odgovor na pitanja koja čovjek sebi postavlja o smislu i o cilju vlastitog života.*

69 *Bog se čovjeku objavio priopćivši mu postupno svoje otajstvo djelima i riječima.*

70 *Povrh svjedočanstva što ga o sebi daje u stvorenim stvarima, Bog se očitovao našim praroditeljima. Govorio im je, a poslije pada obećao spasenje*[35] *i ponudio svoj Savez.*

71 *Bog je sklopio s Noom Savez vječan, Savez između sebe i svih živih bića.*[36] *Dokle god bude svijeta, trajat će i taj Savez.*

72 *Bog je izabrao Abrahama i sklopio Savez s njime i njegovim potomstvom. Od njega je načinio svoj narod kojemu je po Mojsiju objavio svoj Zakon. Taj narod je Bog po prorocima pripravljao da prihvati spasenje namijenjeno svemu čovječanstvu.*

73 *Bog se potpuno objavio poslavši svoga vlastitog Sina, u kojemu je uspostavio svoj Savez zauvijek. Krist je konačna Očeva Riječ, tako da poslije njega neće više biti nikakve Objave.*

---

[35] Usp. *Post* 3, 15.

[36] Usp. *Post* 9, 16.

Članak 2.

PRENOŠENJE BOŽANSKE OBJAVE

74 Bog »hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine« (*1 Tim* 2, 4), to jest spoznanja Isusa Krista.[37] Potrebno je zato da se 851
Krist navješćuje svim narodima i svim ljudima i da na taj način objava dospije sve do na kraj svijeta:

> »Ono što je Bog objavio za spasenje svih naroda, predobrostivo je uredio da to isto dovijeka ostane neiskvareno i da se prenosi svim naraštajima.«[38]

I. Apostolska predaja

75 »Krist Gospodin, u kojem se dovršuje svekolika objava višnjeg Boga, dao je apostolima nalog da Evanđelje, koje je – unaprijed obećano po prorocima – On sam ispunio i svojim ustima proglasio svima propovijedaju kao vrelo svake spasonosne istine i ćudoređa 171
predajući im zajedništvo u božanskim darovima.«[39]

APOSTOLSKO PROPOVIJEDANJE...

76 Prema Gospodinovoj zapovijedi Evanđelje se prenosilo dvojako:

– *usmeno:* »Apostoli [...] su u usmenom propovijedanju, u primjerima i ustanovama predali ono što su bilo iz Kristovih usta, ponašanja i djela primili, bilo pod utjecajem Duha Svetoga naučili«;
– *pismeno:* »Apostoli i apostolski muževi [...] su, nadahnuti istim Duhom Svetim, poruku spasenja pismeno izručili.«[40]

...NASTAVLJENO PO APOSTOLSKOM NASLJEDSTVU

77 »A kako bi se evanđelje u Crkvi stalno čuvalo neiskvarenim i živim, apostoli su kao nasljednike ostavili biskupe, predajući im 861
svoje vlastito učiteljsko mjesto«.[41] Uistinu, »apostolska se propovijed,

---

[37] Usp. *Iv* 14, 16.
[38] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966.) 820.
[39] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966.) 820.
[40] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966.) 820.
[41] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966.) 820.

koja je na poseban način izražena u nadahnutim knjigama, morala u neprekinutom slijedu čuvati sve do dovršenja vremena«.[42]

78 To se živo prenošenje zbiva po Duhu Svetom i, ukoliko je zasebno
174 od Svetoga pisma, mada je s njime najuže povezano, naziva se Predajom.
1124, 2651 Po njoj »Crkva u svojem naučavanju, životu i bogoštovlju postojano održava i svim naraštajima prenosi sve što ona jest, sve što vjeruje«.[43] »Izjave Svetih Otaca svjedoče o životvornoj prisutnosti te Predaje čija se bogatstva prelijevaju u praksu i u život Crkve vjernice i moliteljice.«[44]

79 Na taj način sebedarje, što ga je Otac izvršio po svojoj Riječi u Duhu Svetome, ostaje prisutno i djelotvorno u Crkvi: »Bog, koji je nekoć progovorio, neprekidno razgovara sa Zaručnicom svoga ljubljenog Sina, a Duh Sveti, po kojem živa riječ Evanđelja odjekuje u Crkvi i po njoj u svijetu, uvodi svoje vjerne u svu istinu te čini da u njima obilno prebiva riječ Kristova.«[45]

II. Odnos između Predaje i Svetoga pisma

Zajedničko vrelo...

80 »Sveta predaja i Sveto pismo usko su, dakle, međusobno povezani i imaju udjela jedno u drugome. Oboje se naime, proistječući iz istog božanskog izvora, na neki način stapa u jedno i teži istomu cilju.«[46] Oboje uprisutnjuje i u Crkvi čini plodnim Otajstvo Krista, koji je obećao da će ostati sa svojima »u sve dane – do svršetka svijeta« (*Mt* 28, 20).

...ali dva različita načina prenošenja

81 »Sveto pismo je Božji govor ako je pod nadahnućem Duha Svetog pismom zabilježen«.

113 »A *Sveta predaja* Božju Riječ koju su Krist Gospodin i Duh Sveti povjerili apostolima, cjelovito prenosi njihovim nasljednicima da je oni – vođeni svjetlom Duha istine – po svojem naviještanju vjerno čuvaju, izlažu i šire.«[47]

---

[42] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 820.
[43] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.
[44] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.
[45] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.
[46] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 9: AAS 58 (1966.) 821.
[47] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 9: AAS 58 (1966.) 821.

82 Odatle slijedi da Crkva, kojoj je povjereno prenošenje i tumačenje objave, »svoju sigurnost o svemu objavljenome ne crpi samo iz Svetoga pisma. Zbog toga oboje valja primati i častiti jednakim osjećajem zahvalnosti i poštovanja«.[48]

Apostolska predaja i crkvene predaje

83 Predaja o kojoj ovdje govorimo jest ona koja dolazi od apostolâ i prenosi ono što su oni primili od naučavanja i primjera Isusova i čemu ih je naučio Duh Sveti. Ustvari, prvi naraštaj kršćana nije još imao napisan Novi zavjet pa sam Novi zavjet svjedoči o tijeku žive predaje.

Od te predaje valja razlikovati teološke, disciplinske, liturgijske ili pobožnosti 1202, 2041
pripadne »predaje« koje su tijekom vremena nastale u mjesnim Crkvama. Te su 2684
predaje posebni oblici u kojima je velika predaja našla svoj izraz prilagođen različitim mjestima i razdobljima. U svjetlu apostolske predaje i pod vodstvom crkvenog učiteljstva te se predaje mogu čuvati, prilagođivati ili čak napustiti.

III. Tumačenje pologa vjere

Polog vjere povjeren svoj Crkvi

84 Polog vjere,[49] sadržan u Svetoj predaji i u Svetom pismu,
apostoli su povjerili svoj Crkvi kao cjelini. »Prianjajući uza nj, sav 857, 871
je sveti puk – ujedinjen sa svojim pastirima – sveudilj postojan u apostolskom nauku i zajedništvu te u lomljenju kruha i molitvama,
tako da u predanoj vjeri, koju valja držati, vršiti i ispovijedati, nastaje 2033
jedinstvena jednodušnost predstojnikâ i vjernika.«[50]

Crkveno učiteljstvo

85 »Zadaća pak autentičnoga tumačenja pisane ili predane Božje 888-892
riječi povjerena je samo živomu crkvenom učiteljstvu, koje tu vlast 2032, 2040
obnaša u ime Isusa Krista«,[51] tj. biskupima u zajedništvu s Petrovim nasljednikom, rimskim biskupom.

---

[48] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 9: AAS 58 (1966.) 821.

[49] Usp. *1 Tim* 6, 20; *2 Tim* 1, 12-14.

[50] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966.) 822.

[51] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966.) 822.

86 »To učiteljstvo, dakako, nije iznad riječi Božje, nego joj služi naučavajući samo ono što je predano, time što po božanskome nalogu
688 i uz pomoć Duha Svetoga odano sluša, sveto čuva i vjerno izlaže te iz ovoga jednoga pologa vjere crpi sve ono što kao od Boga objavljeno predlaže vjerovati.«[52]

1548 87 Pamteći Kristovu riječ apostolima: »Tko vas sluša, mene sluša« (*Lk* 10, 16),[53] vjernici poučljivo prihvaćaju naučavanje i smjernice,
2037 koje im pastiri daju u različitim oblicima.

Vjerske dogme

888-892 88 Crkveno se učiteljstvo služi puninom autoriteta primljenog
2032-2040 od Krista kad definira dogme, to jest kad, u obliku koji kršćanski puk obvezuje na neopoziv pristanak vjere, izlaže istine sadržane u božanskoj objavi, ili pak kada istine, koje su s njima nužno povezane, izlaže na definitivan način.

2625 89 Naš duhovni život i dogme organski su povezani. Dogme su svjetla na putu naše vjere, one ga osvjetljuju i čine sigurnim. I obratno, ako nam je život ispravan, bit će nam razum i srce otvoreni da prihvate svjetlo vjerskih istina.[54]

90 Uzajamna povezanost i dosljednost dogmi mogu se naći u
114, 158 cjelokupnosti objave Kristova otajstva.[55] »Postoji red ili 'hijerarhija'
234 istina katoličkog nauka, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere.«[56]

Nadnaravni osjećaj vjere

91 Svi Kristovi vjernici sudjeluju u razumijevanju i prenošenju
737 objavljene istine. Oni su primili pomazanje Duha Svetoga, koji ih poučava[57] i uvodi ih »u svu istinu« (*Iv* 16, 13).

---

52 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966.) 822.

53 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965.) 24.

54 Usp. *Iv* 8, 31-32.

55 Usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 4. pogl.: DS 3016 (mysteriorum nexus); DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965.) 29.

56 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 11: AAS 57 (1965.) 99.

57 Usp. *Iv* 2, 20.27.

92 »Sveukupnost se vjernika [...] u vjerovanju ne može prevariti, a to svoje osobito svojstvo očituje nadnaravnim osjećajem vjere svega 785 naroda, kad ‘od biskupa pa do posljednjih vjernika laika’ pokazuje svoje opće slaganje u stvarima vjere i ćudoređa.«[58]

93 »Tim osjećajem vjere, koji pobuđuje i podržava Duh istine, Božji narod pod vodstvom svetoga učiteljstva, [...] nepokolebljivo prianja uz 889 vjeru jednom predanu svetima te pravilnim sudom dublje prodire u nju i u životu je potpunije.«[59]

Rast u razumijevanju vjere

94 Zahvaljujući pomoći Duha Svetoga shvaćanje kako stvarnosti tako i izričaja pologa vjere može u životu Crkve napredovati: 66

- »po razmatranju i proučavanju vjernika koji u svojem srcu o 2651 tome razmišljaju«;[60] napose treba da »teološko istraživanje produbljuje spoznaju objavljene istine«.[61]
- »po razumijevanju duhovnih stvari putem unutrašnjeg iskustva 2038-2518 [vjernikâ]«;[62] »Divina eloquia cum legente crescunt – božanske riječi rastu zajedno s onim tko ih čita.«[63]
- »po naviještanju onih koji su s nasljedstvom u biskupskoj službi primili siguran milosni dar istine«.[64]

95 »Očito su, dakle – po premudroj Božjoj odluci – Sveta predaja, Sveto pismo i crkveno učiteljstvo tako uzajamno povezani i združeni da jedno ne postoji bez drugih, a sve zajedno – svako pojedino na svoj način – pod djelovanjem jednog Duha Svetoga djelotvorno pridonosi spasenju duša.«[65]

---

58 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965.) 16.

59 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965.) 16.

60 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.

61 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 62: AAS 58 (1966.) 1084; usp. *isto mj.*, 44: AAS 58 (1966.) 1065; Dogm. konst. *Dei Verbum*, 23: AAS 58 (1966.) 828; *isto mj.*, 24: AAS 58 (1966.) 828-829; Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965.) 94.

62 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.

63 GRGUR VELIKI, *Homilia In Ezechielem* 1, 7, 8: CCL 142, 87 (PL 76, 843).

64 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.

65 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966.) 822.

Ukratko

96 *Što je Krist povjerio apostolima, to su oni, propovijedanjem i spisima, po nadahnuću Duha Svetoga, prenijeli svim naraštajima, sve do Kristova slavnog povratka.*

97 *»Sveta predaja i Sveto pismo tvore jedan sveti polog riječi Božje.«*[66] *U njemu, kao u kakvom ogledalu, putujuća Crkva promatra Boga, izvor svih njezinih bogatstava.*

98 *»Crkva u svojem naučavanju, životu i bogoštovlju postojano održava i svim naraštajima prenosi sve što ona jest i sve što vjeruje«.*[67]

99 *Sav Božji narod, na osnovi svoga nadnaravnog osjećaja vjere, neprestano prima dar božanske objave, u nj sve dublje prodire i potpunije po njemu živi.*

100 *Samo je učiteljstvu Crkve, Rimskom Prvosvećeniku i biskupima u zajedništvu s njime, povjerena služba autentičnog tumačenja Božje riječi.*

---

66 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966.) 822.

67 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.

Članak 3.

SVETO PISMO

I. Krist – Jedina Riječ Svetoga pisma

101 Da bi se objavio ljudima, Bog u svojoj susretljivoj dobroti govori ljudima ljudskim riječima: »Božje su riječi, izrečene ljudskim jezicima, postale slične ljudskom govoru, kao što je nekoć Riječ vječnog Oca, uzevši slabo ljudsko tijelo, postala slična ljudima.«[68]

102 Kroza sve riječi Svetog pisma Bog govori samo jednu Riječ: 65, 2763
svoju jedinu Riječ u kojoj potpuno izriče sebe samoga:[69]

> »Neka se vaša ljubav spomene da postoji samo jedan govor Božji koji se 426-429
> odvija u cijelome Svetom pismu i da je samo jedna Riječ koja odjekuje na ustima svih svetih pisaca; budući da je ona u početku bila Bog u Boga, ne poznaje sricanja po slogovima, jer je izvan vremena.«[70]

103 Zbog toga je Crkva uvijek poštovala Sveto pismo, kao što štuje 1100, 1184
sámo Tijelo Gospodnje. Ona ne prestaje pružati vjernicima Kruh
života, koji prima sa stola Riječi Božje i Tijela Kristova.[71] 1378

104 U Svetom pismu Crkva nalazi stalno svoju hranu i svoju snagu,[72] jer u njemu ne prima samo riječ ljudsku, nego ono što ona stvarno jest: riječ Božju.[73] »U svetim knjigama, naime, Otac, koji je na nebesima, s ljubavlju dolazi u susret svojoj djeci i s njima razgovara.«[74]

II. Nadahnuće i istina Svetog pisma

105 *Bog je autor Svetoga pisma.* »Sve od Boga objavljeno, što je u Svetom pismu napismeno sadržano i dano, bilo je zapisano po nadahnuću Duha Svetoga.«

---

68 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 13: AAS 58 (1966.) 824.
69 Usp. *Heb* 1, 1-3.
70 AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 103, 4, 1: CCL 40, 1521 (PL 37, 1378).
71 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966.) 827.
72 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 24: AAS 58 (1966.) 829.
73 Usp. *1 Sol* 2, 13.
74 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966.) 827-828.

»Knjige Staroga i Novoga zavjeta, u cjelini i sa svim njihovim dijelovima, sveta Majka Crkva na temelju apostolske vjere drži svetima i kanonskima zato što – po nadahnuću Duha Svetog napisane – imaju Boga za autora te su kao takve predane samoj Crkvi.«[75]

106 *Bog je nadahnuo ljudske autore svetih knjiga.* »Pri sastavljanju svetih knjiga Bog je izabrao ljude koje je upotrijebio da bi oni – služeći se svojim sposobnostima i silama – pod njegovim djelovanjem u njima i po njima kao pravi autori pismeno predali sve ono i samo ono što on hoće«.[76]

107 *Nadahnute knjige naučavaju istinu.* »Budući da sve ono što nadahnuti pisci ili hagiografi izjavljuju valja držati izjavljenim od
702 Duha Svetoga, mora se dosljedno ispovijedati da knjige Pisma čvrsto, vjerno i bez zablude naučavaju istinu, za koju je Bog htio da radi našeg spasenja bude zapisana u Svetom pismu.«[77]

108 Ipak kršćanska vjera nije »religija knjige«. Kršćanstvo je religija Božje »Riječi«, to jest Riječi koja »nije napisana i nijema riječ, nego utjelovljena i živa Riječ«.[78] Da riječi svetih knjiga ne ostanu mrtvim slovom, potrebno je da nam Krist, vječna Riječ živoga Boga, po Duhu Svetom, otvori pamet da razumijemo Sveto pismo.[79]

III. Duh Sveti – tumač Svetog pisma

109 U Svetom pismu Bog govori čovjeku na ljudski način. Da bi se Pismo ispravno tumačilo, treba dakle pažljivo istraživati što su nam sveti pisci stvarno htjeli reći i što je Bog po njihovim riječima odlučio otkriti.[80]

110 Da bi se shvatila *nakana svetih autora,* treba uzeti u obzir prilike njihova vremena i njihove kulture, ondašnje »književne vrste«,

[75] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966.) 822-823.

[76] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966.) 823.

[77] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966.) 823.

[78] BERNARD IZ CLAIRVAUXA, *Homilia super »Missus est«* 4, 11: *Opera*, ur. J. Leclerque – H. Rochais, sv. 4, Rim 1966., str. 57.

[79] Usp. *Lk* 24, 45.

[80] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966.) 823.

onovremeni način shvaćanja, izražavanja i pripovijedanja. »Istina se, naime, svaki put drukčije iznosi i izražava u tekstovima, prema tome jesu li povijesni, ili proročki, ili pjesnički, ili drugih vrsta govora.«[81]

111 No budući da je Sveto pismo nadahnuto, postoji još jedno ne manje važno načelo ispravna tumačenja, bez kojega bi Pismo ostalo mrtvo slovo: Sveto pismo treba »čitati i tumačiti u istom Duhu u kojem je napisano«.[82]

> Za tumačenje Svetoga pisma u skladu s Duhom koji ga je nadahnuo, Drugi vatikanski koncil naznačuje *tri kriterija:*[83]

112 1. *Brižno paziti »na sadržaj i jedinstvo cijeloga Pisma«.* Koliko 128
god bile različite knjige od kojih se sastoji, Pismo je ipak jedno poradi
jedinstva Božjega nauma, kojemu je Isus Krist središte i srce – srce 368
otvoreno nakon njegove Pashe:[84]

> »Pod Kristovim srcem[85] treba razumjeti Sveto pismo koje upravo otkriva srce Kristovo. To je srce prije Muke bilo zatvoreno jer Pismo bijaše nejasno. Ali Pismo je poslije Muke otvoreno da oni koji ga sada poznaju, razmotre i shvate kako trebaju protumačiti proroštva.«[86]

113 2. *Pismo čitati u »živoj predaji cijele Crkve«.* Prema riječi 81
Otaca, Sveto pismo je većma napisano u srcu Crkve nego u tvarnim knjigama.[87] Crkva u svojoj predaji doista čuva živo sjećanje Božje Riječi, a Duh Sveti joj pruža duhovno tumačenje Pisma (»prema duhovnom smislu što ga Duh daje Crkvi«).[88]

114 3. *Paziti na analogiju vjere.*[89] Pod »analogijom vjere« razumi- 90
jevamo uzajamnu povezanost istina vjere među sobom i u cjelokupnom naumu Objave.

---

[81] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966.) 823.

[82] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966.) 823.

[83] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966.) 824.

[84] Usp. *Lk* 24, 25-27.44-46.

[85] Usp. *Ps* 22, 15.

[86] TOMA AKVINSKI, *Expositio in Psalmos*, 21, 11: *Opera omnia*, sv. 18, Paris 1876., str. 350.

[87] Usp. HILARIJE POATIJERSKI, *Liber ad Constantium imperatorem* 9: CSEL 65, 204 (PL 10, 570); JERONIM, *Commentarius in epistulam ad Galatas* 1, 1, 11-12: PL 26, 347.

[88] ORIGEN, *Homiliae in Leviticum* 5, 5: SC 286, 228 (PG 12, 454).

[89] Usp. *Rim* 12, 6.

Višestruki smisao Pisma

115 Prema staroj predaji može se razlikovati dvostruki *smisao* Svetog pisma: doslovni i duhovni smisao. Ovaj potonji se opet dijeli na: alegorijski, moralni i anagogički. Kad se ta četiri smisla potpuno slažu, živom je čitanju Pisma u Crkvi zajamčeno sve njegovo bogatstvo.

110-114 116 *Doslovni smisao* jest značenje što proizlazi iz riječi Svetog pisma a utvrđuje se egzegezom, koja se drži pravila ispravnog tumačenja. »Omnes (sc. sacrae Scripturae) sensus fundentur super litteralem – Svaki se smisao (Svetog pisma) temelji na doslovnomu.«[90]

1101 117 *Duhovni smisao.* Zahvaljujući jedinstvu Božjega nauma, ne samo tekst Svetog pisma, nego i stvarnosti i događaji o kojima se govori mogu biti znakovi.

1. *Alegorijski* smisao. Do dubljeg shvaćanja događaja možemo doprijeti ako prepoznamo značenje koje imaju u Kristu; tako npr. prelazak Crvenoga mora znak je Kristove pobjede, a time i krštenja.[91]

2. *Moralni* smisao. Događaji, o kojima Sveto pismo pripovijeda, mogu nas ponukati da ispravno djelujemo. Opisani su »za upozorenje nama« (*1 Kor* 10, 11).[92]

3. *Anagogički* smisao. Određene stvarnosti i događaje možemo sagledati u njihovu vječnom značenju, kojim nas uznose (grčki: ἀναγωγή) prema našoj domovini. Tako je Crkva na zemlji znak nebeskog Jeruzalema.[93]

118 Značenje ovoga četverostrukog smisla dobro sažimlje srednjovjekovni dvostih:

> Littera gesta docet, quid credas allegoria,
> Moralis quid agas, quo tendas anagogia.[94]
>
> Slovo uči događaje, alegorija što vjerovati,
> Moral što činiti, anagogija kamo težiti.

---

[90] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 1, q. 1, a. 10, ad 1: Ed. Leon., 4, 25.
[91] Usp. *1 Kor* 10, 2.
[92] Usp. *Heb* 3, 1 – 4, 11.
[93] Usp. *Otk* 21, 1 – 22, 5.
[94] AUGUSTIN DACIJSKI, *Rotulus pugilaris*, I: ur. A. Walz: *Angelicum* 6 (1929.) 256.

119 »Stvar je egzegeta da u skladu s tim pravilima rade na dubljem razumijevanju i izlaganju smisla Svetoga pisma kako bi takoreći iz prethodne prouke sazrio sud Crkve. Sve ono što se, naime, tiče načina 94
tumečenja tumačenjem Pisama, u konačnici podliježe sudu Crkve, koja izvršuje božanski nalog i službu čuvanja i tumačenja riječi Božje.«[95]

> »Ego vero Evangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas« – Ja ne bih vjerovao Evanđelju kad me ne bi na to poticao autoritet Katoličke Crkve.«[96] 113

IV. Kanon Pisama

120 Po apostolskoj predaji Crkva je razaznala koje spise uključiti u 1117
popis Svetih knjiga.[97] Taj zaokruženi popis nazvan je »kanon« Pisama. Prema njemu Stari zavjet sadrži 46 knjiga (45, ako se Jeremija i Tužaljke uzmu kao jedinstven spis), a Novi zavjet 27.[98] To su:

Stari zavjet: Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Levitski zakonik, Knjiga Brojeva, Ponovljeni zakon, Jošua, Suci, Knjiga o Ruti, dvije knjige o Samuelu, dvije knjige o Kraljevima, dvije knjige Ljetopisa, Knjiga Ezrina i Knjiga Nehemijina, Tobija, Judita, Estera, dvije knjige o Makabejcima, Job, Psalmi, Mudre izreke, Propovjednik, Pjesma nad pjesmama, Knjiga Mudrosti, Knjiga Sirahova, Izaija, Jeremija, Tužaljke, Baruh, Ezekiel, Daniel, Hošea, Joel, Amos, Obadija, Jona, Mihej, Nahum, Habakuk, Sefanija, Hagaj, Zaharija, Malahija.

Novi zavjet: Evanđelja po Mateju, Marku, Luki i Ivanu, Djela apostolska, Poslanice apostola Pavla Rimljanima, prva i druga Korinćanima, Galaćanima, Efežanima, Filipljanima, Kološanima, prva i druga Solunjanima, prva i druga Timoteju, Titu, Filemonu, Poslanica Hebrejima, Jakovljeva poslanica, prva i druga poslanica Petrova, tri Ivanove Poslanice, Judina poslanica i Ivanovo Otkrivenje.

Stari zavjet

121 Stari je zavjet neodvojiv dio Svetog pisma. Njegove su knjige 1093
od Boga nadahnute i neprolazne vrijednosti,[99] jer Stari savez nije nikad bio opozvan.

---

95 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966.) 824.

96 AUGUSTIN, *Contra epistulam Manichaei quam vocant fundamenti* 5, 6: CSEL 25, 197 (PL 42, 176).

97 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966.) 821.

98 Usp. *Decretum Damasi*: DS 179-180; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis*: DS 1334-1336; TRIDENTSKI KONCIL, 4. zasj., *Decretum de Libris Sacris et de traditionibus recipiendis*: DS 1501-1504.

99 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 14: AAS 58 (1966.) 825.

702 122 I doista, »starozavjetna rasporedba [spasenja] bila je prije svega
763 usmjerena na to da pripravi [...] dolazak Krista, sveopćeg otkupitelja«. Knjige Starog zavjeta, »makar sadržavale što je nesavršeno i
708 uvjetovano vremenom«, ipak svjedoče o čitavom odgojnom postupku Božje spasiteljske ljubavi; »izražavaju živi osjećaj za Boga, u njima su
2568 pohranjeni uzvišeni nauci o Bogu, spasonosna mudrost o ljudskome životu i čudesno blago molitava«; u njima se napokon »krije otajstvo našega spasenja«.[100]

123 Kršćani poštuju Stari zavjet kao pravu riječ Božju. Crkva je uvijek odlučno odbacivala namisao da napusti Stari zavjet pod izlikom da ga je Novi prevladao (marcionizam).

Novi zavjet

124 »Božja Riječ koja je Božja sila na spasenje svakome tko uzvjeruje, u spisima Novog zavjeta na istaknut se način pokazuje i razvija svoju moć.«[101] Ti nam spisi pružaju konačnu istinu božanske objave. Njihov je središnji sadržaj Isus Krist, utjelovljeni Sin Božji, njegova djela, njegov nauk, njegova smrt i proslava, a tako i počeci njegove Crkve pod vodstvom Duha Svetoga.[102]

515 125 *Evanđelja* su srž čitavog Svetog pisma, »jer su poglavito svjedočanstvo o životu i nauku utjelovljene Riječi, našega Spasitelja«.[103]

126 Pri oblikovanju Evanđelja mogu se razlikovati tri razdoblja:

1. *Život i učenje Isusovo.* Crkva čvrsto drži da četiri evanđelja, »kojima bez oklijevanja potvrđuje povijesnost, vjerno predaju ono što je Isus, Sin Božji, živeći među ljudima zaista činio i naučavao njima na spasenje sve do dana kad je bio uzet«.

76 2. *Usmena predaja.* »Poslije Gospodinova uzašašća, ono što je on bijaše govorio i činio apostoli su predali svojim slušateljima s onim punijim razumijevanjem koje su sami – poučeni slavnim događajima Kristovim i svjetlom Duha istine – uživali.«

---

[100] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 15: AAS 58 (1966.) 825.

[101] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 17: AAS 58 (1966.) 826.

[102] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 20: AAS 58 (1966.) 827.

[103] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 18: AAS 58 (1966.) 826.

3. *Pisana evanđelja.* »Sveti su pisci sastavili četiri evanđelja tako da su – iz mnoštva onog što je bilo usmeno ili već i pismeno predano – nešto izabrali, a nešto sažeti ili – s obzirom na prilike u Crkvama – razvili, zadržavajući pritom oblik navještaja, ali uvijek tako da nam priopće nepatvorenu istinu o Isusu.«[104] 76

127 Četveroliko evanđelje zauzima u Crkvi jedinstveno mjesto. Svjedoči to štovanje koje mu iskazuje liturgija i izuzetna privlačna snaga koja je u svim vremenima djelovala na svece. 1154

»Nema većeg, boljeg, dragocjenijeg i sjajnijeg nauka nego što je čitanje evanđelja. Promatrajte i čuvajte [u srcu] što je Krist, naš Gospodin i Učitelj, svojim riječima učio i svojim djelima izvršio.«[105]

»*Evanđelje* me prije svega zaokuplja za vrijeme molitve; u njemu nalazim sve što je potrebno mojoj siromašnoj duši. U njemu otkrivam uvijek nove spoznaje, skrivena i otajstvena značenja.«[106] 2705

Jedinstvo Staroga i Novoga zavjeta

128 Već od apostolskih vremena,[107] zatim stalno u svojoj Predaji, Crkva je jedinstvo božanskog nauma u oba Zavjeta objašnjavala s pomoću *tipologije*. Po njoj se u Božjim djelima Staroga zavjeta 1094
razabiru pralikovi onoga što je Bog u punini vremena izvršio u osobi 489
svoga utjelovljenog Sina.

129 Kršćani tako čitaju Stari zavjet u svjetlu Krista koji je umro
i uskrsnuo. Ovo tipološko čitanje iznosi na vidjelo neiscrpni sadržaj 651
Starog zavjeta. Ono nas ipak ne smije navesti da zaboravimo kako Stari
zavjet zadržava vlastitu vrijednost objave, što mu je sam naš Gospodin 2055
ponovo potvrdio.[108] Zato i Novi zavjet iziskuje da bude čitan u svjetlu Staroga. Prvotna kršćanska kateheza stalno se njime služila.[109] Prema

[104] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 19: AAS 58 (1966.) 826-827.

[105] SV. CEZARIJA MLAĐA, *Epistula ad Richildam et Radegundem*: SC 345, 480.

[106] TEREZIJA OD DJETETA ISUSA, *Manuscrit A*, 83v: *Manuscrits autobiographiques*, Paris 1992., str. 268.

[107] Usp. *1 Kor* 10, 6.11; *Heb* 10, 1; *1 Pt* 3, 21.

[108] Usp. *Mk* 12, 29-31.

[109] Usp. *1 Kor* 5, 6-8; 10, 1-11.

staroj izreci, Novi zavjet se u Staromu skriva, a Stari se u Novom
1968 otkriva: »Novum in Vetere latet et in Novo Vetus patet.«[110]

130 Tipologija izriče dinamizam koji vodi prema dovršenju božanskoga nauma, kada će konačno »Bog biti sve u svemu« (*1 Kor* 15, 28). Naprimjer, poziv patrijarha i izlazak iz Egipta ne gube u božanskom nacrtu svoje vlastite vrijednosti zbog činjenice da su, istodobno, u njemu prelazne etape.

V. Sveto pismo u životu Crkve

131 »U riječi Božjoj tolika je sila i moć da je ona uporište i životna snaga Crkvi, a djeci Crkve ona je jedrina vjere, hrana duše te čisto i nepresušno vrelo duhovnoga života.«[111] »Kristovim vjernicima treba biti širom otvoren pristup Svetom pismu.«[112]

132 »Proučavanje Svetoga pisma treba biti takoreći duša svete
94 teologije. A tom se istom riječju Pisma zdravo hrani i sveto osvježuje također služba riječi, to jest pastoralno propovijedanje, kateheza i svekolika kršćanska pouka, u kojoj liturgijska homilija mora imati iznimno mjesto.«[113]

2653 133 Crkva »na poseban način potiče sve Kristove vjernike [...] da čestim čitanjem božanskih Pisama izuče ‘najuzvišenije pooznavanje Isusa Krista’ (*Fil* 3, 8). Jer ‘nepoznavanje Pisama jest nepoznavanje
1792 Krista’«.[114]

[110] AUGUSTIN, *Quaestiones in Heptateucum* 2, 73: CCL 33, 106 (PL 34, 623); usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 16: AAS 58 (1966.) 825.

[111] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966.) 828.

[112] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 22: AAS 58 (1966.) 828.

[113] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 24: AAS 58 (1966.) 829.

[114] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 25: AAS 58 (1966.) 829; usp. JERONIM, *Commentarii in Isaiam*, Prologus: CCL 73, 1 (PL 24, 17).

Ukratko

134 *Čitavo Sveto pismo samo je jedna knjiga, i ta jedna knjiga jest Krist; »uistinu cijelo božansko Pismo govori o Kristu i u njemu se čitavo ispunjuje«.*[115]

135 *»Sveta pisma sadrže riječ Božju i – jer su nadahnuta – zaista su riječ Božja.«*[116]

136 *Bog je autor Svetog pisma ukoliko je nadahnuo njegove ljudske pisce; u njima i po njima on djeluje i tako jamči da nas njihovi spisi bez zablude uče istini spasenja.*[117]

137 *Tumačenje nadahnutih Pisama mora prije svega paziti na ono što je Bog preko svetih autora htio objaviti za naše spasenje. Ono što od Duha dolazi može se potpuno razumjeti samo pod utjecajem Duha.«*[118]

138 *Crkva prihvaća i časti kao nadahnute 46 knjiga Starog zavjeta i 27 knjiga Novog zavjeta.*

139 *Četiri evanđelja zauzimaju središnje mjesto, jer im je središte Krist.*

140 *Iz jedinstva Božjeg nauma i njegove Objave proizlazi jedinstvo dvaju Zavjeta: Stari zavjet pripravlja Novi, a Novi ispunjuje Stari. Oba se međusobno osvjetljuju; i jedan i drugi su prava riječ Božja.*

141 *»Crkva je uvijek častila božanska Pisma slično kao i samo Gospodnje Tijelo.«*[119] *Oboje su hrana i pravilo svemu kršćanskom životu. »Tvoja riječ nozi j e mojoj svjetiljka i svjetlo mojoj stazi« (Ps* 119, 105*).*[120]

---

[115] HUGO OD SV. VIKTORA, *De Arca Noe* 2, 8: PL 176, 642; usp. *isto mj.*, 2, 9: PL 176, 642-643.

[116] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 24: AAS 58 (1966.) 829.

[117] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966.) 822-823.

[118] Usp. ORIGEN, *Homiliae in Exodum* 4, 5: SC 321, 128 (PG 12, 320).

[119] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966.) 827.

[120] Usp. *Iz* 50, 4.

TREĆE POGLAVLJE

ČOVJEKOV ODGOVOR BOGU

142 *Svojom objavom* »nevidljivi Bog, iz preobilja svoje ljubavi, oslovljava ljude kao prijatelje te s njima druguje da ih pozove i primi
1102 u zajedništvo sa sobom«.[1] Primjeren odgovor tom pozivu jest vjera.

143 *Vjerom* čovjek potpuno podlaže Bogu svoj razum i svoju volju. Čovjek daje svoj pristanak Bogu objavitelju svim svojim bićem.[2] Taj
2087 čovjekov odgovor Bogu objavitelju Sveto pismo naziva »poslušnošću vjere«.[3]

Članak 1.

1814-1816
VJERUJEM

I. Poslušnost vjere

144 Poslušati (»obaudire«) vjerom znači slobodno se podložiti riječi koju smo slušali, jer za njezinu istinitost jamči Bog, koji je sam Istina. Kao uzor takve poslušnosti Sveto pismo nam stavlja pred oči Abrahama. Djevica Marija joj je najsavršenije ostvarenje.

ABRAHAM – »OTAC SVIH VJERUJUĆIH«

145 U svečanom pohvalnom slovu vjeri Otaca, Poslanica Hebrejima
59, 2570 osobito naglašava vjeru Abrahamovu: »Vjerom, pozvan, Abraham *posluša* i zaputi se u kraj koji je imao primiti u baštinu; zaputi se, ne znajući kamo ide« (*Heb* 11, 8).[4] Vjerom se zadrža kao stranac i

---

1 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966.) 818.

2 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966.) 819.

3 Usp. *Rim* 1, 5; 16, 26.

4 Usp. *Post* 12, 1-4.

hodočasnik u Obećanoj zemlji.[5] Vjerom Sara primi mogućnost da 489
začne obećanoga sina. Vjerom je napokon Abraham prikazao za žrtvu svoga sina jedinca.[6]

146 Abraham tako ostvaruje definiciju vjere kako je predlaže 1819
Poslanica Hebrejima: »Vjera je već neko ímanje onoga čemu se nadamo, osvjedočenje o zbiljnostima kojih ne vidimo« (*Heb* 11, 1). »Povjerova Abraham Bogu, i uračuna mu se u pravednost« (*Rim* 4, 3).[7] Budući da je bio »jak u vjeri« (*Rim* 4, 20), Abraham je postao »ocem« svih onih koji vjeruju (*Rim* 4, 11.18).[8]

147 Stari zavjet bogat je svjedočanstvima o takvoj vjeri. Poslanica
Hebrejima hvali uzornu vjeru starih, koji »primiše« po njoj »pohvalno 839
svjedočanstvo« (*Heb* 11, 2.39). Ipak »Bog je za nas predvidio nešto bolje«: milost da vjerujemo u njegova Sina Isusa, »početnika i dovršitelja vjere« (*Heb* 11, 40; 12, 2).

Marija – »blažena što povjerova«

148 Djevica Marija ostvaruje na najsavršeniji način poslušnost vjere. 494, 2617
Budući da je vjerovala, da »Bogu ništa nije nemoguće« (*Lk* 1, 37),[9] Marija je u vjeri primila poruku i obećanje koje joj je donio anđeo Gabrijel i dala svoj pristanak: »Evo službenice Gospodnje, neka mi
bude po tvojoj riječi!« (*Lk* 1, 38). Elizabeta ju je ovako pozdravila: 506
»Blažena ti što povjerova da će se ispuniti što ti je rečeno od Gospodina!« (*Lk* 1, 45). Zbog te vjere svi će je naraštaji zvati blaženom.[10]

149 Za cijelog njezina života, pa i u posljednjoj kušnji,[11] kad joj je
Sin Isus umro na križu, njezina se vjera nije nikad pokolebala. Marija 969
nije prestala vjerovati »da će se ispuniti« Božja riječ. Zato Crkva u
Mariji štuje najčistije ostvarenje vjere. 507, 829

---

5 Usp. *Post* 23, 4.
6 Usp. *Heb* 11, 17.
7 Usp. *Post* 15, 6.
8 Usp. *Post* 15, 5.
9 Usp. *Post* 18, 14.
10 Usp. *Lk* 1, 48.
11 Usp. *Lk* 2, 35.

II. »Znam komu sam povjerovao« (*2 Tim* 1, 12)

Vjerovati u jednog Boga

150 Vjera je prije svega čovjekovo *osobno prianjanje Bogu,* istodobno, neodvojivo od toga, jest i *slobodan pristanak uza svu istinu što ju je Bog objavio.* Kao osobno prianjanje Bogu i pristanak uz istinu koju je on objavio, kršćanska se vjera razlikuje od vjere u neku ljudsku osobu. Dobro je i pravedno povjeriti se potpuno Bogu i posvema vjerovati ono, što je on rekao. Naprotiv, bilo bi isprazno i
222 varljivo takvu vjeru pokloniti nekom stvorenju.[12]

Vjerovati u Isusa Krista, Sina Božjega

151 Za kršćane vjerovati u Boga nerazdruživo je povezano s vjerom u onoga koga je on poslao, »Sina njegova, Ljubljenoga«, u kojem mu je sva milina.[13] Bog nam je rekao da ga slušamo.[14] Gospodin sam kaže učenicima: »Vjerujte u Boga, i u mene vjerujte!« (*Iv* 14, 1). Možemo
424 vjerovati u Isusa Krista, jer je on sam Bog, Riječ Božja tijelom postala: »Boga nitko nikada ne vidje: Jedinorođenac – Bog – koji je u krilu Očevu, on nam ga obznani« (*Iv* 1, 18). Budući da je on »vidio Oca« (*Iv* 6, 46), jedini je koji ga poznaje i može nam ga objaviti.[15]

Vjerovati u Duha Svetoga

243, 683 152 Ne može čovjek vjerovati u Isusa Krista, a da nema udjela u njegovu Duhu: Duh Sveti objavljuje ljudima, tko je Isus. Zaista »nitko ne može reći: 'Isus je Gospodin', osim u Duhu Svetom« (*1 Kor* 12, 3). »Duh sve proniče, i dubine Božje [...]. Tako i što je u Bogu, nitko ne zna osim Duha Božjega« (*1 Kor* 2, 10-11). Samo Bog poznaje Boga potpuno. Mi vjerujemo u Duha Svetog, jer on je Bog.

232 *Crkva ne prestaje ispovijedati vjeru u jednoga Boga Oca, Sina i Duha Svetoga.*

---

12 Usp. *Jr* 17, 5-6; *Ps* 40, 5; 146, 3-4.

13 Usp. *M*k 1, 11.

14 Usp. *Mk* 9, 7.

15 Usp. *Mt* 11, 27.

III. Značajke vjere

Vjera je milost

153 Kad sveti Petar ispovijeda, da je Isus »Krist, Sin Boga živoga«, Isus mu kaže: »To ti nije objavilo tijelo i krv, nego Otac moj, koji 552
je na nebesima« (*Mt* 16, 17).[16] Vjera je Božji dar, vrhunaravna od Boga ulivena krepost. »Da uzvjerujemo, treba nam Božja milost, koja 1814
predusreće i potpomaže, i unutarnja pomoć Duha Svetoga da srce 1996
pokrene i k Bogu ga obrati, da otvori oči duha i 'svima dadne ugodnost 2606
pristanka i vjerovanja istini'.«[17]

Vjera je ljudski čin

154 Nemoguće je vjerovati bez milosti i unutarnje pomoći Duha Svetoga. A ipak nije ništa manje istinito da je vjera izvorno ljudski čin. 1749
Ne protivi se slobodi niti čovjekovu razumu da čovjek povjeruje Bogu i prione uz istine koje je on objavio. Pa ni u ljudskim se odnosima ne protivi našem dostojanstvu da vjerujemo onomu što nam drugi ljudi o sebi ili svojim nakanama reknu te povjerujemo njihovim obećanjima (kao kada muškarac i žena stupaju u brak) i tako s njima uđemo u zajedništvo. Dosljedno tome još se manje protivi našem dostojanstvu 2126
»da u vjeri potpun posluh svoga uma i svoje volje damo Bogu koji se objavljuje«[18] i na taj način stupimo s njime u prisno zajedništvo.

155 U činu vjere ljudski razum i volja sudjeluju s božanskom milošću: 2008
»Credere est actus intellectus assentientis veritati divinae ex imperio voluntatis a Deo motae per gratiam – Vjerovanje je čin razuma koji, na zapovijed volje koju pokreće Bog milošću, daje pristanak božanskoj istini.«[19]

Vjera i razum

156 *Razlog* da vjerujemo nije u tome što se objavljene istine čine istinite i razumljive u svjetlu našega naravnog razuma. Mi vjerujemo

[16] Usp. *Gal* 1, 15-16; *Mt* 11, 25.

[17] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966.) 819.

[18] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3008.

[19] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 2-2, q. 2, a. 9, c: Ed. Leon. 8, 37; usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3010.

1063 »zbog autoriteta samoga Boga objavitelja koji ne može prevariti ni
2465 prevaren biti«.[20] »Ipak, da bi ‘poslušnost naše vjere bila u skladu s razumom’, htio je Bog da se unutarnjim pomoćima Duha Svetoga
548 pridruže također vanjski dokazi njegove Objave.«[21] Tako su čudesa
812 Kristova i svetih,[22] proroštva, širenje i svetost Crkve, njezina plodnost i trajnost »najsigurniji znaci božanske Objave, prilagođeni spoznaji svih«,[23] »razlozi vjerodostojnosti« koji pokazuju da pristanak na vjerovanje nije »nipošto slijep pokret duha«.[24]

157 Vjera je *sigurna,* sigurnija od svake ljudske spoznaje, jer se temelji na samoj Riječi Boga koji ne može lagati. Doduše objavljene istine mogu se ljudskom razumu i iskustvu činiti nejasnima, ali »sigurnost koju daje božansko svjetlo veća je od sigurnosti što je daje
2088 svjetlo naravnog razuma«.[25] »Deset tisuća poteškoća ne čine ni jednu jedinu sumnju.«[26]

158 *»Vjera traži razumijevanje«:*[27] tko stvarno vjeruje traži da bolje
2705 upozna onoga u koga vjeruje i da bolje shvati ono što je on objavio. A prodornija će spoznaja opet izazvati veću vjeru, sve prožetiju ljubavlju.
1827 Milost vjere otvara »oči srca« (*Ef* 1, 18) za živo shvaćanje sadržaja objave, to znači cjeline Božjega nauma i otajstava vjere, unutarnje
90 povezanosti koja ta otajstva povezuje uzajamno i s Kristom, središtem objavljenog otajstva. No, »da bismo objavu sve dublje pronicali, [...]
2518 Duh Sveti vjeru sveudilj usavršuje svojim darovima«.[28] Tako, po riječi sv. Augustina: »Razumij da bi vjerovao: vjeruj da bi razumio.«[29]

159 *Vjera i znanost.* »Iako vjera stoji iznad razuma, između vjere i
283 razuma ne može biti pravog neslaganja: jer isti Bog, koji objavljuje tajne i ulijeva vjeru, stavio je također u ljudski duh svjetlo razuma;

---

[20] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3008.

[21] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3009.

[22] Usp. *Mk* 16, 20; *Heb* 2, 4.

[23] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3009.

[24] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3010.

[25] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 4. pogl.: DS 3017.

[26] JOHN HENRY NEWMAN, *Apologia pro vita sua*, 5. pogl., ur. M. J. SVAGLIC, Oxford 1967., str. 210.

[27] ANZELMO CANTERBURYSKI, *Proslogion*, Proemium: *Opera omnia*, ur. F. S. SCHMITT, sv. 1., Edinburgh 1946., str. 94; PL 153, 225A.

[28] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966.) 819.

[29] AUGUSTIN, *Sermo* 43, 7, 9: CCL 41, 512 (PL 38, 258).

a Bog ne može zanijekati sebe samoga, niti istinito [može] ikada proturječiti istinitom.«[30] »Stoga se metodičko istraživanje ni u jednoj struci, ako se doista obavlja znanstveno i prema ćudorednim načelima, 2293
nikad neće stvarno protiviti vjeri jer profane stvari i stvari vjere imaju izvor u istome Bogu. Štoviše, onaj koji ponizna i ustrajna duha nastoji istražiti tajnu stvarî, vođen je – a da toga nije ni svjestan – takoreći rukom Boga, koji time što uzdržava sva bića čini da budu to što jesu.«[31]

Sloboda vjere

160 Da bi odgovor vjere bio ljudski, poglavito je »to da čovjek mora Bogu dragovoljno odgovoriti vjerom; stoga se nikoga ne smije prisiliti 1738,
da prigrli vjeru protiv volje. Čin je vjere, naime, po samoj svojoj naravi 2106
dragovoljan«.[32] »Bog doduše zove ljude da mu služe u duhu i istini, pa ih zato taj poziv veže u savjesti, ali ih ne sili. [...] To se najviše pokazalo u Isusu Kristu.«[33] Krist je zaista pozivao na vjeru i obraćenje, ali na to nije nipošto silio. »Dao je [...] svjedočanstvo za istinu, ali je nije htio silom nametnuti onima koji su se protivili. Njegovo kraljevstvo [...] raste [...] ljubavlju kojom Krist, uzdignut na križ, ljude privlači k sebi.«[34] 616

Nužnost vjere

161 Vjerovati u Isusa Krista i u onoga koji ga je radi našeg spasenja 432
poslao, nužno je da bismo se spasili.[35] »Budući da je ‘bez vjere 1257
nemoguće omiljeti Bogu’ (*Heb* 11, 6) i prispjeti k zajedništvu njegove djece, nitko se nikada ne može bez nje opravdati i nitko neće postići života vječnoga ako u njoj ne ‘ustraje do kraja’« (*Mt* 10, 22- 24.13).[36] 846

Ustrajnost u vjeri

162 Vjera je milost, koju Bog daje čovjeku kao čisti dar. Mi možemo taj neprocjenjivi dar izgubiti. U svezi s tim, sveti Pavao opominje 2089

---

[30] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 4. pogl.: DS 3017.

[31] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966.) 1054.

[32] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 10: AAS 58 (1966.) 936.

[33] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 11: AAS 58 (1966.) 936.

[34] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 11: AAS 58 (1966.) 937.

[35] Usp. *Mk* 16, 16; *Iv* 3, 36; 6, 40 i drugdje.

[36] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3. pogl.: DS 3012; usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, 8. pogl.: DS 1532.

Timoteja: »Taj ti zadatak predajem [...]: Bij boj plemeniti, imajući vjeru i dobru savjest, koju su neki odbacili i doživjeli brodolom vjere« (*1 Tim* 1, 18-19). Da bismo živjeli, rasli i u vjeri do kraja ustrajali,
1037, 2016; moramo se hraniti riječju Božjom i moliti Gospodina da nam vjeru
2573, 2849 uveća.[37] Ona treba biti »ljubavlju djelotvorna« (*Gal* 5, 6),[38] podržavana nadom[39] i ukorijenjena u vjeri Crkve.

VJERA – POČETAK VJEČNOGA ŽIVOTA

163 Vjera nam daje da unaprijed osjetimo radost i svjetlost blaženoga gledanja koje je cilj našega zemaljskog putovanja. Tada ćemo vidjeti
1088 Boga »licem u lice« (*1 Kor* 13, 12), »kao što jest« (*1 Iv* 3, 2). Vjera je dakle već početak života vječnoga:

> »Živimo kao da već posjedujemo milost nama pridržanih i obećanih dobara koja kao u zrcalu promatramo i očekujemo da ćemo ih po vjeri uživati.«[40]

164 Ali sada »hodimo u vjeri, ne u gledanju« (*2 Kor* 5, 7), i spoznajemo Boga kao »kroza zrcalo, u zagonetki [...], djelomično« (*1 Kor* 13, 12). Vjera, obasjana Bogom u koga vjerujemo, ipak se često živi u tami.
2846 Vjera može biti stavljena na tešku kušnju. Svijet u kojem živimo čini se često veoma daleko od onoga, o čemu nam vjera sa sigurnošću govori;
309, 1502 čini se da iskustva zla i patnje, nepravdi i smrti proturječe Radosnoj
1006 vijesti. Sve to može uzdrmati vjeru i staviti je na kušnju.

165 Zato se moramo okretati prema *svjedocima vjere:* Abrahamu, koji povjerova, »u nadi, protiv svake nade« (*Rim* 4, 18); Djevici Mariji koja je »na putu vjere«[41] prispjela sve do »noći vjere«[42] time što je sudjelovala u
2719 muci svoga Sina i u noći njegova groba;[43] i mnogim drugim svjedocima vjere: »Okruženi tolikim oblakom svjedoka, odložimo svako breme i grijeh koji nas sapinje te postojano trčimo u borbu koja je pred nama! Uprimo pogled u Početnika i Dovršitelja vjere, Isusa« (*Heb* 12, 1-2).

---

[37] Usp. *Mk* 9, 24; *Lk* 17, 5; 22, 32.

[38] Usp. *Jak* 2, 14-26.

[39] Usp. *Rim* 15, 13.

[40] BAZILIJE VELIKI, *Liber de Spiritu Sancto*, 15, 36: SC 17bis, 370 (PG 32, 132); usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 2-2, q. 4, a. 1, c: Ed. Leon. 8, 44.

[41] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 58: AAS 57 (1965.) 61.

[42] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris Mater*, 17: AAS 79 (1987.) 381.

[43] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris Mater*, 18: AAS 79 (1987.) 382-383.

Članak 2.

VJERUJEMO

166 Vjera je osobni čin: slobodan čovjekov odgovor na poziv Boga koji se objavljuje. Ipak vjera nije osamljen čin. Nitko ne može sam 875 vjerovati, kao što nitko ne može sam živjeti. Nitko sam sebi ne daje vjere, kao što si nitko sam ne daje života. Vjernik je vjeru primio od drugih i drugima je mora prenijeti. Naša ljubav prema Isusu i ljudima tjera nas, da drugima govorimo o svojoj vjeri. Na taj način svaki je vjernik kao karika u dugu lancu onih koji vjeruju. Ja ne mogu vjerovati, ako nisam podržan vjerom drugih, a svojom vjerom pridonosim da se podupre vjera drugih.

167 »Vjerujem«:[44] to je vjera Crkve kako je svaki vjernik osobno 1124
ispovijeda, osobito u času krštenja. »Vjerujemo«:[45] to je vjera Crkve, kako je ispovijedaju biskupi sabrani na koncilu ili, općenitije, vjernici okupljeni na liturgijskom slavlju. »Vjerujem«: tako govori također Crkva, naša Majka, koja odgovara Bogu svojom vjerom te i nas uči 2040
govoriti: »Vjerujem«, »Vjerujemo«.

I. »Pogledaj, Gospodine, vjeru Crkve svoje«

168 Prije svega Crkva je ta koja vjeruje i tako vodi, hrani i podržava moju vjeru. Crkva je prije svega ta koja svugdje priznaje Gospodina (»Tebe po svem svijetu sveta ispovijeda Crkva«, pjevamo u himnu »Te Deum«), a s njom i u njoj bivamo i mi privučeni i privedeni da ispovjedimo to isto: »Vjerujem«, »Vjerujemo«. Po krštenju od Crkve 1253
primamo vjeru i novi život u Kristu. U »Rimskom obredniku« krstitelj pita krštenika: »Što išteš od Crkve Božje?« A odgovor je: »Vjeru«. – »Što ti daje vjera?« – »Život vječni.«[46]

169 Spasenje dolazi samo od Boga; budući, pak, da život vjere primamo po Crkvi, ona je naša Majka: »Vjerujemo da je Crkva poput

---

44 *Apostolsko vjerovanje*: DS 30.

45 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150 (u grčkom izvorniku).

46 *Ordo initiationis christianae adultorum*, 75, tipsko izdanje, Città del Vaticano 1972., str. 24; *isto mj.,* 247, str. 91.

750 Majke novog rođenja, a ne u Crkvu kao da bi ona bila začetnica
2030 našega spasenja.«[47] Budući da nam je Majka, Crkva je i odgojiteljica naše vjere.

II. Govor vjere

170 Mi ne vjerujemo u neke formule, nego u stvarnosti koje se njima izriču i koje nam vjera dopušta »dotaknuti«. »Vjernikov čin [vjere] ne zastaje na izrečenom, nego dostiže [izrečenu] stvarnost«.[48] Ipak,
186 mi se tim stvarnostima približavamo pomoću formula vjere. One nam omogućuju da vjeru izrazimo, da je prenosimo, da je u zajednici slavimo, da je usvajamo i sve više od nje živimo.

171 Kao »stup i uporište istine« (*1 Tim* 3, 15) Crkva vjerno čuva
78, 84, »vjeru koja je jednom zauvijek predana svetima«.[49] Ona čuva spomen
857 Kristovih riječi i od naraštaja do naraštaja prenosi ispovijest apostolske vjere. Kao što majka uči djecu govoriti, a time i shvaćati i drugima
185 prenositi, i nas Crkva, naša Majka, uči govoru vjere, da nas uvede u razumijevanje i u život vjere.

III. Samo jedna vjera

813 172 Vjekovima već, u mnogim jezicima, kulturama, narodima i nacijama Crkva ne prestaje ispovijedati svoju jedinu, od jednoga Gospodina primljenu, po jednom krštenju prenošenu vjeru, duboko osvjedočena, da svi ljudi imaju samo jednoga Boga i Oca.[50] Sveti Irenej Lionski, svjedok ove vjere, kaže:

830 173 »Crkva, premda rasprostranjena po svem svijetu do nakraj zemlje, primivši vjeru od apostola i njihovih učenika [...], pomno čuva taj navještaj [...] i tu vjeru kao da stanuje u istoj kući; ona vjeruje na isti način kao da ima jednu dušu i jedno srce; ona istine vjere propovijeda, uči i predaje jednim glasom kao da ima samo jedna usta.«[51]

---

[47] FAUST IZ RIEZA, *De Spiritu Sancto* 1, 2: CSEL 21, 104 (1, 1: PL 62, 11).

[48] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 2-2, q. 1, a. 2, ad 2: Ed. Leon. 8, 11.

[49] Usp. *Jd* 1, 3.

[50] Usp. *Ef* 4, 4-6.

[51] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses* 1, 10, 1-2: SC 264, 154-158 (PG 7, 550-551).

174 »Iako su u svijetu jezici raznoliki, sadržaj je predaje jedan te isti. I nemaju druge vjere i druge predaje Crkve osnovane u Germaniji, ni one u Ibera ili one u Kelta ili one na Istoku, u Egiptu, u Libiji, ili one koje su u središtu svijeta.«[52] »Istinit je dakle i pouzdan navještaj Crkve, jer ona cijelome svijetu pokazuje samo jedan put spasenja.«[53] 78

175 Vjeru »koju smo od Crkve primili, brižno čuvamo. Kao kakvo dragocjeno blago, zatvoreno u vrsnu posudu, vjera se po djelovanju Duha Božjega neprestano pomlađuje te čini da se pomlađuje i posuda koja je drži«.[54]

Ukratko

176 *Vjera je osobno prianjanje čitavog čovjeka uz Boga koji se objavljuje. Vjera uključuje prianjanje razuma i volje onome što je Bog objavio o sebi u svojim djelima i riječima.*

177 *»Vjerovati« uključuje zato dvojak odnos: prema osobi i prema istini; prihvaća istinu iz povjerenja u osobu, koja je tvrdi.*

178 *Ne smijemo ni u koga drugog vjerovati osim u Boga – Oca, Sina i Duha Svetoga.*

179 *Vjera je nadnaravni dar Božji. Da bi vjerovao, čovjeku treba nutarnja pomoć Duha Svetoga.*

180 *»Vjerovati« je svjestan i slobodan ljudski čin, koji dobro pristaje dostojanstvu ljudske osobe.*

181 *»Vjerovati« je crkven čin. Vjera Crkve prethodi našoj vjeri, rađa je, podržava i hrani. Crkva je Majka svih koji vjeruju. »Nitko ne može imati Boga za Oca, ako nema Crkvu za Majku.«*[55]

---

52 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses* 1, 10, 2: SC 264, 158-160 (PG 7, 531-534).

53 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses* 5, 20, 1: SC 153, 254-256 (PG 7, 1177).

54 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses* 3, 24, 1: SC 211, 472 (PG 7, 966).

55 CIPRIJAN KARTAŠKI, *De Ecclesiae catholicae unitate* 6: CCL 3, 253 (PL 4, 519).

182 *»Mi vjerujemo sve što je sadržano u Božjoj Riječi, pisanoj ili predanoj i što Crkva* [...] *predlaže vjerovati kao od Boga objavljeno.«*[56]

183 *Vjera je nužna za spasenje. Sam Gospodin tvrdi: »Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se« (Mk* 16, 16*).*

184 *»Vjera je* [...] *predokus spoznanja koje će nas činiti blaženima u budućem životu.«*[57]

[56] PAVAO VI., *Sollemnis Professio fidei* 20: AAS 60 (1968.) 441.

[57] TOMA AKVINSKI, *Compendium theologiae* 1, 2: Ed. Leon. 42, 83.

VJEROVANJE[58]

APOSTOLSKO VJEROVANJE

Vjerujem u Boga,
Oca svemogućega,
Stvoritelja neba i zemlje.

I u Isusa Krista,
Sina njegova jedinoga,
Gospodina našega,

koji je začet po Duhu Svetom,
rođen od Marije Djevice,

mučen pod Poncijem Pilatom,
raspet, umro i pokopan;
sašao nad pakao,

treći dan uskrsnuo od mrtvih;
uzašao na nebesa,
sjedi o desnu Boga Oca svemogućega;

odonud će doći suditi
žive i mrtve.

Vjerujem u Duha Svetoga,

svetu Crkvu katoličku,
općinstvo svetih,

oproštenje grijeha,
uskrsnuće tijela
i život vječni.
Amen.

NICEJSKO-CARIGRADSKO VJEROVANJE[59]

Vjerujem u jednoga Boga,
Oca svemogućega,
stvoritelja neba i zemlje,
svega vidljivoga i nevidljivoga.

I u jednoga Gospodina Isusa Krista,
jedinorođenoga Sina Božjega.
Rođenog od Oca prije svih vjekova.
Boga od Boga, svjetlo od svjetla,
pravoga Boga od pravoga Boga.
Rođena, ne stvorena,
istobitna s Ocem,
po kome je sve stvoreno.
Koji je radi nas ljudi i radi našega
spasenja sišao s nebesa.

I utjelovio se po Duhu Svetom
od Marije Djevice: i postao čovjekom.

Raspet također za nas:
pod Poncijem Pilatom
mučen i pokopan.

I uskrsnuo treći dan, po Svetom pismu.
I uzašao na nebo:
sjedi s desne Ocu.

I opet će doći u slavi
suditi žive i mrtve,
i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.

I u Duha Svetoga,
Gospodina i životvorca;
koji izlazi od Oca i Sina.
Koji se s Ocem i Sinom skupa časti
i zajedno slavi;
koji je govorio po prorocima.

I u jednu svetu katoličku i
apostolsku Crkvu.

Ispovijedam jedno krštenje za
oproštenje grijeha.
I iščekujem uskrsnuće mrtvih.
I život budućega vijeka.
Amen.

---

[58] DS 30.

[59] DS 150.

DRUGI ODSJEK

ISPOVIJEST KRŠĆANSKE VJERE

SIMBOLI VJERE

185 Tko kaže »Vjerujem« kaže »Pristajem uz ono što *mi* vjerujemo«. Zajedništvu u vjeri potreban je zajednički vjerski govor koji je 171, 949
obvezatan za sve i koji sve povezuje u istom ispovijedanju vjere.

186 Apostolska je Crkva od početka svoju vjeru izražavala i predavala u kratkim obrascima koji su bili mjerodavni za sve.[1] Ali, već vrlo rano, Crkva je također htjela ono bitno od svoje vjere sabrati u organske pregledne sažetke, koji su bili određeni prije svega za pripravnike na krštenje:

> »Taj sažet prikaz vjere nije načinjen da bi se ljudima dopao, nego je iz cijeloga Pisma bilo sabrano ono najvažnije da pruži cjelovitu vjersku pouku. I kao što gorušičino sjeme u zrncu sadrži mnogobrojne grane, tako i taj sažetak vjere u nekoliko riječi obuhvaća sve spoznanje prave pobožnosti sadržane kako u Starom tako i u Novog zavjetu.«[2]

187 Ti se kratki sažeci vjere nazivaju »vjeroispovijestima« jer sažimlju vjeru koju kršćani ispovijedaju. Nazivaju se i »Vjerovanje« – »Credo« zbog toga što im je prva riječ obično »Vjerujem«. Isto se tako zovu »simbolima vjere«.

188 Grčka riječ σύμβολον označavala je polovicu prelomljenog predmeta (na primjer pečata) koja se pokazivala kao raspoznajni znak: prelomljeni bi se dijelovi sastavili, da se utvrdi identitet donositelja. Simbol je vjere znak raspoznavanja i zajedništva među vjernicima. Σύμβολον nadalje označuje neki zbroj, skup ili sažetak. »Simbol vjere« zbroj je glavnih vjerskih istina. Otud služi i kao prvo i temeljno polazište kateheze na koje se valja pozivati.

---

1 Usp. *Rim* 10, 9; *1 Kor* 15, 3-5; itd.

2 ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catechesis illuminandorum* 5, 12: Opera, sv. 1, ur. G. C. REISCHL, München 1848., str. 150 (PG 33, 521-524).

1237 189 Prva »ispovijest vjere« biva pri krštenju. »Simbol vjere«
232 ponajprije je *krsni* simbol. Budući da se krst podijeljuje »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (*Mt* 28, 19), vjerske su istine, potvrđene na krštenju, raščlanjene na temelju njihova odnosa prema trima Osobama Presvetoga Trojstva.

190 Simbol je dakle podijeljen na tri dijela tako »da se u prvom opisuje Prva osoba božanske naravi i čudesno djelo stvaranja; u drugom Druga osoba i otajstvo ljudskog otkupljenja; u trećem Treća osoba, počelo i izvor našega posvećenja«.[3] To su »tri glave našega [krsnog] pečata«.[4]

191 Simbol »je očito [...] podijeljen u tri dijela tako da [...] ga tvore različite a veoma povezane rečenice. Prema usporedbi koju Oci često rabe nazivamo ih člancima. Kao što se udovi tijela razlikuju prema člancima, tako se i u toj ispovijesti vjere opravdano i s razlogom naziva člankom sve ono što jedno od drugoga odvojeno i pojedinačno moramo vjerovati.«[5] Prema drevnoj predaji o kojoj svjedoči već sveti Ambrozije običava se brojiti *dvanaest* članaka Vjerovanja, da bi se brojem apostolâ simbolički naznačila cjelina apostolske vjere.[6]

192 Kroz vjekove, kao odgovor na potrebe raznih vremena, nastale su brojne ispovijesti ili simboli vjere; tako npr. simboli raznih apostolskih i starih Crkava,[7] Simbol »Quicumque«, zvan i Atanazijev simbol,[8] ispovijesti vjere nekih koncila (toledskog[9], lateranskog[10], lionskog[11], tridentskog[12]) ili nekih papa, kao »Vjerovanje Damazovo«,[13] ili »*Credo* Božjega naroda« što ga je napisao papa Pavao VI. (1968).[14]

---

[3] *Catechismus Romanus* 1, 1, 4: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona, 1989., str. 20.
[4] IRENEJ, *Demonstratio apostolicae praedicationis*, 100: SC 62, 170.
[5] *Catechismus Romanus* 1, 1, 4: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona, 1989., str. 20.
[6] Usp. AMBROZIJE, *Explanatio Symboli*, 8: CSEL 73, 10-11 (PL 17, 1196).
[7] Usp. *Symbola fidei ab Ecclesia antiqua recepta*: DS 1-64.
[8] Usp. DS 75-76.
[9] JEDANAESTI TOLEDSKI KONCIL: DS 525-541.
[10] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL: DS 800-802.
[11] DRUGI LIONSKI KONCIL: DS 851-861.
[12] Professio fidei Tridentina: DS 1862-1870.
[13] Usp. DS 71-72.
[14] *Sollemnis Professio fidei*: AAS 60 (1968.) 433-445.

193 Nijedan se od tih simbola iz raznih etapa crkvenoga života ne može smatrati zastarjelim ili suvišnim: oni nam pomažu da vjekovnu vjeru Crkve danas živimo i produbimo pomoću raznih sažetaka te iste vjere. – Između svih simbola vjere dva zauzimaju sasvim posebno mjesto u crkvenom životu:

194 *Apostolsko vjerovanje,* nazvano je tako jer se s pravom smatra vjernim sažetkom apostolske vjere. To je zapravo drevni krsni simbol Rimske crkve. Otud njegov velik ugled: »To je simbol koji čuva Rimska crkva, u kojoj je sjedište imao Petar, apostolski prvak, i u koju je donio zajedničko učenje.«[15]

195 *Nicejsko-carigradskom vjerovanju* velik ugled dolazi iz dvaju prvih ekumenskih sabora (tj. Nicejskoga 325. i Carigradskog 381. godine). Ono je i danas je zajedničko svim velikim Crkvama Istoka i Zapada. 242, 245, 465

196 Naše izlaganje vjere slijedit će *Apostolsko vjerovanje* koje tako reći predstavlja »najstariji rimski katekizam«, a popunjavat će se stalnim pozivanjem na *Nicejsko-carigradsko* koje je na više mjesta izričitije i razrađenije.

197 Kao na dan našega krštenja, kad je sav naš život bio povjeren »pravilu nauka« (*Rim* 6, 17), prihvatimo simbol svoje vjere koja daje život. Izgovarati Vjerovanje s vjerom, znači ulaziti u zajedništvo s Bogom Ocem, Sinom i Duhom Svetim, i u zajedništvo s cijelom Crkvom koja nam predaje vjeru; u njenom krilu mi vjerujemo: 1064

> »Taj je Simbol duhovni pečat, [...] on je razmišljanje našega srca i kao njegova stalno prisutna straža, on je sigurno blago naše duše.«[16] 1274

[15] AMBROZIJE, *Explanatio Symboli*, 7: CSEL 73, 10 (PL 17, 1196).

[16] AMBROZIJE, *Explanatio Symboli*, 1: CSEL 73, 3 (PL 17, 1193).

PRVO POGLAVLJE

VJERUJEM U BOGA OCA

198 Naša vjeroispovijest započinje od *Boga*, jer Bog je »prvi i posljednji« (*Iz* 44, 6), početak i svršetak svega. »Vjerovanje« započinje s Bogom *Ocem,* jer je Otac Prva božanska osoba Presvetoga Trojstva. Naš Simbol započinje stvaranjem neba i zemlje, jer je stvaranje početak i temelj svih djela Božjih.

Članak 1.

»VJERUJEM U BOGA OCA SVEMOGUĆEGA, STVORITELJA NEBA I ZEMLJE«

Stavak 1.

VJERUJEM U BOGA

199 »Vjerujem u Boga«: ta prva izjava ispovijesti vjere ujedno je i najtemeljnija. Cio Simbol govori o Bogu, a kad govori i o čovjeku i svijetu, čini to u vezi s Bogom. Svi članci Vjerovanja ovise o tome
prvom, isto kao što sve zapovijedi tumače prvu. Drugi članci čine 2083
da bolje upoznamo Boga onakvoga kakav se postupno objavljivao ljudima. »S pravom dakle kršćani na prvom mjestu ispovijedaju da vjeruju u Boga.«[1]

I. »Vjerujem u jednoga Boga«

200 Tim riječima započinje Nicejsko-carigradski simbol. Ispovije-
danje Božje jedincatosti, kojemu je korijen u Božjoj objavi Staroga 2085
saveza, nerazdvojivo je od ispovijedanja Božje opstojnosti i isto je tako temeljno. Bog je Jedini: samo je jedan Bog. »Kršćanska vjera [...] vjeruje i ispovijeda da je Bog jedan po naravi, suštini i biti.«[2]

---

1 *Catechismus Romanus*, 1, 2, 6: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 23.

2 *Catechismus Romanus*, 1, 2, 8: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 26.

2083 201 Izraelu, svome izabraniku, Bog se objavio kao Jedini: »Čuj, Izraele! Gospodin je naš Bog, Gospodin je jedan! Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom« (*Pnz* 6, 4-5). Po prorocima Bog poziva Izraela i sve narode da se obrate njemu, Jedinome: »Obratite se k meni da se spasite, svi krajevi zemlje, jer ja sam Bog i nema drugoga [...]. Da, preda mnom će se prignuti svako koljeno, mnome će se svaki jezik zaklinjati govoreći: jedino je u Bogu pobjeda i snaga« (*Iz* 45, 22-24).[3]

202 Sam Isus potvrđuje da je Bog »jedini Gospodin« i da ga treba ljubiti »iz svega srca svojega, iz sve duše svoje, iz sveg uma svoga i
446 iz sve snage svoje«.[4] Ujedno Isus govori da je i on sam »Gospodin«.[5] Ispovijedati »Isus je Gospodin« vlastitost je kršćanske vjere. To se
152 ne protivi vjeri u jednoga Boga. Vjerovati u Duha Svetoga »koji je Gospodin i životvorac« ne uvodi nikakve diobe u jednoga Boga:

> »Čvrsto vjerujemo i iskreno ispovijedamo da jest samo jedan pravi Bog,
> 42 vječan i neizmjeran, svemoguć, nepromjenljiv, nepojmljiv i neizreciv, Otac i Sin i Duh Sveti: tri Osobe, ali jedna bit, jedna suština ili posvema jednostavna narav.«[6]

II. Bog objavljuje svoje Ime

203 Svome narodu Izraelu Bog se objavio priopćujući mu svoje
2143 Ime. Ime izriče bit, osobnu istovjetnost i smisao njegova života. Bog ima ime. On nije bezimena sila. Otkriti svoje ime znači priopćiti se drugima, na neki način predati samoga sebe učinivši se pristupačnim, sposobnim biti dublje upoznat i osobno imenovan.

63 204 Bog se objavljivao svome narodu postupno i pod raznim imenima, ali objava božanskog Imena Mojsiju u bogoočitovanju (teofaniji) gorućega grma uoči Izlaska i Saveza na Sinaju pokazalo se temeljnom objavom za Stari i Novi savez.

---

[3] Usp. *Fil* 2, 10-11.

[4] Usp. *Mk* 12, 29-30.

[5] Usp. *Mk* 12, 35-37.

[6] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL, 1. pogl., *De fide catholica*: DS 800.

Živi Bog

205 Bog poziva Mojsija iz grma koji gori, ali ne sagorijeva, i kaže mu: »Ja sam Bog tvojih otaca, Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljev« (*Izl* 3, 6). Bog je Bog otaca, onaj koji je pozvao i vodio patrijarhe na njihovim putovima. Bog vjeran i milosrdan koji se sjeća i njih i svojih obećanja, koji dolazi njihove potomke osloboditi iz ropstva. On je Bog koji onkraj prostora i vremena to može i hoće i koji će taj naum ostvariti, upotrijebiti svoju svemoć. 2575 268

»Ja sam onaj koji jesam«

Mojsije reče Bogu: »Ako dođem k Izraelcima pa im kažem: Bog otaca vaših poslao me k vama, i oni me zapitaju: Kako mu je ime? – što ću im odgovoriti?« - *»Ja sam koji jesam«*, reče Bog Mojsiju.

> I nastavi: »Ovako kaži Izraelcima: *'Ja jesam'* posla me k vama. [...] To mi je ime dovijeka, tako će me zvati od koljena do koljena« (*Izl* 3, 13-15).

206 Objavljujući svoje tajnovito ime YHWH, to jest »Ja sam onaj koji jest« ili »Ja sam onaj koji jesam« ili također »Ja jesam koji ja jesam«, Bog kaže tko je on i kojim ga imenom treba nazivati. To je božansko ime tajnovito kao što je i sam Bog otajstvo. Ono je u isti mah objavljeno ime i kao uskrata imena; i upravo time ono najbolje izriče Božju zbilju, ono što je beskrajno iznad svega što možemo shvatiti ili izreći: on je »skriveni Bog« (*Iz* 45, 15), ime mu je neizrecivo,[7] a ujedno je Bog koji se približava ljudima. 43

207 Objavljujući svoje ime Bog ujedno objavljuje svoju vjernost, koja je odvijeka i dovijeka, koja vrijedi za prošlost (»Ja sam Bog tvojih otaca«, (*Izl* 3, 6) i za budućnost (»Ja ću biti s tobom«, *Izl* 3, 12). Objavljujući svoje ime »Ja jesam« Bog se objavljuje kao Bog koji je uvijek tu, prisutan uza svoj narod da ga spasi.

208 Suočen s tom privlačnom i tajnovitom prisutnošću Božjom, čovjek otkriva svoju neznatnost. Pred gorućim grmom Mojsije skida svoju obuću i pokriva si lice u suočenju s božanskom svetošću.[8] Pred 724

[7] Usp. *Suci* 13, 18.

[8] Usp. *Izl* 3, 5-6.

slavom triput svetoga Boga Izaija uzvikuje: »Jao meni, propadoh, jer sam čovjek nečistih usana« (*Iz* 6, 5). Pred božanskim znakovima koje Isus
448 čini, Petar uzvikuje: »Idi od mene, Gospodine, jer sam grešnik« (*Lk* 5, 8). Ali budući da je svet, Bog može čovjeku, koji se pred njim otkriva kao
388 grešnik, oprostiti: »Neću više gnjevu dati maha [...], jer ja sam Bog, a ne čovjek, Svetac posred tebe« (*Hoš* 11, 9). Isto će reći apostol Ivan: »Umirit ćemo pred njim srce svoje ako nas ono bilo u čem osuđuje, jer Bog je veći od našega srca i znade sve« (*1 Iv* 3, 19-20).

209 Iz poštovanja prema njegovoj svetosti izraelski narod ne izgovara ime Božje. Kad se čita Sveto pismo, objavljeno se Ime zamjenjuje božanskim naslovom »Gospodin« (*Adonai*, u grčkom Κύριος). Tim
446 će se naslovom klicati Isusovu božanstvu: »Isus je Gospodin.«

»Bog blagosti i milosrđa«

2116 210 Nakon grijeha kojim se Izrael odvratio od Boga da se klanja
2577 zlatnome teletu,[9] Bog sluša Mojsijevo posredovanje i prihvaća stupiti usred nevjernog naroda očitujući tako svoju ljubav.[10] Mojsiju koji moli da vidi njegovu Slavu, Bog odgovara: »Dopustit ću da ispred tebe prođe sav moj sjaj i pred tobom ću izustiti svoje ime Gospodin [YHWH]« (*Izl* 33, 18-19). I Gospodin prođe ispred Mojsija i objavi: »Gospodin, Gospodin [YHWH, YHWH], Bog milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću« (*Izl* 34, 6). Mojsije tada ispovjedi Gospodina kao Boga koji prašta.[11]

211 Božansko ime »Ja jesam« ili »On jest« izražava vjernost Boga koji, unatoč grijehu ljudske nevjernosti i kazni koju on zaslužuje, »iskazuje milost tisućama« (*Izl* 34, 7). Bog objavljuje da je »bogat milosrđem« (*Ef* 2, 4) te ide dotle da predaje svoga vlastitog Sina.
604 Dajući svoj život da nas oslobodi od grijeha, Isus će objaviti da i on sam nosi to božansko ime: »Kad uzdignete Sina čovječjega, tada ćete upoznati da *Ja jesam*« (*Iv* 8, 28).

---

[9] Usp. *Izl* 32.

[10] Usp. *Izl* 33, 12-17.

[11] Usp. *Izl* 34, 9.

Samo Bog jest

212 Izraelova je vjera kroz vjekove mogla razviti bogatstva sadržana u objavi božanskog imena i dublje u njih prodrijeti. Bog je jedini, osim njega nema bogova.[12] On nadilazi svijet i povijest. On je stvorio nebo i zemlju, ali »oni će propasti, a ti ostaješ; sve će ostarjeti kao odjeća [...], a ti si 42 uvijek isti, godinama tvojim nema kraja« (*Ps* 102, 27-28). U Bogu »nema 469, 2086 promjene ni sjene od mijene« (*Jak* 1, 17). On je »Onaj koji jest« odvijeka i dovijeka i zato ostaje uvijek vjeran samom sebi i svojim obećanjima.

213 Objava neizrecivog imena »Ja sam onaj koji jesam« sadrži, dakle, istinu da jedino Bog JEST. U tom je smislu već prijevod Sedamdesetorice a zatim i crkvena Predaja shvaćala božansko ime: 41 Bog je punina bitka i svakog savršenstva, bez početka i bez kraja. Dok sva stvorenja primaju od njega sve što jesu i što imaju, jedino on je sam svoj bitak i on od sebe jest sve što on jest.

III. Bog, »Onaj koji jest«, Istina je i Ljubav

214 Bog, »Onaj koji jest«, objavio se Izraelu kao onaj koji je »bogat ljubavlju i vjernošću« (*Izl* 34, 6). Ta dva pojma na zgusnut način izražavaju bogatstvo božanskog imena. U svim svojim djelima Bog pokazuje svoju dobrohotnost, svoju dobrotu, svoju milost, svoju ljubav; ali i svoju pouzdanost, svoju postojanost, svoju vjernost i svoju istinu. »Zahvaljujem imenu tvojem za tvoju dobrotu i vjernost« 1062 (*Ps* 138, 2).[13] On je Istina jer »Bog je svjetlost, i tame u njemu nema nikakve« (*1 Iv* 1, 5). On je »Ljubav«, uči apostol Ivan (*1 Iv* 4, 8).

Bog je Istina

215 »Srž je riječi tvoje istina, vječan je sud pravde tvoje« (*Ps* 119, 160). 2465 »Ustinu, Gospode Bože, ti si Bog, tvoje su riječi istinite« (*2 Sam* 7, 28); zato se Božja obećanja uvijek ostvaruju.[14] Bog je sama Istina, njegove 156, 1063 riječi ne mogu varati. Upravo stoga možemo se u svemu s punim pouzdanjem predati istini i vjernosti njegove riječi. Početak ljudskoga

[12] Usp. *Iz* 44, 6.

[13] Usp. *Ps* 85, 11.

[14] Usp. *Pnz* 7, 9.

grijeha i pada bila je laž zavodnika koji je pobudio sumnju u Božju
397 riječ, u njegovu dobrohotnost i vjernost.

295 216 Božja je istina njegova mudrost koja upravlja cijelim redom stvo-
renja i vlada svijetom.[15] Bog koji je sam stvorio nebo i zemlju,[16] samo
32 On može dati istinsku spoznaju svega stvorenoga u odnosu prema Sebi.[17]

217 Bog je istinit i kad objavljuje sebe: pouka koja dolazi od Njega
851 jest »zakon istine« (*Mal* 2, 6). Kad pošalje svoga Sina u svijet, to će
biti »da posvjedoči za istinu« (*Iv* 18, 37). »Znamo, da je Sin Božji
2466 došao i dao nam razum da poznamo Istinitoga« (*1 Iv* 5, 20).[18]

Bog je Ljubav

218 Tijekom svoje povijesti Izrael je mogao otkriti da je Bog imao
samo jedan razlog što mu se objavio i što ga je između svih naroda
295 izabrao da bude njegov, a to je: ničim zaslužena Božja ljubav.[19] A
Izrael je, zahvaljujući prorocima, shvatio, da ga Bog iz ljubavi nikad
nije prestao spasavati[20] i praštati mu nevjeru i grijehe.[21]

219 Božja se ljubav prema Izraelu uspoređuje s ljubavlju oca prema
239 sinu,[22] i jača je od majčinske ljubavi prema djeci.[23] Bog ljubi svoj
796 narod više nego muž svoju ženu;[24] Božja će ljubav pobijediti i najgoru
nevjeru;[25] ići će do najdragocjenijeg dara: »Bog je tako ljubio svijet da
458 je dao svoga Sina Jedinorođenca« (*Iv* 3, 16).

220 Ljubav je Božja »vječna« (*Iz* 54, 8): »Nek se pokrenu planine i potresu bregovi, al se ljubav moja neće odmać od tebe« (*Iz* 54, 10). »Ljubavlju vječnom ljubim te, zato ti sačuvah milost« (*Jr* 31, 3).

---

[15] Usp. *Mudr* 13, 1-9.
[16] Usp. *Ps* 115, 15.
[17] Usp. *Mudr* 7, 17-21.
[18] Usp. *Iv* 17, 3.
[19] Usp. *Pnz* 4, 37; 7, 8; 10, 15.
[20] Usp. *Iz* 43, 1-7.
[21] Usp. *Hoš* 2.
[22] Usp. *Hoš* 11, 1.
[23] Usp. *Iz* 49, 14-15.
[24] Usp. *Iz* 62, 4-5.
[25] Usp. *Ez* 16; *Hoš* 11.

221 Sveti Ivan ide i dalje kad kaže: »Bog je ljubav« (*1 Iv* 4, 8.16). 733
Sam Božji bitak jest Ljubav. Kad je u punini vremena poslao svoga jedinoga Sina i Duha ljubavi, Bog je otkrio svoju najnutarnjiju tajnu:[26] 851
On je sam vječna razmjena ljubavi: Otac, Sin i Duh Sveti, i nas je odredio da imamo udijela u toj ljubavi. 257

IV. Značenje vjere u jedinoga Boga

222 Vjerovati u Boga, Jedinoga, i ljubiti ga svim svojim bićem ima krupne posljedice za cio naš život:

223 *To znači upoznati Božju veličinu i uzvišenost:* »Veći je Bog no 400
što pojmit možemo« (*Job* 36, 26). Zato Bog mora biti »prvi kome se služi«.[27]

224 *To znači živjeti u zahvaljivanju:* ako je Bog Jedini, sve ono 2637
što jesmo i što imamo dolazi od njega: »Što imaš, a da nisi primio?« (*1 Kor* 4, 7). »Što da uzvratim Gospodinu za sve što mi je učinio?« (*Ps* 116, 12).

225 *To znači upoznati jedinstvo i pravo dostojanstvo svih ljudi:* jer 356, 360
»su svi stvoreni na sliku i priliku Božju« (*Post* 1, 26). 1700, 1934

226 *To znači dobro se služiti stvorenjem:* vjera u jedinoga Boga 339, 2402
upućuje nas da se svime što nije on služimo ukoliko nas njemu približuje i da se toga klonimo u mjeri u kojoj nas nas od njega odvraća:[28] 2415

> »Gospodine moj i Bože moj, uzmi od mene sve što me od tebe udaljuje.
> Gospodine moj i Bože moj, daj mi sve što me k tebi vodi.
> Gospodine moj i Bože moj, oduzmi me meni i posve me predaj sebi.«[29]

---

[26] Usp. *1 Kor* 2, 7-16; *Ef* 3, 9-12.

[27] IVANA ARŠKA, *Dictum: Procès de condamnation*, ur. P. TISSET – Y. LANHERS, sv. 1, Paris 1960., str. 280 i 288.

[28] Usp. *Mt* 5, 29-30; 16, 24; 19, 23-24

[29] NIKOLA IZ FLÜE, *Bruder-Klaus-Gebet*, navod kod R. AMSCHWAND, *Bruder Klaus. Ergänzungsband zum Quellenwerk* von R. DURRER, Sarnen 1987., str. 215.

313, 2090 227 *To znači uzdati se u Boga u svakoj prilici,* pa i u nesreći. To divno izražava molitva sv. Terezije od Isusa:

»Neka te ništa ne buni / i ništa ne plaši
Sve prolazi / Bog se ne mijenja

2830 Strpljivost postiže sve / Tko ima Boga
1723 Ništa mu ne manjka / Sam Bog dostaje.«[30]

Ukratko

228 *»Slušaj, Izraele, Gospodin Bog naš jest naš jedini Bog* [...]*«* (*Pnz* 6, 4*; Mk* 12, 29). *»Nužno je da vrhovno Biće bude jedincato, to jest bez sebi ravnoga.* [...] *Ako Bog nije jedini, nije Bog«.*[31]

229 *Vjera u Boga nas upućuje da se obraćamo njemu jedinome kao svome prvom počelu i svojoj posljednjoj svrsi, i da ništa ne volimo više nego njega i da ga ničim ne zamijenimo.*

230 *Iako se Bog objavljuje, ipak ostaje neizrecivo otajstvo: »Ako si ga shvatio, nije Bog.«*[32]

231 *Bog naše vjere objavio se kao Onaj koji jest. Bog se dao prepoznati kao »bogat ljubavlju i vjernošću«* (*Izl* 34, 6). *Sam njegov bitak jest istina i ljubav.*

30 TEREZIJA OD ISUSA, *Poesía*, 9: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 6, Burgos 1919., str. 90.

31 TERTULIJAN, *Adversus Marcionem* 1, 3, 5: CCL 1, 444 (PL 2, 274).

32 AUGUSTIN, *Sermo*, 52, 6, 16: ur. P. VERBRAKEN: *Revue Bénédictine* 74 (1964.), str. 27 (PL 38, 360).

Stavak 2.

OTAC

I. »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga«

232 Kršćani su kršteni »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (*Mt* 28, 19). 189, 1223
Prije toga, na trostruko pitanje koje traži da ispovjede vjeru u Oca, u Sina i u Duha, oni odgovore: »Vjerujem«. »Vjera svih kršćana počiva na Trojstvu.«[33]

233 Kršćani su kršteni »u ime« – ne u »imèna« – Oca i Sina i Duha Svetoga,[34] jer samo je jedan Bog, Svemogući Otac i njegov jedini Sin i Duh Sveti: Presveto Trojstvo.

234 Otajstvo Presvetog Trojstva središnje je otajstvo kršćanske vjere 2157
i života. To je otajstvo Boga u njemu samome. Stoga je to izvor sviju
drugih otajstava vjere i svjetlo koje ih obasjava. To je najtemeljniji i 90
najbitniji nauk u »hijarahiji istinâ« vjere.[35] »Povijest spasenja isto je
što i povijest puta i načina kojim se pravi i jedini Bog: Otac i Sin i Duh
Sveti, objavljuje ljudima te ih, grijehom odvraćene, sa sobom pomiruje 1449
i povezuje.«[36]

235 U ovom će se stavku ukratko izložiti na koji se način otajstvo Blaženoga Trojstva objavilo (I), kako je Crkva izrazila vjersko učenje o tom otajstvu (II) i, na kraju, kako božanskim slanjima Sina i Duha Svetoga Bog Otac ostvaruje »dobrohotni naum« stvaranja, otkupljenja i posvećenja (III).

236 Crkveni Oci razlikuju »Teologiju« (Θεολογία) i »Ekonomiju« (Οἰκονομία), 1066
označujući prvim pojmom otajstvo nutarnjeg života Boga-Trojstva, a drugim sva
Božja djela kojima se on objavljuje i priopćuje svoj život. »Ekonomija« objavljuje
»Teologiju«, i obratno, »Teologija« objašnjava cijelu »Ekonomiju«. Božja djela 259
otkrivaju tko je Bog u sebi, i obratno, otajstvo njegova nutarnjeg Bića obasjava
razumijevanje sviju njegovih djela. Slično je među ljudskim osobama. Osoba se

---

[33] CEZARIJE ARLEŠKI, *Expositio vel traditio Symboli* (sermo 9): CCL 103, 47.

[34] Usp. VIGILIJE, *Professio fidei* (552.): DS 415

[35] KONGREGACIJA ZA KLER, *Directorium catechisticum generale*, 43: AAS 64 (1972.), str. 123.

[36] KONGREGACIJA ZA KLER, *Directorium catechisticum generale*, 47: AAS 64 (1972.), str. 125.

pokazuje u svom djelovanju, i što bolje neku osobu poznamo, to bolje razumijemo njezino djelovanje.

237 Trojstvo je otajstvo vjere u strogom smislu, jedno od onih otajstava skrivenih u Bogu »koja se ne mogu znati ako nisu objavljena od Boga«.[37]
50 Bog je, istina, ostavio tragove svoga trojstvenog bića u stvoriteljskom djelu i u Objavi tijekom Staroga zavjeta. No nutrina njegova Bića kao Sveto Trojstvo tvori tajnu nedostupnu samom razumu, pa i Izraelovoj vjeri, prije Utjelovljenja Sina Božjega i poslanja Duha Svetoga.

II. Objava Boga kao Trojstva

OTAC OBJAVLJEN PO SINU

238 U mnogim religijama Bog je zazivan kao »Otac«. Božanstvo se često smatra »ocem bogova i ljudi«. U Izraelu Bog se naziva Ocem ukoliko je Stvoritelj svijeta.[38] Još više, Bog je Otac Izraelu, svome »prvorođencu« (*Izl* 4, 22), zbog Saveza i dara Zakona. Naziva se i
2443 ocem Izraelova kralja.[39] No Bog je osobito »Otac sirota«, siročadi i udovica, koji žive pod njegovom dobrohotnom zaštitom.[40]

239 Označujući Boga imenom »Otac« govor vjere ističe nadasve dva vida: da je Bog prvi izvor svega i transcendentni autoritet, ali istovremeno da je dobrota i nježna brižnost za svu svoju djecu. Ta se roditeljska Božja nježnost može izreći i slikom majčinstva[41] koja još više izražava Božju imanenciju, bliskost Boga i njegova stvorenja. Jezik vjere crpi tako iz ljudskoga roditeljskog iskustva jer su roditelji čovjeku na neki način prvi Božji predstavnici. No, ljudsko iskustvo pokazuje također da su roditelji pogrešivi i da mogu izobličiti očinski i majčinski
370, 2779 lik. Zato treba imati na umu da Bog nadilazi ljudske razlike spolova: on nije ni muško ni žensko, on je Bog; stoga nadilazi ljudsko očinstvo i majčinstvo,[42] iako im je on izvor i mjerilo:[43] nitko nije otac kao što je to Bog.

240 Isus je objavio da je Bog »Otac« u nečuvenom smislu: nije to tek kao Stvoritelj, on je vječno Otac u odnosu prema svome jedinorođenom

[37] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, pogl. 4: DS 3015.

[38] Usp. *Pnz* 32, 6; *Mal* 2, 10.

[39] Usp. *2 Sam* 7, 14.

[40] Usp. *Ps* 68, 6.

[41] Usp. *Iz* 66, 13; *Ps* 131, 2.

[42] Usp. *Ps* 27, 10.

[43] Usp. *Ef* 3, 14-15; *Iz* 49, 15.

Sinu, koji je opet vječno Sin samo u odnosu prema svom Ocu: »Nitko 2780
ne pozna Sina doli Otac, niti tko pozna Oca doli Sin i onaj kome Sin 441-445
hoće objaviti« (*Mt* 11, 27).

241 Zato apostoli ispovijedaju Isusa kao »Riječ koja bijaše u početku kod Boga i koja je Bog« (*Iv* 1, 1), kao »sliku nevidljivoga Boga« (*Kol* 1, 15), kao »odsjaj Slave i otisak Bića njegova« (*Heb* 1, 3).

242 Nakon apostola i slijedeći njihovu Predaju, Crkva je 325. godine na prvom
ekumenskom koncilu u Niceji ispovjedila da je Sin »istobitan s Ocem«,[44] tj. jedan 465
jedincati Bog s njime. Drugi opći sabor u Carigradu 381. godine zadržao je taj izraz u obliku iz Nicejskoga vjerovanja i ispovjedio da je on »jedinorođeni Sin Božji, rođen od Oca prije svih vjekova, svjetlo od svjetla, pravi Bog od pravoga Boga, rođen, a ne stvoren, istobitan s Ocem«.[45]

Otac i Sin objavljeni po Duhu

243 Prije svoga Vazma, Isus najavljuje slanje »drugoga Paraklita«
(Branitelja), Duha Svetoga. Duh, koji je na djelu pri stvaranju[46] i koji je 683
nekoć »govorio po prorocima«[47], sada će biti uz učenike i u njima,[48] da ih 2780
poučava[49] i uvodi »u svu istinu« (*Iv* 16, 13). Tako je Duh Sveti objavljen 687
kao još jedna božanska osoba u odnosu prema Isusu i prema Ocu.

244 Vječni izvor Duha objavljuje se u njegovu vremenitom slanju.
Apostolima i Crkvi Duh Sveti je poslan ujedno od Oca u ime Sina i
osobno od Sina, pošto se ovaj vratio k Ocu.[50] Slanje osobe Duha nakon 732
Isusove proslave[51] otkriva otajstvo Svete Trojice u punini.

245 Apostolsku vjeru u vezi s Duhom ispovjedio je Drugi ekumenski 152
koncil 381. godine u Carigradu: »Vjerujemo u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca koji izlazi od Oca.«[52] Crkva time Oca priznaje

[44] *Nicejsko vjerovanje*: DS 125.
[45] *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.
[46] Usp. *Post* 1, 2.
[47] *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.
[48] Usp. *Iv* 14, 17.
[49] Usp. *Iv* 14, 26.
[50] Usp. *Iv* 14, 26; 15, 26; 16, 14.
[51] Usp. *Iv* 7, 39.
[52] *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.

»izvorom i vrelom svega božanstva«.[53] Vječno porijeklo Duha Svetoga nije međutim bez veze s porijeklom Sina: »Duh Sveti, koji je treća osoba Trojstva, jest Bog, jedan i jednak Bogu Ocu i Sinu, jedne biti i jedne naravi [...]. I ne kaže se da je samo Duh Očev, nego ujedno Duh
685 Oca i Sina.«[54] Vjerovanje Crkve na Carigradskom koncilu ispovijeda: Duh Sveti se »s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi«.[55]

246 Latinska predaja Vjerovanja ispovijeda da Duh »izlazi od Oca *i Sina (Filioque)«.* Firentinski sabor 1438. objašnjava: »Duh Sveti ima svoju bit i svoj suštinski bitak ujedno od Oca i Sina te vječno izlazi od jednoga i drugoga kao od jednog počela i jednim jedinim nadisanjem [...]. Budući da je sve što je Očevo Otac rađanjem predao svojemu jedinorođenom Sinu, osim biti Otac, i to što Duh Sveti izlazi iz Sina, sam Sin ima od vječnosti od Oca, od kojega je i rođen od vječnosti.«[56]

247 *Izraza Filioque* nije bilo u Carigradskom simbolu od 381. godine. No, prema drevnoj latinskoj i aleksandrijskoj predaji, tako ga je papa sveti Lav dogmatski ispovijedao već 447. godine,[57] prije nego je Rim poznavao i 451. godine na kalcedonskom saboru, prihvatio Simbol od 381. Uporaba tog izraza u Vjerovanju, malo se pomalo između 8. i 11. stoljeća, uvela u latinsko bogoslužje. No, uvođenje riječi *Filioque* u Nicejsko-carigradski simbol po latinskoj liturgiji predstavlja još i dandanas točku razilaženja s pravoslavnim Crkvama.

248 Istočna predaja ističe prvenstveno da je, u pogledu Duha, Otac njegov prvotan izvor. Ispovijedajući da Duh »izlazi od Oca« (*Iv* 15, 26), ona tvrdi da Duh od Oca *izlazi po Sinu.*[58] Zapadna predaja pak, govoreći da Duh izlazi od Oca i Sina (*Filioque)*, ističe u prvom redu istobitnost zajedništva između Oca i Sina. I to se tvrdi »zakonito i s razlogom«,[59] jer vječni red božanskih osoba u njihovu istobitnom zajedništvu uključuje da je Otac prvi izvor Duhu ukoliko je »počelo bez počela«,[60] ali također da je, ukoliko je Otac jedinorođenog Sina, sa Sinom »jedinstveno počelo iz kojeg ishodi Duh Sveti«.[61] To opravdano dopunjavanje, ako se ne zaoštri, ne dokida istovjetnost vjere u stvarnost istog otajstva što ga Crkva ispovijeda.

---

[53] VI. TOLEDSKA SINODA (638.), *De Trinitate et de Filio Dei Redmptore incarnato*: DS 490.

[54] XI. TOLEDSKA SINODA (675.), *Symbolum*: DS 527.

[55] *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.

[56] FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Graecis*: DS 1300-1301.

[57] Usp. LAV VELIKI, Pismo *Quam laudabiliter*: DS 284.

[58] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966.) 948.

[59] FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Graecis* (1439.): DS 1302.

[60] FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis* (1442.): DS 1331.

[61] DRUGI LIONSKI KONCIL, *Constitutio de Summa Trinitate et fide catholica* (1274.): DS 850.

III. Presveto Trojstvo u nauku vjere

Oblikovanje trojstvene dogme

249 Objavljena istina o Presvetom Trojstvu od samih početaka bila je u korijenu živog vjerovanja Crkve, navlastito po krštenju. Izražena 683
je u pravilu krsne vjere, što se formiralo u propovijedanju, u katehezi 189
i u molitvi Crkve. Takvi se izričaji nalaze već u apostolskim spisima, kako svjedoči ovaj pozdrav, preuzet u euharistijsko bogoslužje: »Milost Gospodina našega Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Duha Svetoga sa svima vama« (*2 Kor* 13, 13).[62]

250 Tijekom prvih stoljeća Crkva je nastojala da vjeru u Trojstvo jasnije izrekne kako bi produbila svoje razumijevanje vjere, ali i 94
obranila od zabluda koje su je iskrivljivale. Bilo je to djelo starih koncila, potpomognuto teološkim istraživanjem crkvenih Otaca i poduprto vjerskim osjećanjem kršćanskoga puka.

251 Za oblikovanje dogme Presvetog Trojstva, Crkva je morala razviti vlastiti rječnik posežući za pojmovima filozofskog porijekla: »supstancija« – suština, »persona« ili »hipostaza« – osoba, »relacija« – odnošaj, odnos itd. Postupajući tako, nije vjeru podredila ljudskoj mudrosti, nego je dala novo, dotad neuobičajeno, značenje tim riječima, uzetim odsad da označuju također neizrecivo Otajstvo, koje 170
»neizmjerno nadilazi sve što možemo na ljudski način pojmiti«.[63]

252 Crkva upotrebljava pojam suština – »supstancija« (kadšto se kaže i »bit« ili »narav«) da označi božansko biće u njegovoj jedincatosti; pojam osoba – »persona« ili »hipostaza« – da označi Oca, Sina i Duha Svetoga u njihovoj zbiljskoj uzajamnoj različnosti, a pojam odnošaj (ili odnos) – »relacija« – da označi kako različnost božanskih osobâ stoji u odnosu jedne prema drugima.

Dogma Presvetoga Trojstva

253 *Trojstvo je jedno.* Ne ispovijedamo tri boga, nego jednoga jedinog Boga u trima osobama: »istobitno Trojstvo«.[64] Božanske osobe 2789
ne dijele među sobom jedino božanstvo, nego je svaka od njih potpun

---

[62] Usp. *1 Kor* 12, 4-6; *Ef* 4, 4-6.

[63] PAVAO VI., *Solemnis Professio fidei*, 9: AAS 60 (1968.) 437.

[64] DRUGI CARIGRADSKI KONCIL (553.), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.

590 Bog: »Otac je isto što i Sin, Sin je isto što i Otac, Otac i Sin su isto ono što i Duh Sveti, to znači po naravi jedan Bog.«[65] »Svaka je od triju Osoba ta zbilja, tj. božanska suština, bit ili narav.«[66]

254 *Božanske su Osobe zbiljski među sobom različite.* »Častimo i
468, 689 ispovijedamo: Bog je jedini, ali nije osamljenik«.[67] »Otac«, »Sin«, »Duh Sveti« nisu naprosto imena koja naznačuju načine božanskog bića, nego su zbiljski međusobno različiti: »Onaj koji je Sin nije Otac, a onaj koji je Otac nije Sin, niti je Duh Sveti onaj koji je Otac ili Sin.«[68] Oni se među sobom razlikuju po svojim izvornim odnošajima: po tomu što »Otac rađa, Sin biva rođen, a Duh Sveti ishodi«.[69] *Božansko jedinstvo je trojstveno* [trojično].

255 *Božanske su Osobe jedne prema drugima u suodnosu.* Zbiljska različnost među božanskim Osobama, jer ne razdjeljuje božansko
240 jedinstvo, sastoji se jedino u odnošajima jedne osobe prema drugima: »Po odnošajnim osobnim imenima, Otac je u odnosu prema Sinu, Sin prema Ocu, Duh Sveti prema obojici. I premda se po tim odnosima kaže da su tri osobe, ipak vjerujemo da im je narav ili suština jedna.«[70] Među njima je navlastito »sve [...] jedno ondje gdje se ne javlja opreka odnosa«.[71] »Zbog toga jedinstva Otac je sav u Sinu, sav u Duhu Svetomu; Sin je sav u Ocu, sav u Duhu Svetomu; Duh Sveti sav u Ocu, sav u Sinu.«[72]

256 Carigradskim je katekumenima sveti Grgur Nazijanski, zvan i
236, 684 »Bogoslov« ili »Teolog«, predavao ovaj sažetak vjere u Trojstvo:

84 »Prije svega čuvaj mi taj dragocjeni poklad za koji ja živim i borim se, s kojim želim umrijeti, koji mi daje da podnesem sva zla i da prezrem sve užitke: hoću reći ispovijest vjere u Oca i Sina i Duha Svetoga. Predajem ti je danas. Po njoj ću te upravo sada uroniti u vodu i dići te iz nje. Dajem ti je kao pratioca i zaštitnika za sav tvoj život. Dajem ti jedno jedino Božanstvo i Moć, koje kao Jedno postoji u Trojici, i sadrži Trojicu na različit način. Božanstvo bez razlike suštine ili naravi, bez stupnja višega koji uzvisuje

---

[65] XI. TOLEDSKA SINODA (675.), *Symbolum*: DS 530.

[66] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL (1215.), Pogl. 2: *De errore abbatis Ioachim*: DS 804.

[67] *Fides Damasi*: DS 71.

[68] XI. TOLEDSKA SINODA (675.), *Symbolum*: DS 530.

[69] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL (1215.), Pogl. 2: *De errore abbatis Ioachim*: DS 804.

[70] XI. TOLEDSKA SINODA (675.), *Symbolum*: DS 528.

[71] FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis* (1442.): DS 1330.

[72] FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis* (1442.): DS 1331.

> ili nižega koji snizuje [...]. Trojici beskonačnih beskonačna je istobitnost, svaki je od njih Bog ako se svaka promatra u sebi samoj [...], Bog su njih Trojica ako se promatraju zajedno [...]. Nisam pravo ni počeo misliti o Jedinstvu, a Trojstvo me kupa u svom sjaju. Jedva sam počeo misliti na Trojstvo, a Jedinstvo me opet osvaja.«[73]

IV. Božansko djelovanje i trojstvena slanja

257 »O Trojstvo, svjetlo blaženo, o prvobitna Jednosti.«[74] Bog je
vječno blaženstvo, besmrtni život, svjetlo bez zalaza. Bog je Ljubav: 221
Otac, Sin i Duh Sveti. Bog slobodno želi priopćiti slavu svoga
blaženog života. To je njegov »dobrohotni naum« (*Ef* 1, 9) što ga je 758
prije stvaranja svijeta smislio u svom ljubljenom Sinu, »u ljubavi nas je predodredio za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu« (*Ef* 1, 5), to jest da budemo »suobličeni slici Sina njegova« (*Rim* 8, 29), snagom »Duha posinstva« (*Rim* 8, 15). Taj je naum »milost koja nam je dana prije vječnih vremena« (*2 Tim* 1, 9), koja neposredno izvire iz
ljubavi Presvete Trojice, a pokazuje se u stvoriteljskom djelu, u cijeloj 292
povijesti spasenja nakon pada, u slanju Sina i u slanju Duha, koje se 850
nastavlja u poslanju Crkve.[75]

258 Cjelokupni božanski raspored spasenja zajedničko je djelo triju božanskih Osoba. Jer kao što Trojstvo ima samo jednu te istu narav,
tako ima jedno te isto djelovanje.[76] »Otac, Sin i Duh Sveti nisu tri 686
počela, nego jedno jedino počelo stvaranja.«[77] Ipak svaka božanska Osoba izvršuje zajedničko djelo prema svom osobnom svojstvu. Zato Crkva, prema Novom zavjetu,[78] ispovijeda »jednoga Boga Oca od kojega je sve, jednoga Gospodina Isusa Krista po kojemu je sve, jednoga Duha Svetoga u kojemu je sve«.[79] Vlastitosti božanskih Osoba očituju se napose božanskim slanjima: utjelovljenjem Božjega Sina i darivanjem Duha Svetoga.

---

73 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio*, 40, 41: SC 358, 292-294 (PG 36, 417).

74 *Himan za 2. nedjeljnu večernju*, II. i IV. tjedan: *Liturgia Horarum*, tipsko izdanje, sv. 3., Typis Polyglottis Vaticanis 1973., str. 684 i 931; sv. 4., Typis Polyglottis Vaticanis 1974., str. 632 i 879.

75 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 2-9: AAS 58 (1966.) 948-958.

76 DRUGI CARIGRADSKI KONCIL (553.), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.

77 FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis* (1442.): DS 1331.

78 Usp. *1 Kor* 8, 6.

79 DRUGI CARIGRADSKI KONCIL (553.), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.

236 259 Kao djelo u isti mah zajedničko i osobno, cijela božanska rasporedba spasenja daje upoznati i vlastitost božanskih Osoba i njihovu jedinu narav. Isto tako sav kršćanski život je zajedništvo sa svakom od božanskih Osoba, bez ikakva njihova odvajanja. Tko slavi Oca, čini to po Sinu u Duhu Svetom; tko ide za Kristom, čini to jer ga Otac privlači[80] i Duh pokreće.[81]

1050, 1721 260 Posljednja je svrha svekolike božanske rasporedbe spasenja ulazak stvorenja u savršeno jedinstvo Blažene Trojice.[82] Ali već sada
1997 smo pozvani da budemo stan Presvete Trojice: »Ako me tko ljubi«, kaže Gospodin, »čuvat će moju riječ, pa će i moj Otac ljubiti njega, i k njemu ćemo doći i kod njega ćemo se nastaniti« (*Iv* 14, 23).

> »O moj Bože, Trojstvo kojemu se klanjam, pomozi mi da posve zaboravim sebe te se nastanim u tebi, nepokretna i smirena kao da je moja duša već u vječnosti. Ništa neka ne pomuti moj mir i učini da izađem iz tebe, o moj Nepromjenljivi, nego nek me svaki trenutak unosi unutra u dubine tvojeg Otajstva! Umiri moju dušu! Načini od nje svoje nebo, svoj dragi stan i mjesto svoga počinka. Da te nikada ne ostavim sama, nego da sva
> 2565 budem tu, sva budna u svojoj vjeri, sva u klanjanju, sva predana tvojem stvoriteljskom djelovanju«.[83]

Ukratko

261 *Otajstvo Presvetog Trojstva središnja je tajna kršćanske vjere i života. Znanje o tome, može nam dati jedino Bog objavljujući se kao Otac, Sin i Duh Sveti.*

262 *Utjelovljenje Božjega Sina otkriva da je Bog vječni Otac i da je Sin istobitan s Ocem, to jest da je u njemu i s njime jedan te isti jedini Bog.*

263 *Slanje Duha Svetoga, kojega šalje Otac u ime Sina*[84]*, a Sin ga šalje »od Oca«* (*Iv* 15, 26)*, otkriva da je i Duh s njima jedan te isti jedini Bog, koji se »s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi«.*[85]

---

[80] Usp. *Iv* 6, 44.

[81] Usp. *Rim* 8, 14.

[82] Usp. *Iv* 17, 21-23.

[83] ELIZABETA OD TROJSTVA, *Élévation à la Trinité: Ecrits spirituels*, 50, ur. M. M. Philipon, Paris 1949., str. 80.

[84] Usp. *Iv* 14, 26.

[85] *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.

264 *»Duh Sveti izlazi od Oca kao od prvotnog izvora i budući da Otac bez ikakvog vremenskog razmaka* [to] *daje Sinu, Duh izlazi od obojice skupa.«*[86]

265 *Milošću krštenja »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«* (*Mt* 28, 19) *pozvani smo imati udjela u životu Blaženoga Trojstva, »ovdje u tami vjere, a poslije smrti, u vječnome svjetlu«.*[87]

266 *»Ovo je katolička vjera, častiti jednoga Boga u Trojstvu i Trojstvo u Jedinstvu, bez miješanja osoba, bez dijeljenja božanske biti: jer jedna je osoba Očeva, druga Sinova i druga Duha Svetoga, ali boštvo Oca, Sina i Duha Svetoga jest jedno, jednaka im je slava i suvječno veličanstvo.«*[88]

267 *Božanske su Osobe nerazdvojive u onome što jesu i nerazdvojive u onome što čine. U jedinstvenom božanskom djelovanju svaka očituje ono što joj je vlastito u Trojstvu; to biva osobito u božanskim slanjima: u utjelovljenju Sina i darivanju Duha Svetoga.*

Stavak 3.

SVEMOGUĆI

268 Od svih božanskih svojstava samo se Božja svemoć spominje u Vjerovanju: ispovijedati je od velike je važnosti za naš život. 222
Vjerujemo da je Božja svemoć *sveopća,* jer Bog je sve stvorio,[89] svime upravlja i može sve; ona je ispunjena *ljubavlju* jer Bog je naš Otac;[90] ona je *tajanstvena* jer se samo vjerom može spoznati kada se očituje »u slabosti« (*2 Kor* 12, 9).[91]

»Sve što hoće, to i čini« (*Ps* 115, 3)

269 Sveto pismo na mnogo mjesta ispovijeda *sveopću* Božju moć. Bog se naziva »Jak i Jakovljev« (*Post* 49, 24; *Iz* 1, 24 *i dr.*), »Gospod

86 AUGUSTIN, *De Trinitate*, 15, 26, 47: CCL 50A, 529 (PL 42, 1095).
87 PAVAO VI., *Sollemnis Professio fidei*, 9: AAS 60 (1968.) 436.
88 Vjerovanje »*Quicumque*«: DS 75.
89 Usp. *Post* 1, 1; *Iv* 1, 3.
90 Usp. *Mt* 6, 9.
91 Usp. *1 Kor* 1, 18.

nad vojskama«, »Silan i Junačan« (*Ps* 24, 8-10). Ako je Bog svemoguć »na nebu i na zemlji« (*Ps* 135, 6), to je zato što ih je on stvorio. Ništa
303 mu nije nemoguće,[92] i po svojoj volji raspolaže svojim djelom.[93] Bog je Gospodar svemira, on mu je postavio red koji mu je posvema podložan i raspoloživ. On je Gospodar povijesti: po svojoj volji potiče srca i ravna događajima:[94] »Uvijek ti je u vlasti tvoja silna snaga, tko se može oprijeti tvojoj jakoj mišici?« (*Mudr* 11, 21).

»Ti si milostiv svima jer možeš sve« (*Mudr* 11, 23)

270 Bog je svemogući *Otac*. Njegovo očinstvo i njegova moć među-
2777 sobno se osvjetljuju. Svoju očinsku svemoć pokazuje na način kako se brine za naše potrebe:[95] darom posinovljenja (»I bit ću vam otac, i vi ćete mi biti sinovi i kćeri, veli Gospodin Svemogući«, *2 Kor* 6, 18) i svojim neizmjernim milosrđem, jer on svoju moć pokazuje u najvišoj
1441 mjeri slobodno praštajući grijehe.

271 Božja svemoć nije nipošto proizvoljna: »U Bogu su moć i bit, volja i um, mudrost i pravednost jedno te isto, tako da ništa ne može biti u Božjoj moći što nije u pravednoj Božjoj volji ili u njegovu mudrom umu.«[96]

Otajstvo prividne Božje nemoći

272 Vjera u Boga Oca Svemogućega može doći u iskušenje po iskustvu
309 zla i patnje. Katkad se može činiti da je Bog odsutan i nesposoban
412 spriječiti zlo. No Bog Otac je svoju Svemoć na *najtajanstveniji* način
609 objavio u dobrovoljnom poniženju i u uskrsnuću svoga Sina i time je pobijedio zlo. Zato je raspeti Krist »Božja sila i Božja mudrost; jer lûdo Božje mudrije je od ljudi, i slabo Božje jače je od ljudi« (*1 Kor* 1, 25).
648 Upravo u Kristovu uskrsnuću i uzvišenju Otac je razvio »djelotvornost [svoje] sile i snage« i očitovao »kako je preko svake mjere velika moć njegova prema nama koji vjerujemo« (*Ef* 1, 19-22).

---

[92] Usp. *Jr* 32, 17; *Lk* 1, 37.

[93] Usp. *Jr* 27, 5.

[94] Usp. *Est* 4, 17c; *Izr* 21, 1; *Tob* 13, 2.

[95] Usp. *Mt* 6, 32.

[96] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 1, q. 25, a. 5, ad 1: Ed. Leon. 4, 297.

273 Samo vjera može pristati uz tajanstvene putove Božje svemoći. Ta se vjera hvali svojim slabostima da privuče na se Kristovu moć.[97] 148
Djevica Marija vrhovni je uzor te vjere, ona je vjerovala da »Bogu nije ništa nemoguće« (*Lk* 1, 37) i mogla je veličati Gospodina: »Velika mi djela učini Svesilni, sveto je Ime njegovo« (*Lk* 1, 49).

274 »Ništa ne može tako učvrstiti našu vjeru i našu nadu koliko uvjerenje, duboko ucrtano u naše duše, da Bogu ništa nije nemoguće. 1814, 1817
Jer sve ono što će nam se kasnije predložiti da trebamo vjerovati, makar to bilo najveće i najneshvatljivije i nadilazilo prirodni red stvari, ljudski će razum lako i bez ikakva kolebanja uz to pristati pošto je razumio pojam božanske Svemogućnosti.«[98]

Ukratko

275 *S pravednim Jobom ispovijedamo: »Ja znadem, moć je tvoja bezgranična: što god naumiš, to možeš izvesti«* (*Job* 42, 2).

276 *Vjerna svjedočanstvu Pisma, Crkva često upućuje svoju molitvu »Svemogućem i vječnom Bogu« (»Omnipotens sempiterne Deus...«) i čvrsto vjeruje da »Bogu nije ništa nemoguće«* (*Lk* 1, 37).[99]

277 *Bog objavljuje svoju Svemoć odvraćajući nas od naših grijeha i vraćajući nas po milosti u prijateljstvo sa sobom: »Bože, ti svoju svemoć očituješ ponajviše praštanjem i milosrđem.«*[100]

278 *Kad ne bismo vjerovali da je Božja ljubav svemoguća, kako bismo vjerovali da nas je Otac mogao stvoriti, Sin otkupiti, a Duh Sveti posvetiti?*

---

[97] Usp. *2 Kor* 12, 9; *Fil* 4, 13.

[98] *Catechismus Romanus*, 1, 2, 13: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 31.

[99] Usp. *Post* 18, 14; *Mt* 19, 26.

[100] XXVI. nedjelja kroz godinu, Zborna molitva: *Missale Romanum*, tipsko izdanje, Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 365.

Stavak 4.

STVORITELJ

279 »U početku stvori Bog nebo i zemlju« (*Post* 1, 1). Te svečane riječi stoje na početku Svetoga pisma. Simbol ih vjere preuzima ispovijedajući Boga Oca Svemogućega »Stvoriteljem neba i zemlje«,[101] »svega vidljivoga i nevidljivoga«.[102] Govorit ćemo stoga najprije o Stvoritelju, zatim o stvaranju, i na kraju o padu zbog grijeha. Isus Krist, Sin Božji, došao je da nas od njega oslobodi.

288 280 Stvaranje je *temelj* »svih spasenjskih nauma Božjih«, »početak povijesti spasenja«,[103] koje doseže vrhunac u Kristu. I obratno, Kristovo otajstvo baca odlučujuće svjetlo na otajstvo stvaranja otkrivajući svrhu zbog koje je »u početku Bog stvorio nebo i zemlju« (*Post* 1, 1): od
1043 početka Bog je imao u nakani slavu novog stvorenja u Kristu.[104]

281 Zato čitanja uskrsnog bdjenja, koje je slavlje novoga stvaranja u Kristu,
1095 započinju pripovijedanjem o stvaranju. U bizantskom bogoslužju ono služi uvijek kao prvo čitanje uoči velikih Gospodnjih blagdana. Prema svjedočanstvu starih katekumenska pouka za krštenje išla je istim putem.[105]

I. Kateheza o stvaranju

282 Kateheza o stvaranju od temeljne je važnosti. Tiče se samih osnova ljudskog i kršćanskog života: daje jasan odgovor kršćanske vjere na temeljno pitanje koje su ljudi svih vremena postavljali: »Odakle dolazimo?«, »Kamo idemo?«, »Koje nam je podrijetlo?«, »Koja nam je svrha?«, »Odakle dolazi i kamo ide sve što postoji?« Oba
1730 pitanja, o porijeklu i o svrsi, nerazdvojiva su, i odlučujuća za smisao i usmjerenje našega života i djelovanja.

283 Pitanje o podrijetlu svijeta i čovjeka predmet je brojnih znanstvenih
159 istraživanja koja su izvanredno obogatila naše znanje o starosti i razmjerima

---

101 *Apostolsko vjerovanje*: DS 30.

102 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.

103 KONGREGACIJA ZA KLERIKE, *Directorium catechisticum generale,* 51: AAS 64 (1972.) 128.

104 Usp. *Rim* 8, 18-23.

105 Usp. EGERIA, *Itinerarium seu peregrinatio ad loca sancta* 46, 2: SC 296, 308; PLS 1, 1089-1090; AUGUSTIN, *De catechizandis rudibus* 3, 5: CCL 46, 124 (PL 40, 313).

svemira, o postanku raznih oblika života i o pojavi čovjeka. Ta nas otkrića pozivaju da se još više divimo veličini Stvoritelja, da mu zahvaljujemo za sva 341
njegova djela i za um i mudrost koju daje učenjacima i istraživačima. Oni mogu reći sa Salomonom: »On mi je podario istinsku znanost o svemu što jest, naučio me sustavu svijeta i svojstvima prapočela [...]; poučavala me, naime, Mudrost, umjetnica u svemu« (*Mudr* 7, 17.21).

284 Velikom zanimanju za ta istraživanja snažan je poticaj pitanje drugoga reda koje nadilazi područje vlastito prirodnim znanostima. Ne radi se samo o tome da se zna kada je i kako tvarno nastao svemir, ni kada se pojavio čovjek, nego radije da se otkrije koji je smisao toga podrijetla: vlada li njime slučaj, slijepa kob, bezimena nužda, ili neko nadsvjetsko, razumno i dobro Biće zvano Bog? A ako svijet dolazi od Božje mudrosti i dobrote, zašto zlo? Odakle ono dolazi? Tko je zato odgovoran? I ima li oslobođenja od njega?

285 Kršćanska je vjera od početka bila suočena s odgovorima o pitanju podrijetla različitima od svoga. Tako se u starim religijama i kulturama nalaze brojni mitovi o počecima. Neki su filozofi rekli da je sve Bog, da je svijet Bog, ili da je razvitak svijeta ujedno i razvitak Boga (panteizam). Jedni su rekli da svijet nužno izvire iz Boga, da istječe iz toga izvora i da se u nj vraća. Drugi su opet 295
tvrdili da postoje dva vječna počela, Dobro i Zlo, Svjetlo i Tama, u trajnoj borbi (dualizam, maniheizam). Po nekima od tih shvaćanja svijet (barem tvarni svijet) bio bi zao, kao učinak nekog opadanja, te se mora odbaciti ili nadići (gnoza). Nadalje, neki dopuštaju da je Bog stvorio svijet, ali kao neki urar, koji ga je nakon stvaranja prepustio samom sebi (deizam). Drugi konačno ne prihvaćaju nikakvo transcendentno podrijetlo svijeta, nego vide u njemu puku igru tvari, koja bi vječno postojala (materijalizam). Svi ti pokušaji tumačenja svjedoče kako se 28
trajno i posvuda postavlja pitanje o počecima. To je istraživanje vlastito čovjeku.

286 Zacijelo, već ljudski razum može naći neki odgovor na pitanje o počecima. Da postoji Bog Stvoritelj, sa sigurnošću se može spoznati 32
po njegovim djelima[106] svjetlom ljudskog razuma, iako je ta spoznaja često zamračena i izobličena zabludom. Tu pridolazi vjera da učvrsti i prosvijetli razum da pravilno razumije tu istinu: »Vjerom spoznajemo 37
da su svjetovi uređeni riječju Božjom tako te ovo vidljivo ne posta od nečega pojavnoga« (*Heb* 11, 3).

287 Istina o stvaranju tako je važna za cijeli ljudski život da je Bog u svojoj ljubavi želio svome narodu objaviti sve što treba o tome znati 107
za spasenje. Iznad naravne spoznaje koju može imati svaki čovjek o

[106] Usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Revelatione, kan. 1: DS 3026.

Stvoritelju,[107] Bog je postupno otkrivao Izraelu otajstvo stvaranja. Bog koji je izabrao patrijarhe, koji je izveo Izraela iz Egipta i koji je izabrao, stvorio i oblikovao Izraela,[108] objavljuje se kao onaj kome pripadaju svi narodi zemlje i cijela zemlja, kao onaj koji je jedini »načinio nebo i zemlju« (*Ps* 115, 15; 124, 8; 134, 3).

280 288 Tako je objava o stvaranju nerazdvojiva od objave i ostvarenja saveza jedinoga Boga s njegovim narodom. Stvaranje je objavljeno kao prvi korak prema tome savezu, kao prvo i opće svjedočanstvo o Božjoj svemogućoj ljubavi.[109] Kasnije se istina o stvaranju izražava
2569 snagom koja raste u proročkoj poruci,[110] u molitvi[111] psalama i liturgije, u mudrosnom razmišljanju[112] izabranog naroda.

289 Među svim riječima Svetoga pisma o stvaranju, prva tri poglavlja
390 knjige Postanka zauzimaju jedincato mjesto. S književnog vidika te stranice mogu imati razne izvore. Nadahnuti pisci smjestili su ih na početak Pisma tako da svojim svečanim jezikom ističu istine o stvaranju, o njegovu izvoru i svrsi u Bogu, o njegovu redu i dobroti, o
111 čovjekovu pozivu, konačno o drami grijeha i o nadi u spasenje. Kad se čitaju u Kristovu svjetlu, u jedinstvu Svetoga pisma i u živoj Predaji Crkve, te riječi ostaju glavni izvor za katehezu o otajstvima »početka«: o stvaranju, padu, obećanju spasenja.

II. Stvaranje – djelo Svetoga Trojstva

290 »U početku stvori Bog nebo i zemlju«: tim se prvim riječima Pisma tvrdi troje: vječni Bog je dao početak svemu što postoji izvan njega; samo on je stvoritelj (glagolu »stvoriti« – u hebrejskom »bara«
326 – uvijek je Bog subjekt); sveukupnost onoga što postoji (izraženo riječima »nebo i zemlja«) ovisi o onome koji mu daje da bude.

241 291 »U početku bijaše Riječ [...] i Riječ bijaše Bog. [...] Sve postade po njoj i bez nje ne postade ništa« (*Iv* 1, 1-3). Novi zavjet otkriva da je

[107] Usp. *Dj* 17, 24-29; *Rim* 1, 19-20.
[108] Usp. *Iz* 43, 1.
[109] Usp. *Post* 15, 5; *Jr* 33, 19-26.
[110] Usp. *Iz* 44, 24.
[111] Usp. *Ps* 104.
[112] Usp. *Izr* 8, 22-31.

Bog sve stvorio po vječnoj Riječi, svojem ljubljenom Sinu. U njemu
je »sve stvoreno na nebesima i na zemlji [...] sve je po njemu i za 331
njega stvoreno: on je prije svega i sve stoji u njemu« (*Kol* 1, 16-17).
Vjera Crkve isto tako potvrđuje stvaralačko djelo Duha Svetoga: on je
»životvorac«,[113] »Duh Tvorac«, (»O dođi, Stvorče Duše Svet«) »riznica 703
dobara«.[114]

292 Nagoviješten u Starom zavjetu,[115] a objavljen u Novom savezu, stvaralački čin Sina i Duha, nerazdvojivo jedinstven s Očevim, jasno se priznaje pravilom vjere Crkve: »Postoji samo jedan Bog [...]: Otac, koji je Bog, Stvoritelj, Začetnik, Tvorac. On je sve načinio *sam od sebe*,
to jest svojom Riječju i svojom Mudrošću«,[116] »po Sinu i Duhu« koji 699
su kao »njegove ruke«.[117] Stvaranje je zajedničko djelo Svete Trojice. 257

III. »Svijet je stvoren na slavu Božju«

293 Temeljna je istina koju Pismo i Predaja postojano naučavaju i
slave: »Svijet je stvoren na slavu Božju.«[118] Bog je sve stvorio, tumači 337, 344
sveti Bonaventura »ne da slavu uveća, nego da slavu očituje, da svoju slavu priopći«.[119] Jer Bog nema drugog razloga za stvaranje osim svoje
ljubavi i svoje dobrote: »Ključem ljubavi otvorio je ruku, i proiziđoše 1361
stvorovi.«[120] A Prvi vatikanski koncil objašnjava:

> »U svojoj dobroti i svojom svemoćnom silom, ne da uveća svoje blaženstvo, 759
> niti da postigne svoje savršenstvo, nego da ga očituje dobrima koja daruje svojim stvorenjima, taj jedini istiniti Bog u najslobodnijoj nakani od početka vremena stvorio je iz ničega i jedno i drugo stvorenje, to jest duhovno i tjelesno.«[121]

---

113 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.

114 *Bizantska liturgija*, Drugi tropar Večernje Duhova: Pentekostárion, Rim 1883., str. 408.

115 Usp. *Ps* 33, 6; 104, 30; *Post* 1, 2-3.

116 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 2, 30, 9: SC 294, 318-320 (PG 7, 822).

117 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 4, 20, 1: SC 100, 626 (PG 7, 1032).

118 PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filiu*s, De Deo rerum omnium Creatore, kan. 5: DS 3025.

119 BONAVENTURA, *In secundum librum Sententiarum*, dist. 1, p. 2, a. 2, q. 1, concl.: *Opera omnia*, sv. 2, Ad Claras Aquas 1885., str. 44.

120 TOMA AKVINSKI, *Commentum in secundum librum Sententiarum*, Prologus: Opera omnia, sv. 8, (Parisiis 1873.), str. 2.

121 PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, kan. 1: DS 3002.

2809 294 Slava je Božja u tome da se ostvari očitovanje i priopćenje njegove dobrote, radi kojih je svijet stvoren. Načiniti od nas »posinjenu djecu po Isusu Kristu« – to je dobrohotan naum »njegove volje [...] *na hvalu i slavu*
1722 njegove milosti« (*Ef* 1, 5-6): »Jer slava je Božja živi čovjek, a čovjekov je život gledanje Boga. Ako je već Božja objava po stvaranju pribavila život svim bićima koja žive na zemlji, koliko više očitovanje Očevo po Riječi daje život onima koji gledaju Boga.«[122] Konačna je svrha stvaranja da Bog, »koji je tvorac svega, napokon bude ‘sve u svemu’
1992 (*1 Kor* 15, 28), ostvarujući ujedno i svoju slavu i naše blaženstvo«.[123]

IV. Otajstvo stvaranja

Bog stvara mudrošću i ljubavlju

295 Vjerujemo da je Bog stvorio svijet po svojoj mudrosti.[124] Svijet nije proizvod bilo koje nužnosti, slijepe sudbine ili slučaja. Vjerujemo da svijet proizlazi iz slobodne Božje volje jer je Bog htio da stvorenja imaju udjela u njegovu bitku, u njegovoj mudrosti i u njegovoj dobroti: »Jer ti si
216, 1951 sve stvorio, i tvojom voljom sve postade i bî stvoreno« (*Otk* 4, 11). »Kako su brojna tvoja djela, Gospodine! Sve si to mudro učinio« (*Ps* 104, 24). »Gospodin je dobar svima, milosrdan svim djelima svojim« (*Ps* 145, 9).

Bog stvara »iz ničega«

296 Vjerujemo da Bogu pri stvaranju nije potrebno ništa što bi bilo
285 prije niti mu je potrebna bilo koja pomoć.[125] Stvaranje nije ni neko nužno proizlaženje (emanacija) iz božanske suštine.[126] Bog slobodno stvara »iz ničega.«[127]

> »Što bi bilo neobično da je Bog načinio svijet od neke postojeće tvari? Neki ljudski obrtnik, kad mu se dade neki materijal, pravi od njega što želi. Ali Božja se moć pokazuje upravo u tome što on iz ničega čini sve što hoće«.[128]

---

[122] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 4, 20, 7: SC 100, 648 (PG 7, 1037).

[123] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966.) 948.

[124] Usp. *Mudr* 9, 9.

[125] Usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002

[126] Usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, kan. 1-4: DS 3023s.

[127] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL, Cap. 2, *De fide catholica*: DS 800; PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, kan. 5: DS 3025.

[128] SV. TEOFIL ANTIOHIJSKI, *Ad Autolycum*, 2, 4: SC 20, 102 (PG 6, 1052).

297 Vjera u stvaranje »iz ničega« posvjedočena je u Svetom pismu kao istina puna obećanja i nade. Tako majka sedmorice sinova hrabri djecu na mučeništvo: 338

> »Ne znam kako ste nastali u mojoj utrobi, jer nisam vam ja darovala ni duh ni život, niti vam tkivo složila. Zato će vam Stvoritelj svijeta, koji je sazdao ljudski rod i koji svemu dade početak, milosrdno vratiti i duh i život, jer vi sad ne marite za se iz ljubavi prema njegovim zakonima. [...] Molim te, dijete, pogledaj nebo i zemlju i sve što je na njima, i znaj da je sve to Bog načinio ni od čega, i da je tako nastao i ljudski rod« (*2 Mak* 7, 22-23.28).

298 Budući da Bog može stvarati »iz ničega«, Bog može po Duhu Svetom i grešnicima dati duhovni život, stvarajući u njima čisto srce,[129] i umrlima po Uskrsnuću tjelesni život, jer on »oživljuje mrtve i ono što nije zove da bude« (*Rim* 4, 17). A budući da je mogao svojom Riječju učiniti da iz tame zasja svjetlo,[130] može dati i svjetlo vjere onima koji ga ne poznaju.[131] 1375 992

Bog stvara uređen i dobar svijet

299 Ako Bog stvara s mudrošću, stvorenje ima svoj red: »Ti si sve uredio po broju, utegu i mjeri« (*Mudr* 11, 20). Stvoreno u vječnoj Riječi i po njoj, koja je »slika Boga nevidljivoga« (*Kol* 1, 15), ono je određeno i usmjereno prema čovjeku, koji je slika Božja,[132] i sam pozvan u osobni odnos s Bogom. Naša pamet kao sudionica svjetlosti Božjeg uma može dokučiti što nam Bog kaže po svome stvorenju,[133] doduše ne bez velikog napora i u duhu poniznosti i poštovanja pred Stvoriteljem i njegovim djelom.[134] Stvorenje je proizišlo iz Božje dobrote te ima u njoj udjela (»I vidje Bog da je dobro [...] veoma dobro«: *Post* 1, 4.10.12.18.21.31). Jer Bog hoće stvorenje kao dar čovjeku, kao baštinu njemu namijenjenu i povjerenu. Crkva je više puta morala braniti dobrotu stvorenja, pa i tvarnoga svijeta.[135] 339 41, 1147 358 2415

[129] Usp. *Ps* 51, 12.

[130] Usp. *Post* 1, 3.

[131] Usp. *2 Kor* 4, 6.

[132] Usp. *Post* 1, 26.

[133] Usp. *Ps* 19, 2-5.

[134] Usp. *Job* 42, 3.

[135] Usp. LAV VELIKI, Epistula *Quam laudabiliter*: DS 286; I. SINODA U BRAGI, *Anathematismi praesertim contra Priscilianistas*, 5-13: DS 455-463; ČETVRTI LATERANSKI KONCIL, Cap. 2, *De fide catholica*: DS 800; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis*: DS 2002.

BOG NADILAZI STVORENJE I NJEMU JE PRISUTAN

42 **300** Bog je neizmjerno veći od svih svojih djela:[136] »Veličanstvom
223 nebo natkriljuje« (*Ps* 8, 2) i »nedokučiva je veličina njegova« (*Ps* 145, 3). A budući da je neograničen i slobodan Stvoritelj i prvi uzrok svega što postoji, Bog je prisutan najdubljoj nutarnjosti svojih stvorova: »U njemu živimo, mičemo se i jesmo« (*Dj* 17, 28). Po riječima sv. Augustina on je »viši od najvišega u meni, nutarnjiji od najnutarnjijeg u meni«.[137]

BOG UZDRŽAVA I RAVNA STVORENJEM

301 Po stvaranju Bog ne prepušta stvorenje njemu samome. Daje mu ne samo da bude i da postoji, nego ga svaki čas uzdržava u bitku,
1951 daje mu da djeluje i nosi ga prema njegovu cilju. Priznati tu potpunu
396 ovisnost o Stvoritelju izvor je mudrosti i slobode, radosti i povjerenja:

> »Jer ti ljubiš sva bića, i ne mrziš ni jedno koje si stvorio, jer da si štogod mrzio, ne bi ga ni stvorio. A kako bi išta moglo opstojati ako ti ne bi htio? Ili se održati ako ga ti nisi u život dozvao? Ali ti štediš sve, jer sve je tvoje, Gospodaru, ljubitelju života« (*Mudr* 11, 24-26).

V. Bog ostvaruje svoj naum: providnost Božja

302 Stvorenje ima svoju vlastitu dobrotu i savršenost, ali iz Stvoriteljevih ruku nije izišlo posve završeno. Stvoreno je kao nešto »na putu« (»in statu viae«) prema nekom konačnom savršenstvu za koje ga je Bog odredio i koje još treba dostići. Raspored po kojem Bog vodi svoje stvorenje prema tom savršenstvu zovemo Božjom providnošću:

> »Svojom providnošću Bog čuva i ravna sve što je stvorio; snaga joj se ‘prostire s jednoga kraja svijeta na drugi, i blagotvorno upravlja svemirom’ (*Mudr* 8, 1). Jer ‘sve je nago i razgoljeno pred njenim očima’ (*Heb* 4, 13), pa i ono što budu proizveli slobodni čini stvorova.«[138]

303 Svjedočanstvo je Svetog pisma jednodušno: skrb božanske providnosti *konkretna* je i *neposredna*; brine se za sve, od najmanjih stvari do najvećih svjetskih i povijesnih događaja. Svete knjige potvrđuju posvemašnje Božje vrhovništvo u tijeku događanja: »Naš je

---

[136] Usp. *Sir* 43, 30.

[137] AUGUSTIN, *Confessiones*, 3, 6, 11: CCL 27, 33 (PL 32, 688).

[138] AUGUSTIN, *Confessiones*, 3, 6, 11: CCL 27, 33 (PL 32, 688).

Bog na nebesima, sve što mu se svidi, to učini« (*Ps* 115, 3). A za Krista
je rečeno: »Kad on otvori, nitko neće zatvoriti, kad zatvori, nitko neće 269
otvoriti« (*Otk* 3, 7). »Mnogo je namisli u srcu čovječjem, ali što Bog
naumi, to i bude« (*Izr* 19, 21).

304 Zato vidimo kako Duh Sveti, prvotni autor Svetoga pisma, često Bogu
pripisuje čine, a da ne spominje drugotnih uzroka. Nije to primitivan »način
govora«, nego dubok podsjećaj na Božje prvenstvo i na vrhovnu vlast nad
poviješću i svijetom,[139] kojim nas odgaja za pouzdanje u njega. Moljenje psalama 2568
velika je škola toga pouzdanja.[140]

305 Isus traži djetinje predanje u providnost nebeskoga Oca koji vodi 2115
brigu i za najmanje potrebe svoje djece: »Nemojte, dakle, zabrinuto
govoriti: 'Što ćemo jesti?' ili: 'Što ćemo piti?' [...] Zna Otac vaš nebeski
da vam je sve to potrebno. Tražite stoga najprije kraljevstvo Božje i
pravednost njegovu, a sve će vam se ostalo nadodati« (*Mt* 6, 31-33).[141]

Providnost i drugotni uzroci

306 Bog je vrhovni Gospodar svoga nauma. Ali da ga ostvari, služi se
i stvorovima. To nije znak slabosti nego veličine i dobrote Svemogućeg 1884
Boga. Jer Bog svojim stvorovima ne daje samo da budu nego također
dostojanstvo da i sami djeluju, da budu uzrok i počelo jedni drugima i 1951
tako surađuju na ispunjavanju njegova nauma.

307 Ljudima Bog daje i moć da imaju slobodna udjela u njegovoj 106
providnosti; povjerava im odgovornost da si podvrgnu zemlju i ovladaju 373
njome.[142] Tako Bog daje ljudima da kao razumni i slobodni uzroci 1954
upotpune stvaralačko djelo, da mu usavrše sklad za dobro svoje i za 2427
dobro bližnjih. Iako su ljudi često nesvjesni suradnici volje Božje, mogu
oni i promišljeno ući u božanski plan svojim činima, svojim molitvama,
pa i svojim patnjama.[143] Tada potpunoma bivaju »suradnici Božji« 2738
(*1 Kor* 3, 9)[144] i suradnici njegova Kraljevstva.[145] 618, 1505

---

[139] Usp. *Iz* 10, 5-15; 45, 5-7; *Pnz* 32, 39; *Sir* 11, 14.

[140] Usp. *Ps* 22; 32; 35; 103; 138; i dr.

[141] Usp. *Mt* 10, 29-31.

[142] Usp. *Post* 1, 26-28.

[143] Usp. *Kol* 1, 24.

[144] Usp. *1 Sol* 3, 2.

[145] Usp. *Kol* 4, 11.

308 Istina nerazdvojiva od vjere u Boga Stvoritelja jest da Bog djeluje u svakom djelu svojih stvorenja. On je prvotni uzrok koji djeluje u drugotnim uzrocima i po njima: »Bog u svojoj dobrohotnosti izvodi u nama i htjeti i djelovati« (*Fil* 2, 13).[146] Daleko od toga da umanji dostojanstvo stvorenja, ta ga istina uzvisuje. Budući da je stvorenje izvedeno
970 Božjom silom, mudrošću i dobrotom iz ničega, ono ne može ništa ako se otkine od svog izvora: jer »stvorenje bez Stvoritelja iščezava«;[147] još manje može postići posljednju svrhu bez pomoći milosti.[148]

Providnost i sablazan zla

309 Ako se svemogući Bog Otac, Stvoritelj uređenog i dobrog
164, 385 svijeta, brine za sve svoje stvorove, zašto postoji zlo? Na to pitanje koje se nameće i koje je neizbježno, koliko bolno toliko i tajnovito, nije dovoljan nikakav brz odgovor. Samo cjelina kršćanske vjere sačinjava odgovor na to pitanje: dobrota stvorenja, drama grijeha, strpljiva Božja ljubav koja dolazi ususret čovjeku svojim savezima, otkupiteljskim Utjelovljenjem Sina Božjega, darom Duha, okupljanjem Crkve, snagom sakramenata, pozivom u blaženi život, na koji su slobodni stvorovi pozvani da ga prihvate, ali koji, po nekoj strašnoj tajni, mogu i otkloniti. *Nema nijednog dijela kršćanske poruke koji nije, pod nekim*
2805 *vidom, odgovor na problem zla.*

412 310 Zašto Bog nije stvorio tako savršen svijet da u njemu ne mogne biti nikakva zla? Svojom beskrajnom moću Bog bi uvijek mogao stvoriti nešto bolje.[149] Ipak u svojoj beskrajnoj mudrosti i dobroti Bog je htio slo-
1042 - 1050 bodno stvoriti svijet »u stanju putovanja« prema konačnom usavršenju. Po Božjem naumu, taj razvoj uz nastajanje nekih bića uključuje nestaja-
342 nje drugih, uz ono što je savršenije uključuje ono što je manje savršeno, uz izgradnju prirode također i razgradnju. Prema tome uz fizičko dobro postoji i *fizičko zlo,* sve dok stvorenje ne dostigne savršenstvo.[150]

311 Anđeli i ljudi, razumna i slobodna stvorenja, moraju prema
396 svme konačnom određenju putovati po slobodnom izboru i s najvećom

---

146 Usp. *1 Kor* 12, 6.

147 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966.) 1054.

148 Usp. *Mt* 19, 26; *Iv* 15, 5; *Fil* 4, 13.

149 Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, 1, q. 25, a. 6: Ed. Leon. 4, 298s.

150 Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa contra gentiles*, 3, 71: Ed. Leon, 14, 209-211.

ljubavlju. Oni dakle mogu i skrenuti s pravoga puta. I zaista, sagriješili 1849
su. I tako je u svijet ušlo *moralno zlo,* neizmjerno teže nego fizičko zlo. Bog nije ni na koji način, ni izravno ni neizravno, uzrok moralnoga zla.[151] No, poštujući slobodu svoga stvorenja, dopušta ga i tajnovito zna iz njega izvući dobro:

> »Budući da je savršeno dobar, svemogući Bog [...] ne bi nikada pustio da u njegovim djelima postoji ikakvo zlo kad ne bi bio dovoljno moćan i dobar da iz samoga zla izvuče dobro.«[152]

312 Tako se tijekom vremena može otkriti da Bog, u svojoj svemogućoj providnosti, može izvući dobro iz posljedica nekoga zla, pa i moralnoga, koje je prouzrokovano od njegovih stvorenja: »Tako«, reče Josip svojoj braći, »niste vi mene poslali ovamo, nego Bog; [...] iako ste vi namjeravali da meni naudite, Bog je ono okrenuo na dobro [...] da spasi život velikom
narodu« (*Post* 45, 8; 50, 20).[153] Od najvećega ikad počinjenoga moralnog 598 - 600
zla, odbacivanja i ubojstva Božjega Sina, prouzrokovanog grijesima
svih ljudi, Bog je preobilnom svojom milošću[154] izveo najveće dobro: 1994
Kristovu proslavu i naše otkupljenje. Zlo ipak time ne postaje dobro.

313 »Znamo da onima koji ljube Boga sve pomaže na dobro« 227
(*Rim* 8, 28). Svjedočanstvo svetih neprestano potvrđuje tu istinu:

> Tako sveta Katarina Sijenska kaže »onima koji se sablažnjavaju i bune zbog onoga što ih snalazi«: »Sve izlazi iz ljubavi, sve je određeno za ljudsko spasenje, Bog čini sve samo radi te svrhe.«[155]
>
> A sv. Toma More malo prije svog mučeništva tješi svoju kćer: »Ništa se ne može dogoditi što Bog ne bi htio. A sve što on hoće, koliko nam se god moglo činiti lošim, upravo je najbolje za nas.«[156]
>
> I gospođa Julijana Norvička: »Božjom sam milošću naučila da se čvrsto moram držati vjere [...] i s istom čvrstoćom vjerovati da će sve biti dobro [...]. I vidjet ćeš sama da će sve biti dobro« (»Thou shalt see thyself that all manner of thing shall be well«).[157]

---

[151] Usp. AUGUSTIN, *De libero arbitrio*, 1, 1, 1: CCL 29, 211 (PL 32, 1221-1223); TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, 1-2, q. 79, a. 1: Ed. Leon. 7, 76-77.

[152] AUGUSTIN, *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 3, 11: CCL 46, 53 (PL 40, 236).

[153] Usp. *Tob* 2, 12-18 (Vulgata).

[154] Usp. *Rim* 5, 20.

[155] KATARINA SIENSKA, *Il dialogo della Divina providenza* 138: ur. G. Cavallini, Rim 1995., str. 441.

[156] MARGARITA ROPER, *Epistula ad Aliciam Alington* (mense augusti 1534): *The Correspondence of Sir Thomas More*, ur. E. F. Rogers, Princeton 1947., str. 531-532.

[157] JULIJANA NORVIČKA, *Revelatio* 13, 32: *A Book of Showings to the Anchoress Julian of Norwich*, ur. E. Colledge – J. Walsh, sv. 2, Toronto 1987., str. 426 i 422.

314 Čvrsto vjerujemo da je Bog Gospodar svijeta i povijesti. Ali nama
1040 su putovi njegove providnosti često nepoznati. Tek na kraju, kad završi
naša djelomična spoznaja, kad budemo gledali Boga »licem u lice«
(*1 Kor* 13, 12), bit će nam potpuno znani putovi kojima je, pa i kroz
drame zla i grijeha, Bog vodio svoje stvorenje – sve do počinka
2550 konačnog »Šabata« – »Subote«[158] – za koji je stvorio nebo i zemlju.

Ukratko

315 *Stvarajući svijet i čovjeka Bog je dao prvo sveopće svjedočanstvo svoje svemoguće ljubavi i mudrosti, prvi navještaj svoga »dobrohotnog nauma« koji ima svoj cilj u novom stvaranju u Kristu.*

316 *Iako se djelo stvaranja posebno pripisuje Ocu, vjerska je istina također da su jedino i nerazdvojivo počelo stvaranja Otac, Sin i Duh Sveti.*

317 *Bog sam je stvorio svemir slobodno, izravno i bez ikakve pomoći.*

318 *Nijedno stvorenje nema neizmjerne moći potrebne za »stvaranje« u pravom smislu riječi, tj. da proizvede i dade bitak onome što ga nikako nije imalo (pozvati nešto »iz ničega« u postojanje).*[159]

319 *Bog je stvorio svijet da očituje i priopći svoju slavu. Da stvorenja imaju udjela u njegovoj istini, dobroti i ljepoti – to je slava za koju ih je Bog stvorio.*

320 *Bog koji je stvorio svemir, uzdržava ga po svojoj Riječi, Sinu koji »sve nosi snagom riječi svoje« (Heb* 1, 3*) i po Duhu Tvorcu koji daje život.*

321 *Božja providnost jesu dispozicije kojima Bog mudro i s ljubavlju vodi sva stvorenja prema njihovoj konačnoj svrsi.*

322 *Krist nas poziva da se kao djeca prepustimo Providnosti našega nebeskog Oca,*[160] *a sveti Petar apostol dodaje: »Svu svoju brigu povjerite njemu, jer on se brine za vas« (1 Pt* 5, 7*).*[161]

---

[158] Usp. *Post* 2, 2.

[159] Usp. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Dekret* (27. srpnja 1914.): DS 3624.

[160] Usp. *Mt* 6, 26-34.

[161] Usp. *Ps* 55, 23.

323 *Božja providnost djeluje i po stvorovima. Ljudima Bog daje da slobodno surađuju u njegovim nacrtima.*

324 *Božje pripuštanje fizičkog i moralnog zla tajna je koju Bog osvjetljuje u svom Sinu Isusu Kristu koji je umro i uskrsnuo da pobijedi zlo. Vjera nam daje sigurnost da Bog ne bi dopustio zlo kad ne bi učinio da iz samoga zla proiziđe dobro, putovima koje ćemo potpuno znati tek u vječnom životu.*

Stavak 5.

NEBO I ZEMLJA

325 Apostolsko vjerovanje ispovijeda da je Bog »Stvoritelj neba i zemlje«,[162] a Nicejsko-carigradsko objašnjava: »svega vidljivoga i nevidljivoga«.[163]

326 U Svetom pismu izraz »nebo i zemlja« znači: sve što postoji, 290
cjelokupno stvorenje. Pokazuje također, unutar stvorenja, vezu koja u isti mah ujedinjuje i razlikuje nebo i zemlju: »Zemlja« je ljudski svijet.[164] »Nebo« ili »nebesa« može označavati nebeski svod,[165] ali i 1023, 2794
vlastito Božje »mjesto«: »Oče naš koji jesi na nebesima« (*Mt* 5, 16),[166] prema tome i »nebo« kao eshatonsku slavu. Konačno, riječ »nebo« označuje »mjesto« duhovnih stvorova – anđela – koji okružuju Boga.

327 Ispovijest vjere Četvrtoga lateranskog koncila tvrdi da je Bog »od početka vremena iz ničega stvorio oboje stvorenje, duhovno 296
i tjelesno, anđele i zemaljski svijet, a zatim čovjeka, sastavljena od obojega, duha i tijela«.[167]

---

[162] DS 30.
[163] DS 150.
[164] Usp. *Ps* 115, 16.
[165] Usp. *Ps* 19, 2.
[166] Usp. *Ps* 115, 16.
[167] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL, Cap. 2, *De fide catholica*: DS 800; usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, pogl. 1: DS 3002 i PAVAO VI., *Sollemnis Professio fidei*, 8: AAS 60 (1968.) 436.

I. Anđeli

Postojanje anđela – vjerska istina

328 Postojanje duhovnih, netjelesnih bića koje Sveto pismo obično
150 naziva anđelima, vjerska je istina. Svjedočanstvo Pisma o tome je
jasno kao što je i predaja jednodušna.

Tko su anđeli?

329 Sveti Augustin u vezi s njima kaže: »Riječ anđeo označuje službu, a ne narav. Pitaš kako se zove ta narav? – Duh. Pitaš za službu? – Anđeo. Duh je po onome što jest, anđeo po onome što čini.«[168] U cijelom svome biću anđeli su *sluge* i vjesnici Božji. Budući da »neprestano gledaju lice Oca mojega koji je na nebesima« (*Mt* 18, 10), oni su moćni »izvršitelji njegovih naredaba, poslušni riječi njegovoj« (*Ps* 103, 20).

330 Kao čisto *duhovni* stvorovi anđeli imaju razum i volju: oni su osobna[169] i besmrtna[170] stvorenja. Po savršenstvu nadilaze sva vidljiva stvorenja. O tome svjedoči sjaj njihove slave.[171]

Krist »sa svima svojim anđelima«

331 Krist je središte anđeoskog svijeta. Anđeli su njegovi: »Kad Sin
čovječji dođe u slavi, i svi anđeli njegovi s njime« (*Mt* 25, 31). Njegovi
291 su jer su stvoreni *po* njemu i *za* njega: »U njemu je sve stvoreno na
nebesima i na zemlji, vidljivo i nevidljivo, bilo Prijestolja, bilo Gospodstva, bilo Vrhovništva, bilo Vlasti – sve je po njemu i za njega stvoreno« (*Kol* 1, 16). Još su više njegovi jer ih on čini glasnicima svoga spasenjskog nauma: »Svi ti, nisu li službnički duhovi, što se šalju služiti za one koji imaju baštiniti spasenje?« (*Heb* 1, 14).

332 Sve tamo od stvaranja svijeta[172] i tijekom cijele povijesti spasenja, anđeli najavljuju izdaleka ili izbliza spasenje i služe ostvarenju božanskog

---

168 AUGUSTIN, *Enarratio in psalmum 103*, 1, 15: CCL 40, 1488 (PL 37, 1348-1349.

169 Usp. PIO XII., Enc. *Humani generis*: DS 3891.

170 Usp. *Lk* 20, 36.

171 Usp. *Dn* 10, 9-12.

172 Usp. *Job* 38, 7, gdje se anđeli nazivaju »sinovi Božji«.

nauma: oni zatvaraju raj zemaljski,[173] zaštićuju Lota,[174] spašavaju Hagaru i njeno dijete,[175] zaustavljaju Abrahamovu ruku;[176] Zakon se priopćuje »preko anđela«,[177] oni vode Božji narod,[178] najavljuju rođenja[179] i pozive,[180] oni su uz proroke;[181] to su samo neki primjeri. Konačno anđeo Gabriel navješćuje rođenje Preteče i samoga Isusa.[182]

333 Od utjelovljenja do uzašašća život utjelovljene Riječi okružen je anđeoskim klanjanjem i službom. Kad Bog »uvodi Prvorođenca u svijet, govori: Nek pred njim nice padnu svi anđeli Božji« (*Heb* 1, 6). Njihov hvalospjev kod Kristova rođenja nije prestao odzvanjati u 559
crkvenoj pohvali: »Slava Bogu na visini« (*Lk* 2, 14). Oni zaštićuju Isusovo djetinjstvo,[183] služe mu u pustinji,[184] krijepe ga u smrtnoj borbi,[185] kad bi ga bili mogli spasiti iz neprijateljske ruke[186] kao negda Izraela.[187] Anđeli su i blagovjesnici[188]: navješćuju radosnu vijest o Kristovu utjelovljenju[189] i o uskrsnuću.[190] Oni će na Kristovu povratku, koji navješćuju,[191] biti prisutni u službi njegova suda.[192]

Anđeli u životu Crkve

334 Isto tako cio crkveni život uživa tajnovitu i moćnu anđeosku pomoć.[193]

---

[173] Usp. *Post* 3, 24.
[174] Usp. *Post* 19.
[175] Usp. *Post* 21, 17.
[176] Usp. *Post* 22, 11.
[177] Usp. *Dj* 7, 53.
[178] Usp. *Izl* 23, 20-23.
[179] Usp. *Suci* 13.
[180] Usp. *Suci* 6, 11-24; *Iz* 6, 6.
[181] Usp. *1 Kr* 19, 5.
[182] Usp. *Lk* 1, 11.26.
[183] Usp. *Mt* 1, 20; 2, 13.19.
[184] Usp. *Mk* 1, 13; *Mt* 4, 11.
[185] Usp. *Lk* 22, 43.
[186] Usp. *Mt* 26, 53.
[187] Usp. *2 Mak* 10, 29s; 11, 8.
[188] Usp. *Lk* 2, 10.
[189] Usp. *Lk* 2, 8-14.
[190] Usp. *Mk* 16, 5-7.
[191] Usp. *Dj* 1, 10-11.
[192] Usp. *Mt* 13, 41; 24, 31; *Lk* 12, 8-9.
[193] Usp. *Dj* 5, 18-20; 8, 26-29; 10, 3-8; 12, 6-11; 27, 23-25.

1138 335 U liturgiji Crkva se sjedinjuje s anđelima da se klanja triput svetom Bogu.[194] Ona zaziva njihovu pomoć, (kao u molitvi »U raj poveli te anđeli – u Redu sprovoda)[195], ili još u »Kerubinskom himnu« bizantske liturgije),[196] a posebno slavi spomen nekih anđela (Svetoga Mihaela, svetoga Gabriela, svetoga Rafaela i Anđela Čuvara).

1020 336 Već od svojega početka[197] pa do smrti[198] ljudski je život okružen njihovom zaštitom[199] i zagovorom.[200] »Nitko se neće protiviti tome da svaki vjernik ima uza se anđela kao čuvara i pastira da ga vodi u život.«[201] Već na zemlji kršćanski život po vjeri sudjeluje u blaženom društvu s anđelima i ljudima koji su sjedinjeni u Bogu.

II. Vidljivi svijet

290 337 Bog je stvorio vidljivi svijet u svemu njegovu bogatstvu, raznolikosti i redu. Pismo prikazuje Stvoriteljevo djelo na simboličan način kao slijed od šest dana božanskog »rada«, koji završavaju »počinkom« sedmoga dana.[202] U vezi sa stvaranjem sveti tekst naučava istine koje je Bog objavio za naše spasenje,[203] koje omogućuju da
293 se spozna »unutrašnja narav stvaranja, vrijednost i usmjerenost svekolikoga stvorenja na slavu Božju«.[204]

338 *Ne postoji ništa što ne bi svoje postojanje dugovalo Bogu*
297 *Stvoritelju.* Svijet je započeo kad je bio iz ničega stvoren Božjom riječju. Sva postojeća bića, sva priroda, sva ljudska povijest imaju svoj korijen u tom prvobitnom događaju: to je postanak po kojem je svijet sazdan i po kojem je započelo vrijeme.[205]

---

194 Usp. Euharistijska molitva, 27, Svet: *Rimski misal*, tipsko ur., Typis Polyglotis Vaticanis, 1970., str. 392.

195 *Red sprovoda, 50*, tipsko ur., Typis Polyglotis Vaticanis, 1969., str. 23.

196 *Bizantska liturgija sv. Ivana Zlatoustog, Kerubinski himan*: Liturgies Eastern and Western, ur. F. E. BRIGHTMAN, Oxford 1896., str. 377.

197 Usp. *Mt* 18, 10.

198 Usp. *Lk* 16, 22.

199 Usp. *Ps* 34, 8; 91, 10-13.

200 Usp. *Job* 33, 23-24; *Zah* 1, 12; *Tob* 12, 12.

201 BAZILIJE VELIKI, *Adversus Eunomium* 3, 1: SC 305, 148 (PG 29, 656).

202 Usp. *Post* 1, 1 – 2, 4.

203 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966.) 823.

204 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965.) 41.

205 Usp. AUGUSTIN, *De Genesi contra Manichaeos*, 1, 2, 4: PL 36, 175.

339 *Svako stvorenje posjeduje vlastitu dobrotu i savršenost.* Za svako se djelo onih »šest dana« kaže: »I vidje Bog da je dobro«. »Sve naime stvari već time što su stvorene imaju svoj ustroj, istinu, izvrsnost, vlastite zakone i uređenje.«[206] Različiti stvorovi koje je Bog htio u njihovu vlastitom biću, svaki na svoj način, odražavaju zraku beskonačne Božje mudrosti i dobrote. Zato čovjek mora dobrotu koja je vlastita svakom stvorenju poštivati da izbjegne neurednu upotrebu stvari jer bi time prezreo Stvoritelja i uzrokovao zlokobne posljedice za ljude i njihov okoliš. 2501 299 226

340 Bog je htio *ovisnost stvorova jednih o drugima.* Sunce i mjesec, cedar i sitan cvijet, orao i vrabac: nebrojene razlike i nejednakosti znače da nijedan stvor nije sam sebi dovoljan. Oni postoje samo u ovisnosti jednih o drugima da se međusobno dopunjuju služeći jedni drugima. 1937

341 *Svemirska ljepota.* Red i sklad stvorenoga svijeta proizlaze iz razlika među bićima i iz odnosa među njima. Čovjek to postupno otkriva kao prirodne zakone. Učenjaci se dive stvorovima. Ljepota stvorenja odražava beskonačnu ljepotu Stvoritelja. Ona mora nadahnjivati štovanje i podložnost čovjekova razuma i njegove volje. 283 2500

342 *Stupnjevitost među stvorenjima* izražena je redom od »šest dana«, koji od nesavršenijeg ide k savršenijem. Bog ljubi sva svoja stvorenja[207] i brine se za svako, pa i za vrapce. Ipak Isus kaže: »Vredniji ste od mnogo vrabaca« (*Lk* 12, 7), ili: »Čovjek je vredniji od ovce« (*Mt* 12, 12). 310

343 *Čovjek je vrhunac* Božjega stvoriteljskog djela. Nadahnuti izvještaj to izriče jasno razlikujući stvaranje čovjeka od stvaranja drugih bića.[208] 355

344 Postoji *solidarnost među svim stvorenjima* zato što sva imaju istoga Stvoritelja i što su sva određena za njegovu slavu: 293, 1939, 2416

> Hvaljen budi, moj Gospodine, u svim svojim stvorenjima,
> posebno u gospodinu bratu Suncu
> po kojem nam danju daješ svjetlo;
> ono je lijepo i zrači velikim sjajem
> i pruža nam znak o tebi, Svevišnji ...

---

[206] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966.) 1054.

[207] Usp. *Ps* 145, 9.

[208] Usp. *Post* 1, 26.

1218 Hvaljen budi, moj Gospodine, za sestru Vodu,
ona je veoma korisna i veoma ponizna,
dragocjena i čista ...

Hvaljen budi, moj Gospodine, za sestru našu majku Zemlju
koja nas nosi i hrani,
koja proizvodi različite plodove
sa šarenim cvijećem i travama ...

Hvalite i blagoslivljajte moga Gospodina,
zahvaljujte mu i služite mu
u svoj poniznosti.[209]

2168 345 *Šabat (Subota) – svršetak djela od »šest dana«.* Sveto pismo kaže da je »Bog sedmoga dana dovršio svoje djelo koje učini« i da tako »bi dovršeno nebo i zemlja«; Bog »počinu« u sedmi dan koji je posvetio i blagoslovio (*Post* 2, 1-3). Te su nadahnute riječi bogate spasonosnom poukom:

2169 346 U stvaranju je Bog postavio temelj i zakone koji ostaju čvrsti;[210] na njih će se vjernik moći osloniti s pouzdanjem, i oni će mu biti znak i jamstvo neoborive vjernosti Božjega saveza.[211] Sa svoje strane čovjek treba ostati vjeran tom temelju i poštivati zakone koje je Stvoritelj u nj upisao.

1145-1152 347 Stvaranje je izvršeno u vidu Šabata, a to znači u vidu čašćenja i klanjanja Bogu. Čašćenje je upisano u red stvaranja.[212] »Ništa se ne smije pretpostaviti Božjem djelu« – kaže pravilo svetog Benedikta[213] naznačujući tako pravilan red ljudskih zanimanja.

2172 348 Šabat je u srcu Izraelova zakona. Držati zapovijedi znači slagati se s Božjom mudrošću i voljom, kako su izražene u njegovu stvoriteljskom djelu.

2174 349 *Osmi dan.* No, za nas je svanuo novi dan: dan Kristova uskrsnuća. Sedmim danom završava prvo stvaranje. Osmim danom
1046 započinje novo stvaranje. Zato stvoriteljsko djelo doseže vrhunac u većem, otkupiteljskom djelu. Prvom je stvaranju smisao i vrhunac u novom stvaranju u Kristu, čiji sjaj nadvisuje ono prvo.[214]

---

[209] FRANJO ASIŠKI, Pjesma brata Sunca: *Opuscula snacti Patris Francisci Assisiensis*, ur. C. ESSER, Grottaferrata, 1978., str. 84-86.

[210] Usp. *Heb* 4, 3-4.

[211] Usp. *Jr* 31, 35-37; 33, 19-26.

[212] Usp. *Post* 1, 14.

[213] BENEDIKT NURSIJSKI, *Regula*, 43, 3: CSEL 75, 106 (PL 66, 675).

[214] Uskrsno bdjenje, molitva nakon prvog čitanja: *Missale Romanum*, tipsko ur., Typis Polyglotis Vaticanis, 1970., str. 276.

Ukratko

350 *Anđeli su duhovni stvorovi koji neprestano slave Boga i služe njegovu spasonosnom naumu prema drugim stvorenjima. »Anđeli surađuju u svemu što je dobro za nas.«*[215]

351 *Anđeli okružuju Krista, svoga Gospodina. Oni mu posebno služe u izvršavanju njegova spasonosnog poslanja prema ljudima.*

352 *Crkva štuje anđele koji joj na zemaljskom putovanju pomažu i koji štite svako ljudsko biće.*

353 *Bog je htio raznolikost svojih stvorova i njihovu vlastitu dobrotu, međuovisnost i red. Bog je sve stvorove svijeta odredio za dobro ljudskoga roda. Čovjek, a preko njega i sve stvorenje, određeni su za Slavu Božju.*

354 *Poštivati zakone upisane u stvorenje i odnose koji proizlaze iz naravi stvari – počélo je mudrosti i temelj ćudorednosti.*

Stavak 6.

ČOVJEK

355 »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, 1700
muško i žensko stvori ih« (*Post* 1, 27). Čovjek zauzima jedinstveno 343
mjesto u stvorenju: on je »na sliku Božju« (I); u svojoj naravi ujedinjuje duhovni i tvarni svijet (II); stvoren je kao »muško i žensko« (III); Bog ga je uspostavio u svojem prijateljstvu (IV).

I. »Na sliku Božju«

356 Od svih vidljivih stvorova samo je čovjek »sposoban upoznati
i ljubiti svoga Stvoritelja«.[216] Čovjek je »jedino stvorenje što ga je 1703, 2258
radi njega samoga Bog htio«,[217] on je jedini pozvan da spoznajom i ljubavlju dijeli Božji život. U tu je svrhu stvoren i to je temeljni razlog
njegova dostojanstva: 225

[215] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 1, 114, 3, ad 3: Ed. Leon. 5, 535.

[216] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966.) 1034.

[217] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966.) 1045.

»Koji te je razlog potakao da čovjeka postaviš u tako veliko dostojanstvo? Zacijelo neprocjenjiva ljubav kojom si u sebi samome gledao svoje
295 stvorenje i u nj se 'zaljubio'. Jer ljubavlju si ga stvorio, ljubavlju si mu dao bitak sposoban da kuša tvoju vječnu Dobrotu.«[218]

1935 357 Budući da je na sliku Božju, čovjek kao pojedinac ima dostojanstvo osobe: on nije tek nešto, nego netko. Sposoban je upoznati sebe,
1877 posjedovati se i slobodno se davati te ulaziti u zajedništvo s drugim osobama; milošću je pak pozvan u savez sa svojim Stvoriteljem da mu odgovori u vjeri i ljubavi, i nitko drugi ne može dati taj odgovor umjesto njega.

299 358 Bog je sve stvorio za čovjeka,[219] a čovjek je stvoren da služi Bogu,
901 da ga ljubi i da mu sve stvorenje prikazuje:

»Koje biće ulazi u postojanje okruženo tolikom pažnjom? To je čovjek, velik i čudesan živi lik, u Božjim očima vredniji od svekolikoga stvorenja; to je čovjek, za kojega postoje nebo i zemlja, i more i cjelokupno stvorenje, čijemu je spasenju Bog pridao toliko važnosti da za nj nije poštedio ni svoga jedinorođenog Sina. Jer Bog nije prestao činiti sve da čovjeka uzdigne do sebe i posadi ga sebi s desne.«[220]

1701 359 »Zaista, samo u otajstvu utjelovljene Riječi postaje stvarno jasnim otajstvo čovjeka«:[221]

»Sveti nas Pavao uči da su dva čovjeka na početku ljudskoga roda: Adam i
388, 411 Krist. [...] Prvi Adam, kaže on, stvoren je kao ljudsko biće koje je primilo život; posljednji je duhovno biće koje daje život. Prvi je stvoren od posljednjega od kojega je primio dušu koja ga oživljava. [...] Drugi je Adam utisnuo svoju sliku u prvog Adama kad ga je oblikovao. Zato je kasnije uzeo njegovu narav i ime da ne dopusti da propadne ono što je on na svoju sliku načinio. Jest prvi Adam, jest posljednji Adam: prvi ima početak, posljednji nema svršetka. Upravo ovaj posljednji je uistinu prvi, kao što sam reče: 'Ja sam Prvi i Posljednji'.«[222]

---

218 KATARINA SIENSKA, *Il dialogo della divina provvidenza*, 13: ur. G. Cavallini, Roma, 1995., str. 43.

219 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966.) 1034; ISTO, 24: AAS 58 (1966.) 1045; ISTO, 39: AAS 58 (1966.) 1056-1057.

220 IVAN ZLATOUSTI, *Sermones in Genesim*, 2, 1: PG 54, 587-588.

221 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966.) 1042.

222 PETAR KRIZOLOG, Sermones 117, 1-2: CCL 24A, 709 (PL 52, 520).

360 Zbog zajedničkoga podrijetla *ljudski rod je jedinstven:* Bog »od jednoga sazda cijeli ljudski rod da prebiva po svem licu zemlje« (*Dj* 17, 26):[223] 225, 404, 775, 831, 842

> »Čudesan nas pogled uma potiče da razmatramo ljudski rod u jedinstvu njegova podrijetla u Bogu [...]; u jedinstvu njegove naravi koja je u svih jednako sastavljena od tvarnog tijela i duhovne duše; u jedinstvu njegove neposredne svrhe i poslanja u svijetu; u jedinstvu njegova boravišta: zemlje čija dobra mogu svi ljudi po naravnom pravu upotrebljavati za održavanje i razvoj života; u jedinstvu njegove nadnaravne svrhe, a to je sam Bog, kojemu svi moraju težiti; u jedinstvu sredstava da se postigne ta svrha; [...] u jedinstvu njegova otkupljenja koje je Krist [...] za sve izvršio.«[224]

361 Taj nas zakon »uzajamne potrebe i ljubavi ljudi«,[225] ne isključujući bogatu raznolikost osoba, kultura i naroda, uvjerava da su svi ljudi doista braća. 1939

II. »Jedan tijelom i dušom«

362 Ljudska osoba, stvorena na sliku Božju, biće je u isti mah tjelesno i duhovno. Biblijski izvještaj izražava tu stvarnost simboličkim 1146, 2332
jezikom izjavljujući da je »Bog napravio čovjeka od praha zemaljskog te mu u nosnice udahnuo dah života; tako postade čovjek živa duša« (*Post* 2, 7). Bog je dakle *htio* cijeloga čovjeka kao takvoga.

363 Riječ *duša* u Svetom pismu često označuje ljudski *život,*[226] ili 1703
cijelu ljudsku *osobu.*[227] Ali označuje i ono najnutarnjije u čovjeku[228] i što je u njemu najvrednije,[229] ono po čemu je posebno slika Božja: »duša« znači *duhovno počelo* u čovjeku.

364 Ljudsko *tijelo* ima udjela u dostojanstvu »slike Božje«: ono je 1004
ljudsko upravo zato što je oživljeno duhovnom dušom, i sva ljudska osoba određena je da postane, u Tijelu Kristovu, Hramom Duha:[230]

---

[223] Usp. *Tob* 8, 6.

[224] PIO XII., Enc. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939.) 427; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Nostra Aetate*, 1: AAS 58 (1966.) 740.

[225] PIO XII., Enc. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939.) 426.

[226] Usp. *Mt* 16, 25-26; *Iv* 15, 13.

[227] Usp. *Dj* 2, 41.

[228] Usp. *Mt* 26, 38; *Iv* 12, 27.

[229] Usp. *Mt* 10, 28; 2 *Mak* 6, 30.

[230] Usp. *1 Kor* 6, 19-20; 15, 44-45.

»Čovjek je tijelom i dušom jedan, a po samome svojem tjelesnom stanju on u sebi sabire elemente tvarnoga svijeta, tako da oni po njemu dosežu svoj vrhunac te podižu svoj glas u slobodnoj hvalbenici Stvoritelja. Stoga
2289 čovjeku nije dopušteno prezirati tjelesni život. Naprotiv, on svoje tijelo mora smatrati dobrim i vrijednim časti jer ga je Bog stvorio i ono treba biti uskrišeno u posljednji dan.«[231]

365 To jedinstvo duše i tijela tako je duboko da se duša mora smatrati »formom« tijela,[232] tj. zahvaljujući duhovnoj duši tijelo sastavljeno od tvari jest živo ljudsko tijelo. Duh i tvar u čovjeku nisu dvije združene naravi, nego njihova povezanost tvori jednu jedinu narav.

366 Crkva uči da Bog svaku duhovnu dušu neposredno stvara,[233] da dušu ne »proizvode« roditelji i da je duša besmrtna.[234] Ona ne
1005 propada kad se tijelo odvaja smrću i ponovno će se ujediniti s tijelom
997 u konačnom uskrsnuću.

367 Katkad se pravi razlika između duše i duha. Tako sveti Pavao moli
2083 da se naše »cijelo biće – duh i duša i tijelo« – sačuva besprijekornim, savršenim za Dolazak Gospodina našega Isusa Krista (*1 Sol* 5, 23). Crkva uči da to razlikovanje ne uvodi dvojstva u dušu.[235] »Duh« znači da je čovjek od svojega stvaranja određen za svoju nadnaravnu svrhu,[236] i da je njegova duša sposobna po čistom daru biti uzdignuta u zajedništvo s Bogom.[237]

478, 582, 1431, 1764, 2517, 2562, 2843 368 Duhovna predaja Crkve naglašava i *srce,* u biblijskom smislu kao »dubinu bića« (»dno duše«: *Jr* 31, 33), gdje se osoba odlučuje za Boga ili protiv Boga.[238]

---

[231] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966.) 1035.

[232] Usp. VIENNSKI KONCIL (1312.), Konst. *Fidei catholicae*: DS 902.

[233] Usp. PIO XII., Enc. *Humani generis* (1950.): DS 3896; PAVAO VI., *Sollemnis Professio fidei*, 8: AAS 60 (1968.) 436.

[234] PETI LATERANSKI KONCIL (1513.), Bula *Apostolici regiminis*: DS 1440.

[235] ČETVRTI CARIGRADSKI KONCIL (870.), kan. 11: DS 657.

[236] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, pogl. 2: DS 3005; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966.) 1042-1043.

[237] Usp. PIO XII., Enc. *Humani generis* (1950.): DS 3891.

[238] Usp. *Pnz* 6, 5; 29, 3; *Iz* 29, 13; *Ez* 36, 26; *Mt* 6, 21; *Lk* 8, 15; *Rim* 5, 5.

III. »Muško i žensko stvori ih« 2331-2336

Bog je htio jednakost i različnost

369 Muško i žensko *stvoreni* su, to jest Bog ih je tako htio: s jedne strane, u savršenoj jednakosti, ukoliko su ljudske osobe, a s druge strane svatko u svom bitku kao muško i žensko. »Biti muško« i »biti žensko« jest nešto dobro što Bog hoće: muškarac i žena imaju neuništivo dostojanstvo koje im dolazi neposredno od Boga njihova Stvoritelja.[239] Muškarac i žena s istovjetnim su dostojanstvom »na sliku Božju«. Svojim »biti muško« i »biti žensko« odražavaju Stvoriteljevu mudrost i dobrotu.

370 Bog nije nikako na sliku čovječju: nije ni muško ni žensko. Bog je čisti duh, u kojem stoga nema razlike spolova. Ali »savršenosti« muškog i ženskog odražavaju nešto od beskonačnoga Božjeg savršenstva: to su savršenstva majčinstva[240] i ona očinstva i supružništva.[241] 42, 239

»Jedno za drugo« – »jedinstvo udvoje«

371 Budući da su stvoreni *zajedno,* Bog hoće da muž i žena budu jedno *za* drugo. Božja nam Riječ o tome govori na raznim mjestima svetih knjiga: »Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on« (*Post* 2, 18). Nijedna životinja ne može biti takav »drug« čovjeku.[242] Žena koju Bog »oblikuje« od rebra izvađena iz muškarca i koju dovodi k muškarcu izaziva u njemu poklik divljenja, usklik ljubavi i zajedništva: »Gle, evo kosti od mojih kostiju, i mesa od mojega mesa« (*Post* 2, 23). Muškarac otkriva ženu kao drugo »ja« iste ljudskosti. 1605

372 Muž i žena načinjeni su »jedno za drugo«: ne tako kao da bi ih Bog načinio »napola« ili »nepotpune«; stvorio ih je za osobno zajedništvo u kojem jedno može biti »pomoć« drugome, jer su u isti mah kao osobe jednaki (»kost od mojih kostiju«), a kao muško i žensko uzajamno se dopunjuju.[243] U ženidbi ih Bog ujedinjuje tako da, tvoreći

239 Usp. *Post* 2, 7.22.
240 Usp. *Iz* 49, 14-15; 66, 13; *Ps* 131, 2-3.
241 Usp. *Hoš* 11, 1-4; *Jr* 3, 4-19.
242 Usp. *Post* 2, 19-20.
243 Usp. IVAN PAVAO II., Ap. posl. *Mulieris dignitatem*, 7: AAS 80 (1988.) 1664-1665.

1652, 2366 »jedno tijelo« (*Post* 2, 24), mogu predavati ljudski život: »Plodite se i množite i napunite zemlju« (*Post* 1, 28). Prenoseći na svoje potomke ljudski život, muž i žena kao supruzi i roditelji na jedinstven način surađuju u Stvoriteljevu djelu.[244]

307 373 U Božjem naumu muž i žena pozvani su da si kao Božji »upravitelji« »podlože« zemlju.[245] To vrhovništvo ne smije biti svojevoljno i
2415 rušilačko gospodstvo. Na sliku Stvoritelja »koji ljubi sva bića« (*Mudr* 11, 24), muškarac i žena pozvani su da sudjeluju u božanskoj Providnosti prema ostalim stvorenjima. Zato su odgovorni za svijet što im ga je Bog povjerio.

IV. Čovjek u raju

374 Prvi čovjek nije samo kao dobar stvoren, nego je i postavljen u
54 prijateljstvo sa svojim Stvoriteljem i u takav sklad sa samim sobom i sa stvorenjem oko sebe, da će to nadvisiti samo slava novoga stvorenja u Kristu.

375 Crkva vjerodostojno tumači simbolizam biblijskog jezika u svjetlu Novoga zavjeta i predaje učeći da su naši praroditelji Adam
1997 i Eva bili postavljeni u stanje »svetosti i izvorne pravednosti«.[246] Ta milost izvorne svetosti bila je sudioništvo na božanskom životu.[247]

376 Ižarivanjem te milosti sva su područja ljudskoga života bila
1008 uzdignuta. Dok je čovjek bio u toj Božjoj bliskosti, nije morao ni
1502 umrijeti[248] ni trpjeti.[249] Nutarnji sklad ljudske osobe, sklad između muškarca i žene,[250] te sklad između prvoga ljudskog para i cijeloga stvorenja tvorio je stanje zvano »izvorna pravednost«.

377 »Vladanje« svijetom, što ga je Bog od početka predao čovjeku ostvarivalo se prije svega u samom čovjeku kao *vladanje sobom*. Čovjek

---

[244] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966.) 1070-1071.
[245] Usp. *Post* 1, 28.
[246] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., Decretum de peccato originali, kan. 1: DS 1511.
[247] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965.) 5-6.
[248] Usp. *Post* 2, 17; 3, 19.
[249] Usp. *Post* 3, 16.
[250] Usp. *Post* 2, 25.

je bio nepovrijeđen i u cijelom svome biću sređen jer je bio slobodan 2514
od trostruke požude[251] koja ga, protiv zahtjeva razuma, podvrgava sjetilnim užicima, pohlepi za zemaljskim dobrima i isticanju samoga sebe.

378 Znak je bliskosti čovjeka s Bogom što ga Bog postavlja u vrt.[252] 2415
On tu živi »da ga obrađuje i čuva« (*Post* 2, 15); tu rad nije muka,[253] 2427
nego suradnja muškarca i žene s Bogom na usavršavanju vidljivoga stvorenog svijeta.

379 Cjelokupni taj sklad izvorne pravednosti, koji je Bog u svome naumu predvidio za čovjeka, izgubit će se grijehom naših praroditelja.

Ukratko

380 *Oče sveti, »čovjeka si sazdao na svoju sliku i povjerio mu brigu za cijeli svijet, da služi samo tebi, Stvoritelju, a svemu stvorenju gospodari«.*[254]

381 *Čovjek je predodređen da u sebi ostvari lik utjelovljenoga Božjeg Sina,»sliku Boga nevidljivoga« (Kol* 1, 15*), te Krist bude prvorođenac u mnoštvu braće i sestara.*[255]

382 *Čovjek je »tijelom i dušom jedan«.*[256] *Nauk vjere tvrdi da je duhovna i besmrtna duša neposredno stvorena od Boga.*

383 *»Bog čovjeka nije stvorio sama: od početka 'muško i žensko stvori ih' (Post* 1, 27*); njihova združenost tvori prvi oblik zajednice osoba.«*[257]

384 *Po objavi znamo za stanje izvorne svetosti i pravednosti muškarca i žene prije grijeha: iz njihova prijateljstva s Bogom proizlazila je sreća njihova života u raju.*

---

251 Usp. *1 Iv* 2, 16.
252 Usp. *Post* 2, 8.
253 Usp. *Post* 3, 17-19.
254 IV. Euharistijska molitva, 118: *Missale Romanum*, tipsko ur., Typis Polyglotis Vaticanis, 1970., str. 467.
255 Usp. *Ef* 1, 3-6; *Rim* 8, 29.
256 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966.) 1035.
257 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966.) 1034.

Stavak 7.

PAD

385 Bog je beskrajno dobar i sva su njegova djela dobra. Ipak nitko ne izmiče iskustvu patnje, zala u prirodi – koja se čine kao vezana s ograničenjima koja su vlastita stvorenjima – a napose ne izmiče
309 problemu moralnog zla. Odakle dolazi zlo? »Tražio sam odakle zlo i nisam našao rješenja«, kaže sveti Augustin,[258] a njegovo bolno traženje naći će rješenje samo u obraćenju živome Bogu. Jer se »otajstvo
457 bezakonja« (*2 Sol* 2, 7) rasvjetljuje samo svjetlom otajstva pobožnosti.[259] Objava božanske ljubavi u Kristu očitovala je ujedno veličinu zla i
1848 preobilje milosti.[260] Razmotrit ćemo dakle pitanje podrijetla zla držeći
539 uperen pogled naše vjere u onoga koji je jedini pobjednik zla.[261]

I. »Gdje je obilovao grijeh, preobilovala je milost«

Stvarnost grijeha

386 Grijeh je prisutan u čovjekovoj povijesti: bilo bi uzaludno pokušavati za to ne znati ili toj tamnoj stvarnosti davati druga imena.
1847 Da se pokuša shvatiti što je grijeh, treba ponajprije priznati *duboku vezu čovjeka s Bogom,* jer izvan tog odnosa zlo se grijeha ne dâ razobličiti u svojoj pravoj biti kao odbijanje i opiranje Bogu, dok i dalje pritište na čovjekov život i na povijest.

387 Stvarnost grijeha, i posebno iskonskog grijeha, razjašnjava se samo u svjetlu božanske objave. Bez znanja koje nam ona daje o
1848 Bogu ne može se jasno spoznati grijeh, pa čovjek pada u napast da grijeh tumači jednostavno kao nedostatak rasta, kao neku psihološku slabost, neku zabludu, kao neizbježnu posljedicu nekoga manjkavog društvenog sustava itd. Samo kad se poznaje Božji naum o čovjeku,
1739 shvaća se da je grijeh zloporaba one slobode koju Bog daje stvorenim osobama da mogu ljubiti njega i ljubiti se međusobno.

---

[258] AUGUSTIN, *Confessiones* 7, 7, 11: CCL 27, 99 (PL 32, 739).

[259] Usp. *1 Tim* 3, 16.

[260] Usp. *Rim* 5, 20.

[261] Usp. *Lk* 11, 21-22; *Iv* 16, 11; *1 Iv* 3, 8.

Istočni grijeh – bitna vjerska istina

388 S napretkom objave osvjetljuje se i stvarnost grijeha. Premda je 431
Božji narod Staroga zavjeta nekako upoznao ljudsko stanje u svjetlu
pada kako je prikazan u knjizi Postanka, ipak nije mogao dosegnuti 208
krajnje značenje te povijesti; ono se posve očituje jedino u svjetlu smrti
i uskrsnuća Isusa Krista.[262] Treba poznavati Krista kao vrelo milosti 359
da se prepozna Adam kao izvor grijeha. Duh-Paraklet, poslan od
uskrsloga Krista, došao je da »pokaže svijetu što je grijeh« (*Iv* 16, 8), 729
objavljujući onoga koji ga je od grijeha otkupio.

389 Nauk o istočnom grijehu, da tako kažemo, jest »naličje« Radosne
vijesti da je Isus spasitelj svih ljudi, da je svima potrebno spasenje i 422
da je spasenje ponuđeno svima Kristovim dobročinstvom. Crkva, koja
ima misao Kristovu,[263] dobro zna da se ne može dirnuti u objavu o
istočnom grijehu, a da se ne ugrozi Kristovo otajstvo.

Za pravilno čitanje izvješća o padu

390 Izvješće o padu (*Post* 3) upotrebljava slikovit govor, ali izlaže 289
pradogađaj, nešto što se dogodilo *u početku ljudske povijesti*.[264] Objava nam daje sigurnost vjere da je cijela ljudska povijest označena istočnim grijehom što su ga slobodno počinili naši praroditelji.[265]

II. Pad anđelâ

391 Iza neposlušnog izbora naših praroditelja nalazi se zavodnički
glas koji se protivi Bogu,[266] a koji ih iz zavisti strovaljuje u smrt.[267] 2538
Pismo i crkvena Predaja vide u tom biću palog anđela, zvanog Sotona ili đavao.[268] Crkva uči da je on bio najprije dobar anđeo, stvoren od

[262] Usp. *Rim* 5, 12-21.

[263] Usp. *1 Kor* 2,16.

[264] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966.) 1034-1035.

[265] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 3: DS 1513; PIO XII., Enc. *Humani gneris:* DS 3897; PAVAO VI., *Govor sudionicima simpozija o istočnom grijehu*, 11. srpnja 1966.: AAS 58 (1966.) 649-655

[266] Usp. *Post* 3, 1-5.

[267] Usp. *Mudr* 2, 24.

[268] Usp. *Iv* 8, 44; *Otk* 12, 9.

Boga. »Đavao i ostali demoni stvoreni su od Boga po naravi dobri, ali su od sebe postali zli.«[269]

1850 392 Pismo govori o *grijehu* tih anđela.[270] Taj se »pad« sastoji u slobodnom izboru tih stvorenih duhova koji su iz dna bića i neopozivo *odbacili* Boga i njegovo kraljevstvo. Odraz te pobune nalazimo u zavodnikovim riječima praroditeljima: »Bit ćete kao Bog« (*Post* 3, 5).
2482 Đavao »griješi od početka« (*1 Iv* 3, 8), on je »otac laži« (*Iv* 8, 44).

393 Ono što čini da grijeh anđela ne može biti oprošten jest *neopoziv*
1033-1037 značaj anđeoskog izbora, a ne manjak beskonačnoga Božjeg milosrđa. »Nema kajanja za njih nakon pada, kao što nema kajanja za ljude
1022 nakon smrti.«[271]

394 Pismo potvrđuje zlokobni utjecaj onoga koga Isus naziva »čovje-
538-540 koubojicom od početka« (*Iv* 8, 44), koji je i Isusa pokušao odvratiti od poslanja koje je dobio od Oca.[272] »Zato se pojavio Sin Božji da razori
550 djela đavolska« (*1 Iv* 3, 8). Po posljedicama je najteže od tih djela bilo
2846-2849 lažljivo zavođenje koje je navelo čovjeka da ne bude poslušan Bogu.

309 395 Ipak Sotonina moć nije beskonačna. On je samo stvorenje, moćno zato što je čisti duh, ali ipak samo stvorenje: on ne može spriječiti izgradnju kraljevstva Božjega. Iako Sotona u svijetu djeluje mržnjom
1673 protiv Boga i njegova kraljevstva u Isusu Kristu i premda njegovo djelovanje, za svakoga čovjeka i za društvo, prouzrokuje teške štete
412 – duhovne, a posredno i fizičke naravi – božanska providnost dopušta to djelovanje, snažno i blago upravljajući ljudskom i svjetskom
2850-2854 poviješću. To božansko pripuštanje đavolskoga djelovanja velika je tajna, ali »mi znamo da onima koji ljube Boga sve pomaže na dobro« (*Rim* 8, 28).

---

[269] ČETVRTI LATERANSKI KONCIL (1215), 1. pogl. *De fide catholica*: DS 800.

[270] Usp. *2 Pt* 2, 4.

[271] IVAN DAMAŠĆANSKI, *Expositio fidei* 18 [*De fide orthodoxa,* 2,4]: PTS 12, 50 (PG 94, 877C).

[272] Usp. *Mt* 4, 1-11.

III. Istočni grijeh

Provjera slobode

396 Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i postavio ga u svoje 1730
prijateljstvo. Kao duhovno stvorenje čovjek može živjeti to prijateljstvo 311
samo ako se slobodno podredi Bogu. To je ono što čovjeku izražava zabrana da jede sa stabla spoznaje dobra i zla, »jer u dan kad budeš s njega jeo, umrijet ćeš« (*Post* 2, 17). »Stablo spoznaje dobra i zla« (*Post* 2, 17) znakovito doziva u pamet neprekoračivu granicu koju čovjek kao stvorenje mora slobodno priznati i s pouzdanjem poštivati. Čovjek
ovisi o Stvoritelju: podvrgnut je stvorenjskim zakonima i moralnim 301
pravilima koja ravnaju uporabom slobode.

Prvi čovjekov grijeh

397 Čovjek napastovan od đavla pustio je da mu u srcu zamre povje- 1707, 2541
renje prema Stvoritelju[273] i, zlorabeći slobodu, *nije poslušao* Božju
zapovijed. U tom je bio prvi čovjekov grijeh.[274] Svaki grijeh nakon toga 1850
bit će neposluh prema Bogu i manjak povjerenja u njegovu dobrotu. 215

398 U tom je grijehu čovjek sam sebe *pretpostavio* Bogu, a time je
prezreo Boga: izabrao je sebe nasuprot Boga, protiv zahtjeva svoga 2084
položaja kao stvorenja, a otud i protiv svoga vlastitog dobra. Utemeljen u stanju svetosti, čovjek je bio određen da bude potpuno od Boga
»pobožanstvenjen« u slavi. Zaveden od đavla htio je »biti kao Bog«,[275] 2113
ali »bez Boga i ispred Boga, a ne u skladu s Bogom«.[276]

399 Pismo pokazuje tragične posljedice toga prvog neposluha. Adam i Eva smjesta gube milost izvorne svetosti.[277] Plaše se tog Boga[278] o kojemu su stvorili krivu sliku, to jest kao Boga ljubomorna na svoje povlastice.[279]

---

[273] Usp. *Post* 3, 1-11.
[274] Usp. *Rim* 5, 19.
[275] Usp. *Post* 3, 5.
[276] MAKSIM PRIZNAVALAC, *Ambiguorum liber:* PG 91, 1156C.
[277] Usp. *Rim* 3, 23.
[278] Usp. *Post* 3, 9-10.
[279] Usp. *Post* 3, 5.

400 Time je razoren sklad koji je, zahvaljujući izvornoj svetosti, u njima vladao; slomljeno je gospodstvo duhovnih moći duše nad tijelom,[280]
1607 povezanost muškarca i žene podvrgnuta je napetostima,[281] odnosi će im
2514 biti u znaku požude i gospodarenja.[282] Sklad sa stvorenjem narušen je: vidljivo stvorenje postalo je čovjeku strano i neprijateljsko.[283] Zbog čovjeka stvorenje je podvrgnuto robovanju ispraznosti.[284] I na kraju, ostvarit
602, 1008 će se posljedica izričito najavljena za slučaj neposluha:[285] čovjek će se vratiti u prah iz kojeg je uzet.[286] *Smrt ulazi u povijest čovječanstva.*[287]

1865, 2259 401 Nakon prvog grijeha, prava »provala« grijeha preplavljuje svijet: Kajinovo bratoubojstvo nad Abelom,[288] opća pokvarenost kao posljedica grijeha;[289] isto tako u Izraelovoj povijesti grijeh se očituje često, posebno kao nevjernost Bogu Saveza i kao prestupak Mojsijeva Zakona; i nakon Kristova otkupljenja, među kršćanima, grijeh se očituje na mnogo načina.[290] Pismo i crkvena Predaja neprestano podsjećaju na
1739 prisutnost i *općenitost grijeha u povijesti ljudi:*

> »To što doznajemo po božanskoj objavi slaže se i sa samim iskustvom. Ako, naime, čovjek pogleda u svoje srce, otkriva da je sklon zlu i uronjen u mnogovrsne jade koji ne mogu potjecati od njegova dobrog Stvoritelja. Ustručavajući se često priznati Boga kao svoje počelo, čovjek je poremetio i dužno usmjerenje prema svom posljednjem cilju i ujedno sav sklad sa samim sobom, s drugim ljudima i sa svim stvorenjima.«[291]

Posljedice Adamova grijeha za čovječanstvo

402 Svi su ljudi zahvaćeni Adamovim grijehom. Sv. Pavao kaže: »Neposluhom jednoga čovjeka svi su postali grešnici« (*Rim* 5, 19); »kao što po jednom Čovjeku uđe u svijet grijeh i po grijehu smrt, i time što
430, 605 svi sagriješiše, na sve ljude prijeđe smrt« (*Rim* 5, 12). Toj općenitosti

---

280 Usp. *Post* 3, 7.
281 Usp. *Post* 3, 11 - 13.
282 Usp. *Post* 3, 16.
283 Usp. *Post* 3,17.19.
284 Usp. *Rim* 8, 20.
285 Usp. *Post* 2, 17.
286 Usp. *Post* 3, 19.
287 Usp. *Rim* 5, 12.
288 Usp. *Post* 4, 3 - 15.
289 Usp. *Post* 6, 5.12; *Rim* 1, 18 - 32.
290 Usp. *1 Kor* 1 - 6; *Otk* 2 - 3.
291 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 13: AAS 58 (1966.) 1035.

grijeha i smrti apostol suprotstavlja općenitost spasenja u Kristu: »Dakle grijeh jednoga – svim ljudima na osudu, tako i pravednost jednoga [Krista] – svim ljudima na opravdanje, na život« (*Rim* 5, 18).

403 Slijedeći svetog Pavla Crkva je uvijek naučavala da golema bijeda koja pritišće ljude i njihova sklonost na zlo i na smrt nisu shvatljivi bez 2606
veze s Adamovim grijehom i činjenice da nam je on u nasljeđe predao grijeh s kojim se rađamo svi zaraženi i koji je »duševna smrt«.[292] Zbog te vjerske sigurnosti Crkva podjeljuje krštenje za otpuštenje grijeha, pa 1250
i maloj djeci koja nisu počinila osobnoga grijeha.[293]

404 Kako je taj Adamov grijeh postao grijehom sviju njegovih potomaka? Cio je ljudski rod u Adamu »kao jedno tijelo jednoga čovjeka«.[294] Tim »jedinstvom ljudskoga roda« svi su ljudi zahvaćeni 360
Adamovim grijehom, kao što su svi zahvaćeni Kristovom pravednošću. Ipak je prenošenje istočnoga grijeha otajstvo koje ne možemo potpuno 50
shvatiti. Po objavi znamo da je Adam primio izvornu svetost i pravednost ne samo za sebe, nego za svu ljudsku narav: popuštajući zavodniku Adam i Eva čine *osobni grijeh,* ali taj grijeh zarazuje svu *ljudsku narav* koju će oni prenijeti *u palom stanju.*[295] To je grijeh koji će se svemu čovječanstvu prenositi razmnožavanjem, to jest prenošenjem ljudske naravi lišene izvorne svetosti i pravednosti. Zato se istočni grijeh naziva »grijehom« na analogan način, to je grijeh »naslijeđen« a ne »počinjen«, to je stanje a ne čin.

405 Iako je svakome vlastit,[296] istočni grijeh nema ni u kojem Adamovu potomku biljeg osobne krivnje. To je nedostatak izvorne svetosti i pravednosti, ali ljudska narav nije potpuno pokvarena: ona je u vlastitim naravnim silama ranjena, podvrgnuta je neznanju, patnji i vlasti smrti, sklona je grijehu (ta se sklonost zlu naziva »požuda«). 2515
Krštenje, dajući Kristov milosni život, briše istočni grijeh i vraća čovjeka k Bogu, ali posljedice grijeha na oslabljenu i zlu sklonu narav i dalje ostaju u čovjeku te ga izazivaju na duhovnu borbu. 1264

---

[292] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 2: DS 1512.

[293] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 4: DS1514.

[294] TOMA AKVINSKI, *Quaestiones disputatae de malo,* 4, 1, c.: Ed. Leon. 23, 105.

[295] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 1-2: DS 1511-1512.

[296] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 3: DS 1513.

406 Crkveno učenje o prenošenju istočnoga grijeha pobliže se odredilo posebno u 5. stoljeću, u prvom redu na poticaj razmišljanja svetog Augustina protiv pelagijanizma, i u 16. stoljeću protiv protestantske reforme. Pelagije je smatrao da čovjek može naravnom silom svoje slobodne volje, bez nužne pomoći Božje milosti, voditi moralno dobar život. Time je utjecaj Adamove krivnje ograničavao na loš primjer. Prvi protestantski reformatori, naprotiv, naučavali su da je istočnim grijehom čovjek u korijenu izopačen, a njegova sloboda uništena; grijeh koji baštini svaki čovjek poistovjećivali su sa sklonošću zlu (*concupiscentia*), koja bi bila nesavladiva. O smislu objavljene istine u vezi s istočnim grijehom Crkva se posebno izjasnila na Drugom saboru u Orangeu 529. godine[297] i na Tridentskom saboru 1546. godine.[298]

TEŠKA BORBA...

407 Učenje o istočnom grijehu, povezano s učenjem o Kristovu Otkup-
2015 ljenju, pruža jasan razlikovni pogled na čovjekovo stanje i djelovanje
2852 u svijetu. Praroditeljskim grijehom đavao je stekao neku vlast nad čovjekom, iako čovjek ostaje slobodan. Istočni grijeh vuče za sobom »robovanje pod vlašću onoga koji je posjedovao carstvo smrti, to jest đavla«.[299] Ne znati da čovjek ima ranjenu i zlu sklonu narav uzrokuje teške
1888 zablude na području odgoja, politike, društvenog djelovanja i morala.[300]

408 Od posljedica istočnoga grijeha i sviju osobnih grijeha ljudi svijet u cjelini poprima neko grešno stanje koje se može označiti izrazom svetog Ivana: »grijeh svijeta« (*Iv* 1, 29). Tim se izrazom
1865 također označuje negativan utjecaj koji na osobe vrše stanja zajednica i društvene strukture koje su plod ljudskih grijeha.[301]

409 To dramatično stanje svijeta koji »leži sav pod vlašću Zloga«
2516 (*1 Iv* 5, 19)[302] čini od ljudskog života borbu:

> »Cjelokupna je ljudska povijest, naime, prožeta teškom borbom protiv moći mraka, borbom koja je započela već od početka svijeta i koja će – prema Gos-

---

297 Usp. II. SINODA U ORANGEU, kan. 1-2: DS 371-372.

298 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*: DS 1510-1516.

299 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 1: DS 1511; usp. *Heb* 2, 14.

300 Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus,* 25: AAS 83 (1991.) 823-824.

301 Usp. IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985.) 213-217.

302 Usp. *1 Pt* 5, 8.

podnjoj riječi – potrajati sve do posljednjeg dana. Ubačen u tu borbu, čovjek se mora neprestano boriti kako bi prianjajao uz dobro te samo uz velike napore i uz pomoć Božje milosti uzmaže postići svoje unutarnje jedinstvo.«[303]

IV. »Ti ga nisi prepustio vlasti smrti«

410 Nakon pada čovjek nije od Boga napušten. Naprotiv, Bog ga 55, 705,
poziva[304] i na tajnovit mu način objavljuje pobjedu nad zlom i 1609, 2568
dizanje iz njegova pada.[305] Taj odlomak knjige Postanka nazvan je
»Protoevanđelje« jer je prvi navještaj Mesije otkupitelja, borbe između 675
zmije i Žene te konačne pobjede njezinog potomka.

411 Kršćanska predaja vidi u tom odlomku navještaj »novoga 359, 615
Adama«[306] koji svojom poslušnošću » sve do smrti [...] na križu« (*Fil* 2, 8) preobilno ispravlja Adamov neposluh.[307] Povrh toga mnogi su crkveni Oci i naučitelji u toj ženi najavljenoj u »Protoevanđelju« prepoznali Kristovu Majku Mariju kao »novu Evu«. Ona je prva i na jedinstveni način
uživala pobjedu nad grijehom koju je Krist izvojevao: bila je očuvana 491
izuzetom od svake ljage istočnoga grijeha[308] i kroz cijeli svoj zemaljski život, posebnom Božjom milošću, nije počinila nikakav grijeh.[309]

412 Ali *zašto Bog nije spriječio da prvi čovjek sagriješi?* Sveti 310, 395
Lav Veliki odgovara: »Neizreciva Kristova milost darovala nam je bolja dobra od onih koja nam je demonska zavist otela.«[310] A sveti Toma Akvinski: »Ništa se ne protivi činjenici da je ljudska narav bila
određena za uzvišeniju svrhu nakon grijeha. Bog doista pripušta zla da 272
iz njih izvuče veće dobro. Odatle riječ svetoga Pavla: ‘Gdje se umnožio grijeh, nadmoćno izobilova milost’ (*Rim* 5, 20). Odatle se i pjeva u
Hvalospjevu uskrsnoj svijeći: ‘O sretne li krivice, koja je zavrijedila 1994
takvog i tolikog Otkupitelja’.«[311]

---

303 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 37: AAS 58 (1966.) 1055.

304 Usp. *Post* 3, 9.

305 Usp. *Post* 3, 15.

306 Usp. *1 Kor* 15, 21-22.45.

307 Usp. *Rim* 5, 19-20.

308 Usp. PIO IX., Bula *Ineffabilis Deus:* DS 2803.

309 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de iustificatione*, kan. 23: DS 1573.

310 LEON VELIKI, *Sermo*, 73, 4: CCL 88A, 453 (PL 54, 151).

311 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, 3, q. 1, a. 3, ad 3: Ed. Leon. 11, 14; riječi koje ovdje navodi sv. Toma pjevaju se u Hvalospjevu uskrsnoj svijeći (»Exsultet«).

Ukratko

413 *»Bog nije stvorio smrt, niti se raduje propasti živih* [...]. *Đavlovom je zavišću došla smrt u svijet« (Mudr* 1, 13; 2, 24*).*

414 *Sotona ili đavao i drugi demoni jesu pali anđeli koji su slobodno odbili da služe Bogu i njegovu naumu. Njihov izbor protiv Boga konačan je. Oni pokušavaju čovjeka pridružiti svojoj pobuni protiv Boga.*

415 *»Čovjek, od Boga sazdan u pravednosti, ipak je, na poticaj Zloga, već od početka povijesti zlorabio svoju slobodu uzdižući se protiv Boga i želeći postići svoj cilj izvan Boga.«*[312]

416 *Svojim grijehom Adam je, kao prvi čovjek, izgubio izvornu svetost i pravednost koju je primio od Boga ne samo za se nego i za sve ljude.*

417 *Svojem su potomstvu Adam i Eva prenijeli ljudsku narav ranjenu prvim grijehom, lišenu dakle prvotne svetosti i pravednosti. Ta se lišenost naziva »istočni grijeh«.*

418 *Zbog posljedica istočnog grijeha ljudska je narav oslabila u svojim moćima, podvrgnuta je neznanju, trpljenju, vlasti smrti i sklona je grijehu (ta se sklonost naziva »požuda«).*

419 *»S Tridentskim saborom držimo da se istočni grijeh prenosi s ljudskom naravi 'ne oponašanjem nego rađanjem', i da je zato 'vlastit svakome'.«*[313]

420 *Pobjeda nad grijehom koju je izvojevao Krist daruje nam bolja dobra od onih koja nam je grijeh oduzeo: »Gdje se umnožio grijeh, nadmoćno izobilova milost« (Rim* 5, 20*).*

421 *»Kršćani vjeruju da je ovaj svijet* [...]*, sazdan i uzdržavan Stvoriteljevom ljubavlju, doduše dospio u ropstvo grijeha, ali ga je raspeti i uskrsli Krist, slomivši moć Zloga, oslobodio.«*[314]

---

[312] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 13: AAS 58 (1966.) 1034-1035.

[313] PAVAO VI., *Sollemnis Professio fidei*, 16: AAS 60 (1968.) 439.

[314] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 2: AAS 58 (1966.) 1026.

DRUGO POGLAVLJE

VJERUJEM U ISUSA KRISTA JEDINOROĐENOGA SINA BOŽJEGA

RADOSNA VIJEST: BOG JE POSLAO SVOGA SINA

422 »A kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga, rođena 389
od žene, pokorna zakonu, da iskupi one koji bijahu pod zakonom, da primimo posinaštvo« (*Gal* 4, 4-5). Evo Radosne vijesti o Isusu Kristu Sinu Božjemu:[1] Bog je pohodio svoj narod,[2] ispunio obećanja dana
Abrahamu i njegovu potomstvu;[3] i nadmašio je svako očekivanje: 2763
poslao je svoga ljubljenog Sina.[4]

423 Mi vjerujemo i ispovijedamo da Isus iz Nazareta, rođen kao Židov od izraelske kćeri, u Betlehemu, u vrijeme kralja Heroda Velikoga i cara Cezara Augusta I., po zanimanju drvodjelja, umro na križu razapet u Jeruzalemu, pod upraviteljem Poncijem Pilatom, za vladanja cara Tiberija, jest vječni Sin Božji postao čovjekom, koji je »od Boga izišao« (*Iv* 13, 3), »sišao s neba« (*Iv* 3, 13; 6, 33) i došao u tijelu;[5] doista »Riječ tijelom postade i nastani se među nama i vidjesmo slavu njegovu – slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca – pun milosti i istine. [...] Od punine njegove svi mi primismo, i to milost na milost« (*Iv* 1, 14.16).

424 Potaknuti milošću Duha Svetoga i privučeni od Oca, mi, o Isusu, 683
vjerujemo i ispovijedamo: »Ti si Krist – Pomazanik, Sin Boga živoga«
(*Mt* 16, 16). Na stijeni te vjere, ispovjeđene od svetog Petra, Krist je 552
utemeljio svoju Crkvu.[6]

---

1 Usp. *Mk* 1, 1.

2 Usp. *Lk* 1, 68.

3 Usp. *Lk* 1, 55.

4 Usp. *Mk* 1, 11.

5 Usp. *1 Iv* 4, 2.

6 Usp. *Mt* 16, 18; LEON VELIKI, *Sermo,* 4,3: CCL 88, 19-20 (PL 54,151); *Sermo* 51,1: CCL 88a, 296-297 (PL 54, 309B); *Sermo* 62,2: CCL 88A, 377-378 (PL 54, 350C-351A); *Sermo* 83,3: CCL 88A, 3 (PL 54, 432A).

»Navješćivati neistraživo Kristovo bogatstvo« (*Ef* 3, 8)

425 Prenošenje kršćanske vjere prije svega je navještaj Isusa Krista, sa svrhom da privodi k vjeri u njega. Već su od početka prvi učenici obuzeti žarkom željom da naviještaju Krista: »Mi doista ne možemo
850, 858 ne govoriti što vidjesmo i čusmo« (*Dj* 4, 20). Oni pozivaju ljude svih vremena da uđu u radost njihova zajedništva s Kristom:

> »Što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrismo i ruke naše opipaše o Riječi, Životu – da, Život se očitova, i vidjeli smo i svjedočimo, i navješćujemo vam život vječni, koji bijaše kod Oca i očitova se nama – što smo vidjeli i čuli, navješćujemo i vama da i vi imate zajedništvo s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom. I to vam pišemo da radost naša bude potpuna« (*1 Iv* 1, 1-4).

U središtu kateheze: Krist

1698 426 »Odmah valja ustvrditi kako u jezgri kateheze stoji bitno jedna osoba: Isus iz Nazareta, ‘jedinorođenac Očev’ [...], koji je trpio i umro za nas, a sada, uskrsnuvši, živi zauvijek s nama. [...] Katehizirati [...] znači, otkrivati u Kristovoj osobi sveopći vječni naum Božji [...]. Znači
513 tražiti da se shvati značenje Kristovih djela i riječi, znakova što ih je on učinio«.[7] Svrha je kateheze: »Uvoditi u zajedništvo [...] s Isusom Kristom: samo nas on može privesti ljubavi Očevoj u Duhu i učiniti da
260 sudjelujemo u životu Presvetoga Trojstva.«[8]

2145 427 »U katehezi je Krist, utjelovljena Riječ i Sin Božji, onaj kojega naučavamo, a sve drugo je u odnosu prema njemu; samo Krist poučava, dok svaki drugi to čini po mjeri u kojoj je njegov glasonoša ili
876 tumač, dajući Kristu da poučava na njegova usta. [...] Svaki bi kateheta trebao na sebe primijeniti Isusovu otajstvenu riječ: ‘Moj nauk nije moj, nego onoga koji me posla’«[9] (*Iv* 7, 16).

428 Onaj koji je pozvan da »naučava Krista« mora dakle tražiti nadasve onaj dobitak koji je »najizvrsnije spoznanje Isusa Krista«; treba prihvatiti da izgubi sve »da stekne Krista i nađe se u njemu« i da »upozna njega, snagu njegova uskrsnuća, zajedništvo u njegovim

---

7 IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae,* 5: AAS 71 (1979.) 1280-1281.

8 IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae,* 5: AAS 71 (1979.) 1281.

9 IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae,* 6: AAS 71 (1979.) 1281-1282.

patnjama, ne bi li kako, suobličen smrti njegovoj, prispio k uskrsnuću od mrtvih« (*Fil* 3, 8-11).

429 Iz te se po ljubavi stečene spoznaje Krista rađa neodoljiva želja 851
naviještati, »evangelizirati«, druge privoditi vjeri u Isusa Krista. U isto vrijeme osjeća se i potreba da se sve bolje upozna ta vjera. U tu svrhu, slijedeći red Vjerovanja, bit će prije svega prikazani glavni Isusovi nazivi: Krist, Sin Božji, Gospodin (*članak 2.*). Simbol postupno ispovijeda glavne tajne Kristova života: tajnu njegova utjelovljenja (*članak 3.*), njegove Pashe (*članak 4. i 5.*), i konačno njegove proslave (*članak 6. i 7.*).

Članak 2.

»I U ISUSA KRISTA, SINA NJEGOVA JEDINOGA, GOSPODINA NAŠEGA«

I. Isus

430 *Isus* u hebrejskom znači: »Bog spašava«. Prilikom Navještenja 210
anđeo Gabriel kaže da će mu vlastito ime biti Isus, ime koje istovremeno izražava njegov identitet i poslanje.[10] Budući da nitko ne »može grijehe
otpuštati doli Bog jedini« (*Mk* 2, 7), on će u Isusu, svomu vječnom 402
učovječenom Sinu, »spasiti narod svoj od grijeha njegovih« (*Mt* 1, 21). Tako, u Isusu, Bog sažeto ponavlja cijelu povijest spasenja u korist ljudi.

431 U povijesti spasenja Bog se nije ograničio da Izraela oslobodi iz »ropstva« (*Pnz* 5, 6) izvodeći ga iz Egipta, nego ga spašava i od
njegovih grijeha. Budući da je grijeh uvijek uvreda nanesena Bogu,[11] 1441, 1850
jedino ga Bog može otpustiti.[12] Stoga Izrael, spoznajući sve više 388
općenitost grijeha, neće moći više tražiti spasenje osim u zazivanju imena Boga Otkupitelja.[13]

---

[10] Usp. *Lk* 1, 31.
[11] Usp. *Ps* 51, 6.
[12] Usp. *Ps* 51, 11.
[13] Usp. *Ps* 79, 9.

589, 2666 432 Ime Isusovo znači da je sámo Ime Božje prisutno u osobi njegova Sina[14] utjelovljenoga za opće i konačno Otkupljenje od grijeha. Jedino
389 božansko ime donosi spasenje,[15] a odsada ga mogu zazivati svi jer se, utjelovljenjem, on ujedinio sa svim ljudima,[16] tako da »nema ni u kome drugom spasenja; nema uistinu pod nebom drugog imena dana ljudima
161 po kojem se možemo spasiti« (*Dj* 4, 12).[17]

433 Veliki svećenik, nakon što je žrtvenom krvlju poškropio pomirilište Svetinje nad svetinjom, zazivao je samo jednom godišnje Ime
615 Boga spasitelja za okajanje Izraelovih grijeha.[18] Pomirilište bijaše mjesto Božje prisutnosti.[19] Kada sveti Pavao kaže o Isusu da »ga je Bog izložio da krvlju svojom bude Pomirilište« (*Rim* 3, 25), želi potvrditi da je u njegovu čovještvu »Bog u Kristu svijet sa sobom pomirio« (*2 Kor* 5, 19).

434 Isusovo uskrsnuće proslava je imena Boga Spasitelja,[20] jer otada
2812 ime Isusovo u punini očituje vrhovnu moć »Imena koje je nad svakim drugim imenom« (*Fil* 2, 9-10). Zli duhovi boje se njegova imena[21] i u to ime Isusovi učenici čine čudesa;[22] i sve što oni traže od Oca u
2614 njegovo ime, to im Otac daje.[23]

2667-2668 435 Ime Isusovo je u središtu kršćanske molitve. Sve liturgijske molitve završavaju formulom »po Gospodinu našem Isusu Kristu [...]«.
2676 Molitva »Zdravo, Marijo« doseže vrhunac u riječima: »i blagoslovljen plod utrobe tvoje, Isus«. Molitva srca, uobičajena kod istočnjaka i zvana »Isusova molitva«, kaže: »Gospodine Isuse Kriste, Sine Božji, smiluj se meni grešniku«. Mnogi kršćani, kao sveta Ivana Arška, umiru sa samo jednom riječju na usnama: »Isuse«.[24]

---

[14] Usp. *Dj* 5, 41; *3 Iv* 7.

[15] Usp. *Iv* 3, 18; *Dj* 2, 21.

[16] Usp. *Rim* 10, 6-13.

[17] Usp. *Dj* 9, 14; *Jak* 2, 7.

[18] Usp. *Lev* 16, 15-16; *Sir* 50, 22; *Heb* 9, 7.

[19] Usp. *Izl* 25, 22; *Lev* 16, 2; *Br* 7, 89; *Heb* 9, 5.

[20] Usp. *Iv* 12, 28.

[21] Usp. *Dj* 16, 16-18; 19, 13-16.

[22] Usp. *Mk* 16, 17.

[23] Usp. *Iv* 15, 16.

[24] Usp. *La réhabilitation de Jeanne la Pucelle. L’enquęte ordonnée par Charles VII en 1450 et le codicille de Guillaume Bouillé*, ur. P. Doncoeur – Y. Lanhers, Paris 1956., str. 39.45.56.

II. Krist

436 *Krist* dolazi iz grčkog prijevoda hebrejskog izraza »Mesija«, a znači »Pomazanik«. I postaje Isusu vlastito ime samo zato što on 690, 695
savršeno ispunja božansko poslanje koje taj naslov označuje. U Izraelu su naime u Božje ime bili pomazani ljudi posvećeni za poslanje koje im je Bog povjerio. Tako je bilo s kraljevima,[25] svećenicima[26] i, u rijetkim slučajevima, s prorocima.[27] Tako je nadasve moralo biti s Mesijom kojega je Bog poslao da konačno uspostavi njegovo kraljevstvo.[28] Mesija je morao biti pomazan Duhom Gospodinovim,[29] u isti mah kao kralj i svećenik,[30] ali i kao prorok.[31] Isus je ostvario mesijansku nadu 711-716
Izraela svojom trostrukom službom svećenika, proroka i kralja. 783

437 Anđeo je pastirima navijestio Isusovo rođenje kao rođenje 486, 525
Mesije obećanog Izraelu: »Danas vam se u gradu Davidovu rodio Spasitelj – Krist, Gospodin« (*Lk* 2, 11). On je od početka »onaj kog je Otac posvetio i poslao na svijet« (*Iv* 10, 36), začet kao »svet« u djevičanskom Marijinu krilu.[32] Josip je bio od Boga pozvan da »uzme« k sebi »Mariju« svoju »zaručnicu«, trudnu »onim što je u njoj začeto [...] od Duha Svetoga« (*Mt* 1, 20), da se Isus, »zvani Krist«, rodi od Josipove zaručnice u mesijanskom Davidovu rodu (*Mt* 1, 16).[33]

438 Isusovo mesijansko posvećenje objavljuje njegovo božansko 727
poslanje. »On je ono što označuje sámo njegovo ime, jer pod Kristovim se imenom podrazumijeva onaj koji je pomazao, onaj koji je pomazan i samo pomazanje kojim je pomazan: onaj koji je pomazao jest Otac, onaj koji je pomazan jest Sin, a bio je pomazan u Duhu koji je pomazanje«.[34] Njegovo vječno mesijansko posvećenje objavljeno je 535
u vremenu njegova zemaljskog života u času kada je kršten od Ivana, kad ga je Bog »pomazao Duhom Svetim i snagom« (*Dj* 10, 38) »da

---

25 Usp. *1 Sam* 9, 16; 10, 1; 16, 1.12-13; *1 Kr* 1, 39.

26 Usp. *Izl* 29, 7; *Lev* 8, 12.

27 Usp. *1 Kr* 19, 16.

28 Usp. *Ps* 2, 2; *Dj* 4, 26-27.

29 Usp. *Iz* 11, 2.

30 Usp. *Zah* 4, 14; 6, 13.

31 Usp. *Iz* 61, 1; *Lk* 4, 16-21.

32 Usp. *Lk* 1, 35.

33 Usp. *Rim* 1, 3; *2 Tim* 2, 8; *Otk* 22,16.

34 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 18, 3: SC 211, 350 (PG 7, 934).

se očituje Izraelu« (*Iv* 1, 31) kao njegov Mesija. Njegova djela i riječi objavit će ga kao »Sveca Božjega«.[35]

528-529 439 Brojni Židovi a i neki pogani koji su dijelili njihovu nadu prepoznaše u Isusu osnovne crte mesijanskog »sina Davidova« kojega
547 Bog bijaše obećao Izraelu.[36] Isus je prihvatio ime Mesija na koje je imao pravo,[37] ali ne bez ograda, jer ga je dio suvremenika shvaćao previše ljudski,[38] u biti politički.[39]

552 440 Isus je prihvatio ispovijest vjere kojom ga je Petar priznao Mesijom, navješćujući tada već blisku muku Sina čovječjega.[40] Tako je otkrio pravi sadržaj svoga mesijanskog kraljevskog dostojanstva, u transcendentnoj istovjetnosti Sina Čovječjeg »koji je sišao s neba« (*Iv* 3, 13),[41] kao i u njegovom otkupiteljskom poslanju kao Sluge patnika: »Sin Čovječji [...] nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge« (*Mt* 20, 28).[42] Zato se pravi smisao njegova kraljevskog
550 dostojanstva očituje samo s vrha križa.[43] Istom poslije Uskrsnuća njegovo
445 će kraljevsko dostojanstvo moći biti proglašeno od Petra pred narodom Božjim: »Pouzdano dakle neka znade sav dom Izraelov da je toga Isusa kojega ste vi razapeli Bog učinio i Gospodinom i Kristom!« (*Dj* 2, 36).

III. Jedinorođeni Sin Božji

441 *Sin Božji* u Starom zavjetu jest naslov pridavan anđelima,[44] izabranom narodu,[45] Izraelovim sinovima[46] i njihovim kraljevima.[47] U takvim slučajevima on znači adoptivno sinovstvo koje između Boga i njegova stvorenja uspostavlja odnos posebne prisnosti. Kada se

---

35 Usp. *Mk* 1, 24; *Iv* 6, 69: *Dj* 3, 14.

36 Usp. *Mt* 2, 2; 9, 27; 12, 23; 15, 22; 20, 30; 21, 9.15.

37 Usp. *Iv* 4, 25-26; 11, 27.

38 Usp. *Mt* 22, 41-46.

39 Usp. *Iv* 6, 15; *Lk* 24, 21.

40 Usp. *Mt* 16, 16-23.

41 Usp. *Iv* 6, 62; *Dn* 7, 13.

42 Usp. *Iz* 53, 10-12.

43 Usp. *Iv* 19, 19-22; *Lk* 23, 39-43.

44 Usp. *Pnz* (LXX) 32, 8; *Job* 1, 6.

45 Usp. *Izl* 4, 22; *Hoš* 11, 1; *Jr* 3, 19; *Sir* 36, 14; *Mudr* 18, 13.

46 Usp. *Pnz* 14, 1; *Hoš* 2, 1.

47 Usp. *2 Sam* 7, 14; *Ps* 82, 6.

obećani Mesija-Kralj naziva »Sinom Božjim«[48] to, prema literarnom smislu tih izjava, ne uključuje nužno da je on više nego čovjek. Oni koji su tako označili Isusa kao Mesiju izraelskoga[49] možda time nisu namjeravali reći nešto više.[50]

442 No to isto ne vrijedi za Petra kad ispovijeda da je Isus »Krist, Sin Boga živoga«,[51] jer Isus svečano odgovara: »To ti nije *objavilo* 552
tijelo i krv, nego *Otac moj*, koji je na nebesima« (*Mt* 16, 17). Isto tako će Pavao, u odnosu na svoje obraćenje na putu u Damask, reći: »Kad se Onomu koji me odvoji već od majčine utrobe i pozva milošću svojom svidjelo otkriti mi Sina svoga da ga navješćujem među poganima ...« (*Gal* 1, 15-16). I »odmah stade po sinagogama propovijedati Isusa, da je on Sin Božji« (*Dj* 9, 20). To će biti od samog početka[52] središte 424
apostolske vjere[53] ispovjeđene prije svih od Petra kao temelja Crkve.[54]

443 Petar je mogao priznati nadnaravni značaj božanskog sinovstva Isusa Mesije jer mu je to Isus dao jasno raspoznati. Pred velikim vijećem, na pitanje svojih tužitelja: »Ti si, dakle, Sin Božji?«, Isus je odgovorio: »Vi velite! Ja jesam! (*Lk* 22, 70).[55] Već mnogo prije, on se nazvao »Sinom« koji poznaje Oca,[56] koji je različit od »slugu« što ih je Bog prethodno slao svome narodu,[57] i koji je viši od samih anđela.[58] On 2786
je svoje sinovstvo razlikovao od sinovstva svojih učenika ne govoreći nikad »Oče naš«,[59] osim kad je njima naredio: »Vi, dakle, ovako molite: Oče naš« (*Mt* 6, 9); i tu je razliku naglasio: »Bogu mojemu i Bogu vašemu« (*Iv* 20, 17).

444 Evanđelja izvješćuju kako ga je u dva svečana trenutka, o 536, 554
krštenju i o preobraženju, glas Očev označio kao svoga »ljubljenog

---

48 Usp. *1 Ljet* 17, 13; *Ps* 2, 7.
49 Usp. *Mt* 27, 54.
50 Usp. *Lk* 23, 47.
51 Usp. *Mt* 16, 6.
52 Usp. *1 Sol* 1, 10.
53 Usp. *Iv* 20, 31.
54 Usp. *Mt* 16, 18.
55 Usp. *Mt* 26, 64; *Mk* 14, 62.
56 Usp. *Mt* 11, 27; 21, 37-38.
57 Usp. *Mt* 21, 34-36.
58 Usp. *Mt* 24, 36.
59 Usp. *Mt* 5, 48; 6, 8; 7, 21; *Lk* 11, 13.

Sina«.[60] Isus predstavlja sebe kao »jedinorođenog Sina Božjega« i tim nazivom potvrđuje svoju vječnu opstojnost. On traži vjeru »u ime jedinorođenog Sina Božjega« (*Iv* 3, 16).[61] Ta kršćanska ispovijest javlja se već u satnikovom uskliku pred Isusom na križu: »Zaista, ovaj čovjek bijaše Sin Božji!« (*Mk* 15, 39). Doista samo u pashalnom otajstvu može vjernik dati puno značenje naslovu »Sin Božji«.

653 445 Nakon uskrsnuća Isusovo božansko sinovstvo očituje se u moći njegova proslavljenog čovještva: on je »određen da bude silan Sin Božji duhom svetosti po uskrsnuću od mrtvih« (*Rim* 1, 4).[62] Apostoli će moći ispovijedati: »Vidjeli smo slavu njegovu, slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca, pun milosti i istine« (*Iv* 1, 14).

IV. Gospodin

446 U grčkom prijevodu knjigâ Starog zavjeta, neizrecivo ime kojim se Bog objavio Mojsiju,[63] JHVH, prevedeno je riječju »Κύριος«
209 [»Gospodin«]. Od tada *Gospodin* postaje najuobičajenije ime za naznaku samog boštva Boga Izraelova. Novi zavjet u tom jakom smislu upotrebljava naziv »Gospodin« za Oca, ali, i to je novina, također za Isusa priznajući time i njega samoga Bogom.[64]

447 Sam Isus, na prikriven način, pridaje sebi taj naslov raspravljajući s farizejima o smislu Psalma 110,[65] ali i na izričit način obraćajući
548 se svojim apostolima.[66] Tijekom javnog života njegova djela kojima vlada nad prirodom, bolestima, demonima, smrću i grijehom očitovala su njegovo božansko vrhovništvo.

448 Veoma se često u evanđeljima neke osobe obraćaju Isusu oslovljavajući ga »Gospodine«. Taj naziv izražava poštovanje i pouzdanje onih koji se približuju Isusu očekujući od njega pomoć i

[60] Usp. *Mt* 3, 17; 17, 5.
[61] Usp. *Iv* 10, 36.
[62] Usp. *Dj* 13, 33.
[63] Usp. *Izl* 3, 14.
[64] Usp. *1 Kor* 2, 8.
[65] Usp. *Mt* 22, 41-46; usp. i *Dj* 2, 34-36; *Heb* 1, 13.
[66] Usp. ***Iv*** 13, 13.

izlječenje.[67] Izgovoren na poticaj Duha Svetoga izražava priznavanje 208, 683
Isusova božanskog otajstva.[68] U susretu s uskrsnulim Isusom postaje izraz klanjanja: »Gospodin moj i Bog moj!« (*Iv* 20, 28), poprimajući 641
tada oznaku ljubavi i odanosti, što će ostati svojstveno kršćanskoj predaji: »Gospodin je!« (*Iv* 21, 7).

449 Pridajući Isusu božanski naslov »Gospodin«, prve ispovijesti 461
crkvene vjere već od početka[69] tvrde da moć, čast i slava vlastite Bogu 653
Ocu pristaju i Isusu,[70] jer je on »božanske naravi« (*Fil* 2, 6), te da je Otac to gospodstvo Isusovo očitovao uskrisivši ga od mrtvih i uzvisivši ga u svoju slavu.[71]

450 Već od početka kršćanske povijesti, tvrdnja da je Isus gospodar 668-672
nad svijetom i nad poviješću[72] uključuje i priznanje da čovjek ne smije vlastitu osobnu slobodu apsolutno podvrći nikakvoj zemaljskoj sili, 2242
nego samo Bogu Ocu i Gospodinu Isusu Kristu: Car nije »Gospodin«.[73] »Crkva vjeruje da se u njezinu Gospodinu i Učitelju nalazi ključ, središte i svrha svekolike ljudske povijesti.«[74]

451 Kršćanska je molitva obilježena naslovom »Gospodin«, bilo 2664-2665
kad je riječ o pozivu na molitvu: »Gospodin s vama«, bilo o zaključku: »Po Gospodinu našem Isusu Kristu«, ili pak o pokliku punom pouzdanja i nade: »*Maran atha*« (»Gospodin dolazi!«), ili »*Marana* 2817
tha« (»Gospodine, dođi!«) (*1 Kor* 16, 22), »Amen, dođi, Gospodine Isuse!« (*Otk* 22, 20).

Ukratko

452 *Ime »Isus« znači »Bog koji spašava«. Dijete rođeno od djevice Marije nazvano je »Isus« »jer će spasiti narod svoj od grijeha njegovih« (Mt* 1, 21*). »Nema ni u kome drugom spasenja; nema,*

[67] Usp. *Mt* 8, 2; 14, 30; 15, 22; i dr.
[68] Usp. *Lk* 1, 43; 2, 11.
[69] Usp. *Dj* 2, 34-36.
[70] Usp. *Rim* 9, 5; *Tit* 2, 13; *Otk* 5, 13.
[71] Usp. *Rim* 10, 9; *1 Kor* 12, 3; *Fil* 2, 9-11.
[72] Usp. *Otk* 11, 15.
[73] Usp. *Mk* 12, 17; *Dj* 5, 29.
[74] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 10: AAS 58 (1966.) 1033; usp. *isto*, 45: AAS 58 (1966) 1066.

uistinu, pod nebom drugog imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti« (Dj 4, 12*).*

453 *Ime »Krist« znači »Pomazanik«, »Mesija«. Isus je Krist jer ga je Bog »pomazao Duhom Svetim i snagom« (Dj* 10, 38*). On bijaše »onaj koji je imao doći«, (Lk* 7, 19*), iščekivanje nade Izraelove.*[75]

454 *Ime »Sin Božji« označuje jedincati i vječni odnos Isusa Krista s Bogom njegovim Ocem: on je jedinorođeni Sin Očev*[76] *i Bog sam.*[77] *Da netko bude kršćaninom, mora vjerovati da je Isus Krist Sin Božji.*[78]

455 *Ime »Gospodin« označuje božansko vrhovništvo. Ispovijedati ili zazivati Isusa kao Gospodina znači vjerovati u njegovo boštvo. »Nitko ne može reći: 'Gospodin Isus', osim u Duhu Svetom« (1 Kor* 12, 3*).*

Članak 3.

ISUS KRIST »ZAČET PO DUHU SVETOM, ROĐEN OD MARIJE DJEVICE«

Stavak 1.

SIN BOŽJI POSTAO JE ČOVJEKOM

I. Zašto je Riječ postala tijelom

456 Nicejsko-carigradskim vjerovanjem ispovijedamo: »*Radi nas ljudi i radi našega spasenja* sišao s nebesa; i utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice i postao čovjekom.«[79]

607 457 Riječ je postala tijelom *da nas spasi pomirujući nas s Bogom:* Bog »nas je ljubio i poslao Sina svoga kao pomirnicu za grijehe

[75] Usp. *Dj* 28, 20.
[76] Usp. *Iv* 1, 14.18; 3, 16.18.
[77] Usp. *Iv* 1, 1.
[78] Usp. *Dj* 8, 37; *1 Iv* 2, 23.
[79] DS 150.

naše« (*1 Iv* 4, 10). »Otac je poslao svoga Sina kao Spasitelja svijeta« (*1 Iv* 4, 14). »On se pojavio da odnese grijehe« (*1 Iv* 3, 5):

> »Našoj naravi mučenoj slabošću trebao je liječnik. Palom čovjeku trebao je 385
> onaj koji će ga podići. Od života otpalome trebao je oživljavatelj. Od dobra odlutalome trebao je onaj koji će ga opet privesti k dobru. Utamničeniku je trebala svjetlost, zarobljeniku otkupitelj, pobijeđenome pomoćnik, jarmom ropstva pritislome osloboditelj. Je li sve to bilo maleno i nedostojno da Boga potakne te on siđe i pohodi ljudsku narav, kad se čovječanstvo našlo u tako bijednom i nesretnom stanju?«[80]

458 Riječ je postala tijelom *da bismo tako spoznali ljubav Božju:* 219
»u ovom se očitovala ljubav Božja u nama: Bog je Sina svoga jedinorođenoga poslao u svijet da živimo po njemu« (*1 Iv* 4, 9). »Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni« (*Iv* 3, 16).

459 Riječ je postala tijelo *da nam bude uzor svetosti:* »Uzmite 520, 823
jaram moj na sebe, učite se od mene« (*Mt* 11, 29). »Ja sam Put, Istina 2012
i Život. Nitko ne dolazi Ocu osim po meni« (*Iv* 14, 6). I Otac, na brdu preobraženja, nalaže: »Slušajte ga« (*Mk* 9, 7).[81] Ustvari, on je uzor
blaženstava i norma novog zakona: »Ljubite jedni druge kao što sam ja 1717, 1965
vas ljubio« (*Iv* 15, 12). Ta ljubav uključuje djelotvorno predanje samih sebe njegovom nasljedovanju.[82]

460 Riječ je postala tijelom *da postanemo* »zajedničari božanske 1265, 1391
naravi« (*2 Pt* 1, 4): »Razlog radi kojega je Riječ postala čovjekom, i Sin Božji, Sinom čovječjim jest da bi čovjek, ulazeći u zajedništvo s Riječju i primajući tako božansko posinjenje, postao Sinom Božjim«.[83] »Zaista
Sin Božji je postao čovjekom da nas učini bogovima«.[84] »Jedinorođeni 1988
[...] Sin Božji, hoteći nas učiniti dionicima svoga boštva, uzeo je našu narav da bi, postavši čovjekom, ljude učinio bogovima.«[85]

---

80 GRGUR NISENSKI, *Oratio catechetica*, 15,3: TD 7, 78 (PG 45, 48B).

81 Usp. *Pnz* 6, 4-5.

82 Usp. *Mk* 8, 34.

83 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 19, 1: SC 211, 374 (PG 7, 939).

84 ATANAZIJE ALEKSANDRIJSKI, *De Incarnatione,* 54, 3: SC 199, 458 (PG 25, 192B).

85 TOMA AKVINSKI, *Officium de festo Corporis Christi,* Ad Matutinas, In primo Nocturno, Lectio 1: *Opera omnia*, sv. 29, Paris 1876., str. 336.

II. Utjelovljenje

461 Preuzimajući izraz sv. Ivana (»Riječ tijelom postade«: *Iv* 1, 14),
653, 661 Crkva naziva »utjelovljenjem« čin kojim je Sin Božji uzeo ljudsku
449 narav da u njoj ostvari naše spasenje. Crkva veliča otajstvo utjelovljenja u himnu što ga donosi sveti Pavao:

> »Neka u vama bude isto mišljenje kao i u Kristu Isusu: On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sâm sebe ‘oplijeni’ uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu« (*Fil* 2, 5-8).[86]

462 O istom otajstvu govori poslanica Hebrejima:

> »Zato On, ulazeći u svijet, veli: Žrtva i prinos ne mile ti se, nego si mi tijelo pripravio; paljenice i okajnice ne sviđaju ti se. Tada rekoh: Evo dolazim! [...] vršiti, Bože, volju tvoju!« (*Heb* 10, 5-7; navodeći *Ps* 40, 7-9 LXX).

90 463 Vjera u istinsko utjelovljenje Sina Božjega raspoznajni je znak kršćanske vjere: »Po ovome prepoznajete Duha Božjega; svaki duh koji ispovijeda da je Isus Krist došao u tijelu, od Boga je« (*Iv* 4, 2). To je radosno uvjerenje Crkve već od početka, kada kliče »velikom Otajstvu pobožnosti«: »On se očitovao u tijelu« (*1 Tim* 3, 16).

III. Pravi Bog i pravi čovjek

464 Jedincat i posve osobit događaj utjelovljenja Sina Božjega ne znači da je Isus Krist djelomično Bog a djelomično čovjek, niti da je učinak neke zamršene mješavine božanskog i ljudskog. On je
88 postao pravim čovjekom ostajući pravim Bogom. Isus Krist je pravi Bog i pravi čovjek. Crkva je tijekom prvih stoljeća morala braniti i objašnjavati tu istinu vjere protiv hereza koje su je iskrivljavale.

465 Prva su krivovjerja više nijekala Kristovo boštvo nego njegovo pravo čovještvo (gnostički doketizam). Već od apostolskog vremena kršćanska je vjera uporno naglašavala istinsko utjelovljenje Sina Božjega koji je došao u tijelu.[87] Ali u trećem stoljeću Crkva je, na saboru

---

[86] Usp. *Canticum ad I Vesperas Dominicae: Liturgia Horarum,* tipsko izd., sv. 1., str. 545. 629. 718 i 808; sv. 2., str. 844. 937. 1037 i 1129; sv. 3., str. 548, 669. 793 i 916; sv. 4., str. 496. 617. 741 i 864, Typis Polyglottis Vaticanis 1973.-1974.

[87] Usp. *1 Iv* 4, 2-3; *2 Iv* 7.

sabranom u Antiohiji, morala potvrditi protiv Pavla Samosatskog, da je Isus Krist Božji Sin po naravi a ne po posinjenju. Prvi ekumenski koncil u Niceji 325. godine ispovjedio je u svom vjerovanju da je Sin 242
Božji »rođen, a ne stvoren, istobitan (ὁμούσιος) s Ocem«[88] i osudio je Arija koji je tvrdio da je »Sin Božji proizišao iz ničega«[89] i da je »druge suštine i biti nego Otac«.[90]

466 Nestorijevo krivovjerje vidjelo je u Kristu ljudsku osobu združenu s božanskom osobom Sina Božjega. Nasuprot tome sveti Ćiril Aleksandrijski i Treći ekumenski koncil sabran u Efezu 431. godine ispovjedili su da se »Riječ utjelovila, sjedinivši hipostatski sa sobom tijelo oduhovljeno razumnom dušom«.[91] Kristovo čovještvo nema drugoga subjekta nego božansku osobu Sina Božjega koja ga je, u trenutku njegova začeća, uzela i učinila svojim. Zato je Efeški sabor 431. godine izjavio da je Marija ljudskim začećem Sina Božjega 495
u svom krilu uistinu postala »Bogorodicom, ne zato što bi narav Riječi ili njezino boštvo imalo početak svoga bitka iz svete Djevice, nego jer je od nje rođeno sveto tijelo obdareno razumskom dušom, s kojim se hipostatski sjedinila Riječ, te se kaže da je i rođena po tijelu«.[92]

467 Monofiziti su tvrdili da je ljudska narav kao takva prestala postojati u Kristu, jer ju je preuzela božanska osoba Sina Božjega. Nasuprot toj herezi Četvrti ekumenski koncil u Kalcedonu 451. godine ispovjedio je:

> »Slijedeći dakle svete Oce svi složno naučavamo da se ispovijeda jedan te isti Sin, naš Gospodin Isus Krist; isti je savršen u boštvu, isti je savršen u čovještvu; pravi Bog i pravi čovjek, s razumskom dušom i tijelom; isti je istobitan s Ocem po boštvu i isti je istobitan s nama po čovještvu, ‘u svemu nama sličan osim u grijehu’;[93] isti je odvijeka rođen od Oca po boštvu, a u posljednje dane radi nas i radi našega spasenja rođen od Marije Djevice Bogorodice po čovještvu. – Jednog te istog Krista Sina jedinorođenog Gospodina moramo priznati u dvije naravi, nepomiješano i nepromijenjeno, nepodijeljeno i neodvojivo; razlika naravî nipošto nije dokinuta zbog sjedinjenja, nego je štoviše vlastitost svake od obiju naravi sačuvana i sjedinjena u jednoj osobi i u jednoj hipostazi.[94]

---

[88] *Nicejsko vjerovanje:* DS 125.

[89] PRVI NICEJSKI KONCIL, Epistula synodalis »Ἐπειδὴ τῆς« ad Aegyptios: DS 130.

[90] *Nicejsko vjerovanje*: DS 126.

[91] EFEŠKI KONCIL, *Epistula II Cyrilli Alexandrini ad Nestorium*: DS 250.

[92] EFEŠKI KONCIL, *Epistula II Cyrilli Alexandrini ad Nestorium*: DS 251.

[93] Usp. *Heb* 4, 15.

[94] KALCEDONSKI KONCIL, *Symbolum*: DS 301-302.

468 Nakon Kalcedonskog koncila neki načiniše od ljudske Kristove
naravi neku vrst osobnog subjekta. Protiv tih, Peti ekumenski koncil u
Carigradu 553. godine ispovjedio je u odnosu na Krista: postoji »samo
254 jedna hipostaza [ili osoba] [...], tj. Gospodin naš Isus Krist, *Jedan od*
Svete Trojice«.[95] Sve, dakle, u Kristovom čovještvu treba pripisati
njegovoj božanskoj Osobi kao vlastitom subjektu,[96] ne samo čudesa
616 nego i trpljenja,[97] kao i smrt: »Gospodin naš Isus Krist, raspet u tijelu,
jest pravi Bog, Gospodin slave i Jedan od Svete Trojice.«[98]

469 Crkva tako ispovijeda da je Isus nerazdvojivo pravi Bog i pravi
čovjek. On je uistinu Sin Božji koji je postao čovjek, naš brat, a da time
212 ne prestaje biti Bog, naš Gospodin:

> »Ostao je ono što je bio, a uzeo je ono što nije bio«, pjeva rimska liturgija.[99] I Liturgija sv. Ivana Zlatoustog navješćuje i pjeva: »Jedinorođeni Sine i Riječi Božja! Besmrtan si, a izvolio si, spasenja našega radi, primiti tijelo od svete Bogorodice i vazda Djevice Marije. I ne promijenivši se postao si čovjekom. I raspet si bio, Kriste Bože, smrću si satro smrt. Ti si jedan od svete Trojice, slavljen s Ocem i Svetim Duhom. Spasi nas!«[100]

IV. Kako je Sin Božji čovjek

470 Budući da je u otajstvenom sjedinjenju utjelovljenja »ljudska
narav bila uzeta, a ne uništena«,[101] Crkva je tijekom stoljeća bila dovedena
ispovjediti punu stvarnost Kristove ljudske duše, s njezinim djelovanjima
razuma i volje, i Kristovog ljudskog tijela. Ali uporedo morala je s vremena
na vrijeme podsjećati da je Kristova ljudska narav vlastita božanskoj
516 Osobi Sina Božjega koja ju je uzela. Sve što on jest i što čini u njoj proiz-
lazi iz »Jednog od Trojstva«. Sin Božji, dakle, priopćuje svome čovještvu
626 svoj osobni način postojanja u Trojstvu. Prema tome, u svojoj duši i u
svome tijelu, Krist ljudski izražava božansko ponašanje Trojstva:[102]

---

95 DRUGI CARIGRADSKI KONCIL, 8. zasj., kan. 4: DS 424.

96 Usp. O tome već EFEŠKI KONCIL, *Anathematismi Cyrilli Alexandrini*, 4: DS 255.

97 Usp. DRUGI CARIGRADSKI KONCIL 8. zasj., kan 3.: DS 423.

98 Usp. DRUGI CARIGRADSKI KONCIL 8. zasj., kan 10.: DS 432.

99 *In sollemnitate sanctae Dei Genetricis Mariae,* Antiphona ad »Benedictus«: *Liturgia Horarum*, tipsko izd., sv. 1., Typis Polyglottis Vaticanis 1973., str. 394; usp. LEON VELIKI, *Sermo* 21, 2: CCL 138, 87 (PL 54, 192A).

100 Officium Horarum Byzantinum, Himan »Ὁ μονογενής· Ὡρολόγιον τὸ μέγα«, Rim 1876., str. 82.

101 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966.) 1042.

102 Usp. *Iv* 14, 9-10.

> »Sin Božji [...] radio je ljudskim rukama, razmišljao ljudskim umom, odlučivao ljudskom voljom, ljubio je ljudskim srcem. Rođen od Marije 2599
> Djevice, postao je uistinu jedan od nas, u svemu nama sličan osim u grijehu.«[103]

Kristova duša i njegova ljudska spoznaja

471 Apolinar Laodicejski tvrdio je da je u Kristu Riječ uzela mjesto ljudske duše ili duha. Protiv te zablude Crkva je ispovjedila da je vječni
Sin uzeo i razumnu ljudsku dušu.[104] 363

472 Ljudska duša koju je Sin Božji uzeo posjeduje pravu ljudsku spoznaju. Kao takva, ova nije mogla po sebi biti neograničena: događala se u povijesnim uvjetima svoga postojanja u prostoru i vremenu. Zato je Sin Božji, postavši čovjekom, mogao pristati da »raste u mudrosti, dobi i milosti« (*Lk* 2, 52) i morao je tragati za onim što se u ljudskom stanju može dokučiti samo iskustvom.[105] To bijaše posve u skladu sa stvarnošću njegovog svojevoljnog poniženja kad je uzeo »lik sluge«.[106]

473 Ali u isto vrijeme ta uistinu ljudska spoznaja Sina Božjega izražavala je božanski život njegove Osobe.[107] »Sin je Božji znao sve, a po njemu i čovjek kojim on postade, *ne po naravi, nego time što je bio ujedinjen s Riječju.* [...] Time što je ljudska narav bila ujedinjena s Riječju, ona je spoznavala sve što je božansko, i u sebi je to očitovala
kako je u skladu s [božanskom] uzvišenošću.«[108] Tu je u prvom redu 240
prisna i neposredna spoznaja koju utjelovljeni Sin Božji ima o svome Ocu.[109] Sin je Božji i u svom ljudskom spoznanju očitovao božansku pronicavost koju je imao o tajnim mislima ljudskih srdaca.[110]

474 Ljudska se Kristova spoznaja, po svojem sjedinjenju s božanskom Mudrošću u osobi utjelovljene Riječi, u punini koristila znanjem

---

103 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966.) 1042-1043.

104 Usp. DAMAZ I., Epistula Ὅτι τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ: DS 149.

105 Usp. *Mk* 6, 38; 8, 27; *Iv* 11, 34; itd.

106 Usp. *Fil* 2, 7.

107 Usp. GRGUR VELIKI, Epistula *Sicut aqua:* DS, 475.

108 MAKSIM ISPOVIJEDALAC, *Quaestiones et dubia,* Q. I, 67: CCG 10, 155 (PG 90, 840A).

109 Usp. *Mk* 14, 36*; Mt* 11, 27; *Iv* 1, 18; 8, 55; itd.

110 Usp. *Mk* 2, 8; *Iv* 2, 25; 6, 61; itd.

vječnih nauma koje bijaše došao objaviti.[111] Ono što u tom području kaže da ne zna,[112] izjavljuje drugdje da nema poslanja da to objavi.[113]

Kristova ljudska volja

475 Usporedo, Crkva je na Šestom ekumenskom koncilu izjavila da Krist ima dvije volje i dva naravna djelovanja, božansko i ljudsko,
2008, ne suprotstavljena, nego surađujuća, tako da je utjelovljena Riječ, u
2824 poslušnosti Ocu, ljudski htjela sve ono što je božanski odlučila s Ocem i Duhom Svetim za naše spasenje.[114] Crkva ispovijeda da »Kristova ljudska volja bez protivljenja i opiranja slijedi, ili bolje, podređena je njegovoj božanskoj i svemogućoj volji«.[115]

Kristovo pravo Tijelo

476 Budući da je Riječ postala tijelom uzimajući pravo čovještvo, Kristovo je tije lo bilo ograničeno.[116] Zbog toga ljudski lik Kristov može
1159-1162 biti »stavljen pred oči«.[117] Na Sedmom ekumenskom koncilu Crkva je
2129-2132 priznala zakonitim predstavljanje njegova lika svetim slikama.[118]

477 U isto je vrijeme Crkva uvijek priznavala da se u Isusovu tijelu »nevidljiva Riječ vidljivo pokazala u našem tijelu«.[119] Ustvari, pojedinačne oznake Kristova tijela izražavaju božansku osobu Sina Božjega. On je crte vlastitoga ljudskog tijela učinio toliko svojima, da se, prikazane na svetoj slici, mogu častiti, jer vjernik koji štuje »sliku«, štuje zbiljnost onoga koji je na njoj predstavljen«.[120]

---

[111] Usp. *Mk* 8, 31; 9, 31; 10, 33-34; 14, 18-20.26-30.

[112] Usp. *Mk* 13, 32.

[113] Usp. *Dj* 1, 7.

[114] Usp. TREĆI CARIGRADSKI KONCIL (681.), 18. zasj., *Definitio de duabus in Christo voluntatibus et operationibus*: DS 556-559.

[115] Usp. TREĆI CARIGRADSKI KONCIL (681.), 18. zasj., *Definitio de duabus in Christo voluntatibus et operationibus*: DS 556.

[116] Usp. PRVI LATERANSKI KONCIL (649.), kan. 4.: DS 504.

[117] Usp. *Gal* 3, 1.

[118] DRUGI NICEJSKI KONCIL (787.), 7. zasj., *Definitio de sacris imaginibus*: DS 600-603.

[119] *Praefatio in Nativitate Domini, II: Missale Romanum,* tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 396.

[120] DRUGI NICEJSKI KONCIL (787.), 7. zasj., *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601.

Srce utjelovljene Riječi

478 Isus nas je poznavao i ljubio, sve i svakog pojedinog, za vrijeme svog života, u svojoj smrtnoj borbi i u svojoj muci, i za svakoga se od 487
nas predao: »Sin Božji me je ljubio i predao samoga sebe za mene« 368
(*Gal* 2, 20). Sve nas je ljubio ljudskim srcem. Zato sveto Srce Isusovo, 2669
probodeno radi naših grijeha i poradi našeg spasenja,[121] »uzima se kao glavni pokazatelj i znamen [...] one ljubavi kojom božanski Otkupitelj 766
stalno ljubi vječnog Oca i sve ljude«.[122]

Ukratko

479 *U vrijeme od Boga određeno, jedinorođeni se Sin Očev, vječna Riječ i bitna Očeva Slika, utjelovio: ne gubeći božansku narav, uzeo je narav ljudsku.*

480 *Isus Krist je pravi Bog i pravi čovjek u jedinstvu svoje božanske osobe; zato je jedini posrednik između Boga i ljudi.*

481 *Isus Krist ima dvije naravi, božansku i ljudsku, ne pomiješane, nego ujedinjene u jedinstvenoj osobi Sina Božjega.*

482 *Budući da je pravi Bog i pravi čovjek, Krist ima ljudski razum i volju, savršeno usklađene i podređene svome božanskom umu i volji, koji su mu zajednički s Ocem i Duhom Svetim.*

483 *Utjelovljenje je dakle Otajstvo čudesnog ujedinjenja božanske i ljudske naravi u jedinstvenoj osobi Riječi.*

---

[121] Usp. *Iv* 19, 34.

[122] PIO XII., Enc. *Haurietis aquas*: DS 3924: usp. ISTI, Enc. *Mystici Corporis*: DS 3812.

Stavak 2.

»ZAČET PO DUHU SVETOM, ROĐEN OD MARIJE DJEVICE«

I. Začet po Duhu Svetom...

484 Navještenjem Mariji započinje »punina vremena« (*Gal* 4, 4), tj. ispunjenje obećanja i pripravâ. Marija je pozvana da začne onoga u
461 kojem će prebivati »tjelesno sva punina božanstva« (*Kol* 2, 9). Božji odgovor na njezin upit: »Kako će to biti kad ja ne poznajem muža?«
721 (*Lk* 1, 34) dan je snagom Duha: »Duh Sveti sići će na te« (*Lk* 1, 35).

485 Poslanje Duha Svetoga uvijek je povezano i usmjereno poslanju
689, 723 Sina.[123] Duh Sveti, »Gospodin i životvorac«, poslan je da utrobu Djevice Marije posveti i božanski oplodi, čineći da se Očev vječni Sin začne u čovještvu uzetom od njezina čovještva.

486 Jedinorođeni Sin Božji, začet kao čovjek u krilu Djevice
437 Marije, jest »Krist«, tj. pomazan Duhom Svetim,[124] već od početka svog ljudskog postojanja, iako se njegovo očitovanje zbiva postupno: pastirima,[125] mudracima,[126] Ivanu Krstitelju,[127] učenicima.[128] Sav će se život Isusa Krista očitovati dakle »kako ga je Bog pomazao Duhom Svetim i snagom« (*Dj* 10, 38).

II. ... rođen od Marije Djevice

963 487 To što katolička vjera vjeruje u odnosu na Mariju temelji se na onome što ona vjeruje u odnosu na Krista, ali što naučava o Mariji, na svoj način osvjetljuje njezinu vjeru u Krista.

---

[123] Usp. *Iv* 16, 14-15.
[124] Usp. *Mt* 1, 20; *Lk* 1, 35.
[125] Usp. *Lk* 2, 8-20.
[126] Usp. *Mt* 2, 1-12.
[127] Usp. *Iv* 1, 31-34.
[128] Usp. *Iv* 2, 11.

Marijino predodređenje

488 »Bog odasla Sina svoga« (*Gal* 4, 4), ali da mu pripravi tijelo,[129] želio je slobodnu suradnju stvorenja. Zato je Bog, od sve vječnosti, izabrao da majka njegovog Sina bude kći Izraela, židovska djevojka iz Nazareta u Galileji, »djevica zaručena s mužem koji se zvao Josip iz doma Davidova; a djevica se zvala Marija« (*Lk* 1, 26-27).

> »Otac milosrđa htio je da predodređena majka prije utjelovljenja dade pristanak, da kao što je žena sudjelovala u davanju smrti, tako žena sudjeluje i u davanju života«.[130]

489 Tijekom Staroga zavjeta Marijino se poslanje *pripravljalo* posla- 722
njem svetih žena. Na početku bijaše Eva: unatoč svom neposluhu,
primila je obećanje o potomstvu koje će biti pobjednikom Zloga,[131] i
obećanje da će biti majka svih živih.[132] Snagom tog obećanja, Sara zače 410
sina unatoč svojoj starosti.[133] Protiv svakog ljudskog očekivanja, Bog je 145
izabirao što se smatralo nemoćnim i slabim[134] da pokaže svoju vjernost
obećanju: Anu, Samuelovu majku,[135] Deboru, Rutu, Juditu, Esteru i 64
mnoge druge žene. Marija »se ističe među poniznicima i siromasima Gospodnjim, koji s pouzdanjem od Njega očekuju i primaju spasenje. S Njom, uzvišenom kćeri sionskom, napokon se, nakon dugoga očekivanja obećanja, ispunjuju vremena te se uspostavlja novi poredak«.[136]

Bezgrešno začeće

490 Da bi bila Spasiteljeva Majka, Marija »je od Boga bila obdarena darovima dostojnima tolike zadaće«.[137] Anđeo Gabriel, u času navješ-
tenja, pozdravlja je kao »milosti punu«.[138] I doista, da bi navještaju 2676, 2853
svoga poziva mogla dati slobodan pristanak svoje vjere, bilo je potrebno 2001
da bude sva nošena Božjom milošću.

---

[129] Usp. *Heb* 10, 5.

[130] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.) 60; usp. *isto*, 61: AAS 57 (1965.) 63.

[131] Usp. *Post* 3, 15.

[132] Usp. *Post* 3, 20.

[133] Usp. *Post* 18, 10-14; 21, 1-2.

[134] Usp. *1 Kor* 1, 27.

[135] Usp. *1 Sam* 1.

[136] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 55: AAS 57 (1965.) 59-60.

[137] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.) 60.

[138] Usp. *Lk* 1, 28.

491 Tijekom vjekova Crkva je postala svjesna da je Marija, ispunjena
411 Božjom milošću,[139] bila otkupljena već od svoga začeća. Tako dogma o Bezgrešnom začeću, proglašena od pape Pija IX. 1854. godine, izjavljuje:

> »Preblažena Djevica Marija u prvom trenutku svoga začeća, jedinstvenom je milošću i povlasticom svemogućega Boga, u predviđanju zasluga Isusa Krista Spasitelja ljudskog roda, bila očuvana od svake ljage istočnoga grijeha«.[140]

492 Sav taj »sjaj sasvim jedinstvene svetosti« koji Mariju »resi već od prvog časa njezina začeća«[141] dolazi joj potpuno od Krista: ona
2011 je »otkupljena na uzvišen način u vidu zasluga svoga Sina«.[142] Više
1077 nego bilo koju drugu stvorenu osobu, Otac ju je »blagoslovio svakim blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu« (*Ef* 1, 3). U njemu ju je izabrao, »prije postanka svijeta, da bude'sveta i neporočna' pred njim u ljubavi« (*Ef* 1, 4).

493 Oci istočne Predaje nazivaju Majku Božju »Sva sveta« (»Παναγία«), slave ju kao »slobodnu od svake ljage grijeha, koju je u izvjesnom smislu Duh Sveti oblikovao i učinio novim stvorom«.[143] Milošću Božjom Marija je cijelog svog života ostala čista od svakog osobnog grijeha.

»Neka mi bude po riječi tvojoj...«

2617 494 Na vijest da će »Sina Svevišnjega« roditi snagom Duha Svetoga,[144] a da ne upozna muža, Marija je »poslušnošću vjere«,[145]
148 sigurna da »Bogu ništa nije nemoguće«, odgovorila: »Evo službenice Gospodnje; neka mi bude po tvojoj riječi« (*Lk* 1, 37-38). Tako, davši svoj pristanak Božjoj Riječi, Marija je postala Isusova majka i,
968 prihvaćajući Božju spasiteljsku volju svim srcem i nezapriječena bilo kakvim grijehom, potpuno se kao Gospodinova službenica posvetila

[139] Usp. *Lk* 1, 28.
[140] PIO IX., Bulla *Ineffabilis Deus*: DS 2803.
[141] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.) 60.
[142] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 53: AAS 57 (1965.) 58.
[143] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.) 60.
[144] Usp. *Lk* 1, 28-37.
[145] Usp. *Rim* 1, 5.

osobi i djelu svoga Sina, pod njim i s njime, milošću svemogućeg Boga:[146]

> »Ona je, kako reče sveti Irenej, ‘svojom poslušnošću uzrokom spasenja sebi i svemu ljudskom rodu’.[147] Stoga mnogi stari oci u svojem propovijedanju rado s njime tvrde: Čvor Evine neposlušnosti bio je razriješen Marijinom poslušnošću; što je djevica Eva svezala nevjerom, to je djevica Marija razriješila vjerom’;[148] i pošto je Marija uspoređena s Evom, nazivaju je 726
> ‘majkom živih’ te često izjavljuju: ‘smrt po Evi, život po Mariji’«.[149]

Marijino bogomaterinstvo

495 Marija, koju evanđelja zovu »Isusova majka« (*Iv* 2, 1; 19, 25),[150] prije nego je rodila svoga Sina, na poticaj Duha, proglašena je »Majkom moga Gospodina« (*Lk* 1, 43). Doista, onaj kojeg je Marija po Duhu Svetom začela kao čovjeka i koji je uistinu postao njezin Sin po tijelu, jest vječni Očev Sin, druga Osoba presvetog Trojstva. Crkva ispovijeda 466, 2677
da je Marija zaista *Bogorodica* [Θεοτόκος].[151]

Marijino djevičanstvo

496 Već od prvih obrazaca vjere[152] Crkva je ispovijedala da je Isus u krilu Djevice Marije začet samom snagom Duha Svetoga, potvrđujući i tjelesni vidik toga događaja: Isus je bio začet »bez sjemena, od Duha Svetoga«.[153] U djevičanskom začeću oci razabiru znak da je doista Sin Božji došao u čovječanstvo, kakvo je naše:

> Tako sveti Ignacije Antiohijski (početkom 2. st.) veli: »Vi ste čvrsto uvjereni u pogledu našeg Gospodina da je uistinu od roda Davidova po tijelu,[154] Sin Božji po volji i snazi Božjoj,[155] uistinu rođen od Djevice, [...] da je uistinu [na križ] bio pribijen za nas, u svome tijelu, pod Poncijem Pilatom [...] Uistinu je trpio, kako je uistinu i uskrsnuo.«[156]

---

[146] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.) 60-61.

[147] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 3,22,4: SC 211, 440 (PG 7, 959).

[148] Usp. IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 22, 4: SC 211, 442-444 (PG 7, 959-960).

[149] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.) 60-61.

[150] Usp. *Mt* 13, 55.

[151] Usp. EFEŠKI KONCIL, *Epistula II Cyrilli Alexandrini ad Nestorium*: DS 251.

[152] Usp. DS 10-64.

[153] PRVI LATERANSKI KONCIL (649.), kan. 3: DS 503.

[154] Usp. *Rim* 1, 3.

[155] Usp. *Iv* 1, 13.

[156] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Smyrnaeos,* 1-2: SC 10bis, str. 132-134 (Funk 1, 274-276).

497 Evanđeoski izvještaji[157] vide u djevičanskom začeću božansko djelo koje nadilazi svako shvaćanje i svaku ljudsku mogućnost:[158] »Što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga«, kaže anđeo Josipu o Mariji, njegovoj zaručnici (*Mt* 1, 20). Crkva u tome vidi ispunjenje božanskog obećanja na usta Izaije proroka: »Evo, djevica će začeti i roditi sina« (*Iz* 7, 14), prema grčkom prijevodu *Mt* 1, 23.

498 Šutnja Evanđelja po Marku i poslanicâ Novoga zavjeta o Marijinu djevičanskom začeću bila je kadikad uzrokom nesigurnosti. Moglo se pitati nisu li posrijedi legende ili teološke obrade bez zahtjeva povijesnosti. Na to valja odgovoriti: Vjera u djevičansko začeće Isusovo nailazila je na živo protivljenje, sarkazam i neshvaćanje nevjernika, židova i pogana:[159] ona nije našla motiva u poganskoj mitologiji niti u kakvom prilagođivanju idejama vremena. Smisao
90 toga događaja dokučiv je samo vjeri, koja ga vidi u onoj »povezanosti koja veže različita otajstva međusobno«,[160] u cjelini Kristovih otajstava, od utjelovljenja do Pashe. Sveti Ignacije Antiohijski već svjedoči takvu povezanost: »Poglavica
2717 ovoga svijeta nije znao za Marijino djevičanstvo i njezin porod, kao ni za smrt Gospodinovu: tri vrhunska Otajstva koja se dogodiše u Božjoj šutnji.«[161]

MARIJA – »VAZDA DJEVICA«

499 Produbljenje vjere u djevičansko materinstvo dovelo je Crkvu da ispovjedi stvarno i trajno Marijino djevičanstvo[162] i u porodu Sina Božjega postalog čovjekom.[163] Doista rođenje Krista »nije njezinu djevičansku netaknutost umanjilo nego posvetilo«.[164] Crkveno bogoslužje slavi Mariju kao ἀειπαρθένον, »vazda Djevicu«.[165]

500 Na to se katkad primjećuje da Sveto pismo govori o Isusovoj braći i sestrama.[166] Crkva je uvijek držala da ti navodi ne naznačuju drugu djecu Djevice

---

[157] Usp. *Mt* 1, 18-25; *Lk* 1, 26-38.

[158] Usp. *Lk* 1, 34.

[159] Usp. JUSTIN, *Dialogus cum Tryphone Judaeo,* 66-67: CA 2, 234-236 (PG 6, 628-629); ORIGEN, *Contra Celsum,* 1,32: SC 132, 162-164 (PG 8, 720-724); *isto*, 1, 69: SC 132, 270 (PG 8, 788-789) i drugi.

[160] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 4: DS 3016.

[161] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Ephesios* 19, 1: SC 10bis, 74 (Funk 1, 228); usp.*1 Kor* 2, 8.

[162] Usp. DRUGI CARIGRADSKI KONCIL, 8. zasj., kan. 6: DS 427.

[163] Usp. LEON VELIKI, *Tomus ad Flavianum*: DS 291; *isto*: DS 294; PELAGIJE I., Epistula *Humani generis:* DS 442; PRVI LATERANSKI KONCIL (649.), kan. 3.: DS 503; XVI. TOLEDSKA SINODA, *Symbolum*: DS 571; PIO IV., Konst. *Cum quorumdam hominum:* DS 1880.

[164] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 57: AAS 57 (1965.) 61.

[165] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 52: AAS 57 (1965.) 58.

[166] Usp. *Mk* 3, 31-35; 6, 3; *1 Kor* 9, 5; *Gal* 1, 19.

Marije: Jakov i Josip, »Isusova braća« (*Mt* 13, 55), sinovi su Marije, Kristove učenice,[167] koja je označena posebno kao »druga Marija« (*Mt* 28, 1). Riječ je o najbližim Isusovim rođacima, prema izražavanju uobičajenom u Starom zavjetu.[168]

501 Isus je jedini Marijin Sin. No duhovno Marijino majčinstvo[169] 969
proteže se na sve ljude koje je on došao spasiti: ona je »rodila Sina kojega je Bog postavio prvorođencem među mnogom braćom (*Rim* 8, 29), tj. među vjernicima, u čijem rađanju i odgajanju ona surađuje majčinskom 970
ljubavlju«.[170]

Marijino djevičansko materinstvo u Božjem naumu

502 Oči vjere mogu, u povezanosti s cjelinom objave, otkriti tajne 90
razloge zbog kojih je Bog u svom spasenjskom nacrtu htio da se njegov Sin rodi od Djevice. Ti se razlozi odnose koliko na Osobu i otkupiteljsko poslanje Kristovo, toliko i na prihvaćanje tog poslanja s Marijine strane u korist svih ljudi.

503 Marijino djevičanstvo očituje posvemašnju Božju inicijativu pri utjelov- 422
ljenju. Isus ima za Oca samo Boga.[171] »Ljudska narav koju je uzeo nije ga nikada odvojila od Oca. [...] Naravni je Sin Ocu po boštvu, naravni Sin majci po čovještvu, ali u pravom smislu Božji Sin u obojem.«[172]

504 Isus je u krilu Djevice Marije začet po Duhu Svetom jer je *novi Adam*[173]
kojim započinje novo stvaranje: »Prvi je čovjek od zemlje, zemljan; drugi čovjek – 359
s neba« (*1 Kor* 15, 47). Kristovo je čovještvo, već od začeća, puno Duha Svetoga, jer mu Bog »Duha ne daje na mjeru« (*Iv* 3, 34). »Od punine njegove«, od glave otkupljenog čovječanstva,[174] »svi mi primismo, i to milost na milost« (*Iv* 1, 16).

505 Isus, novi Adam, svojim djevičanskim začećem započinje *novo rađanje*
posvojene djece u Duhu Svetom po vjeri. »Kako će to biti?« (*Lk* 1, 34).[175] 1265
Udioništvo na božanskom životu ne proizlazi »od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževljeve, nego – od Boga« (*Iv* 1, 13). Djevičansko je prihvaćanje toga

[167] Usp. *Mt* 27, 56.

[168] Usp. *Post* 13, 8; 14, 16; 29, 15; itd.

[169] Usp. *Iv* 19, 26-27; *Dj* 12, 17.

[170] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 63: AAS 57 (1965.) 64.

[171] Usp. *Lk* 2, 48-49.

[172] FURLANSKA SINODA (796. ili 797.), *Symbolum*: DS 619.

[173] Usp. *1 Kor* 15, 45.

[174] Usp. *Kol* 1, 18.

[175] Usp. *Iv* 3, 9.

života jer je isti čovjeku darovan od Duha. Zaručnički značaj ljudskoga poziva u odnosu na Boga[176] savršeno se ispunja u Marijinu djevičanskom materinstvu.

148, 1814 **506** Marija je djevica jer je njezino djevičanstvo *znak njezine vjere*, koja ne bijaše obilježena nikakvom sumnjom[177] i njezinog posvemašnjeg predanja Božjoj volji.[178] Njezina joj vjera daje postati Majkom Spasitelju: »Marija je blaženija po tom što prihvaća Kristovu vjeru nego što začinje Kristovo tijelo«.[179]

507 Marija je u isti mah djevica i majka, jer je najsavršenija slika i ostvarenje
967 Crkve:[180] »Crkva [...] postaje majkom po vjerno primljenoj Božjoj Riječi. Propovijedanjem i krstom ona, naime, na nov i besmrtan život rađa djecu začetu
149 po Duhu Svetomu i od Boga rođenu. Ona je i djevica koja potpuno i čisto čuva vjeru danu Zaručniku.«[181]

Ukratko

508 *Iz Evina potomstva Bog je izabrao Djevicu Mariju da bude Majka njegovog Sina. Kao »puna milosti«, ona je »najodličniji plod Otkupljenja«:*[182] *već od prvoga časa svog začeća potpuno je očuvana slobodnom od ljage istočnoga grijeha te je tijekom cijeloga svog života ostala čistom od svakoga osobnog grijeha.*

509 *Marija je uistinu »Majka Božja« jer je Majka vječnog Sina Božjega postalog čovjekom, koji je sam Bog.*

510 *Marija je ostala »Djevica u začeću svoga Sina, Djevica u porodu, Djevica trudna, Djevica majka, Djevica trajno«:*[183] *svim svojim bićem ona je »Službenica Gospodnja« (Lk* 1, 38*).*

511 *Marija Djevica »sudjelovala je slobodnom vjerom i slobodnim posluhom u ljudskom spasenju«.*[184] *Rekla je svoj »da« »u ime čitavog čovječanstva«:*[185] *po svojoj poslušnosti postala je nova Eva, majka živih.*

---

176 Usp. *2 Kor* 11, 2.
177 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 63: AAS 57 (1965.) 64.
178 Usp. *1 Kor* 7, 34-35.
179 AUGUSTIN, *De sancta virginitate,* 3, 3: CSEL 41, 237 (PL 40, 398).
180 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 63: AAS 57 (1965.) 64.
181 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 64: AAS 57 (1965.) 64.
182 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 64: AAS 57 (1965.) 64.
183 AUGUSTIN, *Sermo,* 186, 1: PL 38, 999.
184 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 56: AAS 57 (1965.)*,* 60.
185 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* 3, q. 30, a. 1, c: Ed. Leon. 11, 315.

Stavak 3.

OTAJSTVA KRISTOVA ŽIVOTA

512 U pogledu Kristova života Vjerovanje govori samo o otajstvima utjelovljenja (začeće i rođenje) i Pashe (muka, raspeće na križ, smrt, sahrana, silazak nad pakao, uskrsnuće, uzašašće). Ništa izričito ne govori o otajstvima Isusova skrovitog i javnog života, ali članci vjere o Isusovu utjelovljenju i Pashi, *osvjetljuju sav* Kristov zemaljski život. 1163
»Sve ono što je Isus činio i učio do dana kad je uznesen« (*Dj* 1, 1-2) *mora se promatrati u svjetlu otajstava Božića i Pashe.*

513 Već prema okolnostima, kateheza će razvijati svekoliko 426, 561
bogatstvo Isusovih otajstava. Ovdje je dovoljno naznačiti neke stavke zajedničke svim otajstvima Kristova života *(I)*, da bismo kasnije naglasili glavna Otajstva Isusova skrovitog *(II)* i javnog *(III)* života.

I. Sav je Kristov život otajstvo

514 U evanđeljima nema mnogo toga što zanima ljudsku znatiželju u odnosu na Isusa. Gotovo ništa se ne kaže o njegovu životu u Nazaretu, a ne govori se ni o značajnom dijelu njegova javnog života.[186] Ono što je sadržano u evanđeljima, bilo je napisano »da vjerujete: Isus je Krist, Sin Božji, i da vjerujući imate život u imenu njegovu« (*Iv* 20, 31).

515 Evanđelja su napisali ljudi koji su među prvima povjerovali[187] 126
i poželjeli s drugima podijeliti svoju vjeru. Spoznavši u vjeri tko je Isus, mogli su u cijelom njegovu zemaljskom životu prepoznavati i obznanjivati tragove njegova otajstva. Od povoja rođenja[188] do octa muke[189] i ubrusa uskrsnuća,[190] sve je u Isusovu životu znak njegova otajstva. Kroz njegove čine, njegova čudesa, njegove riječi objavljeno je da »u njemu tjelesno prebiva sva punina božanstva« (*Kol* 2, 9). I 609, 774
tako se njegovo čovještvo pokazuje kao »sakrament«, tj. znak i oruđe

[186] Usp. *Iv* 20, 30.
[187] Usp. *Mk* 1, 1; *Iv* 21, 24.
[188] Usp. *Lk* 2, 7.
[189] Usp. *Mt* 27, 48.
[190] Usp. *Iv* 20, 7.

477 njegova boštva i spasenja koje ono donosi: što bijaše vidljivo u njegovu zemaljskom životu vodilo je k nevidljivom otajstvu njegova božanskog sinovstva i njegova otkupiteljskog poslanja.

Opće crte Isusovih otajstava

65 **516** Sav Kristov život jest *objava* Oca: njegove riječi i djela, njegova šutnja i trpljenje, njegov način postojanja i govorenja. Isus može reći: »Tko vidi mene, vidi Oca« (*Iv* 14, 9), a Otac: »Ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte!« (*Lk* 9, 35). Budući da se naš Gospodin
2708 utjelovio da izvrši Očevu volju,[191] i najmanji potezi njegovih otajstava očituju ljubav Božju prema nama.[192]

606 **517** Sav je Kristov život otajstvo *otkupljenja*. Otkupljenje nam
1115 prije svega dolazi po krvi križa,[193] ali to otajstvo je na djelu u cijelom Kristovu životu: već u njegovu utjelovljenju kojim nas je, postavši siromašan, obogatio svojim siromaštvom;[194] u njegovu skrovitom životu koji, njegovom podložnošću,[195] popravlja našu nepokornost; u njegovoj riječi koja čisti slušatelje;[196] u liječenjima i izgonima zloduhâ što ih je vršio, po kojima je »uzeo naše slabosti i ponio boli« (*Mt* 8, 17);[197] u njegovu uskrsnuću kojim nas opravdava.[198]

668, 2748 **518** Sav Kristov život je otajstvo *ponovnog okupljanja svega pod jednu glavu* [*rekapitulacija*]. Što god je Isus učinio, rekao i trpio, imalo je za cilj da palog čovjeka obnovi u njegovu prvotnom pozivu:

> »Kada se utjelovio i postao čovjekom, sažeto je ponovio u sebi samom dugu povijest ljudi i ukratko nam pribavio spasenje, tako da smo u Kristu zadobili ono što bijasmo izgubili u Adamu, tj. da budemo na sliku i priliku Božju.«[199] »Upravo zato je Krist prošao kroza sve dobi života, da time povrati svim ljudima zajedništvo s Bogom.«[200]

---

[191] Usp. *Heb* 10, 5-7.
[192] Usp. *1 Iv* 4, 9.
[193] Usp. *Ef* 1, 7; *Kol* 1, 13-14 (Vulgata); *1 Pt* 1, 18-19.
[194] Usp. *2 Kor* 8, 9.
[195] Usp. *Lk* 2, 51.
[196] Usp. *Iv* 15, 3.
[197] Usp. *Iz* 53, 4.
[198] Usp. *Rim* 4, 25.
[199] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 18, 1: SC 211, 342-344 (PG 7, 932).
[200] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 18, 7: SC 211, 366 (PG 7, 937); usp. ISTI, *Adversus haereses,* 2,22,4,: SC 294, 220-222 (PG 7, 784).

Naše zajedništvo s Isusovim otajstvima

519 Svekoliko Kristovo bogatstvo je namijenjeno svakom čovjeku i 793
tvori dobro za svakog čovjeka.[201] Od svoga utjelovljenja »radi nas ljudi 602
i radi našeg spasenja«[202] sve do smrti »za naše grijehe« (*1 Kor* 15, 3) i uskrsnuća »za naše opravdanje« (*Rim* 4, 25), Krist nije živio svoj život za sebe, nego *za nas.* A i sada je »naš zagovornik kod Oca« (*1 Iv* 2, 1), »uvijek živ da se za nas zauzima« (*Heb* 7, 25). Sa svim što je živio i
trpio za nas jednom zauvijek, On ostaje uvijek »pred licem Božjim za 1085
nas« (*Heb* 9, 24).

520 U cijelom svom životu Isus se pokazuje kao *naš uzor*:[203] on je 459
»savršen čovjek«[204] koji nas poziva da postanemo njegovi učenici 359
i pođemo za njim; svojim poniženjem dao nam je primjer da ga 2607
nasljedujemo,[205] svojom nas molitvom privlači molitvi,[206] svojim siromaštvom poziva da slobodno prihvatimo oskudicu i progonstva.[207]

521 Sve što je Krist živio, on nam omogućuje *da mi to živimo u njemu i da on to živi u nama.* »Utjelovljenjem se naime Sin Božji na
neki način sjedinio sa svakim čovjekom«.[208] Pozvani smo da tvorimo 2715
jedno s njime; kao udovima svoga Tijela on nam daje učestvovati u 1391
onome što je sam živio u svome tijelu za nas i kao naš uzor:

> »Moramo u sebi nastavljati i nadopunjati stanja i otajstva Isusova i često ga moliti da ih sam dovrši i ostvari u nama i u čitavoj svojoj Crkvi [...]. Sin je naime Božji naumio da uspostavi zajedništvo te svoja ostajstva u nama i u svoj svojoj Crkvi [...] nekako proširi i nastavi po milostima koje nam želi priopćiti i plodovima što ih tim otajstvima želi u nama izvesti. Na taj ih način želi u nama dovršiti«.[209]

---

[201] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptor hominis,* 11: AAS 71 (1979.) 278.
[202] *Nicejsko-Carigradsko vjerovanje*: DS 150.
[203] Usp. *Rim* 15, 5; *Fil* 2, 5.
[204] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 38: AAS 58 (1966.) 1055.
[205] Usp. *Iv* 13, 15.
[206] Usp. *Lk* 11, 1.
[207] Usp. *Mt* 5, 11-12.
[208] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966.) 1042.
[209] IVAN EUDES, *Le royaume de Jésus*, 3, 4: *Oeuvres complètes*, sv. 1, Vannes 1905., str. 310-311.

II. Otajstva Isusova djetinjstva i skrovitog života

PRIPRAVE

522 Dolazak Sina Božjega na zemlju događaj je takve važnosti da
711, 762 ga je Bog htio kroz vjekove pripraviti. Obrede i žrtve, likove i znakove »Prvog saveza«,[210] sve usmjerava prema Kristu; naviješta ga po ustima proroka koji se smjenjuju u Izraelu. Uostalom, i u srcu pogana budi nejasno iščekivanje tog dolaska.

712-720 **523** *Sveti je Ivan Krstitelj* neposredni preteča Gospodinov,[211] poslan da mu pripravi put.[212] »Prorok Svevišnjega« (*Lk* 1, 76), najveći je i posljednji[213] od svih proroka;[214] njime započinje evanđelje:[215] već iz majčina krila[216] pozdravlja Kristov dolazak i nalazi svoju radost u tome da bude »prijatelj zaručnika« (*Iv* 3, 29), kojega označuje kao »Jaganjca Božjega [...] koji oduzima grijeh svijeta« (*Iv* 1, 29). Prethodeći Isusu »u duhu i sili Ilijinoj« (*Lk* 1, 17), Ivan svjedoči za nj propovijedanjem, krštenjem obraćenja i na kraju svojim mučeništvom.[217]

1171 **524** Slaveći svake godine *bogoslužje došašća,* Crkva proživljuje to iščekivanje Mesije: ulazeći u zajedništvo s dugom pripravom prvoga Spasiteljeva dolaska, vjernici pobuđuju žarku želju za njegovim drugim dolaskom.[218] Slavljem Pretečina rođenja i mučeništva Crkva se sjedinjuje s njegovom željom: »On treba da raste, a ja da se umanjujem« (*Iv* 3, 30).

---

[210] Usp. *Heb* 9, 15.
[211] Usp. *Dj* 13, 24.
[212] Usp. Mt 3, 3.
[213] Usp. *Lk* 7, 26.
[214] Usp. *Mt* 11, 13.
[215] Usp. *Dj* 1, 22; *Lk* 16, 16.
[216] Usp. *Lk* 1, 41.
[217] Usp. *Mk* 6, 17-29.
[218] Usp. *Otk* 22, 17.

Božićno otajstvo

525 Isus je rođen u skromnosti staje, u siromašnoj obitelji;[219] priprosti pastiri prvi su svjedoci događaja. U tom ubоštvu očituje se slava neba.[220] 437
Crkva ne prestaje pjevati slavu te noći: 2443

> »Djevica danas rađa Vječitoga;
> a zemlja Nedostupnome dariva špilju.
> Anđeli s pastirima slavoslove;
> a mudraci, predvođeni zvijezdom, dolaze da mu se poklone.
> Jer kao nejako dijete radi nas rodi se
> vječni Bog!«[221]

526 »Postati kao djeca« naspram Bogu uvjet je za ulazak u Kraljevstvo;[222] zato se treba poniziti,[223] treba postati malen; štoviše, treba nam se »nanovo roditi odozgo« (*Iv* 3, 7), roditi od Boga[224] i tako postati djecom Božjom[225] (*Iv* 1, 12). Božićno otajstvo se u nama ispunja kada se Krist u nama »oblikuje«.[226] Božić je otajstvo te »čudesne razmjene«:

> »O čudesne li razmjene! Stvoritelj roda uzevši oduhovljeno tijelo udostojao se roditi od Djevice; bez sjemena posta čovjekom i obdari nas svojim boštvom.«[227] 460

Otajstvo Isusova djetinjstva

527 *Obrezanje* Isusovo, osam dana nakon rođenja,[228] znak je njegova uključenja u Abrahamovo potomstvo, u narod Saveza, njegova podlaganja Zakonu[229] i osposobljavanja za bogoštovlje Izraelovo na 580
kojem će sudjelovati tijekom cijelog života. Isti je znak pralik »Kristova 1214
obrezanja«, to jest krsta.[230]

---

219 Usp. *Lk* 2, 6-7.
220 Usp. *Lk* 2, 8-20.
221 ROMAN SLATKOPOJAC (MELODUS), *Kontakion*, 10, *In diem Nativitatis Christi*, Pooemium: SC 110, 50.
222 Usp. *Mt* 18, 3-4.
223 Usp. *Mt* 23, 12.
224 Usp. *Iv* 1, 13.
225 Usp. *Iv* 1, 12.
226 Usp. *Gal* 4, 19.
227 *Svetkovina svete Bogorodice Marije,* antifona za I. i II. večernju: *Liturgia Horarum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1973. str. 385 i 397.
228 Usp. *Lk* 2, 21.
229 Usp. *Gal* 4, 4.
230 Usp. *Kol* 2, 11-13.

439 528 *Bogojavljenje* je očitovanje Isusa kao Mesije Izraelova, Sina Božjega i Spasitelja svijeta. Zajedno s Isusovim krštenjem u Jordanu i svadbom u Kani,[231] ono slavi poklon »mudraca« s Istoka Isusu.[232] U tim »mudracima«, koji predstavljaju okolne poganske religije, evanđelje vidi prvine naroda koji u utjelovljenju primaju Blagovijest spasenja. Dolazak mudraca u Jeruzalem da se poklone židovskom kralju[233] pokazuje kako oni, u mesijanskom svjetlu Davidove zvijezde,[234] traže u Izraelu onoga koji će biti kralj narodâ.[235] Njihov dolazak naznačuje da pogani ne mogu upoznati Isusa i klanjati mu se kao Sinu Božjemu i Spasitelju svijeta ako se ne okrenu Židovima[236] i ne prime od njih
711-716 mesijansko obećanje sadržano u Starom zavjetu.[237] Bogojavljenje
122 očituje kako »u obitelj praotaca«[238] ulazi »veliko mnoštvo naroda«, postižući »*izraelsko dostojanstvo*«.[239]

583 529 *Prikazanje Isusa u hramu*[240] predstavlja ga kao Prvorođenca koji pripada Gospodinu.[241] U Šimunu i Ani svekoliko Izraelovo iščekivanje dolazi *ususret* svojem Spasitelju (bizantska predaja tako naziva
439 događaj). Isus je prepoznat kao dugo iščekivani Mesija, »svjetlo naroda« i »slava Izraela«, ali i kao »znak protivljenja«. Mač boli prorečen Mariji
614 naviješta drugi prinos, savršen i jedincat, onaj na križu, koji će darovati spasenje što ga Bog pripravi »pred licem sviju naroda«.

530 *Bijeg u Egipat* i pokolj nevine djece[242] očituju suprotstavljanje tame svjetlu: »K svojima dođe i njegovi ga ne primiše« (*Iv* 1, 11).
574 Cjelokupni Kristov život bit će u znaku progona. Njegovi dijele s njim

---

[231] Usp. *Svetkovina Bogojavljenja*, antifona za »Veliča«, II. večernja: *Liturgia Horarum*, tipsko izd., sv. 1, Typis Polyglottis Vaticanis 1973., str. 465.

[232] Usp. *Mt* 2, 1.

[233] Usp. *Mt* 2, 2.

[234] Usp. *Br* 24, 17; *Otk* 22, 16.

[235] Usp. *Br* 24, 17-19.

[236] Usp. *Iv* 4, 22.

[237] Usp. *Mt* 2, 4-6.

[238] LEON VELIKI, *Sermo*, 33,3: CCL 138, 173 (PL 54, 242).

[239] *Vazmeno bdjenje*, Molitva nakon trećeg čitanja: *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 277.

[240] Usp. *Lk* 2, 22-39.

[241] Usp. *Izl* 13, 12-13.

[242] Usp. *Mt* 2, 13-18.

tu sudbinu.[243] Povratak iz Egipta[244] podsjeća na Izlazak[245] i prikazuje Isusa kao konačnog osloboditelja.

Otajstva Isusova skrovitog života

531 Tijekom većeg dijela života, Isus je dijelio stanje goleme većine ljudi: svakodnevni život bez prividne veličine, život ručnog rada, židovski vjerski život podvrgnut Božjem Zakonu,[246] život u zajednici. 2427
O svemu tom razdoblju objavljeno nam je da Isus bijaše roditeljima podložan[247] i da »napredovaše u mudrosti, dobi i milosti kod Boga i ljudi« (*Lk* 2, 52).

532 Isusovim pokoravanjem svojoj majci i zakonitom ocu
ostvaruje se savršeno obdržavanje četvrte zapovijedi. To podlaganje 2214-2220
je slika sinovske poslušnosti nebeskom Ocu. Svakodnevno Isusovo
pokoravanje Josipu i Mariji nagovijestilo je i predoznačilo pokoravanje 612
molitve u vrtu: »ne moja [...] volja« (*Lk* 22, 42). Kristovom poslušnošću u svakodnevici skrovitog života već je započelo djelo obnove onoga što Adamov neposluh bijaše razorio.[248]

533 Skroviti nazaretski život dopušta svakom čovjeku da bude u zajedništvu s Isusom na najredovitijim putovima svakodnevnog života:

> »Nazaretska je kuća škola u kojoj počinjemo upoznavati Kristov život.
> To je škola evanđelja. [...] Ponajprije nas uči *šutjeti*. O kad bi se u nama 2717
> obnovila cijena šutnje, toga divnog i tako potrebnog ozračja duše! [...] Osim toga, uči nas *živjeti u obitelji*. Neka nas Nazaret podsjeti što je obitelj, što
> je zajedništvo obiteljske ljubavi, što njezina ljepota jednostavna i stroga, 2204
> što njezin značaj nepovrediv i svet. Ovdje napokon upoznajemo disciplinu *rada*. O nazaretski dome, kućo Sina drvodjeljina, želimo baš ovdje shvatiti i slaviti doduše strogi, ali i otkupiteljski zakon ljudskog napora. [...] Želimo na kraju pozdraviti radnike cijelog svijeta i pokazati im veliki uzor – njihova
> božanskog Brata.«[249] 2427

---

243 Usp. *Iv* 15, 20.
244 Usp. *Mt* 2, 15.
245 Usp. *Hoš* 11, 1.
246 Usp. *Gal* 4, 4.
247 Usp. *Lk* 2, 51.
248 Usp. *Rim* 5, 19.
249 PAVAO VI., *Homilija u crkvi Navještenja Blažene Djevice Marije u Nazaretu*, 5. siječnja. 1964.: AAS 56 (1964.) 167-168.

583 534 *Našašće Isusa u Hramu*[250] jedini je događaj koji razbija šutnju
2599 evanđelja o skrovitim Isusovim godinama. Isus nam tu daje nazreti otajstvo njegova potpunog posvećenja poslanju koje izvire iz njegova božanskog sinovstva: »Niste li znali da mi je biti u onome što je Oca mojega?« (*Lk* 2, 49). Marija i Josip »nisu razumjeli« tih riječi, nego
964 ih primiše u vjeri, a Marija ih je »čuvala u svom srcu« (*Lk* 2, 51), sve vrijeme koje je Isus ostao skriven u tišini običnog života.

III. Otajstva Isusova javnog života

Isusovo krštenje

535 Početak[251] Isusova javnog života jest njegovo krštenje od Ivana u
719-720 Jordanu.[252] Ivan je propovijedao »krštenje obraćenja na otpuštenje grijeha« (*Lk* 3, 3). Mnoštvo je grešnika, carinika i vojnika,[253] farizeja i saduceja[254] i bludnica[255] dolazilo da ih on krsti. Tako pristupi i Isus. Krstitelj
701 oklijeva, Isus traži i prima krštenje. Tada Duh Sveti, u liku goluba, siđe na Isusa a glas s neba zaori: »Ovo je Sin moj, ljubljeni« (*Mt* 3, 13-17).
438 To je očitovanje (»Epifania«) Isusa kao Mesije Izraelova i Sina Božjega.

536 Krštenje je, s njegove strane, prihvaćanje i početak poslanja
606 Sluge patnika. On pristaje da se uvrsti među grešnike;[256] on je »Jaganjac Božji koji oduzima grijeh svijeta« (*Iv* 1, 29) i već anticipira »krštenje«
1224 svoje okrutne smrti.[257] Zapravo dolazi da izvrši »svu pravednost« (*Mt* 3, 15), tj. da se podvrgne posve volji svog Oca: prihvaća s ljubavlju krštenje smrti za oproštenje naših grijeha.[258] Na to prihvaćanje odgovara
444 glas Oca koji nalazi svu milinu u Sinu.[259] I Duh, kojeg Isus posjeduje
727 u punini već od začeća, dolazi da »ostane« na njemu.[260] Isus će mu biti
739 izvor za cijelo čovječanstvo. Pri njegovu krštenju »otvaraju se nebesa«

---

[250] Usp. *Lk* 2, 41-52.
[251] Usp. *Lk* 3, 23.
[252] Usp. *Dj* 1, 22.
[253] Usp. *Lk* 3, 10-14.
[254] Usp. *Mt* 3, 7.
[255] Usp. *Mt* 21, 32.
[256] Usp. *Iz* 53, 12.
[257] Usp. *Mk* 10, 38; *Lk* 12, 50.
[258] Usp. *Mt* 26, 39.
[259] Usp. *Lk* 3, 22; *Iz* 42, 1.
[260] Usp. *Iv* 1, 32-33; *Iz* 11, 2.

(*Mt* 3, 16) koja Adamov grijeh bijaše zatvorio; silaskom Isusa i Duha posvećene su i vode, kao predigra novoga stvaranja.

537 Krštenjem se kršćanin sakramentalno suobličuje Isusu, kojemu je krštenje bilo predokus smrti i uskrsnuća; kršćanin treba ući u to otajstvo poniznog sniženja i skrušenja, treba sići u vodu s Isusom da s njim uzađe, ponovo se rodi iz vode i Duha, da u Sinu postane ljubljeni sin Očev i »hodi u novosti života« (*Rim* 6, 4): 1262

> »Po krštenju silazimo u grob zajedno s Kristom, da mognemo s njim i uskrsnuti; silazimo s njim da bismo mogli i uzaći s njim; uzlazimo s njim da bismo mogli biti i proslavljeni s njim«.[261] 628
>
> »Sve što se zbilo u Kristu daje nam shvatiti da, nakon uranjanja u vodu, Duh Sveti s nebesa nad nama lebdi te, posvojeni Očevim glasom, postajemo djeca Božja.«[262]

Napastovanje Isusa

538 Evanđelja govore o razdoblju Isusove samoće u pustinji neposredno nakon što ga je Ivan krstio: »I odmah ga Duh nagna u pustinju« (*Mk* 1, 12) gdje Isus ostade četrdeset dana posteći; bijaše sa zvijerima 394
a anđeli mu služahu.[263] Kad je to vrijeme završilo, Sotona ga je tri puta napastovao tražeći da iskuša njegovo sinovsko držanje prema Bogu. 518
Isus je te napade, koji obnavljaju napastovanja Adama u raju i Izraela u pustinji, odbio te se i đavao od njega udaljio »do druge prilike« (*Lk* 4, 13).

539 Evanđelisti ističu spasenjski smisao toga tajanstvenog događaja. Kao novi Adam, Isus je ostao vjeran dok je prvi popustio napasti. Isus 397
savršeno ispunjava poziv Izraelov: nasuprot onima koji su nekoć tijekom četrdeset godina iskušavali Boga u pustinji,[264] Krist se objavljuje kao 385
Sluga Božji u svemu poslušan božanskoj volji. Tako je Isus pobjednik đavla: on je svezao jakoga da mu otme plijen.[265] Isusova pobjeda nad napasnikom u pustinji nagovješćuje pobjedu muke, posvemašnju 609
poslušnost njegove sinovske ljubavi prema Ocu.

---

261 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio,* 40,9: SC 358, 216 (PG 36, 369).

262 HILARIJE POATJERSKI, *In evangelium Matthaei,* 2, 6: SC 254, 110 (PL 9, 927).

263 Usp. *Mk* 1, 13.

264 Usp. *Ps* 95, 10.

265 Usp. *Mk* 3, 27.

2119 540 Napastovanje Isusa očituje kakvo je mesijanstvo Sina Božjega, suprotno onome što mu ga predlaže Sotona i koje mu ljudi[266] žele
519, 2849 pripisati. Zato je Krist pobijedio napasnika *za nas:* »Nemamo takva Velikog svećenika koji ne bi mogao biti supatnik u našim slabostima, nego koji je u svemu iskušan kao i mi, osim u grijehu« (*Heb* 4, 15).
1438 Crkva se svake godine četrdesetdnevnom *korizmom* sjedinjuje s Isusovim otajstvom u pustinji.

»Kraljevstvo Božje je blizu«

541 »Pošto je Ivan bio predan, otiđe Isus u Galileju. Propovijedao je evanđelje Božje: ‘Ispunilo se vrijeme, približilo se kraljevstvo
2816 Božje! Obratite se i vjerujte evanđelju!’« (*Mk* 1, 14-15). »Krist je, da
763 bi ispunio Očevu volju, na zemlji ustanovio nebesko kraljevstvo.«[267] A volja je Očeva, »uzdići ljude da imaju udjela u božanskom životu«.[268] I to čini sabirući ljude oko svoga Sina, Isusa Krista. Taj zbor je Crkva,
669, 768, 865 koja na Zemlji predstavlja »klicu i početak« kraljevstva Božjega.[269]

2233 542 Krist je u središtu toga ujedinjavanja ljudi u »Božju obitelj«. On ih oko sebe saziva svojom Riječju, svojim »znakovima« koji očituju kraljevstvo Božje, slanjem svojih učenika. Dolazak svoga kraljevstva On će ostvariti nadasve velikim otajstvom svoga Vazma: svojom smrću na križu i uskrsnućem. »Kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući
789 k sebi« (*Iv* 12, 32). »Svi su ljudi pozvani na sjedinjenje s Kristom«.[270]

Navještaj kraljevstva Božjega

543 *Svi su ljudi* pozvani ući u Kraljevstvo. Naviješteno najprije sinovima Izraela,[271] mesijansko je kraljevstvo određeno da primi ljude
764 svih naroda.[272] Za pristup u nj potrebno je prihvatiti Isusovu Riječ:

> »Gospodinova se riječ prispodablja sjemenu posijanom na njivi: koji s vjerom slušaju i Kristovu se malenom stadu pribrajaju, prihvatili su sámo

---

[266] Usp. *Mt* 16, 21-23.

[267] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 3: AAS 57 (1965.) 6.

[268] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 2: AAS 57 (1965.), 5-6.

[269] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 5: AAS 57 (1965.) 8.

[270] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 3: AAS 57 (1965.) 6.

[271] Usp. *Mt* 10, 5-7.

[272] Usp. *Mt* 8, 11; 28, 19.

Kraljevstvo; potom sjeme vlastitom snagom klija i raste sve do vremena žetve.«[273]

544 Kraljevstvo pripada *siromašnima i malenima,* tj. onima koji ga 709
primaju ponizna srca. Isus je poslan da bude »blagovjesnik siromasima« 2443
(*Lk* 4, 18).[274] Njih proglašava blaženima jer je »kraljevstvo nebesko 2546
njihovo!« (*Mt* 5, 3); »malenima« se Otac udostojao objaviti ono što mudrima i umnima ostaje skriveno.[275] Isus od jasala do križa dijeli život siromaha, poznaje glad,[276] žeđ[277] i oskudicu.[278] Štoviše, poistovjećuje se sa svakom vrstom siromaha i djelotvornu ljubav prema njima čini uvjetom za ulazak u svoje kraljevstvo.[279]

545 Isus poziva *grešnike* na kraljevsku gozbu: »Nisam došao zvati 1443
pravednike, nego grešnike« (*Mk* 2, 17).[280] Pozivajući ih na obraćenje, 588
bez kojeg nema ulaska u kraljevstvo, Isus im riječima i činima pokazuje 1846
neizmjerno milosrđe svoga Oca[281] i neizmjernu »radost« koja biva »na 1439
nebu zbog jednog obraćenog grešnika« (*Lk* 15, 7). Najviši dokaz takve ljubavi bit će žrtva vlastitog života »na otpuštenje grijeha« (*Mt* 26, 28).

546 Isus poziva na ulazak u kraljevstvo služeći se *prispodobama*, 2613
koje su osobit izraz njegova naučavanja.[282] Njima poziva na kraljevsku gozbu,[283] ali traži i korjenito opredjeljenje: za postignuće kraljevstva potrebno je »prodati« sve;[284] ne dostaju riječi, nužna su djela.[285] Prispodobe su kao ogledalo čovjeku: prima li Riječ kao što ga prima kamenito tlo ili kao dobra zemlja?[286] Kako se služi primljenim

---

[273] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 5: AAS 57 (1965.) 7.
[274] Usp. *Lk* 7, 22.
[275] Usp. *Mt* 11, 25.
[276] Usp. *Mk* 2, 23-26; *Mt* 21, 18.
[277] Usp. *Iv* 4, 6-7; 19, 28.
[278] Usp. *Lk* 9, 58.
[279] Usp. *Mt* 25, 31-46.
[280] Usp. *1 Tim* 1, 15.
[281] Usp. *Lk* 15, 11-32.
[282] Usp. *Mk* 4, 33-34.
[283] Usp. *Mt* 22, 1-14.
[284] Usp. *Mt* 13, 44-45.
[285] Usp. *Mt* 21, 28-32.
[286] Usp. *Mt* 13, 3-9.

talentima?[287] U srcu prispodobâ prikriveno stoji Isus i kraljevstvo prisutno u svijetu. Treba ući u kraljevstvo, tj. postati Kristovim
542 učenicima da se upoznaju »otajstva kraljevstva nebeskoga« (*Mt* 13, 11). Za one koji ostaju »vani« (*Mk* 4, 11), sve i dalje ostaje zagonetno.[288]

Znakovi kraljevstva Božjega

670 547 Isus popraćuje svoje riječi mnogim »čudesima, djelima i znamenjima« (*Dj* 2, 22), koja očituju da je u njemu prisutno kraljevstvo.
439 Oni svjedoče da je Isus naviješteni Mesija.[289]

548 Znakovi što ih Isus čini svjedoče da ga je Otac poslao.[290] Oni
156 pozivaju na vjeru u njega.[291] Onima koji mu se obraćaju s vjerom,
2616 on daje ono što traže.[292] Tada čudesa učvršćuju vjeru u onoga koji
574 vrši djela svog Oca: svjedoče da je on Sin Božji.[293] Ali ona mogu biti također povod i sablazni.[294] Ne idu za tim da zadovolje znatiželju i želje
447 nečeg magijskoga. Premda su mu čudesa tako očita, Isus je od nekih odbačen;[295] optužuju ga čak da djeluje uz pomoć demonâ.[296]

549 Oslobađajući neke ljude od zemaljskih zala gladi,[297] nepravde,[298]
1503 bolesti i smrti,[299] Isus je činio mesijanske znakove; on nije dakako došao ukloniti odavde sva zla,[300] nego ljude osloboditi od najgorega ropstva:
440 grijeha,[301] koji ih priječi u njihovu pozivu djece Božje i uzrok je svih ljudskih porobljenja.

---

[287] Usp. *Mt* 25, 14-30.
[288] Usp. *Mt* 13, 10-15.
[289] Usp. *Lk* 7, 18-23.
[290] Usp. *Iv* 5, 36; 10, 25.
[291] Usp. *Iv* 10, 38.
[292] Usp. *Mk* 5, 25-34; 10, 52; itd.
[293] Usp. *Iv* 10, 31-38.
[294] Usp. *Mt* 11, 6.
[295] Usp. *Iv* 11, 47-48.
[296] Usp. *Mk* 3, 22.
[297] Usp. *Iv* 6, 5-15.
[298] Usp. *Lk* 19, 8.
[299] Usp. *Mt* 11, 5.
[300] Usp. *Lk* 12, 13.14; *Iv* 18, 36.
[301] Usp. *Iv* 8, 34-36.

550 Dolazak kraljevstva Božjega poraz je kraljevstva Sotonina:[302] 394
»Ako ja po Duhu Božjem izgonim đavle, zbilja je došlo k vama kraljevstvo Božje« (*Mt* 12, 28). Isusovi *egzorcizmi* oslobađaju ljude od 1673
demonskog mučenja.[303] Oni unaprijed označuju veliku pobjedu Isusovu nad »knezom ovoga svijeta«.[304] Kraljevstvo će Božje biti konačno 440, 2816
uspostavljeno Kristovim križem: »Bog zavlada s drveta«.[305]

»Ključevi kraljevstva«

551 U početku javnog života Isus je izabrao dvanaestoricu muževa 858
da budu s njim i sudjeluju u njegovu poslanju;[306] zato im je dao udjela u svojoj vlasti i poslao ih »propovijedati kraljevstvo Božje i liječiti bolesne« (*Lk* 9, 2). Oni ostaju stalno pridruženi kraljevstvu Krista, koji 765
po njima vodi Crkvu:

> »Ja vam stoga u baštinu predajem kraljevstvo što ga je meni predao moj Otac: da jedete i pijete za mojim stolom u kraljevstvu mojemu i sjedite na prijestoljima sudeći dvanaest plemena Izraelovih« (*Lk* 22, 29-30).

552 U zboru Dvanaestorice Šimun Petar zauzima prvo mjesto.[307] Isus 880
mu je povjerio jedinstveno poslanje. Zahvaljujući objavi primljenoj od 153
Oca, Petar je ispovjedio: »Ti si Krist-Pomazanik, Sin Boga živoga« 442
(*Mt* 16, 16). Tad mu je Gospodin rekao: »Ti si Petar-Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati« (*Mt* 16, 18). Krist, »kamen živi«[308] jamči svojoj Crkvi, utemeljenoj na Petru, pobjedu nad silama smrti. Poradi vjere koju je ispovjedio Petar 424
će ostati neoboriva stijena Crkve. Poslanje će mu biti čuvati vjeru u njezinoj cjelovitosti i utvrđivati svoju braću.[309]

553 Isus je predao Petru osobitu vlast: »Tebi ću dati ključeve kra- 381
ljevstva nebeskoga, pa što god svežeš na zemlji, bit će svezano na nebesima« (*Mt* 16, 19). »Vlast ključeva« označava autoritet upravljanja

---

[302] Usp. *Mt* 12, 26.
[303] Usp. *Lk* 8, 26-39.
[304] Usp. *Iv* 12, 31.
[305] VENANCIJE FORTUNAT, Himan »Vexilla Regis« (»Barjaci kreću Kraljevi«): MGH 1/4/1, 34 (PL 88, 96).
[306] Usp. *Mk* 3, 13-19.
[307] Usp. *Mk* 3, 16; 9, 2; *Lk* 24, 34; *1 Kor* 15, 5.
[308] Usp. *1 Pt* 2, 4.
[309] Usp. *Lk* 22, 32.

kućom Božjom, što je Crkva. Isus, »dobri Pastir« (*Iv* 10, 11), tu je
1445 zadaću potvrdio nakon uskrsnuća: »Pasi ovce moje« (*Iv* 21, 15-17). Vlast »vezanja i razrješivanja« označuje autoritet opraštanja grijeha, prosuđivanja u području nauka i disciplinskih mjera u Crkvi. Isus je taj
641, 881 autoritet predao Crkvi po službi apostola[310], napose Petra, kojemu su jedinomu izričito povjereni ključevi kraljevstva.

Predokus kraljevstva: preobraženje

554 Od dana kad je Petar ispovjedio da Isus jest Krist, Sin Boga živoga, Učitelj »poče [...] upućivati učenike kako treba da pođe u Jeruzalem, da mnogo pretrpi [...] da bude ubijen i treći dan da uskrsne«
697, 2600 (*Mt* 16, 21). Petar se toj najavi usprotivio,[311] drugi je nisu razumjeli.[312] U tom je kontekstu smješten tajanstveni događaj Isusova preobraženja[313] na visokom brdu, pred trojicom od njega izabranih svjedoka: Petra, Jakova i Ivana. Lice i Isusova odjeća zablistaše sjajem, pojaviše se Mojsije i Ilija govoreći »o njegovu Izlasku, što se doskora imao ispuniti u Jeruzalemu« (*Lk* 9, 31); uto ih oblak zasjeni a glas s neba zaori: »Ovo
444 je Sin moj, izabranik! Njega slušajte« (*Lk* 9, 35).

555 Na trenutak Isus očituje svoju božansku slavu, potvrđujući tako Petrovu ispovijest. Objavljuje da »za ulazak u svoju slavu« (*Lk* 24, 26)
2576, 2583 mora proći preko križa u Jeruzalemu. Mojsije i Ilija bijahu vidjeli slavu Božju na brdu; Zakon i proroci bijahu nagovijestili Mesijina trpljenja.[314] Isusova je muka upravo volja Očeva: Sin djeluje kao Sluga Božji.[315]
257 Oblak označuje prisutnost Duha Svetoga; »Pokazalo se čitavo Trojstvo: Otac u glasu; Sin u čovjeku, Duh u svijetlom oblaku«:[316]

> »Preobrazio si se na gori, Kriste Bože, i učenici tvoji vidješe slavu tvoju koliko im to bijaše moguće, da znadu, kad te budu gledali kako te razapinju, da dragovoljno podnosiš muku, a svijetu propovijedaju, da si ti doista Očev odsjev.«[317]

---

[310] Usp. *Mt* 18, 18.

[311] Usp. *Mt* 16, 22-23.

[312] Usp. *Mt* 17, 23; *Lk* 9, 45.

[313] Usp. *Mt* 17, 1-8 par.; *2 Pt* 1, 16-18.

[314] Usp. *Lk* 24, 27.

[315] Usp. *Iz* 42, 1.

[316] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* 3, q. 45, a. 4, ad 2: Ed. Leon. 11, 433.

[317] *Bizantska liturgija, Kondak svetkovine Preobraženja Gospodnjega*: Μηναία τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, sv. 6, Rim 1901., str. 341.

556 Na pragu javnoga života: krštenje; na pragu Pashe: preobraženje. Isusovim krštenjem »očitovano je otajstvo prvog preporođenja: naše krštenje«; preobraženje je »sakrament drugog preporođenja: našeg 1003
uskrsnuća«.[318] Već sada, po Duhu Svetomu koji djeluje u sakramentu Tijela Kristova, mi imamo udjela u Gospodinovu uskrsnuću. Preobraženje nam pruža predokus slavnog Kristova dolaska, »kada će preobraziti ovo naše bijedno tijelo i suobličiti ga tijelu svome slavnome« (*Fil* 3, 21). Ali nas podsjeća i na to da »nam je kroz mnoge nevolje ući u kraljevstvo Božje« (*Dj* 14, 22):

> »Petar to još nije shvaćao kada je na brdu poželio živjeti s Kristom.[319] Tu sreću ti je, Petre, Krist osigurao poslije smrti. A sada ti kaže: Siđi da se trudiš na zemlji, da služiš na zemlji, da budeš prezren i razapet na zemlji. Sišao je Život da bude ubijen; sišao je Kruh da ogladni; sišao je Put da se od puta umori; sišao je Izvor da ožedni; a ti odbijaš da trpiš?«[320]

Isusov put u Jeruzalem

557 »Kad je došlo vrijeme da bude uzet, Isus odlučno krenu u Jeruzalem« (*Lk* 9, 51).[321] Tom je odlukom pokazao da uzlazi u Jeruzalem pripravan da umre. U tri navrata najavio je svoju muku i svoje uskrsnuće.[322] Krećući prema Jeruzalemu kaže: »Ne priliči da prorok umre izvan Jeruzalema« (*Lk* 13, 33).

558 Isus podsjeća na mučeništvo proroka koji su bili usmrćeni u Jeruzalemu.[323] Ipak, ne prestaje pozivati Jeruzalem da se okupi oko njega: »Jeruzaleme [...] koliko li puta htjedoh okupiti djecu tvoju kao što kvočka okuplja piliće pod krila, ali vi niste htjeli!« (*Mt* 23, 37b). Kad je stigao na domak Jeruzalemu, Isus plače nad gradom[324] i još jednom očituje želju svoga srca: »O kad bi i ti u ovaj dan spoznao što je za tvoj mir! Ali sada je skriveno tvojim očima« (*Lk* 19, 42).

---

318 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* 3, q. 45, a. 4, ad 2: Ed. Leon. 11, 433.

319 Usp. *Lk* 9, 33.

320 AUGUSTIN, *Sermo,* 78,6: PL 38, 492-493.

321 Usp. *Iv* 13, 1.

322 Usp. *Mk* 8, 31-33; 9, 31-32; 10, 32-34.

323 Usp. *Mt* 23, 37a.

324 Usp. *Lk* 19, 41.

ISUSOV MESIJANSKI ULAZAK U JERUZALEM

559 Kako će Jeruzalem primiti svoga Mesiju? Pošto se uvijek otimao pokušajima naroda da ga zakralji,[325] Isus izabire vrijeme i do u pojedinosti pripravlja svoj mesijanski ulazak u grad »Davida, oca svoga« (*Lk* 1, 32).[326] Klicali mu kao sinu Davidovu, onome koji donosi spasenje (»*Hosana*« znači: »Oh, spasi nas!«, »daj nam spasenje!«). Sada »Kralj slave« (*Ps* 24, 7-10) ulazi u svoj grad »jašući na magaretu« (*Zah* 9, 9): ne zadobiva Kćer Sionsku, sliku svoje Crkve, niti lukavošću niti nasiljem, nego poniznošću koja svjedoči za istinu.[327] Zato podanici
333 njegova kraljevstva, toga dana, jesu djeca[328] i »siromasi Božji«, koji mu kliču kao što su ga anđeli navijestili pastirima.[329] Njihovo klicanje »Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje« (*Ps* 118, 26) preuzela
1352 je Crkva u »Svet« euharistijskog bogoslužja kao uvod u spomen-čin Gospodinove Pashe.

550, 2816 560 *Isusov ulazak u Jeruzalem* očituje dolazak Kraljevstva koje će Kralj-Mesija uskoro ostvariti Pashom svoje smrti i Uskrsnuća. Slavljem ulaska Isusova u Jeruzalem, na Cvjetnicu, Crkva započinje
1169 Veliki tjedan.

Ukratko

561 *»Sav je Kristov život bio neprestano poučavanje: njegova šutnja, njegova znamenja, djela, molitva, ljubav prema čovjeku, njegovo opredjeljenje za male i siromašne, prihvaćanje potpune žrtve na križu za otkup svijeta, njegovo uskrsnuće, sve je to ostvarenje njegove Riječi i ispunjenje Objave.«*[330]

562 *Kristovi se učenici moraju njemu suobličiti sve dok se on ne oblikuje u njima.*[331] *»Zbog toga smo uključeni u otajstva njegova*

---

[325] Usp. *Iv* 6, 15.
[326] Usp. *Mt* 21, 1-11.
[327] Usp. *Iv* 18, 37.
[328] Usp. *Mt* 21, 15-16; *Ps* 8, 3.
[329] Usp. *Lk* 19, 38; 2, 14.
[330] IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Catechesi tradendae,* 9: AAS 71 (1979.) 1284.
[331] Usp. *Gal* 4, 19.

života, s njime smo suobličeni, suumrli i suuskrsnuli, dok ne budemo s njime suvladali«.[332]

563 *Bili pastiri ili mudraci, možemo ovdje susresti Boga samo klečeći pred betlehemskim jaslama i klanjajući mu se skrivenom u slabosti djeteta.*

564 *Svojom podložnošću Mariji i Josipu kao i svojim skromnim radom tijekom dugih godina u Nazaretu, Isus nam daje primjer svetosti u svagdanjem životu obitelji i rada.*

565 *Od početka javnog života u času krštenja, Isus je »Sluga« sav posvećen otkupiteljskom djelu koje će dovršiti u »krštenju« svoje muke.*

566 *Napastovanje u pustinji pokazuje Isusa, poniznog Mesiju koji slavi pobjedu nad Sotonom, snagom svoga punog pristanka naumu spasenja koji je Otac htio.*

567 *Kraljevstvo nebesko počinje na zemlji u Kristu. »To kraljevstvo započinje sjati ljudima u Kristovoj riječi, djelima i prisutnosti.«*[333] *Crkva je sjemenka i početak tog kraljevstva. Ključevi su kraljevstva povjereni Petru.*

568 *Isusovu preobraženju bio je cilj da učvrsti vjeru apostola u pogledu muke. Uzlazak na »visoko brdo« pripravlja uzlazak na Kalvariju. Krist, Glava Crkve, očituje ono što njegovo Tijelo sadrži i zrači u sakramentima: »nadu slave« (Kol* 1, 27*).*[334]

569 *Isus je dragovoljno uzišao u Jeruzalem, iako je znao da će tamo umrijeti nasilnom smrću zbog velikog neprijateljstva grešnika.*[335]

570 *Ulazak Isusov u Jeruzalem očitovanje je dolaska kraljevstva Mesije-Kralja. U njegovu gradu prihvaćaju ga maleni i ponizni srcem. Mesija-Kralj sprema se ostvariti svoje kraljevstvo Pashom smrti i uskrsnuća.*

---

332 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 7: AAS 57 (1965.) 10.

333 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 5: AAS 57 (1965.) 7.

334 Usp. LEON VELIKI, *Sermo* 51, 3: CCL 138A, 298-299 (PL 54, 310C).

335 Usp. *Heb* 12, 3.

Članak 4.

»ISUS KRIST MUČEN POD PONCIJEM PILATOM, RASPET, UMRO I POKOPAN«

1067 571 Vazmeno otajstvo Kristova križa i uskrsnuća u središtu je Radosne vijesti koju apostoli i Crkva, slijedeći njih, moraju naviještati svijetu. Spasiteljski naum Božji ispunio se »jednom« (*Heb* 9, 26) zauvijek otkupiteljskom smrću njegova Sina Isusa Krista.

572 Crkva ostaje vjerna »tumačenju svih Pisama« što ga je dao
599 sam Isus prije kao i poslije svoga Vazma:[336] »Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?« (*Lk* 24, 26). Isusove su patnje poprimile svoj konkretni povijesni oblik time što je bio »odbačen od starješina, glavara svećeničkih i književnika« (*Mk* 8, 31) koji su ga predali »poganima da ga izrugaju, izbičuju i razapnu« *(Mt* 20, 19).

158 573 Vjera, dakle, može nastojati istraživati okolnosti Isusove smrti, koje evanđelja[337] vjerno prenose a drugi ih povijesni izvori osvjetljuju, da bi se bolje razumio smisao Otkupljenja.

Stavak 1.

ISUS I IZRAEL

530 574 Sve od početka javnog djelovanja Isusova, neki farizeji i pristaše Herodovi, sa svećenicima i književnicima, sporazumjeli su se da ga pogube.[338] Zbog nekih svojih djela (zbog izgona zlih duhova;[339] praštanja grijeha;[340] ozdravljivanja na dan subotnji;[341] samostalnog tumačenja zapovijedi o čistoći u Zakonu;[342] druženja sa carinicima i

---

[336] *Lk* 24, 27.44-45.
[337] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum,* 19: AAS 58 (1966.) 826-827.
[338] Usp. *Mk* 3, 6
[339] Usp. *Mt* 12, 24.
[340] Usp. *Mk* 2, 7.
[341] Usp. *Mk* 3, 1-6.
[342] Usp. *Mk* 7, 14-23

javnim grešnicima[343]), Isus se nekima, zlonamjernima, učinio sumnjivim s opsjednuća.[344] Optuživan je za huljenje Boga[345] i za lažno 591
prorokovanje,[346] za religijske zločine koje je Zakon kažnjavao smrtnom kaznom kamenovanjem.[347]

575 Mnogi čini i riječi Isusove bili su dakle »znak osporavan«[348] za jeruzalemske vjerske vlasti, koje Evanđelje po Ivanu često nazivlje »Židovima«,[349] još više nego za obične članove naroda Božjega.[350] Dakako, Isusovi odnosi s farizejima nisu bili samo polemični. Ima farizeja koji ga izvješćuju o opasnosti kojoj je izvrgnut.[351] Isus neke od njih hvali, kao književnika iz *Mk* 12, 34, i više puta s farizejima blaguje.[352]
Isus potvrđuje nauke uz koje pristaje ta vjerska elita naroda Božjega: uskrsnuće 993
mrtvih,[353] oblike pobožnosti (milostinja, post i molitva)[354] i običaj obraćanja Bogu kao Ocu, središnje značenje zapovijedi ljubavi prema Bogu i bližnjemu.[355]

576 U očima mnogih u Izraelu čini se da Isus djeluje protiv bitnih ustanova Izabranog naroda:

— protiv podložnosti Zakonu u cjelini njegovih pisanih zapovijedi i, za farizeje, u tumačenju usmene predaje;

— protiv središnjeg značaja jeruzalemskoga Hrama kao svetog mjesta gdje Bog na osobit način prebiva;

— protiv vjere u jedinog Boga čiju slavu ne može dijeliti nijedan čovjek.

---

343 Usp. *Mk* 2, 14-17.
344 Usp. *Mk* 3, 22; *Iv* 8, 48; 10, 20.
345 Usp. *Mk* 2, 7; *Iv* 5, 18; 10, 33.
346 Usp. *Iv* 7, 12; 7, 52.
347 Usp. *Iv* 8, 59; 10, 31.
348 Usp. *Lk* 2, 34.
349 Usp. *Iv* 1, 19; 2, 18; 5, 10; 7, 13; 9, 22; 18, 12; 19, 38; 20, 19.
350 Usp. *Iv* 7, 48-49.
351 Usp. *Lk* 13, 31.
352 Usp. *Lk* 7, 36; 14, 1.
353 Usp. *Mt* 22, 23-34; *Lk* 20, 39.
354 Usp. *Mt* 6, 2-18.
355 Usp. *Mk* 12, 28-34.

I. Isus i Zakon

1965 577 Na početku Govora na gori, Isus je dao svečano upozorenje u kojemu je Zakon, dan od Boga na Sinaju u doba Prvog saveza, prikazao u svjetlu milosti Novog saveza:

> »Ne mislite da sam došao ukinuti Zakon ili Proroke. Nisam došao ukinuti,
> 1967 nego ispuniti. Zaista, kažem vam, dok ne prođe nebo i zemlja, ne, ni jedno slovce, ni jedan potezić iz Zakona neće proći, dok se sve ne zbude. Tko, dakle, ukine jednu od tih, pa i najmanjih zapovijedi i tako nauči ljude, najmanji će biti u kraljevstvu nebeskom. A tko ih bude vršio i druge učio, taj će biti velik u kraljevstvu nebeskom« (*Mt* 5, 17-19).

1953 578 Isus, Mesija Izraelov, najveći dakle u kraljevstvu nebeskom, bio je dužan po svojim vlastitim riječima, ispuniti Zakon vršeći ga u njegovoj cjelovitosti sve do njegovih najmanjih zapovijedi. On je dapače jedini koji je to mogao savršeno učiniti.[356] Židovi, po svom vlastitom priznanju, nikad nisu mogli ispuniti Zakon u njegovoj cjelovitosti ne kršeći ni najmanju njegovu zapovijed.[357] Stoga svake godine na svetkovinu Okajanja djeca Izraelova mole od Boga oproštenje za svoje prijestupe Zakona. Zaista, Zakon sačinjava cjelinu, i, kako pripominje sveti Jakov, »tko sav Zakon uščuva, a u jednome samo posrne, postao je krivac svega« (*Jak* 2, 10).[358]

579 To načelo cjelovitosti opsluživanja Zakona, ne samo u njegovu slovu nego i u duhu, bilo je milo farizejima. Ističući ga za Izraela, oni su mnoge Židove Isusova doba doveli do skrajnje vjerske revnosti.[359] Ta revnost, ako se nije htjela rastvoriti u »licemjernu« kazuistiku,[360] mogla je samo pripraviti narod na nečuveni Božji zahvat, u kojemu će jedini Pravednik, namjesto svih grešnika savršeno ispuniti Zakon.[361]

580 Savršeno ispunjenje Zakona moglo je biti djelo samo božanskog
527 Zakonodavca, koji se rodio kao podložnik Zakona u osobi Sina.[362] U Isusu, Zakon se više ne pokazuje urezanim u kamene ploče nego »u

356 Usp. *Iv* 8, 46.
357 Usp. *Iv* 7, 19; *Dj* 13, 38-41; 15, 10.
358 Usp. *Gal* 3, 10; 5, 3.
359 Usp. *Rim* 10, 2.
360 Usp. *Mt* 15, 3-7; *Lk* 11, 39-54.
361 Usp. *Iz* 53, 11; *Heb* 9, 15.
362 Usp. *Gal* 4, 4.

srce« (*Jr* 31, 33) Sluge koji je, zato što »vjerno donosi pravdu« (*Iz* 42, 3), postao »Savez narodu« (*Iz* 42, 6). Isus ispunja Zakon sve dotle da uzimlje na sebe »prokletstvo Zakona«[363] što ga na sebe navukoše oni koji ne »vrše sav Zakon«,[364] jer se smrt Kristova zbila »za otkupljenje prijestupâ Prvoga saveza« (*Heb* 9, 15).

581 Isus se u očima Židova i njihovih duhovnih glavara pokazao kao »rabbi«.[365] On se često služio dokazivanjem u okviru rabinskog tumačenja Zakona.[366] Ali istodobno Isus nije mogao ne povrijediti učitelje Zakona, jer se nije zadovoljavao time da svoja tumačenja predlaže uz njihova, »on je naučavao kao onaj koji ima 2054
vlast, a ne kao njihovi pismoznanci« (*Mt* 7, 29). U njemu se ista riječ Božja koja je odjeknula na Sinaju da bi Mojsiju dala pisani Zakon, daje iznova čuti na Brdu blaženstava.[367] On Zakon ne ukida nego ispunja dajući mu na božanski način posljednje tumačenje: »Čuli ste da je rečeno starima [...], a ja vam kažem« (*Mt* 5, 33-34). Tom istom božanskom vlašću on ne priznaje neke »ljudske predaje«[368] farizejâ koji poništavaju riječ Božju.[369]

582 Idući još dalje, Isus ispunja Zakon o čistoći hrane, tako važan u židovskomu svagdanjem životu, otkrivajući njegov »pedagoški«[370] smisao božanskim tumačenjem: »Ne može onečistiti čovjeka što u nj ulazi [...] – tako on proglasi čistima sva jela. Govoraše naime: Što iz čovjeka izlazi, to onečišćuje čovjeka. Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze zle namisli« (*Mk* 7, 18-21). Predajući s 368
božanskom vlašću konačno tumačenje Zakona, Isus je došao u sukob s nekim naučiteljima Zakona koji nisu prihvaćali njegovo tumačenje, premda je bilo 548
zajamčeno božanski m znakovima što su ga pratili.[371] To vrijedi osobito za pitanje subote: Isus pripominje, često s rabinskim dokazima,[372] da služenje Bogu[373] ili 2173
bližnjemu,[374] kao u slučaju njegovih iscjeljenja, ne krši subotni počinak.

---

363 Usp. *Gal* 3, 13.
364 Usp. *Gal* 3, 10.
365 Usp. *Iv* 11, 28; 3, 2; *Mt* 22, 23-24. 34-36.
366 Usp. *Mt* 12, 5.9.12; *Mk* 2, 23-27; *Lk* 6, 6-9; *Iv* 7, 22-23.
367 Usp. *Mt* 5, 1.
368 Usp. *Mk* 7, 8.
369 Usp. *Mk* 7, 13.
370 Usp. *Gal* 3, 24.
371 Usp. *Iv* 5, 36; 10, 25.37-38; 12, 37.
372 Usp. *Mk* 2, 25-27; *Iv* 7, 22-24.
373 Usp. *Mt* 12, 5; *Br* 28, 9.
374 Usp. *Lk* 13, 15-16; 14, 3-4.

II. Isus i Hram

583 Isus je, kao i proroci prije njega, iskazivao Hramu i Jeruzalemu
529 najdublje poštovanje. Ondje je bio prikazan od Josipa i Marije četrdeset
534 dana po svom rođenju.[375] U dobi od dvanaest godina, odlučuje ostati u Hramu da bi svoje roditelje podsjetio da on treba biti u onome što je Oca njegova.[376] On je onamo uzlazio svake godine barem za Pashu u vrijeme svoga skrovitog života;[377] i samo njegovo javno djelovanje odvijalo se uz njegova hodočašća u Jeruzalem za velike židovske blagdane.[378]

2599 584 Isus je uzlazio u Hram kao na povlašteno mjesto susreta s Bogom. Hram je za njega boravište njegova Oca, dom molitve, i on se srdi što je izvanjsko predvorje Hrama postalo mjestom trgovanja.[379] Ako tjera trgovce iz Hrama, čini to iz revnosne ljubavi za svoga Oca: »Ne činite od kuće Oca mojega kuću trgovačku. Prisjetiše se njegovi učenici da je pisano: 'Izjeda me revnost za Dom tvoj'« (*Iv* 2, 16-17). Poslije njegova uskrsnuća, apostoli su uščuvali veliko religiozno poštovanje za Hram.[380]

585 Uoči svoje muke, Isus je ipak navijestio razorenje tog sjajnog zdanja od kojeg neće ostati ni kamen na kamenu.[381] U tome je navještaj jednoga znaka posljednjih vremena koja će započeti njegovim Vazmom.[382] Ali o tomu su proroštvu lažni svjedoci mogli samo iskrivljeno izvijestiti za vrijeme Isusova ispitivanja kod velikog svećenika,[383] i Njemu ga uzvratiti kao uvredu dok je bio pribijen na križ.[384]

586 Daleko od toga da bi Isus bio protivan Hramu[385] u kojemu je izložio bît svog učenja,[386] htio je platiti porez Hramu pridružujući se

---

375 Usp. *Lk* 2, 22-39.
376 Usp. *Lk* 2, 46-49.
377 Usp. *Lk* 2, 41.
378 Usp. *Iv* 2, 13-14; 5, 1.14; 7, 1.10.14; 8, 2; 10, 22-23.
379 Usp. *Mt* 21, 13.
380 Usp. *Dj* 2, 46; 3, 1; 5, 20.21; itd.
381 Usp. *Mt* 24, 1-2.
382 Usp. *Mt* 24, 3; *Lk* 13, 35.
383 Usp. *Mk* 14, 57-58.
384 Usp. *Mt* 27, 39-40.
385 Usp. *Mt* 8, 4; 23, 21; *Lk* 17, 14; *Iv* 4, 22.
386 Usp. *Iv* 18, 20.

Petru[387] kojega je upravo bio postavio temeljem svoje buduće Crkve.[388] Još više, poistovjetio se s Hramom prikazujući se kao konačno Božje boravište među ljudima.[389] Stoga njegovo tjelesno usmrćenje[390] 797
naviješta razorenje Hrama koje će očitovati ulazak u novo doba 1179
povijesti spasenja: »Dolazi čas kad se nećete klanjati Ocu ni na ovoj gori ni u Jeruzalemu« (*Iv* 4, 21).[391]

III. Isus i vjera Izraelova u jedinoga Boga i Spasitelja

587 Ako su za vjerske vlasti Izraela Zakon i jeruzalemski Hram mogli biti prigodom za »protivljenje«[392] Isusu, njegova im je uloga u otkupljenju grešnikâ, tom božanskom djelu u pravom smislu, bila pravi kamen spoticanja.[393]

588 Isus je farizeje sablaznio blagujući sa carinicima i grešnicima[394] po domaću kao i s njima samima.[395] Protiv onih među njima »koji se pouzdavahu da su pravednici a druge potcjenjivahu« (*Lk* 18, 9),[396] 545
Isus je ustvrdio: »Nisam došao zvati pravednike nego grešnike na obraćenje« (*Lk* 5, 32). Išao je još dalje proglašujući pred farizejima da, zbog toga što je grijeh sveopći,[397] oni koji umišljaju da im spasenja ne treba zasljepljuju sami sebe.[398]

589 Isus je izazvao sablazan poglavito time što je svoje milosrdno ponašanje prema grešnicima poistovjetio sa stavom samoga Boga prema njima.[399] Čak je dao razumjeti da, sjedajući za stol grešnikâ,[400]

---

387 Usp. *Mt* 17, 24-27.
388 Usp. *Mt* 16, 18.
389 Usp. *Iv* 2, 21; *Mt* 12, 6.
390 Usp. *Iv* 2, 18-22.
391 Usp. *Iv* 4, 23-24; *Mt* 27, 51; *Heb* 9, 11; *Otk* 21, 22.
392 Usp. *Lk* 2, 34.
393 Usp. *Lk* 20, 17-18; *Ps* 118, 22.
394 Usp. *Lk* 5, 30.
395 Usp. *Lk* 7, 36; 11, 37; 14, 1.
396 Usp. *Iv* 7, 49; 9, 34.
397 Usp. *Iv* 8, 33-36.
398 Usp. *Iv* 9, 40-41.
399 Usp. *Mt* 9, 13; *Hoš* 6, 6.
400 Usp. *Lk* 15, 1-2.

pripušta grešnike na mesijansku gozbu.[401] Ali osobito opraštajući grijehe Isus je vjerske vlasti stavio pred dilemu. Zar nisu s pravom, užasnuti, govorili: »Tko može grijehe otpuštati doli Bog jedini«
431, 1441 (*Mk* 2, 7)? Praštajući grijehe, Isus ili huli jer je čovjek koji se izjednačuje
432 s Bogom,[402] ili govori istinu te njegova osoba uprisutnjuje i objavljuje ime Božje.[403]

590 Samo božanski identitet Isusove osobe može opravdati zahtjev tako apsolutan kao što je ovaj: »Tko nije sa mnom, protiv mene je« (*Mt* 12, 30); isto kao kad kaže da je u njemu »više nego Jona, [...] više nego Salomon« (*Mt* 12, 41-42), više nego Hram;[404] kad o sebi spominje da je David Mesiju nazvao svojim Gospodinom;[405] kad tvrdi: »Prije
253 negoli Abraham posta, Ja Jesam!« (*Iv* 8, 58); i čak: »Ja i Otac jedno smo« (*Iv* 10, 30).

591 Isus je od vjerskih jeruzalemskih vlasti tražio da vjeruju u njega zbog djelâ njegova Oca što ih je on činio.[406] Ali takav čin vjere morao je proći kroz tajanstvenu smrt samima sebi za novo rođenje
526 odozgor,[407] pod utjecajem milosti Božje.[408] Takav zahtjev obraćenja pred tako začudnim ispunjenjem obećanjâ[409] omogućuje shvatiti tragičnu zabludu Velikog vijeća koje je smatralo da Isus zaslužuje
574 smrt kao bogohulnik.[410] Članovi Velikog vijeća postupali su tako i iz »neznanja«[411] i ujedno iz zaslijepljenosti[412] nevjere.[413]

---

401 Usp. *Lk* 15, 23-32.
402 Usp. *Iv* 5, 18; 10, 33.
403 Usp. *Iv* 17, 6.26.
404 Usp. *Mt* 12, 6.
405 Usp. *Mk* 12, 36.37.
406 Usp. *Iv* 10, 36-38.
407 Usp. *Iv* 3, 7.
408 Usp. *Iv* 6, 44.
409 Usp. *Iz* 53, 1.
410 Usp. *Mk* 3, 6; *Mt* 26, 64-66.
411 Usp. *Lk* 23, 34; *Dj* 3, 17-18.
412 Usp. *Mk* 3, 5; *Rim* 11, 25
413 Usp. *Rim* 11, 20.

Ukratko

592 *Isus nije dokinuo Sinajski zakon, nego ga je ispunio*[414] *tako savršeno*[415] *da mu je otkrio posljednji smisao*[416] *i iskupio prijestupe protiv njega.*[417]

593 *Isus je častio Hram uzlazeći k njemu kao hodočasnik na židovske blagdane, i ljubio je revnosnom ljubavlju to prebivalište Božje među ljudima. Hram pretkazuje njegovo otajstvo. Ako mu Isus naviješta razorenje, čini to da očituje svoje vlastito usmrćenje i ulazak u novo doba povijesti spasenja, u kojem će njegovo tijelo biti konačni Hram.*

594 *Isus je vršio djela, kao što je oproštenje grijehâ, koja su očitovala da je on sâm Bog Spasitelj.*[418] *Neki Židovi, koji u njemu nisu prepoznavali Boga koji je postao čovjek,*[419] *vidjeli su u njemu čovjeka koji se pravi Bogom*[420] *te su mu sudili kao bogohulniku.*

Stavak 2.

ISUS JE UMRO RASPET NA KRIŽ

I. Suđenje Isusu

Podijeljenost židovskih vlasti prema Isusu

595 Među jeruzalemskim vjerskim vlastima, ne samo da se našao farizej Nikodem[421] ili odličnik Josip iz Arimateje da potajno budu Isusovim učenicima,[422] nego su nastala i dugotrajna neslaganja o njemu[423] tako da uoči same muke sv. Ivan može reći da su »mnogi i od glavara vjerovali u njega«, premda na nesavršen način (*Iv* 12, 42). To nije ništa čudno ako se uzme u obzir da je sutradan po Pedesetnici »mnoštvo svećenika prihvaćalo vjeru« (*Dj* 6, 7) i da su neki iz farizejske sljedbe prigrlili vjeru (*Dj* 15, 5), tako da sveti Jakov može reći svetom Pavlu: »Vidiš brate: deseci su tisuća Židova povjerovali, i svi su revnitelji Zakona« (*Dj* 21, 20).

414 Usp. *Mt* 5, 17-19.
415 Usp. *Iv* 8, 46.
416 Usp. *Mt* 5, 33.
417 Usp. *Heb* 9, 15.
418 Usp. *Iv* 5, 16-18.
419 Usp. *Iv* 1, 14.
420 Usp. *Iv* 10, 33.
421 Usp. *Iv* 7, 50.
422 Usp. *Iv* 19, 38-39.
423 Usp. *Iv* 9, 16-17; 10, 19-21.

596 Jeruzalemske vjerske vlasti nisu bile jednodušne u tome kako se ponašati prema Isusu.[424] Farizeji su zaprijetili izopćenjem onima koji bi ga slijedili.[425] Onima koji su se bojali da će »svi povjerovati u njega, pa će doći Rimljani i oduzeti nam ovo mjesto i narod!« (*Iv* 11, 48), Veliki je svećenik predložio prorokujući:
1753 »Za vas je bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne!« (*Iv* 11, 50). Veliko vijeće proglašuje da Isus zaslužuje smrt[426] kao bogohulnik, ali, budući da je izgubilo pravo izvršenja smrtne kazne,[427] predaje Isusa Rimljanima optužujući ga za političku bunu,[428] što će Isusa staviti u usporedbu s Barabom optuženim za »pobunu« (*Lk* 23, 19). Svećenički glavari i političkim prijetnjama pritišću Pilata da osudi Isusa na smrt.[429]

Židovi nisu skupno odgovorni za Isusovu smrt

597 Uzimajući u obzir povijesnu složenost Isusova procesa očitovanu u evanđeoskim opisima, i kakav god mogao biti osobni grijeh čimbenikâ tog suđenja (Juda, Sinedrij, Pilat), koji samo Bog poznaje, ne može se odgovornost za nj pripisati ukupnosti jeruzalemskih Židova, unatoč povicima manipuliranog mnoštva[430] i općenitim prijekorima sadržanima u pozivima na obraćenje nakon Pedesetnice.[431] Sam Isus, opraštajući s križa[432] i Petar slijedeći njegov primjer uzeli su u obzir »neznanje«[433]
1735 jeruzalemskih Židova, čak i njihovih poglavara. Još se manje može, počevši od krika puka: »Krv njegova na nas i na djecu našu!« (*Mt* 27, 25), što znači potvrdu,[434] proširiti odgovornost na druge Židove u prostoru i vremenu.

Stoga je Crkva na Drugom vatikanskom koncilu izjavila: »[...] ono što je počinjeno u njegovoj [tj. Isusovoj] muci ne može se uračunati niti svim
839 Židovima bez razlike koji su tada živjeli niti današnjim Židovima. [...] Neka se Židovi ne prikazuju kao da su od Boga odbačeni i prokleti, kao da bi to proizlazilo iz Svetog pisma.«[435]

---

[424] Usp. *Iv* 9, 16; 10, 19.
[425] Usp. *Iv* 9, 22.
[426] Usp. *Mt* 26, 66.
[427] Usp. *Iv* 18, 31.
[428] Usp. *Lk* 23, 2.
[429] Usp. *Iv* 19, 12.15.21.
[430] Usp. *Mk* 15, 11.
[431] Usp. *Dj* 2, 23.36; 3,13-14; 4, 10; 5, 30; 7, 52; 10, 39; 13, 27-28; *1 Sol* 2, 14-15.
[432] Usp. *Lk* 23, 34.
[433] Usp. *Dj* 3, 17.
[434] Usp. *Dj* 5, 28; 18, 6.
[435] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Nostra aetate,* 4: AAS 58 (1966.) 743.

Svi grešnici bili su uzročnici Kristove muke

598 Crkva, u Učiteljstvu svoje vjere i u svjedočenju svojih svetaca, nije nikad zaboravila ovu istinu: da su »sami grešnici bili uzročnici i počinitelji svih muka što ih je [Krist] pretrpio«.[436] Uzimljući u obzir to da naši grijesi vrijeđaju samoga Krista,[437] Crkva ne oklijeva pripisivati kršćanima najtežu odgovornost u Isusovoj muci, odgovornost kojom su oni prečesto opterećivali jedino Židove:

> »Krivce te krivnje moramo vidjeti u onima koji nastavljaju opet padati u svoje grijehe. Budući da su naši grijesi učinili da Gospodin naš Isus Krist podnese muku Križa, oni koji uranjaju u nerede i zlo zasigurno, koliko je do njih, iznova u samima sebi razapinju i ruže Sina Božjega. I treba priznati da je u tom slučaju naš vlastiti grijeh veći nego grijeh Židovâ. Jer oni, po svjedočanstvu Apostolovu, *da su upoznali Kralja slave, nikad ga ne bi bili razapeli* (*1 Kor* 2, 8); Mi, naprotiv, ispovijedamo da ga poznajemo. I kad ga niječemo svojim činima, na neki način stavljamo na nj svoje nasilničke ruke.«[438] 1851
>
> »I nisu ga raspeli zli dusi; raspeo si ga ti s njima i još ga razapinješ, uživajući u porocima i grijesima.«[439]

II. Otkupiteljska Kristova smrt u Božjem nacrtu spasenja

»Isus predan po nepromjenljivom Božjem naumu«

599 Nasilna Isusova smrt nije bila plod slučaja u nesretnu stjecaju okolnosti. Ona pripada otajstvu Božjega nauma, kako jeruzalemskim 517
Židovima sveti Petar tumači već u svome prvom govoru na Pedesetnicu: On je predan »po odlučenu naumu i promislu Božjemu« (*Dj* 2, 23). Taj biblijski način govora ne znači da su oni koji su predali Isusa[440] bili samo pasivni izvršitelji jednog scenarija unaprijed od Boga napisana.

---

436 *Catechismus Romanus,* 1, 5, 11: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 64; usp. *Heb* 12, 3.

437 Usp. *Mt* 25, 45; *Dj* 9, 4-5.

438 *Catechismus Romanus*, 1, 5, 11: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 64.

439 FRANJO ASIŠKI, *Admonitio,* 5, 3: *Opuscula sancti Patris Francisci Assisiensis*, ur. C. Esser, Grottaferrata 1978., str. 66.

440 Usp. *Dj* 3, 13.

600 Bogu su svi časovi vremena prisutni u svojoj aktualnosti. On, dakle, zasniva svoj vječni naum »predodređenja« uključujući u nj slobodni odgovor svakog čovjeka svojoj milosti: »Rote se, uistinu, u ovome gradu na svetog Slugu tvoga Isusa, kog pomaza, rote se Herod i Poncije Pilat zajedno s narodima i pucima izraelskim[441] da učine što
312 tvoja ruka i tvoja volja predodredi da se zbude« (*Dj* 4, 27-28). Bog je dopustio čine proizašle iz njihove zaslijepljenosti[442] da bi izvršio svoj naum spasenja.[443]

»Umro za naše grijehe po Pismima«

601 Taj Božji naum spasenja po usmrćenju »Sluge, Pravednika«[444] bio je unaprijed naviješten u Pismu kao otajstvo sveopćeg otkupljenja, to jest otkupa koji ljude oslobađa ropstva grijehu.[445] U ispovijesti vjere, za koju kaže da ju je »primio«,[446] sv. Pavao ispovijeda da je »Krist
652 umro za naše grijehe *po Pismima*« (*1 Kor* 15, 3).[447] Otkupiteljska smrt
713 Isusova ispunjuje osobito proroštvo o Sluzi patniku.[448] Sam Isus je prikazao smisao svoga života i svoje smrti u svjetlu Sluge patnika.[449] Nakon Uskrsnuća, dao je to tumačenje Pisama učenicima iz Emausa,[450] zatim i samim apostolima.[451]

»Bog ga za nas grijehom učini«

602 Dosljedno tome sv. Petar može apostolsku vjeru u Božji naum spasenja jasno izraziti ovako: »Ta znate da od svog ispraznog načina života što vam ga oci namriješe, niste otkupljeni nečim raspadljivim, srebrom ili zlatom, nego dragocjenom krvlju Krista, Jaganjca nevina i bez mane. On bijaše doduše predviđen prije postanka svijeta, ali se očitova na kraju vremena radi vas« (*1 Pt* 1, 18-20). Grijesi ljudî,

---

441 Usp. *Ps* 2, 1-2.
442 Ups. *Mt* 26, 54; *Iv* 18, 36; 19, 11.
443 Usp. *Dj* 3, 17-18.
444 Usp. *Iz* 53, 11; *Dj* 3, 14.
445 Usp. *Iz* 53, 11-12; *Iv* 8, 34-36.
446 Usp. *1 Kor* 15, 3.
447 Usp. *Dj* 3, 18; 7, 52; 13, 29; 26, 22-23.
448 Usp. *Iz* 53, 7-8 i *Dj* 8, 32-35.
449 Usp. *Mt* 20, 28.
450 Usp. *Lk* 24, 25-27
451 Usp. *Lk* 24, 44-45.

kao posljedica istočnoga grijeha, kažnjeni su smrću.[452] Šaljući svoga 400
vlastitog Sina u obličju sluge,[453] naime u obličju palog i zbog grijeha
smrti palog čovječanstva,[454] »Bog njega, koji ne okusi grijeha, za nas 519
grijehom učini da mi budemo pravednost Božja u njemu« (*2 Kor* 5, 21).

603 Isus nije upoznao osude kao da bi sam bio sagriješio.[455] Ali u svojoj otkupiteljskoj ljubavi, koja ga je uvijek sjedinjavala s Ocem,[456] on je preuzeo nas u našoj udaljenosti od Boga zbog grijeha, tako da je u naše ime mogao reći na križu: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« (*Mk* 15, 34).[457] Učinivši ga tako solidarnim s nama grešnicima, Bog »ni svojega Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao« (*Rim* 8, 32), 2572
da budemo pomireni s njime »po smrti Sina njegova« (*Rim* 5, 10).

Bog je začetnik opće otkupiteljske ljubavi

604 Predajući svoga Sina za naše grijehe, Bog očituje da njegov 211
naum o nama jest naum dobrohotne ljubavi koja prethodi svakoj zasluzi 2009
s naše strane: »U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego – on 1825
je ljubio nas i poslao Sina svoga kao žrtvu pomirnicu za grijehe naše« (*1 Iv* 4, 10).[458] »Bog pokaza ljubav svoju prema nama ovako: dok još bijasmo grešnici, Krist za nas umrije« (*Rim* 5, 8).

605 Ta je ljubav bez isključivosti, Isus je to pripomenuo u zaključku prispodobe o izgubljenoj ovci: »Tako ni Otac vaš, koji je na nebesima neće da propadne ni jedan od ovih malenih« (*Mt* 18, 14). On tvrdi
da daje svoj život »kao otkupninu *za mnoge*« (*Mt* 20, 28); taj izraz 402
nije restriktivan: suprotstavlja ukupnost čovječanstva jedinoj osobi Otkupitelja koji se predaje da bi je spasio.[459] Crkva, slijedeći apostole,[460]
uči da je Krist umro za sve ljude bez iznimke. »Nema, nije bilo i neće 634, 2793
biti nijednog čovjeka za kojega Krist nije trpio«.[461]

---

[452] Usp. *Rim* 5, 12; *1 Kor* 15, 56.
[453] Usp. *Fil* 2, 7.
[454] Usp. *Rim* 8, 3.
[455] Usp. *Iv* 8, 46.
[456] Usp. *Iv* 8, 29.
[457] Usp. *Ps* 22, 1.
[458] Usp. *1 Iv* 4, 19
[459] Usp. *Rim* 5, 18-19.
[460] Usp. *2 Kor* 5, 15; *1 Iv* 2, 2.
[461] Sinoda u Quiercyju (Carisiacum: 853), *De libero arbitrio hominis et de praedestinatione*, kan. 4: DS 624.

III. Krist je sama sebe prinio Ocu za naše grijehe

Sav Kristov život je žrtveni prinos Ocu

517 606 Sin Božji, koji je sišao s neba ne da vrši svoju volju, nego volju onoga koji ga posla,[462] »ulazeći u svijet veli: [...] Evo dolazim! [...] Vršiti, Bože, volju tvoju! [...] U toj smo volji posvećeni prinosom tijela Isusa Krista jednom zauvijek« (*Heb* 10, 5-10). Od prvog časa svoga utjelovljenja Sin prihvaća Božji naum spasenja u svojem otkupiteljskom poslanju: »Moja je hrana vršiti volju Onoga koji me posla i dovršiti djelo njegovo« (*Iv* 4, 34). Isusova žrtva za grijehe svega svijeta
536 (*1 Iv* 2, 2) izraz je njegova zajedništva ljubavi s Ocem: »Zbog toga me ljubi Otac što polažem život svoj« (*Iv* 10, 17). »Ali neka svijet upozna da ja ljubim Oca i da tako činim kako mi je zapovijedio Otac« (*Iv* 14, 31).

457 607 Ta želja da prihvati naum otkupiteljske Očeve ljubavi prožimlje sav Isusov život,[463] jer njegova otkupiteljska muka bitni je razlog njegova utjelovljenja: »Oče, izbavi me iz ovoga časa? No, zato dođoh u ovaj čas« (*Iv* 12, 27). »Čašu koju mi dade Otac zar da ne pijem?« (*Iv* 18, 11). I još na križu prije nego će »sve biti svršeno« (*Iv* 19, 30), on kaže: »Žedan sam« (*Iv* 19, 28).

»Jaganjac koji oduzima grijeh svijeta«

523 608 Nakon što je prihvatio da ga krsti s grešnicima,[464] Ivan je Krstitelj vidio i pokazao u Isusu jaganjca Božjega koji oduzima grijeh svijeta.[465] On tako očituje da je Isus u isti mah i sluga patnik koji se, šuteći, pušta voditi na mučenje[466] noseći grijeh mnoštva,[467] i Vazmeni jaganjac, simbol otkupljenja Izraelova u vrijeme prve Pashe.[468] Sav
517 Kristov život izražava njegovo poslanje: da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge.[469]

[462] Usp. *Iv* 6, 38.
[463] Usp. *Lk* 12, 50; 22, 15; *Mt* 16, 21-23.
[464] Usp. *Lk* 3, 21; *Mt* 3, 14-15:
[465] Usp. *Iv* 1, 29.36.
[466] Usp. *Iz* 53, 7; *Jr* 11, 19.
[467] Usp. *Iz* 53, 12.
[468] Usp. *Izl* 12, 3-14; *Iv* 19, 36; *1 Kor* 5, 7.
[469] Usp. *Mk* 10, 45.

Isus slobodno prihvaća otkupiteljsku ljubav Očevu

609 Prihvaćajući svojim ljudskim srcem Očevu ljubav za ljude, 478
Isus ih je »do kraja ljubio« (*Iv* 13, 1), jer »veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (*Iv* 15, 13). Tako
je, u patnji i smrti, njegovo čovještvo postalo slobodnim i savršenim 515
oruđem njegove božanske ljubavi koja hoće spasenje ljudi.[470] Zaista, on je slobodno prihvatio svoju muku i smrt iz ljubavi za svoga Oca i
za ljude koje Otac hoće spasiti: »Nitko [...] mi ne oduzima život, nego 272, 539
ja ga sam od sebe polažem« (*Iv* 10, 18). Odatle vrhunska sloboda Sina Božjega kad sam ide prema smrti.[471]

Na Posljednjoj večeri Isus je predostvario slobodnu žrtvu svoga života

610 Isus je slobodnu žrtvu samoga sebe potpunoma izrazio na večeri koju je blagovao s dvanaestoricom apostolâ,[472] »one noći kad bijaše
predan« (*1 Kor* 11, 23). Uoči svoje muke, dok je bio još slobodan, 766
Isus je od te Posljednje Večere s učenicima učinio spomen-čin svoje 1337
dragovoljne žrtve Ocu[473] za spasenje ljudi: »Ovo je tijelo moje koje se za vas *predaje*« (*Lk* 22, 19). »Ovo je krv moja, krv Saveza, koja se za vas *prolijeva* na otpuštenje grijehâ« (*Mt* 26, 28).

611 Euharistija koju u tom času ustanovljuje bit će »spomen-čin«[474] 1364
njegove žrtve. Isus apostole uključuje u vlastitu žrtvu i traži od njih
da je trajno uprisutnjuju.[475] Time Isus postavlja apostole za svećenike 1341, 1566
Novoga saveza: »Za njih posvećujem samoga sebe da i oni budu posvećeni u istini« (*Iv* 17, 19).[476]

---

470 Usp. *Heb* 2, 10.17-18; 4, 15; 5, 7-9.

471 Usp. *Iv* 18, 4-6; *Mt* 26, 53.

472 Usp. *Mt* 26, 20.

473 Usp. *1 Kor* 5, 7.

474 Usp. *1 Kor* 11, 25.

475 Usp. *Lk* 22, 19.

476 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 22. zasj., *Doctrina de sanctissimo Missae sacrificio*, kan. 2: DS 1752; 22. zasj., *Doctrina de sacramento Ordinis*, pogl. 1: DS 1764.

Smrtna borba u Getsemaniju

612 Čašu Novoga saveza, što ju je Isus prikazujući samoga sebe,[477] anticipirao na Posljednjoj večeri, prihvaća zatim iz Očevih rukû u
532, 2600 smrtnoj borbi u Getsemaniju[478] postajući »poslušan do smrti« (*Fil* 2, 8).[479] Isus moli: »Oče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe ova čaša...« (*Mt* 26, 39). Tako izražava užas što ga smrt predstavlja za njegovu ljudsku narav. Ona je, kao i naša, namijenjena vječnom životu; k tome, za razliku od naše, savršeno je izuzeta od grijeha[480] koji je uzrok smrti;[481] ali, nadasve, ona je uzeta od božanske Osobe, »začetnika života«,[482] »onoga koji živi«.[483] Prihvaćajući svojom ljudskom voljom da se vrši
1009 Očeva volja,[484] Isus prihvaća smrt kao otkupiteljsku da »u tijelu svom grijehe naše ponese na drvo« (*1 Pt* 2, 24).

Kristova smrt jedina je i konačna žrtva

1366 613 Kristova je smrt i *vazmena žrtva* što ostvaruje konačno otkupljenje ljudi[485] po Jaganjcu Božjem koji oduzima grijeh svijeta[486] i ujed-
2009 no *žrtva Novoga saveza*[487] koja iznova uspostavlja zajedništvo čovjeka s Bogom[488] pomirujući ga s njime krvlju koja se za mnoge prolijeva na otpuštenje grijehâ.[489]

529, 1330 614 Ta je Kristova žrtva jedina, ona dovršuje i nadilazi sve žrtve.[490] Ponajprije, ona je dar samog Boga Oca: Otac predaje svoga Sina da
2100 nas pomiri sa sobom;[491] istodobno je žrtva Sina Božjega postalog

---

477 Usp. *Lk* 22, 20.
478 Usp. *Mt* 26, 42.
479 Usp. *Heb* 5, 7-8.
480 Usp. *Heb* 4, 15.
481 Usp. *Rim* 5, 12.
482 Usp. *Dj* 3, 15.
483 Usp. *Otk* 1, 18; *Iv* 1, 4; 5, 26.
484 Usp. *Mt* 26, 42.
485 Usp. *1 Kor* 5, 7; *Iv* 8, 34-36.
486 Usp. *Iv* 1, 29; *1 Pt* 1, 19.
487 Usp. *1 Kor* 11, 25.
488 Usp. *Izl* 24, 8.
489 Usp. *Mt* 26, 28; *Lev* 16, 15-16.
490 Usp. *Heb* 10, 10.
491 Usp. *1 Iv* 4, 10.

čovjekom, koji, slobodno i iz ljubavi,[492] prikazuje svoj život[493] Ocu u Duhu Svetomu[494] radi nadoknađivanja našeg neposluha.

Isus svojim posluhom nadomješta naš neposluh

615 »Doista, [...] kao što su neposluhom jednog čovjeka mnogi pos- 1850
tali grešnici, tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici« (*Rim* 5, 19). Svojim posluhom do smrti, Isus je uzeo mjesto Sluge
patnika koji »žrtvuje [...] život svoj za naknadnicu«, dok nosi »grijehe 433
mnogih« koje on opravdava »uzimajući na sebe njihove krivice«.[495]
Isus je nadoknadio za naše krivnje i zadovoljio Ocu za naše grijehe.[496] 411

Svoju žrtvu Isus dovršuje na križu

616 Ljubav do kraja[497] jest ono što Kristovoj žrtvi daje vrijednost otkupljenja i zadovoljštine. On nas je u žrtvi svoga života sve poznavao
i ljubio.[498] »Jer Ljubav nas Kristova obuzima kad promatramo ovo: 478
jedan za sve umrije, svi dakle umriješe« (*2 Kor* 5, 14). Nijedan čovjek, pa bio i najsvetiji, nije bio sposoban uzeti na sebe grijehe svih ljudi
i prikazati se kao žrtva za sve. Prisutnost u Kristu božanske Osobe 468
Sina, koja nadilazi i istodobno obuhvaća sve ljudske osobe, i koja
ga postavlja Glavom svega čovječanstva, čini mogućom njegovu 519
otkupiteljsku žrtvu *za sve*.

617 »Po svojoj svetoj muci, na drvu križa, on nam je zaslužio 1992
opravdanje«, naučava Tridentski koncil[499] ističući jedinstveni značaj
žrtve Krista – začetnika vječnoga spasenja.[500] A Crkva štuje križ 1235
pjevajući: »O zdravo, križu, nado sva!«[501]

---

[492] Usp. *Iv* 15, 13.
[493] Usp. *Iv* 10, 17-18
[494] Usp. *Heb* 9, 14.
[495] Usp. *Iz* 53, 10-12.
[496] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, pogl. 7: DS 1529.
[497] Usp. *Iv* 13, 1.
[498] Usp. *Gal* 2, 20; *Ef* 5, 2.25.
[499] TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, pogl. 7: DS 1529.
[500] Usp. *Heb* 5, 9.
[501] Liturgijski dodatak himnu »Vexilla Regis« (»Barjaci kreću Kraljevi«): *Liturgia Horarum*, tipsko. izd., sv. 2, Typis Polyglottis Vaticanis 1974., str. 313; sv. 4, str. 1129.

Naše udioništvo u Kristovoj žrtvi

618 Križ je jedina žrtva Krista, jedinog »posrednika između Boga i ljudî«.[502] A budući da se, u svojoj utjelovljenoj božanskoj Osobi, »na
1368, 1460 neki način sjedinio sa svakim čovjekom«,[503] on »svima pruža mogućnost da na Bogu znan način budu pridruženi [...] vazmenom otajstvu«.[504] On svoje učenike pozivlje da uzmu svoj križ i idu za njim[505] jer on je trpio
307, 2100 za nas i ostavio nam primjer da idemo njegovim stopama.[506] On zaista hoće da svojoj otkupiteljskoj žrtvi pridruži one koji su njezini prvi korisnici.[507] To se nadasve ostvaruje u osobi njegove Majke, koja je prisnije
964 nego itko drugi pridružena otajstvu njegove otkupiteljske patnje.[508]

> »Ovo su jedine i prave rajske ljestve i osim križa nema drugih ljestava za uspon u nebo.«[509]

Ukratko

619 *»Krist umrije za grijehe naše po Pismima« (1 Kor* 15, 3*).*

620 *Naše spasenje proistječe iz inicijative Božje ljubavi prema nama: »On je ljubio nas i poslao Sina svoga kao pomirnicu za grijehe naše« (1 Iv* 4, 10*). »Jer Bog je u Kristu svijet sa sobom pomirio« (2 Kor* 5, 19*).*

621 *Isus se slobodno prinio za naše grijehe. Taj dar on izražava i predostvaruje na Posljednjoj večeri: »Ovo je tijelo moje, koje se za vas predaje« (Lk* 22, 19*).*

622 *Kristovo otkupljenje jest u tomu što je on došao da služi i »život svoj dade kao otkupninu za mnoge« (Mt* 20, 28*), to jest da ljubi »svoje* [...] *do kraja« (Iv* 13, 1*), da oni budu otkupljeni od ispraznog načina života baštinjenog od otaca.*[510]

---

[502] Usp. *1 Tim* 2, 5.

[503] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 22: AAS 58 (1966.) 1042.

[504] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 22: AAS 58 (1966.) 1043.

[505] Usp. *Mt* 16, 24.

[506] Usp *1 Pt* 2, 21.

[507] Usp. *Mk* 10, 39; *Iv* 21, 18-19; *Kol* 1, 24.

[508] Usp. *Lk* 2, 35.

[509] RUŽA LIMSKA: P. HANSEN, *Vita mirabilis* [...] *venerabilis sororis Rosae de Sancta Maria Limensis*, Rim 1664., str. 137.

[510] Usp. *1 Pt* 1, 18.

623 *Svojim posluhom Ocu, »do smrti na križu« (Fil* 2, 8*) Isus ostvaruje pomirbeno poslanje*[511] *Sluge patnika koji opravdava mnoge uzimajući na se njihove krivnje.*[512]

Stavak 3.

ISUS KRIST JE BIO POKOPAN

624 »Po milosti Božjoj, na korist svakog čovjeka, on je okusio smrt za sve« (*Heb* 2, 9). U svome naumu spasenja Bog je odredio da njegov Sin ne samo »umre za naše grijehe« (*1 Kor* 15,3) nego i da »okusi smrt«, to jest upozna stanje smrti, stanje odijeljenosti svoje duše od tijela, od časa kad je izdahnuo na križu do časa kad je uskrsnuo. To stanje mrtvoga Krista otajstvo je groba i silaska nad pakao. To je otajstvo Velike subote, kad Krist položen u grob[513] očituje veliki subotnji Božji počinak[514] nakon što je dovršeno[515] spasenje ljudî i time uspostavljen mir u cijelom svemiru.[516] 362, 1005

Krist sa svojim tijelom u grobu

625 Kristov je boravak u grobu stvarna veza između Kristova trpećeg stanja prije uskrsnuća i sadašnjeg slavnog stanja kao Uskrsloga. Ista osoba »Živoga« može reći: »Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova« (*Otk* 1, 18).

> »Otajstvo Božje rasporedbe s obzirom na [Sinovljevu] smrt i uskrsnuće od mrtvih jest u ovome da je smrću duša zaista bila odijeljena od tijela i da [Sin] nije spriječio ono što nužno proizlazi iz naravi, nego ih je iznova, čitav, priveo k sebi po uskrsnuću tako *da im on bude točkom susreta jednog i drugog, naime smrti i života*: da onaj koji je u sebi doista podigao narav razdijeljenu po smrti, konačno ipak sâm bude počelom sjedinjenja onih [dijelova] koji su bili razdijeljeni.«[517]

---

[511] Usp. *Iz* 53, 10.
[512] Usp. *Iz* 53, 11; *Rim* 5, 19.
[513] Usp. *Iv* 19, 42.
[514] Usp. *Heb* 4, 4-9.
[515] Usp. *Iv* 19, 30.
[516] Usp. *Kol* 1, 18-20.
[517] GRGUR NISENSKI, *Oratio catechetica,* 16: TD 7, 90 (PG 45, 52B).

626 Budući da je »Začetnik života«,[518] kojega su usmrtili, zaista istovjetan sa Živim koji je »uskrsnuo«,[519] nužno je božanska osoba Sina
470, 650 Božjega nastavila držati svoju dušu i svoje tijelo koji su bili rastavljeni smrću:

> »Premda je Krist kao čovjek podnio smrt te je njegova sveta duša bila otrgnuta od njegova tijela, ipak njegovo boštvo nije bilo ni na koji način odvojeno ni od jednog ni od drugog, to jest ni od tijela ni od duše: niti je stoga jedna osoba [Riječi] bila razdijeljena u dvije. Budući da su dakle i tijelo i duša istodobno od početka postojali u osobi Riječi, i premda su u smrti bili odijeljeni jedno od drugoga, ipak je svako od njih uvijek imalo jednu osobu Riječi po kojoj je postojalo.«[520]

»Nećeš dopustiti da Pravednik tvoj truleži ugleda«

1009 627 Kristova smrt bila je prava smrt ukoliko je dovršila njegov ljudski zemaljski život. Ali zbog sjedinjenosti koju je osoba Sina sačuvala sa
1683 svojim tijelom ono nije postalo mrtvo truplo kao druga, »jer ne bijaše moguće da smrt njime ovlada« (*Dj* 2, 24) i zato je »Božja snaga očuvala tijelo Kristovo od truleži«.[521] O Kristu se ujedno moglo reći: »Iz zemlje živih ukloniše njega« (*Iz* 53, 8), i: »Tijelo mi spokojno počiva jer mi nećeš ostaviti dušu u Podzemlju ni dati da Pravednik tvoj truleži ugleda« (*Dj* 2, 26-27).[522] Isusovo uskrsnuće »treći dan« (*1 Kor* 15, 4; *Lk* 24, 46)[523] bilo je znak toga, jer se držalo da se truljenje očituje počevši od četvrtoga dana.[524]

»Suukopani s Kristom«

537 628 Krštenje, kojemu je izvorni i puni znak uranjanje, djelotvorno označuje silazak u grob kršćanina koji umire grijehu s Kristom da bi
1215 imao novi život: »Krštenjem smo dakle zajedno s njime ukopani u smrt, da kao što Krist slavom Očevom bi uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života« (*Rim* 6, 4).[525]

---

518 Usp. *Dj* 3, 15.

519 Usp. *Lk* 24, 5-6.

520 IVAN DAMAŠČANSKI, *Expositio fidei*, 71 [*De fide orthodoxa*, 3,27]: PTS 12, 170 (PG 94, 1098A).

521 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* 3, q. 51, a. 3, ad 2: Ed. Leon. 11, 490.

522 Usp. *Ps* 16, 9-10.

523 Usp. *Mt* 12, 40; *Iv* 2, 1; *Hoš* 6, 2.

524 Usp. *Iv* 11, 39.

525 Usp. *Kol* 2, 12; *Ef* 5, 26.

Ukratko

629 *U korist svakog čovjeka Isus je okusio smrt.*[526] *Onaj koji je umro i bio pokopan uistinu je Sin Božji koji je postao čovjek.*

630 *Za Kristova boravka u grobu njegova je božanska Osoba nastavila držati njegovu dušu i tijelo, premda međusobno odijeljene smrću. Stoga Kristovo tijelo »nije vidjelo truleži« (Dj* 13, 37*).*

Članak 5.

»ISUS KRIST SIŠAO NAD PAKAO, TREĆI DAN USKRSNUO OD MRTVIH«

631 Isus je sišao u donje krajeve zemlje: »Koji siđe isti je onaj koji i uzađe« (*Ef* 4, 9-10). Apostolsko vjerovanje u jednom te istom članku ispovijeda silazak Kristov nad pakao i njegovo Uskrsnuće od mrtvih treći dan, jer je on svojim Vazmom učinio da iz dna smrti provre život:

> »Krist, Sin tvoj
> koji, uskrsnuv od mrtvih,
> razlijeva na ljudski rod vedru svjetlost
> i živi i kraljuje u vijeke vjekova. Amen«.[527]

Stavak 1.

KRIST JE SIŠAO NAD PAKAO

632 Česte tvrdnje Novog zavjeta po kojima je Isus »uskrsnuo od mrtvih« (*1 Kor* 15, 20)[528] pretpostavljaju da je on, prije uskrsnuća, bio u boravištu mrtvih.[529] To je prvotni smisao što ga je apostolsko propovijedanje dalo Isusovu boravku među mrtvima: Isus je kao svi ljudi upoznao smrt i stigao je k njima svojom dušom u boravište mrtvih. Ali on je onamo sišao kao Spasitelj, proglašujući Radosnu vijest duhovima koji su ondje bili zatvoreni.[530]

---

[526] Usp. *Heb* 2, 9.

[527] Vazmeno bdjenje, Pohvala vazmenoj svijeći (»Exultet«): *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970, str. 273 i 275.

[528] Usp. *Dj* 31, 5; *Rim* 8, 11.

[529] Usp. *Heb* 13, 20.

[530] Usp. *1 Pt* 3, 18-19.

633 Boravište mrtvih, u koje je umrli Krist sišao, Sveto pismo zove podzemljem, Šeolom ili Hadom (Ἅιδης),[531] jer su oni koji se ondje nalaze lišeni gledanja Boga.[532] To je zaista, u očekivanju Otkupitelja, stanje svih mrtvih, zlih ili pravednih,[533] što ne znači da im je sudbina istovjetna, kako to Isus pokazuje u prispodobi o siromašnom Lazaru primljenom u »krilo Abrahamovo«.[534] »Upravo te svete duše, koje su čekale
1033 svog Osloboditelja u Abrahamovu krilu, Isus je oslobodio kad je sišao k mrtvima«.[535] Isus nije sišao nad pakao da oslobodi proklete[536] ni da razori pakao prokletstva,[537] nego da oslobodi pravedne koji su mu prethodili.[538]

634 »Zato je i mrtvima naviještano evanđelje…« (*1 Pt* 4, 6). Silazak nad pakao jest puno dovršenje evanđeoskog navještaja spasenja. To je posljednja faza Isusova mesijanskog poslanja, faza sažeta u vremenu, ali neizmjerna u svom stvarnom značenju: da se, naime, otkupiteljsko
605 djelo proteže na sve ljude svih vremena i svih mjesta jer su svi koji spašeni postali dionici Otkupljenja.

635 Krist je dakle sišao u dubinu smrti,[539] da bi »mrtvi čuli glas Sina Božjega i da bi oni koji su ga čuli živjeli« (*Iv* 5, 25). Isus, »Začetnik života«,[540] »smrću obeskrijepi onoga koji ima moć smrti, to jest đavla, pa oslobodi one koji – od straha pred smrću – kroz sav život bijahu podložni ropstvu« (*Heb* 2, 14-15). Uskrsli Krist sada drži »ključeve smrti i Podzemlja« (*Otk* 1, 18), i »na ime Isusovo« prigiba se »svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika« (*Fil* 2, 10).

> »Velika tišina sad vlada na zemlji, velika tišina i velika samoća. Velika tišina jer Kralj spava. Zemlja je uzdrhtala i smirila se jer je Bog u tijelu zaspao i otišao probuditi one koji su spavali vjekovima. [...]. Ide tražiti Adama, našega praoca, izgubljenu ovcu. Želi sići da pohodi sve koji sjede u tmini i u sjeni smrti. Ide od njihove boli osloboditi Adama u okovima i Evu, zarobljenu s

[531] Usp. *Fil* 2, 10; *Dj* 2, 24; *Otk* 1, 18; *Ef* 4, 9.

[532] Usp *Ps* 6, 6; 88, 11-13.

[533] Usp. *Ps* 89, 49; *1 Sam* 28, 19; *Ez* 32, 17-32.

[534] Usp. *Lk* 16, 22-26.

[535] *Catechismus Romanus,* 1, 6, 3: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 71.

[536] Usp. RIMSKA SINODA (745.), *De descensu Christi ad inferos*: DS 587

[537] Usp. BENEDIKT XII., Djelce *Cum dudum* (1341.), 18: DS 1101; KLEMENT VI., Posl. *Super quibusdam* (1351.), pogl. 15, 13: DS 1077.

[538] Usp. IV. TOLEDSKA SINODA (633.), Capitulum, 1: DS 485; usp. još *Mt* 27, 52-53.

[539] Usp. *Mt* 12, 40; *Rim* 10, 7; *Ef* 4, 9.

[540] Usp. *Dj* 3, 15.

njime, on, istodobno njihov Bog i njihov Sin... Ja sam Bog tvoj, i zbog tebe postah tvojim Sinom. [...] Ustani, ti što spavaš, jer te nisam stvorio da budeš ovdje okovan u boravištu mrtvih. Ustaj od mrtvih, ja sam Život mrtvih.«[541]

Ukratko

636 *Izjavom: »Isus je sišao nad pakao« Vjerovanje ispovijeda da je Isus stvarno umro, i da je, svojom smrću za nas, pobijedio smrt i đavla »koji imaše moć smrti« (Heb* 2, 14*).*

637 *Umrli je Krist, u svojoj duši sjedinjenoj s božanskom osobom, sišao u boravište mrtvih. On je pravednicima koji su mu prethodili otvorio vrata nebeska.*

Stavak 2.

TREĆI DAN USKRSNUO OD MRTVIH

638 »I mi vam navješćujemo evanđelje: obećanje dano ocima Bog je ispunio u djeci, nama, uskrisivši Isusa« (*Dj* 13, 32-33). Isusovo uskrsnuće najviša je istina naše vjere u Krista, kao središnja istina 90
vjerovana i življena u prvoj kršćanskoj zajednici, prenesena kao temeljna Predaja, utvrđena spisima Novoga zavjeta, propovijedana 651, 991
kao bitni dio vazmenog otajstva zajedno s križem:

»Krist uskrsnu od mrtvih,
Smrću satre smrt,
onima u grobovima život darova«.[542]

I. Povijesni i nadnaravni događaj

639 Otajstvo Kristova uskrsnuća zbiljski je događaj s povijesno ustanovljenim očitovanjima, kako svjedoči Novi zavjet. Već sveti Pavao može oko 56. godine pisati Korinćanima: »Doista, predadoh vam ponajprije što i primih: Krist umrije za grijehe naše po Pismima; bi pokopan i uskrišen treći dan po Pismima; ukaza se Kefi, zatim dvanaestorici« (*1 Kor* 15, 3-5). Apostol tu govori o *živoj predaji Uskrsnuća* za koju je doznao nakon svog obraćenja pred vratima Damaska.[543]

[541] Iz Drevne homilije na Veliku i svetu subotu: PG 43, 440A 452C 461.

[542] *Bizantska liturgija, Uskrsni tropar*: Πεντηκοστάριον, Rim 1884., str. 6

[543] Usp. *Dj* 9, 3-18.

Prazan grob

640 »Što tražite Živoga među mrtvima? Nije ovdje, nego uskrsnu!« (*Lk* 24, 5-6). U okviru događajâ uskrsnuća prvo što susrećemo jest prazan grob. On sam po sebi nije izravan dokaz. Odsutnost Kristova tijela iz groba mogla bi se protumačiti i drukčije.[544] Unatoč tome, prazan grob bitni je znak za sve. Kad su ga otkrili, bio je učenicima prvi korak k spoznaji činjenice uskrsnuća. To je ponajprije slučaj svetih žena,[545] zatim i Petrov.[546] Učenik »kojega je Isus ljubio« (*Iv* 20, 2) tvrdi da je, ušavši u prazni grob i otkrivši »povoje gdje leže« (*Iv* 20, 6), vidio i povjerovao.[547]
999 To pretpostavlja da je on, iz stanja u kojem se nalazio prazni grob,[548] ustanovio da odsutnost tijela Isusova nije mogla biti ljudsko djelo i da se Isus nije nprosto vratio zemaljskom životu kao što je bio slučaj s Lazarom.[549]

Ukazanja Uskrsloga

641 Marija iz Magdale i pobožne žene, koje su krenule da miomirisnom pomašću dovrše uređenje Isusova tijela,[550] pokopanog u žurbi na Veliki petak uvečer zbog početka subote,[551] prve su susrele Uskrsloga.[552] Tako su žene bile prve vjesnice Kristova uskrsnuća i za same apostole.[553]
553 Njima se Isus ukazuje poslije, najprije Petru, zatim Dvanaestorici.[554]
448 Petar, pozvan utvrđivati vjeru svoje braće,[555] vidi dakle Uskrsloga prije njih, i na temelju njegova svjedočanstva zajednica kliče: »Doista uskrsnu Gospodin, i ukaza se Šimunu« (*Lk* 24, 34).

642 Sve što se zbilo onih vazmenih dana obvezuje svakog apostola – i na sasvim poseban način Petra – u izgradnji novoga doba koje je započelo
659, 881 na uskrsno jutro. Kao svjedoci Uskrsloga oni ostaju kameni-temeljci njegove Crkve. Vjera prve zajednice vjernika zasniva se na svjedočanstvu

---

[544] Usp. *Iv* 20, 13; *Mt* 28, 11-15.
[545] Usp. *Lk* 24, 3.22-23.
[546] Usp. *Lk* 24, 12.
[547] Usp. *Iv* 20, 8.
[548] Usp. *Iv* 20, 5-7.
[549] Usp. *Iv* 11, 44.
[550] Usp. *Mk* 16, 1; *Lk* 24, 1.
[551] Usp. *Iv* 19, 31.42.
[552] Usp. *Mt* 28, 9-10; *Iv* 20, 11-18.
[553] Usp *Lk* 24, 9-10.
[554] Usp. *1 Kor* 15, 5.
[555] Usp. *Lk* 22, 31-32.

konkretnih ljudi koji su poznati kršćanima i većinom još živi među njima. Ti svjedoci uskrsnuća Kristova[556] prije svega su Petar i Dvanaestorica, 860
ali ne samo oni: Pavao jasno govori o više od pet stotina osoba kojima se Isus ukazao svima odjednom, k tome o Jakovu i o svim apostolima.[557]

643 Pred tim svjedočanstvima nemoguće je tumačiti uskrsnuće Kristovo izvan fizičkog reda i ne priznati ga kao povijesnu činjenicu. Proizlazi iz činjenicâ da je vjera učenikâ bila podvrgnuta korjenitoj kušnji muke i smrti na križu njihova učitelja, koju je on unaprijed navijestio.[558] Potresenost izazvana mukom bila je tako velika da učenici (barem neki od njih) nisu odmah povjerovali vijesti o uskrsnuću. Daleko od toga da nam pokažu zajednicu zahvaćenu mističnim zanosom, evanđelja nam pokazuju učenike potištenima, (»snuždena lica«, *Lk* 24, 17) i prestrašenima.[559] Zato i nisu povjerovali pobožnim ženama kad su se vratile s groba; »njima se te riječi pričine kao tlapnja« (*Lk* 24, 11).[560] Kad se Isus ukazao Jedanaestorici na Uskrs uvečer, »prekori njihovu nevjeru i okorjelost srca što ne povjerovaše onima koji ga vidješe uskrsla od mrtvih« (*Mk* 16, 14).

644 Čak i suočeni sa zbiljom uskrslog Isusa učenici još sumnjaju,[561] toliko im se to čini nemogućim: oni misle da vide duha.[562] »Oni od radosti još nisu vjerovali, nego se čudom čudili« (*Lk* 24, 41). Toma će iskusiti istu kušnju sumnje,[563] a i pri zadnjem ukazanju u Galileji, o kojem izvješćuje Matej, »neki posumnjaše« (*Mt* 28, 17). Stoga je bez temelja hipoteza da bi uskrsnuće bilo »proizvod« vjere (ili lakovjernosti) apostolâ. Baš naprotiv, njihova se vjera u uskrsnuće – pod djelovanjem Božje milosti – rodila iz izravna iskustva zbiljnosti uskrslog Isusa.

Stanje uskrslog Kristova čovještva

645 Uskrsli Isus uspostavlja s učenicima izravne odnose time što ga oni dodiruju[564] i s njime blaguju.[565] On ih tako pozivlje da priznaju da on nije duh,[566] ali nadasve da ustanove da je uskrslo tijelo kojim se on pojavljuje 999
ono isto koje je bilo mučeno i raspeto, jer on još nosi tragove muke.[567]

---

556 Usp. *Dj* 1, 22.
557 Usp. *1 Kor* 15, 4-8.
558 Usp. *Lk* 22, 31-32.
559 Usp. *Iv* 20, 19.
560 Usp. *Mk* 16, 11.13.
561 Usp. *Lk* 24, 38.
562 Usp. *Lk* 24, 39.
563 Usp. *Iv* 20, 24-27.
564 Usp. *Lk* 24, 39; *Iv* 20, 27.
565 Usp. *Lk* 24, 30.41-43; *Iv* 21, 9.13-15.
566 Usp. *Lk* 24, 39.
567 Usp. *Lk* 24, 40; *Iv* 20, 20.27.

To pravo i stvarno tijelo istodobno posjeduje ipak nova svojstva uskrslog tijela: ono nije više u ovom prostoru i vremenu, nego se može na svoj način uprisutniti gdje i kada hoće,[568] jer njegovo čovještvo ne može više biti zadržano na zemlji, ono sad pripada samo Očevu božanskom području.[569] Stoga je uskrsli Isus i savršeno slobodan ukazivati se kako hoće: u liku vrtlara[570] ili »u drugom obličju« (*Mk* 16, 12) različitom od onoga koje je učenicima bilo dobro poznato, upravo zato da potakne njihovu vjeru.[571]

646 Kristovo uskrsnuće nije bilo povratak zemaljskom životu, kao što su to bila uskrišenja što ih je izveo prije Vazma: uskrišenje kćeri Jairove,
934 mladića iz Naima, Lazara. Ti čini bili su čudesni događaji, ali osobe
549 na kojima se čudo dogodilo iznova su, Isusovom moću, našle »običan« zemaljski život. Kasnije su opet umrle. Kristovo je uskrsnuće bitno različito. U svome uskrslom tijelu on prelazi iz stanja smrti u drugi život onkraj vremena i prostora. Isusovo je tijelo u uskrsnuću ispunjeno moću Duha Svetoga; ono sudjeluje u božanskom životu u stanju svoje slave, tako da sveti Pavao može o Kristu reći da je on nebeski čovjek.[572]

Uskrsnuće kao transcendentni događaj

647 »O, zaista blažene noći«, pjeva vazmeni »Exsultet«, »koja je jedina bila dostojna znati vrijeme i čas u koji je Krist od mrtvih uskrsnuo.«[573] Zaista, nitko nije bio svjedok očevidac samog događaja uskrsnuća, i nijedan ga evanđelist ne opisuje. Nitko nije mogao reći
1000 kako se ono fizički zbilo. Njegova je najnutarnjija bît, prijelaz u drugi život, još manje zamjetljiva ćutilima. Povijesni je događaj ustanovljiv po znaku praznoga groba i po zbiljnosti susretâ apostolâ s uskrslim Kristom. Uskrsnuće ipak, time što nadvisuje i nadilazi povijest, ostaje u srcu otajstva vjere. Stoga se uskrsli Krist ne ukazuje svijetu[574] nego svojim učenicima, »onima koji su uzašli s njim iz Galileje u Jeruzalem, onima koji su sad njegovi svjedoci pred narodom« (*Dj* 13, 31).

---

568 Usp. *Mt* 28, 9.16-17; *Lk* 24, 15.36; *Iv* 20, 14.19.26; 21, 4.

569 Usp. *Iv* 20, 17.

570 Usp. *Iv* 20, 14-15.

571 Usp. *Iv* 20, 14.16; 21, 4.7.

572 Usp. *1 Kor* 15, 35-50.

573 Vazmeno bdjenje, Pohvala vazmenoj svijeći (»Exultet«): *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 272..

574 Usp. *Iv* 14, 22.

II. Uskrsnuće – djelo Presvetoga Trojstva

648 Kristovo uskrsnuće je predmet vjere ukoliko je ono transcendentni 258
zahvat samoga Boga u stvorenje i u povijest. U njemu tri božanske 989
Osobe djeluju zajedno očitujući istodobno svoju vlastitu izvornost. Ono se zbilo po moći Oca koji je Krista, svoga Sina »uskrisio« (*Dj* 2, 24) i tako na savršen način njegovo čovještvo – s njegovim tijelom – uveo 663
u Trojstvo. Uskrsnućem od mrtvih Isus je konačno postavljen »Sinom 445
Božjim u snazi po Duhu posvetitelju« (*Rim* 1, 4). Sveti Pavao ističe očitovanje moći Božje[575] po djelu Duha koji je Isusovo mrtvo čovještvo 272
oživio i pozvao ga u slavno stanje Gospodina.

649 Sin pak vlastito uskrsnuće izvršuje snagom svoje božanske moći. Isus naviješta kako treba da Sin čovječji mnogo pretrpi, umre, i zatim da uskrsne (u aktivnom značenju te riječi).[576] Drugdje, on izričito tvrdi: »Ja polažem život svoj, da ga opet uzmem [...]. Vlast imam položiti ga, vlast imam opet uzeti ga« (*Iv* 10, 17-18). »Vjerujemo da je Isus umro i uskrsnuo« (*1 Sol* 4, 14).

650 Crkveni oci promatraju uskrsnuće polazeći od Kristove božanske osobe koja je ostala sjedinjena s njegovom dušom i tijelom, i kada 626
su bili smrću odijeljeni jedno od drugoga: »Po jedinstvu božanske naravi koja ostaje jednako prisutnom u svakome od dvaju dijelova čovjeka, koji su bili spojeni i odvojeni, ta se dva dijela opet sjedinjuju i povezuju. Tako smrt nastaje rastavom povezanih dijelova, a uskrsnuće 1005
sjedinjenjem dvaju rastavljenih dijelova.«[577]

III. Smisao i spasotvorno značenje uskrsnuća

651 »Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je doista naše propovijedanje, uzalud i vjera vaša« (*1 Kor* 15, 14). Uskrsnuće je prije svega potvrda svega onoga što je sam Krist činio i naučavao. Sve istine, pa i one

---

575 Usp. *Rim* 6, 4; *2 Kor* 13, 4; *Fil* 3, 10; *Ef* 1, 19-22; *Heb* 7, 16.

576 Usp. *Mk* 8,31; 9, 9.31; 10, 34.

577 GRGUR NISENSKI, *De tridui inter mortem et resurrectionem Domini nostri Iesu Christi spatio*: *Gregorii Nysseni opera,* ur. W. Jaeger – H. Langerbeck, sv. 9., Leiden 1967., str. 293-294 (PG 46, 417B); usp. još »*Statuta Ecclesiae Antiqua*«: DS 325; ANASTAZIJE II., Posl. *In prolixitate epistolae:* DS 359; HORMIZDAS, Pismo *Inter ea quae:* DS 369; XI. TOLEDSKA SINODA, *Symbolum*: DS 539.

129 najnedostupnije ljudskom duhu, nalaze svoje opravdanje ako je Krist,
274 uskrsnuvši, dao konačni dokaz svoje božanske vlasti koji je bio obećao.

652 Kristovo uskrsnuće jest *ispunjenje obećanjâ* Staroga zavjeta[578] i
994 samoga Isusa za njegova zemaljskog života.[579] Izraz »po Pismima«[580]
601 pokazuje da Kristovo uskrsnuće ispunja ta proročanstva.

445 653 Uskrsnućem je također potvrđena istina *Isusova boštva.* On je bio rekao: »Kad uzdignete Sina čovječjega, tada ćete spoznati da Ja jesam« (*Iv* 8, 28). Kristovo uskrsnuće dokazalo je da je on zaista »Ja jesam«, Sin Božji i Bog sam. Sveti Pavao mogao je izjaviti Židovima: »Obećanje dano ocima Bog je ispunio djeci, nama, uskrisivši Isusa, kao što je i pisano u psalmu drugom: Ti si Sin moj, danas te rodih« (*Dj* 13, 32-33).[581] Kristovo uskrsnuće tijesno je povezano s otajstvom
422, 461 utjelovljenja Sina Božjega. Ono je, po vječnom naumu Božjem, njegovo ispunjenje.

654 Postoji dvostruki vidik u vazmenom otajstvu: svojom smrću Krist nas oslobađa od grijeha, a svojim uskrsnućem otvara nam pristup u novi
1987 život. Taj je život ponajprije *opravdanje* koje nam vraća Božju milost,[582] »da kao što Krist slavom Očevom bi uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života« (*Rim* 6, 4). On se sastoji u pobjedi nad smrću grijeha i u novom udioništvu u milosti.[583] On ostvaruje *posinovljenje*
1996 kojim ljudi postaju Kristovom braćom, kako Isus zove učenike nakon uskrsnuća: »Idite, javite mojoj braći« (*Mt* 28, 10).[584] Braća ne po naravi, nego po daru milosti, jer posinovljenje providа stvarno dioništvo u životu jedinoga Sina, životu koji se potpuno objavio u njegovu uskrsnuću.

655 Na koncu, uskrsnuće Kristovo – i sam uskrsli Krist – jest počelo
989 i izvor *našega budućeg uskrsnuća:* »Krist uskrsnu od mrtvih, prvina usnulih [...], jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Kristu svi biti
1002 oživljeni!« (*1 Kor* 15, 20-22). U očekivanju tog ispunjenja, uskrsli Krist

578 Usp. *Lk* 24, 26-27.44-48.
579 Usp. *Mt* 28, 6; *Mk* 16, 7; *Lk* 24, 6-7.
580 Usp. *1 Kor* 15, 3-4; *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.
581 Usp. *Ps* 2, 7.
582 Usp. *Rim* 4, 25.
583 Usp. *Ef* 2, 4-5; *1 Pt* 1, 3.
584 Usp. *Iv* 20, 17.

živi u srcu svojih vjernika. U njemu kršćani kušaju »snage budućega svijeta« (*Heb* 6, 5), i njihov je život ponesen od Krista u krilo božanskog života,[585] »da oni koji žive ne žive više sebi, nego onomu koji za njih umrije i uskrsnu« (*2 Kor* 5, 15).

Ukratko

656 *Predmet vjere u uskrsnuće događaj je u isti mah povijesno posvjedočen od učenika, koji su stvarno susreli uskrslog Isusa, i tajanstveno transcendentan ukoliko je ulazak Kristova čovještva u Slavu Božju.*

657 *Prazan grob i odloženi povoji sami po sebi znače da je Kristovo tijelo Božjom moću izmaklo vezama smrti i truleži. Oni pripravljaju učenike na susret s Uskrslim.*

658 *Krist, »Prvorođenac od mrtvih« (Kol* 1, 18*), počelo je našega uskrsnuća, već sada po opravdanju naše duše,*[586] *a jednom i po oživljenju našega tijela.*[587]

Članak 6.

»ISUS UZAŠAO NA NEBESA, SJEDI O DESNU BOGA OCA SVEMOGUĆEGA«

659 »Gospodin Isus, pošto im to reče, bude uzet na nebo i sjede zdesna Bogu« (*Mk* 16, 19). Kristovo tijelo proslavljeno je već od
časa uskrsnuća, kako dokazuju nova i vrhunaravna svojstva što ih 645
ono otada trajno uživa.[588] Ali za četrdeset dana, dok on s učenicima[589] prijateljski jede i pije i poučava ih o kraljevstvu Božjemu,[590] njegova slava ostaje još zastrta pod prilikom obična čovještva.[591] Zadnje
Isusovo ukazanje završuje konačnim ulaskom njegova čovještva u 66

[585] Usp. *Kol* 3, 1-3.
[586] Usp. *Rim* 6, 4.
[587] Usp. *Rim* 8, 11.
[588] Usp. *Lk* 24, 31; *Iv* 20, 19.26.
[589] Usp. *Dj* 10, 41
[590] Usp. *Dj* 1, 3.
[591] Usp. *Mk* 16, 12; *Lk* 24, 15; *Iv* 20, 14-15; 21, 4.

697 slavu Božju simboliziranu oblakom[592] i nebom,[593] gdje on otad sjedi s desne Bogu.[594] Na posve izniman i jedinstven način on će se ukazati Pavlu »kao nedonoščetu« (*1 Kor* 15, 8) u posljednjem ukazanju koje
642 će samoga Pavla učiniti apostolom.[595]

660 Zastrti značaj slave Uskrsloga za to vrijeme nazire se u njegovoj otajstvenoj riječi Mariji Magdaleni: »Ne zadržavaj se sa mnom jer još ne uziđoh Ocu, nego idi mojoj braći i javi im: Uzlazim Ocu svomu i Ocu vašemu, k Bogu svomu i Bogu vašemu« (*Iv* 20, 17). To ukazuje na razliku očitovanja između slave uskrsloga Krista i slave Krista uzvišenoga s desne Ocu. Povijesni i ujedno transcendentni događaj uzašašća označuje prijelaz od jedne slave k drugoj.

661 Ova zadnja etapa ostaje tijesno sjedinjena s prvom, to jest sa
461 silaskom s neba u utjelovljenju. Samo onaj koji je »izišao od Oca« može se »vratiti k Ocu«: Krist.[596] »Nitko nije uzišao na nebo doli onaj koji siđe s neba« (*Iv* 3, 13).[597] Prepušteno svojim naravnim silama, čovještvo nema pristupa u »dom Oca«,[598] u život i u sreću Božju. Samo
792 je Krist mogao otvoriti taj pristup čovjeku i dati mu nadu da ćemo »kao udovi njegova Tijela biti s njime u istoj slavi gdje je on, naša Glava i prvijenac.«[599]

662 »A ja kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući k sebi« (*Iv* 12, 32). Uzdignuće na križ označuje i navješćuje uzdignuće u
1545 uzašašću na nebo. Ono je ovomu početak. Isus Krist, jedini Svećenik novoga i vječnog Saveza, »ne uđe u rukotvorenu svetinju [...], nego u samo nebo, da se sada pojavi pred licem Božjim za nas« (*Heb* 9, 24). U nebu Krist trajno vrši svoje svećeništvo; »zato i može do kraja spašavati one koji po njemu pristupaju k Bogu – uvijek živ da se za
1137 njih zauzme.« (*Heb* 7, 25). Kao »Veliki svećenik budućih dobara«

---

592 Usp. *Dj* 1, 9; usp. još *Lk* 9, 34-35; *Izl* 13, 22.
593 Usp. *Lk* 24, 51.
594 Usp. *Mk* 16, 19; *Dj* 2, 33; 7, 56; usp. još *Ps* 110, 1.
595 Usp. *1 Kor* 9, 1; *Gal* 1, 16.
596 Usp. *Iv* 16, 28.
597 Usp. *Ef* 4, 8-10.
598 Usp. *Iv* 14, 2.
599 Predslovlje Uzašašća Gospodnjeg, I: *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 410.

(*Heb* 9, 11), on je središte i glavni vršitelj bogoslužja kojim se časti Otac nebeski.[600]

663 Krist sada *sjedi o desnu Ocu*: »Pod desnom Očevom razumijevamo slavu i čast božanstva, gdje je onaj koji je prije svih vjekova postojao kao Sin Božji, kao Bog i istobitan Ocu, tjelesno sjeo nakon što se utjelovio i njegovo tijelo bilo proslavljeno.«[601] 648

664 Sjesti o desnu Ocu znači početak Mesijina kraljevstva, ispunjenje viđenja proroka Danijela u pogledu Sina čovječjega: »Njemu bî predana 541
vlast, čast i kraljevstvo, da mu služe svi narodi, plemena i jezici. Vlast njegova vlast je vječna, nikada neće proći, kraljevstvo njegovo neće propasti« (*Dn* 7, 14). Od toga časa, apostoli su postali svjedocima »kraljevstva kojemu neće biti kraja«.[602]

Ukratko

665 *Kristovo uzašašće označava konačan ulazak Isusova čovještva u Božje nebesko područje odakle će on opet doći,*[603] *ali koje ga u međuvremenu skriva očima ljudi.*[604]

666 *Isus Krist, Glava Crkve, prethodi nama u Očevo slavno kraljevstvo, da bismo, kao udovi njegova Tijela, živjeli u nadi da ćemo jednom vječno s njime biti.*

667 *Ušavši jednom zauvijek u nebesko svetište, Isus Krist nas bez prestanka zagovara kao posrednik koji nam trajno osigurava izljevanje Duha Svetoga.*

---

600 Usp. *Otk* 4, 6-11.

601 IVAN DAMAŠČANSKI, *Expositio fidei*, 75 [*De fide orthodoxa*, 4, 2]: PTS 12, 173 (PG 94, 1104D).

602 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje:* DS 150.

603 Usp. *Dj* 1, 11.

604 Usp. *Kol* 3, 3.

Članak 7.

»ODAKLE ĆE DOĆI SUDITI ŽIVE I MRTVE«

I. »On će opet doći u slavi«

KRIST VEĆ SADA KRALJUJE PO CRKVI...

668 »Ta Krist zato umrije i oživje da Gospodar bude i mrtvima i živi-
ma« (*Rim* 14, 9). Kristovo uzašašće na nebo znači sudjelovanje njegova
čovještva u moći i vlasti samoga Boga. Isus Krist jest Gospodin: posjeduje
450 svu moć na nebesima i na zemlji. On je »iznad svakog vrhovništva i vlasti
i moći i gospodstva«, jer Otac »mu sve podloži pod noge« (*Ef* 1, 20-22).
Krist je Gospodar svemira[605] i povijesti. U njemu povijest čovjeka kao i
518 sve stvoreno nalazi svoju »rekapitulaciju«,[606] svoje nadnaravno dovršenje.

792 669 Kao Gospodin, Krist je i Glava Crkve koja je njegovo Tijelo.[607]
1088 Uzdignut u nebo i proslavljen, ispunivši tako potpuno svoje poslanje,
on ostaje na zemlji u svojoj Crkvi. Otkupljenje je izvor vlasti koju Krist,
snagom Duha Svetoga, vrši nad Crkvom.[608] »Kraljevstvo Kristovo već je
541 otajstveno prisutno[609] u Crkvi«, koja je »klica i početak toga kraljevstva
na zemlji«.[610]

670 Od uzašašća Božji je naum ušao u svoje dovršenje. Mi smo
već »u posljednjem času!« (*1 Iv* 2, 18).[611] »Tako su dakle posljednja
1042 vremena za nas već prispjela. Obnova svijeta definitivno je zadobivena
i, u potpunoj zbiljnosti, anticipirana već sada: zaista, već na zemlji
825 Crkva je ukrašena nesavršenom ali pravom svetošću.«[612] Kristovo
547 kraljevstvo već očituje svoju prisutnost čudesnim znacima[613] što prate
njegovo navij ještanje po Crkvi.[614]

---

605 Usp. *Ef* 4, 10; *1 Kor* 15, 24.27-28.
606 Usp. *Ef* 1, 10.
607 Usp. *Ef* 1, 22.
608 Usp. *Ef* 4, 11-13.
609 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 3: AAS 57 (1965.) 6.
610 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 5: AAS 57 (1965.) 8.
611 Usp. *1 Pt* 4, 7.
612 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 53.
613 Usp. *Mk* 16, 17-18.
614 Usp. *Mk* 16, 20.

...DOK MU SVE NE BUDE PODLOŽENO

671 Kristovo kraljevstvo, već prisutno u Crkvi, ipak nije još dovršeno »u velikoj moći i slavi« (*Lk* 21, 27)[615] Kraljevim dolaskom na zemlju. To kraljevstvo još napadaju zle sile,[616] premda su u osnovi Kristovim Vazmom već pobijeđene. Dok mu ne bude sve podvrgnuto,[617] »do časa 1043
kad se budu ostvarila nova nebesa i nova zemlja gdje pravda prebiva, 769, 773
hodočasnička Crkva nosi u svojim sakramentima i svojim ustanovama, što pripadaju ovom vremenu, lik svijeta što prolazi; ona sama živi među stvorenjima koja i sad stenju u bolovima rađanja i očekuju očitovanje sinova Božjih«.[618] Stoga kršćani, osobito u euharistiji,[619] mole za uskorenje 1043, 2046
Kristova povratka,[620] govoreći mu: »Dođi, Gospodine« (*Otk* 22, 20).[621] 2817

672 Prije uzašašća Krist je ustvrdio da još nije čas slavne uspostave mesijanskoga kraljevstva što ga je Izrael očekivao,[622] i koje je, po prorocima,[623] imalo svim ljudima donijeti konačni poredak pravde, ljubavi i mira. Sadašnje je vrijeme, po Gospodinu, vrijeme Duha i svjedočenja,[624] 732
ali i vrijeme još obilježeno »nevoljom«[625] i kušnjom zla[626] koja ne štedi Crkvu[627] i započinje borbu posljednjih vremena.[628] To je vrijeme 2612
iščekivanja i bdjenja.[629]

SLAVNI DOLAZAK KRISTA, NADE IZRAELA

673 Nakon uzašašća Kristov je dolazak u slavi neminovan,[630] iako »nije naše znati vremena i zgode koje je Otac podredio svojoj vlasti« 1040, 1048

---

615 Usp. *Mt* 25, 31.
616 Usp. *2 Sol* 2, 7.
617 Usp. *1 Kor* 15, 28.
618 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965.) 53.
619 Usp. *1 Kor* 11, 26.
620 Usp. *2 Pt* 3, 11-12.
621 Usp. *1 Kor* 16, 22; *Otk* 22, 17.
622 Usp. *Dj* 1, 6-7.
623 Usp. *Iz* 11, 1-9.
624 Usp. *Dj* 1, 8.
625 Usp. *1 Kor* 7, 26.
626 Usp. *Ef* 5, 16.
627 Usp. *1 Pt* 4, 17.
628 Usp. *1 Iv* 2, 18; 4,3; *1 Tim* 4, 1.
629 Usp. *Mt* 25, 1-13; *Mk* 13, 33-37.
630 Usp. *Otk* 22, 20.

(*Dj* 1, 7).[631] Taj eshatonski događaj može se zbiti svakoga časa,[632] premda je on »zadržan«, kao i konačna kušnja koja će mu prethoditi.[633]

674 Dolazak slavnog Mesije ovisi u svakom času povijesti[634] o tom da bude priznat od »cijelog Izraela«[635] kojega je jedan dio otvrdnuo[636] »nevjerom« (*Rim* 11, 20) prema Isusu. Sveti Petar rekao je to jeruzalemskim Židovima nakon Pedesetnice: »Pokajte se, dakle, i obratite da se izbrišu grijesi vaši pa od Gospodina dođu vremena rashlade te on pošalje vama unaprijed namijenjenog Pomazanika, Isusa. Njega treba da nebo pridrži do vremena uspostave svega što obeća Bog na usta svetih proroka svojih odvijeka.« (*Dj* 3, 19-21). A sveti mu Pavao odgovara: »Ako je njihovo odbačenje izmirenje svijeta, što li će biti
840 njihovo prihvaćanje ako ne oživljenje od mrtvih? (*Rim* 11, 15). Ulazak »punog broja« Židovâ[637] u mesijansko spasenje, nakon »punine
58 poganâ«,[638] dat će narodu Božjemu da »ostvari puninu Kristovu« (*Ef* 4, 13) u kojoj će »Bog biti sve u svemu« (*1 Kor* 15, 28).

POSLJEDNJA KUŠNJA CRKVE

769 675 Prije Kristova dolaska Crkva mora proći kroz posljednju kušnju koja će uzdrmati vjeru mnogih vjernika.[639] Progonstvo što prati njezino putovanje na zemlji[640] otkrit će »otajstvo bezakonja« pod oblikom religijske obmane koja će ljudima nuditi prividno rješenje njihovih problema po cijenu otpada od istine. Vrhovna religijska obmana jest Antikristova obmana, to jest obmana jednoga pseudo-mesijanizma u kojemu čovjek slavi sam sebe mjesto Boga i njegova Mesije koji je došao u tijelu.[641]

676 Ta antikristovska obmana već se ocrtava u svijetu svaki put kad se hoće u povijesti ispuniti mesijanska nada koja se može dovršiti samo onkraj povijesti

---

631 Usp. *Mk* 13, 32.
632 Usp. *Mt* 24, 44; *1 Sol* 5, 2.
633 Usp. *2 Sol* 2, 3-12.
634 Usp. *Rim* 11, 31.
635 Usp. *Rim* 11, 26; *Mt* 23, 39.
636 Usp. *Rim* 11, 25.
637 Usp. *Rim* 11, 12.
638 Usp. *Rim* 11, 25; *Lk* 21, 24.
639 Usp. *Lk* 18, 8; *Mt* 24, 12.
640 Usp. *Lk* 21, 12; *Iv* 15, 19-20.
641 Usp. *2 Sol* 2, 4-12; *1 Sol* 5, 2-3; *2 Iv* 7; *1 Iv* 2, 18.22.

kroz eshatonski sud: Crkva je, i pod njegovim ublaženim oblikom, odbacila krivotvorenje budućeg kraljevstva Božjega pod imenom milenarizma,[642] osobito pod političkim oblikom jednoga sekulariziranog mesijanizma, »u svojoj bíti izopačenoga«.[643] 2425

677 Crkva će ući u slavu kraljevstva samo kroz taj posljednji Vazam, 1340
u kojemu će ona svoga Gospodina slijediti u njegovoj smrti i njegovu uskrsnuću.[644] Kraljevstvo Božje neće se, dakle, ostvariti nekim povijesnim trijumfom Crkve[645] po nekom uzlaznom napretku, nego Božjom pobjedom nad posljednjom navalom zla,[646] pobjedom koja će učiniti 2853
da Kristova Zaručnica siđe s neba.[647] Božji trijumf nad pobunom zla poprimit će oblik Posljednjega suda[648] nakon posljednjeg kozmičkog potresa ovoga svijeta koji prolazi.[649]

II. »Suditi žive i mrtve« 1038-1041

678 Nakon proroka[650] i Ivana Krstitelja,[651] Isus je u svome propovijedanju navijestio sud Posljednjeg dana. Tada će biti izneseni na 1470
svjetlo ponašanje svakoga[652] i tajna srdaca.[653] Tada će biti osuđeno grešno nevjerovanje koje je posve prezrelo milost od Boga ponuđenu.[654] Ponašanje prema bližnjemu otkrit će prihvaćanje ili odbijanje milosti i ljubavi Božje.[655] Isus će reći u posljednji dan: »Sve što ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće, meni ste učinili« (*Mt* 25, 40).

---

[642] Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekret *De Millenarismo*, 19. srpnja 1944.: DS 3839.

[643] Usp. PIO XI., Enc. *Divini Redemptoris,* 19. ožujka 1937.: AAS 29 (1937.) 65-106 koja osuđuje »naprezanja u lažnome misticizmu« ove »patvorine otkupljenja siromašnih« (str. 69); DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 20-21: AAS 58 (1966.) 1040-1042.

[644] Usp. *Otk* 19, 1-9.

[645] Usp. *Otk* 13, 8.

[646] Usp. *Otk* 20, 7-10.

[647] Usp. *Otk* 21, 2-4.

[648] Usp. *Otk* 20, 12.

[649] Usp. *2 Pt* 3, 12-13.

[650] Usp. *Dn* 7, 10; *Jl* 3-4; *Mal* 3, 19.

[651] Usp. *Mt* 3, 7-12.

[652] Usp. *Mk* 12, 38-40.

[653] Usp. *Lk* 12, 1-3; *Iv* 3, 20-21; *Rim* 2, 16; *1 Kor* 4, 5.

[654] Usp. *Mt* 11, 20-24; 12, 41-42.

[655] Usp. *Mt* 5, 22; 7, 1-5.

679 Krist je Gospodar vječnoga života. Njemu kao Otkupitelju svijeta pripada puno pravo da konačno sudi djela i srca ljudi. On je »stekao« to pravo svojim križem. Tako je Otac »sav sud predao Sinu« (*Iv* 5, 22).[656] Sin, pak, nije došao suditi, nego spasiti[657] i dati život koji je
1021 u njemu.[658] Odbijanjem milosti u ovom životu svatko već sudi samoga sebe,[659] prima po svojim djelima;[660] odbijajući Duha ljubavi,[661] može sebe osuditi i za vječnost.

Ukratko

680 *Krist Gospodin kraljuje već po Crkvi, ali mu na ovom svijetu još nije sve podvrgnuto. Slavodobića Kristova kraljevstva neće biti bez posljednjeg napada moćî zla.*

681 *Na Dan suda, na svršetku svijeta, Krist će doći u slavi da dovrši konačni trijumf dobra nad zlom, koji, kao žito i kukolj, budu zajedno rasli tijekom povijesti.*

682 *Kada na kraju vremenâ dođe suditi žive i mrtve, slavni će Krist otkriti tajne namisli srdaca i uzvratit će svakomu po njegovim djelima i po njegovu prihvaćanju ili njegovu odbijanju milosti.*

---

[656] Usp. *Iv* 5, 27; *Mt* 25, 31; *Dj* 10, 42; 17, 31; *2 Tim* 4, 1.
[657] Usp. *Iv* 3, 17.
[658] Usp. *Iv* 5, 26.
[659] Usp. *Iv* 3, 18; 12, 48.
[660] Usp. *1 Kor* 3, 12-15.
[661] Usp. *Mt* 12, 32; *Heb* 6, 4-6; 10, 26-31.

TREĆE POGLAVLJE

VJERUJEM U DUHA SVETOGA

683 »Nitko ne može reći ‘Gospodin Isus’ osim u Duhu Svetomu« 424, 2670
(*1 Kor* 12, 3). »Bog odasla u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče:
Abba – Oče!« (*Gal* 4, 6). Ta spoznaja vjere moguća je samo u Duhu 152
Svetom. Da bi netko bio u dodiru s Kristom, treba da ga prije dotakne Duh Sveti. On nas pretječe i budi u nama vjeru. Po našem krštenju, prvom sakramentu vjere, Život, kojem je izvor u Ocu i koji nam je darovan u Sinu, intimno i osobno nam daje Duh Sveti u Crkvi:

> Krst »nam daje milost novoga rođenja u Bogu Ocu po njegovu Sinu u Duhu 249
> Svetom. Jer oni koji imaju Duha vođeni su k Riječi, tj. k Sinu; a Sin ih predstavlja Ocu i Otac im dariva nepokvarljivost. Dakle, bez Duha nije moguće vidjeti Sina Božjega, a bez Sina nitko se ne može približiti Ocu, jer je spoznaja Oca Sin, a spoznaja Sina Božjega biva po Duhu Svetome.«[1]

684 Duh Sveti je prvi koji svojom milošću budi našu vjeru i proizvodi novi život koji se sastoji u »spoznaji Oca i onoga kojega je On poslao, Isusa Krista«.[2] Ipak, on je posljednji u objavi osobâ Presvetog Trojstva.
Sv. Grgur Nazijanski, »Bogoslov«, tumači ovaj postupak pedagogijom 236
božanske »susretljivosti«:

> »Stari je zavjet otvoreno naviještao Oca, a manje jasno Sina. Novi nam je pak jasno pokazao Sina, a nekako skrovito je naznačio boštvo Duha. A sada sâm Duh boravi s nama i jasnije nam se očituje. I ne bi bilo razborito da se otvoreno naviještao Sin dok se još nije ispovijedalo boštvo Oca, niti da nam Duh Sveti – ako se smije tako reći – bude natovaren poput nekog još težeg tereta dok još nije bilo prihvaćeno boštvo Sina: [...] bolje je da svjetlo Trojstva zablista u svem sjaju po postupnom prilaženju i uspinjanju te napredovanju i rastu ‘iz slave u slavu’.«[3]

---

1 IRENEJ LIONSKI, *Demonstratio praedicationis apostolicae,* 7: SC 62, 41-42.

2 Usp. *Iv* 17, 3.

3 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 31 (Thologica 5), 26: SC 250, 326 (PG 36, 161-164C).

685 Vjerovati u Duha Svetoga znači, dakle, ispovijedati da je Duh Sveti jedna od osoba Presvetoga Trojstva, istobitna s Ocem i Sinom, »koji se s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi«.[4] Zato je o božanskom otajstvu
236 Duha Svetoga bilo govora u »teologiji« Presvetog Trojstva. Ovdje će se o Duhu Svetom govoriti samo unutar božanske »ekonomije«.

258 686 Duh Sveti je na djelu s Ocem i Sinom od početka do dovršenja nauma našega spasenja. Ali On je objavljen i darovan, priznat i prihvaćen kao osoba istom u »posljednjim vremenima« koja su počela otkupiteljskim utjelovljenjem Sina. I tada će se taj Božji naum, dovršen u Kristu, »Prvorođencu« i Glavi novoga stvorenja, moći ostvariti u čovječanstvu izlijevanjem Duha kao: Crkva, općinstvo svetih, oproštenje grijeha, uskrsnuće tijela, vječni život.

Članak 8.

»VJERUJEM U DUHA SVETOGA«

243 687 »Što je u Bogu, nitko ne zna osim Duha Božjega« (*1 Kor* 2, 11). A njegov Duh, koji ga objavljuje, čini da upoznamo Krista, njegovu Misao i živu Riječ, ali sam sebe ne izriče. Onaj koji je »govorio po prorocima«[5] čini da čujemo Očevu Riječ. No njega ne čujemo. Mi ga poznamo samo u pokretu kojim nam objavljuje Riječ osposobljujući nas da ga u vjeri prihvatimo. Duh Istine koji nam »objavljuje« Krista »ne govori sam od sebe«.[6] Takva zastrtost, u pravom smislu božanska, tumači zašto ga »svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje«, dok ga oni koji vjeruju u Krista poznaju jer on ostaje s njima (*Iv* 14, 17).

688 Crkva, živo zajedništvo u vjeri apostola, koju ona prenosi, mjesto je naše spoznaje Duha Svetoga:

- u Svetom pismu koje je on nadahnuo;
- u predaji kojoj su crkveni oci uvijek aktualni svjedoci;
- u crkvenom učiteljstvu koje on vodi;
- u sakramentalnom bogoslužju, kroz riječi i znamenja, gdje nas Duh Sveti dovodi u zajedništvo s Kristom;

4 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.
5 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.
6 Usp. *Iv* 16, 13.

— u molitvi u kojoj nas on zagovara;
— u karizmama i službama kojima se Crkva izgrađuje;
— u znakovima apostolskog i misionarskog života;
— u svjedočanstvima svetih kojima on očituje svetost Crkve i nastavlja djelo spasenja.

I. Združeno poslanje Sina i Duha

689 Onaj kojega je Otac poslao u naša srca, Duh njegova Sina,[7]
stvarno je Bog; istobitan s Ocem i sa Sinom, on je od njih neodvojiv, 245
koliko u intimnom životu Trojstva, toliko i u svom darivanju ljubavi za
svijet. Ali, časteći sveto, životvorno, istobitno i nerazdjeljivo Trojstvo,
vjera Crkve ispovijeda i različitost osoba. Kad Otac šalje svoju Riječ, 254
on uvijek šalje i svoj Dah: slanje je združeno, i u njemu su Sin i Duh 485
Sveti različiti ali neodvojivi. Zacijelo, Krist se očituje, On, vidljiva slika
nevidljivog Boga, ali je Duh Sveti onaj koji ga objavljuje.

690 Isus je Krist, »pomazanik«, jer je Duh njegovo pomazanje i 436
sve što se zbiva počevši od utjelovljenja proizlazi iz te punine.[8] Kad
konačno bude proslavljen,[9] Krist može od Oca onima koji u njega
vjeruju poslati Duha: Krist im priopćuje svoju Slavu,[10] tj. Duha Svetoga
koji ga proslavljuje.[11] Otada će se odvijati združeno poslanje u Očevoj
posinjenoj djeci u Tijelu njegova Sina: poslanje Duha posinjenja bit će 788
u tom da ih sjedinjuje s Kristom dajući da žive u njemu:

> »Pojam pomazanja daje misliti [...] da nema nikakve udaljenosti između Sina i Duha. Upravo kao što između površine tijela i pomazanja uljem ni razum ni osjetila ne poznaju nikakva posredovanja, tako je dodir Sina s Duhom neposredan. Isto tako onaj koji po vjeri stupa u dodir sa Sinom, nužno mora najprije stupiti u dodir s uljem. Uistinu, nema nijednog djela bez Duha Svetoga. Zato se ispovijest Gospodstva Sinova događa u Duhu Svetom za one koji ga primaju, time što Duh dolazi sa svih strana ususret 448
> onima koji se približuju po vjeri.«[12]

---

[7] Usp. *Gal* 4, 6.
[8] Usp. *Iv* 3, 34.
[9] Usp. *Iv* 7, 39.
[10] Usp. *Iv* 17, 22.
[11] Usp. *Iv* 16, 14.
[12] GRGUR NISENSKI, *Adversus macedonianos de Spiritu Sancto,* 16: *Gregorii Nysseni opera*, ur. W. Jaeger – H. Langerbeck, sv. 3/1, Leiden 1958., str. 102-103 (PG 45, 1321A-B).

II. Ime, nazivi i simboli Duha Svetoga

Vlastito ime Duha Svetoga

691 »Duh Sveti« vlastito je ime onoga kojega častimo i slavimo skupa s Ocem i Sinom: Crkva ga je primila od Gospodina i ispovijeda ga u krštenju svoje nove djece.[13]

Izraz »Duh« prijevod je hebrejskog izraza *Ruah* koji u prvotnom smislu znači dah, zrak, vjetar. Isus upotrebljava osjetilnu sliku vjetra da dočara Nikodemu transcendentnu novost onoga koji je osobno Dah Božji, Duh Božji.[14] S druge strane, Duh i Svet božanski su atributi zajednički trima božanskim osobama. Ali povezujući oba izraza, Sveto pismo, liturgija i bogoslovni govor označuju neizrecivu osobu Duha Svetoga, bez mogućeg dvoznačja s drugim upotrebama izraza »duh« i »svet«.

Nazivi Duha Svetoga

692 Kad najavljuje i obećaje dolazak Duha Svetoga, Isus ga naziva Παράκλητος, doslovce: »Onaj koji je prizvan uz«, latinski *advocatus*
1433 (*Iv* 14, 16.26; 15, 26; 16, 7). Παράκλητος [Branitelj] se obično prevodi »Tješitelj« [Consolator], budući da je Isus prvi tješitelj.[15] Sam Isus naziva Duha Svetoga i »Duhom istine«.[16]

693 Osim toga vlastitog imena koje se najviše rabi u Djelima apostolskim i poslanicama, u Pavla se nalaze nazivi: Duh obećanja, (*Ef* 1, 13; *Gal* 3, 14). Duh posinjenja, (*Rim* 8, 15; *Gal* 4, 6) Duh Kristov (*Rim* 8, 9), Duh Gospodnji (*2 Kor* 3, 17), Duh Božji (*Rim* 8, 9.14; 15, 19; *1 Kor* 6, 11; 7, 40), a u svetog Petra: Duh slave (*1 Pt* 4, 14).

Simboli Duha Svetoga

1218 694 *Voda.* Simbolizam vode označuje djelovanje Duha Svetoga u krštenju: poslije zaziva Duha Svetoga, voda postaje sakramentalni učinkovit znak novog rođenja: kao što se trudnoća našega prvog rođenja zbiva u vodi, tako krsna voda stvarno označuje da je naše rađanje na božanski život dar Duha Svetoga. A, »kršteni u jednom Duhu«, mi smo »jednim Duhom« i »napojeni« (*1 Kor* 12, 13): Duh je, dakle, i osobno živa voda
2652 koja iz raspetog Krista[17] provire kao iz vlastita vrela te u nama struji u život vječni.[18]

---

[13] Usp. *Mt* 28, 19.

[14] Usp. *Iv* 3, 5-8.

[15] Usp. *1 Iv* 2, 1 (παράκλητον)

[16] Usp. *Iv* 16, 13.

[17] Usp. *Iv* 19, 34; *1 Iv* 5, 8.

[18] Usp. *Iv* 4, 10-14; 7, 38; *Izl* 17, 1-6; *Iz* 55, 1; *Zah* 14, 8; *1 Kor* 10, 4; *Otk* 21, 6; 22, 17.

695 *Pomazanje.* Znakovitost mazanja uljem toliko je izrazita za Duha Svetoga 1293
da mu postaje sinonimom.[19] U kršćanskoj inicijaciji ono je sakramentalni znak potvrde, koja se u Istočnoj Crkvi upravo zove »krizma« (pomazanje). No da bismo mu razumjeli puno značenje, treba se sjetiti prvoga pomazanja koje je Duh Sveti
izvršio: Isusova. Krist (židovski rečeno »Mesija«) znači »pomazanik« Duhom 436
Božjim. U Starom savezu bilo je »pomazanika« Gospodnjih,[20] u prvom redu kralj David.[21] Ali Isus je od Boga pomazan na jedinstveni način: ljudska narav koju je Božji Sin uzeo sva je »pomazana Duhom Svetim«. Isus je po Duhu Svetom postao »Krist«.[22] Po Duhu Svetom Djevica Marija začinje Krista: on ga, po anđelu, pri njegovu rođenju navješćuje kao Krista[23] a Šimuna potiče da pođe u hram vidjeti
Krista Gospodnjega;[24] on ispunja Krista[25] pa njegova sila iz Krista izlazi u djelima 1504
ozdravljanja i spasenja.[26] Konačno, Duh uskrisuje Isusa od mrtvih.[27] I pošto je u svom čovještvu što pobijedi smrt postao potpuno »Krist«,[28] Isus obilno izlijeva Duha Svetoga sve dok »sveti«, u jedinstvu s ljudskom naravi Sina Božjega, ne postanu »savršeni čovjek, do mjere dobi punine Kristove« (*Ef* 4,13): »potpuni
Krist«, kako veli sv. Augustin.[29] 794

696 *Oganj*. Dok voda označuje rođenje i plodnost života što ga daruje Duh Sveti,
oganj je znak preobrazujuće energije djelâ Duha Svetoga. Kada prorok Ilija, koji 1127
»usta kao oganj, te mu je riječ plamtjela kao buktinja« (*Sir* 48, 1) na brdu Karmelu 2586
molitvom s neba privlači oganj na žrtvu,[30] taj oganj slika je Duha Svetoga koji preobražava ono što dodirne. Ivan Krstitelj, koji ide pred Gospodinom »u duhu i
sili Ilijinoj« (*Lk* 1, 17), najavljuje Krista kao onoga koji će »krstiti Duhom Svetim 718
i ognjem« (*Lk* 3, 16), to jest Duhom, o kojem će Isus reći: »Oganj dođoh baciti na zemlju, pa kako bih želio da je već planuo!« (*Lk* 12, 49). Na Duhovsko jutro Duh Sveti na učenike silazi u obliku plamenih jezika i ispunja ih.[31] Duhovna predaja zadržat će ovaj simbolizam ognja kao jedan od najizražajnijih za djelovanje Duha Svetoga.[32] »Duha ne trnite« (*1 Sol* 5, 19).

---

19 Usp. *1 Iv* 2, 20.27; *2 Kor* 1, 21.
20 Usp. *Izl* 30, 22-32.
21 Usp. *1 Sam* 16, 13.
22 Usp. *Lk* 4, 18-19; *Iz* 61, 1.
23 Usp. *Lk* 2, 11.
24 Usp. *Lk* 2, 26-27.
25 Usp. *Lk* 4, 1.
26 Usp. *Lk* 6, 19; 8, 46.
27 Usp. *Rim* 1, 4; 8, 11.
28 Usp. *Dj* 2, 36.
29 AUGUSTIN, *Sermo* 341, 1, 1: PL 39, 1493; ISTO, 9, 11: PL 39, 1499.
30 Usp. *1 Kr* 18, 38-39.
31 Usp. *Dj* 2, 3-4.
32 IVAN OD KRIŽA, *Llama de amor viva*: *Biblioteca Mística Carmelitana,* sv. 13, Burgos 1931., str. 1-102. 103-213.

697 *Oblak i svjetlo.* Ta su dva simbola nerazdvojiva u očitovanju Duha Svetoga.
Pri bogojavljanjima u Starom zavjetu oblak, nekada taman, nekada svijetao,
razotkriva Boga živoga i spasitelja, skrivajući transcendenciju njegove slave:
tako Mojsiju na brdu Sinaju,[33] kod Šatora sastanka[34] i za putovanja pustinjom,[35]
484 ili Salomonu za posvete Hrama.[36] Te su slike ispunjene po Kristu u Duhu Svetom.
554 Duh silazi na Djevicu Mariju i osjenjuje ju da bi Isusa začela i rodila.[37] Na brdu
preobraženja *on* dolazi u oblaku i osjenjuje Isusa, Mojsija i Iliju, Petra, Jakova i
Ivana, a »iz oblaka« doprije glas: »Ovo je Sin moj, Izabranik moj! Njega slušajte!«
(*Lk* 9, 34-35). On je konačno oblak koji na dan uzašašća ote Isusa očima učenika[38] i
659 koji će ga objaviti kao Sina čovječjega na dan njegova ponovnog dolaska u slavi.[39]

1295-1296 698 *Pečat* je simbol vrlo blizak simbolu pomazanja. Upravo je Krist onaj
»kojega je Bog opečatio« (*Iv* 6, 27); a u Njemu Otac i nas označuje svojim
pečatom.[40] Budući da označuje neizbrisiv učinak pomazanja Duha Svetoga u
1121 sakramentima krsta, potvrde i reda, slika pečata (σφραγῖδος) u nekim se teološkim
predajama upotrebljava da se izrazi neizbrisiv biljeg (»karakter«) utisnut tim trima
sakramentima, koji se stoga ne mogu ponoviti.

292 699 *Ruka.* Polažući ruke Isus ozdravlja bolesnike[41] i blagoslivlje djecu.[42] U
1288 njegovo će ime apostoli činiti to isto.[43] I dalje, Duh Sveti se daje polaganjem
apostolskih ruku.[44] Poslanica Hebrejima spominje polaganje ruku među »temeljnim
1300, 1573 člancima« svog učenja.[45] Taj znak svemoćnog izljeva Duha Svetoga Crkva je
1668 sačuvala u svojim sakramentalnim epiklezama.

700 *Prst.* Isus »đavle izgoni prstom Božjim«.[46] Ako je zakon Božji bio napisan
2056 na kamenim pločama »prstom Božjim« (*Izl* 31, 18), »pismo Kristovo«, povjereno
brizi apostola, »napisano je [...] Duhom Boga živoga, ne na pločama kamenim, nego
na pločama od mesa, u srcima« (*2 Kor* 3, 3). Himan »O dođi, Stvorče Duše svet«
zaziva Duha Svetoga kao »digitus paternae dexterae« – *»prst desne Očeve«*.[47]

---

33 Usp. *Izl* 24, 15-18.
34 Usp. *Izl* 33, 9-10.
35 Usp. *Izl* 40, 36-38; *1 Kor* 10, 1-2.
36 Usp. *1 Kr* 8, 10-12.
37 Usp. *Lk* 1, 35.
38 Usp. *Dj* 1, 9.
39 Usp. *Lk* 21, 27.
40 Usp. *2 Kor* 1, 22; *Ef* 1, 13; 4, 30.
41 Usp. *Mk* 6, 5; 8, 23.
42 Usp. *Mk* 10, 16.
43 Usp. *Mk* 16, 18; *Dj* 5, 12; 14, 3.
44 Usp. *Dj* 8, 17-19; 13, 3; 19, 6.
45 Usp. *Heb* 6, 2.
46 Usp. *Lk* 11, 20.
47 *Pedesetnica (Duhovi)*, Himan I. i II. Večernje: *Liturgia Horarum*, tipsko izd., sv. 2, Typis Polyglottis Vaticanis 1974., str. 795 i 812.

701 *Golubica.* Na svršetku potopa (kojega simbolizam označuje krštenje), Noa 1219
je ispustio golubicu koja se vraća sa svježom maslinovom grančicom u kljunu, što je znakom da je zemlja ponovno pogodna za obitavanje.[48] Kad Krist izlazi iz
vode krštenja, Duh Sveti u obliku golubice silazi na nj i na njemu ostaje·[49] Tako 535
Duh Sveti silazi i ostaje u očišćenu srcu krštenika. U nekim Crkvama preostali euharistijski Kruh čuva se u metalnoj posudi golubinjeg lika *(kolumbarij)* koja visi iznad oltara. U kršćanskoj ikonografiji simbol golubice tradicionalna je oznaka za Duha Svetoga.

III. Duh i Riječ Božja u vremenu obećanja

702 Od početaka sve do »punine vremena«[50] združeno poslanje Očeve Riječi i Duha ostaje *skriveno*, ali je djelatno. Duh Božji pri-
pravlja Mesijino vrijeme, a jedan i drugi, premda nisu još potpuno 122
objavljeni, već su obećani da budu očekivani i prihvaćeni u vrijeme
svog objavljenja. Zato Crkva, kad čita Stari zavjet,[51] istražuje[52] što nam 107
Duh, »koji je govorio po prorocima«,[53] želi reći o Kristu.

Pod »prorocima« vjera Crkve razumijeva u ovom slučaju sve one koje je Duh Sveti 243
nadahnuo u živom naviještanju i pri sastavljanju svetih knjiga, kako Staroga tako i Novoga zavjeta. Židovska predaja razlikuje Zakon (prvih pet knjiga ili Pentateuh), proroke (naše knjige zvane povijesne i proročke) i spise (nadasve mudronosne, posebice psalme).[54]

U stvaranju

703 Božja Riječ i Božji Dah početak su postojanja i života svega 292
stvorenja:[55]

> »Svetom Duhu dolikuje da vlada, posvećuje i oživljuje stvorenje, jer je Bog, istobitan Ocu i Sinu [...]. Svetom Duhu pripada vlast nad životom i čast: jer,
> budući da je Bog, on u Ocu po Sinu osnažava i čuva sve stvorenje.«[56] 291

---

48 Usp. *Post* 8, 8-12.
49 Usp. *Mt* 3, 16 i par.
50 Usp. *Gal* 4, 4.
51 Usp. *2 Kor* 3, 14.
52 Usp. *Iv* 5, 39.46.
53 *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.
54 Usp. *Lk* 24, 44.
55 Usp. *Ps* 33, 6; 104, 30; *Post* 1, 2; 2, 7; *Sir* 3, 20-21; *Ez* 37, 10.
56 *Bizantska služba časova*, Matutin, Nedjelja »modi secundi«, Antifone 1 i 2: Παρακλητικῆς, Rim 1885., str 107.

704 »Što se čovjeka tiče, Bog ga je svojim rukama (tj. Sinom i Duhom
Svetim) oblikovao [...] te je u oblikovano tijelo ucrtao svoju sliku, tako
356 da i ono što je vidljivo nosi Božju sliku.«[57]

Duh obećanja

410 705 Iznakažen grijehom i smrću, čovjek ostaje i dalje »na sliku
Božju«, na sliku Sina, ali je lišen »slave Božje«,[58] lišen je »sličnosti«.
Obećanje dano Abrahamu označuje početak ekonomije spasenja, na
2809 kraju koje će sam Sin uzeti »sliku«[59] i obnoviti je u »sličnost« s Ocem
dajući joj opet slavu, Duha »životvornoga«.

60 706 Protiv svake ljudske nade, Bog Abrahamu obećaje potomstvo kao plod vjere i moći Duha Svetoga.[60] U njemu će biti blagoslovljeni svi narodi zemlje.[61] To potomstvo bit će Krist[62] u kojemu će izlijevanje Duha Svetoga raspršene Božje sinove skupiti u jedno.[63] Vezujući se zakletvom,[64] Bog se već tu obvezuje na dar svoga ljubljenog Sina[65] i na dar Duha obećanja koji pripravlja otkupljenje naroda što ga je Bog sebi stekao.[66]

Pri bogojavljenjima i u Zakonu

707 Bogojavljenja (Božje teofanije) osvjetljuju put obećanja, tamo od patrijarha do Mojsija i Jošue i sve do viđenja kojima započinje poslanje velikih proroka. Kršćanska je predaja uvijek priznavala da se u tim teofanijama Riječ Božja dala vidjeti i čuti, da je u oblaku Duha Svetoga u isti mah bila otkrita i »zasjenjena«.

---

[57] IRENEJ LIONSKI, *Demonstratio praedicationis apostolicae,* 11: SC 62, 48-49.

[58] Usp. *Rim* 3, 23.

[59] Usp. *Iv* 1, 14; *Fil* 2, 7.

[60] Usp. *Post* 18, 1-15; *Lk* 1, 26-38.54-55; *Iv* 1, 12-13; *Rim* 4, 16-21.

[61] Usp. *Post* 12, 3.

[62] Usp. *Gal* 3, 16.

[63] Usp. *Iv* 11, 52.

[64] Usp. *Lk* 1, 73.

[65] Usp. *Post* 22, 17-18; *Rim* 8, 32; *Iv* 3, 16.

[66] Usp. *Ef* 1, 13-14; *Gal* 3, 14.

708 Ta se Božja pedagogija pokazuje posebice u daru Zakona.[67] 1961-1964
Zakon je dan kao »pedagog« da narod dovede do Krista.[68] Pa ipak 122
nemoć Zakona da spasi čovjeka lišenog božanske »sličnosti« i rastuća spoznaja grijeha koja proizlazi iz Zakona,[69] uzrokuju čežnju za Duhom
Svetim. O tome svjedoče uzdisaji psalama. 2585

U kraljevstvu i u izgnanstvu

709 Zakon, znak obećanja i Saveza, trebao je ravnati srcem i ustanovama naroda proizašlog iz Abrahamove vjere. »Budete li mi se vjerno pokoravali i držali moj Savez, vi ćete mi biti kraljevstvo svećenika, narod svet« (*Izl* 19, 5-6).[70] Ali poslije Davida, Izrael podliježe napasti da postane kraljevstvo kao i drugi narodi. A kraljevstvo, koje
je predmet obećanja dana Davidu,[71] bit će djelo Duha Svetoga; ono će 2579
pripadati siromasima u duhu. 544

710 Zaboravljanje Zakona i nevjernost Savezu vode u smrt: to je izgnanstvo koje je naoko neuspjeh obećanjâ, a zapravo je tajanstvena vjernost Boga spasitelja i početak obećane obnove, ali po Duhu. Trebalo je da Božji narod podnese to čišćenje;[72] u Božjem naumu izgnanstvo već nosi sjenu križa, a ostatak siromašnih koji se otud vraća jedan je od najprozirnijih pralikova Crkve.

Očekivanje Mesije i njegova Duha

711 »Evo, činim nešto novo« (*Iz* 43, 19). Ocrtavaju se dva proročka
pravca: jedan ističe očekivanje Mesije, drugi najavljuje novoga Duha, 64, 522
i oba se stječu u malom »ostatku«, u narodu siromaha,[73] koji u nadi iščekuje »utjehu Izraelovu« i »otkupljenje Jeruzalema« (*Lk* 2, 25.38).

Vidjeli smo prije kako Isus ispunja proročanstva koja se na nj odnose. Ovdje se ograničujemo na ona u kojima se jasnije pojavljuje odnos Mesije i njegova Duha.

---

67 Usp. *Izl* 19-20; *Pnz* 1-11; 29-30.
68 Usp. *Gal* 3, 24.
69 Usp. *Rim* 3, 20.
70 Usp. *1 Pt* 2, 9.
71 Usp. *2 Sam* 7; *Ps* 89; *Lk* 1, 32-33.
72 Usp. *Lk* 24, 26.
73 Usp. *Sef* 2, 3.

439 712 Crte lica očekivanog *Mesije* počinju se isticati u knjizi o Emanuelu,[74] napose u *Iz* 11, 1-2:

> »Isklijat će mladica iz panja Jišajeva,
> izdanak će izbit iz njegova korijena.
> Na njemu će duh Gospodnji počivat,
> duh umnosti i mudrosti
> duh savjeta i jakosti,
> duh znanja i straha Gospodnjeg.«

713 Mesijine se crte nadasve razotkrivaju u pjesmama o Sluzi.[75]
601 Te pjesme najavljuju smisao Isusove muke i tako označuju način na koji će on izliti Duha Svetoga da bi oživio mnoštvo: ne izvana, nego preuzimajući naš »lik sluge« (*Fil* 2, 7). Uzimajući na se našu smrt, on nam može priopćiti svoga vlastitog Duha života.

714 Zato Krist svečano počinje proglas Radosne vijesti primjenjujući na se ovaj Izaijin iskaz (*Lk* 4, 18-19):[76]

> »Duh Gospodnji na meni je
> jer me Gospodin pomaza!
> On me posla blagovjesnikom biti siromasima,
> proglasiti sužnjima oslobođenje,
> slijepima vid,
> na slobodu pustiti potlačene,
> proglasiti godinu milosti Gospodnje.«

715 Proročki tekstovi, koji se izravno odnose na slanje Duha Svetoga, proročanstva su kojima Bog govori srcu svoga naroda jezikom obećanja,
214 s naglaskom na ljubavi i vjernosti,[77] kojih će ispunjenje sveti Petar proglasiti u jutro Pedesetnice.[78] Prema tim obećanjima Duh Gospodnji će, u »posljednja vremena«, ljudima obnoviti srce urezujući u njih novi
1965 zakon; on će skupiti i pomiriti raspršene i podijeljene narode; on će preobraziti prvotno stvorenje, gdje će Bog stanovati s ljudima u miru.

---

[74] Usp. *Iz* 6-12;

[75] Usp. *Iz* 42, 1-9; *Mt* 12, 18-21; *Iv* 1, 32-34; zatim *Iz* 49, 16; *Mt* 3, 17; *Lk* 2, 32 te napokon *Iz* 50, 4-10 i 52,13-15; 53,12.

[76] Usp. *Iz* 61, 1-2.

[77] Usp. *Ez* 11, 19; 36, 25-28; 37, 1-14; *Jr* 31, 31-34; i *Jl* 3, 1-5.

[78] Usp. *Dj* 2, 17-21

716 I narod »siromaha«,[79] poniznih i blagih, posve predanih tajanstvenim planovima svoga Boga, siromaha koji pravdu iščekuju ne od ljudi nego od Mesije, konačno je veliko djelo skrovitog poslanja Duha Svetoga u vrijeme obećanja, dok se pripremao Kristov dolazak. Kakvoća 368
njihova srca, očišćena i prosvijetljena Duhom, izražena je u psalmima. U tim siromasima Duh pripravlja Gospodinu »narod spreman«.[80]

IV. Duh Kristov u punini vremena

Ivan – preteča, prorok i krstitelj

717 »Bî čovjek poslan od Boga, ime mu Ivan« (*Iv* 1, 6). Ivan je, po 523
samom Kristu kojega je Djevica Marija začela po Duhu Svetom, »ispunjen Duhom Svetim još u majčinoj utrobi« (*Lk* 1, 15).[81] Tako je Marijinim »pohodom« Elizabeti izvršeno Božje pohođenje njegovu narodu.[82]

718 Ivan je onaj »Ilija koji ima doći«:[83] oganj Duha ga proniče i čini 696
pretečom pred Gospodinom koji dolazi. U Ivanu Preteči Duh Sveti dovršuje »pripremanje Gospodinu naroda spremna« (*Lk* 1, 17).

719 Ivan je »više nego prorok«.[84] U njemu Duh Sveti ispunja »govorenje po prorocima«. Ivan dovršuje razdoblje proroka započeto po Iliji.[85] On najavljuje skori dolazak Izraelove utjehe, on je »glas« 2684
Tješitelja koji dolazi.[86] Kao što će to učiniti Duh istine, »on dolazi kao svjedok da posvjedoči za Svjetlo« (*Iv* 1, 7).[87] U Ivanu tako Duh dovršava »ispitivanja proroka« i »priželjkivanje« anđela:[88] »Na koga vidiš da Duh silazi i ostaje na njemu, to je onaj koji krsti Duhom Svetim. I ja sam to vidio i svjedočim: on je Sin Božji. [...] Evo Jaganjca Božjega« 536
(*Iv* 1, 33-36).

---

79 Usp. *Sef* 2, 3; *Ps* 22, 27; 34, 3; *Iz* 49, 13; 61, 1; itd.
80 Usp. *Lk* 1, 17.
81 Usp. *Lk* 1, 41.
82 Usp. *Lk* 1, 68.
83 Usp. *Mt* 17, 10-13.
84 Usp. *Lk* 7, 26.
85 Usp. *Mt* 11, 13-14.
86 Usp. *Iv* 1, 23; *Iz* 40, 1-3.
87 Usp. *Iv* 15, 26; 5, 33.
88 Usp. *1 Pt* 1, 10-12.

720 Konačno s Ivanom Krstiteljem Duh Sveti započinje – unaprijed
označujući – ono što će ostvariti s Kristom i u Kristu: to jest ponovno
535 dati čovjeku božansku »sličnost«. Ivanovo krštenje bilo je na obraćenje,
a krštenje vodom i Duhom Svetim bit će novo rođenje.[89]

»Raduj se, milosti puna«

721 Marija, presveta Bogorodica i vazda Djevica, remek je djelo poslanja
Sina i Duha u punini vremena. Prvi put u naumu spasenja, budući da ju je
484 njegov Duh pripravio, Otac nalazi *Prebivalište* u kojem će njegov Sin i
njegov Duh stanovati među ljudima. U tom smislu crkvena je predaja često
najljepše tekstove o Mudrosti čitala misleći na Mariju:[90] Marija je opjevana
i predstavljena u liturgiji kao »Prijestolje Mudrosti«. Na njoj se počinju
pokazivati »čudesna Božja djela« koja će Duh dovršiti u Kristu i Crkvi.

489 722 Duh Sveti je Mariju *pripravio* svojom milošću. Dolikovalo je
da bude »puna milosti« majka onoga u kojemu »tjelesno prebiva sva
punina božanstva« (*Kol* 2, 9). Iz čiste milosti, ona je bila začeta bez
grijeha kao najponiznije stvorenje i najpodobnije da primi neizrecivi
2676 dar Svemogućega. S pravom je kao »Kćer sionsku« anđeo Gabriel
pozdravlja: »Raduj se«.[91] Dok u sebi nosi vječnoga Sina, ona u svom
hvalospjevu[92] upravlja Ocu, u Duhu Svetom, zahvalnu molitvu svega
Božjega naroda, dakle i Crkve.

723 U Mariji Duh Sveti *oživotvoruje* dobrohotni Očev naum. Po Duhu
485 Svetom Djevica začinje i rađa Sina Božjega. Njezino djevičanstvo biva
506 jedinstveno plodno snagom Duha i vjere.[93]

724 U Mariji Duh Sveti *objavljuje* Očeva Sina koji je postao Djevi-
208 činim Sinom. Ona je gorući grm konačnog bogojavljenja: ispunjena
2619 Duhom Svetim, ona pokazuje Riječ u skromnosti svoga tijela dajući da
je upoznaju siromasi[94] i prvine poganskih naroda.[95]

---

89 Usp. *Iv* 3, 5.

90 Usp. *Izr* 8, 1-9, 6; *Sir* 24.

91 Usp. *Sef* 3, 14; *Zah* 2, 14.

92 Usp. *Lk* 1, 46-55.

93 Usp. *Lk* 1, 26-38; *Rim* 4, 18-21; *Gal* 4, 26-28.

94 Usp. *Lk* 2, 15-19.

95 Usp. *Mt* 2, 11.

725 I napokon, po Mariji Duh Sveti počinje *uvoditi u zajedništvo* 963
s Kristom ljude, »miljenike« Božje ljubavi,[96] i uvijek ga prvi primaju ponizni: pastiri, mudraci, Šimun i Ana, zaručnici iz Kane i prvi učenici.

726 Na kraju toga poslanja Duha, Marija postaje »Ženom«, novom
Evom, »majkom živih«, Majkom »čitavog Krista«.[97] I kao takva ona 494, 2618
je nazočna s Dvanaestoricom, »jednodušno postojanima u molitvi« (*Dj* 1, 14), u zoru »posljednjih vremena« koja Duh u jutro Pedesetnice započinje očitovanjem Crkve.

Isus Krist

727 Čitavo poslanje Sina i Duha Svetoga u punni vremena sadržano 438
je u tom što je Sin od svoga utjelovljenja pomazan Duhom Očevim: 695
Isus je Krist, Mesija, Pomazanik. 536

Cijelo drugo poglavlje Vjerovanja treba čitati u tom svjetlu. Čitavo Kristovo djelo jest združeno poslanje Sina i Duha Svetoga. Ovdje ćemo podsjetiti samo na ono što se odnosi na Isusovo obećanje Duha Svetoga i njegovo darivanje po proslavljenom Gospodinu.

728 Isus ne objavljuje Duha Svetoga potpuno sve dok sam nije svojom smrću i uskrsnućem proslavljen. Ipak, malo-pomalo on ga daje nazreti, čak i u poučavanju mnoštva, kad objavljuje da će njegovo Tijelo biti hrana za život svijeta.[98] On ga najavljuje Nikodemu,[99] Samarijanki[100] i
sudionicima proslave Blagdana sjenica.[101] Učenicima o njemu govori 2615
otvoreno kad je riječ o molitvi[102] i o svjedočanstvu koje moraju dati.[103]

729 Istom kad je došao čas da bude proslavljen, Isus *obećaje* dolazak Duha Svetoga, jer će njegova smrt i uskrsnuće biti ispunjenje obećanja danoga Ocima:[104] Duha istine, drugog Branitelja (Παράκλητος), dat

[96] Usp. *Lk* 2, 14.
[97] Usp. *Iv* 19, 25-27.
[98] Usp. *Iv* 6, 27.51.62-63.
[99] Usp. *Iv* 3, 5-8.
[100] Usp. *Iv* 4, 10.14.23-24.
[101] Usp. *Iv* 7, 37-39.
[102] Usp. *Lk* 11, 13.
[103] Usp. *Mt* 10, 19-20.
[104] Usp. *Iv* 14, 16-17.26; 15, 26; 16, 7-15; 17, 26.

će Otac na Isusovu molitvu; bit će poslan od Oca u Isusovo ime; Isus će ga poslati od Oca jer je on izišao od Oca. Duh će Sveti doći, mi ćemo ga upoznati, on će s nama biti zauvijek, boravit će s nama; učit će nas svemu i dozivati nam u pamet sve što nam je Krist rekao i svjedočit će za njega; on će nas uvoditi u svu istinu i proslavit će Krista. Što
388, 1433 se svijeta tiče, Duh će mu dokazati zabludu s obzirom na grijeh, na pravednost i na sud.

730 Napokon, dolazi Isusov čas:[105] Isus predaje svog duha u Očeve ruke[106] u trenutku kada svojom smrću pobjeđuje smrt, tako da »uskrišen od mrtvih slavom Očevom« (*Rim* 6, 4), odmah *predaje* Duha Svetoga »dahnuvši« u svoje učenike.[107] Od toga časa poslanje Krista i Duha
850 biva poslanjem Crkve: »Kao što je mene poslao Otac, i ja šaljem vas« (*Iv* 20, 21).[108]

V. Duh i Crkva u posljednjim vremenima

Duhovi

2623 731 Na dan Pedesetnice (na kraju sedam vazmenih sedmica), Kristov
767 se Vazam dovršuje izlijevanjem Duha Svetoga, koji je očitovan, darovan i priopćen kao božanska Osoba: iz svoje punine Krist, Gospodin,
1302 izlijeva Duha u izobilju.[109]

244 732 Tog se dana Presveto Trojstvo potpuno objavljuje. Od toga je dana kraljevstvo, koje je Krist navijestio, otvoreno onima koji vjeruju u Njega; u poniznosti tijela i u vjeri oni već imaju udjela u zajedništvu Presvetog Trojstva. Svojim dolaskom, a on ne prestaje dolaziti, Duh
672 Sveti uvodi svijet u »posljednja vremena«, u vrijeme Crkve, u kraljevstvo već baštinjeno, ali još nedovršeno:

> »Vidjesmo svjetlost istinsku, primismo Duha nebeskog, nađosmo vjeru pravu: klanjamo se nedjeljivom Trojstvu jer ono nas je spasilo.«[110]

---

105 Usp. *Iv* 13, 1; 17, 1.
106 Usp. *Lk* 23, 46; *Iv* 19, 30.
107 Usp. *Iv* 20, 22.
108 Usp. *Mt* 28, 19; *Lk* 24, 47-48; *Dj* 1, 8.
109 Usp. *Dj* 2, 33-36.
110 *Bizantska liturgija*, *Večernja Pedesetnice (Duhovi)*, Stihira 4: Πεντηκοστάριον, Rim 1884., str 390.

Duh Sveti – Božji dar

733 »Bog je ljubav« (*1 Iv* 4, 8.16), a ljubav je prvi dar i sadrži sve druge. Tu je ljubav Bog »izlio u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan« (*Rim* 5, 5). 218

734 Budući da smo po grijehu mrtvi ili bar ranjeni, prvi je učinak dara Ljubavi oproštenje naših grijeha. To je zajedništvo s Duhom Svetim (*2 Kor* 13, 13) koje u Crkvi vraća krštenicima grijehom izgubljenu božansku sličnost. 1987

735 On dariva dakle »zalog« ili »prvine« naše baštine:[111] sam život Presvetoga Trojstva, koji je u tome da ljubimo »kako nas je on ljubio«.[112] Ta je ljubav (o kojoj se govori u *1 Kor* 13) počelo novoga života u Kristu, života koji je omogućen time što smo »primili snagu Duha Svetoga« (*Dj* 1, 8). 1822

736 Zahvaljujući toj snazi Duha, djeca Božja mogu donositi plodove. Onaj koji nas je ucijepio na pravi trs, dat će da donesemo »plod Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost, blagost, uzdržljivost« (*Gal* 5, 22-23). »Duh je naš život«: što se više odričemo sebe,[113] to se većma po Duhu ravnamo.[114] 1832

> »Po Duhu Svetom vraćamo se u raj, po njemu uzlazimo u kraljevstvo nebesko, on nam vraća sinovsko usvojenje: on nam daje da s pouzdanjem Boga nazivamo svojim Ocem, da budemo sudionici Kristove milosti, da se nazivamo djecom svjetla te da imamo udjela u vječnoj slavi.«[115]

Duh Sveti i Crkva

737 Poslanje Krista i Duha Svetoga ostvaruje se u Crkvi, Tijelu Kristovu i Hramu Duha Svetoga. To združeno poslanje sad već Kristove vjernike pridružuje njegovu zajedništvu s Ocem u Duhu Svetom: Duh ljude *priprema*, svojom ih milošću pretječe da ih privuče Kristu. On im *objavljuje* uskrsloga Gospodina, on im u pamet dozivlje njegovu 787-798 1093-1109

---

[111] Usp. *Rim* 8, 23; *2 Kor* 1, 22.

[112] Usp. *1 Iv* 4, 11-12.

[113] Usp. *Mt* 16, 24-26.

[114] Usp. *Gal* 5, 25

[115] Usp. BAZILIJE VELIKI, *Liber de Spiritu Sancto,* 15, 36: SC 17bis, 370 (PG 32, 132).

riječ i otvara im duh za shvaćanje njegove smrti i uskrsnuća. On im *uprisutnjuje* Kristovo otajstvo, nadasve u euharistiji, da ih pomiri i *uvede u zajedništvo* s Bogom, te mognu donijeti »mnogo ploda«.[116]

738 Na taj način, poslanje Crkve nije dodatak poslanju Krista i Duha
850, 777 Svetoga, nego mu je sakrament: cijelim svojim bićem i u svim svojim članovima Crkva je poslana da navješćuje i svjedoči, da ostvaruje i širi tajnu zajedništva Presvetoga Trojstva (o čemu će biti govora u idućem članku):

> »Recimo još jednom: svi mi, pošto smo primili jednog te istog Duha, doista Svetog, na neki smo se način stopili međusobno i s Bogom. Makar smo, naime, odvojeno mnogi te Krist daje da u svakome od nas prebiva Očev i njegov Duh, ipak je jedan i nedjeljiv onaj koji međusobno različite duhove [...] po sebi povezuje u jedinstvo te čini da u njemu svi izgledaju kao jedno. Naime, kao što snaga svetog tijela [Kristova] daje da svi oni u kojima se ona nalazi tvore jedno tijelo, mislim da na isti način jedan i nevidljiv Božji Duh, prebivajući u svima, sve vodi k duhovnome jedinstvu.«[117]

739 Budući da je Duh Sveti Kristovo pomazanje, Krist, Glava tijela,
1076 jest onaj koji ga dijeli svojim udovima da ih hrani, liječi, organizira u njihovim uzajamnim službama, da ih oživljuje, da ih šalje svjedočiti, da ih pridruži svome prinosu Ocu i zagovaranju za cijeli svijet. Po sakramentima Crkve članovima svoga Tijela Krist priopćuje svoga Svetoga Duha Posvetitelja (o čemu će biti govora u drugom dijelu Katekizma).

740 Ta »čudesna Božja djela«, dana vjernicima po sakramentima Crkve, donose plodove u novom životu, u Kristu, po Duhu (o tom će biti govora u trećem dijelu Katekizma).

741 »Duh potpomaže našu nemoć, jer ne znamo što da molimo kako valja; ali sâm se Duh zauzima za nas neizrecivim uzdasima« (*Rim* 8, 26). Duh Sveti, tvorac Božjih djela, Učitelj je molitve (o tome će biti govora u četvrtom dijelu Katekizma).

---

116 Usp. *Iv* 15, 5.8.16.

117 ĆIRIL ALEKSANDRIJSKI, *Commentarius in Joannem,* 11,11; PG 74, 560-561.

Ukratko

742 *»Budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga, koji kliče: Abba-Oče!« (Gal* 4, 6*).*

743 *Od početka do svršetka vremena, kad Bog šalje Sina, uvijek šalje i svoga Duha: njihovo je poslanje združeno i nerazdvojivo.*

744 *U punini vremena, Duh Sveti je u Mariji izvršio sve pripreme za Kristov dolazak u Božji narod. Djelovanjem Duha Svetoga u njoj Otac dariva svijetu Emanuela, »Boga s nama« (Mt* 1, 23*).*

745 *Sin Božji je u svojem utjelovljenju posvećen za Krista (Mesiju) pomazanjem Duha Svetoga.*[118]

746 *Svojom smrću i uskrsnućem Isus je uspostavljen 'Gospodinom i Kristom' u slavi.*[119] *Od svoje punine on izlijeva Duha Svetoga na apostole i na Crkvu.*

747 *Duh Sveti, kojega Krist, Glava, izlijeva u svoje udove, izgrađuje, oživljava i posvećuje Crkvu koja je sakrament zajedništva Presvetog Trojstva i ljudi.*

Članak 9.

»VJERUJEM SVETU CRKVU KATOLIČKU«

748 »Svjetlo naroda je Krist pa stoga ovaj Sveti Sabor, sabran u Duhu Svetomu, žarko želi njegovom svjetlošću, koja odsijeva na licu Crkve, prosvijetliti sve ljude navješćujući evanđelje svemu stvorenju.«[120] Tim riječima počinje »Dogmatska konstitucija o Crkvi« Drugoga vatikanskog koncila. Time Koncil pokazuje da članak vjere o Crkvi ovisi potpuno o člancima koji se odnose na Krista Isusa. Crkva nema drugoga svjetla osim onog Kristova; prema slici dragoj crkvenim Ocima, Crkva je poput mjeseca kojemu je sva svjetlost odsjev sunca.

749 Članak o Crkvi ovisi potpuno i o prethodnom članku o Duhu Svetomu. »Uistinu, pošto je pokazano da je Duh Sveti izvor i darovatelj

[118] Usp. *Ps* 2, 6-7.

[119] Usp. *Dj* 2, 36.

[120] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965.) 5.

sve svetosti, ispovijedamo sada da Duh Crkvu dariva svetošću.«[121] Crkva je, prema izrazu Otaca, mjesto »gdje Duh cvjeta«.[122]

811 750 Vjerovati da je Crkva »sveta« i »katolička« i da je »jedna« i »apostolska« (kako to nadodaje Nicejsko-carigradsko vjerovanje) nerazdvojivo je od vjere u Boga Oca, Sina i Duha Svetoga. U
169 Apostolskom vjerovanju ispovijedamo da vjerujemo Svetu Crkvu (»*Credo* [...] *Ecclesiam*«), a ne *u* Crkvu, da se ne pobrkaju Bog i njegova djela i da se svi darovi koje je on stavio u svoju Crkvu jasno pripišu njegovoj dobroti.[123]

Stavak 1.

CRKVA U BOŽJEM NAUMU

I. Imena i slike Crkve

751 Riječ »Crkva«, »Ecclesia« [ἐκκλησία, od grčkog glagola ἐκ-καλεῖν, »pozvati van«, »sazvati«] znači »saziv«. Ona označuje zbor naroda,[124] općenito vjerskoga značaja. Taj se izraz često upotrebljava u grčkom Starom zavjetu za skupštinu izabranog naroda pred Bogom, napose za skupštinu na Sinaju gdje je Izrael primio Zakon i bio od Boga ustanovljen kao njegov sveti narod.[125] Nazivajući se »ekklesia« prva zajednica onih koji su povjerovali u Krista priznavala se baštinicom te skupštine. U njoj Bog »saziva« svoj narod iz svih krajeva zemlje. Izraz Κυριακή od koga su izvedeni *Church, Kirche,* i sveslavenska riječ *Crkva*, znači »Gospodnja«, ili »ona koja pripada Gospodinu«.

1140 752 U kršćanskom govoru riječ »Crkva« označuje »liturgijsku
832, 830 skupštinu«,[126] ali također i mjesnu zajednicu[127] ili sveopću zajednicu vjernika.[128] Ta su tri značenja zapravo nerazdvojiva. »Crkva« je narod

[121] *Catechismus Romanus* 1, 10, 1: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 104.
[122] HIPOLIT RIMSKI, *Traditio apostolica,* 35: ur. B. BOTTE, Münster i.W. 1989., str. 82.
[123] Usp. *Catechismus Romanus* 1, 10, 22: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 118.
[124] Usp. *Dj* 19, 39.
[125] Usp. *Izl* 19.
[126] Usp. *1 Kor* 11, 18; 14, 19.28.34.35.
[127] Usp. *1 Kor* 1, 2; 16, 1.
[128] Usp. *1 Kor* 15, 9; *Gal* 1, 13; *Fil* 3, 6.

koji Bog okuplja u cijelom svijetu. Ona postoji po mjesnim općinama a ostvaruje se u liturgijskom skupu, posebice euharistijskom. Ona živi od Riječi i od Tijela Kristova, postajući tako i sama Tijelom Kristovim.

Simboli Crkve

753 U Svetom pismu nalazimo mnoštvo međusobno povezanih slika i likova po kojima objava govori o neiscrpnom otajstvu Crkve. Slike iz Starog zavjeta inačice su jedne temeljne ideje, »Božjega naroda«. 781
U Novom zavjetu[129] sve te slike nalaze novo središte uslijed toga što Krist postaje »Glava« toga naroda,[130] koji je prema tome njegovo 789
Tijelo. Oko tog središta okupljene su slike »uzete iz pastirskog života i poljodjelstva, iz graditeljstva, iz obitelji i zaruka«.[131]

754 »Crkva je *ovčinjak* čija su jedina i nužna vrata Krist.[132] Ona je i stado za koje je sam Bog unaprijed navijestio da će mu biti pastirom;[133] njegove ovce – makar njima upravljaju ljudski pastiri – bez prestanka vodi i hrani sâm Krist, 857
Dobri pastir i Knez pastira,[134] koji je za ovce položio svoj život[135].«[136]

755 »Crkva je *obrađena zemlja* ili Božja njiva.[137] Na toj njivi raste starodrevna maslina, čiji su sveti korijeni bili patrijarsi; u njoj se dogodilo i događat će se pomirenje Židova i pogana.[138] Nju je zasadio božanski vinogradar kao odabrani vinograd.[139] Krist je pravi trs koji daje život i plodnost lozama, tj. nama koji po Crkvi ostajemo u njemu i bez njega ne možemo učiniti ništa[140].«[141] 795

756 »Crkva se također češće naziva Božjom *građevinom.*[142] Sam se Gospodin prispodobio kamenu koji graditelji odbaciše, ali koji postade zaglavnim kamenom (*Mt* 21, 42 par; *Dj* 4, 11; *1 Pt* 2, 7; *Ps* 118, 22). Na tom su temelju apostoli podigli 857

[129] Usp. *Ef* 1, 22; *Kol* 1, 18.
[130] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13.
[131] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965.) 8.
[132] Usp. *Iv* 10, 1-10.
[133] Usp. *Iz* 40, 11; *Ez* 34, 11-31.
[134] Usp. *Iv* 10, 11; *1 Pt* 5, 4.
[135] Usp. *Iv* 10, 11-15.
[136] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965.) 8.
[137] Usp. *1 Kor* 3, 9.
[138] Usp. *Rim* 11, 13-26.
[139] Usp. *Mt* 21, 33-43 par.; *Iz* 5, 1-7.
[140] Usp. *Iv* 15, 1-5.
[141] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965.) 8.
[142] Usp. *1 Kor* 3, 9.

Crkvu[143] i od njega ona prima čvrstoću i povezanost. Ta je građevina urešena različitim nazivima: kuća Božja[144] u kojoj prebiva Božja *obitelj,* prebivalište Božje u Duhu,[145]
797 šator Božji među ljudima[146] te napose sveti *hram* koji sveti oci hvale prikazana u kamenim svetištima i koji se u bogoslužju s punim pravom prispodobljuje Svetomu
1045 gradu, novom Jeruzalemu. U njega smo, naime, na ovoj zemlji ugrađeni poput živoga kamenja.[147] Taj sveti grad promatra Ivan kako pri obnovi svijeta silazi s nebesa, od Boga, opremljen 'kao zaručnica urešena za svojega muža' (*Otk* 21, 1-2).«[148]

507 757 »Crkva se također naziva 'onim Jeruzalemom gore' i 'našom majkom'
796 (*Gal* 4, 26)[149] te se opisuje kao neokaljana *zaručnica* Jaganjca bez mane;[150] Krist je
1616 nju 'ljubio i samoga sebe za nju predao da ju posveti' (*Ef* 5, 25-26); on si ju je pridružio nerazriješivim savezom te ju bez prestanka 'hrani i njeguje' (*Ef* 5, 29).«[151]

II. Podrijetlo, utemeljenje i poslanje Crkve

758 Da se temeljito istraži otajstvo Crkve, potrebno je najprije
257 razmotriti njezino podrijetlo u naumu Presvetoga Trojstva i njezino postupno ostvarenje u povijesti.

Naum rođen u Očevu srcu

293 759 »Vječni je Otac posve slobodnom i tajnom odlukom svoje mudrosti i dobrote stvorio sav svijet. On je odlučio uzdići ljude da imaju udjela u božanskom životu«, na koji poziva sve ljude u svom Sinu: »Sve one koji u Krista vjeruju Otac je odlučio sazvati u svetu Crkvu«. Ta se »Božja obitelj« uspostavlja i ostvaruje postupno kroz razdoblja ljudske povijesti prema Očevu raspoređenju: doista, Crkva je »već od postanka svijeta bila unaprijed slikovito prikazivana, u povijesti izraelskog naroda i u Starom zavjetu čudesno pripremana i u posljednja vremena ustanovljena te izlijevanjem Duha očitovana, a na koncu će vjekova biti slavno dovršena«.[152]

---

143 Usp. *1 Kor* 3, 11.

144 Usp. *1 Tim* 3, 15.

145 Usp. *Ef* 2, 19-22.

146 Usp. *Otk* 21, 3.

147 Usp. *1 Pt* 2, 5.

148 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965.) 8-9.

149 Usp. *Otk* 12, 17.

150 Usp. *Otk* 19, 7; 21, 2.9; 22, 17.

151 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965.) 9.

152 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965.) 5-6.

Crkva – prikazana u slikama od početka svijeta

760 »Svijet je stvoren u vidu [Crkve]«, govorili su kršćani prvih vjekova.[153] Bog je stvorio svijet da bude u zajedništvu s njegovim božanskim životom, koje se ostvaruje »sazivanjem« ljudi u Kristu, a taj »saziv« je Crkva. Crkva je svrha svih stvari,[154] i same bolne nesreće, kao pad anđela i čovjekov grijeh, bile su od Boga pripuštene samo kao prigoda i sredstvo da se pokaže sva snaga njegove ruke, sva veličina ljubavi koju je htio dati svijetu: 294 309

> »Kao što je Božja volja čin, koji se zove – svijet, tako je njegova nakana spasenje ljudi, i ona se zove – Crkva.«[155]

Crkva – pripravljena u Starom zavjetu

761 Okupljanje Božjega naroda počinje onoga časa kada grijeh ruši zajedništvo ljudi s Bogom i ljudi među sobom. Okupljanje Crkve je, da tako kažemo, Božji odgovor na pomutnju prouzrokovanu grijehom. To ponovno ujedinjavanje ostvaruje se tajnovito u krilu svih naroda: »U svakom je narodu Bogu mio onaj koji ga se boji i čini pravdu« (*Dj* 10, 35).[156] 55

762 Daljnja *priprava* okupljanja Božjeg naroda počinje pozivom Abrahama kojemu Bog obećaje da će postati ocem velikog naroda.[157] Neposredna priprava počinje izborom Izraela kao Božjeg naroda.[158] Svojim izborom Izrael mora biti znak budućeg okupljanja svih naroda.[159] Ali već proroci optužuju Izraela da je raskinuo Savez i da se ponio kao bludnica.[160] Oni navješćuju novi i vječni Savez.[161] »Taj Novi savez ustanovio je Krist.«[162] 122, 522 60 84

---

[153] HERMA, *Pastor* 8, 1 (*Visio* 2, 4, 1): SC 53, 96; usp. ARISTID, *Apologia* 16, 7: BP 11, 125; JUSTIN, *Apologia* 2, 7: CA 1, 216-218 (PG 6, 456).

[154] Usp. EPIFANIJE, *Panarion,* 1, 1, 5, Haereses 2, 4: GCS 12, 106 (PG 41, 181C).

[155] KLEMENT ALEKSANDRIJSKI, *Paedagogus,* 1, 6, 27, 2: GCS 12, 106 (PG 8, 281).

[156] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 12; *ondje*, 13: AAS 57 (1965.) 17-18; *ondje*, 16: AAS 57 (1965.) 20.

[157] Usp. *Post* 12, 2;15, 5-6.

[158] Usp. *Izl* 19, 5-6; *Pnz* 7, 6.

[159] Usp. *Iz* 2, 2-5; *Mih* 4, 1-4.

[160] Usp. *Hoš* 1; *Iz* 1, 2-4; *Jr* 2; itd.

[161] Usp. *Jr* 31, 31-34; *Iz* 55, 3.

[162] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13.

Crkva – ustanovljena po Isusu Kristu

763 Zadaća je Sina da, u punini vremena, izvrši spasenjski Očev
541 naum; to je razlog njegova »poslanja«.[163] »Gospodin je Isus [...] dao početak svojoj Crkvi propovijedajući Radosnu vijest, to jest dolazak kraljevstva Božjega koje je u Pismima bilo od vjekova obećano.«[164] Da bi ispunio volju Očevu, Krist je navijestio početak kraljevstva nebeskog na zemlji. Crkva je »Kristovo kraljevstvo već prisutno u otajstvu«.[165]

543 764 »To kraljevstvo započinje sjati ljudima u Kristovoj riječi, djelima i prisutnosti«.[166] Prihvatiti Isusovu riječ znači »prihvatiti sámo Kraljevstvo«.[167] Klica i početak Kraljevstva jest »malo stado« (*Lk* 12, 32)
1691 onih koje je Isus došao skupiti oko sebe i kojima je on sâm pastir.[168]
2558 Oni tvore pravu Isusovu obitelj.[169] One koje je tako oko sebe okupio, poučio je novom »načinu ponašanja«, ali i vlastitoj molitvi.[170]

765 Gospodin Isus je svoju zajednicu opremio ustrojstvom koje će trajati do potpunog ostvarenja kraljevstva. Tu je prije svega izbor
551, 860 Dvanaestorice s Petrom kao glavom.[171] Predstavljajući dvanaest plemena Izraelovih,[172] oni su temelji novog Jeruzalema.[173] Dvanaestorica[174] i drugi učenici[175] sudjeluju u Kristovu poslanju, u njegovoj vlasti, ali i u njegovoj sudbini.[176] Svim tim činima Krist pripravlja i gradi svoju Crkvu.

813 766 Ali Crkva je u prvom redu rođena iz Kristova potpunog predanja
610, 1340 za naše spasenje, anticipiranog u ustanovi euharistije, a dovršenog na križu. »Početak i rast Crkve označeni su krvlju i vodom što su provreli

---

[163] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965.) 6; ISTI, Dekr. *Ad Gentes* 3: AAS 58 (1966.) 949.

[164] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965.) 7.

[165] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965.) 6.

[166] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. Lumen gentium, 5: AAS 57 (1965.) 7.

[167] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965.) 7.

[168] Usp. *Mt* 10, 16; 26, 31; *Iv* 10, 1-21.

[169] Usp. *Mt* 12, 49.

[170] Usp. *Mt* 5-6.

[171] Usp. *Mk* 3, 14-15.

[172] Usp. *Mt* 19, 28; *Lk* 22, 30.

[173] Usp. *Otk* 21, 12-14.

[174] Usp. *Mk* 6, 7.

[175] Usp. *Lk* 10, 1-2.

[176] Usp. *Mt* 10, 25; *Iv* 15, 20.

iz otvorena boka raspetoga Isusa«.[177] »Iz boka Krista, usnulog na križu, 617
proisteklo je čudesno otajstvo čitave Crkve«.[178] Kao što je Eva bila
oblikovana od rebra usnulog Adama, tako je Crkva rođena iz probodena 478
srca Krista umrloga na križu.[179]

CRKVA – OČITOVANA PO DUHU SVETOM

767 »A pošto je bilo dovršeno djelo koje je Otac povjerio Sinu da
ga izvrši na zemlji, poslan je Duh Sveti na dan Pedesetnice da Crkvu 731
neprestano posvećuje.«[180] Tada se »Crkva pred mnoštvom javno
očitovala, a propovijedanjem se počelo širiti evanđelje«.[181] Budući da je
Crkva »saziv« svih ljudi na spasenje, ona je po svojoj naravi misionarska, 849
od Krista poslana svim narodima da mu od njih učini učenike.[182]

768 Da Crkva ostvari svoje poslanje, Duh Sveti je »poučava i vodi
raznim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima«.[183] »Stoga Crkva,
obdarena darovima svog Utemeljitelja i vjerno opslužujući njegove
zapovijedi ljubavi, poniznosti i samozataje, prima poslanje da u svim
pucima naviješta i uspostavlja Kristovo i Božje kraljevstvo te na zemlji 541
tvori klicu i početak toga kraljevstva.«[184]

CRKVA – DOVRŠENA U SLAVI

769 »Crkva će [...] biti dovršena istom u nebeskoj slavi«,[185] o
Kristovu slavnom povratku. A do toga dana »Crkva na svom hodočašću 671, 2818
napreduje između progonstava svijeta i utjehe Božje«.[186] Ovdje ona
zna da je u progonstvu, daleko od Gospodina,[187] i teži za potpunim
dolaskom kraljevstva, za časom u kojem će »u slavi biti povezana sa

---

177 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965.) 6.

178 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum concilium,* 5: AAS 56 (1964.) 99.

179 Usp. AMBROZIJE, *Expositio Evangelii secundum Lucam,* 2, 85-89: CCL 14, 69-72 (PL 15, 1666-1668).

180 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 4: AAS 57 (1965.) 6.

181 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad Gentes,* 4: AAS 58 (1966.) 950.

182 Usp. *Mt* 28, 19-20; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad Gentes*, 2: AAS 58 (1966.) 948; ISTO, 5-6: AAS 58 (1966.) 951-955.

183 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 4: AAS 57 (1965.) 7.

184 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965.) 8.

185 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965.) 53.

186 AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 18, 51: CSEL 40/2, 354 (PL 41, 614); usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 12.

187 Usp. *2 Kor* 5, 6; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965.) 9.

675 svojim Kraljem«.[188] Dovršenje Crkve, a po njoj i svijeta, u slavi neće
se dogoditi bez velikih iskušenja. Samo će tada »svi pravednici tamo
1045 od Adama, od pravednog Abela sve do posljednjeg izabranika, biti
sjedinjeni u sveopćoj Crkvi kod Oca«.[189]

III. Otajstvo Crkve

770 Crkva jest u povijesti, ali ona je u isti mah nadilazi. Jedino
812 »očima vjere«[190] može se u njezinoj vidljivoj stvarnosti istovremeno
vidjeti duhovna stvarnost, nositeljica božanskog života.

CRKVA – ISTODOBNO VIDLJIVA I DUHOVNA

827 771 »Krist, jedini Posrednik, sazdao je ovdje na zemlji svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, nade i ljubavi, kao vidljivi sklop; on ju bez prestanka podržava te po njoj na sve razlijeva istinu i milost.« Crkva je u isti mah:

1880 — »društvo [...] opskrbljeno hijerarhijskim organima i otajstveno Kristovo tijelo«;

— »vidljiva skupština i duhovna zajednica«;

954 — »Crkva zemaljska i Crkva već u posjedu nebeskih dobara«.

Te dimenzije zajedno tvore »jednu složenu stvarnost, sastavljenu od ljudskog i božanskog elementa«.[191]

> Crkva je po svojoj naravi »ljudska i božanska, vidljivim i nevidljivim stvarnostima obdarena, gorljiva u djelovanju a odana kontemplaciji, nazočna u svijetu, a ipak putnica, ali tako da je ljudsko u njoj upravljeno i podređeno božanskome, vidljivo nevidljivome, djelovanje kontemplaciji, a ono sadašnje budućem gradu za kojim tragamo«.[192]
>
> »O poniznosti! O uzvišenosti! Šator cedarski i svetište Božje; zemaljski dom i nebeska kraljevska palača; kuća od blata i carski dvor; tijelo smrtno i hram svjetlosti; ruglo oholih i zaručnica Kristova! Crna si, ali lijepa, kćeri jeruzalemska; ako te i ruži trud i bol s duga prognanstva, resi te ipak nebeska krasota.«[193]

---

[188] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965.) 8.

[189] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965.) 6.

[190] *Catechismus Romanus* 1, 10, 20: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 117.

[191] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965.) 11.

[192] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum concilium,* 2: AAS 56 (1964.) 98.

[193] BERNARD, *In Canticum sermo,* 27, 7, 14: *Opera*, ur. J. Leclerque – C. H. Talbot – H. Rochas, sv. 1, Rim 1957., str. 191 (PL 183, 920D).

Crkva – otajstvo sjedinjenja ljudi s Bogom

772 U Crkvi Krist ispunja i objavljuje svoje vlastito otajstvo kao cilj Božjega nauma: »uglaviti u Kristu sve« (*Ef* 1, 10). Sveti Pavao naziva 518
»velikim otajstvom« (*Ef* 5, 32) zaručničko sjedinjenje Krista i Crkve. Budući da je sjedinjena s Kristom kao svojim zaručnikom,[194] sáma Crkva sa svoje strane postaje otajstvo.[195] Promatrajući u njoj otajstvo 796
sveti Pavao piše: »Krist u vama, nada slave« (*Kol* 1, 27).

773 U Crkvi to zajedništvo ljudi s Bogom po »ljubavi koja nikad ne prestaje« (*1 Kor* 13, 8), svrha je svemu onome što je u njoj sakramentalno sredstvo, vezano uz ovaj prolazni svijet.[196] »Njezin je ustroj sav usmjeren 671
na svetost Kristovih udova. A svetost se mjeri prema 'velikom otajstvu' u kojemu Zaručnica na Zaručnikov dar odgovara darom ljubavi.«[197] Marija prednjači svima nama u svetosti koja je otajstvo Crkve, kao 972
Zaručnica »bez ljage i nabora«.[198] Zato »marijanska dimenzija Crkve ide ispred njezine petrovske dimenzije.«[199]

Crkva – sveopći sakrament spasenja

774 Grčka riječ μυστήριον prevedena je na latinski dvama izrazima: *mysterium* i *sacramentum*. U kasnijem tumačenju *sacramentum* (sakrament) izražava više 1075
vidljiv znak skrivene spasenjske zbilje koja je označena riječju *mysterium*. U tom smislu sâm Krist je misterij spasenja: i »nema drugog Božjeg otajstva osim Krista«.[200] Spasenjsko djelo njegove svete i posvećujuće ljudske naravi jest sakrament spasenja koji se očituje i djeluje u sakramentima Crkve (koje istočne 515
Crkve nazivaju i »svetim misterijima ili tajnama«). Sedam sakramenata znakovi su 2014
i sredstva po kojima u Crkvi, koja je Kristovo Tijelo, Duh Sveti daje milost Krista, Glave. Crkva dakle sadrži i prenosi nevidljivu milost koju ona označuje. U tom 1116
analogijskom smislu i ona se naziva »sakrament«.

775 »Crkva je u Kristu kao sakrament, tj. znak i oruđe najprisnijeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda«:[201] biti sakrament *najprisnijeg sjedinjenja ljudi s Bogom* prva je svrha Crkve. Budući da

---

194 Usp. *Ef* 5, 25-27.

195 Usp. *Ef* 3, 9-11.

196 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965.) 53.

197 Usp. IVAN PAVAO II., Ap. posl. *Mulieris dignitatem,* 27: AAS 80 (1988.) 1718.

198 Usp. *Ef* 5, 27.

199 Usp. IVAN PAVAO II., Ap. posl. *Mulieris dignitatem,* 27: AAS 80 (1988.) 1718, bilj. 55.

200 AUGUSTIN, *Epistula* 187, 11, 34: CSEL 57, 113 (PL 33, 845).

201 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965.) 5.

je zajedništvo između ljudi zasnovano na sjedinjenju s Bogom, Crkva
360 je također sakrament *jedinstva ljudskoga roda.* U njoj je to jedinstvo već počelo jer ona okuplja ljude »iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika« (*Otk* 7, 9); u isto vrijeme Crkva je »znak i sredstvo« potpunog ostvarenja tog jedinstva u budućnosti.

1088 776 Kao sakrament Crkva je Kristovo oruđe. U njegovim rukama ona je »oruđe otkupljenja svih ljudi«,[202] »sveopći sakrament spasenja«[203] po kojemu Krist »očituje i ujedno ostvaruje otajstvo Božje ljubavi prema čovjeku«.[204] Ona je »vidljivi nacrt Božje ljubavi prema čovječanstvu«[205] koji hoće »da se cijeli ljudski rod oblikuje u jedan Božji narod, da sraste u jedno Tijelo Kristovo i da se izgradi u jedan hram Duha Svetoga«.[206]

Ukratko

777 *Ranokršćanski izraz »ekklesia« znači »saziv«, upravo skupštinu, zbor onih koje Božja Riječ saziva da oblikuje Božji narod i koji, hranjeni Tijelom Kristovim, sami postaju Kristovo Tijelo. Stara slavenska riječ »Crkva« – slično kao u engleskom »Church« ili u njemačkom »Kirche« – znači onu koja pripada Gospodinu.*

778 *Crkva je u isti mah put i cilj Božjega nauma: predoznačena u stvaranju, pripremana u Starom zavjetu, utemeljena riječima i djelima Isusa Krista, ostvarena njegovim otkupiteljskim križem i uskrsnućem, ona se očitovala kao otajstvo spasenja izlijevanjem Duha Svetoga. Crkva će biti dovršena u nebeskoj slavi kao skup svih otkupljenih sa zemlje.*[207]

779 *Crkva je u isto vrijeme vidljiva i duhovna, hijerarhijsko društvo i otajstveno tijelo Kristovo. Ona je jedna, oblikovana dvojakim elementom – ljudskim i božanskim. U tom je njezino otajstvo koje samo vjera može prihvatiti.*

780 *Crkva je u ovom svijetu sakrament spasenja, znak i oruđe zajedništva Boga i ljudi.*

---

[202] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13.

[203] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965.) 53.

[204] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 45: AAS 58 (1966.) 1066.

[205] PAVAO VI., *Govor kardinalskom kolegiju*, 22. lipnja 1973: AAS 65 (1973.) 391.

[206] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad Gentes,* 7: AAS 58 (1966.) 956; usp. ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965.) 20-21.

[207] Usp. *Otk* 14,4.

Stavak 2.

CRKVA – BOŽJI NAROD, TIJELO KRISTOVO, HRAM DUHA SVETOGA

I. Crkva – Božji narod

781 »U svako je vrijeme i u svakom narodu Bogu mio tko god ga se boji i čini pravednost. No Bogu se svidjelo posvetiti i spasiti ljude ne pojedinačno, isključivši svaku vezu među njima, nego ih uobličiti u narod koji bi ga priznavao u istini i sveto mu služio. Stoga je za narod sebi izabrao izraelski narod, s njime je sklopio Savez i postupno ga poučavao [...]. Sve se to dogodilo kao priprava i pralik onoga novoga i savršenoga Saveza koji se trebao sklopiti u Kristu [...]. Taj je Novi savez ustanovio Krist, to jest Novi zavjet u svojoj krvi, tako da je iz Židova i pogana sazvao puk, koji treba srasti u jedinstvo ne po tijelu, nego po Duhu.«[208]

Osobine Božjega naroda

782 Božji narod ima osobine koje ga jasno razlikuju od svih vjerskih, 871
narodnih, političkih ili kulturnih skupina u povijesti:

— To je *Božji* narod: Bog ne pripada kao svojina nijednom narodu. 2787
Ali od onih koji nekoć nisu bili narod, sebi je stekao narod: »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk« (*1 Pt* 2, 9).

— *Članom* tog naroda ne postaje se fizičkim rođenjem nego 1267
rođenjem »nanovo odozgor«, »iz vode i Duha« (*Iv* 3, 3-5), to jest vjerom u Krista i krštenjem.

— Tom narodu *Glava* je Isus Krist (Pomazanik, Mesija): budući 695
da isto pomazanje, Duh Sveti, teče iz Glave u Tijelo, on je »mesijanski narod«.

— »*Stanje* toga naroda jest dostojanstvo slobode djece Božje, u 1741
čijim srcima prebiva Duh Sveti kao u hramu«.[209]

— »Njegov *zakon* jest nova zapovijed: ljubiti kao što nas je sâm 1972
Krist ljubio«.[210] To je »novi« zakon Duha Svetoga.[211]

---

[208] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 12-13.

[209] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13.

[210] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13; usp. *Iv* 13, 34.

[211] Usp. *Rim* 8, 2; *Gal* 5, 25.

849 — Njegovo je *poslanje* biti sol zemlje i svjetlo svijeta.[212] »On je za cijeli ljudski rod najjača klica jedinstva, nade i spasenja«.[213]

769 — I napokon, *svrha* mu je »kraljevstvo Božje koje je na zemlji započeo sam Bog i koje se mora dalje širiti, sve dok ga na kraju vremenâ on sam ne bude priveo punini«.[214]

Svećenički, proročki i kraljevski narod

783 Isus Krist je onaj kojega je Otac pomazao Duhom Svetim i
436 učinio »Svećenikom, Prorokom i Kraljem«. Sav Božji narod sudjeluje
873 u toj trojakoj Kristovoj službi i odgovoran je za poslanje i služenje što odatle proistječu.[215]

784 Ulazeći po vjeri i krštenju u Božji narod, čovjek postaje sudio-
1268 nik u jedinstvenom pozivu toga naroda – u *svećeničkom* pozivu: »Krist Gospodin, veliki svećenik uzet od ljudi, učinio je novi narod ‘kraljevstvom i svećenicima Bogu i svome Ocu.’ Oni, naime, koji su
1546 kršteni, *posvećuju* se po preporođenju i pomazanju Duhom Svetim u duhovni dom i sveto svećenstvo.«[216]

785 »Sveti Božji narod ima udjela i u Kristovoj *proročkoj* službi.«
92 To posebno biva nadnaravnim osjećajem vjere cijelokupnog naroda, laika i hijerarhije, kad »nepokolebljivo pristaje uz vjeru koja je jednom zauvijek predana svetima«[217] i produbljuje joj shvaćanje te postaje Kristovim svjedokom usred ovoga svijeta.

786 Božji narod sudjeluje, napokon, u Kristovoj *kraljevskoj* službi. Krist vrši svoju kraljevsku vlast privlačeći k sebi sve ljude svojom smrću i uskrsnućem.[218] Krist, Kralj i Gospodar svemira, postao je sluga svih, jer »nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge« (*Mt* 20, 28). Za kršćane »kraljevati znači služiti«,[219] naročito

---

212 Usp. *Mt* 5, 13-16.

213 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13.

214 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965.) 13.

215 Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptor hominis,* 18-21: AAS 71 (1979.) 301-320.

216 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965.) 14.

217 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965.) 16.

218 Usp. *Iv* 12, 32.

219 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965.) 41.

»siromasima i patnicima [u kojima Crkva] prepoznaje sliku svoga siromašnog i patničkog Utemeljitelja«.[220] Svoje »kraljevsko dostojanstvo« Božji narod ostvaruje živeći sukladno tom pozivu da služi s Kristom. 2449 2443

> »Sve, naime, one koji su u Kristu preporođeni znak križa čini kraljevima, a pomazanje Duha Svetoga posvećuje ih za svećenike, kako bi svi duhovni kršćani koji se služe razumom spoznali – osim ovog posebnog služenja naše službe – da su sudionici kraljevskoga roda i svećeničke službe. Jer što je toliko kraljevsko kao što je Bogu podložan duh koji upravlja svojim tijelom? I što je toliko svećeničko kao što je posvećenje čiste savjesti Gospodinu te prinošenje žrtava pobožnosti na oltaru [našega] srca?«[221]

II. Crkva – Tijelo Kristovo

Crkva je zajedništvo s Isusom

787 Isus je od početka učenike pridružio svom životu;[222] objavio im je tajnu kraljevstva;[223] dao im udjela u svojem poslanju, u svojoj radosti[224] i u svom trpljenju.[225] Isus govori o još prisnijem zajedništvu 755
između njega i onih koji budu išli za njim: »Ostanite u meni i ja u vama [...]. Ja sam trs, vi loze« (*Iv* 15, 4-5). On najavljuje tajanstveno i stvarno zajedništvo između svoga vlastitog tijela i našega: »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu« (*Iv* 6, 56).

788 Kad im je njegova vidljiva prisutnost bila uzeta, Isus nije učenike ostavio kao siročad.[226] Obećao im je da će ostati s njima do svršetka vremena[227] i poslao im je svoga Duha.[228] Time je zajedništvo s Isusom 690
postalo, u nekom smislu, intenzivnije: »Dajući [...] svojega Duha, on je svoju braću – sazvanu iz svih naroda – na otajstven način sazdao kao svoje tijelo«.[229]

---

220 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965.) 12.
221 LEON VELIKI, *Sermo* 4, 1: CCL 138, 16-17 (PL 54, 149).
222 Usp. *Mk* 1,16-20; 3, 13-19.
223 Usp. *Mt* 13, 10-17.
224 Usp. *Lk* 10, 17-20.
225 Usp. *Lk* 22, 28-30.
226 Usp. *Iv* 14, 18.
227 Usp. *Mt* 28, 20.
228 Usp. *Iv* 20, 22; *Dj* 2, 23.
229 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 9.

789 Usporedba Crkve s tijelom osvjetljuje intimnu vezu između Crkve i Krista. Ona nije tek okupljena *oko njega;* ona je ujedinjena
521 *u njemu,* u njegovu tijelu. Ovdje treba jače istaknuti tri vidika Crkve – Tijela Kristova: jedinstvo svih udova međusobno po sjedinjenju s Kristom; Krist, Glava Tijela; Crkva, Zaručnica Kristova.

»Samo jedno tijelo«

947 790 Vjernici koji odgovore na Božju riječ i postanu udovima Kristova Tijela bivaju usko s Kristom sjedinjeni: »U tom se tijelu Kristov život razlijeva na vjernike, koji se po sakramentima na skrovit ali zbiljski način sjedinjuju s trpećim i proslavljenim Kristom.«[230] To napose vrijedi za
1227 krštenje po kojemu smo sjedinjeni sa smrću i Kristovim uskrsnućem[231] i
1329 za euharistiju po kojoj, »postajući stvarno dionicima Gospodnjega tijela [...], mi smo uzdignuti u zajedništvo s njime i među sobom«.[232]

791 Jedinstvo tijela ne dokida različitosti udova: »U izgradnji
814 Kristova tijela na djelu je različitost udova i zadaća. Jedan je Duh, koji
1937 u skladu sa svojim bogatstvom i prema potrebama službâ, raspoređuje svoje različite darove na korist Crkve.«[233] Jedinstvo otajstvenoga tijela stvara i potiče ljubav među vjernicima: »Ako jedan ud nešto trpi, s njim trpe i svi udovi; ili, ako je počašćen jedan ud, s njim se raduju svi udovi.«[234] I napokon, jedinstvo otajstvenog tijela prevladava sve ljudske podijeljenosti: »Koji ste god u Krista kršteni, Kristom ste se zaodjenuli. Nema više: Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak! Nema više: muško – žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu« (*Gal* 3, 27-28).

»Krist je Glava toga Tijela«

669 792 Krist je »Glava Tijela, Crkve« (*Kol* 1, 18). On je Počelo stvaranja i otkupljenja. Uzdignut u Očevu slavu, »on u svemu ima prvenstvo«
1119 (*Kol* 1, 18), navlastito nad Crkvom, po kojoj svoje kraljevanje proširuje na sve stvari.

---

230 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 9.

231 Usp. *Rim* 6, 4-5; *1 Kor* 12, 13.

232 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 9.

233 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 10.

234 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 10.

793 *On nas sjedinjuje sa svojim Vazmom:* svi se udovi moraju truditi 661
da mu budu slični »sve dok se Krist u njima ne oblikuje« (*Gal* 4, 19).
»Radi toga smo uključeni u otajstva njegova života [...], pridruženi
smo njegovim patnjama kao tijelo glavi te s njime supatimo da bismo 519
s njime bili i suproslavljeni.«[235]

794 *On skrbi za naš rast:*[236] da bi učinio da rastemo prema njemu, 872
našoj Glavi,[237] u svojem Tijelu, Crkvi, Krist raspoređuje darove i službe po kojima se međusobno pomažemo na putu spasenja.

795 Krist i Crkva jesu, dakle, *»čitav Krist«* [Christus totus]. Crkva je 695
s Kristom jedno. Sveci imaju vrlo živu svijest toga jedinstva:

> »Čestitajmo si, dakle, i zahvalimo za ono što smo postali: ne samo kršćani, nego sâm Krist. Razumijete li, braćo, koju nam je milost Bog učinio darujući nam Krista kao Glavu? Divite se i radujte se: postali smo Krist. Ako je on Glava a mi udovi, čitav čovjek jest on i mi. [...] Punina Krista je dakle, Glava i udovi. Što znači Glava i udovi? Krist i Crkva.«[238]
>
> »Naš se Otkupitelj pokazao kao jedna osoba sa svetom Crkvom koju je uzeo.«[239]
>
> »Glava i udovi jesu kao jedna otajstvena osoba.«[240] 1474
>
> »Jedna riječ svete Ivane Arške pred sucima sažima vjeru svetih učitelja te izražava zdrav kršćanski osjećaj: ‘Po mom mišljenju, Isus Krist i Crkva jesu jedno, i ne treba od toga praviti poteškoću’.«[241]

Crkva je Kristova zaručnica

796 Jedinstvo Krista i Crkve, Glave i udova Tijela, uključuje i
razlikovanje obiju stvarnosti u osobnom odnosu. Taj je vidik često
izražen slikom zaručnika i zaručnice. Tema Krista, Zaručnika Crkve, 757
bila je od proroka pripravljena i od Ivana Krstitelja naviještena.[242] 219

---

[235] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 10.

[236] Usp. *Kol* 2, 19.

[237] Usp. *Ef* 4, 11-16.

[238] AUGUSTIN, *In Johannis evangelium tractatus* 21, 8: CCL 36, 216-217 (PL 35, 1568).

[239] GRGUR VELIKI, *Moralia in Job,* Praefatio 6, 14: CCL 143, 19 (PL 75, 525A).

[240] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae* 3, q. 48, a. 2, ad 1: Ed. Leon. 11, 464.

[241] IVANA ARŠKA, *Dictum: Procès de condamantion*, ur. P. Tisset, Paris 1960., str. 166 (francuski tekst).

[242] Usp. *Iv* 3, 29.

Gospodin se sâm označio »Zaručnikom« (*Mk* 2, 19).[243] Apostol predstavlja Crkvu i svakog vjernika, tj. ud njegova Tijela, kao
772 Zaručnicu, »zaručenu« Kristu Gospodinu, da s njim bude samo jedan
1602 Duh.[244] Ona je neokaljana Zaručnica neokaljanog Jaganjca,[245] koju je Krist ljubio, za koju je sebe predao »da je posveti« (*Ef* 5, 26), koju je
1616 vječnim Savezom sebi pridružio i o kojoj se ne prestaje brinuti kao o svom vlastitom Tijelu.[246]

> »Evo potpunog Krista, Glave i Tijela oblikovana od mnogih. [...] Bilo da govori Glava, bilo da govore udovi, to je Krist koji govori. On govori kao Glava (*ex persona capitis*) ili kao Tijelo (*ex persona corporis*). Prema onome što je napisano: 'Dvoje njih bit će jedno tijelo. Otajstvo je to veliko! Ja smjeram na Krista i na Crkvu' (*Ef* 5, 31-32). A sam Gospodin u evanđelju: 'Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo' (*Mt* 19, 6). Kao što ste vidjeli, postoje dvije različite osobe, pa ipak one u ženidbenom zagrljaju čine samo jednu. [...] *Kao Glava on se zove 'Zaručnik', kao Tijelo on se zove 'Zaručnica'.*«[247]

III. Crkva – Hram Duha Svetoga

813 797 »Ono što je našim udovima duh, tj. naša duša, to je Duh Sveti Kristovim udovima, Kristovu Tijelu, tj. Crkvi.«[248] »Duhu Kristovu, kao skrivenom početku, treba pripisati da su svi dijelovi Tijela povezani, kako među sobom tako i s vrhovnom Glavom, jer on čitav prebiva u
586 Glavi, čitav u Tijelu, čitav u svakome od njegovih udova.«[249] Duh Sveti čini od Crkve »hram Boga živoga« (*2 Kor* 6, 16).[250]

> »Samoj je Crkvi, zapravo, bio povjeren taj dar Božji. [...] U nju je pohranjeno zajedništvo s Kristom, tj. Duh Sveti, zalog nepokvarljivosti, potvrda naše vjere i ljestve za uspon k Bogu. [...] Jer tamo gdje je Crkva, tamo je i Duh Božji; i tamo gdje je Duh Božji, tamo je Crkva i svaka milost.«[251]

---

[243] Usp. *Mt* 22, 1-14; 25, 1-13.
[244] Usp. *1 Kor* 6, 15-17; *2 Kor* 11, 2.
[245] Usp. *Otk* 22, 17; *Ef* 1, 4; 5, 27.
[246] Usp. *Ef* 5, 29.
[247] AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 74, 4: CCL 39, 1027 (PL 37, 948-949).
[248] AUGUSTIN, *Sermo* 268, 2: PL 38, 1232.
[249] PIO XII., Enc. *Mystici Corporis*: DS 3088.
[250] Usp. *1 Kor* 3, 16-17; *Ef* 2, 21.
[251] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 24, 1: SC 211, 472-474 (PG 7, 966).

798 Duh Sveti je »počelo svakog životnog i uistinu spasonosnog djelovanja u svakom od različitih dijelova Tijela«.[252] On na različite načine izgrađuje cijelo Tijelo u ljubavi:[253] po Riječi Božjoj »koja je kadra izgraditi« (*Dj* 20, 32), po krstu kojim oblikuje Kristovo Tijelo;[254] po sakramentima koji daju rast i lijek Kristovim udovima; po »milosti danoj apostolima, a koja zauzima prvo mjesto među njegovim darovima«;[255] po krepostima koje čine da se djeluje u skladu s onim što je dobro te po mnogobrojnim posebnim milostima (zvanima »karizme«) po kojima on vjernike »čini sposobnima i spremnima za prihvaćanje raznih poslova i služba korisnih za obnovu i daljnju izgradnju Crkve«.[256] 737 1091-1109 791

Karizme

799 Bile izvanredne ili jednostavne i smjerne, karizme su milosti Duha Svetoga koje, izravno ili neizravno, koriste Crkvi, a imaju za svrhu izgradnju Crkve, dobro ljudi i potrebe svijeta. 951, 2003

800 Karizme mora sa zahvalnošću prihvatiti onaj tko ih prima, ali i svi članovi Crkve. One su, doista, divno bogatstvo milosti za apostolsku životnost i svetost cijeloga Kristova Tijela, uz uvjet, dakako, da se radi o darovima koji zaista dolaze od Duha Svetoga i da se upotrebljavaju u skladu s istinskim poticajima toga istog Duha, tj. u skladu s ljubavlju koja je pravo mjerilo karizmama.[257]

801 U tom smislu je uvijek potrebna provjera karizma. Nijedna karizma ne oslobađa od navezanosti i podložnosti crkvenim pastirima. 894
»Na njih napose spada da ne gase Duha, nego da sve ispituju i zadrže ono što je dobro«,[258] tako da sve karizme, svojom raznolikošću i upotpunjavanjem, surađuju u općem dobru (*1 Kor* 12, 7).[259] 1905

---

252 PIO XII., Enc. *Mystici Corporis:* DS 3808.
253 Usp. *Ef* 4, 16.
254 Usp. *1 Kor* 12, 13.
255 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965.) 10.
256 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965.) 16; usp. ISTI, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 3: AAS 58 (1966.) 839-840.
257 Usp. *1 Kor* 13.
258 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965.) 17.
259 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 30: AAS 57 (1965.) 37; IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Christifideles laici,* 24: AAS 81 (1989.) 435.

Ukratko

802 *Krist Isus »sebe dade za nas da nas otkupi od svakoga bezakonja i očisti sebi Narod izabrani« (Tit* 2, 14*).*

803 *»Vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni« (1 Pt* 2, 9*).*

804 *U Božji se narod ulazi po vjeri i krštenju. »Svi su ljudi pozvani u novi Božji narod«,*[260] *da bi u Kristu »ljudi tvorili jednu obitelj i jedan Božji narod«.*[261]

805 *Crkva je Tijelo Kristovo. Po Duhu i njegovu djelovanju u sakramentima, nadasve u euharistiji, umrli i uskrsli Krist ustanovljuje zajednicu vjernika kao svoje Tijelo.*

806 *U jedinstvu toga Tijela postoji raznolikost udova i služba. Svi su udovi povezani jedni s drugima, a napose s onima koji trpe, koji su siromašni i progonjeni.*

807 *Crkva je Tijelo kojemu je Krist Glava: ona živi od njega, u njemu i za nj; on živi s njome i u njoj.*

808 *Crkva je Kristova Zaručnica: on ju je ljubio i sebe predao za nju. On ju je očistio svojom krvi. On ju je učinio plodnom Majkom svekolike Božje djece.*

809 *Crkva je Hram Duha Svetoga. Duh je kao duša otajstvenog Tijela, počelo njezina života, jedinstva u različitosti i bogatstva njenih darova i karizmi.*

810 *»Tako se sveopća Crkva pokazuje kao 'puk okupljen polazeći od jedinstva Oca i Sina i Duha Svetoga'.«*[262]

---

[260] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 13: AAS 57 (1965.) 17.

[261] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 1: AAS 58 (1966.) 947.

[262] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 4: AAS 57 (1965.) 7; usp. CIPRIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 23: CCL 3A, 105 (PL 4, 553).

Stavak 3.

CRKVA JE JEDNA, SVETA, KATOLIČKA I APOSTOLSKA

811 »To je jedina Kristova Crkva koju u Vjerovanju priznajemo jednom, svetom, katoličkom i apostolskom.«[263] Ta četiri pridjeva, nerazdvojivo među sobom povezana,[264] kazuju bitne oznake Crkve i njezina poslanja. Crkva ih nema sama od sebe; Krist po Duhu Svetom daje svojoj Crkvi da bude jedna, sveta, katolička i apostolska te ju također poziva da ostvari svako od tih svojstava. 750 832, 865

812 Samo vjera može prepoznati da Crkva te svoje vlastitosti ima od svoga božanskog izvora. Ipak, njihova povijesna očitovanja kao znakovi jasno govore i ljudskom razumu. »Crkva je«, podsjeća Prvi vatikanski koncil, »zbog svoje [...] iznimne svetosti, svoga katoličkog jedinstva, svoje nepobjedive postojanosti, i sama velik i trajan razlog vjerodostojnosti i nepobitan dokaz svoga božanskog poslanja«.[265] 156, 770

I. Crkva je jedna

»Sveto otajstvo jedinstva Crkve«[266]

813 *Crkva je jedna po svom izvoru:* »Vrhunski je uzorak i počelo toga otajstva jedinstvo u Trojstvu osoba jednoga Boga Oca i Sina u Duhu Svetom.«[267] Crkva je jedna *po svom Utemeljitelju:* »Sam je naime utjelovljeni Sin [...] svojim križem sve ljude pomirio s Bogom, ponovno uspostavivši jedinstvo svih u jednom Narodu i u jednom tijelu.«[268] Crkva je jedna *po svojoj »duši«:* »Duh Sveti koji prebiva u vjernicima te ispunja svu Crkvu i njome ravna, udjelotvoruje to divno zajedništvo vjernika i sve ih tako prisno povezuje u Kristu da je on počelo jedinstva Crkve.«[269] Vlastito je samoj biti Crkve da bude jedna: 172 766 797

263 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965.) 11.

264 Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Pismo engleskim biskupima (16. rujna 1864.): DS 2888.

265 PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, 3: DS 3013.

266 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 2: AAS 57 (1965.) 92.

267 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 2: AAS 57 (1965.) 92.

268 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 78: AAS 58 (1966.) 1101.

269 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 2: AAS 57 (1965.) 91.

»Kojeg li čudesnog otajstva! Samo je jedan Otac svemira, samo jedan Logos svemira i samo jedan Duh Sveti, istovjetan posvuda; i samo je jedna Majka Djevica; i volim je zvati Crkvom.«[270]

814 Od početka ta se jedna Crkva predstavlja s velikom *raznolikošću*
791, 873 koja proizlazi kako iz raznovrsnosti Božjih darova, tako i od mnoštva osoba koje ih primaju. U jedinstvu Božjega naroda skuplja se raznoli-
1202 kost narodâ i kultura. Među članovima Crkve postoji raznolikost darova, službi, uvjeta i načina života: »U crkvenom su zajedništvu zakonito prisutne partikularne Crkve koje uživaju vlastite predaje.«[271] Veliko bogat-
832 stvo te raznolikosti ne protivi se jedinstvu Crkve. Ipak, grijeh i teret njegovih posljedica bez prestanka ugrožavaju dar jedinstva. I Apostol mora poticati: »Trudite se sačuvati jedinstvo Duha svezom mira« (*Ef* 4, 3).

1827 815 Koje su to veze jedinstva? »Povrh svega – ljubav! To je sveza savršenstva« (*Kol* 3, 14). Ali jedinstvo putujuće Crkve osigurano je i
830, 837 vidljivim vezama zajedništva; to su:

173 — ispovijedanje jedne jedine vjere primljene od apostola;
— zajedničko slavlje bogoštovlja, nadasve sakramenata;
— apostolsko nasljedstvo po sakramentu reda, koje čuva bratsku slogu Božje obitelji.[272]

816 »Jedina Kristova Crkva [...] [jest ona koju] je naš Spasitelj poslije svoga uskrsnuća predao Petru da je pase; [...] njemu i ostalim apostolima povjerio je njezino širenje i upravljanje. [...] Ta Crkva, na ovom svijetu ustanovljena i uređena kao društvo, postoji (*subsistit* in) u Katoličkoj crkvi kojom upravljaju Petrov nasljednik i biskupi s njime u zajedništvu«:[273]

Dekret o ekumenizmu Drugoga vatikanskog koncila obrazlaže: »Samo se po Katoličkoj Kristovoj Crkvi, koja je opće pomagalo spasenja, može
830 dostići sva punina spasonosnih sredstava. Vjerujemo naime da je samo apostolskom Zboru na čelu s Petrom Gospodin povjerio sva dobra Novoga saveza radi uspostave jednoga Kristova tijela na zemlji; njemu se potpuno trebaju pritjeloviti svi koji na neki način već pripadaju Božjemu narodu.«[274]

---

270 KLEMENT ALEKSANDRIJSKI, *Paedagogus,* 1, 6, 42: GCS 12, 115 (PG 8, 300).

271 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 13: ASS 57 (1965.) 18.

272 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 2: AAS 57 (1965.) 91-91; ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965.) 18-19; ZKP kan. 205.

273 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965.) 11-12.

274 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 94.

Rane jedinstva

817 No, »u toj jednoj i jedincatoj Božjoj Crkvi već su se od samih početaka pojavili neki razdori koje Apostol oštro kori kao vrijedne osude. U kasnijim pak stoljećima nastale su još veće nesuglasice i znatne su se zajednice odvojile od punog zajedništva Katoličke crkve, ponekad ne bez krivnje ljudi na objema stranama.«[275] Razdori koji ranjavaju jedinstvo Kristova Tijela (razlikuju se krivovjerje – hereza, 2089
otpadništvo – apostazija i raskol – shizma)[276] nisu se dogodili bez ljudskih grijeha:

> »Gdje je grijeh, tu je mnoštvo, tu su raskoli, tu su krivovjerja, tu su razilaženja; a gdje je krepost, tu je jedinstvo, tu je zajedništvo koje čini da svi vjernici budu jedno srce i jedna duša.«[277]

818 Oni koji se danas rađaju u zajednicama koje su proistekle iz takvih raskola »i napajaju se vjerom u Krista, ne mogu biti optuženi za grijeh rastavljenosti i Katolička ih Crkva grli s bratskim poštovanjem i ljubavlju [...]. Vjerom opravdani u krstu, oni su pritjelovljeni Kristu, pa 1271
se zato s pravom rese kršćanskim imenom, a djeca ih Katoličke Crkve opravdano priznaju braćom u Gospodinu.«[278]

819 Osim toga »i izvan njezina ustrojstva [...] mnogi elementi posvećenja i istine«[279] nalaze se izvan vidljivih granica Katoličke Crkve: »pisana Božja riječ, život milosti, vjera, nada i ljubav te drugi unutrašnji darovi Duha Svetoga i vidljivi elementi«.[280] Duh Sveti se tim Crkvama i crkvenim zajednicama služi kao sredstvima spasenja kojima snaga dolazi od punine milosti i istine koju je Krist dao Katoličkoj crkvi. Sva ta dobra proizlaze iz Krista, i k njemu vode[281] i po sebi potiču na »katoličko jedinstvo«.[282]

---

275 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 92-93.

276 Usp. ZKP kan. 751.

277 ORIGEN, *In Ezechielem Homilia,* 9, 1: SC 352, 296 (PG 13, 732).

278 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 93.

279 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 12.

280 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 93; usp. ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 15: AAS 57 (1965.) 19.

281 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 93.

282 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 12.

Prema jedinstvu

820 Od početka je Krist svojoj Crkvi podario jedinstvo, koje kako vjerujemo, »neizgubivo postoji u Katoličkoj Crkvi i nadamo se da će danomice rasti sve do svršetka svijeta«.[283] Krist daje uvijek Crkvi dar jedinstva, ali Crkva mora uvijek moliti i raditi da bi sačuvala, učvrstila i usavršila jedinstvo koje joj Krist želi. Za to je sâm Krist u času svoje
2748 muke molio i ne prestaje moliti za jedinstvo svojih učenika: »[...] da svi budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu jedno, da svijet uzvjeruje da si me ti poslao« (*Iv* 17, 21). Želja da ponovno dođe do jedinstva svih kršćana Kristov je dar i poziv Duha Svetoga.[284]

821 Da se na to prikladno odgovori, potrebno je:

— trajno *obnavljanje* Crkve u većoj vjernosti njezinu pozivu: to je obnavljanje snaga pokreta prema jedinstvu;[285]

827 — *obraćenje srca* da svaki pojedinačno nastoji »što čišće [...] živjeti u skladu s evanđeljem«[286] jer je uzrok podjelama nevjernost udova Kristovu daru;

2791 — *zajednička molitva,* jer »obraćenje srca i svetost života, zajedno s privatnim i javnim molitvama za jedinstvo kršćana valja smatrati dušom svega ekumenskog gibanja i s pravom se to može nazvati duhovnim ekumenizmom«;[287]

— *međusobno bratsko poznavanje;*[288]

— *ekumenski odgoj* vjernika i posebno svećenika;[289]

— *dijalog* među teolozima i susreti kršćana različitih Crkava i zajednica;[290]

— međukršćanska *suradnja* na različitim područjima služenja ljudima.[291]

---

[283] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965.) 95.

[284] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 1: AAS 57 (1965.) 90-91.

[285] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 6: AAS 57 (1965.) 96-97.

[286] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 7: AAS 57 (1965.) 97.

[287] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 8: AAS 57 (1965.) 98.

[288] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 9: AAS 57 (1965.) 98.

[289] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 10: AAS 57 (1965.) 99.

[290] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 4: AAS 57 (1965.) 94; *isto mj.,* 9: AAS 57 (1965.) 98; *isto mj.,* 11: AAS 57 (1965.) 99.

[291] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 12: AAS 57 (1965.) 99-100.

822 »Briga o obnovi jedinstva tiče se cijele Crkve, kako vjernika tako i pastira.«[292] Ali trebamo biti svjesni »kako ovaj sveti cilj – pomirenje svih kršćana u jedinstvu jedne i jedine Kristove Crkve – nadilazi ljudske snage i sposobnosti«. Stoga svu svoju nadu polažemo »u Kristovu molitvu za Crkvu, u Očevu ljubav prema nama i u silu Duha Svetoga«.[293]

II. Crkva je sveta

823 »Vjera uči da je Crkva [...] postojano sveta. Krist, Sin Božji,
koji se s Ocem i Duhom slavi kao 'jedini svet', ljubio je Crkvu kao 459
svoju zaručnicu, samoga sebe je predao za nju da je posveti, sebi ju 796
je pridružio kao svoje tijelo i obasuo je darom Duha Svetoga na slavu
Božju.«[294] Crkva je dakle »sveti Božji narod«[295] i njezini se članovi 946
zovu »svetima«.[296]

824 Crkva je sjedinjena s Kristom i po njemu posvećena; po njemu
i u njemu ona također biva i *posvećujuća.* Sve djelatnosti Crkve teže,
kao svom cilju, »prema posvećenju ljudi u Kristu i proslavi Boga«.[297]
Samo je u Crkvi pohranjena »punina sredstava spasenja«.[298] U njoj »po 816
Božjoj milosti postižemo svetost«.[299]

825 »Crkva je već na zemlji urešena znakovima prave, iako nesavr- 670
šene svetosti.«[300] U svojim članovima ona treba istom postići savršenu
svetost: »Opremljeni tolikim i tako spasonosnim sredstvima svi su
vjernici, kojega god staleža i položaja, svaki na svojemu putu, od
Gospodina pozvani na ono savršenstvo svetosti kojim je savršen sam 2013
Otac.«[301]

---

[292] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 5: AAS 57 (1965.) 96.

[293] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 24: AAS 57 (1965.) 107.

[294] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 39: AAS 57 (1965.) 44.

[295] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 12: AAS 57 (1965.) 16.

[296] Usp. *Dj* 9, 13; *1 Kor* 6, 1; 16, 1.

[297] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum concilium,* 10: AAS 56 (1964.) 102.

[298] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 94.

[299] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 53.

[300] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 53.

[301] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 11: AAS 57 (1965.) 16.

1827 826 *Ljubav* je duša svetosti na koju su svi pozvani: »Ona upravlja svim
2658 sredstvima posvećenja, daje im dušu i vodi ih k njihovu dovršetku«:[302]

> »Shvatila sam, ako Crkva ima tijelo sastavljeno od različitih udova, da nije bez najpotrebnijega i najplemenitijega. Shvatila sam da *Crkva ima srce, i da to srce gori od Ljubavi.* Shvatila sam da članove Crkve *samo*
> 864 *Ljubav* potiče na djelo, i, kad bi se *Ljubav* ugasila, da apostoli ne bi više naviještali Evanđelje, mučenici bi odbili lijevati krv [...]. Shvatila sam da *Ljubav* sadrži sva zvanja, da je ljubav sve, da obuhvaća sva vremena i sva mjesta [...] jednom riječju: da je vječna![303]

1425-1429 827 »Dok Krist, svet, nevin, neporočan, nije poznavao grijeha, nego je došao samo da zadovolji za grijehe naroda, Crkva, koja *u svom krilu obuhvaća grešnike,* u isti mah sveta i uvijek potrebna čišćenja, neprestano provodi pokoru i obnovu.«[304] Svi se članovi Crkve, uključu-
821 jući i njezine službenike, moraju priznavati grešnicima.[305] U svima se, sve do svršetka vremena, još nalazi kukolj grijeha pomiješan s dobrim žitom evanđelja.[306] Crkva okuplja dakle grešnike zahvaćene Kristovim spasenjem, ali uvijek na putu posvećenja:

> »Crkva je sveta, iako u svom krilu obuhvaća grešnike, jer ona nema drugog života doli života milosti: živeći od njezina života, vjernici se posvećuju; odvraćajući se od njezina života, upadaju u grijehe i nerede koji priječe ižarivanje njezine svetosti. Zato Crkva trpi i čini pokoru za te grijehe, od kojih međutim može ozdraviti svoju djecu krvlju Kristovom i darom Duha Svetoga.«[307]

1173 828 *Kanonizirajući* neke vjernike, to jest svečano proglašujući da su ti vjernici junački vršili kreposti i živjeli u vjernosti Božjoj milosti, Crkva priznaje moć Duha svetosti koji je u njoj, i podržava nadu vjernika pružajući im svece kao uzore i zagovornike.[308] »Sveci i svetice bili su uvijek izvor i početak obnove u najtežim trenucima povijesti Crkve.«[309]

---

[302] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 42: AAS 57 (1965.) 48.

[303] TEREZIJA OD DJETETA ISUSA, *Manuscrit* B, 3v: *Manuscrits autobiographiques*, Paris 1992., str. 299.

[304] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 12; usp. ISTI, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 92-94; *isto mj.*, 6: AAS 57 (1965.) 96-97.

[305] Usp. *1 Iv* 1, 8-10.

[306] Usp. *Mt* 13, 24-30

[307] PAVAO VI, *Sollemnis professio fidei,* 19: AAS 60 (1968.) 440.

[308] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 40: AAS 57 (1965.) 44-45; *isto mj.*, 48-51: AAS 57 (1965.) 53-58.

[309] IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Christifideles laici,* 16: AAS 81 (1989.) 417.

Doista, »svetost je tajno vrelo i neprevarljivo mjerilo njezine apostolske djelatnosti i njezina misionarskog zanosa«.[310] 2045

829 »Dok je Crkva u Preblaženoj Djevici već prispjela k savršenstvu 1172
u kojemu je bez ljage i nabora, Kristovi se vjernici još trude da rastu u svetosti pobjeđujući grijeh; radi toga uzdižu svoje oči k Mariji«;[311] u njoj je Crkva već potpuno sveta. 972

III. Crkva je katolička

Što znači »katolička«?

830 Riječ »katolička« znači »sveopća« u smislu »cjelokupnosti« ili »cjelovitosti«. Crkva je u dvostrukom smislu katolička:

Katolička je jer je u njoj prisutan Krist. »Gdje je Krist, tu je Crkva katolička«.[312] U njoj postoji [*subsistit*] punina Kristova Tijela sjedinjena 795
sa svojom Glavom,[313] što znači da ona od njega prima »puninu sredstava 815-816
spasenja«[314] što ih je on htio: ispovijedanje prave i potpune vjere, cjelovit sakramentalni život i službu svetog reda u apostolskom nasljedstvu. Crkva je u tom osnovnom smislu bila katolička na dan Duhova[315] i bit će uvijek sve do dana ponovnog dolaska Gospodnjega.

831 Katolička je jer ju je Krist poslao svemu ljudskom rodu:[316] 849

> »Svi su ljudi pozvani k novomu Božjem narodu. Stoga se taj narod, ostajući jedan i jedini, mora raširiti diljem cijeloga svijeta i kroz sve vjekove kako bi se ispunio naum volje Boga koji je u početku stvorio ljudsku narav kao 360
> jednu te je odlučio da svoju djecu, koja su bila raspršena, napokon skupi u jedno. [...] Ta značajka sveobuhvatnosti, koja resi Božji narod, dar je samoga Gospodina; po tom daru Katolička Crkva učinkovito i neprestano 518
> teži za okupljanjem svega čovječanstva sa svim njegovim dobrima pod Kristom Glavom, u jedinstvu Njegova Duha«.[317]

---

[310] IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Christifideles laici,* 17: AAS 81 (1989.) 419-420.

[311] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 65: AAS 57 (1965.) 64.

[312] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Smyrnaeos*, 8, 2: SC 10bis, str. 138 (FUNK 1, 282).

[313] Usp. *Ef* 1, 22-23.

[314] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad Gentes,* 6: AAS 58 (1966.) 953.

[315] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad Gentes,* 4: AAS 58 (1966.) 950-951.

[316] Usp. *Mt* 28, 19.

[317] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 13: AAS 57 (1965.) 17.

Svaka partikularna Crkva jest »katolička«

814 832 »Crkva je Kristova uistinu prisutna u svim zakonitim mjesnim zborovima vjernika koji se, prianjajući uza svoje pastire, i sami u Novom zavjetu nazivaju Crkvama. [...] U njima se propovijedanjem
811 Kristova evanđelja okupljaju vjernici i slavi se otajstvo Gospodnje večere [...]. U tim zajednicama, makar su one često malene i siromašne ili žive u raspršenosti, prisutan je Krist, čijom se moći združuje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva.«[318]

833 Pod partikularnom Crkvom, kakva je ponajprije biskupija (ili eparhija), razumije se zajednica kršćanskih vjernika u zajedništvu
886 vjere i sakramenata sa svojim biskupom zaređenim u apostolskom nasljedstvu.[319] Te pojedinačne Crkve »oblikovane su na sliku sveopće Crkve; u njima i iz njih postoji jedna i jedina Katolička Crkva«.[320]

834 Partikularne su Crkve potpuno katoličke po zajedništvu s jednom
882, 1369 od njih – Rimskom Crkvom »koja predsjeda u ljubavi«.[321] »S tom Crkvom, zbog njezina izvrsnijeg prvenstva [potentior principalitas], mora se nužno slagati cijela Crkva, to jest vjernici odasvuda.«[322] »Doista od početka, kada je k nama – uzevši tijelo – sišla Božja Riječ, odasvud su sve kršćanske Crkve držale i drže veliku Crkvu koja je ovdje [u Rimu] jedinom osnovicom i temeljem jer ju, prema Spasiteljevu obećanju, vrata poklena nikada nisu nadvladala.«[323]

835 »Čuvajmo se toga da ne bismo sveopću Crkvu shvaćali kao puki zbroj ili, tako reći, savez [...] krajevnih Crkava [...]. To je ista Crkva, sveopća po svom pozivu i poslanju, koja, kada se ukorijeni u raznolikost kulturnih, društvenih i ljudskih područja, u svakom dijelu svijeta poprima različite izglede i vanjski izražaj.«[324] Bogata raznolikost crkvenih disciplina, liturgijskih obreda, teološke i
1202 duhovne baštine vlastitih mjesnim Crkvama, njihovom usklađenošću u jedinstvu, »s većom očevidnošću dokazuje katolištvo nepodijeljene Crkve«.[325]

---

[318] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 26: AAS 57 (1965.) 31.

[319] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Christus Dominus,* 11: AAS 58 (1966.) 677; ZKP kan. 368-369; ZKIC kan. 177, § 1; 178; 311, § 1; 312.

[320] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 27.

[321] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Romanos,* Inscr.: SC 10bis, str. 106 (FUNK 1, 252).

[322] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 3, 2, 2: SC 211, 32 (PG 7, 849); usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Pastor aeternus*, pogl. 2: DS 3057.

[323] MAKSIM ISPOVIJEDALAC, *Opuscula theologica et polemica*: PG 91, 137-140.

[324] PAVAO VI., Ap. pob. *Evangelii nuntiandi,* 62: AAS 68 (1976.) 52.

[325] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 29.

Tko pripada katoličkoj Crkvi?

836 »Svi su [...] ljudi pozvani na katoličko jedinstvo Božjega naroda 831
[...] i na razne mu načine pripadaju ili su prema njemu usmjereni bilo vjerni katolici, bilo drugi koji vjeruju u Krista, bilo napokon svi ljudi uopće, koji su milošću Božjom pozvani na spasenje.«[326]

837 »Potpuno se pritjelovljuju društvu Crkve oni koji, imajući 771
Kristov Duh, prihvaćaju njezino cjelovito uređenje i sva u njoj ustanovljena sredstva spasenja te se u njezinu vidljivom ustrojstvu združuju
s Kristom [...] – koji njome upravlja po Vrhovnome svećeniku i 882
biskupima – vezama ispovijedanja vjere, sakramenata te crkvene uprave 815
i zajedništva. No, ipak, ne spašava se onaj koji, makar bio pritjelovljen Crkvi, ne ustraje u ljubavi, koji ostaje u krilu Crkve 'tijelom' ali ne i 'srcem'.«[327]

838 »Crkva zna da je iz više razloga povezana s onima koji su kršteni 818
te se diče kršćanskim imenom, ali ne ispovijedaju cjelovitu vjeru ili ne drže jedinstvo zajedništva pod Petrovim nasljednikom.«[328] »Oni naime
koji vjeruju u Krista i na pravi su način kršteni, nalaze se u nekom, iako 1271
ne savršenom, zajedništvu s Katoličkom crkvom«.[329] *S pravoslavnim Crkvama* to je zajedništvo tako duboko »te mu nedostaje sasvim malo
da dosegne puninu koja bi omogućila zajedničko slavlje Gospodnje 1399
euharistije«.[330]

Crkva i nekršćani

839 »[...] oni koji još nisu primili evanđelje, na različne su načine 856
usmjereni prema Božjemu narodu.«[331]

Odnos Crkve sa židovskim narodom. Crkva, Božji narod u Novom savezu, razmišljajući o svom vlastitom otajstvu, otkriva svoju vezu sa

---

326 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 29.

327 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 14: AAS 57 (1965.) 18-19.

328 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 15: AAS 57 (1965.) 19.

329 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 3: AAS 57 (1965.) 93.

330 PAVAO VI., *Govor u Sikstinskoj kapeli, deset godina nakon ukidanja uzajamnih ekskomunikacija između Rimske i Carigradske Crkve* (14. prosinca 1975.): AAS 68 (1976.) 121; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 13-18: 57 (1965.) 100-104.

331 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965.) 20.

židovskim narodom,[332] »kojemu je Bog prvom govorio«.[333] Za razliku
63 od drugih nekršćanskih religija, židovska je vjera već odgovor na Božju objavu u Starom zavjetu. Židovskom narodu »pripada posinstvo, i
147 Slava, i Savezi, i zakonodavstvo, i bogoštovlje, i obećanja; njegovi su i oci, i od njih je, po tijelu, Krist« (*Rim* 9, 4-5), jer »neopozivi su Božji dari i poziv« (*Rim* 11, 29).

674 840 Osim toga, kad se promatra budućnost, Božji narod staroga Saveza i novi Božji narod teže k sličnim ciljevima: očekivanju Mesijina dolaska (ili povratka). Očekivanje s jedne strane smjera povratku Mesije, umrlog i uskrslog, priznatog kao Gospodina i Sina Božjega, a s druge strane dolasku Mesije, čije crte ostaju skrivene, na svršetku vremenâ: to očekivanje prati drama nepoznavanja ili
597 nepriznavanja Krista Isusa.

841 *Odnosi Crkve s muslimanima*. »Naum spasenja obuhvaća i one koji priznaju Stvoritelja, među koje pripadaju u prvom redu muslimani; priznavajući da drže Abrahamovu vjeru, oni se s nama klanjaju Bogu jedinomu i milosrdnom, koji će suditi ljude na Sudnji dan.«[334]

842 *Veza Crkve s nekršćanskim religijama* prije svega je veza zajed-
360 ničkog podrijetla i svrhe ljudskoga roda:

> »Svi su naime narodi jedna zajednica; isti im je iskon jer je Bog sav ljudski rod nastanio po svoj površini zemaljskoj; svima je jedan posljednji cilj, Bog, čija se providnost i svjedočanstvo dobrote i naum spasenja protežu na sve (ljude), dok se svi ne sjedine izabrani u Svetom gradu.«[335]

28 843 U drugim religijama Crkva priznaje traženje, »još u sjeni i slikama«, nepoznatog ali bliskog Boga, jer on svima daje život, dah i sve drugo i jer hoće da svi ljudi budu spašeni. Tako, Crkva smatra sve dobro i
856 istinito što se može naći u religijama »kao pripravu na evanđelje i kao dar Onoga koji rasvjetljuje svakoga čovjeka da bi napokon imao život.«[336]

---

[332] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Nostra aetate,* 4: AAS 58 (1966.) 742-743.

[333] Veliki petak, Slavlje Muke Gospodnje, VI. opća molitva, *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis, 1970., str. 254.

[334] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965.) 20; usp. ISTI, Dekl. *Nostra aetate,* 3: AAS 58 (1966.) 741-742.

[335] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Nostra aetate,* 1: AAS 58 (1966.) 740.

[336] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965.) 20; usp. ISTI, Dekl. *Nostra aetate*, 2: AAS 58 (1966.) 740-741; PAVAO VI., Ap. pob. *Evangelii nuntiandi*, 53: AAS 68 (1976.) 41.

844 Ali, u svom religioznom vladanju ljudi pokazuju i granice i zablude koje u njima izobličuju Božju sliku: 29

> »No ljudi su se, obmanuti od Zloga, češće gubili u svojim mislima te su Božju istinu preokrenuli u laž tako da su više služili stvoru nego Stvoritelju ili se pak, živeći i umirući u ovom svijetu bez Boga, izlažu krajnjem očaju.«[337]

845 Otac je cijelo čovječanstvo htio skupiti u Crkvu svoga Sina
da ponovno ujedini svu svoju djecu, koju je grijeh raspršio i zaveo. 30
Crkva je mjesto gdje čovječanstvo treba pronaći svoje jedinstvo i
svoje spasenje. Ona je »pomireni svijet«.[338] Crkva je onaj brod koji 953
»u ovom svijetu dahom Duha Svetoga sigurno plovi punim jedrima
Gospodinova križa«[339] ili, prema drugoj slici dragoj crkvenim Ocima,
nju predstavlja Noina korablja koja jedina spašava od potopa.[340] 1219

»Izvan Crkve nema spasenja«

846 Kako valja shvatiti tu tvrdnju koju su često opetovali crkveni Oci? Iskazana pozitivno, znači da svako spasenje dolazi od Krista-Glave po Crkvi koja je njegovo Tijelo:

> »Oslanjajući se na Sveto pismo i Predaju, Sveti sabor naučava da je ta putujuća Crkva nužna za spasenje. Jedino je, naime, Krist posrednik i put spasenja; on nam biva prisutan u svome tijelu, koje je Crkva; izričito ističući
> nužnost vjere i krsta, on je time ujedno potvrdio i nužnost Crkve u koju ljudi 161, 1257
> ulaze po krstu kao kroz vrata. Zato se ne bi mogli spasiti oni ljudi koji, iako im nije nepoznato da je Bog po Isusu Kristu ustanovio Katoličku crkvu kao nužnu, ipak ne bi htjeli ili u nju ući ili u njoj ostati.«[341]

847 Ta se tvrdnja ne odnosi na one koji bez svoje krivnje ne poznaju Krista i njegovu Crkvu:

> »Vječno spasenje mogu naime postići i oni koji bez krivnje ne poznaju Kristovo evanđelje i njegovu Crkvu, a ipak iskrena srca tragaju za Bogom te pod utjecajem milosti nastoje djelom ispuniti Njegovu volju koju su spoznali po glasu savjesti.«[342]

---

[337] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965.) 20.

[338] AUGUSTIN, *Sermo* 96, 7, 9: PL 38, 588.

[339] AMBROZIJE, *De virginitate,* 18, 119: Sancti Ambrosii Episcopi Mediolanensis opera, sv. 14/2, Milano-Roma 1989., str. 96 (PL 16, 297B).

[340] Usp. *1 Pt* 3, 20-21.

[341] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 14: AAS 57 (1965.) 18.

[342] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965.) 20; usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Pismo bostonskom nadbiskupu* (8. kolovoza 1949.): DS 3866-3872.

1260 848 »Iako, dakle, Bog, putovima koje on zna, može ljude koji bez svoje krivnje ne znaju za evanđelje privesti k vjeri, bez koje je nemoguće omiljeti Bogu,[343] ipak na Crkvi leži obveza i ujedno sveto pravo da navješćuje evanđelje«[344] svim ljudima.

Misije – zahtjev katolištva Crkve

738, 767 849 *Misijski nalog.* »Crkvu je Bog poslao k narodima da bude ‘sveopći sakrament spasenja’. Ona se iz najdubljih zahtjeva vlastitoga katolištva i poslušna nalogu svojega Utemeljitelja trudi naviještati Evanđelje svim ljudima«:[345] »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta« (*Mt* 28, 19-20).

850 *Podrijetlo i svrha misija.* Misijski nalog Gospodinov iskonski
257 izvire iz vječne ljubavi Presvete Trojice: »Crkva hodočasnica po svojoj je naravi misionarska, jer potječe iz poslanja Sina i poslanja Duha
730 Svetoga po odluci Boga Oca.«[346] I posljednji cilj poslanja (misije) nije drugo nego učiniti ljude dionicima zajedništva koje postoji između Oca i Sina u njihovu Duhu ljubavi.[347]

851 *Razlog misija.* Crkva je oduvijek izvodila obvezu i snagu svoga misijskog zanosa iz Božje *ljubavi* prema svim ljudima: »Ljubav nas
221, 429 Kristova obuzima« (*2 Kor* 5, 14).[348] Uistinu, »Bog hoće da se svi ljudi
74, 217, spase i dođu do spoznanja istine« (*1 Tim* 2, 4). Bog hoće spasenje
2104 svih po spoznanju *istine.* Spasenje se polučuje u istini. Oni koji su poslušni poticaju Duha istine već su na putu spasenja; ali Crkva, kojoj
890 je ta istina povjerena, mora njihovoj želji ići ususret, da im je ponudi. Upravo jer vjeruje u sveopći naum spasenja, Crkva mora biti misijska.

---

343 Usp. *Heb* 11, 6.

344 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Ad Gentes,* 7: AAS 58 (1966.) 955.

345 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad Gentes*, 1: AAS 58 (1966.) 947.

346 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad Gentes,* 2: AAS 58 (1966.) 948.

347 Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 23: AAS 83 (1991.) 269-270.

348 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 6: AAS 58 (1966.) 842-843; IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 11: AAS 83 (1991.) 259-260.

852 *Putovi misija.* »Duh Sveti [...] je pokretač svakoga crkvenog poslanja«.[349] On vodi Crkvu na misijske putove. Ona »tijekom povijesti nastavlja i razvija poslanje samoga Krista koji je poslan naviještati evanđelje siromasima. Stoga Crkva, poticana Kristovim Duhom, 2044
treba koračati istim putem kojim je koračao sam Krist, naime putem siromaštva, posluha, služenja i žrtvovanja samoga sebe sve do smrti, iz koje je svojim uskrsnućem izišao kao pobjednik«.[350] Tako je »krv mučenika sjeme kršćana«.[351] 2473

853 Ali na svom putovanju Crkva iz iskustva zna »koliko su međusobno udaljene poruka koju ona naviješta i ljudska slabost onih kojima je evanđelje povjereno«.[352] Samo napredujući na putu »pokore i obnove«[353] i »kroz uska vrata 1428
križa«,[354] Božji narod može širiti Kristovo kraljevstvo.[355] Doista, »kao što je Krist izvršio djelo otkupljenja u siromaštvu i progonstvu, tako je i Crkva pozvana ići naprijed istim putem, da ljudima priopći plodove spasenja«.[356] 2443

854 Po samom svom poslanju, »Crkva [...] putuje zajedno s čitavim čovječanstvom te sa svijetom proživljava istu zemaljsku kob. Ona postoji kao kvasac i tako reći duša ljudskog društva, koje se treba u Kristu obnoviti i preobraziti u Božju obitelj.«[357] Misijski napor zahtijeva dakle *strpljivost.* On počinje navješćivanjem 2105
evanđelja narodima i skupinama koje još ne poznaju Krista;[358] nastavlja se osnivanjem kršćanskih zajednica, da one budu »znakovi Božje prisutnosti u svijetu«,[359] i utemeljenjem mjesnih Crkava;[360] pokreće proces inkulturacije da bi 204
utjelovio evanđelje u kulture naroda;[361] i neće biti pošteđen od neuspjeha. »Što se pak tiče ljudi, skupina i naroda, samo ih postupno (Crkva) doseže i prožima te tako prihvaća u katoličku puninu.«[362]

---

[349] IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 21: AAS 83 (1991.) 268.

[350] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 5: AAS 58 (1966.) 952.

[351] TERTULIJAN, *Apologeticum,* 50, 13: CCL 1, 171 (PL 1, 603).

[352] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 43: AAS 58 (1966.) 1064.

[353] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 12; *isto mj.,* 15: AAS 57 (1965.) 20.

[354] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 1: AAS 58 (1966.) 947.

[355] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 12-20: AAS 83 (1991.) 260-268.

[356] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 12.

[357] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 40: AAS 58 (1966.) 1058.

[358] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio*, 42-47: AAS 83 (1991.) 289-295.

[359] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 15: AAS 58 (1966.) 964.

[360] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 15: AAS 58 (1966.) 964.

[361] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 52-54: AAS 83 (1991.) 299-302.

[362] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 6: AAS 58 (1966.) 953.

821 855 Crkveno poslanje uključuje i napor *prema kršćanskom jedinstvu.*[363] »Pa ipak, razdijeljenosti su kršćana zapreka Crkvi da postigne sebi svojstvenu puninu katolištva u onoj djeci koja joj, doduše, po krstu pripadaju, ali su odijeljena od njezina potpunog zajedništva. Štoviše, i za samu Crkvu biva teže u svakom pogledu izraziti puninu katolištva u samoj stvarnosti života.«[364]

839 856 Misijska djelatnost uključuje *obazriv dijalog* s onima koji još ne prihvaćaju evanđelje.[365] Iz tog dijaloga mogu za se izvući korist i oni koji vjeruju, učeći bolje upoznati ono »što se već istine i milosti nalazilo [...] poput skrivene Božje prisutnosti među poganima«.[366] Ako radosnu vijest navješćuju onima koji je ne
843 znaju, to je zato da utvrde, popune i uzdignu istinu i dobro što je Bog razasuo među ljudima i narodima, i da njih očiste od zablude i zla, »Bogu na slavu, zlodusima na pomutnju, a čovjeku na blaženstvo«.[367]

IV. Crkva je apostolska

75 857 Crkva je apostolska jer je utemeljena na apostolima, i to u trostrukom smislu:

— bila je i ostaje sagrađena na »temelju apostola« (*Ef* 2, 20),[368] svjedokâ koje je sam Krist izabrao i poslao da propovijedaju;[369]

171 — pomoću Duha koji u njoj prebiva, ona čuva i prenosi nauk,[370] dobar polog, zdrave riječi koje je čula od apostola;[371]

— trajno je, sve do Kristova ponovnog dolaska, poučavaju, posvećuju
880, 1575 i njom upravljaju apostoli po svojim nasljednicima u pastirskoj službi: zboru biskupa, »kojima pomažu svećenici, u zajedništvu s Petrovim nasljednikom, vrhovnim pastirom Crkve«:[372]

> »Ti, pastiru vječni, ne napuštaš svojega stada, već ga po svetim apostolima trajno štitiš i čuvaš; ti i danas upravljaš Crkvom po onim pastirima koji je predvode u ime tvoga Sina.«[373]

---

[363] Usp. IVAN PAVAO II., Enciklika *Redemptoris missio* 50: AAS 83 (1991.) 297-298.
[364] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 4: AAS 57 (1965.) 96.
[365] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 55: AAS 83 (1991.) 302-304.
[366] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 9: AAS 58 (1966.) 958.
[367] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 9: AAS 58 (1966.) 958.
[368] Usp. *Otk* 21, 14.
[369] Usp. *Mt* 28, 16-20; *Dj* 1, 8; *1 Kor* 9, 1; 15, 7-8; *Gal* 1, 1; itd.
[370] Usp, *Dj* 2, 42.
[371] Usp. *2 Tim* 1, 13-14.
[372] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 5: AAS 58 (1966.) 952.
[373] Predslovlje apostola I., *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 426.

Poslanje Apostola

858 Isus je Očev poslanik. Od početka svoje službe, on »pozove koje sam htjede i ustanovi Dvanaestoricu da budu s njim i da ih šalje propovijedati« (*Mk* 3, 13-14). Od tada će oni biti njegovi poslanici (to upravo znači grčka riječ ἀπόστολοι). U njima on nastavlja svoje poslanje: »Kao što mene posla Otac, tako i ja šaljem vas.« (*Iv* 20, 21).[374] Njihova je služba nastavak njegova poslanja: »Tko vas prima, mene prima«, rekao je Dvanaestorici (*Mt* 10, 40).[375] 551 425, 1086

859 Isus ih je pridružio svojem poslanju koje je primio od Oca: kao »što Sin ne može ništa učiniti sam od sebe« (*Iv* 5, 19.30), nego sve prima od Oca koji ga je poslao, tako i oni koje Isus šalje ne mogu ništa raditi bez njega;[376] od njega primaju nalog poslanja i vlast da ga ispune. Kristovi apostoli znadu dakle da ih je Bog odabrao za »poslužitelje Novoga saveza« (*2 Kor* 3, 6), »poslužitelje Božje« (*2 Kor* 6, 4), »Kristove poslanike« (*2 Kor* 5, 20), »službenike Kristove i upravitelje otajstava Božjih« (*1 Kor* 4, 1). 876

860 U poslanju apostola ima jedan neprenosiv vidik: biti izabrani svjedoci uskrsnuća Gospodnjega i temelji Crkve. Ali postoji i trajni vidik njihova poslanja. Krist im je obećao da će biti *s njima* sve do svršetka svijeta.[377] »Božansko poslanje, koje je Krist povjerio apostolima, trajat će do svršetka svijeta, jer evanđelje koje trebaju predati, za Crkvu je u svako vrijeme počelo svega njezina života. Zato su se apostoli [...] pobrinuli da ustanove nasljednike.«[378] 642 765 1536

Biskupi nasljednici Apostola

861 »Da im se povjereno poslanje mogne nastaviti poslije njihove smrti, apostoli su, kao oporuku, predali dužnost svojim neposrednim suradnicima da od njih započeto djelo dovršuju i učvršćuju, povjeravajući im da se skrbe za cijelo stado u kojemu ih je Duh Sveti postavio da upravljaju Božjom Crkvom. Oni su, dakle, postavili takve 77 1087

[374] Usp. *Iv* 13, 20; 17, 18.

[375] Usp. *Lk* 10, 16.

[376] Usp. *Iv* 15, 5.

[377] Usp. *Mt* 28, 20.

[378] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 20: AAS 57 (1965.) 23.

ljude, a potom su odredili da njihovu službu, kad ovi umru, preuzmu drugi prokušani muževi.«[379]

862 »Kao što služba od Gospodina posebno povjerena Petru, prvaku
880 apostola, ostaje i treba se prenositi na njegove nasljednike, tako trajno
ostaje i služba apostola da pasu Crkvu, koju sveti red biskupa treba
1556 neprekidno vršiti.« Zato Crkva uči da »su biskupi po božanskoj ustanovi
kao pastiri Crkve došli na mjesto apostola, i tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i onoga koji je Krista poslao«.[380]

Apostolat

900 863 Sva je Crkva apostolska ukoliko ostaje, preko nasljednikâ sv. Petra i apostolâ, u zajedništvu vjere i života sa svojim početkom. Sva je Crkva apostolska ukoliko je »poslana« u čitav svijet; svi članovi Crkve, iako na različite načine, sudjeluju u tom poslanju. »Kršćanski
2472 je naime poziv po svojoj prirodi poziv na apostolat.« Apostolatom se naziva »svaka djelatnost otajstvenog Tijela« koja ide ze tim »da raširi kraljevstvo Kristovo po svoj zemlji«.[381]

864 »Budući da je Krist, kojega je Otac poslao, vrelo i ishodište svega apostolata Crkve«, očito je da uspjeh apostolata zaređenih službenika
828 kao i apostolata laika ovisi o njihovu životnom sjedinjenju s Kristom.[382]
Već prema određenim zvanjima, prilikama vremena i različitim darovima
824 Duha Svetoga, apostolat poprima veoma različite oblike. Ipak, uvijek je
1324 ljubav, koja se nadasve crpi iz euharistije, »duša svega apostolata«.[383]

811 865 U svojoj dubokoj i konačnoj biti Crkva je *jedna, sveta, katolička*
541 *i apostolska,* jer u njoj već postoji i na kraju će se vremenâ ispuniti »kraljevstvo nebesko«, »kraljevstvo Božje«,[384] koje je došlo u osobi Kristovoj i koje u srcu onih koji su s njime sjedinjeni tajanstveno raste sve do svog potpunog eshatonskog očitovanja. Tada će *svi* ljudi koje

---

[379] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 20: AAS 57 (1965.) 23; usp. SV. KLEMENT RIMSKI, *Epistula ad Corinthios,* 42,4: SC 167, 168-170 (FUNK 1, 152); *isto mj*., 44,2: SC 167, 172 (FUNK 1, 154-156).

[380] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 20: AAS 57 (1965.) 24.

[381] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 2: AAS 58 (1966.) 838.

[382] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 4: AAS 58 (1966.) 840; usp. *Iv* 15, 5.

[383] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 3: AAS 58 (1966.) 839.

[384] Usp. *Otk* 19, 6.

je otkupio, koji su u njemu »postali *sveti* i neokaljani« pred Bogom »u ljubavi«,[385] biti sabrani kao *jedini* Božji narod, »Zaručnica, Žena Jaganjčeva«[386] »sveti grad koji silazi s neba, od Boga, sav u slavi Božjoj«[387] i kojega »gradski zid ima dvanaest temelja, i na njima dvanaest imena *dvanaestorice apostola Jaganjčevih* (*Otk* 21, 14).

Ukratko

866 *Crkva je jedna: ima jednoga Gospodina, ispovijeda jednu vjeru, rađa se iz jednog krsta, samo je jedno Tijelo, oživljuje ju jedan Duh, u vidu jedine nade,*[388] *u čijem će ispunjenju biti prevladane sve diobe.*

867 *Crkva je sveta: presveti Bog joj je začetnik; Krist, njezin zaručnik, predao se za nju da je posveti; Duh svetosti je oživljuje. Premda u sebi uključuje grešnike, sama je bez ljage: »ex maculatis immaculata«. Njezina svetost sja u svetima; u Mariji ona je već sva sveta.*

868 *Crkva je katolička: naviješta cjelovitost vjere; u sebi nosi i pruža puninu sredstava spasenja; poslana je svim narodima; obraća se svim ljudima; obuhvaća sva vremena; »po samoj je naravi misionarska«.*[389]

869 *Crkva je apostolska: sagrađena je na trajnim temeljima, na »dvanaestorici apostola Jaganjčevih«;*[390] *neuništiva je;*[391] *nezabludiva u istini: njome upravlja Krist preko Petra i drugih apostola, koji su prisutni u svojim nasljednicima, u papi i u zboru biskupa.*

870 *»Jedina Kristova Crkva, koju u Vjerovanju priznajemo jednom, svetom, katoličkom i apostolskom* [...] *postoji u Katoličkoj crkvi kojom upravljaju nasljednik svetog Petra i s njime sjedinjeni biskupi, premda se i izvan njezina ustrojstva nalaze brojni elementi posvećenja i istine.«*[392]

---

385 Usp. *Ef* 1, 4.
386 Usp. *Otk* 21, 9.
387 Usp. *Otk* 21, 10-11.
388 Usp. *Ef* 4, 3-5.
389 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966.) 948.
390 Usp. *Otk* 21, 14.
391 Usp. *Mt* 16, 18
392 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 8: AAS 57 (1965.) 11-12.

Stavak 4.

KRISTOVI VJERNICI – HIJERARHIJA, LAICI, POSVEĆENI ŽIVOT

1268-1269 871 »Kristovi su vjernici oni koji su, krštenjem pritjelovljeni Kristu, učinjeni Božjim narodom i zbog toga su, postavši na svoj način dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, pozvani da, svaki
782-786 prema svojem položaju, vrše poslanje koje je Bog povjerio svojoj Crkvi da ga ispuni u svijetu.«[393]

872 »Među svim vjernicima, dakako po njihovu preporođenju u
1934 Kristu, s obzirom na dostojanstvo i djelovanje vrijedi istinska jednakost
794 kojom svi, svatko prema svojem položaju i službi, sudjeluju u izgradnji Kristova Tijela.«[394]

814, 1937 873 I same razlike, koje je Krist postavio među članovima svojega Tijela, služe njegovu jedinstvu i poslanju. »U Crkvi postoji različitost službi, ali jedinstvo poslanja. Krist je apostolima i njihovim nasljednicima dao dužnost da u njegovo ime i njegovom vlašću uče, posvećuju i upravljaju. No i laici, budući da su dionici svećeničke, proročke i kraljevske vlasti Kristove, vrše svoj udio u poslanju svega naroda Božjega u Crkvi i u svijetu.«[395] Napokon, ima »vjernika koji pripadaju jednom i drugom staležu, hijerarhiji i laicima, koji se zavjetovanjem evanđeoskih savjeta [...] na svoj posebni način posvećuju Bogu te tako koriste spasenjskom poslanju Crkve«.[396]

I. Hijerarhijsko uređenje Crkve

Zašto crkvena služba?

1544 874 Sam Krist je izvor službe u Crkvi. On ju je ustanovio, on joj dao vlast i poslanje, usmjerenje i svrhu:

---

393 ZKP kan. 204, § 1; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 31: AAS 57 (1965.) 37-38.

394 ZKP kan. 208; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 32: AAS 57 (1965.) 38-39.

395 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 2: AAS 58 (1966.) 838-839.

396 ZKP kan. 207, § 2.

»Krist Gospodin je za upravljanje i stalno povećavanje Božjega naroda u svojoj Crkvi ustanovio različite službe koje idu za dobrom čitavoga Tijela. Službenici, koji imaju svetu vlast, služe svojoj braći da svi koji pripadaju Božjem narodu [...] prispiju k spasenju.«[397]

875 »A kako da povjeruju u onoga za koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika? A kako propovijedati bez poslanja?« (*Rim* 10, 14-15). Nitko, nijedan pojedinac i nijedna zajednica, ne može sam sebi
naviještati evanđelje. Vjera dolazi »po poruci, a poruka riječju Kristo- 166
vom« (*Rim* 10, 17 [»Fides ex auditu«]). Nitko ne može sam sebi dati ovlast i poslanje da propovijeda Evanđelje. Onaj koji je od Gospodina poslan, govori i djeluje ne po svojoj vlasti, nego na temelju Kristove vlasti; ne kao član zajednice, nego joj govori u ime Kristovo. Nitko sam sebi ne može predati milost, ona treba biti dana i ponuđena. To pretpostavlja od Krista ovlaštene i osposobljene službenike milosti. Od njega biskupi i prezbiteri primaju poslanje i pravo (»svetu vlast«) da djeluju
u osobi Krista Glave, a đakoni snagu da Božjem narodu služe u »dija- 1548
koniji« liturgije, riječi i ljubavi, u zajedništvu s biskupom i njegovim prezbiterijem. Tu službu, u kojoj Kristovi poslanici po Božjem daru čine i daju što ne mogu činiti i davati sami po sebi, crkvena predaja naziva
»sakramentom«. Crkvena se služba predaje posebnim sakramentom. 1536

876 Sa sakramentalnom naravi crkvene službe iznutra je povezan
značaj njezina služenja. Službenici, potpuno ovisni o Kristu, koji im 1551
daje poslanje i vlast, doista su »sluge Krista Isusa«,[398] slični su Kristu koji je za nas dragovoljno uzeo »lik sluge« (*Fil* 2, 7). Budući da riječ i
milost kojima služe nisu njihove, nego Kristove koji ih je njima povjerio 427
za druge, dragovoljno će svima biti sluge.[399]

877 Jednako je tako sakramentalnoj naravi crkvene službe svojstven
zborni značaj. Naime, od početka svog djelovanja, Gospodin Isus 1559
uspostavio je Dvanaestoricu, »klicu novog Izraela i ujedno ishodište svete hijerarhije«.[400] Zajedno izabrani, oni su zajedno i poslani te će njihovo bratsko jedinstvo biti u službi bratskog zajedništva svih vjernika, koje će biti kao odraz i svjedočanstvo zajedništva božanskih

---

397 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 18: AAS 57 (1965.) 21-22.

398 Usp. *Rim* 1, 1.

399 Usp. *1 Kor* 9, 19.

400 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 5: AAS 58 (1966.) 951.

osoba.[401] Stoga, svaki biskup vrši svoju službu unutar biskupskog zbora, u zajedništvu s rimskim biskupom, nasljednikom sv. Petra i glavom zbora; a svećenici svoju službu vrše unutar biskupijskog prezbiterija pod upravom svoga biskupa.

878 Konačno, vlastito je sakramentalnoj naravi crkvene službe da ima *osobni značaj.* Ako Kristovi službenici djeluju u zajedništvu, oni uvijek djeluju i osobno. Svatko je pozvan osobno: »Idi za mnom« (*Iv* 21, 22),[402] da, u zajedničkom poslanju, bude osobni svjedok, osobno
1484 odgovoran pred Onim koji ga šalje, vršeći službu »u njegovoj osobi« i za osobe: »Ja te krstim u ime Oca...«; »Ja te odrješujem...«

879 Sakramentalna je služba u Crkvi, dakle, služenje koje se vrši u Kristovo ime. To služenje ima osobni značaj i zborni oblik. To se obistinjuje u vezama između biskupskog zbora i njegove glave, nasljednika svetog Petra, i u odnosu između pastirske odgovornosti biskupa za svoju posebnu Crkvu i zajedničke brige biskupskog zbora za opću Crkvu.

Biskupski zbor i njegova glava, rimski prvosvećenik

880 Uspostavljajući Dvanaestoricu, Krist »ih je ustanovio kao
552, 862 kolegij ili stalan zbor, kojemu je na čelo stavio Petra, izabranog između njih«.[403] »Kao što po Gospodinovoj odluci sv. Petar i drugi apostoli tvore samo jedan apostolski zbor, isto tako su među sobom povezani rimski biskup, Petrov nasljednik, i biskupi, nasljednici apostolski.«[404]

881 Gospodin je samo Šimuna, kojemu je dao ime Petar, učinio
553 stijenom svoje Crkve. Njemu je predao ključeve;[405] njega je postavio pastirom svega stada.[406] »Služba vezivanja i razrješivanja, koja je dana Petru, očito je dana i zboru apostola združenom sa svojom glavom.«[407]
642 Ta pastirska služba Petra i drugih apostola spada u temelje Crkve. Nastavljaju je biskupi pod prvenstvom rimskog prvosvećenika [pape].

---

401 Usp. *Iv* 17, 21-23.

402 Usp. *Mt* 4, 19.21, *Iv* 1, 43.

403 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 19: AAS 57 (1965.) 22.

404 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 22: AAS 57 (1965.) 25; usp. ZKP kan. 330.

405 Usp. *Mt* 16, 18-19.

406 Usp. *Iv* 21, 15-17.

407 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 22: AAS 57 (1965.) 26.

882 *Papa,* rimski biskup i nasljednik svetoga Petra, »trajno je 834
i vidljivo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva 1369
vjernika«.[408] »Rimski prvosvećenik po svojoj službi kao namjesnik 837
Kristov i pastir cijele Crkve ima nad Crkvom potpunu, vrhovnu i opću vlast, koju može uvijek slobodno vršiti.«[409]

883 *»Kolegij ili zbor biskupa* nema vlasti osim ako se ne shvaća zajedno s rimskim biskupom kao svojom glavom.« Kao takav, biskupski je zbor »također subjekt vrhovne i potpune vlasti nad cijelom Crkvom [...]; ta se pak vlast može vršiti samo uz suglasnost rimskoga prvosvećenika«.[410]

884 »Vlast nad općom Crkvom biskupski zbor na svečan način vrši na općem saboru.«[411] »Ne može biti općeg sabora koji kao takav nije potvrdio ili barem prihvatio Petrov nasljednik.«[412]

885 »Biskupski zbor, ukoliko je sastavljen od mnogih, izražava raznolikost i općenitost Božjega naroda, a ukoliko je okupljen pod jednom glavom, izražava jedinstvo Kristova stada.«[413]

886 »Pojedini su *biskupi* vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim 1560
posebnim Crkvama.«[414] Kao takvi »vrše svoju pastirsku upravu nad 833
dijelom Božjeg naroda koji je njima povjeren«;[415] pri tomu im pomažu svećenici i đakoni. Ali, svaki od njih, kao član biskupskog zbora, dijeli
brigu za sve Crkve,[416] što ponajprije pokazuje »upravljajući dobro 2448
svojom Crkvom kao dijelom opće Crkve« i tako pridonoseći »dobru čitavog otajstvenog tijela, koje je također tijelo Crkava«.[417] Ta se briga napose odnosi na siromašne,[418] na progonjene zbog vjere kao i na misionare koji djeluju po svoj zemlji.

---

408 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 27.

409 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 22: AAS 57 (1965.) 26; usp. ISTI, Dekr. *Christus Dominus,* 2: AAS 58 (1966.) 673; *isto mj.,* 9: AAS 58 (1966.) 676.

410 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 22: AAS 57 (1965.) 26; usp. ZKP kan. 336.

411 ZKP kan. 337, § 1.

412 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 22: AAS 57 (1965.) 27.

413 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 22: AAS 57 (1965.) 26.

414 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 27.

415 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 27.

416 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Christus Dominus,* 3: AAS 58 (1966.) 674.

417 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 28.

418 Usp. *Gal* 2, 10.

887 Partikularne Crkve, susjedne i iste kulture, tvore crkvene pokrajine ili veće cjeline nazvane patrijarhatima ili regijama.[419] Biskupi tih cjelina mogu se ujediniti u pokrajinske sinode ili koncile. »Slično mogu danas biskupske konferencije dati mnogovrstan i plodan prinos, da se kolegijalni duh dovede do konkretne primjene.«[420]

85-87
2032-2040 SLUŽBA POUČAVANJA

888 Biskupi, s prezbiterima, svojim suradnicima, »imaju prvenstvenu zadaću da svima naviještaju Božje evanđelje«[421] po odredbi Gos-
2068 podnjoj.[422] Oni su »glasnici vjere, koji dovode Kristu nove učenike, te autentični učitelji« apostolske vjere »obdareni Kristovom vlašću«.[423]

889 Da bi sačuvao Crkvu u čistoći vjere predane joj od apostola,
92 Krist, koji je Istina, htio je Crkvi dati udjela u svojoj nezabludivosti. »Po nadnaravnom osjećaju vjere« Božji narod pod vodstvom živoga crkvenog učiteljstva »nepokolebljivo prianja uz vjeru.[424]

851 890 Poslanje učiteljstva vezano je uz konačni značaj Saveza koji je Bog u Kristu sklopio sa svojim narodom; treba ga štititi od zastranjenja i slaboća i jamčiti mu stvarnu mogućnost da bez zablude ispovijeda pravu vjeru. Pastirska je zadaća učiteljstva dakle usmjerena da budno pazi da
1785 Božji narod ostane u istini koja oslobađa. Da bi ispunili tu zadaću, Krist je pastire obdario karizmom nezabludivosti u pitanjima vjere i morala. Vršenje te karizme može poprimiti više oblika:

891 »Rimski prvosvećenik, glava biskupskog zbora, ima tu nezabludivost snagom svoje službe kada, kao vrhovni pastir i učitelj svih vjernika, koji svoju braću utvrđuje u vjeri, proglašuje konačnim nauk vjere ili morala [...]. Crkvi obećana nezabludivost nalazi se također u zboru biskupâ kad oni vrše vrhovnu učiteljsku službu zajedno s

---

[419] Usp. *Canones Apostolorum*, 34 [*Constitutiones apostolicae* 8, 47, 34]: SC 336, 284 (FUNK, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum* 1, 572-574).

[420] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 29.

[421] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis,* 4: AAS 58 (1966.) 995.

[422] Usp. *Mk* 16,15.

[423] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 25: AAS 57 (1965.) 29.

[424] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 12: AAS 57 (1965.) 16; ISTI, Dogm. konst. *Dei Verbum,* 10: AAS 58 (1966.) 822.

Petrovim nasljednikom«, osobito na općem koncilu.[425] Kad Crkva, svojim vrhovnim učiteljstvom, nešto određuje »da treba vjerovati kao od Bogaobjavljeno«[426] i kao Kristov nauk, uz te »definicije valja prianjati s posluhom vjere«.[427] Ta se nezabludivost proteže na sav poklad Božje objave.[428]

892 Božja je asistencija također dana nasljednicima apostola, kad naučavaju u jedinstvu s Petrovim nasljednikom, te na osobit način rimskom biskupu, pastiru cijele Crkve, kad oni u vršenju redovitog učiteljstva – i kad ne idu za nezabludivom definicijom niti se izjašnjavaju »na konačan način« – predlažu nauk koji vodi boljemu shvaćanju objave u pitanjima vjere i morala. Uz to redovito učenje vjernici treba da »pristaju s religioznim posluhom duha«[429] koji, ako se i razlikuje od posluha vjere, ipak ga produžuje.

Služba posvećivanja

893 Biskup je također »'upravitelj milosti vrhovnog svećeništva'«,[430]
osobito u euharistiji koju sam prinosi ili se brine da ju prinose prezbiteri, 1561
njegovi suradnici. Euharistija je središte života mjesne Crkve. Biskup i prezbiteri posvećuju Crkvu svojom molitvom i svojim radom, službom riječi i sakramentima. Posvećuju je svojim primjerom, »ne kao gospodari Baštine nego kao uzori stada« (*1 Pt* 5, 3). I tako »zajedno s povjerenim im stadom prispiju u vječni život«.[431]

Služba upravljanja

894 »Biskupi, kao Kristovi zamjenici i poslanici, upravljaju njima povjerenim mjesnim Crkvama savjetom, uvjeravanjem, primjerom,
ali i autoritetom i svetom vlašću«,[432] koju trebaju vršiti na izgradnju 801
zajednice, u duhu Učiteljeva služenja.[433]

---

[425] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 25: AAS 57 (1965.) 30; usp. PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Pastor aeternus*, pogl. 4: DS 3074.

[426] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum,* 10: AAS 58 (1966) 822.

[427] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 25: AAS 57 (1965.) 30.

[428] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 25: AAS 57 (1965.) 30.

[429] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965.) 29-30.

[430] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965.) 31.

[431] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965.) 32.

[432] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 27: AAS 57 (1965.) 32.

[433] Usp. *Lk* 22, 26-27.

1558 895 »Ta im je vlast, koju osobno obnašaju u Kristovo ime, vlastita, redovita i neposredna, iako njezino vršenje u konačnici vodi vrhovna crkvena vlast.«[434] No, biskupe ne treba smatrati zamjenicima pape, čija vlast, redovita i neposredna u svoj Crkvi, ne dokida nego naprotiv potvrđuje i štiti njihovu. Ta se vlast mora vršiti u zajedništvu s cijelom Crkvom pod papinim vodstvom.

896 Dobri Pastir bit će primjer i »lik« (forma) biskupove pastirske
1550 službe. Svjestan svojih slabosti, biskup će »blago postupati s onima koji griješe iz neznanja ili zablude. Neka ne izbjegava saslušati podložnike, za koje se brine kao za pravu svoju djecu. [...] Vjernici pak treba da pristaju uz biskupa kao Crkva uz Isusa Krista i kao Isus Krist uz Oca«:[435]

> »Svi slijedite biskupa kao Isus Krist svog Oca, i svećenstvo kao apostole; što se tiče đakona, poštujte ih kao Božji zakon. Neka nitko ništa ne čini što se odnosi na Crkvu, mimo biskupa.«[436]

II. Kristovi vjernici laici

873 897 »Pod nazivom laikâ ovdje se podrazumijevaju svi Kristovi vjernici osim članova svetoga reda i od Crkve odobrenog redovničkog staleža, to jest Kristovi vjernici koji su krstom pritjelovljeni Kristu i ustanovljeni kao Božji narod, a na svoj su način učinjeni dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe te u Crkvi i u svijetu obnašaju svoj dio poslanja svega kršćanskog naroda.«[437]

Poziv laika

2105 898 »Zadaća je laikâ, po njihovu pozivu, tragati za Božjim kraljevstvom baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Božjemu. [...] Njima, dakle, na osobit način pripada tako rasvijetliti i urediti vremenite stvari, s kojima su tijesno povezani, da one bivaju i rastu u skladu s Kristom te budu na hvalu Stvoritelju i Otkupitelju.«[438]

---

[434] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 27: AAS 57 (1965.) 32.

[435] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 27: AAS 57 (1965.) 33.

[436] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Smyrnaeos*, 8, 1: SC 10BIS, 138 (FUNK 1, 282).

[437] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 31: AAS 57 (1965.) 37.

[438] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 31: AAS 57 (1965.) 37-38.

899 Inicijativa kršćana laika napose je potrebna kad se radi o tome da se otkriju i iznađu sredstva koja će omogućiti da zahtjevi kršćanskog nauka i života prožmu društvenu, političku i gospodarsku zbilju. Ta je inicijativa normalni dio crkvenog života: 2442

> »Kristovi se vjernici, a posve konkretno laici, nalaze na prvoj crti crkvenoga života; po njima je Crkva životno počelo ljudskog društva. Zato napose oni moraju biti sve više svjesni ne samo da pripadaju Crkvi, nego da jesu Crkva, što će reći zajednica vjernika na zemlji pod vodstvom zajedničke Glave, naime rimskog prvosvećenika, i biskupa s njim u zajedništvu. Oni su Crkva.«[439]

900 Budući da im je Bog, kao svim Kristovim vjernicima, na temelju
krštenja i potvrde stavio u dužnost apostolat, laici su obvezani, i na to 863
imaju pravo, pojedinačno ili okupljeni u društvima, raditi na tome da svi ljudi po svoj zemlji upoznaju i prihvate Božju poruku spasenja; ta je obveza još zahtjevnija ondje gdje ljudi mogu samo preko njih čuti evanđelje i upoznati Krista. U crkvenim je zajednicama njihovo djelovanje toliko potrebno da bez njega apostolat pastira, većinom, ne može postići svoj potpuni učinak.[440]

Udioništvo laika u Kristovoj svećeničkoj službi

901 »Budući da su posvećeni Kristu i pomazani Duhom Svetim, 784, 1268
laici su čudesno pozvani i poučeni, da se u njima ostvaruju sve obilniji plodovi Duha. Jer, sva njihova djela, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdanji rad, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu, štoviše i tegobe života, ako se strpljivo podnose, postaju žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu (usp. *1 Pt* 2, 5), koje se u euharistijskom slavlju pobožno prinose Ocu zajedno s prinosom
Gospodinova Tijela. Tako i laici, iskazujući posvuda u svetosti čin 358
hvale, posvećuju Bogu sami svijet.«[441]

902 Na poseban način roditelji sudjeluju u posvetiteljskoj službi »kad provode bračni život u kršćanskom duhu i brinu se o kršćanskom odgoju djece«.[442]

---

[439] PIO XII., *Govor nedavno imenovanim kardinalima* (20. veljače 1946.): AAS 38 (1946.) 149; naveo IVAN PAVAO II. u ap. pob. *Christifideles laici,* 9: AAS 81 (1989.) 406.

[440] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 33: AAS 57 (1965.) 39.

[441] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 34: AAS 57 (1965.) 40; usp. *isto mj.,* 10: AAS 57 (1965.) 14-15.

[442] ZKP kan. 835, § 4.

1143 **903** Ako posjeduju tražena svojstva, laicima se može zastalno podijeliti služba čitača i akolita.[443] »Gdje to potreba Crkve svjetuje, ako nema službenika, mogu i laici, iako nisu čitači i akoliti, preuzeti neke njihove službe, naime, obavljati službu riječi, predvoditi bogoslužne molitve, krstiti i dijeliti svetu pričest prema pravnim propisima.«[444]

NJIHOVO UDIONIŠTVO U KRISTOVOJ PROROČKOJ SLUŽBI

785 **904** »Krist [...] ispunja svoju proročku službu ne samo po hijerarhiji
92 [...] nego i po laicima koje zato čini svojim svjedocima te ih poučava osjećajem vjere i milošću riječi«:[445]

> »Poučavati nekoga da prihvati vjeru dužnost je svakog propovjednika, štoviše i svakog vjernika.«[446]

905 Laici ispunjuju svoje proročko poslanje i evangelizacijom, to jest
2044 navješćujući Krista »svjedočanstvom života i riječju«. Kod laikâ »ta evangelizacija [...] zadobiva osebujno obilježje i posebnu učinkovitost iz toga što se vrši u uobičajenim okolnostima svijeta«:[447]

> »Taj apostolat nije samo u svjedočanstvu života: pravi apostol traži priliku
> 2472 da Krista navješćuje riječima, bilo nevjerujućima [...] bilo vjernicima.«[448]

906 Vjernici laici koji su za to sposobni i obrazovani mogu surađivati u predavanju vjeronauka,[449] poučavanju svetih znanosti,[450] u sredstvima društvenog
2495 priopćivanja.[451]

907 »Prema znanju, stručnosti i ugledu kojima raspolažu, vjernici imaju pravo, a katkada i dužnost, da svetim pastirima očituju svoje mišljenje o onome što je za dobrobit Crkve, i da to mišljenje – čuvajući cjelovitost vjere i ćudoređa kao i poštivanje prema pastirima te pazeći na zajedničku korist i dostojanstvo osoba – priopće i drugim vjernicima.«[452]

---

[443] Usp. ZKP kan. 230, § 1.

[444] ZKP kan. 230, § 3.

[445] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 35: AAS 57 (1965.) 40.

[446] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* 3, q. 71, a. 4, ad 3: Ed. Leon. 12, 124.

[447] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 35: AAS 57 (1965.) 40.

[448] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 6: AAS 58 (1966.) 843; usp. ISTI, Dekr. *Ad gentes,* 15: AAS 58 (1966.) 965.

[449] Usp. ZKP kan. 774; 776; 780.

[450] Usp. ZKP kan. 229.

[451] Usp. ZKP kan 822, § 3.

[452] ZKP kan. 212, § 3.

Njihovo udioništvo u Kristovoj kraljevskoj službi

908 Krist je, svojom poslušnošću sve do smrti,[453] apostolima priopćio 786
dar kraljevske slobode, »da samozatajom i svetim životom pobijede u sebi kraljevstvo grijeha«:[454]

> »Onaj koji gospodari svojim tijelom i vlada svojom dušom, ne dopuštajući da njome ovladaju strasti, svoj je gospodar: može se nazvati kraljem, jer je u stanju ravnati svojom osobom; slobodan je i neovisan i ne prepušta se grešnom robovanju.«[455]

909 »Osim toga, ako navike negdje potiču na grijeh, neka laici
također udruženim silama tako ozdravljaju svjetovne ustanove i prilike 1887
da sve bude uobličeno po pravilima pravednosti te više potiče vršenje krjeposti nego li što ga priječi. Tako radeći, oni ćudorednom vrijednošću prožimaju kulturu i ljudska djela«.[456]

910 »Laici se [...] također mogu osjećati pozvanima ili biti pozvani da surađuju s pastirima u službi crkvene zajednice, u njezinu rastu i
životu, vršeći vrlo različite službe, prema milosti i darovima koje im je 799
Gospodin htio udijeliti.«[457]

911 »Prema pravnoj odredbi, vjernici laici mogu sudjelovati u upravnoj vlasti« u Crkvi.[458] Stoga su nazočni u pokrajinskim saborima,[459] biskupijskim sinodama,[460] pastoralnim vijećima;[461] u vršenju pastirske službe u nekoj župi;[462] u ekonomskim vijećima;[463] u crkvenim sudovima,[464] itd.

912 Kristovi vjernici treba da »nauče pomno razlikovati između 2245
prava i dužnosti kojima su obvezani ukoliko su članovi Crkve i onih koje im pripadaju kao članovima ljudskog društva. Neka se potrude oboje

---

[453] Usp. *Fil* 2, 8-9.

[454] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 36: AAS 57 (1965.) 41.

[455] AMBROZIJE, *Expositio Psalmi CXVIII,* 14 ,30: CSEL 62, 318 (PL 15, 1476A).

[456] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 36: AAS 57 (1965.) 42.

[457] PAVAO VI., Ap. pob. *Evangelii nuntiandi,* 73: AAS 68 (1976.) 61.

[458] ZKP kan. 129, § 2.

[459] Usp. ZKP kan. 443, § 4.

[460] Usp. ZKP kan 463, § 1-2.

[461] Usp. ZKP kan. 511-512; 536.

[462] Usp. ZKP kan. 517, § 2.

[463] Usp. ZKP kan. 492, § 1; 537.

[464] Usp. ZKP kan. 1421, § 2.

skladno združiti imajući na pameti da se u svakoj vremenitoj stvari moraju voditi kršćanskom savješću, jer se nijedna ljudska djelatnost, pa ni u vremenitim stvarima, ne može oteti Božjoj zapovijedi«.[465]

913 »Tako je svaki laik, po samim darovima koje je primio, ujedno svjedok i živo sredstvo poslanja Crkve 'prema mjeri dara Kristova' (*Ef* 4, 7).«[466]

III. Posvećeni život

2103 914 »Premda stalež [...] koji se zasniva na zavjetovanju evanđeoskih savjeta ne pripada u hijerarhijski ustroj Crkve, on ipak nepobitno pripada njezinu životu i svetosti.«[467]

Evanđeoski savjeti, posvećeni život

915 Evanđeoski su savjeti, u svojoj mnogostrukosti, ponuđeni
1973-1974 svakom Kristovu učeniku. Savršenstvo ljubavi na koje su svi vjernici pozvani, za one koji su slobodno prihvatili poziv na posvećeni život, nosi sa sobom obvezu da vrše čistoću u neženstvu poradi kraljevstva, siromaštvo i poslušnost. *Zavjetovanje* tih savjeta, u stalnom od Crkve priznatom staležu, obilježuje Bogu »posvećeni život«.[468]

2687 916 Stalež posvećenoga života je prema tome jedan od načina upoznavanja »intimnijeg« posvećenja, koje je ukorijenjeno u krstu i znači potpuno predanje Bogu.[469] U posvećenom životu Kristovi vjernici, po nadahnuću Duha Svetoga, žele izbližega slijediti Krista, predati se Bogu kojega ljube iznad svega te tako, težeći k savršenstvu ljubavi
933 u službi kraljevstva, u Crkvi označivati i navieštati slavu budućega vijeka.[470]

---

[465] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 36: AAS 57 (1965.) 42.

[466] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 33: AAS 57 (1965.) 39.

[467] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 44: AAS 57 (1965.) 51.

[468] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 42-43: AAS 57 (1965.) 47-50; ISTI, Dekr. *Perfectae caritatis,* 1: AAS 58 (1966.) 702-703.

[469] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Perfectae caritatis,* 5: AAS 58 (1966.) 704-705.

[470] Usp. ZKP kan. 573.

Veliko razgranato stablo

917 »Kao na stablu koje se iz božanski danog sjemena čudesno i raznovrsno razgranalo na Gospodnjoj njivi izrasli su razni oblici samotničkog ili zajedničkog života i razne redovničke obitelji koje umnažaju duhovna sredstva kako na korist svojih članova tako i za dobro cijeloga Kristova tijela.«[471] 2684

918 »Već je od početka Crkve bilo muževa i žena koji su nastojali u većoj slobodi slijediti Krista i izrazitije ga nasljedovati tako što su provodili u djelo evanđeoske savjete. Svetko je od njih na svoj način provodio, Bogu posvećen život; mnogi su među njima po nadhnuću Duha Svetoga živjeli samotničkim životom ili su podizali redovničke obitelji, koje je Crkva svojom vlašću rado prihvatila i odobrila.«[472]

919 Biskupi će se stalno truditi da razlikuju nove darove posvećenog života koje Duh Sveti daje Crkvi; odobrenje novih oblika posvećenog života pridržano je Apostolskoj Stolici.[473]

Pustinjački život

920 I ne zavjetujući uvijek javno tri evanđeoska savjeta, pustinjaci »strožim odvajanjem od svijeta, šutnjom samoće, postojanom molitvom i pokorom posvećuju život Bogu na slavu i za spasenje svijeta«.[474]

921 Oni svakome pokazuju onaj nutarnji vidik otajstva Crkve, to jest osobnu intimnost s Kristom. Skriven ljudskim očima, život je pustinjakâ šutljivo propovijedanje onoga kojemu su se potpuno posvetili, jer on je za njih sve. Poseban je to zov da se u pustinji, upravo u duhovnoj borbi, nađe slava Raspetoga. 2719 2015

Posvećene djevice i udovice

922 Još je od apostolskih vremena bilo kršćanskih djevica[475] i udovica,[476] koje su, pozvane od Gospodina da mu se bez razdijeljenosti pridruže u većoj slobodi srca, tijela i duha, odlučile, s crkvenim 1618-1620

[471] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 43: AAS 57 (1965.) 49.
[472] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Perfectae caritatis,* 1: AAS 58 (1966.) 702.
[473] Usp. ZKP kan. 605.
[474] Usp. ZKP kan. 603, § 1.
[475] Usp. *1 Kor* 7, 34-36.
[476] Usp. IVAN PAVAO II., Ap. pob. *Vita consecrata*, 7: AAS 88 (1996.) 382.

odobrenjem, živjeti u stanju djevičanstva, odnosno doživotne čistoće »poradi kraljevstva nebeskoga« (*Mt* 19, 12).

923 »Izričući svetu odluku da iz bližeg slijede Krista, djevice se
1537 pred dijecezanskim biskupom po odobrenom bogoslužnom obredu posvećuju Bogu, otajstveno se zaručuju s Kristom, sinom Božjim,
1672 i predaju u crkveno služenje.«[477] Tim svečanim obredom (*Posveta djevicâ*) »djevica [...] postaje posvećenom osobom, transcendentnim znakom ljubavi Crkve prema Kristu, eshatonskom slikom nebeske zaručnice i budućeg života«.[478]

924 »Blizak drugim oblicima posvećenog života«,[479] red djevica ženu koja živi u svijetu (ili monahinju) utvrđuje u molitvi, u pokori, u službi braće i u apostolskom radu, već prema staležu i odgovarajućim karizmama koje je svaka primila.[480] Posvećene se djevice mogu udruživati da bi vjernije obdržavale svoje odluke.[481]

Redovnički život

925 Nastao na Istoku u prvim stoljećima kršćanstva[482] i nastavljen u ustanovama koje je Crkva kanonski uspostavila,[483] redovnički se život
1672 od drugih oblika posvećenog života razlikuje svojim bogoštovnim uređenjem, javnim zavjetovanjem evanđeoskih savjeta, bratskim životom u zajednici, svjedočenjem jedinstva Krista i Crkve.[484]

926 Redovnički život izvire iz otajstva Crkve. To je dar koji Crkva prima od svojega Gospodina nudeći ga kao trajni stalež vjerniku kojega Bog poziva na zavjetovanje savjeta. Na taj način može Crkva istodobno
796 očitovati Krista i priznati se Spasiteljevom zaručnicom. Od redovničkog se života traži da, u svojim različitim oblicima, samu Božju ljubav izrazi govorom našega vremena.

---

[477] ZKP kan. 604, § 1.
[478] *Ordo consecrationis virginum*, Praenotanda, 1, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 7.
[479] ZKP kan. 604, § 1.
[480] *Ordo consecrationis virginum*, Praenotanda, 2, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 7.
[481] Usp. ZKP kan. 604, § 2.
[482] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio,* 15: AAS 57 (1965.) 102.
[483] Usp. ZKP kan. 573.
[484] Usp. ZKP kan. 607.

927 Svi su redovnici, bili oni izuzeti (od biskupske vlasti) ili ne,[485] suradnici mjesnog biskupa u njegovoj pastirskoj službi.[486] Utemeljenje i misionarsko širenje Crkve zahtijevaju nazočnost redovničkog života 854
u svim njegovim oblicima od samoga početka evangelizacije.[487] »Povijest svjedoči o velikim zaslugama redovničkih zajednica u širenju vjere i oblikovanju novih Crkava, od starih monaških ustanova i srednjovjekovnih redova sve do suvremenih družba.«[488]

Svjetovni instituti

928 »Svjetovni je institut ustanova posvećenog života u kojoj vjernici živeći u svijetu teže za savršenstvom ljubavi te nastoje osobito iznutra pridonositi posvećenju svijeta.«[489]

929 Članovi tih ustanova, »životom savršeno i potpuno življenim za posvećenje«,[490] sudjeluju u crkvenoj zadaći evangelizacije, »u svijetu i kao iz svijeta«,[491] u kojemu njihova nazočnost djeluje »poput kvasca«.[492] 901
Njihovo »svjedočenje kršćanskog života« ide za »uređenjem vremenitih stvari prema Bogu i za prožimanjem svijeta snagom evanđelja. Oni svetim obvezama preuzimlju evanđeoske savjete te čuvaju međusobno zajedništvo i bratstvo u skladu sa svojim »svjetovnim načinom života«.[493]

Družbe apostolskoga života

930 Različitim oblicima posvećenog života »pridružuju se družbe apostolskog života čiji članovi, bez redovničkih zavjeta, idu za apostolskom svrhom svojstvenom svojoj družbi te, provodeći zajedno bratski život, prema vlastitom načinu života, obdržavanjem konstitucija teže za savršenstvom ljubavi. Među njima ima družbi u kojima članovi [...] preuzimaju evanđeoske savjete«, prema vlastitim konstitucijama.[494]

---

485 Usp. ZKP kan. 591.

486 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Christus Dominus,* 33-35: AAS 58 (1966.) 690-692.

487 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes,* 18: AAS 58 (1966.) 968-969; *isto mj*., 40: AAS 58 (1966.) 987-988.

488 IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 69: AAS 83 (1991.) 317.

489 ZKP kan. 710.

490 PIO XII., Ap. konst. *Provida Mater*: AAS 39 (1947.) 118.

491 ZKP kan. 713, § 2.

492 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Perfectae caritatis,* 11: AAS 58 (1966.) 707.

493 Usp. ZKP kan. 713.

494 ZKP kan. 731, § 1-2.

POSVEĆENJE I POSLANJE: NAVIJEŠTATI KRALJA KOJI DOLAZI

931 Izručivši se Bogu i ljubeći ga iznad svega, onaj koji mu je već po krštenju bio predan biva tako intimnije posvećen Božjem služenju i predan dobru Crkve. Bogu posvećenim staležima Crkva objavljuje Krista i pokazuje kako Duh Sveti u njoj čudesno djeluje. Poslanje je stoga onih koji zavjetuju evanđeoske savjete ponajprije da žive svoje posvećenje. »Ali budući da se snagom istog posvećenja predaju crkvenom služenju, obvezani su, na način svojstven svojoj Ustanovi, posebno sudjelovati u misijskoj djelatnosti.«[495]

775 932 U Crkvi koja je kao sakrament, to jest znak i oruđe Božjeg života, redovnički se život očituje kao osobit znak otajstva otkupljenja. Ići za Kristom »iz bližeg« i nasljedovati ga, »jasnije« očitovati njegovo poniženje, znači biti »dublje« nazočan, u srcu Kristovu, među svojim suvremenicima. Oni naime koji hode tim »tješnjim« putem potiču braću svojim primjerom i daju jasno svjedočanstvo »da se svijet ne može preobraziti i prinijeti Bogu bez duha blaženstava«.[496]

933 Bilo da je to svjedočenje javno, kao u redovničkom staležu, bilo
672 da je skrovitije, ili čak tajno, Kristov dolazak ostaje za sve posvećene početak i usmjerenje njihova života:

769 »Budući da Božji narod nema ovdje trajnog grada, [...] [redovnički stalež] otkriva svim vjernicima već na ovom svijetu prisutna nebeska dobra svjedočeći o novome i vječnome životu, koji je stečen Kristovim otkupljenjem, te bolje nagovješćuje buduće uskrsnuće i slavu nebeskoga kraljevstva.«[497]

Ukratko

934 *»Po božanskoj ustanovi među vjernicima u Crkvi ima posvećenih službenika, koji se u pravu nazivaju i klerici; ostali se pak zovu laici.« Među jednim i drugima ima vjernika koji se, prihvaćanjem evanđeoskih savjeta, osobito posvećuju Bogu i tako služe spasiteljskom poslanju Crkve.*[498]

---

[495] ZKP kan. 783; usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Redemptoris missio,* 69: AAS 83 (1991.) 317-318.

[496] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 31: AAS 57 (1965.) 37.

[497] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 44: AAS 57 (1965.) 50-51.

[498] Usp. ZKP kan. 207, § 1-2.

935 *Da navijesti vjeru i učvrsti svoje kraljevstvo, Krist šalje apostole i njihove nasljednike, dajući im udjela u svome poslanju. Oni od njega primaju vlast da djeluju u njegovoj osobi.*

936 *Gospodin je od svetoga Petra učinio vidljivi temelj svoje Crkve. Predao mu je njegove ključeve. Biskup Rimske crkve, nasljednik svetog Petra, »glava je biskupskog zbora, namjesnik Kristov i pastir sveopće Crkve na zemlji«.*[499]

937 *»Po Božjoj uredbi rimski prvosvećenik ima vrhovnu, potpunu, neposrednu i opću dušobrižničku vlast za dobro duša«.*[500]

938 *Biskupi, uspostavljeni Duhom Svetim, nasljednici su apostola. »Pojedinačno uzeti, oni su vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim partikularnim Crkvama.«*[501]

939 *Biskupima je dužnost da, pomognuti od prezbitera, svojih suradnika, i od đakona, vjerodostojno poučavaju vjeru, slave sveto bogoslužje, napose euharistiju, i kao pravi pastiri upravljaju svojom Crkvom. Na njihovu službu, s rimskim prvosvećenikom i pod njim, spada i briga za sve Crkve.*

940 *»Budući da je laičkom staležu svojstveno da živi usred svijeta i svjetovnih poslova, laici su od Boga pozvani da, ispunjeni kršćanskim duhom, poput kvasca u svijetu vrše svoj apostolat.«*[502]

941 *Laici imaju udjela u Kristovu svećeništvu: s njim sve više sjedinjeni, oni razvijaju milost krsta i potvrde u svim dimenzijama osobnog, obiteljskog, društvenog i crkvenog života, te tako ostvaruju poziv na svetost upućen svim krštenima.*

942 *Po svojem proročkom poslanju, laici su također »pozvani da u svemu, usred ljudskog društva, budu Kristovi svjedoci«.*[503]

943 *Po svojem kraljevskom poslanju, laici imaju moć da samoprijegorom i svetošću života u sebi i u svijetu pobijeđuju kraljevstvo grijeha.*[504]

---

[499] ZKP kan. 331.

[500] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Christus Dominus,* 2: AAS 58 (1966.) 673.

[501] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 23: AAS 57 (1965.) 27.

[502] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem,* 2: AAS 58 (1966.) 839.

[503] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 43: AAS 58 (1966.) 1063.

[504] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 36: AAS 57 (1965.) 41.

944 *Bogu posvećeni život je bitno određen javnim zavjetovanjem evanđeoskih savjeta siromaštva, čistoće i poslušnosti u stalnom od Crkve potvrđenom staležu.*

945 *Izručen Bogu, i ljubeći ga iznad svega, onaj koji mu već po krštenju pripada nalazi se u staležu posvećenog života intimnije posvećen Božjem služenju i dobru cijele Crkve.*

Stavak 5.

OPĆINSTVO SVETIH

823 946 Ispovjedivši »svetu Crkvu katoličku«, Apostolsko vjerovanje dodaje »općinstvo svetih«. Taj je članak, pod nekim vidikom, tumačenje prethodnoga: »Što je Crkva ako ne zbor svih svetih?«[505] Crkva je upravo općinstvo svetih.

947 »Budući da svi vjernici tvore samo jedno tijelo, dobra se jednih priopćuju drugima [...]. Treba doista vjerovati da u Crkvi postoji zajedništvo dobara. A najvažniji je član Krist, jer je glava [...]. Stoga
790 Kristovo se dobro priopćuje svim članovima; to biva po sakramentima Crkve.«[506] »Budući da Crkvom ravna jedan te isti Duh, sva dobra koja je primila nužno su zajedničko dobro.«[507]

948 Izričaj »općinstvo svetih« ima stoga dva značenja: »zajedništvo
1331 u svetim stvarima (sancta)« i »zajedništvo između svetih osoba (sancti)«.

»Sancta sanctis!« – svetinje svetima – obznanjuje služitelj u većini istočnih liturgija u času podizanja svetih Darova, prije dijeljenja pričesti. Vjernici se (»sancti«) hrane Kristovim Tijelom i Krvlju (*sancta*) kako bi rasli u zajedništvu Duha Svetoga (Κοινωνία) i priopćili ga svijetu.

---

[505] NICETA REMEZIJANSKI, *Instructio ad competentes* 5, 3, 23 [*Explanatio Symboli*, 10]: TPL 1, 119 (PL 52, 871B).

[506] TOMA AKVINSKI, *In Symbolum Apostolorum scilicet »Credo in Deum« expositio*, 13: Opera omnia, sv. 27, Paris 1875., str. 224.

[507] *Catechismus Romanus* 1, 10, 24: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 119.

I. Zajedništvo duhovnih dobara

949 U prvoj jeruzalemskoj zajednici učenici »bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama« (*Dj* 2, 42).

Zajedništvo vjere. Vjera vjernika jest vjera *Crkve* primljena od apo- 185
stola, životno blago koje se dijeljenjem uvećava.

950 *Zajedništvo sakramenata.* »Plod svih sakramenata pripada svim 1130
vjernicima. Sakramenti, napose krsta koji je poput vratiju kroz koja se ulazi u Crkvu, jesu svete veze koje ih sve ujedinjuju i povezuju s Isusom Kristom. Oci u Simbolu naznačuju da se pod tim općinstvom treba razumjeti zajedništvo sakramenata [...]. Taj naziv [općinstvo] pripada svakom sakramentu, jer nas svaki od njih sjedinjuje s Bogom [...]. Ali posebno pristaje euharistiji, zato što ona na osobit način izvršava to 1331
zajedništvo.«[508]

951 *Zajedništvo karizmi.* U općinstvu Crkve Duh Sveti »dijeli među 799
vjernicima svakoga staleža posebne milosti« za izgradnju Crkve.[509] »Svakomu se daje objava Duha na opću korist« (*1 Kor* 12, 7).

952 *Sve im »bijaše zajedničko«* (*Dj* 4, 32). »Sve što pravi kršćanin 2402
posjeduje treba smatrati dobrom koje mu je zajedničko sa svima; zato mora uvijek biti spreman i brižan da priskoči u pomoć onome koji nema i pomogne bližnjemu u potrebi«.[510] Kršćanin je upravitelj Gospodinovih dobara.[511]

953 *Zajedništvo ljubavi.* U »općinstvu svetih« *(sanctorum communio)* 1827
»nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire« (*Rim* 14, 7). »I ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako li se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi. A vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi« (*1 Kor* 12, 26-27). »Ljubav ne traži svoje« (*1 Kor* 13, 5).[512] I najmanji 2011
čin koji vršimo u ljubavi donosi korist svima, po toj solidarnosti sa svim
ljudima, živima ili mrtvima, koja se temelji na općinstvu svetih. Svaki 845, 1469
grijeh škodi tom općinstvu.

---

[508] *Catechismus Romanus* 1, 10, 24: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 119.

[509] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 12: AAS 57 (1965.) 16.

[510] *Catechismus Romanus* 1, 10, 27: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 121.

[511] Usp *Lk* 16, 1-3.

[512] Usp. *1 Kor* 10, 24.

II. Zajedništvo nebeske i zemaljske Crkve

771 954 *Tri stanja Crkve.* »Sve dok ne dođe Gospodin u svome veličanstvu i svi anđeli s njim te mu se, pošto bude uništena smrt, sve ne podvrgne, neki od njegovih učenika putuju zemljom, drugi se – završivši ovaj
1031, 1023 život – čiste, a neki su proslavljeni motreći ‘jasno trojedinoga Boga kakav jest’«:[513]

> »Premda na različit način i u različitom stupnju ipak svi dijelimo zajedništvo u istoj ljubavi prema Bogu i bližnjemu te pjevamo istu pjesmu slave našemu Bogu. Jer svi koji su Kristovi, imajući njegova Duha, tvore jednu Crkvu i među sobom su sjedinjeni u njemu.«[514]

955 »Jedinstvo putnika s braćom koji su u Kristovu miru usnuli nipošto se ne prekida, dapače, prema trajnoj vjeri Crkve, jača se priopćivanjem duhovnih dobara.«[515]

1370 956 *Zagovor svetih.* »Po tomu što su nebesnici prisnije sjedinjeni s Kristom, oni čvršće utvrđuju cijelu Crkvu u svetosti [...]. Oni kod Oca
2683 ne prestaju za nas posredovati, prikazujući zasluge koje su stekli na zemlji po Kristu Isusu, jedinome posredniku između Boga i ljudi [...]. Stoga njihova bratska briga mnogo pomaže našoj slabosti«:[516]

> »Ne plačite! Bit ću vam korisniji poslije smrti i uspješnije ću vas pomagati nego za svog života.«[517]
>
> »Svoje ću nebo provoditi čineći dobro na zemlji«[518]

1173 957 *Zajedništvo sa svetima.* »Spomen nebesnika ne njegujemo samo s naslova primjera, nego još više da se vršenjem bratske ljubavi u Duhu ojača jedinstvo cijele Crkve. Jer, kao što nas kršćansko zajedništvo među putnicima privodi bliže Kristu, tako nas ophođenje sa svecima združuje s Kristom od kojega, kao Izvora i Glave, izlazi svaka milost i život samoga Božjeg naroda«:[519]

---

[513] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 49: AAS 57 (1965.) 54.

[514] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 49: AAS 57 (1965.) 54-55.

[515] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 49: AAS 57 (1965.) 55.

[516] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 49: AAS 57 (1965.) 55.

[517] DOMINIK, umirući, svojoj braći: *Relatio iuridica* 4 (Frater RADULPHUS DE FAVENTIA), 42: Acta sanctorum, Augustus I, str. 636; usp. IORDANUS DE SAXONIA, *Vita*, 4, 69: Acta sanctorum, Augustus I, str. 551.

[518] TEREZIJA OD DJETETA ISUSA, *Verba* (17. srpnja 1897.): *Derniers Entretiens*, Paris 1971., str. 270.

[519] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 50: AAS 57 (1965.) 56.

> »Mi se klanjamo Kristu jer je Sin Božji, a mučenike ljubimo kao učenike i nasljedovatelje Gospodnje radi njihove neusporedive pobožnosti prema svom kralju i učitelju. O kad bismo i mi mogli biti njihovi sudrugovi i suučenici.«[520]

958 *Zajedništvo s pokojnicima.* »Izvrsno poznavajući zajedništvo 1371
cijeloga otajstvenog Tijela Isusa Krista, Crkva putnikâ već od je prvih vremena kršćanske religije s velikim poštovanjem njegovala spomen pokojnikâ te je za njih također prinosila prošnje, jer 'sveta je i spasonosna 1032, 1689
misao moliti za mrtve da im se oproste grijesi' (*2 Mak* 12, 46).«[521] Naša molitva za njih može im ne samo pomoći, već i njihov zagovor učiniti uspješnim u našu korist.

959 *U jedinstvenoj Božjoj obitelji.* »Svi koji smo djeca Božja i koji
u Kristu tvorimo jednu obitelj, dok u uzajamnoj ljubavi i u jednoj hvali 1027
Presvetog Trojstva dijelimo zajedništvo jedni s drugima, odgovaramo najdubljemu pozivu Crkve.«[522]

Ukratko

960 *Crkva je »općinstvo svetih«: ta riječ označava ponajprije »svete stvari« [»sancta«], nadasve euharistiju, koja »predočuje i izvršuje jedinstvo vjernika, koji tvore jedno Tijelo u Kristu«.*[523]

961 *Ista riječ označava također zajedništvo »svetih osoba«* [*»sancti«*] *u Kristu, koji je »umro za sve«, tako da sve ono što svatko čini ili trpi u Kristu ili za Krista donosi plod svima.*

962 *»Vjerujemo u općinstvo svih Kristovih vjernika: putnika na zemlji, pokojnika koji dovršuju svoje čišćenje i blaženika u nebu; svi oni zajedno čine jednu Crkvu. Vjerujemo da nam je u tom zajedništvu bliska premilosrdna ljubav Boga i njegovih svetih koji stalno primaju naše molitve.«*[524]

---

520 *Martyrium sancti Polykarpi* 17, 3: SC 10bis, 232 (FUNK 1, 336).

521 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 50: AAS 57 (1965.) 55.

522 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 51: AAS 57 (1965.) 58.

523 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 3: AAS 57 (1965.) 6.

524 PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei*, 30: AAS 60 (1968.) 445.

Stavak 6.

MARIJA – MAJKA KRISTOVA, MAJKA CRKVE

484-507 963 Pošto smo govorili o ulozi Djevice Marije u Kristovu otajstvu i
721-726 otajstvu Duha, trebamo sada razmotriti njezino mjesto u otajstvu Crkve. »Djevica se Marija [...] priznaje i časti kao prava Božja i Otkupiteljeva Majka [...]. Štoviše, ona je uistinu majkom udova (Kristovih) [...] jer je s ljubavlju sudjelovala da se u Crkvi rode vjernici, koji su udovi (Krista) Glave.«[525] »Marija, Majka Kristova i Majka Crkve.«[526]

I. Marijino majčinstvo prema Crkvi

Posve sjedinjena sa svojim Sinom...

964 Marijin se odnos prema Crkvi ne može odvojiti od njezina jedinstva s Kristom; izravno iz njega proistječe. »Ta povezanost Majke sa Sinom u djelu spasenja očituje se od časa Kristova djevičanskog začeća pa sve do Njegove smrti.«[527] Posebno je vidljivo u času muke:

> 534 »Blažena je Djevica koračala naprijed u hodu vjere te je svoju sjedinjenost sa Sinom vjerno držala sve do križa; tu je ona, u skladu s Božjim naumom, stajala i silno trpjela sa svojim Jedinorođencem te se s materinskim srcem združila s njegovom žrtvom pristajući s ljubavlju na žrtvovanje Žrtve koju
> 618 je sama rodila; i napokon ju je sam Krist Isus, dok je na križu umirao, dao kao majku učeniku riječima: ‘Ženo, evo ti sina’ (*Iv* 19, 26-27).«[528]

965 Poslije uzašašća svog Sina, Marija »je svojim molitvama pomagala Crkvu u početku«.[529] Vidimo kako zajedno s apostolima i nekim ženama »svojim molitvama zaziva dar Duha, koji ju je za navještenja bio osjenio«.[530]

---

525 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 53: AAS 57 (1965.) 57-58; usp. AUGUSTIN, *De sancta virginitate* 6, 6: CSEL 41, 240 (PL 40, 399).

526 PAVAO VI., *Govor koncilskim ocima*. Treće zasjedanje DRUGOG VATIKANSKOG KONCILA (21. studenog 1964.): AAS 56 (1964.) 1015.

527 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 57: AAS 57 (1965.) 61.

528 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 58: AAS 57 (1965.) 61-62.

529 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 69: AAS 57 (1965.) 66.

530 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 59: AAS 57 (1965.) 62.

...I U SVOJEM UZNESENJU...

966 »Na kraju je neokaljana Djevica, sačuvana slobodnom od svake ljage istočnoga grijeha, pošto je dovršila tijek zemaljskog života, tijelom i dušom bila uznesena u nebesku slavu; Gospodin ju je pak uzvisio kao kraljicu sviju, da bude potpunije suobličena sa svojim Sinom, Gospodarem gospodarâ i pobjednikom nad grijehom i smrću.«[531] Uznesenje Blažene Djevice posebno je sudioništvo u uskrsnuću njezina Sina i anticipacija uskrsnuća drugih kršćana: 491

> »U porodu si, Bogorodice, sačuvala djevičanstvo, a po smrti nisi ostavila svijet. Preselila si se k Životu, jer si Majka Života, i svojim molitvama izbavljaš od smrti naše duše.«[532]

...MAJKA NAM JE U REDU MILOSTI

967 Svojim potpunim pristajanjem uz volju Očevu, uz otkupiteljsko djelo njegova Sina, uz svaki poticaj Duha Svetoga, Djevica je Marija za 2679
Crkvu uzor vjere i ljubavi. Zbog toga je »preodlični i sasvim osobiti ud Crkve«;[533] štoviše, ona je »pralik«, *tip* Crkve.[534] 507

968 Njezina uloga, međutim, u odnosu prema Crkvi i cijelom čovječanstvu seže još dalje. »Ona je na sasvim osobit način, radi obnavljanja 494
nadnaravnog života dušâ, poslušnošću, vjerom, ufanjem i žarkom ljubavlju surađivala u Spasiteljevu djelu. Na temelju toga postala nam je majkom u redu milosti.«[535]

969 »Marijino materinstvo u poretku milosti traje neprekidno od 501
pristanka što ga je pri navještenju odano dala i pod križem nepokolebljivo održala, pa sve do trajnog proslavljenja svih odabranih. Na nebo 149
uznesena, ona naime nije napustila tu spasonosnu zadaću, nego nam mnogostrukim svojim zagovorom i dalje nastavlja pribavljati milosti 1370
vječnoga spasenja. [...] Zbog toga se Blažena Djevica u Crkvi zaziva naslovima Odvjetnice, Braniteljice, Pomoćnice i Posrednice.«[536]

---

531 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 59: AAS 57 (1965.) 62; usp. PIO XII., Ap. konst. *Munificentissimus Deus* (1. studenoga 1950.): DS 3903.

532 *Bizantska liturgija, Tropar svetkovine Usnuća Bogorodičina* – Velika Gospa (15. kolovoza): Ὡρολόγιον τὸ μέγα, Rim 1976., str. 215.

533 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 53: AAS 57 (1965.) 59.

534 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 63: AAS 57 (1965.) 64.

535 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 61: AAS 57 (1965.) 63.

536 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 62: AAS 57 (1965.) 63.

2008 970 »Marijina materinska uloga prema ljudima ni na koji način ne zamračuje niti umanjuje Kristovo jedino posredništvo, nego pokazuje njegovu snagu. Sav spasonosni utjecaj Blažene Djevice [...] izvire iz preobilja Kristovih zasluga, temelji se na Njegovu posredništvu, posve o njemu ovisi i iz njega crpi svu svoju snagu.«[537] »Nijedan se stvor nikada ne može staviti na istu razinu s utjelovljenom
1545 Riječi i Otkupiteljem, ali kao što u Kristovu svećeništvu imaju na različne načine udjela i sveti službenici i vjerni narod, i kao što se jedina Božja dobrota na različite načine stvarno razlijeva u stvorove, tako i jedino posredništvo Otkupiteljevo ne
308 isključuje, nego pobuđuje u stvorova različitu suradnju koja zahvaća iz jedinoga izvora.«[538]

II. Štovanje Blažene Djevice

1172 971 *»Svi će me naraštaji zvati blaženom«* (*Lk* 1, 48). »Pobožnost Crkve prema Blaženoj Djevici svojstvena je kršćanskom kultu.«[539] »Crkva s pravom posebnim štovanjem časti« Blaženu Djevicu. »Doista, već od najstarijih vremena Blažena se Djevica časti pod nazivom 'Bogorodica', pod zaštitu koje se vjernici molitvom utječu u svim pogiblima i potrebama [...]. To štovanje, [...], iako je sasvim osobito, ipak se bitno razlikuje od poklonstvenog štovanja koje se iskazuje utjelovljenoj Riječi jednako kao Ocu i Duhu Svetomu, i snažno ga podupire«;[540] ono nalazi izražaj u svetkovinama posvećenim Majci Božjoj[541] i u marijanskoj molitvi kao
2678 što je Sveta krunica, »sažetak cijelog evanđelja«.[542]

III. Marija – eshatonska slika Crkve

972 Pošto smo govorili o Crkvi, njezinu početku, poslanju i odredištu, najbolje ćemo zaključiti okrećući pogled prema Mariji, da u njoj pro-
773 motrimo što je Crkva u svom otajstvu, u svom »hodočašću vjere«, i što će na kraju svog putovanja biti u domovini, gdje je, »u slavi Presvetog i
829 nerazdjeljivog Trojstva«, »u zajednici sa svim svetima«,[543] očekuje ona koju Crkva slavi kao Majku svoga Gospodina i svoju vlastitu Majku:

---

537 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 60: AAS 57 (1965.) 62.

538 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 62: AAS 57 (1965.) 63.

539 PAVAO VI., Ap. pob. *Marialis cultus,* 56: AAS 66 (1974.) 162.

540 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 66: AAS 57 (1965.) 65.

541 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum concilium,* 103: AAS 56 (1964.) 125.

542 Usp. PAVAO VI., Ap. pob. *Marialis cultus,* 42: AAS 66 (1974.) 152-153.

543 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 69: AAS 57 (1965.) 66-67.

»U međuvremenu pak, kao što je Isusova Majka – na nebu već proslavljena tijelom i dušom – slika i početak Crkve kakva treba biti dovršena u budućem vijeku, tako ona i na ovoj zemlji svijetli putujućem Božjem narodu kao znak sigurne nade i utjehe, sve dok ne dođe dan Gospodnji.«[544] 2853

Ukratko

973 *Izgovarajući svoj »da« pri navještenju i dajući pristanak na otajstvo utjelovljenja, Marija već surađuje u čitavom djelu koje će njezin Sin izvršiti. Ona je svugdje Majka gdje je on Spasitelj i Glava otajstvenog tijela.*

974 *Presveta Djevica Marija, pošto je ispunila tijek svog zemaljskog života, bî dušom i tijelom uznesena u nebesku slavu, gdje već sudjeluje u slavi Uskrsnuća svog Sina, anticipirajući uskrsnuće svih udova njegova Tijela.*

975 *»Vjerujemo da Presveta Bogorodica, nova Eva, Majka Crkve, na nebu nastavlja svoju majčinsku ulogu prema Kristovim udovima.«*[545]

Članak 10.

»VJERUJEM U OPROŠTENJE GRIJEHA«

976 Apostolsko vjerovanje vjeru u oproštenje grijeha povezuje s vjerom u Duha Svetoga, ali i s vjerom u Crkvu i općinstvo svetih. Upravo dajući im Duha Svetoga, uskrsnuli Krist je apostolima predao svoju božansku vlast da opraštaju grijehe: »Primite Duha Svetoga! Kojima otpustite grijehe, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im« (*Iv* 20, 22-23).

(Drugi dio Katekizma izravno raspravlja o oproštenju grijeha po krštenju, sakramentu pokore i drugim sakramentima, osobito po euharistiji. Stoga je ovdje dovoljno iznijeti ukratko nekoliko osnovnih podataka.)

---

544 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 68: AAS 57 (1965.) 66.

545 PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei*, 15: AAS 60 (1968.) 439.

1263 I. Jedno krštenje za otpuštenje grijeha

977 Naš Gospodin je povezao oproštenje grijeha uz vjeru i krštenje: »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju. Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se; a tko ne uzvjeruje, osudit će se« (*Mk* 16, 15-16). Krst je prvi i osnovni sakrament za opraštanje grijeha jer nas ujedinjuje s Kristom, koji je umro za naše grijehe i uskrsnuo za naše opravdanje,[546] »i mi tako hodimo u novosti života« (*Rim* 6, 4).

978 »Kad se po prvi put ispovijedajući vjeru peremo u svetome krštenju, tako nam se potpuno i cjelovito daje oproštenje da ne ostaje nikakva krivnja koju bi valjalo izbrisati – niti ona istočnoga grijeha niti ono što smo vlastitom voljom propustili ili počinili – i nikakva kazna koju bi valjalo podnijeti. No ipak nitko se po milosti krštenja ne
1264 oslobađa svake slabosti naravi; štoviše, [...] svatko se mora boriti protiv pokreta požude koja nas ne prestaje poticati na grijeh.«[547]

979 U toj borbi sa sklonošću na zlo, tko bi bio dovoljno vrijedan i budan da bi izbjegao svaku ranu grijeha? »Budući da je dakle bilo nužno da u Crkvi postoji vlast otpuštanja grijeha još na jedan drugačiji
1446 način negoli u sakramentu krsta, predani su joj ključevi kraljevstva kojima se svakom pojedinom pokajniku mogu opraštati grijesi čak kad bi on griješio sve do posljednjeg časa života.«[548]

1422-1484 980 Po sakramentu pokore krštenik se može pomiriti s Bogom i s Crkvom:

> »Sveti su oci s pravom pokoru nazvali ‘napornim krštenjem’.[549] [...] Sakrament je pokore onima koji su poslije krštenja pali, potreban za spasenje kao što je krštenje onima koji još nisu nanovo rođeni.«[550]

---

[546] Usp. *Rim* 4, 25.

[547] *Catechismus Romanus* 1, 11, 3: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 123.

[548] *Catechismus Romanus* 1, 11, 4: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 123.

[549] GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 39, 17: SC 358, 188 (PG 36, 356A).

[550] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj. *Doctrina de sacramento Poenitentiae*, pogl. 2: DS 1672.

II. Vlast ključeva

981 Krist je poslije uskrsnuća poslao apostole da »u njegovo ime propovijedaju obraćenje i otpuštenje grijeha svim narodima« (*Lk* 24, 47). Apostoli i njihovi nasljednici vrše tu »službu pomirenja« (*2 Kor* 5, 18) ne samo navješćujući ljudima Božje oproštenje, koje nam je Krist zaslužio, i pozivajući ih na obraćenje i vjeru, nego također 1444
dajući im po krštenju otpuštenje grijeha i mireći ih s Bogom i s Crkvom vlašću ključeva koju su primili od Krista:

> Crkva je »primila ključeve kraljevstva nebeskoga, da se u njoj, po krvi 553
> Kristovoj i djelovanjem Duha Svetoga, vrši otpuštanje grijeha. U Crkvi duša, koja je bila mrtva zbog grijeha, ponovno oživljuje da bi živjela s Kristom čija nas je milost spasila.«[551]

982 Nema grijeha, ma kako bio težak, koji sveta Crkva ne može 1463
oprostiti. »Nema nikoga, ma kako bio zao i grješan, koji se, sa sigurnošću, ne treba nadati svome odrješenju, ako mu je kajanje 605
iskreno.«[552] Krist koji je umro za sve ljude želi da u njegovoj Crkvi vrata oproštenja budu uvijek otvorena svakome tko se ostavi grijeha.[553]

983 Kateheza se trudi da u vjernicima pobudi i podupre vjeru 1442
u neusporedivu veličinu dara koji je uskrsli Krist dao svojoj Crkvi: poslanje i vlast da, po službi apostola i njihovih nasljednika, doista otpušta grijehe:

> »Gospodin hoće da njegovi učenici imaju golemu vlast: hoće da njegovi 1465
> siromašni sluge u njegovo ime vrše što je on činio dok je bio na zemlji.«[554]
>
> Svećenici su »primili vlast koju Bog nije dao ni anđelima ni arkanđelima. [...] Ono što svećenici ovdje dolje izvrše, to Bog gore potvrđuje.«[555]
>
> »Da u Crkvi nema« otpuštenja grijeha, »ne bi bilo nikakve nade, nikakva ufanja u vječni život i vječno oslobođenje. Zahvalimo Bogu koji je svojoj Crkvi dao toliki dar.«[556]

---

551 AUGUSTIN, *Sermo* 214, 11: ur. P. Verbraken: *Revue Bénédictine* 72 (1962.) 21 (PL 38, 1071-1072).

552 *Catechismus Romanus* 1, 11, 5: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 124.

553 Usp. *Mt* 18, 21-22.

554 AMBROZIJE, *De poenitentia,* 1, 8, 34: CSEL 73, 135-136 (PL 16, 477A).

555 IVAN ZLATOUSTI, *De sacerdotio,* 3, 5: SC 272, 148 (PG 48, 643A).

556 AUGUSTIN, *Sermo* 213, 8: ur. G. Morin, *Sancti Augustini sermones post Maurinos reperti* [Guelferbytanus 1, 9], Rim 1930., str. 448 (PL 38, 1064).

Ukratko

984 *Vjerovanje povezuje »oproštenje grijeha« s vjerom u Duha Svetoga. Kad im je dao Duha Svetoga, uskrsnuli je Krist apostolima povjerio vlast opraštati grijehe.*

985 *Krst je prvi i glavni sakrament za oproštenje grijeha: ujedinjuje nas s umrlim i uskrsnulim Kristom i daje nam Duha Svetoga.*

986 *Po Kristovoj volji, Crkva ima vlast opraštati grijehe krštenima; po svojim biskupima i svećenicima, ona to vrši obično u sakramentu pokore.*

987 *»Svećenici i sakramenti samo su sredstva otpuštanja grijeha* [...] *kojima se naš Gospodin Isus Krist, jedini uzrok i djelitelj spasenja, htio poslužiti da briše naše krivnje i izvrši u nama opravdanje.«*[557]

Članak 11.

»VJERUJEM U USKRSNUĆE TIJELA«

988 Kršćansko vjerovanje – ispovijest naše vjere u Boga Oca, Sina i Duha Svetoga i u njegovo stvoriteljsko, spasiteljsko i posvetiteljsko djelo – dostiže vrhunac u proglašenju uskrsnuća mrtvih na kraju vremenâ i vjere u vječni život.

989 Čvrsto vjerujemo i čvrsto se nadamo da će, kao što je Krist zaista
655 uskrsnuo od mrtvih te živi zauvijek, isto tako pravednici poslije smrti zauvijek živjeti s uskrslim Kristom i da će ih on uskrisiti u posljednji dan.[558] Kao što je bilo njegovo, tako će i naše uskrsnuće biti djelo
648 Presvetog Trojstva:

> »Ako li Duh Onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih oživjet će i smrtna tijela vaša po Duhu svome koji prebiva u vama« (*Rim* 8, 11).[559]

---

557 *Catechismus Romanus* 1, 11, 6: ur. P. Rodríguez, Città del Vaticano – Pamplona 1989., str. 124-125.

558 Usp. *Iv* 6, 39-40.

559 Usp. *1 Sol* 4, 14; *1 Kor* 6, 14; *2 Kor* 4, 14; *Fil* 3, 10-11.

990 Izričaj »tijelo« [doslovno »put«, meso] označuje čovjeka u stanju slaboće i smrtnosti.[560] »Uskrsnuće tijela« znači da poslije smrti 364
neće živjeti samo duša, nego da će i naša »smrtna tijela« (*Rim* 8, 11) ponovo primiti život.

991 Vjerovanje u uskrsnuće mrtvih bilo je bitna sastojnica kršćanske 638
vjere od početka. »Uvjerenje je kršćana: uskrsnuće mrtvih; vjerujući to, jesmo (to što jesmo).«[561]

> »Kako neki među vama govore da nema uskrsnuća mrtvih? Ako nema uskrsnuća mrtvih, ni Krist nije uskrsnuo! Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je doista propovijedanje naše, uzalud i vjera vaša. [...] Ali sada: Krist uskrsnu od mrtvih, prvina usnulih« (*1 Kor* 15, 12-14.20).

I. Kristovo i naše uskrsnuće

Postupna objava uskrsnuća

992 Bog je uskrsnuće mrtvih postupno objavljivao svome narodu. Nada u tjelesno uskrsnuće mrtvih nametnula se kao unutarnja posljedica vjere u Boga stvoritelja čitava čovjeka, s dušom i tijelom. Stvoritelj neba i zemlje jest i onaj koji vjerno drži svoj savez s Abrahamom i njegovim 297
potomstvom. Pod tim dvostrukim vidikom počet će se izražavati vjera u uskrsnuće. U svojim kušnjama mučenici Makabejci priznaju:

> Kralj svijeta će nas, »zato što umiremo za njegove zakone, uskrisiti na život vječni« (*2 Mak* 7, 9). »Blago onom koji umire od ruke ljudi, u čvrstoj nadi koju ima od Boga: da će ga Bog uskrisiti« (*2 Mak* 7, 14).[562]

993 Farizeji[563] i mnogi Isusovi suvremenici[564] nadali su se uskrsnuću. 575
Isus ga čvrsto naučava. Saducejima, koji ga niječu, odgovara: »Niste li u zabludi zbog toga što ne razumijete Pisama ni sile Božje?« (*Mk* 12, 24). Vjera u uskrsnuće zasniva se na vjeri u Boga koji nije 205
»Bog mrtvih, nego živih« (*Mk* 12, 27).

---

[560] Usp. *Post* 6, 3; *Ps* 56, 5; *Iz* 40, 6.

[561] TERTULIJAN, *De resurrectione mortuorum*, 1, 1: CCL 2, 921 (PL 2, 841): »Fiducia christianorum resurrectio mortuorum; illam credentes, sumus«.

[562] Usp. *2 Mak* 7, 29; *Dn* 12, 1-13.

[563] Usp. *Dj* 23, 6.

[564] Usp. *Iv* 11, 24.

994 Još više: Isus vjeru u uskrsnuće povezuje sa svojom osobom: »Ja sam uskrsnuće i život« (*Iv* 11, 25). Sam će Isus Krist u posljednji dan uskrisiti one koji budu u njega vjerovali[565] i koji budu blagovali
646 njegovo tijelo i pili njegovu krv.[566] Već sada on za to daje znak i zalog vraćajući život nekim mrtvima,[567] najavljujući time vlastito uskrsnuće koje će ipak biti drugačijeg reda. O tom jedinstvenom događaju on
652 govori kao o »znaku Jone«,[568] o znaku Hrama:[569] naviješta da će se njegovo uskrsnuće dogoditi treći dan nakon smrti.[570]

860 995 Biti Kristov svjedok znači biti »svjedok njegova uskrsnuća« (*Dj* 1, 22),[571] biti jedan od onih koji su »s njime, pošto uskrsnu od mrtvih, zajedno jeli i pili« (*Dj* 10, 41). Kršćanska nada u uskrsnuće
655 posve je određena susretima s uskrsnulim Kristom. Uskrsnut ćemo kao i on, s njime i po njemu.

643 996 Kršćanska je vjera u uskrsnuće od početka nailazila na neshvaćanja i protivljenja.[572] »Ni u jednoj drugoj točki kršćanska vjera ne susreće toliko otpora kao u pogledu uskrsnuća tijela.«[573] Općenito se dosta lako prihvaća da se ljudski život poslije smrti nastavlja na duhovan način. Ali kako vjerovati da ovo tijelo, koje je tako očito smrtno, može uskrsnuti na vječni život?

Kako uskrsavaju mrtvi?

997 *Što znači »uskrsnuti«?* Po smrti, dijeljenjem duše i tijela, tijelo
366 se čovjekovo raspada, dok mu duša ide u susret Bogu, čekajući da se ponovno sjedini sa svojim proslavljenim tijelom. Bog će svojom svemoću konačno povratiti nepokvarljiv život našim tijelima sjedinjujući ih s našim dušama, snagom Isusova uskrsnuća.

---

[565] Usp. *Iv* 5, 24-25; 6, 40.
[566] Usp. *Iv* 6, 54.
[567] Usp. *Mk* 5, 21-43; *Lk* 7, 11-17; *Iv* 11.
[568] Usp. *Mt* 12, 39.
[569] Usp. *Iv* 2, 19-22.
[570] Usp. *Mk* 10, 34.
[571] Usp. *Dj* 4, 33.
[572] Usp. *Dj* 17, 32; *1 Kor* 15, 12-13.
[573] AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 88, 2, 5: CCL 39, 1237 (PL 37, 1134).

998 *Tko će uskrsnuti?* Svi ljudi koji su umrli: »koji su dobro činili – na uskrsnuće života, a koji su radili zlo – na uskrsnuće osude« (*Iv* 5, 29).[574] 1038

999 *Kako?* Krist je uskrsnuo sa svojim vlastitim tijelom: »Pogledajte ruke moje i noge! Ta ja sam!« (*Lk* 24, 39); ali se nije vratio u zemaljski život. Tako će isto, u njemu, »svi uskrsnuti sa svojim vlastitim tijelima, koja sada imaju«;[575] samo će to tijelo biti preobraženo u slavno tijelo,[576] u »tijelo duhovno« (*1 Kor* 15, 44): 640 645

> »Ali, reći će netko: 'Kako uskršavaju mrtvi? I s kakvim li će tijelom doći?' Bezumniče! Što siješ ne oživljuje, ako ne umre. I što siješ, ne siješ tijelo buduće, već golo zrno. [...] Sije se u raspadljivosti, uskršava u neraspadljivosti; [...] i mrtvi će uskrsnuti neraspadljivi. [...] Jer ovo raspadljivo treba da se obuče u neraspadljivost i ovo smrtno da se obuče u besmrtnost« (*1 Kor* 15, 35-37,42.52-53).

1000 To »kako« nadilazi našu maštu i naše shvaćanje; možemo ga dokučiti samo vjerom. Ali već sudjelovanje u euharistiji daje nam predokus preobraženja našega tijela po Kristu: 647

> »Jednako kao što kruh, koji je od zemlje, pošto primi Božje posvećenje, nije više običan kruh, nego euharistija sastavljena od dvoga: od zemaljskog i od nebeskog; tako i naša tijela, kada prime euharistiju, u sebi nose klicu uskrsnuća te nisu više pokvarljiva.«[577] 1405

1001 *Kada?* Konačno »u posljednji dan« (*Iv* 6, 39-40.44.54; 11, 24), »na svršetku svijeta«.[578] Uskrsnuće mrtvih duboko je povezano s Kristovim drugim dolaskom (paruzijom): 1038 673

> »Jer sam će Gospodin – na zapovijed, na glas arkanđelov, na zov trublje Božje – sići s neba. I najprije će uskrsnuti mrtvi u Kristu« (*1 Sol* 4, 16).

Suuskrsli s Kristom

1002 Ako je istina da će nas Krist uskrisiti u »posljednji dan«, istina je također da smo, na neki način, s Kristom već uskrsnuli. Zahvaljujući Duhu Svetome, kršćanski je život već odsad na zemlji sudjelovanje u smrti i uskrsnuću Kristovu: 655

---

[574] Usp. *Dn* 12, 2.

[575] IV. LATERANSKI KONCIL, 1. pogl., *De fide catholica*: DS 801.

[576] Usp. *Fil* 3, 21.

[577] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 4, 18,5; SC 100, 610-612 (PG 7,1028-1029).

[578] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 54.

> »S njime suukopani u krštenju, u njemu ste i suuskrsli po vjeri u snagu Boga koji ga uskrisi od mrtvih [...]. Ako ste suuskrsli s Kristom, tražite što je gore, gdje Krist sjedi s desna Bogu!« (*Kol* 2, 12; 3, 1).

1003 Sjedinjeni s Kristom po krštenju, vjernici imaju već sada stvarnog udjela u nebeskom životu uskrsnuloga Krista,[579] ali taj život
1227 ostaje »skriven s Kristom u Bogu« (*Kol* 3, 3). S njim nas zajedno »uskrisi i
2796 posadi na nebesima u Kristu Isusu« (*Ef* 2, 6). Hranjeni njegovim tijelom u euharistiji, već sada pripadamo Kristovu tijelu. Kad uskrsnemo u posljednji dan, tada ćemo se i mi »s njime pojaviti u slavi« (*Kol* 3, 4).

1004 U iščekivanju tog dana, tijelo i duša vjernika već sudjeluju u
364 dostojanstvu onog »biti u Kristu«; odatle proizlazi dužnost poštivanja
1397 svoga tijela, ali i tijela drugih, posebno onih koji trpe:

> »Tijelo [...] pripada Gospodinu i Gospodin tijelu. Ta Bog koji je Gospodina uskrisio i nas će uskrisiti snagom njegovom. Ne znate li da su tijela vaša udovi Kristovi? [...] Tijelo vaše hram je Duha Svetoga koji je u vama koga imate od Boga, te niste svoji [...]. Proslavite dakle Boga u tijelu svojem!« (*1 Kor* 6, 13-15.19-20).

II. Umrijeti u Kristu Isusu

1005 Da se uskrsne s Kristom, treba umrijeti s Kristom, treba se »iseliti iz tijela i naseliti kod Gospodina« (*2 Kor* 5,8). Pri tom odlasku,[580]
624 koji je smrt, duša se dijeli od tijela. Ona će se sa svojim tijelom sjediniti
650 u dan uskrsnuća mrtvih.[581]

Smrt

164, 1500 1006 »Zagonetka ljudskog stanja dostiže svoj vrhunac pred smrću.«[582] Tjelesna je smrt u nekom smislu naravna, ali za vjeru, ona je, u stvari, »plaća grijeha« (*Rim* 6, 23).[583] I za one koji umiru u milosti Kristovoj, ona je sudjelovanje u smrti Gospodnjoj, da bi mogli sudjelovati i u njegovu uskrsnuću.[584]

---

579 Usp. *Fil* 3, 20.
580 Usp. *Fil* 1, 23.
581 Usp. PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei,* 28: AAS 60 (1968.) 444.
582 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 18: AAS 58 (1966.) 1038.
583 Usp. *Post* 2, 17.
584 Usp. *Rim* 6, 3-9; *Fil* 3, 10-11.

1007 *Smrt je kraj zemaljskoga života*. Naš je život odmjeren vremenom, tijekom kojega se mijenjamo, starimo, te se, kao kod svih živih bića na zemlji, smrt javlja kao normalan svršetak života. Taj vid smrti pridaje hitnost našim životima: spomen na našu smrtnost služi također da nas podsjeti kako za ostvarenje svoga života imamo samo ograničeno vrijeme:

> »I sjećaj se svoga Stvoritelja u dane svoje mladosti, [...] prije nego se vrati prah u zemlju kao što je iz nje i došao, a duh se vrati Bogu koji ga je dao« (*Prop* 12, 1.7).

1008 *Smrt je posljedica grijeha*. Kao vjerodostojni tumač nauka 401
Svetog pisma[585] i predaje, crkveno učiteljstvo uči da je smrt ušla u svijet zbog ljudskog grijeha.[586] Iako čovjek posjeduje smrtnu narav, Bog je
odredio da ne umre. Smrt je dakle protivna naumu Boga stvoritelja; 376
ona je ušla u svijet kao posljedica grijeha.[587] »Tjelesna smrt, od koje bi čovjek bio pošteđen da nije sagriješio«,[588] postala je tako čovjekov »posljednji neprijatelj« (*1 Kor* 15, 26), koji treba biti pobijeđen.

1009 *Smrt je po Kristu preobražena*. I Isus, Sin Božji, podnio je smrt
svojstvenu ljudskom stanju. Ali, usprkos strahu pred njom,[589] prihvatio 612
ju je činom potpunog i slobodnog podlaganja Očevoj volji. Isusov je posluh promijenio prokletstvo smrti u blagoslov.[590]

Smisao kršćanske smrti 1681-1690

1010 Zahvaljujući Kristu, kršćanska smrt ima pozitivni smisao. »Meni je živjeti Krist, a umrijeti dobitak!« (*Fil* 1, 21). »Vjerodostojna je riječ: Ako s njime umrijesmo, s njime ćemo i živjeti« (*2 Tim* 2, 11).
Bitna novost kršćanske smrti jest u ovome: kršćanin je po krstu sakra- 1220
mentalno već »umro s Kristom«, da bi živio novim životom; ako pak umremo u milosti Kristovoj, fizička smrt dovršava to »umiranje s Kristom« te ispunja naše utjelovljenje u njega, u njegov otkupiteljski čin:

---

[585] Usp. *Post* 2, 17; 3, 3.19; *Mudr* 1, 13; *Rim* 5,12; 6,23.

[586] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 1: DS 1511.

[587] Usp. *Mudr* 2, 23-24.

[588] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 18: AAS 58 (1966.) 1038.

[589] Usp. *Mk* 14, 33-34; *Heb* 5, 7-8.

[590] Usp. *Rim* 5, 19-21.

»Dobro je za me da umrem u (εἰσ) Krista Isusa, više nego da vladam krajnjim dijelovima zemlje. Njega tražim, koji je za nas umro; njega hoću, koji je za nas uskrsnuo. Moje se rođenje približuje [...]. Pustite me da primim čisto svjetlo; kada prispijem onamo, bit ću čovjek.«[591]

1011 U smrti Bog čovjeka zove k sebi. Zbog toga kršćanin može prema smrti osjetiti želju kakvu je iskusio sveti Pavao: »Želja mi je
1025 otići i s Kristom biti« (*Fil* 1, 23); i on može svoju smrt preobraziti u čin poslušnosti i ljubavi prema Ocu, po Kristovu primjeru:[592]

»Moja je ljubav razapeta; [...] u meni živa voda romoni i kaže mi: ‘Dođi k Ocu!’« [593]
»Želim vidjeti Boga; a da ga vidim, moram umrijeti.«[594]
»Ja ne umirem, ulazim u život.«[595]

1012 Kršćanski je pogled na smrt[596] izvanredno dobro izražen u crkvenom bogoslužju:

»Tvojim se vjernima, Gospodine, život mijenja, a ne oduzima; i pošto se raspadne dom ovozemnog boravka, stječe se vječno prebivalište na nebesima.«[597]

1013 Smrt je svršetak čovjekova zemaljskog hodočašća, svršetak vremena milosti i milosrđa koje mu Gospodin pruža da ostvari svoj ovozemni život prema Božjem nacrtu i da odredi svoju konačnu sudbinu. Kada završi »jedini tijek našeg zemaljskog života«,[598] više se nećemo vratiti da živimo druge zemaljske živote. Ljudi samo jednom umiru (*Heb* 9, 27). Poslije smrti nema »ponovnog rađanja« (»reinkarnacije«).

1014 Crkva nas potiče da se pripremimo za čas smrti (»Od nagle i nepripravne smrti, oslobodi nas, Gospodine«, stare Litanije svih svetih),
2676-2677 da molimo Majku Božju da nas zagovara »na času smrti naše« (Zdravo Marijo), da se utječemo svetom Josipu, zaštitniku dobre smrti:

591 IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Romanos,* 6, 1-2: SC 10bis, 114 (FUNK 1, 258-260).
592 Usp. *Lk* 23, 46.
593 IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Romanos,* 7, 2: SC 10bis, 116 (FUNK 1, 260).
594 TEREZIJA OD ISUSA, *Poesia,* 7: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 6, Burgos 1919. str. 86.
595 TEREZIJA OD DJETETA ISUSA, *Lettre* (9. lipnja 1897.): *Correspondance Générale*, sv. 2, Paris 1973., str. 1015.
596 Usp. *1 Sol* 4, 13-14.
597 Prvo predslovlje mise za pokojne: *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 439.
598 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 54.

»U svakom činu i misli tako se vladaj kao da ćeš danas umrijeti. Kad bi imao čistu savjest, ne bih se mnogo bojao smrti. Bolje je čuvati se grijeha nego izbjegavati smrt. Ako danas nisi spreman, kako ćeš biti sutra?«[599]

»Hvaljen budi, moj Gospodine, za sestru našu tjelesnu Smrt,
kojoj nijedan čovjek ne može izbjeći.
Jao onima koji umiru u smrtnome grijehu;
blago onima koje smrt nađe
po tvojoj svetoj volji,
jer im druga smrt neće nanijeti zla.«[600]

Ukratko

1015 *»Tijelo je stožer spasenja.«*[601] *Mi vjerujemo u Boga koji je stvoritelj tijela; vjerujemo u Riječ koja je postala tijelom da otkupi tijelo; vjerujemo u uskrsnuće tijela, dovršetak stvorenja i otkupljenja tijela.*

1016 *Smrću se duša dijeli od tijela, ali u uskrsnuću će Bog našemu preobraženom tijelu dati nepokvarljiv život sjedinjujući ga s našom dušom. Kao što je Krist uskrsnuo i vječno živi, tako ćemo i mi svi uskrsnuti u posljednji dan.*

1017 *»Mi vjerujemo u pravo uskrsnuće ovoga tijela koje sada imamo.«*[602] *Ipak, u grob se sije tijelo raspadljivo, a uskrsava tijelo neraspadljivo,*[603] *»tijelo duhovno« (1 Kor* 15, 44*).*

1018 *Zbog istočnog grijeha čovjek mora podnijeti »tjelesnu smrt, od koje bi bio pošteđen, da nije sagriješio«.*[604]

1019 *Isus, Sin Božji, dragovoljno je za nas podnio smrt u potpunom i slobodnom podlaganju Očevoj volji. Svojom je smrću pobijedio smrt i tako svim ljudima otvorio put spasenju.*

---

599 *De imitatione Christi* 1, 23, 5-8: ur. T. LUPO, Città del Vaticano 1982., str. 70.

600 FRANJO ASIŠKI, *Canticum Fratris Solis: Opuscula sancti Patris Francisci Assisiensis*, ur. C. Esser; Grottaferrata 1978., str. 85-86.

601 TERTULIJAN, *De resurrectione mortuorum* 8, 2: CCL 2, 931 (PL 2, 852).

602 DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 854.

603 Usp. *1 Kor* 15, 42.

604 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 18: AAS 58 (1966.) 1038.

Članak 12.

»VJERUJEM U ŽIVOT VJEČNI«

1523-1525 1020 Za kršćanina, koji svoju smrt sjedinjuje s Kristovom smrću, smrt je kao odlazak Kristu i ulazak u vječni život. Kad Crkva, posljednji put, nad umirućim kršćaninom izrekne oprosne riječi Kristova odrješenja, kada ga posljednji put obilježi okrepljujućim pomazanjem i kada mu u popudbini (pričesti) dadne Krista kao hranu za putovanje, ona mu se obraća s blagim i ohrabrujućim riječima:

> »Pođi, kršćanska dušo, s ovoga svijeta u ime Boga Oca svemogućega, koji te je stvorio, u ime Isusa Krista, Sina Boga živoga, koji je za te trpio, u ime Duha Svetoga, koji se u te izlio. Danas ti bilo mjesto u miru i prebivalište kod Boga na svetome Sionu, sa svetom Bogorodicom Djevicom Marijom, sa svetim Josipom i svim anđelima i svecima Božjim [...]. Vrati se svojem
> 336, 2677 početniku koji te je načinio od gliba zemaljskoga. I zato neka ti na odlasku iz ovoga života dođe u susret Djevica Marija, anđeli i svi sveti [...], da svoga Otkupitelja gledaš licem u lice.«[605]

I. Posebni sud

1021 Smrt je svršetak ljudskog života kao vremena otvorena primanju ili odbijanju Božje milosti koja se očitovala u Isusu Kristu.[606] Novi zavjet
1038 govori o sudu poglavito gledom na konačni susret s Kristom o njegovu drugom dolasku, ali u više navrata potvrđuje također neposrednu
679 nagradu ili kaznu nakon smrti koja će biti dodijeljena svakome prema njegovim djelima i njegovoj vjeri. Prispodoba o siromašnom Lazaru[607] i Kristova riječ dobrom razbojniku na križu,[608] kao i drugi tekstovi Novoga zavjeta,[609] govore o posljednjoj sudbini duše[610] koja za jedne može biti različita od drugih.

---

605 *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne,* Posljednja preporuka i oproštaj, 146-147: *Ordo unctionis infirmorum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1972., str. 60-61.

606 Usp. *2 Tim* 1, 9-10.

607 Usp. *Lk* 16, 22.

608 Usp. *Lk* 23, 43.

609 Usp. *2 Kor* 5, 8; *Fil* 1, 23; *Heb* 9, 27; 12, 23.

610 Usp. *Mt* 16, 26.

1022 Svaki čovjek već od časa smrti, u posebnom sudu koji mu život 393
stavlja u odnos prema Kristu, prima u svojoj besmrtnoj duši vječnu nagradu ili kaznu: ili treba proći kroz čišćenje,[611] ili će neposredno ući u nebesko blaženstvo,[612] ili će se odmah zauvijek osuditi.[613]

> »Uvečer našega života, bit ćemo pitani o ljubavi.«[614] 1470

II. Nebo

1023 Oni koji umiru u Božjoj milosti i prijateljstvu i koji su posve očišćeni, žive zauvijek s Kristom. Zauvijek su slični Bogu jer ga 954
gledaju »kao što jest« (*1 Iv* 3, 2), »licem u lice« (1 *Kor* 13, 12):[615]

> »Našom apostolskom vlašću definiramo da, prema općem Božjem određenju, duše svih svetih, koji su otišli s ovoga svijeta prije muke Gospodina našega Isusa Krista, [...] i svih drugih vjernika koji su umrli pošto su primili sveti Kristov krst, u kojih u času smrti nije bilo ništa za čišćenje [...] ili, ako je nešto bilo ili nešto bude što treba očistiti, čim, poslije svoje smrti, budu očišćene [...] i prije uskrsnuća njihovih tjelesa i općeg suda – i to nakon uzašašća Gospodina i Spasitelja Isusa Krista na nebo – bile su, jesu i bit će u nebu, u kraljevstvu nebeskom i raju nebeskom s Kristom, u društvu svetih anđela. One su poslije muke i smrti našega Gospodina Isusa Krista ugledale i gledaju Božju bît neposrednim gledanjem, i to licem u lice, bez posredovanja ikakvog stvorenja.«[616]

1024 Taj savršeni život, to zajedništvo života i ljubavi s Presvetim
Trojstvom, s Djevicom Marijom, anđelima i svim blaženicima – zove se 260, 326,
»nebo«. Nebo je čovjekov krajnji cilj i ostvarenje njegovih najdubljih 2734, 1718
težnja, stanje najvećeg i konačnog blaženstva.

---

[611] Usp. DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 856; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Graecis*: DS 1304; TRIDENTSKI KONCIL, 25. zasj., *Decretum de purgatorio*: DS 1820.

[612] Usp. DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 857; IVAN XXII., Bula *Ne super his:* DS 990; BENEDIKT XII., Konst. *Benedictus Deus*: DS 1000-1001; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Graecis*: DS 1305.

[613] DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 857; DRUGI FIRENTINSKI KONCIL, DS 305; IVAN XXII., Bula *Ne super his*: DS 991; BENEDIKT XII., Konst. *Benedictus Deus*: DS 1002; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Graecis*: DS 1306.

[614] Usp. IVAN OD KRIŽA, *Avisos y sentencias,* 57: Biblioteca Mística Carmelitana, sv. 13, Burgos 1931., str. 238.

[615] Usp. *Otk* 22, 4.

[616] BENEDIKT XII., Konst. *Benedictus Deus:* DS 1000; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 49: AAS 57 (1965.) 54.

1011 1025 Živjeti u nebu znači »biti s Kristom«.[617] Izabranici žive »u njemu«, ali čuvajući, dapače nalazeći u njemu svoj pravi identitet i vlastito ime:[618]

> »Život znači biti s Kristom; stoga gdje je Krist,
> tu je život, tu je kraljevstvo.«[619]

1026 Isus Krist nam je svojom smrću i uskrsnućem »otvorio« nebo. Život se blaženih sastoji u potpunom posjedovanju plodova Kristova otkupljenja; svojoj nebeskoj proslavi on pridružuje one koji su u nj
793 vjerovali i ostali vjerni njegovoj volji. Nebo je blažena zajednica svih koji su njemu savršeno pritjelovljeni.

1027 To otajstvo blaženog zajedništva s Bogom i sa svima onima koji su u Kristu nadilazi svako poimanje i svako predočenje. Sveto
959, 1720 pismo nam o tome govori u slikama: život, svjetlost, mir, svadbena gozba, vino (vječnog) kraljevstva, kuća Očeva, nebeski Jeruzalem, raj: »Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube« (*1 Kor* 2, 9).

1722 1028 Bog se, zbog svoje transcendencije, može vidjeti onakav kakav jest samo kad on sam svoju otajstvenost otvori neposrednom promatranju čovjeka i kad mu za to dade sposobnost. To promatranje
163 Boga u nebeskoj slavi Crkva naziva »blaženim gledanjem«:

> »Koja li će slava i kakva radost biti kad ti bude dano da gledaš Boga, kad budeš počašćen da s Kristom, Bogom svojim, uživaš u radosti spasenja i vječne svjetlosti, [...] i da se u Božjem kraljevstvu raduješ s pravednicima i Božjim prijateljima zbog užitka u udijeljenoj besmrtnosti!«[620]

956 1029 U slavi nebeskoj, blaženici s radošću nastavljaju ispunjati Božju volju u odnosu prema drugim ljudima i cijelom stvorenju.
668 Oni već kraljuju s Kristom; s njim će »kraljevati u vijeke vjekova« (*Otk* 22, 5).[621]

---

617 Usp. *Iv* 14, 3; *Fil* 1, 23; *1 Sol* 4, 17.
618 Usp. *Otk* 2, 17.
619 AMBROZIJE, *Expositio Evangelii secundum Lucam,* 10, 121: CCL 14, 379 (PL 15, 1927).
620 CIPRIJAN KARTAŠKI, *Epistula* 58, 10: CSEL 3/2, 665 (56, 10: PL 4, 367-368).
621 Usp. *Mt* 25, 21.23.

III. Konačno čišćenje ili čistilište

1030 Oni koji umru u milosti i prijateljstvu s Bogom, a nisu potpuno čisti, iako su sigurni za svoje vječno spasenje, moraju se poslije smrti podvrgnuti čišćenju kako bi postigli svetost nužnu za ulazak u nebesku radost.

1031 To konačno čišćenje izabranih, koje se posve razlikuje od kazne 954, 1472
osuđenih, Crkva naziva *čistilištem*. Nauk vjere s obzirom na čistilište Crkva je jasno izrazila posebno na Firentinskom[622] i Tridentskom[623] koncilu. Crkvena predaja, pozivajući se na neka mjesta Svetog pisma,[624] govori o čistilišnoj vatri:

> »Što se tiče nekih lakih pogrešaka, treba vjerovati da prije općeg suda postoji čistilišna vatra, prema onome što potvrđuje Onaj koji je Istina, govoreći da onome tko izgovori hulu protiv Duha Svetoga neće biti oproštena ni na ovom ni u budućem svijetu (*Mt* 12, 32). Prema toj pouci možemo zaključiti da se neke pogreške mogu oprostiti na ovom svijetu, a neke druge u budućem svijetu.«[625]

1032 Taj se nauk također oslanja na molitvenu praksu za pokojne, o 958
čemu govori Sveto pismo: »Zato je [Juda Makabejac] za pokojne prinio žrtvu naknadnicu, da im se oproste grijesi« (*2 Mak* 12, 46). Crkva je,
od prvih vremena, častila spomen mrtvih i za njih prinosila molitve, 1371
poglavito misnu žrtvu,[626] da bi, očišćeni, mogli prispjeti k blaženom
gledanju Boga. Crkva također preporučuje milostinju, oproste i djela 1479
pokore u korist pokojnika:

> »Pružajmo im pomoć i obnavljajmo im spomen. Ako su Jobovi sinovi bili očišćeni žrtvom svog oca,[627] zašto bismo sumnjali da će naši prinosi za pokojne tim pokojnicima pružiti neku utjehu? Ne oklijevajmo pružati pomoć onima koji su preminuli i prikazivati za njih svoje molitve.«[628]

---

622 Usp. FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Graecis*: DS 1304.

623 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 25. zasj., *Decretum de purgatorio*: DS 1820; 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, kan. 30: DS 1580.

624 Usp. na primjer *1 Kor* 3, 15; *1 Pt* 1, 7

625 GRGUR VELIKI, *Dialogi* 4, 41, 3: SC 265, 148 (PL 77, 396).

626 Usp. DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 856.

627 Usp. *Job* 1, 5.

628 IVAN ZLATOUSTI, *In epistulam I ad Corinthios,* homilia 41, 5: PG 61, 361.

IV. Pakao

1033 Ne možemo biti s Bogom sjedinjeni ako se slobodno ne odlučimo ljubiti ga. Ali, Boga ne možemo ljubiti ako teško griješimo protiv njega, protiv svog bližnjega ili protiv nas samih: »Tko ne ljubi, ostaje u smrti. Tko god mrzi brata svoga, ubojica je. A znate da nijedan ubojica nema u sebi trajnoga, vječnoga života« (*1 Iv* 3, 14-15). Naš Gospodin upozorava nas da ćemo biti od njega odijeljeni, ako u
1861 teškim potrebama ne priskočimo u pomoć siromašnima i malenima, njegovoj braći.[629] Umrijeti u smrtnom grijehu, a da se čovjek za nj nije pokajao i prihvatio milosrdnu Božju ljubav, znači, po svom slobodnom
393 izboru, ostati zauvijek odijeljen od njega. To je upravo stanje
633 konačnog samoisključenja iz zajedništva s Bogom i s blaženicima koje označujemo riječju »pakao«.

1034 Isus često govori o »geheni«, o vatri »koja se ne gasi«,[630] pripremljenoj onima koji do kraja života odbijaju vjerovati i obratiti se, i gdje se istodobno može izgubiti duša i tijelo.[631] Isus teškim riječima navješćuje da će »poslati svoje anđele da pokupe sve [...] bezakonike i bace ih u peć ognjenu« (*Mt* 13, 41-42), i da će izreći osudu: »Odlazite od mene, prokleti, u oganj vječni« (*Mt* 25, 41).

393 1035 Crkva u svom naučavanju potvrđuje opstojnost pakla i njegovu vječnost. Duše onih koji umiru u smrtnom grijehu odmah nakon smrti silaze u pakao, gdje trpe paklene muke, »vječni oganj«.[632] Glavna se paklena muka sastoji u vječnom odjeljenju od Boga, u kojemu jedinome može čovjek naći život i blaženstvo, za što je stvoren i za čime teži.

1036 Izjave Svetoga pisma i učenje Crkve o paklu *poziv su na odgo-*
1734 *vornost* kojom čovjek mora svoju slobodu upotrijebiti u cilju svoje
1428 vječne sudbine. Istodobno su hitan *poziv na obraćenje:* »Uđite na uska

---

[629] Usp. *Mt* 25, 31-46.

[630] Usp. *Mt* 5, 22.29; 13, 42.50; *Mk* 9, 43-48.

[631] Usp. *Mt* 10, 28.

[632] Usp. Vjerovanje »*Quicumque*«: DS 76; CARIGRADSKA SINODA (543.), Anathematismi contra Origenem, 7: DS 409; *isto mj*., DS 411; IV. LATERANSKI KONCIL, 1. pogl. *De fide catholica*: DS 801; DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 858; BENEDIKT XII., Konst. *Benedictus Deus:* DS 1002; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Iacobitis*: DS 1351; TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj. *Decretum de iustificatione*, kan. 25: DS 1575; PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei,* 12: AAS 60 (1968.) 438.

vrata! Jer široka su vrata i prostran put koji vodi u propast i mnogo ih je koji njime idu. O kako su uska vrata i tijesan put koji vodi u Život i malo ih je koji ga nalaze!« (*Mt* 7, 13-14):

> »Budući da ne znamo ni dana ni časa, trebamo, na Gospodnju opomenu, ustrajno bdjeti kako bismo – ispunivši jedini tijek našega zemaljskog života – zaslužili s njim ući na svadbu i biti ubrojeni među blagoslovljene, a ne da nam bude, kao zlim i lijenim slugama, zapovijeđeno odstupiti u vječni oganj i van u tminu, gdje 'će biti plač i škrgut zubi'.«[633]

1037 Bog nikoga ne predodređuje za pakao;[634] za to je potrebno svojevoljno odvraćanje od Boga (smrtni grijeh) i ustrajanje u tome sve do kraja. U euharistijskom slavlju i u dnevnim molitvama vjernika 162
Crkva zaziva milosrđe Boga, koji »neće da itko propadne, nego hoće 1014, 1821
da svi prispiju k obraćenju« (*2 Pt* 3, 9):

> »Molimo, Gospodine, blagohotno primi ovaj žrtveni prinos nas tvojih slugu i sve obitelji svoje: obdari naše dane svojim mirom, izbavi nas od vječne osude i ubroji nas među izabrane svoje.«[635]

V. Posljednji sud 678-679

1038 Posljednjem sudu prethodit će uskrsnuće svih mrtvih, »pravednika i nepravednika« (*Dj* 24, 15). To će biti »čas kad će svi 998, 1001
koji su u grobovima čuti glas Sina čovječjega. I izići će: koji su dobro činili – na uskrsnuće života, a koji su radili zlo – na uskrsnuće osude« (*Iv* 5, 28-29). Tada će Krist »doći u slavi i svi anđeli njegovi s njime [...] I sabrat će se pred njim svi narodi, a on će ih jedne od drugih razlučiti kao što pastir razlučuje ovce od jaraca. Postavit će ovce sebi s desna, a jarce slijeva [...]. I otići će ovi u muku vječnu, a pravednici u život vječni« (*Mt* 25, 31-33. 46).

1039 Pred Kristom, koji je Istina, bit će konačno iznesena istina o 678
stavu svakoga čovjeka prema Bogu.[636] Posljednji sud će otkriti, do

---

633 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 54.

634 Usp. II. SINODA U ORANGESU, *Conclusio*: DS 397; TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj. *Decretum de iustificatione*, kan. 17: DS 1567.

635 *Prva euharistijska molitva ili Rimski kanon*, 88: *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 450.

636 Usp. *Iv* 12, 48.

zadnjih posljedica, sve što je tko za svoga zemaljskog života dobra učinio ili propustio učiniti:

> »Sve se čuva što god zli čine i ne znaju kad će doći i očitovati se naš Gospodin i neće šutjeti (*Ps* 50, 3) [...]. Zatim će se okrenuti i prema drugima koji su na lijevoj strani; reći će: ‘Postavio sam vam na zemlju svoje najmanje siromahe. Ja sam kao glava stolovao u nebu, s desne Ocu, ali su se moji udovi mučili na zemlji i trpjeli oskudicu. Da ste mojim udovima štogod udijelili, i do glave bi prispjelo ono što biste im udijelili. I znali biste da kad sam vam na zemlju postavio svoje najmanje siromahe, učinio sam ih vašim dostavljačima koji bi vaša djela donosili u moju riznicu. Vi pak niste u njihove ruke ništa položili pa stoga i kod mene niste ništa našli’.«[637]

1040 Posljednji sud bit će u vrijeme slavnog povratka Kristova.
637 Samo mu Otac zna čas i dan; samo on odlučuje o njegovu dolasku.
Po svom će Sinu Isusu Kristu izreći tada konačni pravorijek o svoj
povijesti. Tada ćemo upoznati posljednji smisao svega stvorenja i svu
rasporedbu spasenja; shvatit ćemo čudesne putove kojima je njegova
314 providnost vodila svaku stvar njezinu konačnom cilju. Posljednji će
sud otkriti da Božja pravda pobjeđuje sve nepravde što su ih Božji
stvorovi počinili te da je Božja ljubav jača od smrti.[638]

1432 1041 Poruka Posljednjeg suda poziv je na obraćenje dok Bog još daje
ljudima »vrijeme milosno, [...] vrijeme spasa« (*2 Kor* 6, 2). Nadahnjuje
i sveti Božji strah. Obvezuje na pravdu kraljevstva Božjega. Naviješta
2854 »blaženu nadu« (*Tit* 2, 13) povratka Krista Gospodina, koji će doći »da
se proslavi u svojim svetima i da se prodiči u svima koji su vjerovali«
(*2 Sol* 1, 10).

VI. Nada novih nebesa i nove zemlje

769 1042 Na kraju vremenâ kraljevstvo će Božje prispjeti svoj punini.
Poslije općega suda pravednici će, proslavljeni u tijelu i duši, kraljeva-
670 ti zauvijek s Kristom, i sam će svemir biti obnovljen:

> Tada će Crkva »biti dovršena u nebeskoj slavi, kad dođe vrijeme obnove
> 310 svega, i kad se s ljudskim rodom sav svijet, koji je s čovjekom tijesno
> povezan i po njemu dostiže svoj cilj, u Kristu savršeno obnovi«.[639]

[637] AUGUSTIN, *Sermo* 18, 4, 4: CCL 41, 247-249 (PL 38, 130-131).

[638] Usp. *Pj* 8, 6.

[639] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 48: AAS 57 (1965.) 53.

1043 Tu tajanstvenu obnovu, koja će preobraziti čovječanstvo i svijet, Sveto pismo naziva »nova [...] nebesa i nova zemlja« (*2 Pt* 3, 13).[640] 671
To će biti konačno ostvarenje Božjega nauma da se »u Kristu sabere 280
sve – na nebesima i na zemlji« (*Ef* 1, 10). 518

1044 U tom novom svemiru,[641] nebeskom Jeruzalemu, Bog će prebivati među ljudima. »I otrt će im svaku suzu s očiju te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti, jer – prijašnje uminu« (*Otk* 21, 4).[642]

1045 *Za čovjeka* taj će svršetak biti konačno ostvarenje jedinstva ljudskog roda koje je Bog htio od početka stvaranja i kojemu je 775
putujuća Crkva bila »kao sakrament«.[643] Oni koji budu sjedinjeni s Kristom tvorit će zajednicu otkupljenih, Sveti grad Božji (*Otk* 21, 2), 1404
»Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu« (*Otk* 21, 9). Više neće biti ozlijeđena grijesima, ljagama,[644] sebičnošću, što ruši ili ranjava ljudsku zajednicu na zemlji. Blaženo gledanje, u kojemu će se Bog neiscrpljivo otvoriti izabranima, bit će nepresušno vrelo sreće, mira i uzajamnog zajedništva.

1046 *U pogledu svemira,* objava potvrđuje duboko sudbinsko zajedništvo tvarnoga svijeta i čovjeka:

> »Doista, stvorenje sa svom žudnjom iščekuje ovo objavljenje sinova 349
> Božjih [...] u nadi da se oslobodi robovanja i pokvarljivosti [...]. Jer znamo: sve stvorenje zajedno uzdiše i muči se u porođajnim bolima sve do sada. Ali ne samo ono! I mi koji imamo prvine Duha, i mi u sebi uzdišemo iščekujući posinstvo, otkupljenje svoga tijela« (*Rim* 8, 19-23).

1047 I vidljivi je svemir, dakle, određen da se preobrazi, »da i sam svijet, obnovljen u svom prvotnom stanju, bude, bez ikakve smetnje, u službi pravednicima«, sudjelujući u njihovoj proslavi u Isusu Kristu uskrslome.[645]

---

640 Usp. *Otk* 21, 1.
641 Usp. *Otk* 21, 5.
642 Usp. *Otk* 21, 27.
643 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 1: AAS 57 (1965.) 5.
644 Usp *Otk* 21, 27.
645 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 5, 32, 1: sc 153, 398 (PG 7, 1210).

673 1048 *»Nije nam poznato vrijeme dovršenja* zemlje i čovječanstva niti nam je poznat način preobrazbe svemira. Prolazi, doduše, obličje ovoga svijeta izobličeno grijehom, ali smo poučeni da Bog priprema novo prebivalište i novu zemlju na kojoj će stanovati pravednost i gdje će blaženstvo ispuniti i nadvisiti sve želje za mirom što se rađaju u ljudskom srcu.«[646]

1049 »Iščekivanje nove zemlje nipošto ne smije oslabiti, nego, dapače, mora razbuditi skrb za oblikovanjem ove zemlje, gdje raste ono Tijelo nove ljudske obitelji koje već može pružiti neki obris novog
2820 svijeta. Stoga, iako treba pomnjivo razlikovati ovozemni napredak od porasta Kristova kraljevstva, ipak je on od velike važnosti za Božje kraljevstvo jer može pridonijeti boljem uređenju ljudskog društva.«[647]

1709 1050 »Jer pošto budemo u Gospodnjem Duhu i prema njegovoj zapovijedi diljem zemlje proširili dobra ljudskog dostojanstva, bratskoga zajedništva i slobode – to jest sve te dobre plodove prirode i našeg mara – opet ćemo ih poslije naći, ali očišćene od svake ljage, rasvijetljene i preobražene, kada Krist bude predao Ocu vječno i
260 sveopće kraljevstvo.«[648] Tada će Bog biti »sve u svima« (*1 Kor* 15, 28), u *vječnom životu:*

> »Stvarni i istinski život jest Otac koji, po Sinu u Duhu Svetome, na sve kao iz izvora izlijeva nebeske darove. Po njegovoj su dobroti i nama ljudima uistinu obećana dobra vječnog života.«[649]

Ukratko

1051 *Svaki čovjek, u času smrti, na posebnom sudu, prima u svojoj besmrtnoj duši vječnu plaću od Krista, suca živih i mrtvih.*

1052 *»Vjerujemo da duše svih onih koji umru u Kristovoj milosti* [...] *sačinjavaju Božji narod poslije smrti koja će konačno biti uništena u dan uskrsnuća, kad će se duše ponovno sjediniti sa svojim tijelima.«*[650]

---

[646] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 39: AAS 58 (1966.) 1056-1057.

[647] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 39: AAS 58 (1966.) 1057.

[648] VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes,* 39: AAS 58 (1966.) 1057; usp. ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 2: AAS 57 (1965.) 5-6.

[649] ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catecheses illuminandorum* 18, 29: *Opera*, sv. 2, ur. J. RUPP, München 1870., str. 332 (PG 33, 1049).

[650] PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei,* 28: AAS 60 (1968.) 444.

1053 *»Vjerujemo da mnoštvo duša, koje su sabrane oko Isusa i Marije u raju, sačinjavaju nebesku Crkvu, gdje, u vječnom blaženstvu, gledaju Boga kakav jest, i gdje su, u različitom stupnju, pridružene svetim anđelima u božanskom vladanju proslavljenog Krista, posredujući za nas i svojim bratskim zauzimanjem pomažući našoj slabosti.«*[651]

1054 *Oni koji umru u Božjoj milosti i prijateljstvu, a nisu posve čisti, iako su sigurni za svoje vječno spasenje, poslije smrti podnose čišćenje, kako bi postigli svetost potrebnu da mogu ući u Božju radost.*

1055 *Na temelju »općinstva svetih« Crkva pokojne preporučuje Božjem milosrđu i prikazuje za njih molitve, napose svetu euharistijsku žrtvu.*

1056 *Po Kristovu primjeru, Crkva upozorava vjernike na »tužnu i mučnu stvarnost vječne smrti«,*[652] *koja se zove »pakao«.*

1057 *Glavna je paklena kazna u vječnoj odvojenosti od Boga, u kojemu jedinom može čovjek naći život i blaženstvo, za što je stvoren i za čime teži.*

1058 *Crkva moli da se nitko ne izgubi: »Gospodine, ne dopusti da se ikada odijelim od tebe.«*[653] *Ako je istina da se nitko ne može sam spasiti, jednako je istina da Bog hoće »da se svi ljudi spase« (1 Tim* 2, 4*) i da je njemu »sve moguće« (Mt* 19, 26*).*

1059 *»Sveta rimska Crkva čvrsto vjeruje i ispovijeda da će se na Sudnji dan svi ljudi sa svojim tijelima pojaviti pred Kristovim sudištem, da polože račun za svoja djela.«*[654]

1060 *Na kraju vremenâ, kraljevstvo će Božje prispjeti svojoj punini. Tada će pravednici, proslavljeni u tijelu i duši, zauvijek kraljevati s Kristom i sam će tvarni svemir biti preobražen. Bog će tada biti »sve u svima« (1 Kor* 15, 28*), u vječnom životu.*

---

[651] PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei,* 29: AAS 60 (1968.) 444.

[652] KONGREGACIJA ZA KLER, *Directorium catechisticum generale,* 69: AAS 64 (1972.) 141.

[653] *Molitva prije pričesti*, 132: *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 474.

[654] DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Paleologi imperatoris*: DS 859; usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, pogl. 16: DS 1549.

»AMEN«

1061 Vjerovanje se, kao i zadnja knjiga Svetoga pisma,[655] završava
2856 židovskom riječi *Amen.* Često je nalazimo na kraju molitava Novog zavjeta. A i Crkva svoje molitve zaključuje s *Amen*.

1062 U hebrejskom jeziku *Amen* se veže uz isti korijen kao i riječ »vjerovati«. Taj korijen izražava čvrstoću, pouzdanost, vjernost. Otud
214 shvaćamo zašto riječ »Amen« može izraziti i Božju vjernost prema nama i naše povjerenje u Boga.

215 1063 U proroka Izaije nalazi se izraz »Bog istine«, doslovno »Bog Amena«, to jest Bog vjeran svojim obećanjima: »Tko se u zemlji bude blagoslivljao, neka se blagoslivlje Bogom vjernim (Bogom Amena)« (*Iz* 65, 16). Naš Gospodin često upotrebljava izričaj »Amen«,[656] katkad
156 udvostručeno,[657] da naglasi pouzdanost svoga nauka i svoj ugled utemeljen na Božjoj istini.

1064 Završni »Amen« u Vjerovanju preuzima dakle i potvrđuje početni: »Ja vjerujem«. Vjerovati znači reći »Amen« Božjim riječima, obećanjima, zapovijedima, znači potpuno se pouzdati u onoga koji je
197, 2101 »Amen« beskrajne ljubavi i savršene vjernosti. Kršćanski svakodnevni život bit će »Amen« onom »vjerojem« naše krsne vjeroispovijesti:

> »Neka ti Vjerovanje bude ogledalo. Ogledaj se u njemu:
> da vidiš vjeruješ li sve što priznaješ da vjeruješ.
> I u svojoj se vjeri raduj svaki dan.«[658]

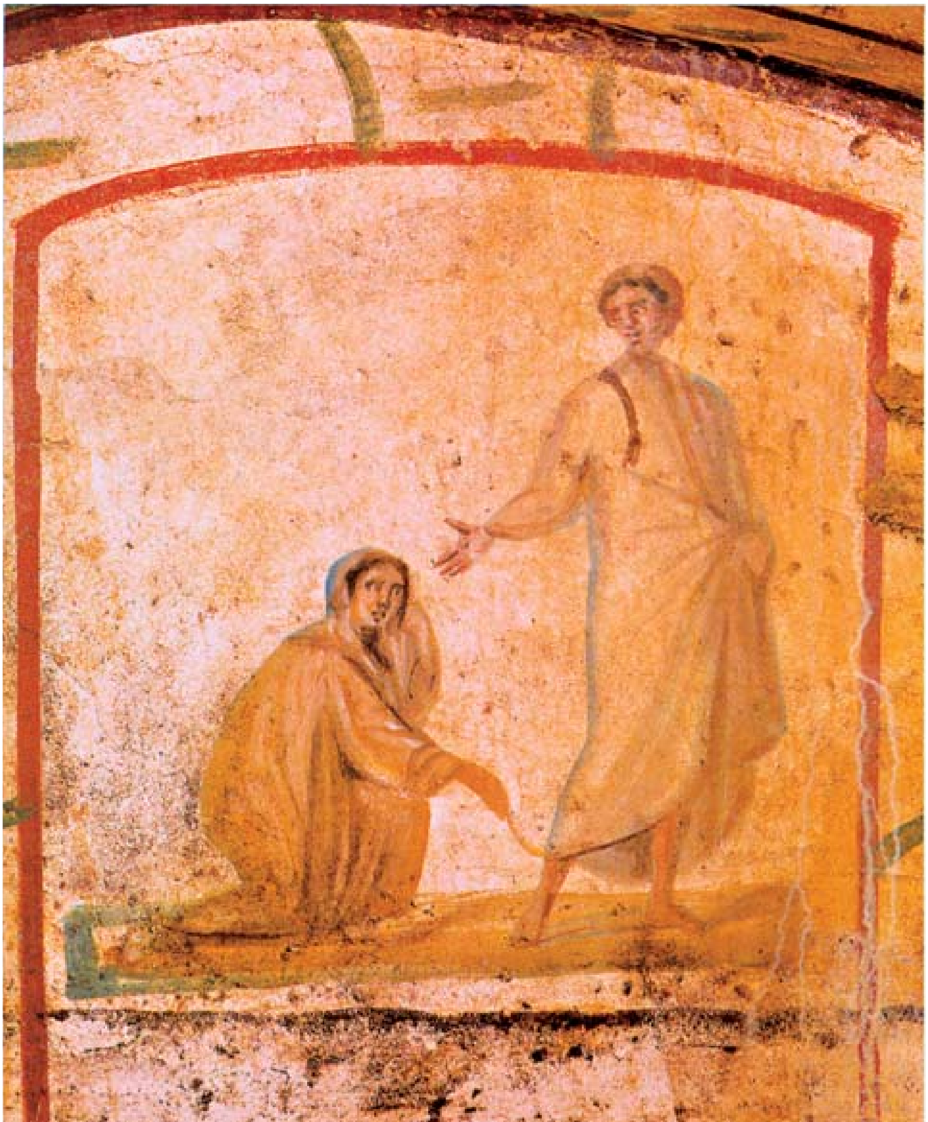
1065 Sam Isus Krist jest »Amen« (*Otk* 3, 14). On je konačni »Amen« Očeve ljubavi prema nama; on preuzima i dovršava naš »Amen« Ocu: »Doista, sva obećanja Božja u njemu su ‘Da!’. I stoga po njemu i naš ‘Amen!’ Bogu na slavu!« (*2 Kor* 1, 20):

---

[655] Usp. *Otk* 22, 21.
[656] Usp. *Mt* 6, 2. 5. 16.
[657] Usp. *Iv* 5, 19.
[658] AUGUSTIN, *Sermo* 58, 11, 13: PL 38, 399.

»Po njemu, s njim i u njemu
tebi, Bogu Ocu svemogućemu,
u jedinstvu Duha Svetoga,
svaka čast i slava,
u sve vijeke vjekova.
AMEN.«[659]

[659] *Zaključak euharistijske molitve* (Doksologija): *Missale Romanum*, tipsko izd., Typis Polyglottis Vaticanis 1970., str. 455. 460. 464 i 471.

Freska iz katakomba svetog Petra i Marcelina u Rimu, početak 4. stoljeća

Slika prikazuje susret Isusa sa ženom koja je mnogo godina bolovala od krvarenja, a dotaknuvši se Isusove haljine ona je ozdravila zbog »sile koja je iz njega izišla« (usp. *Mk* 5, 25-34).

Slika, dakle, simbolički pokazuje božansku i spasiteljsku moć Sina Božjega koji po sakramentalnom životu spašava čitava čovjeka, i dušu i tijelo.

Sakramenti Crkve nastavljaju sada djela koja je Krist vršio tijekom zemaljskog života (§ 1115). Sakramenti su kao »sile koje izlaze« iz Kristova tijela da nam liječe rane grijeha te nam daruju novi Kristov život (§ 1116).

DRUGI DIO

SLAVLJENJE KRŠĆANSKOGA OTAJSTVA

ČEMU LITURGIJA?

1066 U Vjerovanju Crkva ispovijeda otajstvo Presvetoga Trojstva
i »misterij njegove volje po dobrohotnosti njegovoj« (*Ef* 1, 9) o 50
svemu stvorenju: Otac izvršava »otajstvo svoje volje« dajući svoga
Ljubljenoga Sina i Svetoga Duha za spas svijeta i slavu svog imena.
To je Kristovo otajstvo,[1] objavljeno i ostvareno u povijesti prema
naumu, mudroj »rasporedbi« koju sveti Pavao naziva »rasporedbom
(οἰκονομία) otajstva« (*Ef* 3, 9) i koju će otačka predaja nazivati 236
»ekonomijom utjelovljene Riječi« ili »naumom spasenja«.

1067 »To djelo ljudskog otkupljenja i savršene Božje proslave,
kojemu su prethodila čudesna Božja djela u narodu Staroga zavjeta,
izvršio je Krist Gospodin, osobito vazmenim otajstvom svoje blažene
muke, uskrsnuća od mrtvih i slavnog uzašašća, po kojemu je ‘svojom
smrću uništio našu smrt i uskrsnućem obnovio naš život’. Doista,
iz boka Krista usnulog na križu provreo je čudesni sakrament cijele
Crkve.«[2] Stoga, u liturgiji, Crkva slavi u prvom redu vazmeno otajstvo, 571
po kojem je Krist izvršio djelo našega spasenja.

1068 To Kristovo otajstvo Crkva u liturgiji navješćuje i slavi da vjernici od njega žive i o njemu svjedoče u svijetu:

> »Liturgija, kojom se, osobito u božanskoj žrtvi euharistije, ‘vrši djelo našeg otkupljenja’ u najvećoj mjeri pridonosi tome da vjernici svojim životom izraze i drugima očituju otajstvo Krista i pravu narav istinske Crkve.«[3]

---

1 Usp. *Ef* 3, 4.

2 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 5: AAS 56 (1964) 99.

3 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 2: AAS 56 (1964) 97-98.

Što znači riječ »liturgija«?

1069 Riječ »liturgija« izvorno znači »javno djelo«, »službu naroda i službu u korist naroda«. U kršćanskoj predaji to znači da narod Božji sudjeluje u »Božjem djelu«.[4] Po liturgiji Krist, naš Otkupitelj i Veliki svećenik, nastavlja u svojoj Crkvi, s njome i po njoj, djelo našeg otkupljenja.

1070 Riječ »liturgija« Novi zavjet upotrebljava da označi ne samo bogoslužna slavlja,[5] nego i naviještanje evanđelja[6] i ljubav na djelu.[7] U svemu tome riječ je o službi Bogu i ljudima. U liturgijskom slavlju Crkva
783 je, po uzoru na svoga Gospodina, jedinog »liturga«,[8] služiteljica koja sudjeluje u njegovoj svećeničkoj (bogoslužje) proročkoj (naviještanje) i kraljevskoj službi (služba ljubavi).

> »S pravom se, dakle, liturgija smatra vršenjem svećeničke službe Isusa Krista, u kojem se pomoću osjetnih znakova označuje i na način pojedinom znaku svojstven izvršuje čovjekovo posvećenje te otajstveno tijelo Isusa Krista, Glava i udovi, vrši cjelokupno javno bogoslužje. Stoga je svako liturgijsko slavlje, kao djelo Krista svećenika i njegova tijela koje je Crkva, u najpotpunijem smislu sveto djelo i s njegovom se djelotvornošću ni po kakvoći ni po stupnju ne može izjednačiti nijedan drugi čin Crkve.«[9]

Liturgija kao vrelo Života

1071 Liturgija je Kristovo djelo, i djelo njegove *Crkve*, koje ostvaruje
1692 i očituje Crkvu kao vidljivi znak zajedništva Boga i ljudi po Kristu. Ona pokreće vjernike da se založe u novom životu zajednice. Traži da u njoj svi sudjeluju »svjesno, djelatno i plodno«.[10]

1072 »Sveta liturgija ne iscrpljuje svekoliku djelatnost Crkve«:[11] njoj mora prethoditi evangelizacija, vjera i obraćenje; istom tada može ona donositi plodove u životu vjernika: novi Život po Duhu, zalaganje u poslanju Crkve i služenje njezinu jedinstvu.

---

[4] Usp. *Iv* 17, 4.

[5] Usp. *Dj* 13, 2; *Lk* 1, 23.

[6] Usp. *Rim* 15, 16; *Fil* 2, 14-17.30.

[7] Usp. *Rim* 15, 27; *2 Kor* 9, 12; *Fil* 2, 25.

[8] Usp. *Heb* 8, 2.6.

[9] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 101.

[10] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 11: AAS 56 (1964) 103.

[11] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 9: AAS 56 (1964) 101.

Molitva i liturgija

1073 Liturgija je također udioništvo u Kristovoj molitvi, upravljenoj Ocu u Duhu Svetomu. U njoj svaka kršćanska molitva nalazi svoj izvor i cilj. Po liturgiji je unutarnji čovjek ukorijenjen i utemeljen[12] »u velikoj ljubavi kojom nas je Otac uzljubio« (*Ef* 2, 4) u svome ljubljenom Sinu. Svakom se molitvom »u Duhu« (*Ef* 6, 18), u svako vrijeme, živi i pounutarnjuje isto »čudesno djelo Božje«. 2558

Kateheza i liturgija

1074 »Liturgija je vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga.«[13] Ona je, dakle, povlašteno mjesto za katehezu naroda Božjega. »Kateheza je tijesno povezana sa svim bogoslužnim i sakramentalnim djelovanjem jer u sakramentima, osobito u euharistiji, Krist Isus djeluje u punini u preobražavanju ljudi.«[14]

1075 Liturgijska kateheza ide za uvođenjem u Kristovo otajstvo 426
(ona je stoga »mistagogija«, μυσταγωγία), krećući od vidljivog prema
nevidljivomu, od znaka prema označenomu, od »sakramenta« prema 774
»otajstvu«. Takva kateheza spada na mjesne i krajevne katekizme. Ovaj Katekizam želeći poslužiti cijeloj Crkvi, u svoj raznolikosti njezinih obreda i kultura,[15] prikazat će ono što je svoj Crkvi temeljno i zajedničko glede liturgije kao otajstva i kao slavlja (*prvi odsjek*), zatim sedam sakramenata i blagoslovine (*drugi odsjek*).

---

[12] Usp. *Ef* 3, 16-17.

[13] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 10: AAS 56 (1964) 102.

[14] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Catechesi tradendae*, 23: AAS 71 (1979) 1296.

[15] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 3-4: AAS 56 (1964) 98.

PRVI ODSJEK

SAKRAMENTALNI RED SPASENJA

1076 Po izlijevanju Duha Svetoga na dan Pedesetnice, Crkva se objavila svijetu.[1] S darom Duha počinje novo vrijeme u »rasporedbi
739 otajstva«: vrijeme Crkve, u kojem Krist očituje, uprisutnjuje i priopćava djelo svoga spasenja po liturgiji Crkve, »dok opet ne dođe« (*1 Kor* 11, 26). U tom vremenu Crkve, Krist živi i sada djeluje u Crkvi i s njome na nov način, vlastit tomu novom vremenu. On djeluje po sakramentima; zajednička predaja Zapada i Istoka naziva to »sakramentalnom ekonomijom« koja se sastoji u priopćavanju (ili »dijeljenju«) plodova Kristova vazmenog otajstva u slavlju »sakramentalne« liturgije Crkve.

Stoga je važno ponajprije iznijeti na vidjelo to »sakramentalno dijeljenje« (*prvo poglavlje*). Na taj će način biti jasniji narav i bitni vidovi liturgijskog slavlja (*drugo poglavlje*).

---

1 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 6: AAS 56 (1964) 100; ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 6.

PRVO POGLAVLJE

VAZMENO OTAJSTVO U VREMENU CRKVE

Članak 1.

LITURGIJA – DJELO PRESVETOGA TROJSTVA

I. Otac, izvor i cilj liturgije

1077 »Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas blagoslovi svakim blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu. 492
Tako: u njemu nas sebi izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu, dobrohotnošću svoje volje, na hvalu Slave svoje milosti« (*Ef* 1, 3-6).

1078 Blagoslivljanje je božansko djelo koje daje život i kojemu 2626
je Otac izvor. Njegov je blagoslov istodobno riječ i dar (*benedictio, εὐλογία*). Primijenjena čovjeku, ta riječ znači čovjekovo klanjanje i predanje Stvoritelju u činu zahvaljivanja.

1079 Od početka do svršetka vremena svekoliko Božje djelo jest *blagoslov.* Od liturgijske pjesme o prvom stvaranju sve do hvalospjeva nebeskog Jeruzalema, nadahnuti pisci navješćuju naum spasenja kao neizmjerni božanski blagoslov.

1080 U početku Bog blagoslivlje živa bića, osobito muškarca i ženu. Savez s Noom i sa svim živim bićima obnavlja taj blagoslov plodnosti, usprkos čovjekovu grijehu zbog kojeg je zemlja »prokleta«. Ali napose od Abrahama božanski blagoslov prožima ljudsku povijest, koja je išla prema smrti, da je vrati životu, njezinu vrelu: po vjeri »oca vjernikâ« koji prima blagoslov, započela je povijest spasenja.

1081 Božanski blagoslovi očituju se u čudesnim i spasenjskim događajima, kao što su: rođenje Izakovo, izlazak iz Egipta (Pasha i Izlazak), dar Obećane zemlje, izabranje Davidovo, Božja prisutnost u Hramu, pročišćujuće izgnanstvo i povratak »malog Ostatka«. Zakon, Proroci i Psalmi, od kojih je satkana liturgija izabranog naroda, dozivaju u pamet te božanske blagoslove i istodobno na njih odgovaraju blagoslovima hvale i zahvaljivanja.

1082 U crkvenoj se liturgiji božanski blagoslov u punini objavljuje i priopćuje: Otac je priznat i čašćen kao Izvor i Cilj svih blagoslova stvaranja i spasenja; u svojoj Riječi, utjelovljenoj, umrloj i uskrsloj za nas, on nas obasiplje svojim blagoslovima i po njoj u naša srca ulijeva Dar koji sadrži sve darove: Duha Svetoga.

2627 1083 Shvatljiva je stoga dvostruka dimenzija kršćanske liturgije: ona je odgovor vjere i ljubavi na »duhovne blagoslove« kojima nas Otac obdaruje. S jedne strane, Crkva, sjedinjena sa svojim Gospodinom i »u Duhu Svetomu«,[2] klanjanjem, hvalom i zahvaljivanjem blagoslivlje Oca za »njegov neizreciv dar« (*2 Kor* 9, 15). S druge strane, sve do
1360 potpunog dovršenja Božjeg nauma, Crkva ne prestaje prinositi Ocu »prinos njegovih vlastitih darova« moleći ga da na prinos, na nju samu, na vjernike i na sav svijet pošalje Duha Svetoga, da – po zajedništvu smrti i uskrsnuća Krista-Svećenika i snagom Duha – ti božanski blagoslovi donesu plodove života »na hvalu Slave njegove milosti« (*Ef* 1, 6).

II. Kristovo djelo u liturgiji

PROSLAVLJENI KRIST...

662 1084 Krist koji »sjedi s desne Ocu« i izlijeva Duha Svetoga u svoje tijelo koje je Crkva, sada djeluje po sakramentima koje je ustanovio za priopćivanje svoje milosti. Sakramenti su osjetilni znakovi (riječi i
1127 čini), dostupni našem sadašnjem ljudskom rodu. Milost koju označuju, sakramenti djelotvorno ostvaruju Kristovim djelovanjem i snagom Duha Svetoga.

---

[2] Usp. *Lk* 10, 21.

1085 U crkvenoj liturgiji Krist označuje i ostvaruje u prvom redu svoje vazmeno ostajstvo. Za svoga zemaljskog života Isus je svojim naučavanjem navješćivao i djelima predostvarivao svoje vazmeno otajstvo. Kad je došao njegov Čas,[3] on proživljuje jedinstveni povijesni događaj koji ne prolazi: Isus umire, biva pokopan, uskrsava od mrtvih i sjeda s desne Ocu »jednom zauvijek« (*Rim* 6, 10; *Heb* 7, 27; 9, 12). To je zbiljski događaj, koji se dogodio u našoj povijesti, ali i jedinstven: svi drugi povijesni događaji zbivaju se jedanput i prolaze, tonući u prošlost. Kristovo vazmeno otajstvo, naprotiv, ne može ostati samo u prošlosti, jer on je svojom smrću uništio smrt, i zato sve što Krist 519
jest, i sve što je učinio i pretrpio za sve ljude, ima udjela u božanskoj vječnosti te obuhvaća sva vremena i u njima se uprisutnjuje. Događaj 1165
križa i uskrsnuća *ostaje* i sve privlači k Životu.

...od dana apostolske Crkve...

1086 »Kao što je Krist poslan od Oca, tako je i on poslao apostole, 858
pune Duha Svetoga, ne samo da propovijedajući evanđelje svakom stvorenju, navješćuju da nas je Sin Božji smrću i uskrsnućem oslobodio od vlasti Sotonine i smrti te nas prenio u kraljevstvo Očevo, nego također da to naviještano djelo spasenja i izvršuju žrtvom i sakramentima, oko čega se kreće sav liturgijski život.«[4]

1087 Tako uskrsli Krist, dajući apostolima Duha Svetoga, predaje im svoju moć posvećivanja:[5] oni izvršuju Kristove sakramentalne znakove. Snagom istoga Duha Svetoga oni predaju tu moć svojim nasljednicima. To »apostolsko nasljedstvo«, koje je i sámo sakramentalno jer se 861
prenosi sakramentom reda, uređuje sav liturgijski život Crkve. 1536

...Prisutan je u zemaljskoj liturgiji...

1088 »Da izvrši tako veliko djelo« [podjeljivanje ili priopćivanje svoga djela spasenja] »Krist je u svojoj Crkvi uvijek prisutan, osobito 776
u liturgijskim činima. Prisutan je u misnoj žrtvi u isti mah u osobi 669
službenika – jer se ‘svećeničkom službom sada prinosi onaj koji je jednom na križu prikazao samoga sebe’ – i posebno pod euharistijskim 1373

[3] Usp. *Iv* 13, 1; 17, 1.

[4] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 6: AAS 56 (1964) 100.

[5] Usp. *Iv* 20, 21-23.

prilikama. Prisutan je svojom moći u sakramentima, pa kada tko krsti, sam Krist krsti. Prisutan je u svojoj riječi, jer on govori kad se u Crkvi čita Sveto pismo. Prisutan je napokon kad Crkva moli i pjeva, kako je sam obećao: ‘Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima’ (*Mt* 18, 20).«[6]

1089 »Zaista u tako velikom djelu, kojim se savršeno Bog proslavljuje
796 a ljudi posvećuju, Krist uvijek sebi pridružuje Crkvu, predragu svoju Zaručnicu, koja zaziva svoga Gospodina i po njemu iskazuje štovanje vječnom Ocu.«[7]

...Koja sudjeluje u nebeskoj liturgiji

1137-1139 1090 »U zemaljskoj liturgiji predokusom uzimamo udjela u nebeskoj liturgiji koja se slavi u svetom gradu Jeruzalemu, kamo kao putnici težimo, gdje Krist kao službenik svetišta i pravoga šatora sjedi zdesna Bogu; sa svom nebeskom vojskom pjevamo Gospodinu pjesan slave; štujući spomen svetih uzdamo se zadobiti neko mjesto u društvu s njima; iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista da se, kad se pojavi on, naš život, i mi zajedno s njime pojavimo u slavi.«[8]

III. Duh Sveti i Crkva u liturgiji

798 1091 U liturgiji je Duh Sveti odgojitelj vjere naroda Božjega, tvorac »Božjih remek-djela« koja su sakramenti Novoga saveza. Želja i djelo Duha u srcu Crkve jest da mi živimo životom Krista uskrsloga. Kad u nama Duh naiđe na odgovor vjere što ga sam potiče, ostvaruje se istinska suradnja. Po njoj liturgija postaje zajedničko djelo Duha Svetoga i Crkve.

1092 U sakramentalnom priopćivanju Kristova otajstva Duh Sveti
737 djeluje na isti način kao u drugim vremenima ekonomije spasenja: pripravlja Crkvu da susretne svoga Gospodina; vjeri zajednice doziva u pamet i objavljuje Krista; svojom preobrazbenom moći uprisutnjuje i posadašnjuje Kristovo otajstvo; i napokon, Duh zajedništva povezuje Crkvu s Kristovim životom i poslanjem.

---

[6] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100-101.

[7] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 101.

[8] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 8: AAS 56 (1964) 101; usp. ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 50: AAS 57 (1965) 55-57.

Duh Sveti pripravlja na prihvaćanje Krista

1093 U sakramentalnoj ekonomiji Duh Sveti ispunja slike *Staroga saveza*. Budući da je Kristova Crkva bila »čudesno pripravljana u povijesti izraelskog naroda i u Starom savezu«,[9] crkvena liturgija, kao sastavni i nezamjenjivi dio, čuva i prihvaća svojima elemente bogoštovlja Staroga zavjeta: 762

— u prvom redu čitanje Staroga zavjeta; 121

— moljenje psalama; 2585

— i, nadasve, vršenje spomena spasenjskih događaja i predskazujućih stvarnosti koje su se ispunile u Kristovu otajstvu (Obećanje i Savez, Izlazak i Pasha, Kraljevstvo i Hram, Izgnanstvo i Povratak). 1081

1094 Upravo tu sukladnost dvaju Zavjeta[10] podrazumijeva Gospodinova vazmena kateheza,[11] a za njom kateheza apostola i crkvenih otaca. Ta kateheza otkriva ono što je pod slovom Staroga zavjeta bilo skriveno: Kristovo otajstvo. Nazvana je »tipološkom« jer Kristovu novost objavljuje polazeći od »pralikova« (τύποις) koji su ga nagoviještali događajima, riječima i znamenjima prvog Saveza. Takvim ponovnim čitanjem u Duhu istine, polazeći od Krista, razotkriva se značenje pralikova.[12] Tako potop i Noina korablja, a isto tako oblak i prijelaz kroz Crveno more, predoznačuju spas po krštenju;[13] voda iz stijene slika je Kristovih duhovnih darova;[14] a mana u pustinji pralik euharistije, »pravoga kruha s neba« (*Iv* 6, 32). 128-130

1095 Zato Crkva, napose u došašću i korizmi te nadasve u vazmenoj noći, kroz »danas« svoje liturgije, iznova čita i proživljuje te velike događaje povijesti spasenja. Ali to traži također da kateheza pomogne vjernicima da se otvore tom »duhovnom« razumijevanju nauma spasenja, kako ga crkvena liturgija očituje i čini da živi. 281 117

[9] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 6.

[10] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 14-16: AAS 58 (1966) 824-825.

[11] Usp. *Lk* 24, 13-49.

[12] Usp. *2 Kor* 3, 14-16.

[13] Usp. *1 Pt* 3, 21.

[14] Usp. *1 Kor* 10, 1-6.

1096 *Židovska liturgija i kršćanska liturgija*. Bolje poznavanje vjere i vjerskog života židovskog naroda, kako se još danas u ispovijedanju izražavaju i žive, može pomoći da se bolje shvate neki vidovi kršćanskog bogoslužja. I Židovima je i kršćanima Sveto pismo bitan dio bogoslužja: za naviještanje riječi Božje, za odgovor na tu riječ, za molitvu hvale i zagovora za žive i mrtve, za obraćanje božanskom milosrđu. Služba riječi, u svojoj vlastitoj tvorbi, svoj izvor nalazi u
1174 židovskoj molitvi. Molitva časova i drugi tekstovi i liturgijski obrasci u njoj imaju
1352 svoje sličnosti, kao i sami oblici naših najčasnijih molitava, kakav je »Očenaš«. I euharistijske se molitve nadahnjuju uzorcima židovske predaje. Suodnos židovske i kršćanske liturgije, ali i različitost njihova sadržaja, osobito su vidljivi na velike
840 blagdane liturgijske godine, kao Vazam (Pasha). I kršćani i Židovi slave Pashu: Židovi povijesnu Pashu, upravljenu budućnosti, a kršćani Pashu ispunjenu smrću i uskrsnućem Kristovim, premda i dalje u iščekivanju konačnog dovršenja.

1097 U *liturgiji Novoga saveza* svaki je liturgijski čin, osobito slavlje euharistije i sakramenata, susret Krista i Crkve. Jedinstvo liturgijskoj zajednici dolazi od »zajedništva Duha Svetoga« koji okuplja djecu Božju u jednomu Kristovu Tijelu. Ona nadilazi ljudske, rasne, kulturne i društvene srodnosti.

1098 Zajednica se na susret sa svojim Gospodinom mora *pripraviti*, mora biti narod prikladno raspoložen.[15] Ta priprava srdaca zajedničko je djelo Duha Svetoga i zajednice, posebno njezinih službenika. Milost
1430 Duha Svetoga ide za tim da pobudi vjeru, obraćenje srca i prianjanje uz Očevu volju. Ta je priprava pretpostavka za prihvaćanje drugih milosti što će ih sámo slavlje ponuditi, i za plodove novog života kojim ono treba da naknadno urodi.

Duh Sveti doziva u pamet Kristovo otajstvo

1099 Duh i Crkva surađuju u objavljivanju Krista i njegova djela spasenja u liturgiji. Napose u euharistiji, a tako slično i u drugim
91 sakramentima, liturgija je *spomen-čin* otajstva spasenja. Duh Sveti je živo pamćenje Crkve.[16]

1134 1100 *Riječ Božja*. Duh Sveti doziva u pamet, u prvom redu liturgijskoj zajednici, smisao događaja spasenja oživljujući riječ Božju koja se naviješta da bude prihvaćena i življena:

---

[15] Usp. *Lk* 1, 17.

[16] Usp. *Iv* 14, 26.

> »Sveto pismo je od najveće važnosti u liturgijskom slavlju. Iz njega se uzimaju čitanja koja se tumače u homiliji; iz njega se pjevaju psalmi; njime su nadahnute i prožete molitve, zazivi i liturgijske pjesme; od njega dobivaju značenje čini i znakovi.«[17] 103; 131

1101 Čitačima i slušačima, prema raspoloživosti njihova srca, Duh Sveti daje duhovno razumijevanje Božje riječi. Po riječima, činima i 117 znakovima koji tvore potku slavlja, on vjernike i službenike stavlja u živu vezu s Kristom, Riječju i Slikom Očevom, da bi mogli u svoj život prenijeti smisao onoga što u slavlju slušaju, o čemu ramišljaju i što čine.

1102 »Spasonosnom se riječju [...] vjera u srcu vjernika hrani; vjerom se zajednica vjernika rađa i raste.«[18] Navještaj Božje riječi ne zaustavlja se na pouci: on pobuđuje *odgovor vjere,* kao pristanak 143 i preuzimanje obaveza u pogledu saveza između Boga i naroda. Duh Sveti daje i milost vjere, on vjeru utvrđuje i čini da u zajednici raste. Liturgijska je zajednica u prvom redu zajedništvo u vjeri.

1103 *Anamneza* – Ἀνάμνησις. Liturgijsko se slavlje uvijek odnosi 1362 na Božje spasenjske zahvate u povijesti. »Ekonomija objave ostvaruje se djelima i riječima, iznutra među sobom povezanima [...]. Riječi proglašuju djela, osvjetljujući otajstvo u njima sadržano.«[19] U službi riječi Duh Sveti »doziva u pamet« zajednici sve ono što je Krist za nas učinio. Već prema naravi liturgijskih čina i obrednih tradicija Crkava, pojedinačno slavlje, više ili manje razvijenom anamnezom, »vrši spomen« čudesnih Božjih djela. Duh Sveti, koji tako pobuđuje spomen Crkve, proizvodi dosljedno čin zahvale i hvale (*doksologija*).

Duh Sveti posadašnjuje Kristovo otajstvo

1104 Kršćanska liturgija ne doziva samo u pamet događaje kojima smo spašeni, nego ih posadašnjuje i uprisutnjuje. Kristovo se vazmeno otajstvo slavi, a ne ponavlja; slavlja se ponavljaju i u svakom od njih 1085 događa se izlijevanje Duha Svetoga koji posadašnjuje jedinstveno Otajstvo.

---

[17] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 24: AAS 56 (1964) 106-107.

[18] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4: AAS 58 (1966) 996.

[19] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.

1105 *Epikleza* – Ἐπίκλησις (»zazivanje na«) je zagovor kojim sve-
1153 ćenik moli Oca da pošalje Duha Posvetitelja da prinosi postanu tijelo i krv Kristova te vjernici, primajući ih, i sami postanu živi prinos Bogu.

1375 1106 Zajedno s anamnezom epikleza je u srcu svakog sakramentalnog slavlja, posebno euharistije:

> »Pitaš kako kruh postaje Tijelom Kristovim i vino [...] Krvlju Kristovom. Reći ću ti: Duh Sveti silazi i izvršava to što nadilazi svaku riječ i svaku misao. [...] Neka ti bude dosta znati da se to zbiva djelom Duha Svetoga, isto kao što je od Svete Djevice i po Duhu Svetom Gospodin, po sebi i u sebi, uzeo tijelo.«[20]

1107 Preobrazbena moć Duha Svetoga u liturgiji uskoruje dolazak
2816 Kraljevstva i dovršenje Otajstva spasenja. U iščekivanju i u nadi on nam stvarno daje unaprijed iskusiti puno zajedništvo Presvetoga Trojstva. Poslan od Oca koji uslišava epiklezu Crkve, Duh daje život onima koji ga primaju, i biva za njih, već odsada, »zalog« baštine.[21]

Zajedništvo Duha Svetoga

1108 Svrha je slanja Duha Svetoga u svakom liturgijskom činu da
788 budemo u zajedništvu s Kristom radi izgradnje njegova Tijela. Duh
1091 Sveti je kao sok Očeva Vinograda koji donosi plod u lozama.[22] U liturgiji se ostvaruje najtješnja suradnja Duha Svetoga i Crkve. On, Duh
775 zajedništva, ostaje u Crkvi neprolazno i zato je Crkva veliki sakrament božanskog zajedništva koji okuplja raspršenu Božju djecu. Plod Duha u liturgiji je zajedništvo sa Presvetim Trojstvom i, nerazdvojivo od toga, bratsko zajedništvo.[23]

1109 Epikleza je također molitva za puno ostvarenje zajedništva liturgijske zajednice s Kristovim otajstvom. »Milost Gospodina našega Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Duha Svetoga« (*2 Kor* 13, 13) moraju ostati uvijek s nama i donositi plodove i poslije euharistijskog slavlja. Crkva dakle moli Oca da pošalje Duha Svetoga kako bi život

---

[20] IVAN DAMAŠČANSKI, *Expositio fidei*, 86 [*De fide orthodoxa*, 4, 13]: PTS 12, 194-195 (PG 94, 1141. 1145).

[21] Usp. *Ef* 1, 14; *2 Kor* 1, 22.

[22] Usp. *Iv* 15, 1-17; *Gal* 5, 22.

[23] Usp. *1 Iv* 1, 3-7.

vjernika učinio živim prinosom Bogu po duhovnoj preobrazbi na Kristovu sliku, brigom za jedinstvo Crkve i udioništvom u njezinu poslanju po svjedočenju i služenju u ljubavi. 1368

Ukratko

1110 *U liturgiji Crkva blagoslivlja Boga Oca i klanja mu se kao izvoru svih blagoslova stvaranja i spasenja kojima nas je blagoslovio u Sinu da nam dadne Duha posinjenja.*

1111 *Kristovo je djelo u liturgiji sakramentalno, jer se u njemu njegovo otajstvo spasenja uprisutnjuje snagom Svetoga Duha; jer je njegovo Tijelo, koje je Crkva, poput sakramenta (znak i oruđe) u kojem Duh Sveti ostvaruje otajstvo spasenja; jer svojim liturgijskim činima putujuća Crkva već sudjeluje u nebeskoj liturgiji unaprijed je uživajući.*

1112 *Zadaća Duha Svetoga u bogoslužju Crkve jest pripraviti zajednicu za susret s Kristom; dozvati u pamet i objaviti Krista vjeri zajednice; svojom preobrazbenom moći uprisutniti i posadašnjiti Kristovo spasenjsko djelo i činiti da dar zajedništva u Crkvi donosi plod.*

Članak 2.

VAZMENO OTAJSTVO U SAKRAMENTIMA CRKVE

1113 Sav se liturgijski život Crkve kreće oko euharistijske žrtve i sakramenata.[24] U Crkvi ima sedam sakramenata: krst, potvrda ili krizma, euharistija, pokora, bolesničko pomazanje, sveti red, ženidba.[25] U ovom je članku riječ o onomu što je sedmerim sakramentima zajedničko s doktrinalnog gledišta; što im je zajedničko pod vidom slavlja bit će izloženo u II. poglavlju, a što je vlastito svakom pojedinačno bit će predmetom II. odsjeka. 1210

[24] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 6: AAS 56 (1964) 100.

[25] Usp. DRUGI LIONSKI KONCIL, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 860; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Armenis*: DS 1310; TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 1: DS 1601.

I. Kristovi sakramenti

1114 »Držeći se naučavanja Svetoga pisma, apostolskih predaja [...] i jednodušnog mišljenja Otaca«,[26] ispovijedamo da su »sakramenti Novoga zakona svi ustanovljeni od Gospodina našega Isusa Krista«.[27]

1115 Isusove riječi i djela za vrijeme njegova skrovitog života
512-560 i javnog djelovanja bili su već spasenjski. Predostvarivali su moć njegova vazmenog otajstva. Nagoviještali su i pripremali ono što će on dati Crkvi kad sve bude ispunjeno. Otajstva Kristova života osnov su onomu što Krist, sada, po službenicima Crkve, podjeljuje u sakramentima, jer je »ono što bijaše vidljivo u našem Gospodinu prešlo u njegova otajstva«.[28]

1504 1116 Kao »sile koje izlaze« iz uvijek živog i oživljujućeg Kristova
774 tijela,[29] i kao čini Duha Svetoga koji djeluje u njegovu tijelu, koje je Crkva, sakramenti su »Božja remek-djela« u novom i vječnom savezu.

II. Sakramenti Crkve

1117 Crkva je, po Duhu koji je upućuje »u svu istinu« (*Iv* 16, 13), malo-pomalo prepoznala to blago primljeno od Krista te, kao vjerna
120 upraviteljica Božjih otajstava, pobliže odredila njihovo »podjeljivanje«, kako je učinila i za kanon Svetih pisama i nauk vjere.[30] Tako je Crkva tijekom stoljeća bila u stanju raspoznati da među njezinim liturgijskim slavljima ima sedam takvih koja su, u pravom smislu riječi, sakramenti od Gospodina ustanovljeni.

1118 Sakramenti su u dvostrukom značenju sakramenti »Crkve«: »po njoj« su i »za nju«. Jesu »po Crkvi« time što je ona sakrament djelovanja Krista koji u njoj djeluje zahvaljujući slanju Duha Svetoga;
1396 a jesu »za Crkvu« jer upravo »sakramenti čine Crkvu«,[31] ukoliko,

---

26 TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Decretum de sacramentis*, Proslov: DS 1600.

27 TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 1: DS 1601.

28 LAV VELIKI, *Sermo* 74, 2: CCL 138A, 457 (PL 54, 398).

29 Usp. *Lk* 5, 17; 6, 19; 8, 46.

30 Usp. *Mt* 13, 52; *1 Kor* 4, 1.

31 AUGUSTIN, *De civitate Dei*, 22, 17: CSEL 402, 625 (PL 41, 779); Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 64, a. 2, ad 3: Ed. Leon. 12, 43.

osobito u euharistiji, ljudima objavljuju i priopćuju otajstvo zajedništva Boga-Ljubavi, Jednoga u trima osobama.

1119 Budući da s Kristom-Glavom čini »tako reći jedinstvenu otajstvenu osobu«,[32] Crkva u sakramentima djeluje kao »svećenička organski uređena zajednica«:[33] po krstu i potvrdi svećenički narod biva osposobljen slaviti liturgiju; s druge strane, neki vjernici, »zaodjenuti svetim redom, u Kristovo se ime postavljaju da Crkvu hrane Božjom riječju i milošću«.[34] 792

1120 Služba svetoga reda ili *ministerijalno* svećeništvo[35] u službi je krsnom svećeništvu. Ono jamči da, u sakramentima, upravo Krist djeluje po Duhu Svetomu za Crkvu. Spasenjsko poslanje od Oca povjereno utjelovljenom Sinu, predano je apostolima i po njima njihovim nasljednicima: oni primaju Duha Isusova da djeluju u njegovo ime i u njegovoj osobi.[36] Služba svetoga reda je, dakle, sakramentalna veza koja povezuje liturgijski čin s onim što su rekli i učinili apostoli i, po njima, s onim što je rekao i izvršio Krist, izvor i temelj sakramenata. 1547

1121 Tri sakramenta: krst, potvrda i sveti red, osim milosti, podjeljuju
sakramentalni *biljeg* ili »pečat« po kojemu kršćanin sudjeluje u Kristovu 1272, 1304
svećeništvu i pripada Crkvi prema različitim stanjima i službama. To 1582
je suobličenje s Kristom i s Crkvom, ostvareno po Duhu, neizbrisivo;[37] u kršćaninu ostaje zauvijek kao pozitivno raspoloženje za milost, kao obećanje i jamstvo božanske zaštite i kao poziv na bogoštovlje i služenje Crkvi. Ti se sakramenti stoga ne mogu ponoviti.

III. Sakramenti vjere

1122 Krist je poslao apostole da »u njegovo ime propovijedaju obraćenje i otpuštenje grijeha po svim narodima« (*Lk* 24, 47). »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina

---

32 PIO XII., Enc. *Mystici Corporis*: AAS 35 (1943) 226.
33 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
34 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
35 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
36 Usp. *Iv* 20, 21-23; *Lk* 24, 47; *Mt* 28, 18-20.
37 TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 9: DS 1609.

849 i Duha Svetoga« (*Mt* 28, 19). Poslanje krštavanja, dakle sakramentalno poslanje, uključeno je u poslanju naviještanja evanđelja, jer se sakra-
1236 ment pripravlja *riječju Božjom* i vjerom koja je pristajanje uz tu riječ:

> »Božji se narod prvotno sabire riječju Boga živoga. [...] Propovijedanje riječi potrebno je za samu službu sakramenata jer se radi o sakramentima vjere, koja se iz riječi rađa i njome hrani.«[38]

1123 »Svrha je sakramenata posvećivanje ljudi, izgrađivanje Tijela Kristova i iskazivanje štovanja Bogu; a kao znakovi služe i za pouča-
1154 vanje. Vjeru ne samo da pretpostavljaju, nego je riječima i stvarima hrane, jačaju i izražavaju; zato se i zovu sakramentima *vjere*.«[39]

166 1124 Vjera Crkve prethodi vjeri vjernika, koji je pozvan da uz nju prione. Kad Crkva slavi sakramente, ispovijeda od apostola primljenu
1327 vjeru. Odatle stara izreka: »*Lex orandi, lex credendi* – Zakon moljenja jest zakon vjerovanja« (ili: *»Legem credendi lex statuat supplicandi – Neka pravilo moljenja odredi pravilo vjerovanja«*, prema Prosperu Akvitanskom [peto stoljeće]).[40] Zakon molitve zakon je vjere, Crkva
78 vjeruje onako kako moli. Liturgija je sastavni dio svete i žive predaje.[41]

1125 Zato se nijedan sakramentalni obred ne može mijenjati ni
1205 podešavati po volji službenika ili zajednice. Čak ni vrhovna crkvena vlast ne može mijenjati liturgiju po svojoj volji, nego samo u poslušnosti vjere i u religioznom poštovanju otajstva liturgije.

1126 Osim toga, budući da sakramenti izražavaju i razvijaju zajedništvo vjere u Crkvi, *lex orandi – zakon molitve* jedan je od bitnih
815 kriterija dijaloga oko ponovne uspostave jedinstva kršćana.[42]

---

[38] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4: AAS 58 (1966) 995-996.

[39] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 59: AAS 56 (1964) 116.

[40] *Indiculus*, c. 8: DS 246 (PL 51, 209).

[41] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[42] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 2: AAS 57 (1965) 91-92; *Isto mj.*, 15: AAS 57 (1965) 101-102.

IV. Sakramenti spasenja

1127 Ako se dostojno slave u vjeri, sakramenti podjeljuju milost koju označuju.[43] Oni su *učinkoviti* jer u njima djeluje sam Krist: on krsti, 1084
on u sakramentima djeluje da udijeli milost koju sakrament označuje. Otac uvijek uslišava molitvu Crkve svoga Sina koja, u epiklezi svakog sakramenta, izražava vjeru u moć Duha. Kao što vatra preobražava sve 1105
što dotakne, tako Duh Sveti preobražava u božanski život ono što je 696
podložno njegovoj moći.

1128 To je smisao tvrdnje Crkve:[44] sakramenti djeluju *ex opere oprato* (doslovno: »samim time što je čin izvršen«), tj. snagom Kristova djela spasenja izvršenog jednom zauvijek. Iz toga proizlazi da »sakrament [...] nije ostvaren pravednošću čovjeka koji ga podjeljuje ili prima, nego Božjom moći«.[45] Kad se koji sakrament slavi u skladu s nakanom 1584
Crkve, u njemu i po njemu djeluje moć Krista i njegova Duha, neovisno o osobnoj svetosti službenika. Ipak, plodovi sakramenata ovise i o raspoloženju onoga koji ih prima.

1129 Crkva tvrdi da su sakramenti Novoga saveza vjernicima *nužni* 1257
za spasenje.[46] »Sakramentalna milost« jest milost Duha Svetoga 2003
darovana od Krista i vlastita svakom sakramentu. One koji ih primaju Duh ozdravlja i preobražava suobličujući ih Sinu Božjemu. Plod je sakramentalnog života to da Duh posinaštva pobožanstvenjuje[47] 460
vjernike, životno ih sjedinjujući s jedinim Sinom, Spasiteljem.

V. Sakramenti vječnoga života

1130 Crkva slavi otajstvo svoga Gospodina »dok on ne dođe« i dok Bog ne bude »sve u svemu« (*1 Kor* 11, 26; 15, 28). Od apostolskih vremena liturgija teži k svome cilju uzdasima Duha u Crkvi: 2817
»*Marana tha!*« (*1 Kor* 16, 22). Liturgija se tako pridružuje Isusovoj

[43] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 5: DS 1605; *Isto mj*., kan. 6: DS 1606.

[44] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 8: DS 1608.

[45] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 68, a. 8, c.: Ed. Leon. 12, 100.

[46] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 4. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 8: DS 1604.

[47] Usp. *2 Pt* 1, 4.

želji: »Svom sam dušom čeznuo ovu pashu blagovati s vama [...] dok
se ona ne završi u kraljevstvu Božjem« (*Lk* 22, 15-16). U Kristovim
sakramentima Crkva već prima zalog svoje baštine, već ima udjela
950 u vječnom životu, »iščekujući blaženu nadu i pojavak slave velikoga
Boga i Spasitelja našega Isusa Krista« (*Tit* 2, 13). »I Duh i Zaručnica
govore: ‘Dođi!’ [...] Dođi, Gospodine Isuse!« (*Otk* 22, 17.20).

> Sveti Toma ovako sažima različite dimenzije sakramentalnog znaka: »Sakrament je znak koji obnavlja spomen onoga što je prošlo, tj. muke Kristove; koji pokazuje ono što se događa u nama po muci Kristovoj, tj. milost; koji proriče, pretkazuje buduću slavu.«[48]

Ukratko

1131 *Sakramenti su djelotvorni znakovi milosti, ustanovljeni od Krista i povjereni Crkvi, po kojima nam se podjeljuje božanski život. Vidljivi obredi kojima se sakramenti slave označuju i ostvaruju milosti vlastite svakomu od njih. Sakramenti donose plod u onih koji ih primaju s potrebnim raspoloženjem.*

1132 *Crkva slavi sakramente kao svećenička zajednica izgrađivana krsnim svećeništvom i svećeništvom zaređenih službenika.*

1133 *Duh Sveti pripravlja za sakramente Božjom riječju i vjerom koja prihvaća riječ u dobro raspoloženim srcima. Tako sakramenti učvršćuju i izražavaju vjeru.*

1134 *Plod je sakramentalnog života u isti mah osoban i eklezijalan. U svakog vjernika podupire život za Boga u Kristu Isusu; a za Crkvu znači rast u ljubavi i u njezinu poslanju svjedočenja.*

---

[48] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 60, a. 3, c.: Ed. Leon. 12, 6.

DRUGO POGLAVLJE

SAKRAMENTALNO SLAVLJE VAZMENOGA OTAJSTVA

1135 Kateheza liturgije uključuje prije svega shvaćanje sakramentalne ekonomije (*prvo poglavlje*). U tom se svjetlu otkriva novost njezina *slavljenja*. U ovom će poglavlju dakle biti govora o slavlju sakramenata Crkve. Iz različitih liturgijskih predaja iznijet će se ono što je zajedničko slavlju sedam sakramenata; što je pak vlastito svakome od njih bit će izloženo nakon toga. Ova temeljna kateheza sakramentalnih slavlja odgovorit će na poglavita pitanja što ih vjernici sebi postavljaju:

— tko slavi?
— kako slaviti?
— kada slaviti?
— gdje slaviti?

Članak 1.

SLAVITI BOGOSLUŽJE CRKVE

I. Tko slavi?

1136 Liturgija je »djelo« »*čitavog Krista*«. Oni koji je ovdje slave, 795
onkraj znakova, već su u nebeskoj liturgiji, gdje je slavlje potpuno 1090
zajedništvo i svečanost.

SLAVITELJI NEBESKOGA BOGOSLUŽJA 2642

1137 Otkrivenje sv. Ivana, koje se čita u crkvenom bogoslužju, objavljuje nam ponajprije da prijestolje stajaše na nebu, i na prijestolju onoga koji sjedi:[1] »Gospoda« (*Iz* 6, 1).[2] Zatim Jaganjac koji »stoji kao

[1] Usp. *Otk* 4, 2.
[2] Usp. *Ez* 1, 26-28.

662 zaklan« (*Otk* 5, 6):[3] Krist raspeti i uskrsnuli, jedini Veliki svećenik pravoga svetišta,[4] onaj isti »koji prinosi i biva prinesen, koji dariva i biva darovan«.[5] Konačno, »rijeka vode žive« koja izvire »od prijestolja Božjeg i Jaganjčeva« (*Otk* 22, 1), što je jedan od najljepših simbola Duha Svetoga.[6]

1138 »Uglavljeni« u Kristu, u službi hvale Boga i u ispunjanju
335 njegova nauma sudjeluju: nebeske sile,[7] cijelo stvorenje (četiri bića), sluge Starog i Novog saveza (dvadeset i četiri starješine), novi Božji narod (sto četrdeset i četiri tisuće),[8] osobito mučenici – »duše zaklanih
1370 zbog riječi Božje« (*Otk* 6, 9) i presveta Bogorodica (Žena;[9] Zaručnica Jaganjčeva[10]), konačno, »veliko mnoštvo, što ga nitko ne mogaše izbrojiti, iz svakoga naroda, plemena, puka i jezika« (*Otk* 7, 9).

1139 U toj nam vječnoj liturgiji Duh i Crkva omogućuju sudjelovati kad u sakramentima slavimo otajstvo spasenja.

Slavitelji sakramentalnoga bogoslužja

752, 1348 1140 Slavi ga čitava *zajednica,* Tijelo Kristovo sjedinjeno sa svojom Glavom. »Liturgijski čini nisu privatni čini, nego slavlje Crkve koja je ‘otajstvo jedinstva’ – sveti puk pod biskupima okupljen i uređen. Stoga ti čini pripadaju čitavom Tijelu Crkve koje oni očituju i uključuju; ali pojedine udove dosežu na različit način, prema raznolikosti staleža,
1372 službi i djelatnog učešća.«[11] Stoga »kad god obredi prema vlastitoj naravi traže zajedničko slavlje, sa sudjelovanjem i djelatnim učešćem vjernika, neka se naglasi da mu valja dati prednost, koliko je moguće, pred pojedinačnim i tako reći privatnim«.[12]

---

3 Usp. *Iv* 1, 29.

4 Usp. *Heb* 4, 14-15; 10, 19-21; itd.

5 *Bizantska liturgija. Anafora Ivana Zlatoustog*: F. E. Brightman, *Liturgies Eastern and Western* (Oxford 1896) str. 378 (PG 63, 913).

6 Usp. *Iv* 4, 10-14; *Otk* 21, 6.

7 Usp. *Otk* 4-5; *Iz* 6, 2-3.

8 Usp. *Otk* 7, 1-8; 14, 1.

9 Usp. *Otk* 12.

10 Usp. *Otk* 21, 9.

11 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 26: AAS 56 (1964) 107.

12 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 27: AAS 56 (1964) 107.

1141 Zajednica koja slavi zajednica je krštenih koji su po »novom rođenju i pomazanju Duha Svetoga posvećeni za duhovni dom i sveto svećenstvo, da svim djelima kršćanskoga čovjeka prinose žrtve duhovne«.[13] To »opće svećeništvo« jest svećeništvo Krista, jedinog Svećenika, u kojemu imaju udjela svi njegovi udovi:[14] 1120

> »Majka Crkva živo želi da se u bogoslužnom slavlju svi vjernici privedu k onom punom, svjesnom i djelatnom učešću koje traži sama narav liturgije i na koje kršćanski narod – jer je ‘rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni’ (*1 Pt* 2, 9)[15] – snagom krštenja ima pravo i dužnost.«[16] 1268

1142 Ali udovi »nemaju svi iste službe« (*Rim* 12, 4). Neki su od Boga, u Crkvi i od Crkve, pozvani na posebno služenje zajednici. Ti su službenici odabrani i posvećeni sakramentom reda, po kojem ih Duh Sveti osposobljuje da djeluju u osobi Krista-Glave služeći svim udovima Crkve.[17] Zaređeni službenik je »slika« Krista Svećenika. 1549
Budući da se sakrament Crkve potpuno očituje u euharistiji, služba se biskupa i, u zajedništvu s njim, služba prezbiterâ i đakonâ, očituje 1561
nadasve u predsjedanju euharistiji.

1143 Za izvršavanje ulogâ općeg svećeništva vjernika postoje i druge *posebne službe*, koje nisu posvećene sakramentom reda, a 903
njihovo vršenje im određuju biskupi prema liturgijskim predajama i pastoralnim potrebama. Tako »pravu liturgijsku službu vrše ministranti, čitači, tumači i članovi pjevačkog zbora«.[18] 1672

1144 Na taj način, u slavlju sakramenata, cijela je zajednica »liturg« [»služiteljica«], svatko prema svojoj zadaći, ali u »jedinstvu Duha« koji djeluje u svima. »U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vršeći svoju službu čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima.«[19]

---

13 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

14 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14; *Isto mj*., 34: AAS 57 (1965) 40; ISTI, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 991-992.

15 Usp. *1 Pt* 2, 4-5.

16 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 14: AAS 56 (1964) 104.

17 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992; *Isto mj.,* 15: AAS 58 (1966) 1014.

18 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 29: AAS 56 (1964) 107.

19 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 28: AAS 56 (1964) 107.

II. Kako slaviti?

1333-1340 Znakovi i simboli

1145 Sakramentalno slavlje protkano je znakovima i simbolima.
53 Prema božanskoj pedagogiji spasenja, njihovo značenje ima korijen u djelu stvaranja i u ljudskoj kulturi, naznačeno je u događajima Starog saveza, a potpuno objavljeno u osobi i djelu Kristovu.

1146 *Znakovi iz svijeta ljudi.* U ljudskom životu znakovi i simboli zauzimaju važno mjesto. Čovjek, budući da je istodobno tjelesno i
362, 2702 duhovno biće, duhovne stvarnosti izražava i shvaća pomoću tvarnih znakova i simbola. Ukoliko je društveno biće, čovjeku su znakovi i
1879 simboli potrebni za komunikaciju s drugima pomoću jezika, gesta i radnji. To isto biva u njegovu odnosu s Bogom.

299 1147 Bog govori čovjeku preko vidljivoga stvorenja. Tvarni se svijet predstavlja čovjekovu razumu da bi u njemu otkrivao tragove svoga Stvoritelja.[20] Svjetlo i noć, vjetar i oganj, voda i zemlja, drvo i plodovi govore o Bogu te istodobno simbolički naznačuju njegovu veličinu i blizinu.

1148 Te osjetilne stvarnosti, kao stvorenja, mogu biti mjesto po kojemu se očituje Božje djelo posvećenja ljudi, i djelo ljudskog bogoštovlja. Isto se događa sa znakovima i simbolima društvenog života ljudi: prati i pomazati, lomiti kruh i s nekim podijeliti čašu može izražavati posvećujuću prisutnost Božju i čovjekovu zahvalnost prema njegovu Stvoritelju.

843 1149 Velike religije čovječanstva često vrlo dojmljivo svjedoče taj kozmički i simbolički smisao vjerskih obreda. Liturgija Crkve pretpostavlja, upotpunjuje i posvećuje elemente stvorenja i ljudske kulture dajući im dostojanstvo znakova milosti, novog stvaranja u Isusu Kristu.

1334 1150 *Znakovi Saveza.* Izabrani narod prima od Boga određene znakove i simbole koji obilježuju njegov liturgijski život: nisu to više samo slavlja kozmičkih ciklusa i društvenih čina, nego znakovi Saveza,

---

[20] Usp. *Mudr* 13, 1; *Rim* 1, 19-20; *Dj* 14, 17.

simboli veličanstvenih djela Božjih za narod. Među tim liturgijskim znakovima Starog saveza mogu se spomenuti: obrezanje, pomazanje, posvećenje kraljeva i svećenika, polaganje ruku, žrtve i nadasve Pasha. U tim znakovima Crkva prepoznaje pralikove sakramenata Novog saveza.

1151 *Znakovi preuzeti od Krista.* Gospodin Isus u svome se 1335
pro povijedanju često služi znakovima stvorenja da bi objavio otajstva Božjeg kraljevstva.[21] Ozdravlja bolesne ili naglašava svoje propovijedanje služeći se tvarnim znakovima i simboličkim gestama.[22] Daje novo značenje događajima i znakovima Staroga saveza, posebno Izlasku i Pashi,[23] jer je on sâm smisao svih tih znakova.

1152 *Sakramentalni znakovi.* Nakon Pedesetnice, Duh Sveti vrši posvećenje kroz sakramentalne znakove Crkve. Sakramenti Crkve ne dokidaju, nego pročišćuju i upotpunjuju sve bogatstvo znakova i simbola svijeta i društvenog života. Povrh toga ispunjaju pralikove i slike Starog saveza, označuju i uprisutnjuju po Kristu izvršeno spasenje, nagovješćuju i anticipiraju nebesku slavu.

Riječi i čini

1153 Svako sakramentalno slavlje susret je sinova Božjih s njihovim Ocem, u Kristu i u Duhu Svetom, a taj se susret zbiva kao dijalog,
pomoću čina i riječi. Iako su simbolički čini već sami po sebi govor, 53
ipak je nužno da te čine prati i oživljuje riječ Božja i odgovor vjere, da bi sjeme Kraljevstva u dobroj zemlji donijelo ploda. Liturgijski čini znače ono što Božja riječ izražava: Božju inicijativu kao čisti dar i ujedno odgovor vjere naroda.

1154 *Liturgija riječi* sastavni je dio sakramentalnih slavlja. Da bi 1100
hranili vjeru vjernika, znakovi Božje riječi moraju biti vrednovani: knjiga
Riječi (lekcionar ili evanđelistar), njezino čašćenje (procesija, tamjan, 103
svijeće), mjesto naviještanja (ambon), njezino glasno i razumljivo naviještanje, homilija službenikova kojom se produžuje navještaj, odgovori zajednice (poklici, pripjevni psalmi, litanije, ispovijest vjere).

[21] Usp. *Lk* 8, 10.

[22] Usp. *Iv* 9, 6; *Mk* 7, 33-35; 8, 22-25.

[23] Usp. *Lk* 9, 31; 22, 7-20.

1155 Liturgijske riječi i čini neodjeljivi su kao znakovi i pouka; oni su
1127 također neodjeljivi jedni od drugih ukoliko ostvaruju ono što označuju. Duh Sveti udjeljuje ne samo shvaćanje Božje riječi pobuđujući nam vjeru, već po sakramentima također ostvaruje »veličanstvena djela« Božja, koja riječ naviješta: on uprisutnjuje i priopćuje djelo Očevo ostvareno u ljubljenomu Sinu.

Pjevanje i glazba

1156 »Glazbena je baština opće Crkve blago neprocjenjive vrijednosti jer se između ostalih izraza umjetnosti ističe posebno time što sveto pjevanje, združeno s riječima, tvori nužan i sastavni dio svečane liturgije.«[24] Skladba i pjevanje nadahnutih psalama, često popraćeno glazbalima, bili su već u Starom savezu usko povezani s liturgijskim slavljima. Crkva nastavlja i razvija tu tradiciju: »Razgovarajte među sobom psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama! Pjevajte i slavite Gospodina u svom srcu« (*Ef* 5, 19).[25] »Tko pjeva, dvostruko moli.«[26]

1157 Pjevanje i glazba vrše ulogu znaka to izrazitije što su uže povezani s liturgijskim činima, prema trima glavnim kriterijima:[27] izražajna
2502 ljepota molitve, jednodušno sudjelovanje zajednice u predviđenim trenucima i svečanost samoga slavlja. Na taj način sudjeluju u svrsi liturgijskih riječi i čina: proslavi Boga i posvećenju vjernika.[28]

> »Koliko sam plakao slušajući tvoje himne i tvoje pjesme, snažno dirnut slatkim glasovima kojima je odjekivala tvoja crkva! Ti su glasovi ulazili u moje uši, u srce se moje točila istina i odande rasplamsavao osjećaj pobožnosti. Suze su mi tekle, a meni je uz njih bilo lijepo.«[29]

1158 Usklađenost znakova (pjevanje, glazba, riječi, čini) ovdje je to
1201 značajnija i plodnija što se više izražava u *kulturnom bogatstvu* vlastitu
1674 Božjem narodu koji slavi.[30] Stoga »neka se brižljivo njeguje pučko vjersko pjevanje da glasovi vjernika mogu odzvanjati«, prema propisima

---

[24] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

[25] Usp. *Kol* 3, 16-17.

[26] Usp. AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 72, 1: CCL 39, 986 (PL 36, 914).

[27] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

[28] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

[29] AUGUSTIN, *Confessiones*, 9, 6, 14: CCL 27, 141 (PL 32, 769-770).

[30] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 119: AAS 56 (1964) 129-130.

Crkve, »u pobožnim i svetim vježbama, i u samim liturgijskim činima«.[31] Ipak neka »riječi određene za sveto pjevanje budu u skladu s katoličkim naukom i neka se najradije uzimaju iz Svetog pisma i liturgijskih vrela«.[32]

SVETE SLIKE

476-447
2129-2132

1159 Sveta slika, liturgijska ikona, predstavlja u prvom redu *Krista*. Ona ne može predstavljati Boga nevidljivog i nedokučivoga; no, Utjelovljenje Sina Božjega uspostavilo je novu »ekonomiju« slika:

> »Budući da nema tijela ni obličja, Bog nekoć ni u kom slučaju nije mogao biti prikazan slikom. Ali sada kad se očitovao u tijelu i kad je živio s ljudima, ja mogu stvoriti sliku onoga što sam vidio od Boga [...] U otkrivenom licu, mi promatramo Gospodnju slavu.«[33]

1160 Kršćanska ikonografija slikom ističe evanđeosku poruku što je Sveto pismo prenosi riječju. Slika i riječ razjašnjuju jedna drugu:

> »Ukratko, namjeravamo brižljivo čuvati netaknute sve predaje Crkve, bilo pisane bilo usmene. Jedna od njih odnosi se na slikarsko predstavljanje slika, s tim da se slaže sa slovom evanđeoske poruke, eda bi služilo potvrdi istinitom a ne prividnom utjelovljenju Riječi Božje, što je toliko korisno i dobro, jer stvari koje pokazuju jedna drugu, nesumnjivo imaju i zajedničko značenje.«[34]

1161 Svi se znakovi liturgijskog slavlja odnose na Krista: to vrijedi također za slike Svete Bogorodice i svetih, jer naznačuju Krista koji je u njima proslavljen. One pokazuju »oblak svjedokâ« (*Heb* 12, 1) koji nastavljaju sudjelovati u spašavanju svijeta; njima smo posebno u slavlju sakramenata i mi pridruženi. Preko svetačkih slika našoj se vjeri objavljuje čovjek, stvoren »na sliku Božju« i preobražen »na njegovu sličnost«,[35] a tako i anđeli, koji su također »uglavljeni« u Kristu:

> »Slijedeći [...] božanski nadahnuti nauk naših svetih otaca i tradiciju katoličke Crkve – priznajemo, naime, da Duh Sveti prebiva u njoj – mi definiramo sa svom sigurnošću i istinitošću da, poput predstavljanja dragocjenog i životvornog križa, tako i časne i svete slike, bilo da su naslikane u mozaiku ili u kojem drugom prikladnom materijalu, trebaju

---

[31] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 118: AAS 56 (1964) 129.

[32] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 121: AAS 56 (1964) 130.

[33] IVAN DAMAŠČANSKI, *De sacris imaginibus oratio*, 1, 16: PTS 17, 89 et 92 (PG 94, 1245 i 1248).

[34] DRUGI NICEJSKI KONCIL (god. 787.), Terminus: COD str. 135.

[35] Usp. *Rim* 8, 29; 1 *Iv* 3, 2.

biti izložene u svetim Božjim crkvama, na svetom namještaju, na svetom crkvenom ruhu, na zidovima i na drvu, u kućama i na putovima; bilo da je riječ o slici Gospodina Boga i spasitelja našega Isusa Krista, ili slici bezgrešne Gospe naše, svete Majke Božje, svetih anđela, svih svetih i pravednih.«[36]

2502 1162 »Ljepota i izgled slika poticaj su za moju molitvu. To je blagdan za moje oči, kao što pogled na prirodu potiče moj duh da dadem slavu Bogu.«[37] Promatranje svetačkih slika, povezano s razmatranjem Božje riječi i pjevanjem liturgijskih himana, ulazi u sklad znakova slavlja tako da se otajstvo koje slavimo utisne u sjećanje srca i potom se očituje u novosti života vjernika.

III. Kada slaviti?

Liturgijsko vrijeme

1163 »Sveta Majka Crkva smatra svojom zadaćom da u određene dane kroz godinu spasonosno djelo svoga Božanskog Zaručnika slavi svetim spominjanjem. Svake sedmice, u dan što ga je nazvala Gospodnjim, slavi spomen Gospodnjeg uskrsnuća, koje uz to, zajedno s njegovom blaženom mukom, svetkuje i jednom godišnje najvećim
512 blagdanom Vazma. Tijekom godine pak Crkva razvija čitavo Kristovo otajstvo [...] Slaveći tako otajstva otkupljenja, otvara vjernicima bogatstvo kreposti i zasluga svojega Gospodina te se otajstva na neki način u svako doba uprisutnjuju, kako bi vjernici mogli s njima doći u dodir i napuniti se milošću spasenja.«[38]

1164 Još od Mojsijeva zakona, Božji narod je počevši od Pashe znao za blagdane u određene dane, da bi obnovio spomen na veličanstvena djela Boga Spasitelja, da bi mu zahvalio, da bi spomen na njih ovjekovječio i nova pokoljenja poučio da s njima usklade ponašanje života. U vremenu Crkve, koje teče od Kristove Pashe, jednom zauvijek već ostvarene, do njezina dovršenja u Božjem kraljevstvu, liturgija koja se slavi u određene dane sva je prožeta novìnom Kristova otajstva.

---

[36] DRUGI NICEJSKI KONCIL, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 600.

[37] IVAN DAMAŠČANSKI, *De sacris imaginibus oratio* 1, 47: PTS 17, 151 (PG 94, 1268).

[38] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 102: AAS 56 (1964) 125.

1165 Kada Crkva slavi Kristovo otajstvo, jedna riječ daje biljeg njezinoj molitvi: *»Danas!«,* kao odjek molitve što je Crkvu naučio njezin Gospodin[39] i odjek poziva Duha Svetoga.[40] Taj »danas« živoga Boga, u koji je čovjek pozvan da uniđe, jest »čas« Isusove Pashe, koja proniče svu povijest i njezin je stožer. 2659, 2836 1085

> »Život se spustio na sva bića i svi su ispunjeni velikom svjetlošću; Istok istokâ obuzeo je svemir, i Onaj koji bijaše ‘prije zvijezde jutarnje’ [Danice] i prije zvijezdâ, besmrtan i neizmjeran, veliki Krist, sjaji nad svim bićima jače od sunca. Stoga, za nas koji vjerujemo u njega, sviće dan svjetla, dugi, vječni, koji se više ne gasi: mistična Pasha.«[41]

Dan Gospodnji 2174-2188

1166 »Crkva svetkuje vazmeno otajstvo svakog osmog dana, koji se s pravom naziva danom Gospodnjim ili nedjeljom. To biva prema apostolskoj predaji koja potječe od samog dana uskrsnuća Kristova.«[42] 1343
Dan Kristova uskrsnuća u isti je mah »prvi dan tjedna«, spomen-čin prvog dana stvaranja, i »osmi dan« u koji Krist, poslije »počinka« velike subote, započinje dan »što ga učini Gospodin«, »dan koji ne pozna zalaza«.[43] Središte mu je »Gospodnja večera«, jer se na njoj cijela zajednica susreće s uskrslim Gospodinom koji je poziva na svoju gozbu:[44]

> »Dan Gospodnji, dan Uskrsnuća, dan kršćanâ, naš je dan. Nazvan je dan Gospodnji upravo zbog ovoga: jer je taj dan Gospodin slavodobitan uzišao k Ocu. Pogani ga nazivaju dan sunca: pa, i mi ga rado nazivamo tim imenom: danas je, naime, sinulo svjetlo svijeta, danas se pojavilo sunce pravde čije nam zrake donose spasenje.«[45]

1167 Nedjelja je u pravom smislu dan liturgijske zajednice, dan u koji se vjernici sastaju »da slušaju Božju riječ i da sudjelujući u euharistiji vrše spomen-čin muke, uskrsnuća i proslave Gospodina Isusa te zahvale Bogu koji ih je ‘uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih nanovo rodio za živu nadu’«.[46]

---

39 Usp. *Mt* 6,11.

40 Usp. *Heb* 3, 7-4, 11; *Ps* 95, 8.

41 PSEUDO-HIPOLIT RIMSKI, *In sanctum Pascha*, 1, 1-2: Studia patristica mediolanensia 15, 230-232 (PG 59, 755).

42 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

43 Usp. *Bizantski obred. Matutin na dan Vazma, Oda 9, tropar*: Πεντεκοστῦριον, (Rim 1884) str. 11.

44 Usp. *Iv* 21, 12; *Lk* 24, 30.

45 JERONIM, *In die Dominica Paschae homilia*: CCL 78, 550 (PL 30, 218-219).

46 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

»O Kriste, kad promatramo čudesa koja su ostvarena u ovaj nedjeljni dan tvoga svetog uskrsnuća, govorimo: Blagoslovljen nedjeljni dan, jer je u njemu počelo stvaranje, [...] spasenje svijeta, [...] obnova ljudskog roda [...]. U njem su se nebo i zemlja obradovali i svemir se ispunio svjetlom. Blagoslovljen Gospodnji dan, jer su u njemu otvorena vrata raja da Adam i svi koji bijahu iz njeg udaljeni mognu bez straha ući.«[47]

Liturgijska godina

1168 Polazeći od vazmenog trodnevlja kao od svog izvora svjetla,
2698 novo uskrsno vrijeme svojim sjajem prožima svu liturgijsku godinu. Postupno, s jedne i druge strane tog izvora, liturgija preobražava godinu. To je stvarno »godina milosti Gospodnje«.[48] Ekonomija spasenja je na djelu u okviru vremena, ali otkada je u Vazmu Isusovu i u izlijevanju Duha Svetoga ispunjena, dovršenje je povijesti anticipirano »predokusom«, Kraljevstvo Božje ulazi u naše vrijeme.

1169 Zato *Vazam* nije jednostavno jedan blagdan među ostalima: to je »Blagdan nad blagdanima«, »Svetkovina nad svetkovinama«, kao što je euharistija Sakrament nad sakramentima (Veliki sakrament). Sveti
1330 Atanazije naziva ga »Velikom nedjeljom«,[49] kao što se Sveti tjedan na
560 Istoku naziva Veliki tjedan. Otajstvo uskrsnuća, kojim je Krist uništio smrt, svojom moćnom snagom prožima naše staro vrijeme, dok mu sve ne bude podloženo.

1170 Na Nicejskom saboru (godine 325.) sve su se Crkve složile da se kršćanski Vazam slavi u nedjelju koja slijedi nakon uštapa (14. Nisan) poslije proljetnog ekvinokcija. Zbog raznih načina koji se rabe da se izračuna 14. dan mjeseca nisana, Vazam u Crkvama Zapada i Istoka ne pada uvijek zajedno u isti dan. Zato one danas traže dogovor da se vrate slavlju Gospodinova uskrsnuća u isti dan.

1171 Liturgijska je godina očitovanje različitih vidika jednog te
524 istoga vazmenog otajstva. To posebno vrijedi za krug blagdana koji slave otajstvo utjelovljenja (Blagovijest, Božić, Bogojavljenje) koji nam, spominjući početke našega spasenja, priopćuju prvine vazmenog otajstva.

---

47 *Fanqîth, Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenae Syrorum*, sv. 6 (Mossul 1886) str. 193b.

48 Usp. *Lk* 4, 19.

49 ATANAZIJE ALEKSANDRIJSKI, *Epistula festivalis*, 1 (anno 329), 10: PG 26, 1366.

Spomen Svetih u liturgijskoj godini

1172 »U svetkovanju godišnjeg kruga Kristovih otajstavâ, sveta Crkva posebnom ljubavlju štuje Mariju, presvetu Majku Božju, nerazrješivo 971
združenu s djelom spasenja svoga Sina: u Mariji se ona divi i uzvisuje 2030
najodličniji plod otkupljenja, i u njoj s radošću promatra, kao u najčistijoj slici, ono što sva Crkva želi da bude i nada se da će biti.«[50]

1173 Kada u godišnjem krugu spominje mučenike i druge svece, 957
Crkva »navješćuje vazmeno otajstvo« u onima »koji su zajedno s Kristom trpjeli te su s njime suproslavljeni, a vjernicima predlaže njihove primjere, koji po Kristu sve privlače k Ocu, i po njihovim zaslugama moli i postiže Božja dobročinstva«.[51]

Liturgija časova (Časoslov)

1174 Otajstvo Krista, njegovo utjelovljenje i njegov Vazam, što ga slavimo u euharistiji, osobito na nedjeljnom sastanku, prožima i preobražava vrijeme svakoga dana slavljenjem liturgije časova, »božanskog 2698
časoslova«.[52] U suglasju s apostolskim preporukama da se »moli bez prestanka«,[53] ovo je slavlje »tako uređeno da se slavljenjem Boga posveti čitav tijek dana i noći«.[54] Ono sačinjava »javnu molitvu Crkve«[55] u kojoj vjernici (klerici, redovnici i laici) vrše kraljevsko svećeništvo krštenih. Kad se slavi u obliku odobrenom od Crkve, liturgija časova biva uistinu »glas same Zaručnice koja razgovara sa Zaručnikom, štoviše, molitva koju Krist sa svojim Tijelom upravlja Ocu«.[56]

1175 Liturgija časova određena je da postane molitva svega Božjeg naroda. U njoj sam Krist »nastavlja« vršiti svoju »svećeničku službu po Crkvi«;[57] a svatko uzima udjela prema ulozi koju obnaša u Crkvi i prema okolnostima osobnog života: svećenici ukoliko su »određeni za svetu dušobrižničku službu«, jer su pozvani da

---

[50] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964) 125.

[51] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 104: AAS 56 (1964) 126; usp. *Isto mj*., 108: AAS 56 (1964) 126; *Isto mj*., 111: AAS 56 (1964) 127.

[52] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, IV, 83-101: AAS 56 (1984) 121-125.

[53] Usp. *1 Sol* 5, 15; *Ef* 6, 18.

[54] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 84: AAS 56 (1964) 121.

[55] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 98: AAS 56 (1964) 124.

[56] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 84: AAS 56 (1964) 121.

[57] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 83: AAS 56 (1964) 121.

budu »postojani u molitvi i u posluživanju riječi«;[58] redovnici i redovnice snagom karizme svoga posvećenog života;[59] i svi vjernici prema svojim mogućnostima. »Neka pastiri duša nastoje da se nedjeljom i u svečanije blagdane u crkvi zajednički slave glavni časovi, naročito Večernja. Preporučuje se i laicima da mole božanski časoslov, bilo sa svećenicima bilo međusobno okupljeni, dapače i svaki za se.«[60]

2700 1176 Slavlje liturgije časova traži ne samo da se glas složi s dušom koja moli, nego također da se stekne »obilatije liturgijsko i biblijsko znanje, osobito o psalmima«.[61]

2586 1177 Himni i litanijske molitve liturgije časova uključuju molitvu psalama u vrijeme Crkve, dajući izražaja znakovitosti određenog časa dana, liturgijskog vremena ili blagdana koji se slavi. Osim toga čitanje Božje riječi u svakome času (s otpjevima i troparima koji slijede), i čitanje Otaca i drugih učitelja u nekim časovima, na dublji način objavljuju smisao otajstva koje se slavi, pomažu shvaćanju psalama i pripremaju na tihu molitvu. Tako je u liturgijskom slavlju ukorijenjeno čitanje Svetog pisma *(lectio divina),* u kojem se Božja riječ čita i promišlja da bi se pretvorila u molitvu.

1178 Liturgija časova, koja je kao neko produženje euharistijskog slavlja, ne isključuje nego traži kao dopunu različite pobožnosti Božjeg
1378 naroda, posebno klanjanje i štovanje Presvetoga oltarskog sakramenta.

IV. Gdje slaviti?

1179 Bogoslužje Novog saveza »u duhu i istini« (*Iv* 4, 24) nije vezano uz određeno mjesto. Čitava zemlja je sveta i povjerena ljudskim sinovima. Kad se vjernici okupljaju na istome mjestu, najvažniju zbilju sačinjava »živo kamenje« okupljeno zajedno da bi se ugradilo
586 »u duhovni Dom« (*1 Pt* 2, 5). Tijelo uskrsnulog Krista jest duhovni hram iz kojega istječe izvor žive vode. Pritjelovljeni Kristu po Duhu Svetome, mi smo »hram Boga živoga« (*2 Kor* 6, 16).

---

[58] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 86: AAS 56 (1964) 121; *Isto mj.*, 96: AAS 56 (1964) 123; ISTI, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 998.

[59] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 98: AAS 56 (1964) 124.

[60] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 100: AAS 56 (1964) 124.

[61] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 90: AAS 56 (1964) 122.

1180 Kada više nije bilo zapreke vjerskoj slobodi,[62] kršćani su stali graditi bogoslužne građevine. Te vidljive crkve nisu obična mjesta okupljanja, nego označuju i očituju živu Crkvu na dotičnom mjestu, boravište Boga s ljudima, pomirenim i sjedinjenim u Kristu. 2106

1181 »Kuća molitve – u kojoj se slavi i čuva presveta euharistija i okupljaju vjernici, u kojoj se prisutnost Sina Božjega, našega Spasitelja, koji je za nas prikazan na žrtveniku, časti na pomoć i utjehu vjernika – mora biti uredna i čista te prikladna za molitvu i za svetkovanje.«[63] U toj »kući Božjoj«, istinitost i sklad znakova koji je tvore treba da očituju Krista koji je na tome mjestu prisutan i djeluje.[64] 2691

1182 *Oltar* Novog saveza je križ Gospodinov[65] iz kojeg izviru sakramenti vazmenog otajstva. Na oltaru, koji je središte crkve, uprisutnjuje se žrtva križa pod sakramentalnim prilikama. Oltar je također stol Gospodnji, za koji je pozvan narod Božji.[66] U nekim istočnim liturgijama oltar je k tome simbol groba (Krist je uistinu umro i uistinu uskrsnuo). 617, 1383

1183 *Svetohranište,* u crkvama, treba biti smješteno »na najodličnijem mjestu, 1379
s najvećim poštovanjem«.[67] »Doličnost, smještaj i sigurnost svetohraništa«[68] trebaju 2120
poticati klanjanje Gospodinu stvarno prisutnom u Presvetom oltarskom sakramentu.

Sveta krizma (Sveto miro) – pomazanje krizmom je sakramentalni znak pečata dara Duha Svetoga – tradicionalno se čuva i časti na sigurnom mjestu u crkvi. Tu se može također smjestiti i katekumensko i bolesničko ulje. 1241

1184 Biskupovo *sjedalo* (katedra) ili prezbiterovo »treba da označuje službu predsjedanja skupu i ravnanja molitvom«.[69]

Ambon (besjedište): »Dostojanstvo Božje riječi traži da u crkvi bude prikladno 103
mjesto za njezino naviještanje, prema kojemu će se, za vrijeme službe riječi, sama 1348
od sebe obraćati pozornost vjernika.«[70]

---

[62] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 4: AAS 58 (1966) 932-933.

[63] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 998; usp. ISTI, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 122-127: AAS 56 (1964) 130-132.

[64] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100-101.

[65] Usp. *Heb* 13, 10.

[66] Usp. *Institutio generalis Missalis Romani* [*Opći uvod u Rimski misal*] 259: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 75.

[67] PAVAO VI., Enc. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 771.

[68] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 128: AAS 56 (1964) 132.

[69] *Institutio generalis Missalis Romani* [*Opći uvod u Rimski misal*], 271: *Missale Romanum,* editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 77.

[70] *Institutio generalis Missalis Romani* [*Opći uvod u Rimski misal*], 272: *Missale Romanum,* editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 77.

1185 Okupljanje Božjeg naroda počinje krštenjem; u crkvi stoga treba biti mjesto za slavlje *krštenja* (krstionica); crkva treba buditi sjećanje na krsna obećanja (blagoslovljena voda).

Obnavljanje krsnog života zahtijeva *pokoru.* Crkva stoga treba biti prikladna za izražavanje kajanja i za stjecanje oproštenja, a to uključuje prikladno mjesto za primanje pokornika.

2717 Crkva također treba biti prostor koji potiče na sabranost i na tihu molitvu, koja produžuje i produbljuje veliku molitvu euharistije.

1186 Konačno, crkva ima i eshatonsko značenje. Da bismo ušli u kuću
1130 Božju treba prijeći *prag,* znamen prijelaza iz svijeta ranjenog grijehom u svijet novog života u koji su pozvani svi ljudi. Vidljiva crkva simbol je očinske kuće prema kojoj Božji narod putuje i gdje će Otac otrti »svaku suzu s njihovih očiju« (*Otk* 21, 4). Stoga je crkva također kuća *svih* sinova Božjih, koja je širom otvorena i spremna da ih primi.

Ukratko

1187 *Liturgija je djelo čitavoga Krista, Glave i udova. U nebeskom je bogoslužju naš Vrhovni Svećenik neprestano slavi sa svetom Bogorodicom, s apostolima, svim svetima i mnoštvom ljudi koji su ušli u Kraljevstvo.*

1188 *U liturgijskom je slavlju sva zajednica »liturg«, svatko prema svojoj ulozi. Krsno svećeništvo pripada cijelom Tijelu Kristovu. No neki su vjernici zaređeni po sakramentu reda da predstavljaju Krista kao Glavu Tijela.*

1189 *Liturgijsko slavlje sadržava znakove i simbole koji se odnose na stvaranje (svjetlo, voda, vatra), na ljudski život (prati, mazati, lomiti kruh) i na povijest spasenja (vazmeni obredi). Uklopljeni u svijet vjere i prožeti snagom Duha Svetoga, ti kozmički elementi, ti ljudski obredi, te geste sjećanja na Boga, postaju nositelji Kristovih spasiteljskih i posvetiteljskih djela.*

1190 *Liturgija je riječi sastavni dio bogoslužnog slavlja. Značenje slavlja izraženo je Božjom riječju koja se naviješta i zalaganjem vjere koja na nju odgovara.*

1191 *Pjevanje i glazba usko su povezani s liturgijskim činom. Kriteriji su njihove ispravne upotrebe: izražajna ljepota molitve, jednodušno sudjelovanje zajednice i svečanost slavlja.*

1192 *Svete slike, koje se nalaze u našim crkvama i kućama, imaju zadaću da nam pobuđuju i hrane vjeru u Kristovo otajstvo. U ikoni (slici) Krista i njegovih djela spasenja, mi se klanjamo njemu. U svetim slikama svete Bogorodice, anđela i svetih, častimo osobe koje su u njima predstavljene.*

1193 *Nedjelja, »dan Gospodnji«, poglaviti je dan slavljenja euharistije, jer je dan uskrsnuća. To je u pravom smislu dan liturgijske zajednice, dan kršćanske obitelji, dan radosti i počinka od posla. Dan Gospodnji je »temelj i jezgra čitave liturgijske godine«.*[71]

1194 *»Tijekom godine Crkva razvija čitavo Kristovo otajstvo od utjelovljenja i rođenja do uzašašća, do duhovskog dana i očekivanja blažene nade i dolaska Gospodnjeg.«*[72]

1195 *Crkva na zemlji, spominjući se svetih na određene dane crkvene godine, u prvom redu svete Bogorodice, zatim apostola, mučenika i drugih svetaca, pokazuje da je sjedinjena s nebeskim bogoslužjem; daje slavu Kristu koji je u svojim proslavljenim udovima izveo spasenje; njihov primjer je poticaj Crkvi na putu k Ocu.*

1196 *Vjernici koji slave liturgiju časova sjedinjuju se s Kristom, našim Vrhovnim Svećenikom, molitvom psalama, razmatranjem Božje riječi, molitvom hvalospjeva i blagoslova, da bi bili pridruženi njegovoj neprestanoj i sveopćoj molitvi kojom slavi Oca i cijelom svijetu moli dar Duha Svetoga.*

1197 *Krist je pravi hram Božji, »mjesto u kojemu boravi njegova slava«; po milosti Božjoj i kršćani sami postaju hram Duha Svetoga, živo kamenje kojim se izgrađuje Crkva.*

1198 *Crkva u svom zemaljskom postojanju treba mjestâ gdje se njezina zajednica može okupljati: naše vidljive crkve, sveta mjesta, što su slike svetog Grada, nebeskog Jeruzalema, prema kojemu kao hodočasnici putujemo.*

1199 *U tim crkvama Crkva slavi javno bogoštovlje na slavu Presvetog Trojstva, sluša Božju riječ i pjeva hvale, uzdiže svoju molitvu, prinosi žrtvu Krista, sakramentalno prisutnoga usred zajednice. Te crkve su i mjesta sabranja i osobne molitve.*

---

[71] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

[72] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 102: AAS 56 (1964) 125.

Članak 2.

LITURGIJSKA RAZNOLIKOST I JEDINSTVO OTAJSTVA

Liturgijske predaje i katolištvo Crkve

1200 Od prve jeruzalemske zajednice sve do Paruzije, Crkve Božje, vjerne apostolskoj vjeri, na svakome mjestu, slave isto vazmeno
2625 otajstvo. Otajstvo što se u liturgiji slavi jedno je, ali su oblici kojima se ono slavi različiti.

1201 Neistraživo bogatstvo Kristova otajstva je takvo da mu nijedna
2663 liturgijska predaja ne može iscrpiti izražajnost. Povijest nastanka i razvoja tih obreda svjedoči o njihovoj zapanjujućoj komplementarnosti. Kad god su Crkve te liturgijske predaje živjele u međusobnom
1158 zajedništvu u vjeri i sakramentima vjere, međusobno su se obogaćivale napredujući u vjernosti predaji i poslanju zajedničkom cijeloj Crkvi.[73]

1202 Različite liturgijske predaje nastale su upravo u odnosu na
814 poslanje Crkve. Crkve istog geografskog i kulturnog prostora razvile su slavlje Kristova otajstva s posebnim izričajima, obilježenima njihovom
1674 kulturom: u prenošenju »poklada vjere«,[74] u liturgijskom simbolizmu, u organiziranju bratskog zajedništva, u teološkom shvaćanju otajstava i u raznim oblicima svetosti. Tako se Krist, Svjetlo i Spasenje svih naroda, kroz liturgijski život neke Crkve očituje narodu i kulturi kojima
835 je ona poslana i u kojima je ukorijenjena. Crkva je katolička: može
1937 dakle u svoje jedinstvo – očistivši ih – obuhvatiti sva prava bogatstva raznih kultura.[75]

1203 Liturgijske predaje ili obredi koji se sada upotrebljavaju u Crkvi jesu: latinski obred (prvenstveno rimski, ali i obredi pojedinih mjesnih Crkava, kao ambrozijanski, ili nekih redovničkih zajednica) i obredi bizantski, aleksandrijski ili koptski, sirski, armenski, maronitski i kaldejski. »Sveti Sabor, slijedeći vjerno

---

[73] Usp. PAVAO VI., Apost. pob. *Evangelii nuntiandi*, 63-64: AAS 68 (1976) 53-55.

[74] Usp. *2 Tim* 1, 14.

[75] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 28-29; ISTI, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1964) 95.

predaju, izjavljuje: sveta Majka Crkva smatra ravnopravnima i jednako časnima sve zakonito priznate obrede te hoće da se i dalje čuvaju i na svaki način njeguju.«[76]

Liturgija i kulture

1204 Slavljenje liturgije, dakle, treba odgovarati duhu i kulturi 2684
različitih naroda.[77] Da Kristovo otajstvo bude objavljeno »svim narodima da se privedu poslušnosti vjere« (*Rim* 16, 26), potrebno ga je 854, 1232
navješćivati, slaviti i živjeti u svim kulturama, tako da one ne budu dokinute, nego spašene i privedene k ispunjenju.[78] Mnoštvo sinova Božjih, naime, ima pristup k Ocu, da Ga slavi u jednom Duhu, u i po 2527
svojoj ljudskoj kulturi, uzetoj i preobraženoj po Kristu.

1205 »U bogoslužju, osobito u liturgiji sakramenata, postoji *nepromjenljiv dio,* jer je božanskog ustanovljenja, a Crkva mu je čuvarica, i dijelovi *podložni promjeni,* koje Crkva ima moć, a katkad i dužnost, prilagoditi kulturi nedavno evangeliziranih naroda.«[79] 1125

1206 »Liturgijska raznolikost može biti vrelo obogaćenju, ali može također stvarati napetosti, međusobno nerazumijevanje, čak i raskole. Jasno je da raznolikost na tom polju ne smije škoditi jedinstvu. Ona se može izražavati samo u vjernosti zajedničkoj vjeri, sakramentalnim znakovima koje je Crkva primila od Krista, i u hijerarhijskom zajedništvu. Prilagodba kulturi zahtijeva također obraćenje srca a, kad je potrebno, i raskid s naslijeđenim navikama koje su nespojive s katoličkom vjerom.«[80]

Ukratko

1207 *Dobro je da slavlje liturgije teži k tome da se izrazi kulturom naroda u kojemu Crkva živi, ali ne tako da joj se podvrgne. S druge strane, sama liturgija rađa i oblikuje kulture.*

---

[76] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 4: AAS 56 (1964) 98.

[77] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 37-40: AAS 56 (1964) 110-111.

[78] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Catechesi tradendae*, 53: AAS 71 (1979) 1319-1321.

[79] IVAN PAVAO II., Ap. pismo *Vicesimus quintus annus*, 16: AAS 81 (1989) 912-913; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 21: AAS 56 (1964) 105-106.

[80] IVAN PAVAO II., Ap. pismo *Vicesimus quintus annus*, 16: AAS 81 (1989) 913.

1208 *Različite liturgijske predaje, ili zakonito priznati obredi, očituju katolištvo Crkve, jer označuju i priopćuju isto Kristovo otajstvo.*

1209 *Kriterij koji jamči jedinstvo u mnogoličju liturgijskih tradicija jest vjernost apostolskoj Predaji, to jest: zajedništvo u vjeri i sakramentima primljenim od apostola, zajedništvo kojemu je apostolsko nasljedstvo znak i jamstvo.*

DRUGI ODSJEK

SEDAM SAKRAMENATA CRKVE

1113 1210 Sakramente Novoga zakona ustanovio je Krist; ima ih sedam a to su: krst, potvrda, euharistija, pokora, bolesničko pomazanje, sveti red i ženidba. Sedam sakramenata tiču se svih razdoblja i važnih trenutaka u kršćanskom životu: po njima se vjerski život kršćana rađa i raste, ozdravlja i prima poslanje. U tom pogledu postoji izvjesna sličnost između dionica u razvoju naravnoga života i dionica u razvoju duhovnoga života.[1]

1211 Slijedeći tu analogiju najprije ćemo izložiti tri sakramenta kršćanske inicijacije (*prvo poglavlje*), potom sakramente ozdravljenja (*drugo poglavlje*) i konačno sakramente koji su u službi zajedništva i poslanja vjernika (*treće poglavlje*). Sigurno, ovaj raspored nije jedini mogući, ali nam on omogućuje vidjeti kako sakramenti tvore organizam
1374 u kojemu svaki pojedini sakrament ima svoje životno mjesto. U tom organizmu euharistiji pripada jedinstveno mjesto kao »sakramentu nad sakramentima«: »Svi su drugi sakramenti usmjereni k njemu kao svojem cilju.«[2]

---

[1] Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 65, a. 1, c.: Ed. Leon. 12, 56-57.

[2] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 65, a. 3, c.: Ed. Leon. 12, 60.

PRVO POGLAVLJE

SAKRAMENTI KRŠĆANSKE INICIJACIJE

1212 Sakramentima kršćanske inicijacije, tj. krstom, potvrdom i euharistijom, postavljaju se temelji cjelokupnoga kršćanskog života. »Učešće na božanskoj naravi, što je ljudima darovano milošću Kristovom, podrazumijeva stanovitu analogiju s početkom, rastom i održavanjem naravnog života. Pošto su vjernici krštenjem rođeni na novi život, utvrđeni su u njemu po sakramentu potvrde i primaju u euharistiji kruh vječnog života. Tako po sakramentima kršćanske inicijacije primaju sve više i više bogatstva božanskog života i napreduju prema savršenstvu ljubavi.«[3]

Članak 1.

SAKRAMENT KRSTA

1213 Sveti krst je temelj cijeloga kršćanskog života, ulaz u život Duha *(vitae spiritualis ianua)* i vrata koja otvaraju pristup drugim sakramentima. Po krštenju smo oslobođeni od grijeha i nanovo rođeni kao sinovi Božji, postajemo Kristovi udovi i pritjelovljeni smo Crkvi te bivamo dionici njezina poslanja:[4] »Krst je sakrament preporođenja vodom i riječju.«[5]

---

[3] PAVAO VI., Ap. konst. *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971) 657; usp. *Ordo initiationis christianae adultorum*, Prethodne napomene 1-2 (Typis Polyglottis Vaticanis 1972) str. 7.

[4] Usp. FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Armenis*: DS 1314; ZKP kan. 204, § 1; 849; ZKIC kan. 675, § 1.

[5] *Catechismus Romanus* 2, 2, 5: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 179.

I. Kako se zove ovaj sakrament?

1214 Grčka riječ βαπτὶζειν – odakle latinski izraz *baptismus* – znači »uroniti«, »uranjati«. Uranjanje u vodu – što je središnji obred
628 krštenja – označuje ukop katekumena u smrt Krista, odakle on ustaje, po uskrsnuću s Njime, kao novo stvorenje.[6]

[U hrvatskom i drugim slavenskim jezicima riječ krstiti (krst, krštenje) pobliže znači: *unijeti u Krista, učiniti* (nekoga) *Kristovim.*]

1215 Ovaj se sakrament zove i *»kupelj novoga rođenja i obnavljanja* po Duhu Svetom« (*Tit* 3, 5) jer označuje i ostvaruje ono rođenje iz vode
1257 i Duha bez kojega nitko »ne može ući u Kraljevstvo Božje« (*Iv* 3, 5).

1216 »Ova se kupelj zove *prosvjetljenjem,* jer oni koji tu prihvaćaju [katehetsku] pouku imaju prosvijetljen duh.«[7] Primivši u krštenju Riječ, »Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka« (*Iv* 1, 9), krštenik
1243 tako prosvijetljen[8] postaje »sinom svjetlosti«,[9] i sam »svjetlost« (*Ef* 5, 8):

> »Krštenje je među Božjim darovima najljepši i najdivniji [...]. Nazivamo ga darom, milošću, pomazanjem, prosvjetljenjem, odjećom neraspadljivosti, kupelji preporođenja, pečatom, i svime onim što je najdragocjenije. *Dar* je, jer se podjeljuje onima koji ništa ne donose; *milost,* jer se čak daje i onima koji su krivnjom opterećeni; Krštenje (= uronjavanje), jer se u vodi pokapa grijeh; *pomazanje,* jer je sveto i kraljevsko (takvi su oni koji su pomazani); *prosvjetljenje,* jer je ižaravajuće svjetlo; *odjeća,* jer prekriva našu sramotu; *kupelj,* jer nas pere; *pečat,* jer nas čuva i znak je Božjega gospodstva.«[10]

II. Krštenje u naumu spasenja

Pralikovi krštenja u Starom zavjetu

1217 U bogoslužju vazmene noći, pri *blagoslovu krsne vode,* Crkva vrši svečan spomen velikih događaja povijesti spasenja koji su predoznačili krsno otajstvo:

---

6 Usp. *Rim* 6, 3-4; *Kol* 2, 12.

7 JUSTIN, *Apologia*, 1, 61: CA 1, 168 (PG 6, 421).

8 Usp. *Heb* 10, 32.

9 Usp. *1 Sol* 5, 5.

10 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 40, 3-4: SC 358, 202-204 (PG 36, 361-364).

»Bože, tvoja nevidljiva moć čudesno djeluje u svetim otajstvima. Ti si izabrao vodu da označiš blagodat krštenja.«[11]

1218 Već od postanka svijeta voda, skroman i divan stvor, vrelo je 344
života i plodnosti. Sveto pismo promatra kako se nad njom nadvija 694
Duh Božji:[12]

»Bože, tvoj je Duh u počecima svijeta lebdio nad vodom, da joj dade moć posvećivanja.«[13]

1219 U Noinoj korablji, »u kojoj nekolicina, tj. osam duša, bî spašena 701, 845
vodom« (*1 Pt* 3, 20), Crkva je vidjela prasliku spasenja po krštenju:

»Bože, ti si općim potopom označio novo rođenje, kad je ista voda potopila grešne i spasila pravedne.«[14]

1220 Ako izvor-voda označuje život, morska voda je simbol smrti.
Stoga voda predoznačuje i otajstvo križa. Po toj simbolici, krštenje 1010
označuje zajedništvo sa smrću Kristovom.

1221 Osobito prijelaz kroz Crveno more, kao čin zbiljskog oslobođenja Izraelaca iz egipatskog ropstva, naviješta ono oslobođenje što se ostvaruje krstom:

»Bože, ti si Abrahamove sinove oslobodio od Faraonova ropstva i kroz Crveno more po suhu proveo, da predoznačiš kršćanski narod.«[15]

1222 Napokon, krst je predoznačen i prijelazom preko Jordana, po kojemu je narod Božji primio u posjed zemlju obećanu Abrahamovu potomstvu, što je slika vječnoga života. Obećanje te blažene baštine ispunja se u Novom savezu.

---

[11] *Vazmeno bdjenje, Blagoslov vode*: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 283.

[12] Usp. *Post* 1, 2.

[13] *Vazmeno bdjenje, Blagoslov vode*: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 283.

[14] *Vazmeno bdjenje, Blagoslov vode*: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 283.

[15] *Vazmeno bdjenje, Blagoslov vode*: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 283.

Kristovo krštenje

1223 Svi pralikovi Staroga saveza nalaze ispunjenje u Isusu Kristu. On je javno djelovanje započeo nakon što ga je u Jordanu sveti Ivan Krstitelj krstio.[16] A poslije uskrsnuća učenicima je povjerio poslanje: »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode, krsteći ih u
232 ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!« (*Mt* 28, 19-20).[17]

1224 Gospodin se dragovoljno podvrgao Ivanovu krštenju određe-
536 nom za grješnike, »da ispuni svu pravednost«.[18] Taj Isusov čin očituje njegovo »poniženje«.[19] Duh koji je pri prvom stvaranju lebdio nad vodama silazi sada na Krista, nagovješćujući novo stvaranje, a Otac obznanjuje Isusa kao svoga »ljubljenog Sina«.[20]

1225 Svojim Vazmom Krist je svim ljudima otvorio izvore krštenja. On je o svojoj muci, koju će podnijeti u Jeruzalemu, govorio kao o
766 »krštenju« kojim se sam treba krstiti.[21] Krv i voda koji su provrli iz otvorenog boka raspetog Isusa[22] praslika su krštenja i euharistije, sakramenata novog života.[23] Otad je moguće »roditi se iz vode i Duha« i tako ući u Kraljevstvo Božje (*Iv* 3, 5).

> »Promotri gdje si kršten, odakle dolazi krštenje: zar ne iz Kristova križa, iz Kristove smrti? U tome je svekoliko otajstvo: On je trpio za tebe. U Njemu si otkupljen, u Njemu si spašen.«[24]

Krštenje u Crkvi

1226 Već je na dan Pedesetnice Crkva slavila i dijelila sveto krštenje. Petar je, naime, potresenom mnoštvu u svojoj propovijedi poručio:
849 »Obratite se i svatko od vas neka se krsti u ime Isusa Krista da vam se oproste grijesi, i primit ćete dar, Duha Svetoga« (*Dj* 2, 38). Apostoli i njihovi suradnici podijelit će krštenje svakome koji vjeruje u Isusa:

---

16 Usp. *Mt* 3, 13.
17 Usp. *Mk* 16, 15-16.
18 Usp. *Mt* 3, 15.
19 Usp. *Fil* 2, 7.
20 Usp. *Mt* 3, 16-17.
21 Usp. *Mk* 10, 38; *Lk* 12, 50.
22 Usp. *Iv* 19, 34.
23 Usp. *1 Iv* 5, 6-8.
24 AMBROZIJE, *De sacramentis*, 2, 2, 6: CSEL 73, 27-28 (PL 16, 425-426).

Židovima, bogobojaznima i poganima.[25] Krštenje je tako uvijek tijesno povezano s vjerom: »Vjeruj u Gospodina Isusa i spasit ćeš se – ti i dom tvoj!«, izjavljuje sveti Pavao svome tamničaru u Filipima. Izvještaj nas tavlja kako se tamničar »odmah krstio – on i svi njegovi« (*Dj* 16, 31-33).

1227 Prema svetom Pavlu, po krštenju vjernik ulazi u zajedništvo smrti Kristove: s Kristom biva suukopan i s njime biva suuskrišen: 790

> »Ili zar ne znate: koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni. Krštenjem smo zajedno s njime ukopani u smrt da kao što je Krist slavom Očevom bio uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života (*Rim* 6, 3-4).«[26]

Krštenici su se »Kristom zaodjenuli«.[27] I, po Duhu Svetome, krst je kupelj koja čisti, posvećuje i opravdava.[28]

1228 Krst je dakle kupelj vode u kojoj »nepropadljivo sjeme« Riječi Božje izvodi svoj životvorni učinak.[29] Sveti Augustin će reći o krštenju: »Tvarnome elementu pridolazi riječ, i nastaje sakrament.«[30]

III. Kako se slavi sakrament krsta?

Kršćanska inicijacija

1229 Već od apostolskih vremena, da netko postane kršćanin mora proći određeni put i inicijaciju u više stupnjeva. Taj se put može proći brže ili sporije. Međutim uvijek mora sadržavati neke bitne elemente: navještaj Riječi, prihvaćanje evanđelja, što uključuje obraćenje, ispovijest vjere, krštenje, izlijev Duha Svetoga, pristup euharistijskom zajedništvu.

1230 Ta je inicijacija tijekom vjekova i prema prilikama imala vrlo različite oblike. U prvim stoljećima Crkve kršćanska inicijacija je bila vrlo razrađena: s dugim razdobljem *katekumenata* i nizom pripravnih obreda, koji su liturgijski 1248
označavali put katekumenske priprave dovodeći je konačno do sâmog slavlja sakramenata inicijacije.

---

[25] Usp. *Dj* 2, 41; 8, 12-13; 10, 48; 16, 15.
[26] Usp. *Kol* 2, 12.
[27] Usp. *Gal* 3, 27.
[28] Usp. *1 Kor* 6, 11; 12, 13.
[29] Usp. *1 Pt* 1, 23; *Ef* 5, 26.
[30] AUGUSTIN, *In Iohannis evangelium tractatus*, 80, 3: CCL 36, 529 (PL 35, 1840).

1231 Kada je krštenje djece postalo redoviti oblik slavlja ovoga sakramenta, ono je postalo jedinstveni čin koji u sebi vrlo skraćeno sadrži prethodne stupnjeve kršćanske inicijacije. Već po svojoj naravi, dakle, krštenje djece zahtijeva *katekumenat poslije krštenja.* Nije riječ samo o nekoj potrebi pouke poslije krštenja,
13 nego o nužnom razvitku krsne milosti u tijeku osobnog rasta. Tu se otvara prostor vlastit katekizmu.

1232 Drugi vatikanski koncil obnovio je u latinskoj Crkvi »katekumenat odraslih razdijeljen na više stupnjeva«.[31] Obrede nalazimo u 'Redu pristupa odraslih u kršćanstvo': *Ordo initiationis christianae adultorum* (1972). Osim toga Koncil je dopustio »da se u misijskim zemljama, osim elemenata inicijacije koji su
1204 sadržani u kršćanskoj predaji, pripuste i oni elementi inicijacije koji su uobičajeni u pojedinih naroda, ukoliko se mogu prilagoditi kršćanskom obredu«.[32]

1233 Danas, dakle, u svim latinskim i istočnim obredima kršćanska inicijacija odraslih počinje ulaskom u katekumenat, a vrhunac dostiže u jedinstvenom
1290 slavlju triju sakramenata krsta, potvrde i euharistije.[33] U crkvama istočnog obreda kršćanska inicijacija djece počinje krstom na koji se neposredno nadovezuje potvrda i euharistija. U rimskom obredu inicijacija se nastavlja godinama kateheze da se dovrši kasnije potvrdom i euharistijom, vrhuncem kršćanske inicijacije.[34]

Mistagogija slavlja

1234 Smisao i milost sakramenta krsta jasno se očituju u obredima njegova slavlja. Ako vjernici pažljivim sudjelovanjem prate geste i riječi samoga slavlja, bit će upućeni u bogatstvo koje sakrament označuje i ostvaruje u svakom novokršteniku.

617 1235 *Znak križa* na početku ističe pečat Krista na onome koji će mu upravo pripasti te označuje milost otkupljenja koju nam je Krist svojim
2157 križem zaslužio.

1236 *Navještaj riječi Božje* objavljenom istinom prosvjetljuje i pripravnike i zajednicu potičući odgovor vjere neodvojiv od krsta. Krst
1122 je, naime, na osobit način »sakrament vjere« jer je sakramentalni ulaz u život vjere.

---

[31] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 64: AAS 56 (1964) 117.

[32] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 65: AAS 56 (1964) 117; usp. ISTI, 37-40: AAS 56 (1964) 110-111.

[33] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 14: AAS 58 (1966) 963; ZKP kann. 851; 865-866.

[34] Usp. ZKP kan. 851, 2; 868.

1237 Budući da krst označuje oslobođenje od grijeha i od đavla, začetnika grijeha, nad pripravnikom se izgovara *otklinjanje – egzorcizam* (jedan ili više njih). Krstitelj ga maže katekumenskim uljem ili polaže 1673
na njega ruku; potom se ovaj izričito odriče sotone. Tako pripravljen može *ispovjediti vjeru Crkve* kojoj će po krstu biti »povjeren«.[35] 189

1238 *Krsna se voda* posvećuje posebnom molitvom, epiklezom, u 1217
samom krsnom slavlju ili u Vazmenoj noći. Tom molitvom Crkva od Boga moli da po njegovu Sinu siđe na vodu sila Duha Svetoga, da se oni koji će njome biti kršteni »rode iz vode i Duha« (*Iv* 3, 5).

1239 Potom slijedi *bitni obred* sakramenta: *krštenje* u pravom smislu, 1214
koje označuje i izvodi umiranje grijehu i ulazak u život Presvetoga Trojstva suobličenjem s Kristovim vazmenim otajstvom. Najznakovitije biva krštenje trostrukim uranjanjem u krsnu vodu. Međutim već od starine može biti podijeljeno i trostrukim polijevanjem vode na krštenikovu glavu.

1240 U latinskoj Crkvi službenik uz trostruko polijevanje izgovara riječi: »I., ja te krstim u ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga.« U istočnim liturgijama katekumen je okrenut prema Istoku, a svećenik govori: »Slugo Božji I., krsti se u ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga.« Na zaziv svake od osoba Presvetog Trojstva on ga uranja u vodu i pridiže.

1241 *Pomazanje svetom krizmom,* mirisnim od biskupa posvećenim 1294, 1574
uljem, označuje dar Duha Svetoga novokršteniku. Ovaj je postao kršćanin, tj. »pomazanik« Duhom Svetim, pritjelovljen Kristu poma- 783
zanom za svećenika, proroka i kralja.[36]

1242 U bogoslužju istočnih Crkava pokrsno je pomazanje sakrament krizme (potvrde). U rimskoj liturgiji ono nagoviješta drugo pomazanje krizmom koje će izvršiti biskup. Sakrament potvrde na neki način 1291
»potvrđuje« i dovršuje krsno pomazanje.

1243 *Bijela haljina* označuje da se krštenik Kristom zaodjenuo:[37] tj. da je s Kristom uskrsnuo. *Svijeća,* zapaljena na uskrsnoj svijeći,

---

[35] Usp. *Rim* 6, 17.

[36] Usp. *Ordo Baptismi parvulorum* [*Red krštenja djece*], 62 (Typis Polyglottis Vaticanis 1969) str. 32.

[37] Usp. *Gal* 3, 27.

1216 označuje da je Krist novokrštenika prosvijetlio. Krštenici su u Kristu »svjetlost svijeta« (*Mt* 5, 14).[38]

Novokrštenik je odsada dijete Božje u Jedinorođenom Sinu te smije
2769 moliti molitvu djece Božje: *»Oče naš«.*

1244 *Euharistijska prva pričest*. Postavši dijete Božje, zaodjeven svadbenom haljinom, novokrštenik se privodi »gozbi Jaganjčevoj« u kojoj prima hranu novoga života, Kristovo Tijelo i Krv. Istočne Crkve čuvaju živu svijest o jedinstvu
1292 kršćanske inicijacije dijeleći svetu pričest svim novokrštenicima i potvrđenicima, čak i maloj djeci, sjećajući se Gospodinove riječi: »Pustite dječicu neka dolaze k meni; ne priječite im!« (*Mk* 10, 14). Latinska Crkva, koja dopušta pristup svetoj pričesti samo onima koji su došli do dobi razuma, otvorenost krsta prema euharistiji izražava time što novokršteno dijete privodi k oltaru na molitvu Očenaša.

1245 *Svečani blagoslov* dovršuje krsno slavlje. Kod krštenja novorođenih osobito mjesto zauzima blagoslov majke.

IV. Tko može biti kršten?

1246 »Krštenje može primiti svaki čovjek i samo čovjek koji još nije kršten.«[39]

Krštenje odraslih

1247 Krštenje odraslih bila je uobičajena praksa od početaka Crkve tamo gdje se evanđelje tek počelo naviještati. Katekumenat (priprava za krštenje) je u tom slučaju nuždan i važan. Uvođenjem u vjeru i u kršćanski život on mora čovjeka pripraviti za primanje Božjeg dara u krstu, potvrdi i euharistiji.

1230 1248 Katekumenat ili formacija katekumenâ ima za cilj da im omogući da, odgovarajući na Božju inicijativu, svoje obraćenje i vjeru, u jedinstvu s jednom crkvenom zajednicom, dovedu do zrelosti. Riječ je o »odgoju za cjeloviti kršćanski život kojim se učenici združuju sa svojim Učiteljem Kristom. Neka se, stoga, katekumeni [...] upute u otajstva spasenja i u praksu evanđeoskog načina života, i neka se

[38] Usp. *Fil* 2, 15.

[39] ZKP kan. 864; usp. ZKIC kan. 679.

svetim obredima – koji se imaju postupno obaviti – uvedu u život vjere, liturgije i ljubavi naroda Božjega.«[40]

1249 Katekumeni su »već povezani s Crkvom, već su ukućani Kristovi, a nerijetko već provode život vjere, ufanja i ljubavi«.[41] »Majka Crkva ih već ljubi kao svoje i za njih se brine.«[42] 1259

Krštenje djece

1250 Budući da se djeca rađaju s ljudskom naravi palom i okaljanom istočnim grijehom, to su i oni potrebni novoga rođenja u krštenju[43] da budu oslobođeni vlasti tame i preneseni u Kraljevstvo slobode sinova Božjih,[44] kamo su pozvani svi ljudi. Milost spasenja kao čist dar posebno se očituje u krštenju djece. Prema tome Crkva i roditelji lišili bi dijete neprocjenjive milosti da postane dijete Božje kada mu ne bi podijelili krst nedugo poslije rođenja.[45] 403 1996

1251 Kršćanski će roditelji priznati da se ta praksa slaže s njihovom ulogom hranitelja života što im ga je Bog povjerio.[46]

1252 Običaj krstiti malu djecu drevna je predaja Crkve. Izričito je posvjedočena od II. stoljeća. Ipak je vjerojatno da su se već od početaka apostolskog propovijedanja, kada bi cijeli »domovi« primali krštenje,[47] pritom krštavala i djeca.[48]

---

40 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 14: AAS 58 (1966) 962-963; usp. *Ordo initiationis christianae adultorum* [*Red krštenja odraslih*], Prethodne napomene 19 (Typis Polyglottis Vaticanis 1972) str. 11; *Isto mj.*, De tempore catechumenatus eiusque ritibus [O vremenu katekumenata i o njegovim obredima], 98, str. 36.

41 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 14: AAS 58 (1966) 963.

42 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 19; usp. ZKP kan. 206; 788.

43 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de Peccato originali*, kan. 4: DS 1514.

44 Usp. *Kol* 1, 12-14.

45 Usp. ZKP kan. 867; ZKIC kan. 686, § 1.

46 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15-16; *Isto mj.*, 41: AAS 57 (1965) 47; ISTI, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067-1069; ZKP kan. 774, § 2; 1136.

47 Usp. *Dj* 16, 15.33; 18, 8; *1 Kor* 1, 16.

48 Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Pastoralis actio*, 4: AAS 72 (1980) 1139.

Vjera i Krst

1123 1253 Krst je sakrament vjere.[49] A vjeri je potrebna zajednica vjerujućih. Svaki vjernik može vjerovati jedino unutar vjere Crkve. Vjera koja se traži za krštenje nije još savršena i zrela vjera; ona je začetak koji treba
168 da se dalje razvija. Katekumenu ili njegovu kumu postavlja se pitanje: »Što tražiš od Crkve Božje?« I on odgovara: »Vjeru!«

1254 Svim krštenicima, djeci ili odraslima, potreban je *poslije* krštenja rast u vjeri. Upravo zato Crkva svake godine slavi u vazmenoj noći obnovu krsnih obećanja. Priprava na krštenje dovodi tek do
2101 predvorja novoga života. Krštenje je vrelo novoga života u Kristu, odakle izvire sav kršćanski život.

1255 Pomoć roditelja vrlo je važna za razvoj krsne milosti. Tu je važna i uloga *kuma* ili *kume,* koji, stoga, trebaju biti postojani vjernici,
1311 sposobni i spremni pomoći novokršteniku, djetetu ili odraslome, na putu kršćanskog života.[50] Njihova je zadaća prava crkvena služba *(officium)*.[51] Dio odgovornosti u razvoju i očuvanju milosti primljene krštenjem snosi i sva crkvena zajednica.

V. Tko može krstiti?

1256 Redoviti su službenici krštenja biskup i svećenik, u latinskoj
1239-1240 Crkvi također i đakon.[52] U slučaju nužde može krstiti svatko, čak i nekrštena osoba, uz uvjet da ima pritom potrebnu nakanu[53] primjenjujući trojstvenu krsnu formulu. Potrebna nakana je u tome da želi učiniti ono
1752 što čini Crkva kada krsti. Razlog za tu mogućnost vidi Crkva u Božjoj volji sveopćeg spasenja[54] i u nužnosti krštenja za spas.[55]

---

[49] Usp. *Mk* 16, 16.
[50] Usp. ZKP kan. 872-874.
[51] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 67: AAS 56 (1964) 118.
[52] Usp. ZKP kan. 861, § 1; ZKIC kan. 677, § 1.
[53] Usp. ZKP kan. 861, § 2.
[54] Usp. *1 Tim* 2, 4.
[55] Usp. *Mk* 16, 16.

VI. Nužnost krsta

1257 Sâm Gospodin tvrdi kako je krst nužan za spasenje.[56] Stoga je zapovjedio učenicima da naviještaju evanđelje i da krste sve narode.[57] Krst je nužan za spasenje onih kojima je evanđelje naviješteno i onih koji su imali mogućnost da zatraže taj sakrament.[58] Crkva ne pozna drugog sredstva osim krsta da zajamči ulazak u vječno blaženstvo; zbog toga pazi da ne zanemari poslanja što ga je primila od Gospodina, tj. da »iz vode i Duha nanovo rađa« sve koji mogu biti kršteni. *Bog je spasenje vezao uz sakrament krsta, ali on sâm nije vezan svojim sakramentima.* 1129 161, 846

1258 Oduvijek je Crkva čvrsto uvjerena da su svi koji su podnijeli smrt radi vjere, premda nisu primili krštenje, kršteni svojom smrću za Krista i s njime. *Krst krvlju*, kao i *želja za krštenjem,* donose plod krštenja, a da po sebi nisu sakrament. 2473

1259 Što se tiče *katekumena* koji umru prije krštenja, izričita želja da ga prime, sjedinjena s kajanjem za grijehe i s ljubavlju, jamči im spasenje koje nisu mogli primiti po sakramentu. 1249

1260 »Budući da je Krist umro za sve i da je konačan čovjekov poziv stvarno samo jedan, i to božanski, treba držati da Duh Sveti pruža svima mogućnost da se, na način koji je Bogu poznat, pridruže vazmenom otajstvu.«[59] Svaki čovjek koji, ne znajući za Kristovo evanđelje i njegovu Crkvu, traži istinu i čini volju Božju onako kako je spozna, može biti spašen. Može se pretpostaviti da bi takvi ljudi, kad bi upoznali nužnost krsta, *izričito poželjeli da budu kršteni.* 848

1261 Što se tiče *djece umrle bez krsta,* Crkva ne može drugo nego ih povjeriti Božjem milosrđu, što i čini u obredu njihova ukopa. Veliko milosrđe Boga, naime, »koji želi da se svi ljudi spase« (*1 Tim* 2, 4), i Isusova nježnost prema djeci kada govori: »Pustite dječicu neka

[56] Usp. *Iv* 3, 5.

[57] Usp. *Mt* 28, 20. Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Decretum de sacramentis*, Kanoni o sakr. krsta, kan. 5: DS 1618; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 18; ISTI, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 951-952.

[58] Usp. *Mk* 16, 16.

[59] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1043; usp. ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20; ISTI, Dekr. *Ad gentes*, 7: AAS 58 (1966) 955.

1257 dođu k meni; ne priječite im!« (*Mk* 10, 14), dopuštaju da se nadamo da postoji put spasenja i za djecu umrlu bez krštenja. To zahtjevniji je
1250 stoga poziv Crkve da se maloj djeci ne priječi da po daru svetoga krsta dođu Kristu.

VII. Krsna milost

1234 1262 Vidljivim znakovima sakramentalnog obreda simbolički se označuju različiti krsni učinci. Uranjanje u vodu upozorava na smrt i čišćenje, ali također na obnavljanje i novo rođenje. Dakle, dva poglavita krsna učinka jesu očišćenje od grijeha i novo rođenje u Duhu Svetome.[60]

Za otpuštenje grijeha …

977 1263 Krštenjem se opraštaju *svi grijesi,* tj. istočni grijeh i svi osobni grijesi kao i sve kazne za grijehe.[61] U onih, naime, koji su preporođeni
1425 ne ostaje ništa što bi ih priječilo da uđu u Kraljevstvo Božje, ni Adamov grijeh, ni osobni grijeh, ni posljedice grijeha, od kojih je najteža upravo odvojenost od Boga.

1264 Ipak u krštenima ostaju stanovite vremenite posljedice grijeha kao što su trpljenje, bolest, smrt ili slaboće vezane uz život, kao što su karakterne slabosti itd., zatim sklonost na grijeh, koju predaja nazivlje
976, 2514 *požudom* ili slikovito »poticajem na grijeh« *(»fomes peccati«):* »Budući
1426 da je požuda ostavljena u nama radi kušnje, ona ne može škoditi onima koji na nju ne pristaju i koji joj se hrabro odupiru milošću Kristovom.
405 Štoviše, ‘ovjenčava se tko se zakonito natječe’« (*2 Tim* 2, 5).[62]

»Novi Stvor«

1265 Krštenje ne samo da čisti od svih grijeha, nego novokrštenika
505 čini »novim stvorom«,[63] posinjenim sinom Božjim[64] koji postaje »zajed-

---

[60] Usp. *Dj* 2, 38; *Iv* 3, 5.

[61] Usp. FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Armenis*: DS 1316.

[62] TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 5: DS 1515.

[63] Usp. *2 Kor* 5, 17.

[64] Usp. *Gal* 4, 5-7.

ničarom božanske naravi«,[65] Kristovim udom,[66] s njime subaštinikom,[67] 460
i hramom Duha Svetoga.[68]

1266 Presveto Trojstvo daruje kršteniku: *posvećujuću milost,* milost *opravdanja,* koja ga: 1992

— po *bogoslovnim krepostima* osposobljuje da vjeruje u Boga, da se ufa u njega i da ga ljubi; 1812
— po *darovima Duha Svetoga* daje mu da može živjeti i djelovati pod utjecajem Duha Svetoga; 1831
— po *ćudorednim krepostima* omogućuje mu da raste u dobru. 1810

Prema tome, sveukupni organizam kršćanskoga nadnaravnog života nalazi svoje korijene u svetome krstu.

PRITJELOVLJENI CRKVI, TIJELU KRISTOVU

1267 Po krstu postajemo udovi Kristova Tijela; »udovi jedni dru- 782
gima« (*Ef* 4, 25). Krst pritjelovljuje krštenike *Crkvi*. Iz krstionica rađa se jedinstveni narod Božji, narod Novoga saveza koji nadilazi sva naravna i ljudska ograničenja naroda, kultura, rasa i spola: »U jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni« (*1 Kor* 12, 13).

1268 Krštenici tako postaju »živo kamenje« i ugrađuju se u »duhovni Dom za sveto svećenstvo« (*1 Pt* 2, 5). Oni po krstu imaju udjela u Kristovu svećeništvu, u njegovom proročkom i kraljevskom poslanju; oni
su »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni« da 1141
naviještaju »silna djela Onoga« koji ih iz »tame pozva k svojemu divnom
svjetlu« (*1 Pt* 2, 9). *Krst daje udioništvo u općem svećeništvu vjernika.* 784

1269 Postavši udom Crkve krštenik više ne pripada sebi,[69] nego onome koji je za nas umro i uskrsnuo.[70] Zato je pozvan da bude drugima podložan,[71] da im služi[72] u zajedništvu Crkve, da bude »poslušan i

[65] Usp. *2 Pt* 1, 4.
[66] Usp. *1 Kor* 6, 15; 12, 27.
[67] Usp. *Rim* 8, 17.
[68] Usp. *1 Kor* 6, 19.
[69] Usp. *1 Kor* 6, 19.
[70] Usp. *2 Kor* 5, 15.
[71] Usp. *Ef* 5, 21; *1 Kor* 16, 15-16.
[72] Usp. *Iv* 13, 12-15.

podložan« glavarima Crkve[73] te ih susreće s poštovanjem i ljubavlju.[74]
871 Kao što krst donosi odgovornosti i dužnosti, isto tako krštenik ima prava u krilu Crkve: pravo primati sakramente, hraniti se riječju Božjom i računati na druge duhovne pomoći Crkve.[75]

1270 Krštenici, »preporođeni [po krstu] za sinove Božje, dužni su
2472 pred ljudima ispovijedati kršćansku vjeru koju su primili od Boga preko Crkve«[76] i sudjelovati u apostolskoj i misionarskoj djelatnosti naroda Božjega.[77]

Sakramentalni vez kršćanskoga jedinstva

818, 838 1271 Krst je temelj zajedništva među svim kršćanima, pa i onima koji još nisu u punom zajedništvu s Katoličkom Crkvom: »Jer oni koji vjeruju u Krista i koji su valjano kršteni, nalaze se u nekom, mada ne savršenom, zajedništvu s Katoličkom Crkvom. [...] Opravdani vjerom u krstu i pritjelovljeni Kristu, s pravom se rese kršćanskim imenom, te ih sinovi Katoličke Crkve zasluženo priznaju za braću u Gospodinu.«[78] »Krst je dakle *sakramentalni vez jedinstva* među svima koji su njime preporođeni.«[79]

Neizbrisivi duhovni biljeg

1272 Po krstu pritjelovljen Kristu, krštenik je Kristu suobličen.[80]
1121 Krst obilježuje kršćanina neizbrisivim duhovnim biljegom *(character)* pripadnosti Kristu. Taj se pečat ne da izbrisati nikakvim grijehom, pa ni onda kada grijeh priječi da krst donese plodove spasenja.[81] Podijeljen jednom zauvijek, krst se ne može ponoviti.

---

[73] Usp. *Heb* 13, 17.

[74] Usp. *1 Sol* 5, 12-13.

[75] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 37: AAS 57 (1965) 42-43; ZKP kan. 208-223; ZKIC kan. 675, § 2.

[76] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

[77] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965) 21; ISTI, Dekr. *Ad gentes*, 7: AAS 58 (1966) 956; *Isto mj.*, 23: AAS 58 (1966) 974-975.

[78] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 93.

[79] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 22: AAS 57 (1965) 105.

[80] Usp. *Rim* 8, 29.

[81] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Decretum de sacramentis*, Kanoni o sakr. općenito, kan. 9: DS 1609; Kanoni o sakr. krsta, kan. 6: DS 1619.

1273 Po krstu pritjelovljeni Crkvi, vjernici primaju sakramentalni biljeg koji ih posvećuje za kršćansko bogoštovlje.[82] Krsni pečat kršćane osposobljuje i obvezuje na služenje Bogu živim sudjelovanjem u 1070
svetom bogoslužju Crkve te »na izvršavanje njihova krsnog svećeništva svjedočanstvom sveta života i djelotvorne ljubavi«.[83]

1274 *»Gospodnji biljeg«*[84] *jest pečat* kojim nas je Duh Sveti obilježio »za Dan otkupljenja« (*Ef* 4, 30).[85] »Krst je pečat za vječni život.«[86] 197
Vjernik koji »pečat čuva« do kraja, tj. koji ostane vjeran zahtjevima svoga krštenja, moći će preminuti »obilježen znakom vjere«,[87] s vjerom 2016
svoga krštenja, iščekujući blaženo gledanje Boga – kao dovršenje vjere – i u nadi uskrsnuća.

Ukratko

1275 *Kršćanska inicijacija se ostvaruje trima sakramentima: krstom koji je početak novoga života, potvrdom koja taj život učvršćuje i euharistijom koja učenike hrani Kristovim Tijelom i Krvlju da ih preobrazi u Krista.*

1276 *»Pođite i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u Ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!«* (*Mt* 28, 19-20).

1277 *Krštenje je rođenje na novi život u Kristu. Po Gospodnjoj volji ono je nužno za spasenje, kao i sâma Crkva u koju krštenje uvodi.*

1278 *Bitni je obred krštenja uranjanje krštenika u vodu ili izlijevanje vode na njegovu glavu uz zazivanje Presvete Trojice, tj. Oca, Sina i Duha Svetoga.*

1279 *Krsni plod ili krsna milost bogata je stvarnost koja sadrži: oproštenje istočnog grijeha i svih osobnih grijeha, rođenje na novi život kojim čovjek postaje posinjenim djetetom Boga Oca, udom Kristovim, hramom Duha Svetoga. Istim činom krštenik*

---

82 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

83 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 15-16.

84 Usp. AUGUSTIN, *Epistula* 98, 5: CSEL 34, 527 (PL 33, 362).

85 Usp. *Ef* 1, 13-14; *2 Kor* 1, 21-22.

86 IRENEJ LIONSKI, *Demonstratio praedicationis apostolicae*, 3: SC 62, 32.

87 *Prex Eucharistica I seu Canon Romanus* [*Rimski kanon*]: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 454.

se pritjelovljuje Crkvi, Kristovu Tijelu, i postaje dionik njegova svećeništva.

1280 *Krštenje utiskuje kršteniku u dušu neizbrisiv duhovni biljeg, karakter, koji vjernika posvećuje za bogoslužje kršćanske vjere. Zbog toga pečata krštenje se ne može ponoviti.*[88]

1281 *Koji podnesu smrt radi vjere, katekumeni i drugi ljudi koji, ne poznavajući Crkve, na poticaj milosti, iskreno traže Boga i trude se ispuniti njegovu volju, mogu se spasiti premda nisu primili krštenje.*[89]

1282 *Već od najstarijih vremena krst se dijelilo i djeci. Krst je milosni Božji dar koji ne pretpostavlja ljudskih zasluga; djeca se krste u vjeri Crkve. Ulaz u kršćanski život vodi k pravoj slobodi.*

1283 *Glede djece umrle bez krštenja, liturgija Crkve nas poziva da imamo pouzdanje u Božje milosrđe te se molimo za njihovo spasenje.*

1284 *U slučaju nužde svatko može krstiti, uz uvjet da ima nakanu činiti ono što čini Crkva te izlije vodu kršteniku na glavu govoreći: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.«*

Članak 2.

SAKRAMENT POTVRDE

1285 Zajedno s krštenjem i euharistijom sakrament potvrde tvori cjelinu »sakramenata kršćanske inicijacije«, jedinstvo koje treba čuvati. Vjernicima treba zato tumačiti kako je primanje ovog sakramenta nužno za utvrđenje krsne milosti.[90] »Po sakramentu potvrde krštenici se još savršenije vežu uz Crkvu, obdaruju se posebnom jakošću Duha Svetoga te su tako obvezniji kao pravi Kristovi svjedoci da riječju i djelom šire i brane vjeru.«[91]

---

[88] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Decretum de sacramentis*, Kanoni o sakr. općenito, kan. 9: DS 1609; Kanoni o sakr. krsta, kan. 11: DS 1624.

[89] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20.

[90] Usp. *Ordo Confirmationis* [*Red potvrde*], Prethodne napomene 1 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 16.

[91] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15; usp. *Ordo Confirmationis*, Prethodne napomene, 2 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 16.

I. Potvrda u naumu spasenja

1286 Proroci su u *Starom zavjetu* navijestili da će Duh Gospodnji
počivati na očekivanom Mesiji[92] radi njegova spasenjskog poslanja.[93] 702-716
Silazak Duha Svetoga nad Isusa u trenutku kada ga je Ivan krstio bijaše
znak da je on onaj koji ima doći, da je Mesija, Sin Božji.[94] Budući da je
bio začet po Duhu Svetom, sav je život i poslanje proveo u potpunom
zajedništvu s Duhom Svetim što mu ga je Otac dao »bez mjere«
(*Iv* 3, 34).

1287 Ta punina Duha nije imala ostati samo Mesijina, nego se tre-
bala priopćiti *i svemu mesijanskom narodu.*[95] U više navrata Krist je 739
obećao izljev Duha.[96] To je obećanje ostvario ponajprije na dan Vazma[97]
i potom, na još jasniji način, na dan Pedesetnice.[98] Ispunjeni Duhom
Svetim apostoli započinju razglašavati »veličanstvena djela Božja«
(*Dj* 2, 11), a Petar izjavljuje kako je to izlijevanje Duha znak mesijanskih
vremena.[99] Svi koji su povjerovali apostolskom propovijedanju i dali
se krstiti, primili su i oni dar Duha Svetoga.[100]

1288 »Otad [...] su apostoli, ispunjajući Kristovu volju, polaganjem
ruku podjeljivali novokrštenicima dar Duha koji upotpunjuje krsnu 699
milost.[101] Tako poslanica Hebrejima, među osnove prve kršćanske pouke
ubraja nauk o krštavanju, ali također i o polaganju ruku.[102] Katolička
predaja s pravom to polaganje ruku smatra početkom sakramenta
potvrde koji u Crkvi na neki način čini trajnom milost Pedesetnice.«[103]

1289 Da bi se jasnije označio dar Duha Svetoga, vrlo je rano uz
polaganje ruku dodano i mazanje mirisavim uljem (krizmom). To 695

---

[92] Usp. *Iz* 11, 2.
[93] Usp. *Lk* 4, 16-22; *Iz* 61, 1.
[94] Usp. *Mt* 3, 13-17; *Iv* 1, 33-34.
[95] Usp. *Ez* 36, 25-27; *Jl* 3, 1-2.
[96] Usp. *Lk* 12, 12; *Iv* 3, 5-8; 7, 37-39; 16, 7-15; *Dj* 1, 8.
[97] Usp. *Iv* 20, 22.
[98] Usp. *Dj* 2, 1-4.
[99] Usp. *Dj* 2, 17-18.
[100] Usp. *Dj* 2, 38.
[101] Usp. *Dj* 8, 15-17; 19, 5-6.
[102] Usp. *Heb* 6, 2.
[103] PAVAO VI., Ap. konst. *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971) 659.

mazanje tumači i naziv »kršćanin«, što znači pomazanik, izveden
436 iz imena samoga Krista, koga je »Bog pomazao Duhom Svetim« (*Dj* 10, 38). Obred se pomazanja, kako na Istoku tako i na Zapadu sačuvao do naših dana. Zbog toga se ovaj sakrament na Istoku nazivlje
1297 Krizma ili pomazanje uljem krizme, ili μύρον što znači »krizma«. Naziv potvrda na Zapadu ističe da taj sakrament potvrđuje krst i ujedno učvršćuje krsnu milost.

Dvije predaje: Istok i Zapad

1290 U prvim stoljećima potvrda je sačinjavala uglavnom jedinstveno slavlje s krštenjem tvoreći s njime, prema izrazu svetog Ciprijana,[104] »dvostruki sakrament«. Kasnije, pored drugih razloga, učestalost krštenja djece, i to u svako vrijeme godine, i povećanje broja (seoskih) župa, čime su se biskupije proširile, nisu više biskupu dopuštali da bude prisutan na svim krsnim slavljima. Budući da se na Zapadu želi biskupu pridržati dovršenje krsta, uvela se praksa privremenog
1233 odvajanja ovih dvaju sakramenata. Istok je, naprotiv, sačuvao jedinstvo dvaju sakramenata, tako da potvrdu podjeljuje isti prezbiter koji krsti; međutim i ovdje on to može učiniti samo sa »svetim mirom« što ga je posvetio biskup.[105]

1291 Običaj koji se ustalio u Rimu – tj. da poslije krštenja bude dvojako
1242 mazanje svetom krizmom – pospješio je razvoj rečene prakse na Zapadu. Prvo mazanje vršio bi svećenik odmah po izlasku novokrštenika iz krsne kupelji, što bi potom drugim mazanjem svakoga novokrštenika na čelu dovršavao biskup.[106] Prvo mazanje krizmom, što ga je davao svećenik, ostalo je povezano uz krsni obred, označujući krštenikovo udioništvo u Kristovoj proročkoj, svećeničkoj i kraljevskoj službi. Kad se pak krsti odrasla osoba, tada se vrši samo jedno pokrsno mazanje, i to je onda sakrament potvrde.

1244 1292 Praksa istočnih Crkava jače ističe jedinstvo kršćanske inicijacije, a praksa latinske Crkve jasnije izražava zajedništvo novog kršćanina s njegovim biskupom, koji je jamac i sluga crkvenog jedinstva, njezinog katolištva i apostolstva, a po tome i vez s apostolskim izvorima Kristove Crkve.

---

[104] Usp. CIPRIJAN KARTAŠKI, *Epistula* 73, 21: CSEL 32, 795 (PL 3, 1169).

[105] Usp. ZKIC kan. 695, § 1; 696, § 1.

[106] Usp. HIPOLIT RIMSKI, *Traditio apostolica*, 21: ur. B. Botte (Münster i.W. 1989) str. 50 i 52.

II. Znakovi i obred potvrde

1293 U obredu ovog sakramenta valja razmotriti znak *pomazanja* i ono što pomazanje označuje i utiskuje, tj. duhovni *pečat.*

Prema biblijskom i starodrevnom simbolizmu, *pomazanje* obiluje 695
brojnim značenjima: ulje je znak obilja[107] i radosti,[108] ono čisti (mazanje prije i poslije kupanja) i čini gipkim (mazanje atleta i boraca); znak je ozdravljenja jer liječi udarce i rane,[109] i ono čini da pomazanik zrači ljepotom, zdravljem i snagom.

1294 Sva ta značenja pomazanja otkrivamo u sakramentalnom 1152
životu. Pomazanje katekumenskim uljem prije krsta označuje čišćenje i jačanje; pomazanje uljem bolesnih ozdravljenje i okrepu; pomazanje svetom krizmom poslije krsta, u potvrdi i u ređenju, znak je posvećenja. Po potvrdi kršćani, tj. pomazanici imaju potpunijeg udjela u poslanju Isusa Krista i u punini Duha Svetoga, kojim je Isus ispunjen, kako bi svim svojim životom širili Kristov miomiris.[110]

1295 Potvrđenik ovim pomazanjem prima »biljeg«, *pečat* Duha 698
Svetoga. Pečat je simbol osobe,[111] znak njezina autoriteta,[112] njezina vlasništva nad određenim predmetom:[113] tako su vojnici bili opečaćeni pečatom svoga vojskovođe i robovi pečatom svoga gospodara; pečat nadalje potvrđuje vjerodostojnost nekog pravnog čina[114] ili neke povelje,[115] što je, u stanovitim uvjetima, čini tajnom.[116]

1296 Sâm Isus kaže o sebi da ga je Otac opečatio.[117] I kršćani su
isto tako opečaćeni: »Bog je onaj koji nas zajedno s vama utvrđuje za 1121
Krista; on nas je pomazao, on nas je opečatio i u srca naša dao zalog

---

[107] Usp. *Pnz* 11, 14; itd.
[108] Usp. *Ps* 23, 5; 104, 15.
[109] Usp. *Iz* 1, 6; *Lk* 10, 34.
[110] Usp. *2 Kor* 2, 15.
[111] Usp. *Post* 38, 18; *Pj* 8, 6.
[112] Usp. *Post* 41, 42.
[113] Usp. *Pnz* 32, 34.
[114] Usp. *1 Kr* 21, 8.
[115] Usp. *Jr* 32, 10.
[116] Usp. *Iz* 29, 11.
[117] Usp. *Iv* 6, 27.

– Duha« (*2 Kor* 1, 21-22).[118] Taj pečat Duha Svetoga znači potpunu pripadnost Kristu, trajno predanje njegovoj službi, ali jednako tako i obećanje božanske zaštite u velikoj kušnji posljednjih vremena.[119]

Slavlje potvrde

1297 *Posvećenje svete krizme* važan je čin koji prethodi slavlju
1183 potvrde, a u stanovitom je smislu i dio sâmoga slavlja. Biskup posvećuje svetu krizmu za svu svoju biskupiju na Veliki četvrtak, u misi posvete
1241 ulja. U istočnim je Crkvama to posvećenje pridržano patrijarhu:

> Antiohijska liturgija ovako izražava epiklezu posvete svete krizme (što se grčki kaže μύρον): [»Oče, (...) pošalji svoga Svetoga Duha] na nas i na ovo ulje koje je pred nama, i posveti ga, da svima koji se njime pomažu i obilježe bude: myron sveti, myron svećenički, pomazanje kraljevsko, haljina svjetlosti, plašt spasenja, dar duhovni, posvećenje dušâ i tijelâ, radost srca, sreća nepropadljiva, pečat neizbrisiv, štit vjere i strašna kaciga protiv svih djela Protivnikovih«.[120]

1298 Kada se potvrda slavi odijeljeno od krštenja, kao što je slučaj u rimskom obredu, bogoslužje počinje obnovom krsnih obećanja i ispoviješću vjere potvrđenika. Tako je jasno da se potvrda nadovezuje na krštenje.[121] Kada se pak krsti odrasla osoba, odmah po krštenju biva i potvrđena te sudjeluje u euharistiji.[122]

1299 U rimskom obredu biskup nad okupljene potvrđenike širi ruke. Taj je gest već od apostolskih vremena znak dara Duha Svetoga. Pritom moli za izlijevanje Duha:

> »Svemogući Bože, Oče Gospodina našega Isusa Krista! Ti si ove sluge svoje nanovo rodio vodom i Duhom Svetim i od grijeha ih oslobodio.
> 1831 Pošalji, Gospodine, na njih Duha Svetoga, Branitelja; daj im duha mudrosti i razuma, duha savjeta i jakosti, duha znanja i pobožnosti; ispuni ih duhom svoga straha, po Kristu Gospodinu našemu.«[123]

---

118 Usp. *Ef* 1,13; 4, 30.

119 Usp. *Otk* 7, 2-3; 9, 4; *Ez* 9, 4-6.

120 *Pontificale iuxta ritum Ecclesiae Syrorum Occidentalium id est Antiochiae*, Pars I, Versio latina (Typis Polyglottis Vaticanis 1941) str. 36-37.

121 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 71: AAS 56 (1964) 118.

122 Usp. ZKP kan. 866.

123 *Ordo Confirmationis*, 25 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 26.

1300 Po tom slijedi *bitni obred* sakramenta. U latinskom obredu »sakrament potvrde podjeljuje se pomazanjem krizmenim uljem na čelo potvrđenika, koje se izvodi polaganjem ruke i riječima: ‘Primi 699
pečat Dara Duha Svetoga’«.[124] U istočnim Crkvama bizantskog obreda, pomazanje svetim μύρον biva poslije molitve epikleze, na svim značajnim dijelovima tijela: na čelu, očima, nosu, ušima, usnama, prsima, leđima, rukama i nogama, a svako mazanje prate riječi: Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου (»Pečat dara Duha Svetoga«).[125]

1301 Cjelov mira, kojim se sakramentalni obred završava, označuje i očituje crkveno zajedništvo s biskupom i sa svim vjernicima.[126]

III. Učinci potvrde

1302 Iz sámoga slavlja proizlazi da je učinak sakramenta potvrde
poseban izljev Duha Svetoga, kao što je nekoć bio podijeljen apostolima 731
na dan Pedesetnice.

1303 Prema tome, potvrda pridonosi rastu i produbljenju krsne milosti:

— dublje nas ukorjenjuje u božansko posinjenje, po kojem 1262-1274
govorimo: »Abba, Oče!« (*Rim* 8, 15);
— čvršće nas sjedinjuje s Kristom;
— umnaža u nama darove Duha Svetoga;
— usavršuje naš vez s Crkvom;[127]
— priopćuje nam »osobitu snagu Duha Svetoga« da, kao »pravi svjedoci Kristovi, riječju i djelom, širimo i branimo vjeru«, da »hrabro ispovijedamo ime Kristovo« i nikada se ne stidimo njegova križa:[128]

»Sjeti se dakle da si primio duhovni znak, Duha mudrosti i razuma, Duha 2044
savjeta i jakosti, Duha znanja i pobožnosti, Duha svetoga straha, i čuvaj

---

[124] PAVAO VI., Ap. konst. *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971) 657.

[125] *Rituale per le Chiese orientali di rito bizantino in lingua greca*, Pars 1 (Libreria Editrice Vaticana 1954) str. 36.

[126] Usp. HIPOLIT RIMSKI, *Traditio apostolica*, 21: ur. B. Botte (Münster i.W. 1989) str. 54.

[127] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965).

[128] Usp. FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Armenis*: DS 1319; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15; *isto mj.*, 12: AAS 57 (1965) 16.

> što si primio. Bog te Otac obilježio svojim znakom, Krist Gospodin te potvrdio i u tvoje srce stavio zalog Duha.«[129]

1121 1304 Kao i krst, kojemu je dovršenje, potvrda se daje samo jednom. Potvrda, naime, utiskuje u dušu *neizbrisiv duhovni biljeg,* »karakter«,[130] koji označuje da je Isus Krist kršćanina obilježio pečatom svoga Duha i zaodjenuo ga snagom odozgo da postane njegovim svjedokom.[131]

1268 1305 »Karakter« usavršuje opće svećeništvo vjernika, koje se prima u krštenju: »potvrđenik prima snagu javno riječima ispovijedati vjeru u Krista, i to kao po svojoj službi *(quasi ex officio)*«.[132]

IV. Tko može biti potvrđen?

1306 Svaka krštena osoba, koja još nije potvrđena, može i treba primiti sakrament potvrde.[133] Budući da krštenje, potvrda i euharistija
1212 tvore nešto jedinstveno, »vjernici su obavezni primiti sakrament potvrde pravodobno«.[134] Sakrament kršte nja je doduše bez potvrde i euharistije valjan i djelotvoran, ali kršćanska inicijacija ostaje nedovršena.

1307 Latinski običaj kroz stoljeća naznačuje kao osnovnu dob za primanje sakramenta potvrde »dob rasuđivanja«. No u smrtnoj pogibelji treba potvrditi i djecu, čak i ako nisu još dostigla dob rasuđivanja.[135]

1308 Ako se kadšto govori o potvrdi kao »sakramentu kršćanske zrelosti«, ne smije se odrasla dob vjere poistovjetiti s odraslom dobi
1250 naravnog rasta, niti zaboraviti da je krsna milost čist i nezaslužen dar, kojoj nije potrebno neko »ovjerovljenje« da bi postala djelotvornom. Sveti Toma podsjeća:

> »Tjelesna dob nije mjerodavna za duhovnu. Tako čovjek već u djetinjstvu može primiti savršenstvo duhovne dobi o kojem govori Knjiga mudrosti

[129] AMBROZIJE, *De mysteriis*, 7, 42: CSEL 73, 106 (PL 16, 402-403).
[130] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Decretum de sacramentis*, Kanoni o sakr. općenito, kan. 9: DS 1609.
[131] Usp. *Lk* 24, 48-49.
[132] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 72, a. 5, ad 2: Ed. Leon. 12, 130.
[133] Usp. ZKP kan. 889, § 1.
[134] ZKP kan. 890.
[135] Usp. ZKP kan. 891; 883, 3.

(4, 8): ‘Jer duljina danâ ne čini starost časnom, niti se ona mjeri brojem godina.’ Odatle se tumači da su se toliki i u djetinjoj dobi, zahvaljujući snazi Duha Svetoga što je primiše, hrabro, do krvi borili za Krista.«[136]

1309 *Priprava* za potvrdu treba ići za tim da kršćane dovede do tješnjeg sjedinjenja s Kristom, do življe prisnosti s Duhom Svetim, s njegovim djelom, darovima i pozivima, kako bi bolje mogli preuzeti apostolske odgovornosti kršćanskog života. Zato će kateheza o potvrdi težiti za tim da u potvrđenika probudi smisao pripadnosti Crkvi Isusa Krista, i to kako sveopćoj Crkvi tako i župnoj zajednici. Na ovoj je potonjoj osobita odgovornost za pripravu potvrđenika.[137]

1310 Za primanje potvrde potrebno je da krizmanik bude u stanju milosti. Dobro je radi očišćenja u vidu primanja dara Duha Svetoga pristupiti sakramentu pokore. Za poučljivo i raspoloživo primanje snage
i milosti Duha Svetoga treba se pripremiti predanijom molitvom.[138] 2670

1311 Kao za krštenje, tako je i za potvrdu prikladno da zbog duhovne pomoći krizmanici potraže *kuma* ili *kumu*. Dobro je da kum bude isti
kao i kod krštenja da se bolje naglasi jedinstvo dvaju sakramenata.[139] 1255

V. Služitelj potvrde

1312 *Izvorni djelitelj* potvrde je biskup.[140]

Na Istoku redovito prezbiter koji krsti odmah u jednom te istom 1233
slavlju podjeljuje i potvrdu. Međutim, on to čini svetom krizmom što ju je prethodno posvetio patrijarh ili biskup, čime se izražava apostolsko jedinstvo Crkve, kojemu se spone jačaju sakramentom potvrde. U latinskoj Crkvi ista se disciplina primjenjuje pri krštenju odraslih ili kada se u puno zajedništvo s Crkvom uvodi krštena osoba član druge kršćanske zajednice, u koje sakrament potvrde nije valjan.[141]

---

[136] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 72, a. 8, ad 2: Ed. Leon. 12, 133.

[137] Usp. *Ordo Confirmationis*, Prethodne napomene, 3 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 16.

[138] Usp. *Dj* 1, 14.

[139] Usp. *Ordo Confirmationis*, Prethodne napomene, 5 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 17; *Isto mj.*, 6 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) p. 17; ZKP kan. 893, § 1-2.

[140] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 32.

[141] Usp. ZKP kan. 883, § 2.

1290 1313 U *latinskom obredu* redoviti je djelitelj potvrde biskup.[142]
Premda biskup, ako je potreba, može prezbiterima dati ovlast da dijele
potvrdu,[143] potrebno je ipak, radi značenja samog sakramenta, da je
on podjeljuje, ne zaboravljajući pritom da je upravo radi toga slavlje
potvrde vremenski odijeljeno od krštenja. Biskupi su nasljednici
apostola koji su primili puninu sakramenta reda. Stoga, kad oni dijele
sakrament potvrde, to jasno označuje da njihovo dijeljenje sakramenta
1285 ima učinak da one koji ga primaju tješnje sjedini s Crkvom, s njezinim
apostolskim izvorima i s njezinim poslanjem svjedočenja za Krista.

1314 Kada je kršćanin u smrtnoj pogibelji, bilo koji prezbiter može
1307 mu podijeliti potvrdu.[144] Crkva, naime, hoće da nitko od njezine djece,
pa ni ono najmanje, ne pođe s ovog svijeta a da nije po Duhu Svetom
usavršeno darom Kristove punine.

Ukratko

1315 *»Kada su apostoli u Jeruzalemu čuli da je Samarija prigrlila riječ Božju, poslaše k njima Petra i Ivana. Oni siđoše i pomoliše se za njih da bi primili Duha Svetoga. Jer još ni na koga od njih ne bijaše sišao; bijahu samo kršteni u ime Gospodina Isusa. Tada polagahu ruke na njih, i oni primahu Duha Svetoga«* (*Dj* 8, 14-17).

1316 *Potvrda usavršuje krsnu milost; ona je sakrament koji daje Duha Svetoga da nas dublje ukorijeni u božansko posinstvo, da nas čvršće pritjelovi Kristu, da ukrijepi našu vezu s Crkvom te nas tješnje pridruži njezinom poslanju i pomogne da kršćansku vjeru svjedočimo riječju i djelima.*

1317 *Potvrda, kao i krštenje, u dušu kršćana utiskuje duhovni biljeg ili neizbrisiv karakter; zato se ovaj sakrament može primiti samo jednom u životu.*

1318 *Na Istoku se taj sakrament dijeli neposredno po krštenju; nakon čega slijedi sudjelovanje u euharistiji. Ta predaja ističe jedinstvo*

---

142 Usp. ZKP kan. 882.

143 Usp. ZKP kan. 884, § 2.

144 Usp. ZKP kan. 883, 3.

triju sakramenata kršćanske inicijacije. U latinskoj se Crkvi taj sakrament dijeli kada kršćanin dozrije do dobi razuma, a njegovo je slavlje redovito pridržano biskupu. To označuje da ovaj sakrament učvršćuje crkveni vez.

1319 *Potvrđenik koji je postigao dob razuma treba, primajući sakrament, ispovjediti vjeru, biti u stanju milosti, imati nakanu da primi sakrament te biti spreman prihvatiti zadaću Kristova učenika i svjedoka, u crkvenoj zajednici i u vremenitim poslovima.*

1320 *Bitni obred potvrde je pomazanje svetom krizmom na čelu krštenoga (na Istoku također i po drugim dijelovima tijela), uz polaganje ruke podjelitelja i riječi: »Primi pečat dara Duha Svetoga«, u rimskom obredu; a u bizantskom obredu: Pečat Dara Duha Svetoga«.*

1321 *Kad se potvrda slavi odijeljeno od krštenja, povezanost s krštenjem izražena je, između ostaloga, obnovom krsnih obećanja. Slavlje potvrde za vrijeme euharistijskog slavlja ističe jedinstvo sakramenata kršćanske inicijacije.*

Članak 3.

SAKRAMENT EUHARISTIJE

1322 Sveta euharistija dovršava kršćansku inicijaciju. Oni naime 1212
koji su Krstom uzdignuti na dostojanstvo kraljevskog svećeništva te krizmom dublje suobličeni Kristu, po Euharistiji sudjeluju s čitavom zajednicom u samoj Gospodinovoj žrtvi.

1323 »Naš je Spasitelj na Posljednjoj večeri, one noći kad bijaše predan, ustanovio euharistijsku žrtvu svoga Tijela i Krvi, da ovjekovječi kroz stoljeća žrtvu križa, sve dok ne dođe, te da tako Crkvi, svojoj ljubljenoj Zaručnici, povjeri spomen-čin svoje smrti i uskrsnuća: sakrament pobožnosti, znak jedinstva, vez ljubavi, vazmenu gozbu,'na
kojoj se Krist blaguje, duša se napunja milošću i daje nam se zalog 1402
buduće slave'.«[145]

[145] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 47: AAS 56 (1964) 113.

I. Euharistija – izvor i vrhunac crkvenoga života

864 1324 Euharistija je »izvor i vrhunac svega kršćanskog života«.[146] »Ostali sakramenti, kao i sve crkvene službe i djela apostolata, tijesno su povezani s Euharistijom i prema njoj su usmjereni. Presveta euharistija naime sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest samoga Krista – našu Pashu.«[147]

775 1325 »Euharistija primjereno označuje i čudesno ostvaruje zajedništvo života s Bogom i jedinstvo Božjeg naroda, na čemu se temelji sama Crkva. U njoj jest vrhunac kako djelovanja kojim Bog u Kristu posvećuje svijet, tako i bogoštovlja koje ljudi iskazuju Kristu i po njemu Ocu u Duhu Svetom.«[148]

1090 1326 Konačno, euharistijskim slavljem mi se već pridružujemo nebeskoj liturgiji i unaprijed kušamo vječni život kada »Bog bude sve u svima« (*1 Kor* 15, 18).

1327 Ukratko, Euharistija je sažetak i ukupnost naše vjere: »Naš se način mišljenja slaže s euharistijom, a euharistija sa svoje strane
1124 potvrđuje naš način mišljenja.«[149]

II. Kako se ovaj sakrament zove?

1328 Neiscrpno bogatstvo ovog sakramenta izražava se u različitosti njegovih imena. Svako naime od tih imenâ doziva u svijest određene vidike tog sakramenta. On se naziva:

2637 *Euharistija* – jer je čin zahvaljivanja Bogu. Riječi εὐχαριστεῖν
1082 (*Lk* 22, 19; *1 Kor* 11, 24) i εὐλογεῖν (*Mt* 26, 26; *Mk* 14, 22) podsjećaju
1359 na židovske blagoslovne molitve koje – napose one izgovorene za objedom – navješćuju čudesna Božja djela: stvaranje, otkupljenje i posvećenje.

---

146 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

147 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 997.

148 Kongregacija za sakramente, Naputak *Eucharisticum mysterium*, 6: AAS 59 (1967) 545.

149 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 4, 18, 5: SC 100, 610 (PG 7, 1028).

1329 *Gospodnja večera*[150] – jer se radi o večeri koju je Gospodin blagovao s učenicima u predvečerje svoje muke, i o predokusu *svadbene gozbe Jaganjčeve*[151] u nebeskom Jeruzalemu. 1382

Lomljenje kruha – jer je taj obred, vlastit židovskoj gozbi, običavao vršiti Isus kada je kao predsjedatelj stola blagoslivljao i dijelio kruh,[152] posebno na Posljednjoj večeri.[153] I po tomu su ga činu učenici nakon uskrsnuća prepoznali,[154] a prvi će kršćani upravo tim izrazom nazivati svoje euharistijske sastanke.[155] Tako su naznačavali da svi koji blaguju od istoga razlomljenog kruha, Krista, ulaze u zajedništvo s njim i u 790
njemu tvore samo jedno tijelo.[156]

Euharistijski sastanak ili zbor (σύναξις) – jer se euharistija slavi u skupu vjernika, vidljivom izrazu Crkve.[157] 1348

1330 *Spomen-čin* Gospodnje smrti i uskrsnuća. 1341

Sveta žrtva – jer uprisutnjuje jedincatu žrtvu Krista Spasitelja, a uključuje i prinos Crkve; ili također *sveta misna žrtva, »žrtva zahvalna«* (*Heb* 13, 15),[158] *duhovna žrtva*[159], *žrtva čista*[160] *i sveta,* jer ispunja i 2643
nadilazi sve žrtve Starog saveza. 614

Sveta i božanska Liturgija – jer sva liturgija Crkve nalazi svoje središte i najzgusnutiji izraz u slavlju ovoga sakramenta; u tom smislu naziva se i slavlje *Svetih otajstava*. Govori se i o *Presvetom sakramentu,* jer je euharistija sakrament nad sakramentima; tim se 1169
izrazom označuju euharistijske prilike čuvane u svetohraništu.

1331 *Pričest* – jer se po ovom sakramentu sjedinjujemo s Kristom 950
koji nas čini dionicima svoga Tijela i Krvi da s njim tvorimo samo jedno

[150] Usp. *1 Kor* 11, 20.
[151] Usp. *Otk* 19, 9.
[152] Usp. *Mt* 14, 19; 15, 36; *Mk* 8, 6.19.
[153] Usp. *Mt* 26, 26; *1 Kor* 11, 24.
[154] Usp. *Lk* 24, 13-35.
[155] Usp. *Dj* 2, 42.46; 20, 7.11.
[156] Usp. *1 Kor* 10, 16-17.
[157] Usp. *1 Kor* 11, 17-34.
[158] Usp. *Ps* 116, 13.17.
[159] Usp. *1 Pt* 2, 5.
[160] Usp. *Mal* 1, 11.

948 tijelo;[161] naziva se još i *svetinja, svete stvari*, τὰ ἅγια[162] – što je prvotno
1405 značenje »općinstva svetih«, o kojem govori Apostolsko vjerovanje –
ili pak *kruh anđeoski, kruh nebeski, lijek besmrtnosti,*[163] *popudbina...*

1332 *Sveta misa* – jer liturgija, u kojoj se ostvaruje otajstvo spasenja,
849 završava *slanjem* vjernika (*missio*) da ispune Božju volju u svakodnevnom životu.

III. Euharistija u naumu spasenja

Znakovi kruha i vina

1350 1333 U središtu euharistijskog slavlja nalaze se kruh i vino, koji, izgovaranjem Kristovih riječi i zazivom Duha Svetoga, postaju Kristovo Tijelo i Krv. Crkva, vjerna Gospodinovu nalogu, njemu na spomen, i sve do njegova slavnog povratka, nastavlja činiti ono što je on učinio uoči svoje muke: »Uze kruh... «, »Uze čašu punu roda trsova... «. Znakovi kruha i vina, i nakon otajstvene pretvorbe u Kristovo Tijelo i
1147 Krv, i dalje označuju dobra stvorenog svijeta. Zato u prinošenju darova
1148 zahvaljujemo Stvoritelju za kruh i vino,[164] plod »rada ruku čovječjih«, ali ponajprije »plod zemlje« i »plod trsa«, darova Stvoriteljevih. Tako u prinosu Melkisedeka, kralja i svećenika, koji je »iznio kruh i vino« (*Post* 14, 18), Crkva vidi proročku sliku svoga prinosa.[165]

1150 1334 U Starom savezu kao žrtva zemaljskih prvina bili su prinošeni kruh i vino, u znak zahvalnosti Stvoritelju. No u povezanosti s Izlas-
1363 kom ti plodovi poprimaju novo značenje: beskvasni kruh naime, koji su Židovi svake godine blagovali na blagdan Pashe, podsjeća na žurbu izlaska i oslobođenja iz Egipta; zatim spomen mane u pustinji uvijek će Izraela podsjećati da on živi od kruha Božje riječi.[166] Svagdašnji kruh,

[161] Usp. *1 Kor* 10, 16-17.

[162] Usp. *Constitutiones apostolicae*, 8, 13, 12: SC 336, 208 (Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, 1, 516); *Didaché*, 9, 5: SC 248, 178 (Funk, *Patres apostolici*, 1, 22); *Isto mj.*, 10, 6: SC 248, 180 (Funk, *Patres apostolici* 1, 24).

[163] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Efesios*, 20, 2: SC 10bis, 76 (Funk 1, 230).

[164] Usp. *Ps* 104, 13-15.

[165] Usp. *Prex eucharistica I seu Canon Romanus* [*Rimski kanon*], 95: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 453.

[166] Usp. *Pnz* 8, 3.

konačno, plod je Obećane zemlje, jamstvo Božje vjernosti obećanjima. »Čaša blagoslovna« (*1 Kor* 10, 16), koja se pila na kraju židovske pashalne večere, blagdanskoj radosti vina dodaje eshatonsku dimenziju, to jest mesijansko iščekivanje obnove Jeruzalema. Isus je ustanovio Euharistiju dajući blagoslovu kruha i čaše novo i konačno značenje.

1335 Čudesno umnažanje kruhova, kad je Gospodin izgovorio 1151
blagoslovnu molitvu te razlomio kruh i po učenicima razdijelio da nahrani mnoštvo naroda, predoznačuje preobilje ovoga jedinstvenog kruha, njegove euharistije.[167] I znak vode pretvorene u vino u Kani,[168] već navješćuje čas Isusove proslave. Očituje ispunjenje ženidbene gozbe u Očevu kraljevstvu gdje će vjernici piti novo vino[169] što je postalo Krv Kristova.

1336 Prva najava euharistije unijela je podjelu među učenike, kao što ih je sablaznio i navještaj o muci, te su rekli: »Tvrd je to govor! Tko ga može slušati?« (*Iv* 6, 60). Euharistija i križ su kamen smutnje. Riječ je o istom otajstvu koje neće prestati biti uzrokom dioba. »Da možda ne kanite i vi otići?« (*Iv* 6, 67) – to pitanje Gospodinovo stoljećima odjekuje neprekidno kao poziv njegove ljubavi da ljudi otkriju da je on jedini koji ima »riječi života vječnoga« (*Iv* 6, 68), i da s vjerom prime 1327
dar njegove euharistije; to je isto što i primiti njega samoga.

Ustanovljenje Euharistije

1337 Gospodin, budući da je ljubio svoje, do kraja ih je ljubio. 610
Znajući da je došao njegov čas da prijeđe s ovoga svijeta k Ocu, za večerom je svojima oprao noge i dao im zapovijed ljubavi.[170] Da im ostavi dokaz svoje ljubavi, da neće svojih nikada napustiti i da ih učini dionicima svojeg Vazma, ustanovio je euharistiju kao spomen-čin svoje smrti i uskrsnuća te apostolima zapovjedio da je slave sve do njegova ponovnog dolaska. »U tom ih je trenutku postavio svećenicima 611
Novoga saveza.«[171]

---

167 Usp. *Mt* 14, 13-21; 15, 32-39.

168 Usp. *Iv* 2, 11.

169 Usp. *Mk* 14, 25.

170 Usp. *Iv* 13, 1-17.

171 TRIDENTSKI KONCIL, 22. zasj., *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 1: DS 1740.

1338 Tri sinoptička evanđelja i sveti Pavao prenijeli su nam izvješće o ustanovljenju euharistije; sa svoje pak strane Ivan donosi Isusove riječi u sinagogi u Kafarnaumu, koje ustanovu pripravljaju: Krist se predstavlja i označuje kao kruh života koji je s neba sišao.[172]

1169 1339 Da ispuni što je navijestio u Kafarnaumu, tj. da dadne učenicima svoje Tijelo i Krv, Isus je izabrao vrijeme Pashe.

> »Kada dođe Dan beskvasnih kruhova, u koji je trebalo žrtvovati pashu, Isus posla Petra i Ivana i reče im: ‘Hajdete, pripravite nam da blagujemo pashu.’ [...] Oni odu, nađu kako im je rekao, i pripraviše pashu. Kada dođe čas, sjede Isus za stol i apostoli s njim. I reče im: ‘Svom sam dušom čeznuo ovu Pashu blagovati s vama prije svoje muke. Jer kažem vam neću je više blagovati dok se ona ne završi u kraljevstvu Božjem’ [...] I uze kruh, zahvali, razlomi ga i dade im govoreći: ‘Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje. Ovo činite meni na spomen.’ Isto tako, pošto večeraše, uze čašu govoreći: ‘Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas prolijeva’« (*Lk* 22, 7-20).[173]

1151 1340 Slaveći dakle Posljednju večeru s apostolima u obrednoj pashalnoj gozbi, Isus je židovskoj Pashi dao konačno značenje. Ustvari
677 nova Pasha, Isusov prijelaz k Ocu po smrti i uskrsnuću, anticipirana je na Posljednjoj večeri i slavi se u euharistiji koja ispunja židovsku Pashu i anticipira konačnu Pashu Crkve u slavi Kraljevstva.

»Ovo činite meni na spomen«

1341 Kad Isus traži da se njegovi čini i riječi ponavljaju »dok on ne dođe« (*1 Kor* 11, 26), ne traži to samo zato da se sjećamo njega
611, 1363 i onoga što je on učinio. Po apostolima i njihovim nasljednicima on smjera na liturgijsko slavljenje *spomen-čina* Krista, njegova života, smrti, uskrsnuća i zagovaranja kod Oca.

2624

1342 Od početka je Crkva bila vjerna Gospodinovu nalogu. O Crkvi u Jeruzalemu kaže se:

> Bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, u lomljenju kruha i molitvama. [...] Svaki bi dan jednodušno i postojano hrlili u Hram, u kućama bi lomili kruh te u radosti i prostodušnosti srca zajednički uzimali hranu (*Dj* 2, 42.46).

---

[172] Usp. *Iv* 6.

[173] Usp. *Mt* 26, 17-29; *Mk* 14, 12-25; *1 Kor* 11, 23-25.

1343 Kršćani su se sabirali »da lome kruh« naročito »u prvi dan tjedna« (*Dj* 20, 7), to jest u dan Gospodnji, dan Isusova uskrsnuća. Slavlje se euharistije od onih vremena nastavilo sve do naših dana, tako da ga danas nalazimo svagdje u Crkvi, s istim osnovnim ustrojstvom. Ono ostaje središte života Crkve. 1166, 2177

1344 Tako, iz slavlja u slavlje, navješćujući Isusovo vazmeno otajstvo »dok on ne dođe« (*1 Kor* 11, 26), Božji narod na hodočašću »uskom stazom križa stupa«[174] prema nebeskoj gozbi kada svi izabrani budu sjeli za stol u Kraljevstvu. 1404

IV. Liturgijsko slavljenje euharistije

MISA KROZ STOLJEĆA

1345 Iz 2. stoljeća imamo svjedočanstvo svetog Justina, mučenika, kako se u glavnim crtama onda odvijalo euharistijsko slavlje. I ti su bitni dijelovi sve do naših dana ostali nepromijenjeni u svim velikim liturgijskim obiteljima. Evo što on piše oko 155. godine, tumačeći poganskom caru Antoninu Piju (138-161) što čine kršćani:

»U dan, zvani dan sunca, svi se sastaju na istome mjestu,
i oni koji stanuju u gradu i oni koji stanuju na selu.
Čitaju se spomen-zapisi apostola ili spisi proroka,
već prema tome koliko ima vremena.
Zatim, kad čitač završi, predstojnik uzima riječ da opomene i potakne
da se tako sjajni primjeri nasljeduju.
Zatim se svi zajedno dižemo i molimo molitve«[175] »za nas same [...]
i sve druge gdje god bili: da, spoznavši istinu, zavrijedimo i tu milost,
da svojim ispravnim životom i djelovanjem budemo vjerni zapovijedima
te postignemo vječno spasenje.
Nakon završene molitve, pozdravimo jedni druge cjelovom.
Potom se predstojniku braće donosi kruh i čaša s vodom i vinom.
On ih uzme, izreče hvalu i slavu Ocu svega svijeta po imenu Sina i
Duha Svetoga i opširno izriče zahvalu (grčki: εὐχαριστίαν),
za ove od njega primljene darove.
Kad predstojnik završi molitve i zahvalu, sav prisutni narod složno klikne: *Amen.*
[...] Pošto je predstojnik završio molitve i narod odgovorio, oni što se
kod nas zovu đakoni prisutnima dijele ‘euharistijski’ kruh, vino i vodu
(εὐχαριστηθέντος), i nose ih odsutnima.«[176]

---

[174] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 1: AAS 58 (1966) 947.

[175] JUSTIN, *Apologia*, 1, 67: CA 1, 184-186 (PG 6, 429).

[176] JUSTIN, *Apologia*, 1, 65: CA 1, 176-180 (PG 6, 428).

1346 Euharistijsko se bogoslužje dakle odvija prema osnovnom ustrojstvu, koje se sačuvalo kroz stoljeća sve do nas. Odvija se u dvije velike cjeline koje tvore izvorno jedinstvo:

— okupljanje vjernika, *bogoslužje riječi* s čitanjima, homilijom i sveopćom molitvom;

— *Euharistijsko bogoslužje* s prikazanjem kruha i vina, posvećujućom zahvalnom molitvom i pričešću.

Bogoslužje riječi i euharistijsko bogoslužje tvore zajedno »samo
103 jedan bogoštovni čin«;[177] stol koji nam je pripravljen u Euharistiji jest istodobno i stol riječi Božje i stol Tijela Gospodnjega.[178]

1347 Zar se nije na isti način odvijala i večera na dan uskrsnuća koju je uskrsli Isus blagovao s učenicima u Emausu? Putem im je tumačio Pisma, a zatim, dok bijaše s njima za stolom, »uzeo je kruh, izrekao blagoslov, razlomio te im ga davao«.[179]

Tijek slavlja

1348 *Svi se sabiru.* Kršćani hrle k istom mjestu na euharistijski sasta-
1140 nak. Prethodi im sam Krist, glavni djelatnik u euharistiji. On je veliki svećenik Novoga saveza. On sam nevidljivo predsjeda čitavom slavlju. I upravo zastupajući ga, biskup ili prezbiter (djelujući u *osobi Krista-Glave*
1548 »in persona Christi capitis«) predsjeda sastanku, nakon čitanja drži homiliju, prima darove i izriče euharistijsku molitvu. *Svi* u slavlju imaju svoj djelatni udio, svatko na svoj način: čitači, prinositelji darova, djelitelji pričesti te sav narod koji sudjelovanje potvrđuje poklikom Amen.

1184 1349 *Bogoslužje riječi* obuhvaća »spise proroka«, to jest Stari zavjet, i »spomen-zapise apostola«, to jest njihove poslanice i evanđelja; nakon homilije koja potiče da se ta riječ primi »kakva uistinu jest, kao riječ Božja«,[180] te se oživotvori, slijede prošnje za sve ljude, prema Apostolovim riječima: »Preporučujem prije svega da se obavljaju prošnje, molitve, zagovori i zahvaljivanja za sve ljude, za kraljeve i sve koji su na vlasti« (*1 Tim* 2, 1-2).

[177] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 56: AAS 56 (1964) 115.

[178] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966) 827.

[179] Usp. *Lk* 24, 13-35.

[180] Usp. *1 Sol* 2, 13.

1350 *Prinošenje darova* (prikazanje): na oltar se, ponekad u ophodu, donose kruh i vino što će svećenik u Kristovo ime prikazati u euharistijskoj žrtvi, u kojoj će postati Kristovo Tijelo i Krv. To je isti Kristov čin sa Posljednje večere »kad uze kruh i čašu«. »Samo Crkva može Stvoritelju prinijeti ovaj čisti prinos, prinoseći mu sa 1359
zahvaljivanjem ono što proizlazi iz njegova stvaranja.«[181] Prinošenje darova na oltaru preuzima Melkisedekov gest i Stvoriteljeve darove predaje u Kristove ruke. On, u svojoj žrtvi, privodi savršenstvu sve 614
ljudske pokušaje da prinose žrtve.

1351 Kršćani već od početka, zajedno s kruhom i vinom za Euharistiju, prinose također svoje darove da se podijele potrebnima. Običaj 1397
skupljanja milostinje (collecta),[182] uvijek suvremen, nadahnut je 2186
primjerom Krista koji je postao siromašan da nas obogati:[183]

> »Oni koji su imućni i to žele, daju što tko hoće. A što se skupi, pohranjuje se u predstojnika, i on pomaže siročad i udovice i one koji trpe oskudicu zbog bolesti ili drugog uzroka, kao i utamničenike i pridošle strance, jednom riječju, brine se za sve potrebne.«[184]

1352 *Anafora:* s euharistijskom molitvom, zahvalnom i posvetnom, stižemo u srce i na vrhunac slavlja:

U *predslovlju* Crkva zahvaljuje Ocu po Kristu u Duhu Svetome za sva njegova djela, za stvaranje, otkupljenje i posvećenje. Tako se cijela zajednica pridružuje neprekidnoj hvali nebeske Crkve, anđela i svih svetih, koji Bogu triput Svetomu 559
pjevaju.

1353 U *epiklezi* Crkva moli Oca da pošalje svoga Svetoga Duha (ili silu njegova 1105
blagoslova)[185] na kruh i vino da, njegovom snagom, postanu Tijelo i Krv Isusa Krista i da sudionici euharistije postanu jedno tijelo i jedan duh (neke liturgijske predaje smještaju ovu epiklezu iza anamneze).

U *izvješću o ustanovljenju euharistije* snaga Kristovih riječi i djelovanja te sila 1375
Duha Svetoga, sakramentalno, pod prilikama kruha i vina, uprisutnjuju njegovo Tijelo i Krv, njegovu žrtvu prinesenu jednom zauvijek na križu.

---

181 IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 4, 18, 4: SC 100, 606 (PG 7, 1027); usp. *Mal* 1,11.

182 Usp. *1 Kor* 16, 1.

183 Usp. *2 Kor* 8, 9.

184 JUSTIN, *Apologia*, 1, 67: CA 1, 186-188 (PG 6, 429).

185 Usp. *Prex eucharistica I seu Canon Romanus* [*Rimski kanon*], 90: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 451.

1103 1354 U *anamnezi,* koja slijedi, Crkva se spominje smrti, uskrsnuća i slavnog dolaska Isusa Krista te prinosi Ocu žrtvu njegova Sina, koja nas s njime pomiruje.

U *prošnjama* Crkva izjavljuje da se euharistija slavi u zajedništvu sa svom
954 Crkvom – nebeskom i zemaljskom, živih i mrtvih, i u zajedništvu s crkvenim pastirima, s papom, mjesnim biskupom, njegovim prezbiterijem i đakonima, kao i sa svim biskupima svijeta zajedno s njihovim Crkvama.

1382 1355 U *pričesti*, kojoj prethode Gospodnja molitva i lomljenje kruha, vjernici primaju »kruh s neba« i »čašu spasenja«, Tijelo i Krv Krista koji se predao »za život svijeta« (*Iv* 6, 51):

> Budući da su ovaj kruh i ovo vino, prema starodrevnom izrazu, bili »euharistizirani«[186] (nad njima je izrečena euharistija), »mi tu hranu nazivamo
> 1327 *euharistijom* te nikomu nije dopušteno blagovati je ako ne vjeruje u istinitost onoga što naučavamo, te ako nije opran kupelju za otpuštenje grijeha i novo rođenje (ako nije kršten); i ako ne živi po Kristovu nauku«.[187]

V. Sakramentalna žrtva: čin zahvaljivanja, spomen-čin, prisutnost

1356 Razlog zašto kršćani slave euharistiju od samih početaka i na način koji se nije bitno promijenio unatoč velikim razlikama vremena i liturgijskih predaja, jest svijest da ih na to obvezuje Gospodinov nalog što ga je dao u predvečerje svoje muke: »Ovo činite meni na spomen« (*1 Kor* 11, 24-25).

1357 Taj Gospodinov nalog izvršavamo slaveći *spomen-čin njegove žrtve.* Tim činom *prinosimo Ocu* ono što nam je on sâm dao: darove njegova stvaranja, kruh i vino, što su snagom Duha Svetoga i Kristovim riječima pretvoreni u Tijelo i Krv Kristovu: Krist na taj način biva stvarno i otajstveno *prisutan.*

1358 Euharistiju, dakle, treba promatrati:

— kao čin zahvaljivanja i hvale *Ocu*;
— kao spomen-čin žrtve *Krista* i njegova Tijela;
— kao prisutnost Krista snagom njegove Riječi i njegova *Duha.*

---

[186] Usp. JUSTIN, *Apologia*, 1, 65: CA 1, 180 (PG 6, 428).
[187] JUSTIN, *Apologia*, 1, 66: CA 1, 180 (PG 6, 428).

Čin zahvaljivanja i hvale Ocu

1359 Euharistija, sakrament našega spasenja što ga je Krist izvršio na Križu, jest također hvalbena žrtva u zahvalu za djelo stvaranja. U euharistijskoj žrtvi sav stvoreni svijet, predmet Božje ljubavi, prinesen 293
je Ocu po Kristovoj smrti i uskrsnuću. Crkva može po Kristu prinositi žrtvu hvale u zahvalu za sve što je Bog dobra, lijepa i pravedna učinio u stvorenom svijetu i u čovječanstvu.

1360 Euharistija je zahvalna žrtva Ocu, blagoslov kojim Crkva 1083
izražava Bogu zahvalnost za sva dobročinstva, za sve što je učinio stvaranjem, otkupljenjem i posvećenjem. Euharistija je, dakle, prije svega »zahvaljivanje«.

1361 Euharistija jest i hvalbena žrtva kojom Crkva pjeva slavu Božju u ime cijeloga stvorenog svijeta. Takva je žrtva hvale moguća samo po 294
Kristu: On vjernike pridružuje svojoj osobi, svojoj hvali i zagovoru, tako da hvalbena žrtva biva Ocu prinesena *od* Krista i *s* Kristom, da bi bila primljena *u* Kristu.

Spomen-čin žrtve Krista i njegova Tijela – Crkve

1362 Euharistija je spomen-čin Kristova Vazma, sakramentalno uprisutnjenje i prinos njegove jedincate žrtve u bogoštovlju Crkve, koja je njegovo Tijelo. Zato u svim euharistijskim molitvama, nakon riječi ustanovljenja Euharistije, slijedi molitva zvana *anamneza* ili spomen. 1103

1363 Prema Svetom pismu, *spomen-čin* nije puko sjećanje prošlih 1099
događaja, nego navješćivanje čudesnih djela što ih je Bog učinio za ljude.[188] U liturgijskom slavlju ti događaji, na neki način, bivaju prisutni i zbiljski. Izraelski narod upravo tako shvaća svoje oslobođenje iz Egipta: svaki put kad se slavi pasha, događaji Izlaska bivaju prisutni u sjećanju vjernika kako bi prema njima uskladili svoj život.

1364 U Novom zavjetu spomen-čin poprima novo značenje. Kada Crkva slavi Euharistiju, ona se spominje Kristova Vazma koji biva pri- 611
sutan: žrtva koju je Krist na križu prinio jednom zauvijek, ostaje uvijek

[188] Usp. *Izl* 13, 3.

1085 aktualna:[189] »Kad se god na oltaru slavi žrtva križa, ‘kojom je bio žrtvovan Krist, naš vazmeni Jaganjac’, vrši se djelo našeg otkupljenja.«[190]

1365 Ukoliko je spomen-čin Kristova Vazma, *euharistija je također*
2100 *žrtva*. Žrtvena narav Euharistije izražena je već samim riječima ustanovljenja: »Ovo je Tijelo moje koje se za vas predaje« i »Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas prolijeva« (*Lk* 22, 19-20). Krist u
1846 Euharistiji predaje to isto tijelo koje je za nas predao na križu i tu istu krv koju je prolio »za mnoge [...] na otpuštenje grijeha« (*Mt* 26, 28).

613 1366 Euharistija je, dakle, žrtva jer *ponazočuje* (čini prisutnom) žrtvu križa, jer je njezin *spomen-čin,* i jer *primjenjuje* njezin plod:

> Krist, »Bog i Gospodin naš, [...] jednom se na oltaru križa imao po događaju smrti prikazati Bogu Ocu, da izvrši vječno otkupljenje; budući da se njegovo svećeništvo nije imalo smrću ugasiti (*Heb* 7, 24.27), na Posljednjoj večeri, ‘one noći kad bijaše predan’ (*1 Kor* 11, 23), [htjede] ostaviti Crkvi, ljubljenoj svojoj zaručnici, vidljivu žrtvu (kako to zahtijeva čovjekova narav) [...] po kojoj će se uprisutnjivati ona krvna žrtva, što se imala izvršiti jedanput na križu, da bi njezin spomen ostao do konca svijeta (*1 Kor* 11, 23) i da bi se tako njezina spasenjska moć primjenjivala za otpuštenje grijeha što ih svakodnevno počinjamo.«[191]

1545 1367 Kristova žrtva i žrtva euharistije *samo su jedna žrtva*: »Jedna je naime te ista žrtva, isti koji je tada prinio sebe na križu prikazuje se sada po služenju svećenika; razlikuje se samo način prinošenja«:[192] »U ovoj božanskoj žrtvi koja se izvršuje u misi, sadržan je i nekrvno se žrtvuje isti onaj Krist koji je jedanput sama sebe na krvni način prikazao na žrtveniku križa [...] i ona je zaista žrtva zadovoljštine.«[193]

1368 *Euharistija je ujedno i žrtva Crkve.* Crkva, koja je Tijelo Kristovo, sudionica je u žrtvi svoje Glave. I sama biva sva prinesena zajedno
618, 2031 s Kristom. Ona se pridružuje njegovu zauzimanju kod Oca za sve ljude. U euharistiji Kristova žrtva biva i žrtvom udova njegova Tijela. Život vjernika, njihova hvala, patnja, molitva, njihov rad, sjedinjeni su
1109 s Kristovima, i s njegovom potpunom žrtvom, i tako poprimaju novu

[189] Usp. *Heb* 7, 25-27.

[190] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.

[191] TRIDENTSKI KONCIL, 22. zasj., *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 1: DS 1740.

[192] TRIDENTSKI KONCIL, 22. zasj., *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 2: DS 1743.

[193] *Isto mj.*

vrijednost. Kristova žrtva prisutna na oltaru pruža svim kršćanskim naraštajima mogućnost da se sjedine s njegovom žrtvom.

> Crkva je u katakombama često prikazana u liku žene u molitvi, raširenih ruku u stavu moliteljice [orans]. Poput Krista koji je raširio ruke na križu, po Njemu, s Njim i u Njemu i ona se prinosi i zauzima za sve ljude.

1369 *Sva je Crkva sjedinjena s Kristovim prinosom i zagovorom.* Vršeći u Crkvi Petrovu službu, *papa* je sjedinjen sa svakim euharistijskim 834, 882
slavljem te u njem biva spomenut kao znak i sluga jedinstva sveopće Crkve. Mjesni je *biskup* uvijek odgovoran za euharistiju, pa i onda 1561
kad joj predsjeda *prezbiter*; u njoj se izgovara biskupovo ime da se 1566
označi kako on predsjeda mjesnoj Crkvi, među svojim *prezbiterijem* i uz pomoć *đakona*. Zajednica pak sa svoje strane moli za sve službenike koji, za nju i s njome, prinose euharistijsku žrtvu:

> »Neka se drži zakonitom samo ona euharistija koja se slavi pod predsjedanjem biskupa ili onoga koga je on ovlastio.«[194]
>
> »Po službi prezbitera duhovna žrtva vjernika dolazi do punine u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinog Posrednika; ta se žrtva po rukama prezbiterâ, u ime cijele Crkve prikazuje u euharistiji nekrvno i sakramentalno, dok Gospodin ne dođe.«[195]

1370 S Kristovom žrtvom sjedinjuju se ne samo članovi koji su još na zemlji, nego i oni koji su već *u nebeskoj slavi.* Crkva naime prinosi eu- 956
haristijsku žrtvu u zajedništvu sa presvetom Djevicom Marijom, časteći 969
njezin spomen, kao i spomen svih svetaca i svetica. U euharistiji Crkva je s Marijom, kao pod križem, sjedinjena u Kristovu prinosu i zagovoru.

1371 Euharistijska žrtva prinosi se također *za pokojne vjernike,* 958, 1689
»koji su u Kristu preminuli a još se nisu posve očistili«,[196] da bi mogli 1032
ući u Kristovu svjetlost i mir:

> »Ukopajte [...] ovo tijelo kamo god, neka vas ne muči briga za njega. Samo vas to molim da se, gdje god budete, mene sjetite pred oltarom Gospodnjim.«[197]
>
> »Zatim [u anafori] molimo za preminule svete oce i biskupe, i uopće za sve one koji su usnuli prije nas, uvjereni da je to od velike koristi dušama za

[194] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Smyrnaeos*, 8, 1: SC 10bis, 138 (Funk 1, 282).

[195] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 993

[196] TRIDENTSKI KONCIL, 22. Zasj., *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 2: DS 1743.

[197] AUGUSTIN, *Confessiones*, 9, 11, 27: CCL 27, 149 (PL 32, 775); riječi sv. Monike, uoči njezine smrti, upućene Augustinu i njegovu bratu.

koje molimo, dok je ovdje prisutna sveta i strahovita žrtva [...] Upućujući Bogu molitve za preminule, pa bili oni i grešnici, mi [...] prikazujemo Krista, žrtvovanog za naše grijehe, da Bog, prijatelj ljudi, bude milostiv njima i nama.«[198]

1140 1372 Taj je nauk divno sažeo sveti Augustin potičući nas na sve potpunije sudjelovanje u žrtvi našeg Otkupitelja koju slavimo u euharistiji:

»Sav otkupljeni grad, to jest zajednica i društvo svetih, prinosi se Bogu kao sveopća žrtva [...] po onom Velikom svećeniku koji je, uzevši lik sluge, u muci prinio sama sebe da nas učini tijelom tako velike Glave. [...] Takva je žrtva kršćana: 'tako smo i mi, iako mnogi, jedno tijelo u Kristu' (*Rim* 12,5). I tu žrtvu Crkva neprestano obnavlja u oltarskom sakramentu, vjernicima poznatom, gdje se vidi da u onome što prinosi ona prinosi samu sebe.«[199]

Kristova prisutnost snagom Riječi i Duha Svetoga

1373 »Krist Isus koji umrije, štoviše i uskrsnu, koji je zdesna Bogu te se zauzima za nas« (*Rim* 8, 34), prisutan je u Crkvi na više načina:[200] u svojoj Riječi, u molitvi svoje Crkve – »jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima« (*Mt* 18, 20) – zatim u siromasima, u bolesnima, u zatočenicima,[201] u sakramentima koje
1088 je ustanovio, u žrtvi mise i u osobi službenika. Ali je »*ponajvećma* [prisutan] *pod euharistijskim prilikama«*.[202]

1211 1374 Način je Kristove prisutnosti pod euharistijskim prilikama jedinstven. On uzdiže euharistiju iznad svih sakramenata i čini je »tako reći vrhuncem duhovnog života i ciljem kojemu teže svi sakramenti«.[203] U presvetom sakramentu euharistije »sadržani su *istinski, stvarno i bitno (supstancijalno)* Tijelo i Krv našega Gospodina Isusa Krista, s dušom i boštvom, i, prema tome, *čitav Krist*«.[204] »Ta se prisutnost zove stvarnom ne u značenju isključivosti, kao da druge ne bi bile stvarne, već po izvanrednosti, jer je *bitna (supstancijalna)* te po njoj biva prisutan čitav Krist, Bog i čovjek.«[205]

---

198 ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catecheses mystagogicae*, 5, 9-10: SC 126, 158-160 (PG 30, 1116-1117).

199 AUGUSTIN, *De civitate Dei*, 10, 6: CSEL 40/1, 456 (PL 41, 284).

200 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.

201 Usp. *Mt* 25, 31-46.

202 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100-101.

203 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 73, a. 3, c.: Ed. Leon. 12, 140.

204 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, kan. 1: DS 1651.

205 PAVAO VI., Enc. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 764.

1375 U ovom sakramentu Krist biva prisutan po *pretvorbi* kruha i vina u njegovo Tijelo i Krv. Crkveni su Oci postojano svjedočili vjeru Crkve u moć Kristovih riječi i djelovanja Duha Svetoga za izvršenje 1105
ove pretvorbe. Tako sveti Ivan Zlatousti izjavljuje:

> »Nije to čovjek koji čini da prinesene stvari postaju Kristovo Tijelo i Krv, već sam Krist koji je za nas bio raspet. Svećenik, slika Krista, izgovara 1128
> one riječi, ali im Bog daje moć i milost. *Ovo je tijelo moje,* veli on. Te riječi pretvaraju prinesene stvari.«[206]

A sveti Ambrozije veli o pretvorbi:

> Budimo posve uvjereni »da ovo što je pred nama nije nešto što je oblikovala priroda, već što je blagoslov posvetio, te da je veća moć blagoslova nego prirode, jer blagoslov mijenja i samu prirodu.«[207] Kristova riječ koja je mogla iz ničega učiniti čega nije bilo, zar da stvari koje postoje ne može 298
> promijeniti u ono što još nisu bile? Nije naime manje dati [da postoje] nove stvari negoli mijenjati [im] naravi.«[208]

1376 Tridentski sabor katoličku vjeru o tome sažimlje slijedećom izjavom: »A budući da je Krist, Otkupitelj naš, o onom što je pružao pod prilikom kruha rekao da je zaista njegovo Tijelo, zato je uvijek u Crkvi Božjoj bilo uvjerenje, i to ovaj sveti Sabor sada ponovno izjavljuje: po posvećenju kruha i vina zbiva se pretvorba sve suštine kruha u suštinu Tijela Krista, našega Gospodina, i čitave suštine vina u suštinu njegove Krvi. Tu je pretvorbu prikladno i u pravom smislu katolička Crkva nazvala *transupstancijacijom.*«[209]

1377 Kristova euharistijska prisutnost počinje u trenutku posvete i traje toliko dugo koliko traju euharistijske prilike. Krist je sav i čitav prisutan u svakoj prilici i u svakom njezinu dijelu, tako da lomljenje kruha ne dijeli Krista.[210]

1378 *Štovanje euharistije.* U misnoj liturgiji izražavamo vjeru u 1178
stvarnu Kristovu prisutnost pod prilikama kruha i vina, između ostalog, poklecanjem ili dubokim naklonom u znak klanjanja Gospodinu. »Katolička Crkva je iskazivala i nastavlja iskazivati to poklonstveno

---

206 IVAN ZLATOUSTI, *De proditione Iudae homilia*, 1, 6: PG 49, 380.

207 AMBROZIJE, *De mysteriis*, 9, 50: CSEL 73, 110 (PL 16, 405).

208 *Isto mj.*, 9, 52: CSEL 73, 112 (PL 16, 407).

209 TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 4: DS 1642.

210 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 3: DS 1641.

103, 2628 štovanje sakramentu euharistije ne samo u misi, nego i izvan njezinog slavlja: čuvajući s najvećom pomnjom posvećene hostije, izlažući ih vjernicima radi svečanog štovanja i noseći ih u procesiji.«[211]

1183 1379 Svetohranište (tabernakul) služilo je u početku za dostojno čuvanje Euharistije za bolesnike i nenazočne na misi. No s produbljivanjem vjere u Kristovu stvarnu prisutnost u euharistiji, Crkva je postala svjesna značenja tihog klanjanja
2691 Gospodinu – prisutnom pod euharistijskim prilikama. Stoga svetohranište treba biti smješteno na osobito dostojnom mjestu crkve i mora biti tako napravljeno da ističe i pokazuje istinu Kristove stvarne prisutnosti u Presvetom oltarskom sakramentu.

1380 Veoma je prikladno što je Krist želio ostati prisutan u svojoj Crkvi na ovaj jedinstveni način. Budući da je u svom vidljivom liku trebao
669 ostaviti svoje, htio nam je dati svoju sakramentalnu prisutnost; budući da se imao prinijeti na križu za naše spasenje, htio nam je ostaviti spomen te ljubavi kojom nas je ljubio »do kraja« (*Iv* 13, 1), sve do dara svoga
478 života. Zaista, u svojoj euharistijskoj prisutnosti on ostaje otajstveno prisutan među nama kao onaj koji nas je ljubio i predao sama sebe za nas;[212] i ostaje tu pod znakovima koji izražavaju i priopćuju tu njegovu ljubav:

> »Crkva i svijet imaju veliku potrebu euharistijskog štovanja. Isus nas čeka u tom sakramentu ljubavi. Ne štedimo svoje vrijeme da idemo te ga
> 2715 susretnemo u činu klanjanja, u kontemplaciji punoj vjere i spremnoj dati naknadu za velike grijehe i zločine svijeta. Neka naše klanjanje nikad ne prestane.«[213]

1381 »Prisutnost pravoga Tijela i prave Krvi Kristove u ovom sakramentu ‘ne može se spoznati osjetilima’, veli sveti Toma, ‘već *samo*
156 *vjerom* koja se temelji na Božjem autoritetu’.« Zato, tumačeći riječi iz *Lk* 22, 19: *‘Ovo je tijelo moje koje će se za vas predati’*, sveti Ćiril izjavljuje: ‘Nemoj postavljati pitanje je li to istina, već radije vjerom
215 prihvati Spasiteljeve riječi jer on, koji je Istina, ne laže’.«[214]

> »Klanjam ti se smjerno, tajni Bože naš,
> Što pod prilikama tim se sakrivaš,
>
> Srce ti se moje sasvim predaje,
> Jer dok promatra te, svijest mu prestaje.

---

211 PAVAO VI., Enc. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 769.

212 Usp. *Gal* 2, 20.

213 IVAN PAVAO II., Poslanica *Dominicae Cenae*, 3: AAS 72 (1980) 119; usp. *Enchiridion Vaticanum*, 7, 177.

214 PAVAO VI., Enc. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 757; usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 75, a. 1, c.: Ed. Leon. 12, 156; ĆIRIL ALEKSANDRIJSKI, *Commentarius in Lucam*, 22, 19: PG 72, 912.

Vid i opip, okus varaju se tu,
Al za čvrstu vjeru dosta je što čuh;
Vjerujem u svemu Kristu Bogu svom,
Istine nad ovom nema Istinom.«[215]

VI. Vazmena gozba

1382 Misa je istodobno i nerazdruživo žrtveni spomen-čin u kojem se ovjekovječuje žrtva križa, i sveta gozba pričesti Tijelom i Krvlju Gospodnjom. No, sve je slavlje euharistijske žrtve usmjereno prema najdubljem jedinstvu vjernika s Kristom po pričesti. Pričestiti se znači 950
primiti samoga Krista koji se prinio za nas.

1383 *Oltar*, oko kojeg se sabire Crkva u euharistijskom slavlju, 1182
predstavlja dva vida istog otajstva: žrtvenik i Gospodnji stol; to više što je kršćanski oltar simbol samoga Krista, koji je u zajednici svojih vjernika prisutan i kao žrtva prinesena za naše pomirenje i kao nebeska hrana koja nam se dariva. »Što je zapravo Kristov oltar ako ne slika Kristova Tijela?« – veli sveti Ambrozije,[216] a na drugom mjestu: »Oltar predstavlja Tijelo [Kristovo], a na oltaru je Kristovo Tijelo.«[217] To jedinstvo žrtve i pričesti liturgija izražava u mnogim molitvama. Tako rimska Crkva u euharistijskoj molitvi moli:

> »Ponizno te molimo, svemogući Bože, da ruke svetoga anđela tvoga prenesu ovo na tvoj nebeski žrtvenik, pred tvoje božansko veličanstvo, te se svi koji primimo presveto Tijelo i Krv tvoga Sina, kao pričesnici ove žrtve napunimo svakim nebeskim blagoslovom i milošću.«[218]

»Uzmite i jedite od ovoga svi«: pričest

1384 Gospodin nam upućuje usrdan poziv da ga primamo u sakra- 2835
mentu Euharistije: »Zaista, zaista, kažem vam: ako ne jedete tijela Sina Čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi« (*Iv* 6, 53).

1385 Da bismo odgovorili tom pozivu, trebamo se za toliki i tako sveti trenutak *pripraviti*. Sveti Pavao poziva na ispit savjesti: »Stoga

[215] AHMA 50, 589.

[216] AMBROZIJE, *De sacramentis*, 5, 7: CSEL 73, 61 (PL 16, 447).

[217] AMBROZIJE, *De sacramentis*, 4, 7: CSEL 73, 49 (PL 16, 437).

[218] *Prex eucharistica I seu Canon Romanus* [*Rimski kanon*], 96: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 453.

tko god jede kruh ili pije čašu Gospodnju nedostojno, bit će krivac tijela i krvi Gospodnje. Neka se, dakle, svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela« (*1 Kor* 11, 27-29). Tko je, dakle, svjestan teškoga grijeha, treba prije
1457 nego pristupi pričesti pristupiti sakramentu pomirenja.

1386 Pred veličinom ovog sakramenta vjernik može samo ponizno i s gorućom vjerom prihvatiti satnikovu ispovijest i reći:[219] *»Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea«* – »Gospodine, nisam dostojan da uniđeš pod krov moj, nego samo reci riječ i ozdravit će duša moja«.[220] U »Božanskoj liturgiji« svetog Ivana Zlatoustog vjernici mole u istom duhu:

732 »Za pričesnika tvoje otajstvene večere primi me danas, Sine Božji, jer ja neću izdati tajnu tvojim neprijateljima, niti ću ti poljubac dati kao Juda, već ti se kao razbojnik ispovijedam: »Spomeni se mene, Gospode, kada dođeš u kraljevstvo svoje.«[221]

1387 Da se primjereno priprave za primanje toga sakramenta,
2043 vjernici će obdržavati post kako je propisan u njihovoj Crkvi.[222] Tjelesno držanje (geste, odjeća) izražavat će štovanje, svečanost i radost trenutka kada Krist postaje našim gostom.

1388 Posve je u skladu sa samim značenjem euharistije da se vjernici, ako imaju potrebne uvjete,[223] *pričeste* kada sudjeluju u misi.[224] »Veoma se preporučuje ono savršenije sudjelovanje u misi, po kojem vjernici nakon svećenikove pričesti blaguju Tijelo Gospodnje od iste žrtve.«[225]

2042 1389 Crkva obvezuje vjernike da u »nedjelje i svetkovine sudjeluju u božanskoj liturgiji«[226] i da euharistiju prime najmanje jedanput godišnje,

---

[219] Usp. *Mt* 8, 8.

[220] *Ritus Communionis* [*Obred pričesti*], 133: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970 p. 474.

[221] *Bizantska liturgija. Anafora Ivana Zlatoustog*, Prex ante Communionem: F. E. Brightman, *Liturgies Eastern and Western* (Oxford 1896) str. 394 (PG 63, 920).

[222] Usp. ZKP kan. 919.

[223] Usp. ZKP kan. 916-917.

[224] Vjernici se mogu istoga dana samo još jednom pričestiti. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, *Responsa ad proposita dubia*, 1: AAS 76 (1984) 746.

[225] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 55: AAS 56 (1964) 115.

[226] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Orientalium Ecclesiarum*, 15: AAS 57 (1956) 81.

po mogućnosti u vazmenom vremenu[227] i pripravljeni sakramentom
pomirenja. Crkva, ipak, živo preporučuje vjernicima da svetu Euharistiju 2837
primaju u nedjelje i svetkovine, ili još češće, pa i svakoga dana.

1390 Budući da je Krist sakramentalno prisutan pod svakom prilikom, pričest samo pod prilikom kruha omogućuje da se primi sav milosni plod euharistije. Iz pastoralnih razloga ovaj se način pričešćivanja zakonito ustalio u latinskom obredu kao najredovitiji. Ipak, »sveta pričest, što se tiče znaka, ima puniji oblik kad se prima pod obje prilike; u tom se obliku savršenije očituje znak euharistijske gozbe«.[228] To je redoviti oblik pričešćivanja u istočnim obredima.

Plodovi pričesti

1391 *Pričest povećava naše sjedinjenje s Kristom.* Glavni je plod primanja euharistije u pričesti tijesno sjedinjenje s Isusom Kristom.
Gospodin je naime rekao: »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u 460
meni ostaje i ja u njemu« (*Iv* 6, 56). Život u Kristu nalazi svoj temelj u euharistijskoj gozbi: »Kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po
Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni« (*Iv* 6, 57): 521

> »Kad na Gospodnje blagdane vjernici primaju Tijelo Sina, oni jedni drugima navješćuju Radosnu vijest da je darovan zalog života, kao kad je anđeo rekao Mariji [Magdaleni]: 'Krist je uskrsnuo!' Gle, onomu koji prima Krista već sada je darovan život i uskrsnuće.«[229]

1392 Što je tvarna hrana za naš tjelesni život, to na čudesan način 1212
čini pričest u našem duhovnom životu. Pričest Tijelom uskrslog Krista, »oživljenog i oživljavajućeg po Duhu Svetom«,[230] čuva, povećava i obnavlja život milosti primljen u Krstu. Taj rast kršćanskog života traži da se hrani euharistijskom pričešću, kruhom našeg putovanja, sve do
časa smrti kada će nam biti dan kao popudbina. 1524

1393 *Pričest nas odvaja od grijeha.* Tijelo Kristovo koje primamo u pričesti »predano je za nas« i Krv koju pijemo »prolivena je za mnoge na

---

[227] Usp. ZKP kan. 920.

[228] *Institutio generalis Missalis Romani* [*Opći uvod u Rimski misal*], 240: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 68.

[229] *Fanqîth, Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenae Syrorum*, sv. 1 (Mossul 1886) str. 237a-b.

[230] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 997.

613 otpuštenje grijeha«. Zato nas euharistija ne može sjediniti s Kristom a da nas u isto vrijeme ne čisti od počinjenih grijeha i ne čuva od budućih:

> »Doista, kad god ga primamo, smrt Gospodnju navještamo«.[231] Ako naviještamo smrt Gospodnju, naviještamo otpuštenje grijeha. Ako se krv prolijeva za otpuštenje grijeha svaki put kada se prolijeva, moram je uvijek primati, da mi uvijek otpusti grijehe. Budući da stalno griješim, trajno moram imati lijek.«[232]

1394 Kao što tjelesna hrana služi da se obnove izgubljene snage,
1863 Euharistija učvršćuje ljubav koja se u svakodnevnom životu iscrpljuje i lako slabi; i ta oživljena ljubav *briše lake grijehe*.[233] Darivajući nam se,
1436 Krist oživljuje našu ljubav i osposobljuje nas da prekinemo neurednu privrženost stvorenjima i da se ukorijenimo u njemu:

> »Krist je naime umro za nas iz ljubavi. Kad se spominjemo njegove smrti za vrijeme žrtve, mi molimo da nam dade ljubav po dolasku Duha Svetoga; ponizno molimo da po onoj ljubavi po kojoj se Krist udostojao biti za nas razapet, i mi po milosti Duha Svetoga uzmognemo biti razapeti svijetu i svijet raspet nama. Da [...], primivši dar ljubavi, umremo grijehu i živimo za Boga.«[234]

1395 Snagom iste ljubavi koju zapaljuje u nama, euharistija nas *čuva*
1855 *od budućih smrtnih grijeha*. Što više sudjelujemo u Kristovu životu i napredujemo u njegovu prijateljstvu, to nam je teže prekinuti svezu s njim po smrtnome grijehu. Euharistija nije ustanovljena prvenstveno radi opraštanja smrtnih grijeha. To je vlastito sakramentu pomirenja.
1446 Vlastito pak euharistiji jest biti sakrament onih koji su u punom zajedništvu s Crkvom.

1118 1396 *Jedinstvo otajstvenog Tijela: euharistija stvara Crkvu*. Koji primaju euharistiju s Kristom se tješnje sjedinjuju. Krist ih pak sjedinjuje
1267 sa svim vjernicima u jedno tijelo – Crkvu. To pritjelovljenje Crkvi, već ostvareno po krštenju, pričest obnavlja, učvršćuje i produbljuje. Na krštenju smo bili pozvani da tvorimo jedno tijelo.[235] Taj poziv ostvaruje euharistija: »Čaša blagoslovna koju blagoslivljamo nije li zajedništvo krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova?

[231] Usp. *1 Kor* 11, 26.

[232] AMBROZIJE, *De sacramentis*, 4, 28: CSEL 73, 57-58 (PL 16, 446).

[233] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 2: DS 1638.

[234] FULGENCIJE RUSPIJSKI, *Contra gesta Fabiani*, 28, 17: CCL 91A, 813-814 (PL 65, 789).

[235] Usp. *1 Kor* 12, 13.

Budući da je Kruh jedan, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha« (*1 Kor* 10, 16-17): 790

> »Ako ste Tijelo Kristovo i njegovi udovi, onda je na stol Gospodnji stavljen vaš sakrament, primate svoj sakrament. Odgovarate ‘Amen’ (Da, tako je) na ono što primate i tim odgovorom to potpisujete. Čuješ riječ: ‘Tijelo Kristovo’, 1064
> i ti odgovaraš ‘Amen’. Budi, dakle, Kristov ud da bi tvoj Amen bio istinit.«[236]

1397 *Euharistija obvezuje u prilog siromašnih.* Da bismo istinski primili Tijelo i Krv Krista, predanog za nas, moramo u siromasima, 2449
našoj braći prepoznavati Krista:[237]

> »Krv si Gospodinovu pio, a ne prepoznaješ brata svoga. [...] Tim što ne smatraš dostojnim podijeliti svoju hranu s onim koji je smatran dostojnim biti dionik ovoga stola, obeščašćuješ taj isti stol. [...] Bog [...] te je oslobodio od svih tvojih grijeha i pozvao te na ovu gozbu. A ti, čak ni tada, nisi postao milosrdniji.«[238]

1398 *Euharistija i jedinstvo kršćana.* Pred veličinom ovog otajstva sveti Augustin kliče: *»O sakramente pobožnosti! O znaku jedinstva! O vezo ljubavi!«*[239] Što se bolnije doimlju podjele Crkve koje priječe zajedničko sudjelovanje za Gospodnjim stolom, to su preče potrebne 817
molitve Gospodinu da se vrate dani potpunog jedinstva svih onih koji u njega vjeruju.

1399 Istočne Crkve koje nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom Crkvom slave euharistiju s velikom ljubavlju. »Te Crkve, mada rastavljene, imaju 838
prave sakramente – poglavito, i to snagom apostolskog nasljeđa, svećeništvo i euharistiju – po kojima su s nama povezane najtješnjom vezom.«[240] Zato neko zajedništvovanje u svetinjama »jest ne samo moguće nego se čak preporučuje, ako su okolnosti pogodne i ako to odobri crkvena vlast«.[241]

1400 Crkvene pak zajednice, odijeljene od katoličke Crkve a nastale iz reformacije, »naročito zbog nedostatka sakramenta reda, nisu uščuvale izvornu i cjelovitu suštinu euharistijskog otajstva«.[242] To je razlog zašto Katoličkoj Crkvi 1536

---

[236] AUGUSTIN, *Sermo* 272: PL 38, 1247.

[237] Usp. *Mt* 25, 40.

[238] IVAN ZLATOUSTI, *In Epistulam I ad Korinthios,* homilia 27, 5: PG 61, 230.

[239] AUGUSTIN, *In Iohannis evangelium tractatus*, 26, 13: CCL 36, 266 (PL 35, 1613); usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 47: AAS 56 (1964) 113.

[240] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 15: AAS 57 (1965) 102.

[241] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 15: AAS 57 (1965) 102; Usp. ZKP kan. 844, § 3.

[242] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 22: AAS 57 (1965) 106.

nije moguće euharistijsko zajedništvo s tim zajednicama. Ipak i one, »kad na svetoj Večeri vrše spomen smrti i uskrsnuća Gospodinova, ispovijedaju da život znači biti u Kristovu zajedništvu, te iščekuju Kristov slavni dolazak«.[243]

1483 1401 Katolički služitelji, kada to zahtijeva teška potreba, prema sudu ordinarija, mogu dijeliti sakramente (euharistiju, pokoru i bolesničko pomazanje) drugim kršćanima koji nisu u punom zajedništvu s Katoličkom Crkvom, ako to oni svo-
1385 jevoljno zatraže: u tom slučaju treba da očituju katoličku vjeru s obzirom na te sakramente i ispune potrebne uvjete.[244]

VII. Euharistija – »zalog buduće slave«

1402 U jednoj staroj molitvi Crkva kliče otajstvu euharistije ovako:
1323 »O sveta gozbo na kojoj se Krist blaguje, slavi se spomen muke njegove, duša se napunja milošću i daje nam se zalog buduće slave.«[245] Ako je Euharistija spomen Gospodnje Pashe, ako se pričešću s oltara »napunjamo svakim nebeskim blagoslovom i milošću«,[246] to je euha-
1130 ristija također predudioništvo u nebeskoj slavi.

1403 Na Posljednjoj je večeri sam Gospodin usmjerio pogled svojih učenika prema dovršenju Pashe u Božjem kraljevstvu: »A kažem vam: ne, neću od sada piti od ovog roda trsova do onoga dana kad ću ga – novoga – s vama piti u kraljevstvu Oca svojega« (*Mt* 26, 29).[247] Svaki put kad Crkva slavi euharistiju, ona se sjeća tog obećanja te upravlja pogled prema onome »koji dolazi« (*Otk* 1, 4). Ona vapi za njegovim
671 dolaskom moleći: *»Marana tha!«* (*1 Kor* 16, 22), »Dođi, Gospodine Isuse!« (*Otk* 22, 20), »Neka dođe tvoja milost i prođe ovaj svijet!«[248]

1404 Crkva zna da Gospodin, već sada, dolazi u euharistiji i da je tu, među nama. No ta je prisutnost skrivena. Zato euharistiju slavimo »čekajući blaženu nadu i dolazak Spasitelja našega Isusa Krista«,[249]

---

[243] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 22: AAS 57 (1965) 106.

[244] Usp. ZKP kan. 844, § 4.

[245] *Svetkovina Presv. Tijela i Krvi Kristove*, Antifona za »Veliča«, II. Večernja: *Liturgia Horarum*, editio typica, v. 3 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 502.

[246] *Prex eucharistica I seu Canon Romanus* [*Rimski kanon*], 96: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 453.

[247] Usp. *Lk* 22, 18; *Mk* 14, 25.

[248] *Didaché*, 10, 6: SC 248, 180 (Funk, *Patres apostolici*, 1, 24).

[249] *Ritus communionis* [*Obred pričesti*], 126 [Embolizam poslije »Očenaša«]: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 472; usp. *Tit* 2,13.

molеći da svi skupa vječno »uživamo u tvojoj slavi, u tvome kraljevstvu, 1041
kad otareš svaku suzu s naših očiju; gledajući tebe, Boga svoga, kakav
jesi, bit ćemo zauvijek tebi slični i tebe ćemo bez kraja slaviti, po 1028
Kristu našem Gospodinu«.[250]

1405 Euharistija je najsigurniji zalog i najočitiji znak te velike nade, 1042
naime novih nebesa i nove zemlje gdje prebiva pravednost.[251] Uistinu,
kad god se slavi ovo otajstvo, »vrši se djelo našega otkupljenja«;[252]
lomimo »isti kruh koji je lijek besmrtnosti, protuotrov da ne umremo, 1000
hrana da bi se zauvijek živjelo u Isusu Kristu«.[253]

Ukratko

1406 *Isus veli: »Ja sam kruh živi koji je s neba sišao. Tko bude jeo od ovoga kruha, živjet će uvijeke* [...]. *Tko blaguje tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni* [...], *u meni ostaje i ja u njemu« (Iv* 6, 51. 54. 56*).*

1407 *Euharistija je srce i vrhunac života Crkve, jer njome Krist Crkvu i sve njezine članove pridružuje svojoj žrtvi hvale i zahvaljivanja, koju je jednom zauvijek na križu prinio Ocu; po ovom sakramentu on izlijeva milost spasenja na svoje Tijelo – Crkvu.*

1408 *Euharistijsko slavlje uvijek obuhvaća: navješćivanje Božje riječi, zahvaljivanje Bogu Ocu za sva njegova dobročinstva, naročito za dar Sina, zatim posvećenje kruha i vina te sudjelovanje u liturgijskoj gozbi primanjem Tijela i Krvi Gospodnje. Svi ti elementi tvore jedinstven bogoštovni čin.*

1409 *Euharistija je spomen-čin Kristova Vazma: to jest djela spasenja koje je Krist izvršio životom, smrću i uskrsnućem, a koje se uprisutnjuje po liturgijskom činu.*

1410 *Krist, veliki i vječni svećenik Novoga saveza, djelujući po službi svećenika, prinosi euharistijsku žrtvu. I taj isti Krist, stvarno prisutan pod prilikama kruha i vina, prinos je euharistijske žrtve.*

---

250 *Prex eucharistica III* [*Treća euharist. molitva*], 116: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 465.

251 Usp. *2 Pt* 3, 13.

252 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.

253 IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Efesios,* 20, 2: SC 10bis, 76 (Funk 1, 230).

1411 *Samo valjano zaređeni svećenici mogu predsjedati euharistiji i posvećivati kruh i vino da postanu Tijelo i Krv Gospodnja.*

1412 *Bitni znakovi tog sakramenta jesu pšenični kruh i trsovo vino, na koje svećenik zaziva blagoslov Duha Svetoga i govori Isusove riječi posvećenja s Posljednje večere »Ovo je moje Tijelo koje se za vas predaje* [...] *Ovo je kalež moje Krvi.«*

1413 *Posvećenjem se izvršuje pretvorba kruha i vina u Tijelo i Krv Kristovu. Pod posvećenim prilikama kruha i vina, istinski, stvarno i bitno, biva prisutan sam Krist, živi i proslavljeni, njegovo Tijelo i Krv, zajedno sa svojom dušom i svojim boštvom.*[254]

1414 *Ukoliko je žrtva, euharistija se prinosi također kao zadovoljština za grijehe živih i mrtvih, i radi toga da se od Boga dobiju duhovna ili vremenita dobra.*

1415 *Tko želi Krista primiti u euharistijskoj pričesti, mora biti u stanju milosti. Tko je svjestan da je sagriješio smrtno, ne smije pristupiti euharistiji a da nije prethodno primio odrješenje u sakramentu pokore.*

1416 *Sveta pričest Tijelom i Krvlju Kristovom povećava jedinstvo pričesnika s Gospodinom, oprašta mu lake grijehe i čuva ga od teških. Primanje ovog sakramenta utvrđuje jedinstvo Crkve, otajstvenog Kristova Tijela, jer jača veze ljubavi pričesnika i Krista.*

1417 *Crkva živo preporučuje vjernicima da primaju svetu pričest kada sudjeluju u slavlju euharistije; a obvezuje ih da to učine barem jedanput u godini.*

1418 *Budući da je u oltarskom sakramentu prisutan sam Krist, treba ga častiti poklonstvenim štovanjem. »Pohod Presvetom sakramentu dokaz je zahvalnosti, znak ljubavi i dužnost priznanja Kristu Gospodinu«.*[255]

1419 *Budući da je Krist prešao s ovoga svijeta k Ocu, u euharistiji nam daje zalog buduće slave kod njega: sudjelovanje u svetoj žrtvi poistovjećuje nas s njegovim Srcem, podupire nam snage na putu života, budi čežnju za životom vječnim i već sada nas sjedinjuje s nebeskom Crkvom, s blaženom Djevicom Marijom i svima svetima.*

---

[254] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 3: DS 1640; *Isto mj.*, kan. 1: DS 1651.

[255] PAVAO VI., Enc. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 771.

DRUGO POGLAVLJE

SAKRAMENTI OZDRAVLJANJA

1420 Po sakramentima kršćanske inicijacije čovjek prima novi Kristov život. Taj novi život, međutim, nosimo »u glinenim posudama« (*2 Kor* 4, 7). I sada je još »skriven s Kristom u Bogu« (*Kol* 3, 3). U svome »zemaljskom domu«[1] još smo podložni patnji, bolesti i smrti. Taj novi život Božjeg djeteta može oslabiti, a može se čak i izgubiti grijehom.

1421 Gospodin Isus Krist, liječnik naših duša i naših tijelâ, koji je otpustio grijehe uzetome i vratio mu tjelesno zdravlje,[2] htio je da njegova Crkva, snagom Duha Svetoga, nastavi i djelo njegova liječenja i spasavanja svojih članova. To je svrha dvaju sakramenata ozdravljanja: pokore i bolesničkoga pomazanja.

Članak 4.

SAKRAMENT POKORE I POMIRENJA

1422 »Oni koji pristupaju sakramentu pokore primaju od Božjeg 980
milosrđa oproštenje uvrede nanesene Bogu i ujedno se pomiruju sa Crkvom, koju su svojim grijehom ranili i koja radi za njihovo obraćenje s ljubavlju, primjerom i molitvom.«[3]

---

1 Usp. *2 Kor* 5, 1.

2 Usp. *Mk* 2, 1-12.

3 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

I. Kako se ovaj sakrament zove?

1989 1423 Zove se *sakrament obraćenja,* jer sakramentalno ostvaruje Isusov poziv na obraćenje,[4] put povratka k Ocu[5] od kojega se čovjek grijehom udaljio.

1440 Zove se *sakrament pokore* jer posvećuje osobni i crkveni put obraćenja, kajanja i zadovoljštine kršćanina grešnika.

1456 1424 Zove se *sakrament ispovijedi,* jer je priznanje ili ispovijed grijeha pred svećenikom bitni element ovog sakramenta. Zato je taj sakrament u svom dubokom značenju i »ispovijedanje«, priznanje i hvala Božjoj svetosti i njegovu milosrđu prema čovjeku grešniku.

1449 Zove se *sakrament oproštenja* jer, po svećenikovu sakramentalnom odrješenju, Bog daje pokorniku »oproštenje i mir«.[6]

1442 Zove se *sakrament pomirenja* jer daruje grešniku ljubav Boga pomiritelja: »Dajte, pomirite se s Bogom!« (*2 Kor* 5, 20). Tko živi od Božje milosrdne ljubavi, spreman je odgovoriti Gospodnjem pozivu: »Idi i najprije se izmiri s bratom« (*Mt* 5, 24).

II. Zašto sakrament pomirenja poslije krsta?

1263 1425 »Oprali ste se, posvetili ste se, opravdali ste se u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega« (*1 Kor* 6, 11). Treba shvatiti veličinu Božjega dara, primljenog u sakramentima kršćanske inicijacije, da se shvati koliko je grijeh nešto nedopustivo za onoga koji se »Kristom zaodjenuo«[7]. Ali apostol Ivan kaže: »Reknemo li da grijeha nemamo, sami sebe varamo i istine nema u nama« (*1 Iv* 1, 8).
2838 K tome, i sam nas Gospodin uči moliti: »Otpusti nam grijehe naše« (*Lk* 11, 4), povezujući uzajamno opraštanje naših uvreda s oproštenjem koje će Bog dati za naše grijehe.

1426 *Obraćenje* Kristu, novo rođenje u Krstu, dar Duha Svetoga, Tijelo i Krv Kristova primljeni za hranu, učinilo nas je »svetima i bez mane pred njim« (*Ef* 5, 27). Ipak, novi život primljen u kršćanskoj inicijaciji nije uklonio krhkosti i slabosti naše ljudske naravi, niti

---

4 Usp. *Mk* 1, 15.

5 Usp. *Lk* 15, 18.

6 *Ordo Paenitentiae* [*Red pokore*], 46. 55 (Typis Polyglottis Vaticanis 1974) str. 27, 37.

7 Usp. *Gal* 3, 27.

sklonosti na grijeh koju predaja naziva *požudom (concupiscentia),* a koja 405, 978
u krštenicima ostaje, da se, potpomognuti Kristovom milošću, prokušaju 1264
u borbi kršćanskoga života.[8] To je borba *obraćenja* radi postizanja svetosti i vječnog života na koji nas Gospodin neprestano zove.[9]

III. Obraćenje krštenih

1427 Isus poziva na obraćenje. Taj poziv je bitna sastojnica navještaja 541
o Kraljevstvu: »Ispunilo se vrijeme, približilo se kraljevstvo Božje! Obratite se i vjerujte evanđelju!« (*Mk* 1, 15). U propovijedanju Crkve taj se poziv upućuje prije svega onima koji još ne poznaju Krista i njegova evanđelja. Krštenje je, dakle, poglavito mjesto prvog i osnovnog obra-
ćenja. Upravo vjerom u Radosnu vijest i krštenjem[10] čovjek se odriče 1226
zla i postiže spasenje, to jest otpuštenje svih grijeha i dar novog života.

1428 No, Kristov poziv na obraćenje odzvanja i sada trajno u životu
kršćana. To *drugo obraćenje* je trajan zadatak cijele Crkve, koja »u svom 1036
krilu obuhvaća grešnike« i koja, »u isti mah sveta i uvijek potrebna čišće-
nja, neprestano vrši pokoru i obnovu«.[11] To nastojanje oko obraćenja nije 853
samo ljudsko djelo: pokret je »raskajanog srca«,[12] što ga milost privlači
i potiče[13] da odgovori milosrdnoj ljubavi Boga koji nas je prvi ljubio.[14] 1996

1429 O tome svjedoči obraćenje sv. Petra nakon trokratnog zatajenja svog Učitelja. Pogled Isusova neizmjernog milosrđa izazvao je u njega suze pokajnice,[15] a nakon Gospodinova uskrsnuća i trokratnu potvrdu ljubavi prema njemu.[16] Drugo obraćenje ima i *zajedničarsku* dimenziju. To je jasno iz poziva koji Gospodin upućuje cijeloj jednoj mjesnoj Crkvi: »Obrati se!« (*Otk* 2, 5.16).

> Što se tiče tih dvaju obraćenja sv. Ambrozije kaže da u Crkvi »ima vode i suza: vode krštenja i suza pokore«.[17]

---

8 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 5: DS 1515.

9 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1545; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 44-45.

10 Usp. *Dj* 2, 38.

11 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.

12 Usp. *Ps* 51, 19.

13 Usp. *Iv* 6, 44; 12, 32.

14 Usp. *1 Iv* 4, 10.

15 Usp. *Lk* 22, 61-62.

16 Usp. *Iv* 21, 15-17.

17 AMBROZIJE, *Epistula extra Collectionem*, 1 [41], 12: CSEL 823, 152 (PL 16, 1116).

IV. Unutarnja pokora

1430 Kao nekoć u proroka, Isusov se poziv na obraćenje i pokoru, ne odnosi prvenstveno na vanjska djela, na »kostrijet i pepeo«, postove
1098 i mrtvljenja, već na *obraćenje srca, na unutarnju pokoru.* Pokornička djela ostaju bez nje neplodna i lažna; unutarnje obraćenje, naprotiv, teži da izrazi taj stav vidljivim znakovima, gestama i djelima pokore.[18]

1431 Unutarnja pokora korjenito je preusmjerenje cijelog života, povratak i obraćanje k Bogu svim srcem, raskid s grijehom, odvraćanje
1451 od zla, zajedno s osudom zlih djela koja smo počinili. Ona istodobno obuhvaća želju i odluku za promjenom života s nadom u Božje milosrđe i pouzdanjem u pomoć njegove milosti. To obraćenje srca popraćeno je spasonosnim bolom i žalošću koju su Oci nazivali *animi cruciatus*
368 (muka duha), *compunctio cordis* (skrušenje srca).[19]

1432 Čovjekovo je srce teško i otvrdnulo. Treba da Bog dade čovjeku
1989 novo srce.[20] Obraćenje je prije svega djelo Božje milosti, koja nam srca vraća Bogu: »Vrati nas k sebi, Gospodine, i obratit ćemo se« (*Tuž* 5, 21). Bog nam daje snage da počnemo iznova. I naše srce, otkrivajući veličinu Božje ljubavi, biva potreseno strahotama i težinom grijeha te se počinje bojati da grijehom uvrijedi Boga i bude od njega odijeljeno. Čovjekovo se srce obraća gledajući u onoga koga su naši grijesi proboli.[21]

> »Imajmo pogled upravljen na Kristovu krv te shvatimo kako je dragocjena njegovu Ocu: prolivši je naime za naše spasenje, dao je milost obraćenja cijelome svijetu.«[22]

729 1433 Nakon Vazma Duh Sveti je onaj koji »dokazuje svijetu što je grijeh« (*Iv* 16, 8-9), odnosno to što svijet nije povjerovao u onoga[23]
692,1848 koga je Otac poslao. Ali taj isti Duh, koji otkriva grijeh, jest Branitelj[24] koji čovjekovu srcu daje milost kajanja i obraćenja.[25]

---

[18] Usp. *Jl* 2, 12-13; *Iz* 1, 16-17; *Mt* 6, 1-6.16-18.

[19] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1676-1678; ISTI, 14. zasj., *Canones de Paenitentia*, kan. 5: DS 1705; *Catechismus Romanus*, 2, 5, 4: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 289.

[20] Usp. *Ez* 36, 26-27.

[21] Usp. *Iv* 19, 37; *Zah* 12, 10.

[22] KLEMENT RIMSKI, *Epistula ad Korinthios*, 7, 4: SC 167, 110 (Funk 1, 108).

[23] Usp. *Iv* 16, 8-9.

[24] Usp. *Iv* 15, 26.

[25] Usp. *Dj* 2, 36-38; IVAN PAVAO II., Enc. *Dominum et vivificantem*, 27-48: AAS 78 (1986) 837-868.

V. Mnogostruki oblici pokore u kršćanskom životu

1434 Unutarnja pokora kršćana može poprimiti veoma različite izraze. Sveto pismo i Oci naročito ističu tri oblika: *post, molitvu i milostinju*[26] – jer izražavaju obraćenje u odnosu prema samome sebi, u odnosu prema Bogu i u odnosu prema drugima. Osim, dakle, korjenitog očišćenja koje biva krštenjem ili mučeništvom, ti oblici, kao sredstva za postizanje oproštenja grijeha, naznačuju napore poduzete u vidu pomirenja sa svojim bližnjim, pokorničke suze, brigu za spas bližnjega,[27] zagovor svetaca i vršenje ljubavi koja »pokriva mnoštvo grijeha« (*1 Pt* 4, 8). 1969

1435 Obraćenje se u svakodnevnom životu ostvaruje vanjskim znakovima pomirenja, brigom za siromašne, vršenjem i obranom pravednosti i prava,[28] priznanjem pogrešaka pred braćom, bratskom opomenom, preispitivanjem života, ispitom savjesti, duhovnim vodstvom, prihvaćanjem trpljenja te ustrajnošću u progonstvu zbog pravednosti. Najsigurniji put pokore jest – svakodnevno uzimati svoj križ i ići za Isusom.[29]

1436 *Euharistija i pokora.* Svakodnevno obraćenje i pokora nalaze svoj izvor i hranu u Euharistiji, jer se u njoj uprisutnjuje Kristova žrtva po kojoj smo pomireni s Bogom; njome se hrane i jačaju oni koji žive Kristovim životom; »ona je kao protuotrov koji nas oslobađa od svakodnevnih pogrešaka te čuva od smrtnih grijeha«.[30] 1394

1437 Čitanje Svetoga pisma, molitva časoslova, Gospodnja molitva, svaki iskreni bogoštovni čin ili pobožnost oživljuju u nama duh obraćenja i pokore te pridonose oproštenju naših grijeha.

1438 *Vremena i dani pokore* u tijeku liturgijske godine (korizmeno vrijeme i svaki petak na spomen smrti Gospodinove) jaki su trenuci pokorničke prakse Crkve.[31] Ta su vremena naročito prikladna za duhovne vježbe, pokornička bogoslužja, hodočašća u znak pokore, svojevoljno odricanje kao post i milostinja, te bratska raspodjela dobara (karitativna i misionarska djela). 540 2043

1439 *Razvitak obraćenja i pokore* Isus je divno opisao u prispodobi o »rasipnom sinu«, u kojoj je središnji lik »milosrdni otac«[32]: privlačnost varljive slobode i napuštanje očinske kuće; krajnja bijeda u kojoj se sin našao nakon što 545

---

26 Usp. *Tob* 12, 8; *Mt* 6, 1-18.

27 Usp. *Jak* 5, 20.

28 Usp. *Am* 5, 24; *Iz* 1, 17.

29 Usp. *Lk* 9, 23.

30 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 2: DS 1638.

31 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 109-110: AAS 56 (1964) 127; ZKP kan. 1249-1253; ZKIC kan. 880-883.

32 Usp. *Lk* 15, 11-24.

je uludo potrošio imutak; duboko poniženje što mora čuvati svinje, i još gore, što želi nasititi se rogačima što su ih jele svinje; razmišljanje o izgubljenim dobrima; kajanje i odluka da se prizna krivim pred ocem; put povratka; velikodušan doček očev; očeva radost – to su, eto, neke naznake puta obraćenja. Lijepa haljina, prsten i svečana gozba simboli su novog života, čistog, časnog i punog radosti. To je život čovjeka koji se vraća Bogu i u krilo svoje obitelji – Crkve. Samo nam je Kristovo srce, jer poznaje dubine Očeve ljubavi, moglo na tako jednostavan i lijep način otkriti preobilje njegova milosrđa.

VI. Sakrament pokore i pomirenja

1850 **1440** Grijeh je prije svega uvreda Boga, prekid zajedništva s njim. U isto vrijeme on nanosi štetu i zajedništvu Crkve. Zato obraćenje donosi istodobno i Božje oproštenje i pomirenje s Crkvom; sakrament pokore i pomirenja na liturgijski način to izražava i ostvaruje.[33]

Bog jedini oprašta grijeh

270, 431 **1441** Bog jedini otpušta grijehe.[34] Budući da je Sin Božji, Isus veli za sebe: »Sin Čovječji ima vlast na zemlji otpuštati grijehe« (*Mk* 2, 10); on tu božansku vlast i vrši: »Otpuštaju ti se grijesi!«
589 (*Mk* 2, 5).[35] I ne samo to, nego snagom svoje božanske vlasti on tu vlast daje i ljudima da je vrše u njegovo ime.[36]

1442 Krist je htio da svekolika njegova Crkva, u molitvi, životu i u djelovanju, bude znak i oruđe opraštanja i pomirenja što nam ga je on pribavio cijenom svoje krvi. Ipak je vršenje vlasti odrješivanja
983 povjerio apostolskoj službi. Njoj je povjerena »služba pomirenja« (*2 Kor* 5, 18). Apostol je poslan »u ime Kristovo«, a »sam Bog« po njemu potiče i zaklinje: »Dajte, pomirite se s Bogom!« (*2 Kor* 5, 20).

Pomirenje s Crkvom

1443 Isus za vrijeme javnog života nije samo otpuštao grijehe, nego je obznanjivao i učinak tog otpuštanja: nakon udijeljenog oproštenja

[33] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

[34] Usp. *Mk* 2, 7.

[35] Usp. *Lk* 7, 48.

[36] Usp. *Iv* 20, 21-23.

vraćao je bivše grešnike u zajednicu Božjeg naroda, iz koje su grijehom bili udaljeni ili isključeni. Jasan znak tome jest što Isus grešnike 545
pripušta svome stolu; štoviše, sam sjeda za njihov stol. Taj postupak na iznenađujući način izražava Božje praštanje[37] i ujedno povratak u krilo Božjega naroda.[38]

1444 Dajući apostolima udioništvo u moći opraštanja grijeha, Gospo- 981
din im također daje vlast da pomiruju grešnike s Crkvom. Toj crkvenoj dimenziji njihove službe najjasniji je izraz u Kristovoj svečanoj riječi Šimunu Petru: »Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga, pa što god svežeš na zemlji, bit će svezano na nebesima, a što god odriješiš na zemlji, bit će odriješeno na nebesima« (*Mt* 16, 19). »A ta služba vezivanja i odrješivanja, predana Petru, očito je dana i apostolskom zboru združenom s njegovom Glavom (*Mt* 18, 18; 28, 16-20).«[39]

1445 Riječi *vezati i odriješiti* znače: koga vi isključite iz svoga 553
zajedništva, bit će isključen iz zajedništva s Bogom; koga vi ponovno primite u vaše zajedništvo, Bog će ga također primiti u svoje. *Pomirenje s Crkvom neodvojivo je od pomirenja s Bogom.*

Sakrament oproštenja

1446 Krist je ustanovio sakrament pokore za sve grešne članove Crkve, 979
prije svega za one koji nakon Krštenja padnu u teški grijeh i tako izgube
krsnu milost, nanoseći ranu i zajedništvu s Crkvom. Njima sakrament 1856
pokore pruža novu mogućnost obraćenja i ponovnog dobivanja milosti
opravdanja. Zato crkveni Oci predstavljaju ovaj sakrament kao »drugu 1990
dasku (spasa) nakon brodoloma gubitka milosti«.[40]

1447 Konkretni oblik kako je Crkva vršila ovu vlast primljenu od Gospodina, kroz vjekove se mnogo mijenao. Pomirenje kršćana koji su nakon krštenja počinili izrazito teške grijehe (npr. idolopoklonstvo, ubojstvo ili preljub) bilo je u prvim stoljećima vezano uz vrlo strogu disciplinu: pokornici su za svoje grijehe morali vršiti javnu pokoru, često i kroz više godina, prije negoli bi primili pomirenje.

---

37 Usp. *Lk* 15.

38 Usp. *Lk* 19, 9.

39 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.

40 TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 14: DS 1542; usp. TERTULIJAN, *De paenitentia*, 4, 2: CCL 1, 326 (PL 1, 1343).

Ovom »redu pokornika« (koji se odnosio samo na neke teške grijehe) grešnici su bili rijetko pripuštani, u nekim krajevima samo jedan put u životu. U 7. stoljeću irski su misionari, nadahnuti monaškom predajom Istoka, u kontinentalnu Europu donijeli »privatnu« praksu pokore, koja prije samoga pomirenja s Crkvom nije zahtijevala javno i dugotrajno vršenje pokorničkih djela. Od tada se sakrament obavlja na tajniji način između pokornika i svećenika. Ta nova praksa predviđala je mogućnost ponavljanja te je tako otvorila put učestalijem pristupu ovom sakramentu, dopuštajući da se u isto sakramentalno slavlje uključi oproštenje teških i lakih grijeha. To je, eto, u glavnim crtama oblik pokore u Crkvi sve do naših dana.

1448 U tim promjenama što ih je kroz vjekove doživjela disciplina i slavlje ovog sakramenta, raspoznaje se isto *temeljno ustrojstvo.* Ono obuhvaća dva jednako bitna elementa; s jedne strane su čini čovjeka koji se djelovanjem Duha Svetoga obraća: kajanje, ispovijed i zadovoljština; s druge strane je Božje djelovanje po zahvatu Crkve. Crkva po biskupu i njegovim prezbiterima u ime Isusa Krista daje oproštenje grijeha i određuje način zadovoljštine; ona također moli za grješnika i zajedno s njim čini pokoru. Grešnik na taj način biva
1481 izliječen i ponovno vraćen u crkveno zajedništvo.

234 1449 Obrazac odrješenja upotrebljavan u latinskoj Crkvi, izražava bitne elemente ovog sakramenta: milosrdni Otac izvor je svakog oproštenja. Po Pashi svoga Sina i daru svoga Duha te po molitvi i služenju Crkve, on izvršuje pomirenje grešnika:

> »Bog, milosrdni Otac, pomirio je sa sobom svijet
> smrću i uskrsnućem svojega Sina,
> i izlio je Duha Svetoga za otpuštenje grijeha.
> Neka ti po služenju Crkve on udijeli oproštenje i mir.
> I ja te odrješujem od grijeha tvojih
> u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.«[41]

---

[41] *Ordo Paenitentiae*, [*Red pokore*] 46. 55 (Typis Polyglottis Vaticanis 1974) str. 27. 37.

VII. Pokornički čini

1450 »Pokora obvezuje grešnika da dragovoljno prihvati sve njezine dijelove: u svom srcu kajanje, u svojim ustima ispovijed te u svom vladanju potpunu poniznost i plodnu zadovoljštinu.«[42]

Kajanje

1451 Među pokornikovim činima kajanje je na prvome mjestu. To 431
je »bol duše i osuda počinjenog grijeha s odlukom više ne griješiti«.[43]

1452 Kada kajanje proizlazi iz ljubavi prema Bogu, ljubljenom 1822
iznad svega, naziva se »savršenim kajanjem« (iz ljubavi prema Bogu, *contritio*). To kajanje oprašta lake grijehe; a postiže oproštenje i teških grijeha ako uključuje čvrstu odluku pristupiti sakramentalnoj ispovijedi, čim to bude moguće.[44]

1453 Kajanje zvano »nesavršeno« (*attritio*) također je dar Božji, poticaj Duha Svetoga. Nastaje kao posljedica promatranja odvratnosti grijeha ili iz straha od vječne osude i drugih kazni koje grešniku prijete (kajanje iz straha). Kada se tako potrese savjest, to može pokrenuti unutarnje mijenjanje koje će se, djelovanjem milosti, dovršiti u sakramentalnom odrješenju. Samim nesavršenim kajanjem, ipak, ne postiže se oproštenje teških grijeha, ali ono stvara raspoloženje da ga primimo u sakramentu pokore.[45]

1454 Dobro je za primanje ovog sakramenta pripremiti se *ispitom savjesti,* u svjetlu Božje riječi. Za tu svrhu najprikladniji će se tekstovi naći u Deset Božjih zapovijedi i u moralnoj katehezi evanđelja i apostolskih poslanica: u govoru na gori i apostolskim poukama.[46]

---

42 *Catechismus Romanus*, 2, 5, 21: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 299; usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 3: DS 1673.

43 TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1676.

44 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1677.

45 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1678; ISTI, 14. zasj., *Canones de sacramento Paenitentiae*, kan. 5: DS 1705.

46 Usp. *Rim* 12-15; *1 Kor* 12-13; *Gal* 5; *Ef* 4-6.

Ispovijed grijeha

1424 1455 Ispovijed (priznanje) grijeha nas, i s čisto ljudskog gledišta, oslobađa i olakšava naše pomirenje s drugima. Tim priznanjem čovjek se izravno sučeljava s grijesima zbog kojih se osjeća krivim; preuzima
1734 odgovornost za njih i na taj način se ponovno otvara Bogu i zajedništvu Crkve da sebi omogući novu budućnost.

1456 Priznanje grijeha svećeniku bitni je dio sakramenta pokore:
1855 »Pokornici moraju u ispovijedi nabrojiti sve smrtne grijehe kojih su svjesni nakon što su se pomno ispitali, čak i ako je riječ o najtajnijim grijesima i počinjenim samo protiv dviju zadnjih od Deset Božjih zapovijedi,[47] jer ponekad ti grijesi teže ranjavaju dušu te su opasniji od onih koji se čine javno.«[48]

> »Kad Kristovi vjernici nastoje ispovjediti sve grijehe kojih se sjećaju, sve
> 1505 ih bez sumnje predočuju božanskom milosrđu da im ih oprosti. Naprotiv, koji rade drugačije te svjesno zataje neki grijeh, ne predlažu božanskoj dobroti ništa što bi im mogla po svećeniku oprostiti. Jer ‘ako se bolesnik stidi otkriti liječniku ranu, on ne može liječiti što ne poznaje’.«[49]

2042 1457 Prema crkvenoj zapovijedi, »svaki vjernik, pošto je došao u godine rasuđivanja, obvezan je barem jedanput godišnje iskreno ispovijediti svoje teške grijehe«.[50] Tko je svjestan da je učinio jedan smrtni grijeh, ne smije primiti svetu pričest, pa makar osjećao veliko kajanje, a da prethodno nije primio sakramentalno odrješenje,[51] osim ako se radi o teškom razlogu da se pričesti, a nije mu moguće
1385 pristupiti svećeniku.[52] Djeca treba da pristupe sakramentu pokore prije nego po prvi put prime svetu pričest.[53]

1458 Premda ispovijed svakodnevnih pogrešaka (lakih grijeha) nije nužno potrebna, Crkva je ipak živo preporučuje.[54] Redovita ispovijed

---

[47] Usp. *Izl* 20, 17; *Mt* 5, 28.

[48] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1680.

[49] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1680; usp. JERONIM, *Commentarius in Ecclesiasten*, 10, 11: CCL 72, 338 (PL 23, 1096).

[50] ZKP kan. 989; usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1683; ISTI, 14. zasj., *Canones de sacramento Paenitentiae*, kan. 8: DS 1708.

[51] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 13. zasj., *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 7: DS 1647; *Isto mj.*, kan. 11: DS 1661.

[52] Usp. ZKP kan. 916; ZKIC kan. 711.

[53] Usp. ZKP kan. 914.

[54] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1680; ZKP kan. 988, § 2.

lakih grijeha pomaže nam da oblikujemo savjest, da se borimo protiv 1783
zlih sklonosti, da dopustimo Kristu da nas liječi te da napredujemo u životu Duha. Primajući po ovom sakramentu češće dar Očeva milosrđa, poticani smo da i sami budemo milosrdni poput njega:[55]

> »Tko priznaje svoje grijehe i osuđuje ih, već djeluje s Bogom. Bog osuđuje tvoje grijehe, pa ako ih i ti osuđuješ, povezuješ se s Bogom. Čovjek i grešnik su dvije stvari: čovjek je djelo Božje, a grešnik djelo čovjekovo. Uništi što si ti učinio, da bi Bog spasio što je on učinio [...]. Kad počneš osjećati odvratnost nad onim što si učinio, tada započinju tvoja dobra
> djela, jer osuđuješ svoja zla djela. Dobra djela započinju ispovijeđu zlih 2468
> djela. Činiš istinu i tako dolaziš k svjetlu.«[56]

Zadovoljština

1459 Mnogi grijesi nanose štetu bližnjemu. Treba učiniti što je moguće
da se šteta nadoknadi (npr. vratiti ukradene stvari, popraviti dobar glas 2412
oklevetanom, izliječiti rane). To je zahtjev obične pravednosti. Osim
toga grijeh ranjava i slabi samoga grešnika, kao i njegove odnose s 2487
Bogom i bližnjim. Odrješenje briše grijeh, ali ne popravlja sve nerede što ih je grijeh uzrokovao.[57] Grešnik, nakon što je rasterećen od grijeha, još
treba ponovno steći puno duhovno zdravlje. Mora, dakle, učiniti nešto 1473
više da ispravi svoje krivnje: treba na prikladan način »zadovoljiti« ili »okajati« svoje grijehe. Ta se zadovoljština također zove »pokora«.

1460 *Pokora* koju ispovjednik nalaže treba voditi računa o osobnom stanju pokornika i tražiti njegovo duhovno dobro. Koliko je moguće, treba odgovarati težini i naravi počinjenih grijeha. Može to biti: molitva,
milodar, djela milosrđa, usluga bližnjemu, svojevoljna odricanja, 2447
žrtve, te naročito strpljivo prihvaćanje križa koji moramo nositi. Takve nam pokore pomažu da se suobličimo Kristu koji je bio pomirnica za
naše grijehe[58] jednom zauvijek. One nam omogućuju da postanemo 618
subaštinici uskrsloga Krista jer »s njim zajedno trpimo« (*Rim* 8, 17):[59]

> »Zadovoljština, koju vršimo za svoje grijehe, i nije tako naša da ne bi bivala po Isusu Kristu: mi, iako sami od sebe ne možemo ništa, uz

---

[55] Usp. *Lk* 6, 36.

[56] AUGUSTIN, *In Iohannis evangelium tractatus*, 12, 13: CCL 36, 128 (PL 35, 1491).

[57] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Canones de sacramento Paenitentiae*, kan. 12: DS 1712.

[58] Usp. *Rim* 3, 25; *1 Iv* 2, 1-2.

[59] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 8: DS 1690.

suradnju Onoga koji nas jača[60] ipak možemo sve. Tako čovjek nema
2011 čime bi se hvalio, nego sva naša ‘slava’ je u Kristu [...]: u njemu pružamo zadovoljštinu donoseći ‘plodove dostojne pokore’[61], i ti plodovi od njega imaju snagu, on ih prinosi Ocu, i po njemu su od Oca primljeni.«[62]

VIII. Službenik ovoga sakramenta

981 1461 Budući da je Krist službu pomirenja[63] povjerio apostolima, tu službu nastavljaju vršiti biskupi, njihovi nasljednici, i prezbiteri, suradnici biskupa. Snagom sakramenta reda, biskupi i prezbiteri imaju vlast otpuštati sve grijehe »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«.

1462 Odrješenje od grijeha pomiruje s Bogom, ali i s Crkvom.
886 Biskup, vidljivi poglavar mjesne Crkve, već je od starih vremena s pravom smatran onim koji poglavito ima vlast i službu pomirenja:
1567 on je ravnatelj pokorničke prakse.[64] Prezbiteri, njegovi suradnici, vrše tu službu u mjeri u kojoj su je primili bilo od svoga biskupa (ili redovničkoga poglavara), bilo od pape na temelju crkvenog prava.[65]

1463 Neki posebno teški grijesi kažnjavaju se izopćenjem (ekskomunikacijom), najstrožom crkvenom kaznom, koja zabranjuje primanje sakramenata i vršenje određenih crkvenih čina;[66] stoga, odrješenje od njih, po crkvenom pravu, mogu podijeliti samo papa, mjesni biskup ili od njih ovlašteni svećenici.[67] U slučaju
982 smrtne pogibelji, svaki svećenik, pa i neovlašteni za ispovijedanje, može odriješiti od svakoga grijeha i svakog izopćenja.[68]

1464 Svećenici moraju poticati vjernike da pristupaju sakramentu pokore, i moraju biti vazda pripravni da slave taj sakrament kad god to vjernici razložno zatraže.[69]

---

60 Usp. *Fil* 4, 13.

61 Usp. *Lk* 3, 8.

62 TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 8: DS 1691.

63 Usp. *Iv* 20, 23; *2 Kor* 5, 18.

64 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 32.

65 Usp. ZKP kan. 844; 967-969; 972; ZKIC kan. 722, § 3-4.

66 Usp. ZKP kan. 1331; ZKIC kan. 1431; 1434.

67 Usp. ZKP kan. 1354-1357; ZKIC kan. 1420.

68 Usp. ZKP kan. 976; za odriješenje od grijehâ, ZKIC kan. 725.

69 Usp. ZKP kan. 986; ZKIC kan. 735; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 13: AAS 58 (1966) 1012.

1465 Slaveći sakrament pokore, svećenik vrši službu Dobrog Pastira koji traži izgubljenu ovcu, Dobrog Samarijanca koji liječi rane, Oca 983
koji čeka izgubljenog sina te ga pri povratku prihvaća, kao i službu pravednog Suca koji ne pravi razlike među osobama i čiji je sud u isti mah pravedan i milosrdan. Riječju, svećenik je znak i sredstvo Božje milosrdne ljubavi prema grešniku.

1466 Ispovjednik nije gospodar, već služitelj Božjeg praštanja. 1551
Služitelj ovog sakramenta treba se stoga sjediniti s Kristovom nakanom i ljubavlju.[70] On mora imati prokušano znanje o kršćanskom vladanju, 2690
iskustvo ljudskih stvarnosti, poštovanje i obzirnost prema palima; treba ljubiti istinu, biti vjeran učiteljstvu Crkve te strpljivo voditi pokornika prema izliječenju i punoj zrelosti. Treba za njega moliti i činiti pokoru povjeravajući ga milosrđu Gospodnjem.

1467 Imajući u vidu osjetljivost i veličinu ove službe te dužno poštovanje prema osobama, Crkva izjavljuje da je svaki svećenik koji sluša ispovijedi obvezan, pod prijetnjom najstrožih kazni, obdržavati 2490
posvemašnju tajnu o grijesima koje mu je pokornik ispovjedio.[71] Nije mu dopušteno govoriti ni o onome što je u ispovijedi saznao o životu pokornika. Ispovjedna tajna, koja ne dopušta izuzetaka, zove se »sakramentalni pečat«, jer ono što je pokornik očitovao svećeniku ostaje »zapečaćeno« sakramentom.

IX. Učinci ovoga sakramenta

1468 »Sva vrijednost pokore jest u tome da u nama ponovno obnovi Božju milost i s Bogom nas sjedini dubokom ljubavlju.«[72] Svrha i učinak ovog sakramenta je, dakle, *pomirenje s Bogom*. Oni koji primaju sakrament Pokore raskajana srca i s religioznim raspoloženjem postižu »mir i spokoj 2305
savjesti zajedno s jakom duhovnom utjehom«.[73] Sakrament pomirenja s Bogom donosi istinsko »duhovno uskrsnuće«, vraća dostojanstvo i dobra života djece Božje, od kojih je najdragocjenije Božje prijateljstvo.[74]

---

[70] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 13: AAS 58 (1966) 1012.

[71] Usp. ZKP kan. 983-984; 1388, § 1; ZKIC kan. 1456.

[72] *Catechismus Romanus*, 2, 5, 18: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 297.

[73] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 3: DS 1674.

[74] Usp. *Lk* 15, 32.

953 1469 Ovaj nas sakrament *pomiruje s Crkvom*. Grijeh nagriza ili prekida bratsko zajedništvo. Sakrament pokore ga popravlja ili ponovno uspostavlja. U tom smislu sakrament ne ozdravlja samo onoga koji je opet primljen u crkveno zajedništvo, već ima životvoran učinak također na život Crkve koja je zbog grijeha jednog od svojih članova trpjela.[75] Opet vraćen ili utvrđen u zajedništvu svetih, grešnik
949 biva osnažen razmjenom duhovnih dobara između svih živih članova Kristova Tijela, bilo da su još u stanju putnika bilo da su već u nebeskoj domovini:[76]

> »Treba upozoriti da pomirenje s Bogom ima kao posljedicu, tako reći, i druga pomirenja koja liječe ostale lomove prouzrokovane grijehom: pokornik kojemu je oprošteno pomiruje se sa samim sobom u najintimnijoj dubini svoga bića, gdje dobiva natrag vlastitu unutarnju istinu; pomiruje se s braćom koju je na neki način uvrijedio i ranio; pomiruje se s Crkvom; pomiruje se sa svim stvorenjem.«[77]

1470 Povjeravajući se Božjem milosrdnom sudu, grešnik u ovom sakramentu na neki način *anticipira sud* kojemu će biti podvrgnut na
678, 1039 kraju ovozemaljskog života. Upravo sada, u ovom životu, ponuđen nam je izbor između života i smrti, jer samo putem obraćenja možemo ući u Kraljevstvo, iz kojega teški grijeh isključuje.[78] Obraćajući se Kristu pokorom i vjerom, grešnik prelazi iz smrti u život »i ne dolazi na sud« (*Iv* 5, 24).

---

[75] Usp. *1 Kor* 12, 26.

[76] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48-50: AAS 57 (1965) 53-57.

[77] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Reconciliatio et paenitentia*, 31, § V: AAS 77 (1985) 265.

[78] Usp. *1 Kor* 5, 11; *Gal* 5, 19-21; *Otk* 22, 15.

X. Oprosti

1471 Nauk i praksa oprosta u Crkvi usko su povezani s učincima sakramenta pokore.

Što je oprost?

»Oprost je otpuštenje pred Bogom vremenite kazne za grijehe kojih je krivica već izbrisana; to otpuštenje vjernik, pravo raspoložen i uz određene uvjete, dobiva posredovanjem Crkve koja, kao poslužiteljica otkupljenja, svojom vlašću dijeli i primjenjuje blago zasluga Krista i svetaca.«[79]

»Oprost je djelomičan ili potpun, već prema tome je li od vremenite kazne za grijeh oslobađa djelomično ili potpuno.«[80] »Svaki vjernik može oproste […] dobiti za se ili ih namijeniti za pokojne.«[81]

Kazne za grijeh

1472 Da bi se ovaj nauk i praksa Crkve shvatili, potrebno je imati u vidu da grijeh *ima dvostruku posljedicu.* Teški grijeh nas lišava zajedništva s Bogom čineći 1861
nas time nesposobnima da postignemo vječni život; to se lišavanje zove »vječna kazna« za grijeh. S druge strane svaki grijeh, pa i laki, povlači sa sobom nezdravu privrženost uz stvorenja, koju treba čistiti bilo na ovoj zemlji bilo poslije smrti u stanju zvanom čistilište. To čišćenje oslobađa od onoga što se naziva »vremenita 1031
kazna« za grijeh. Ove dvije kazne ne smiju se shvaćati kao vrsta osvete koju Bog dosuđuje izvana, već kao posljedice same naravi grijeha. Obraćenje koje proizlazi iz goruće ljubavi može postići potpuno očišćenje grešnika, tako da ne ostane više nikakve kazne.[82]

1473 Oproštenje grijeha i obnova zajedništva s Bogom donose oproštenje vječnih kazni za grijeh. Vremenite kazne za grijeh ipak ostaju. Strpljivo podnoseći patnje i svakovrsna iskušenja te, kada dođe dan, sučeljavajući se vedro sa smrću, kršćanin treba da ove vremenite kazne za grijeh nastoji primiti kao milost; mora 2447
se truditi da djelima milosrđa i ljubavi, te također molitvom i raznim pokorničkim činima potpuno odloži »starog čovjeka« i obuče »novog čovjeka«.[83]

---

79 PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, Normae, 1: AAS 59 (1967) 21.

80 PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, Normae, 2: AAS 59 (1967) 21.

81 ZKP kan. 994.

82 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Canones de sacramento Paenitentiae*, kan. 12-13: DS 1712-1713; ISTI, 25. zasj., *Decretum de purgatorio*: DS 1820.

83 Usp. *Ef* 4, 24.

U zajednici Svetih

946-959 **1474** Kršćanin koji nastoji da se očisti od svakoga grijeha te se uz pomoć Božje milosti posveti, nije sam. »Život svakoga Božjeg djeteta čudesno je, u Kristu i po Kristu, povezan sa životom sve druge kršćanske braće u nadnaravno jedinstvo
795 Kristova otajstvenog Tijela, tako da gotovo nastaje jedna mistična osoba.«[84]

1475 U općinstvu svetih, dakle, »među vjernicima – onima koji su već stigli u nebesku domovinu, onima koji svoje krivnje još ispaštaju u čistilištu ili onima koji su još na ovozemnom putovanju – postoji trajna veza ljubavi i obilata razmjena svih dobara«.[85] U toj čudesnoj razmjeni svetost jednoga koristi drugima daleko više od štete koju je grijeh jednoga mogao prouzročiti drugima. Tako obraćanje općinstvu svetih omogućuje raskajanom grešniku da bude u kraće vrijeme i uspješnije očišćen od kazna za grijeh.

1476 Ta duhovna dobra općinstva svetih nazivamo također *riznicom Crkve;* »nije to skup dobara nalik na materijalno bogatstvo nagomilano kroz vjekove, nego neizmjerna i neiscrpljiva vrijednost koju kod Boga imaju ispaštanje i zasluge
617 Krista našega Gospodina, prinesene za ljudski rod da bude oslobođen od grijeha i uniđe u zajedništvo s Ocem. Dakle, u samome Kristu Otkupitelju nalaze se u izobilju zadovoljštine i zasluge njegova otkupljenja.«[86]

1477 »Jednako tako toj riznici pripada i doista neograničena, neizmjerljiva i uvijek nova vrijednost koju kod Boga imaju molitve i dobra djela blažene Djevice
969 Marije i svih svetaca koji su se, slijedeći po njegovoj milosti stope Krista Gospodina, posvetili i izvršili poslanje koje im je Otac povjerio; na taj su način, radeći na svome spasenju, pridonosili spasenju svoje braće u jedinstvu otajstvenog Tijela.«[87]

Dobiti Božji oprost po Crkvi

981 **1478** Oprost se dobiva po Crkvi koja se, snagom vlasti vezivanja i odrješivanja, što ju je dobila od Isusa Krista, zauzima za kršćanina, te mu otvara riznicu zasluga Krista i svetaca da od Oca milosrđa dobije otpuštenje vremenitih kazni za grijehe. Crkva time želi ne samo doći u pomoć tom kršćaninu, nego ga i potaknuti na djela pobožnosti, pokore i ljubavi.[88]

1479 Budući da su vjerni mrtvi na putu čišćenja također članovi istog općinstva
1032 svetih, možemo im pomoći, između ostalog, stječući za njih oproste, da bi tako bili olakšani od vremenitih kazni za grijehe.

---

[84] PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 11.

[85] PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 12.

[86] PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 11.

[87] PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 11-12.

[88] Usp. PAVAO VI., Ap. konst. *Indulgentiarum Doctrina*, 8: AAS 59 (1967) 16-17; TRIDENTSKI KONCIL, 25. zasj., *Decretum de indulgentiis*: DS 1835.

XI. Slavlje sakramenta pokore

1480 Pokora je, kao i svi sakramenti, bogoslužni čin. Dijelovi slavlja redovito su ovi: pozdrav i blagoslov svećenikov, čitanje Božje riječi radi prosvjetljenja savjesti i poticaja na skrušenost, poziv na kajanje; zatim ispovijed s priznanjem i očitovanjem grijeha svećeniku; nalaganje i prihvaćanje pokore; svećenikovo odrješenje; iskazivanje hvale i zahvalnosti Bogu i otpust sa svećenikovim blagoslovom.

1481 Bizantska liturgija poznaje više obrazaca odrješenja, u obliku molbene 1449
naravi, koji izvanredno dobro izražavaju otajstvo oproštenja. »Bog, koji je po proroku Natanu oprostio Davidu kad je priznao svoje grijehe, i Petru kad je gorko zaplakao, i preljubnici kada mu je suzama oprala noge, te cariniku i rasipniku, taj isti Bog neka ti oprosti, po meni grješniku, u ovom i u drugom životu, i neka te ne osudi kada se pojaviš pred njegovim strašnim sudom – on koji je blagoslovljen u vijeke vjekova. Amen.«[89]

1482 Sakrament pokore može biti također u okviru zajedničkog slavlja, sa zajedničkom pripravom za ispovijed i zajedničkom zahvalom za primljeno oproštenje. U tom slučaju, osobna ispovijed grijeha i pojedinačno odrješenje uključeni su u liturgiju Božje riječi, sa čitanjima i homilijom, sa zajedničkim ispitom savjesti, zajedničkim traženjem oproštenja, molitvom »Oče naš« te zajedničkom zahvalom. Ovo zajedničko slavlje izražava jasnije crkvenu narav pokore. Ipak sakrament pokore,
na koji god se način slavio, uvijek je liturgijski čin, dakle – eklezijalan i javan.[90] 1140

1483 U slučaju teške potrebe, može se pribjeći *zajedničkom slavlju pomirenja* 1401
s općom ispovijedi i skupnim odrješenjem. Takva teška potreba može se pojaviti kada prijeti neposredna smrtna opasnost, a jedan ili više svećenika nemaju dovoljno vremena da saslušaju ispovijed svakoga pokornika. Teška potreba može biti i onda kad, s obzirom na broj pokornika, nema na raspolaganju dovoljno ispovjednika da u primjereno vrijeme, kako treba, saslušaju, pojedinačne ispovijedi, tako da bi pokornici, bez svoje krivnje, bili prisiljeni dugo vremena ostati bez sakramentalne milosti ili svete pričesti. U tom slučaju, za valjanost odrješenja, vjernici moraju odlučiti da će u dužnom vremenu svoje teške grijehe pojedinačno ispovijediti.[91] Dužnost je dijecezanskog biskupa prosuditi kada postoje traženi uvjeti za skupno odrješenje.[92] Veliki broj vjernika prigodom velikih blagdana ili hodočašća ne predstavlja slučaj teške potrebe.[93]

---

89 Εὐχολόγιον τὸ μέγα (Athens 1992) str. 222.

90 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 26-27: AAS 56 (1964) 107.

91 Usp. ZKP kan. 962, § 1.

92 Usp. ZKP kan. 961, § 2.

93 Usp. ZKP kan. 961, § 1, 2.

1484 »Pojedinačna i cjelovita ispovijed i odrješenje jedini su redoviti način kojim se vjernici pomiruju s Bogom i s Crkvom, osim ako fizička ili moralna nemogućnost ispričavaju od takve ispovijedi.«[94] I to nije
878 bez dubokih razloga. Krist djeluje u svakom sakramentu, i osobno se obraća svakom grešniku: »Sinko! Otpuštaju ti se grijesi« (*Mk* 2, 5). On je liječnik koji se prigiba nad svakim pojedinim bolesnikom koji ga treba[95] da ga izliječi; on ga pridiže i u bratsku zajednicu vraća. Dakle, osobna je ispovijed najznakovitiji način pomirenja s Bogom i s Crkvom.

Ukratko

1485 *Na sâm dan uskrsnuća, uvečer, Gospodin Isus se ukaza apostolima i reče im: »Primite Duha Svetoga. Kojima otpustite grijehe, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im«* (*Iv* 20, 22-23).

1486 *Oproštenje grijeha počinjenih poslije krštenja daje se posebnim sakramentom, koji se naziva sakrament obraćenja, ispovijedi, pokore ili pomirenja.*

1487 *Tko griješi nanosi uvredu Božjoj časti i ljubavi, svome vlastitom dostojanstvu čovjeka pozvanog da bude dijete Božje i duhovnom zdravlju Crkve, kojoj svaki kršćanin treba biti kamen živi.*

1488 *U svjetlu vjere, nema težeg zla od grijeha, i ništa nema gorih posljedica za same grešnike, za Crkvu i za sav svijet.*

1489 *Vratiti se u zajedništvo s Bogom, nakon što se grijehom izgubilo, moguće je samo po milosti Boga, koji je bogat milosrđem i brižljiv za spas ljudi. Treba moliti za taj dragocjeni dar sebi i drugima.*

1490 *Hod povratka Bogu, nazvan obraćenje i kajanje, uključuje bol i odbojnost prema počinjenim grijesima, te čvrstu odluku ne griješiti ubuduće. Obraćenje se, dakle, odnosi na prošlost i budućnost; hrani se nadom u Božje milosrđe.*

1491 *Sakrament Pokore se sastoji od triju pokornikovih čina i od svećenikova odrješenja. Čini su pokornika: kajanje, ispovijed ili očitovanje grijeha svećeniku, te odluka da će se izvršiti zadovoljština i djela zadovoljštine.*

---

94 *Ordo Paenitentiae* [*Red pokore*] Prethodne napomene, 31 (Typis Polyglottis Vaticanis 1974) str. 21.

95 Usp. *Mk* 2, 17.

1492 *Kajanje (zove se i skrušenost) treba biti nadahnuto razlozima koji proizlaze iz vjere. Ako kajanje izvire iz prave ljubavi prema Bogu, zove se »savršenim«; ako je pak utemeljeno na drugim razlozima, zove se »nesavršenim«.*

1493 *Tko želi postići pomirenje s Bogom i s Crkvom mora svećeniku ispovjediti sve teške grijehe koje još nije ispovjedio i kojih se sjeća nakon brižljivog ispita savjesti. Iako ispovijed lakih grijeha nije po sebi nužna, Crkva ju ipak živo preporučuje.*

1494 *Svećenik nalaže pokorniku izvršenje nekih čina »zadovoljštine« ili »pokore« da bi nadoknadio štetu nanesenu grijehom i povratio se ponašanju koje dolikuje Kristovu učeniku.*

1495 *Otpuštati grijehe u Kristovo ime mogu samo svećenici koji su od crkvene vlasti dobili ovlast odrješivanja.*

1496 *Duhovni učinci sakramenta pokore jesu:*

— *pomirenje s Bogom;*
— *otpuštenje vječne kazne zaslužene smrtnim grijesima;*
— *otpuštenje, barem djelomično, vremenitih kazni kao posljedica grijeha;*
— *mir i spokoj savjesti, i duhovna utjeha;*
— *povećanje duhovnih snaga za kršćansku borbu.*

1497 *Pojedinačna i cjelovita ispovijed teških grijeha s odrješenjem ostaje jedinim redovitim sredstvom za pomirenje s Bogom i s Crkvom.*

1498 *Oprostima vjernici mogu dobiti za sebe i za duše u čistilištu otpuštenje vremenitih kazna koje su posljedice grijeha.*

Članak 5.

BOLESNIČKO POMAZANJE

1499 »Svetim pomazanjem onemoćalih i molitvom svećenikâ cijela Crkva preporučuje bolesne trpećem i proslavljenom Gospodinu, da im olakša boli i da ih spasi, štoviše potiče ih da se slobodno sjedine s Kristovom mukom i smrću i tako doprinesu dobru Božjega naroda.«[96]

I. Temelji ovoga sakramenta u naumu spasenja

Bolest u ljudskom životu

1500 Bolest i patnja su se uvijek ubrajali među najteža pitanja koja stavljaju na kušnju ljudski život. U bolesti čovjek doživljuje svoju nemoć, svoju ograničenost i privremenost. U svakoj bolesti možemo
1006 nazreti smrt.

1501 Bolest može čovjeka dovesti do tjeskobe, do zatvaranja u se, ponekad čak do očaja i do pobune protiv Boga. Ali može ga dovesti i do veće zrelosti, pomoći mu da u svom životu razluči ono što nije bitno te se okrene k onome što je bitno. Bolest čovjeka vrlo često izazove da Boga traži i da mu se vrati.

Bolesnik pred Bogom

1502 Starozavjetni čovjek svoju bolest živi pred Bogom: zbog bolesti pred Boga izlijeva svoju tužaljku[97] i od njega, gospodara života
164 i smrti, moli ozdravljenje.[98] Bolest postaje put obraćenja,[99] a Božje oproštenje početak je ozdravljenja.[100] Izrael iskustveno doživljava da je
376 bolest tajnovito povezana uz grijeh i zlo, a da vjernost Bogu, u skladu sa zakonom, vraća život: »Ja sam Gospodin koji dajem zdravlje« (*Izl* 15, 26). Prorok naslućuje da trpljenje može imati otkupiteljsku vrijednost i za grijehe drugih.[101] Napokon Izaija naviješta da će za Sion

---

[96] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
[97] Usp. *Ps* 38.
[98] Usp. *Ps* 6, 3; *Iz* 38.
[99] Usp. *Ps* 38, 5; 39, 9.12.
[100] Usp. *Ps* 32, 5; 107, 20; *Mk* 2, 5-12.
[101] Usp. *Iz* 53, 11.

nastupiti vrijeme kad će Gospodin oprostiti svaku krivnju i izliječiti svaku bolest.[102]

KRIST–LIJEČNIK

1503 Kristovo suosjećanje s bolesnima i njegova brojna iscjeljenja 549
svakovrsnih bolesnika[103] očit su znak da je Bog pohodio narod svoj[104] i da se približilo Kraljevstvo Božje. Ali Isus ima vlast ne samo liječiti nego i otpuštati i grijehe:[105] on je došao izliječiti čitavoga čovjeka, dušu i tijelo. Isus je liječnik kojega bolesnici trebaju.[106] Njegovo suosjećanje 1421
sa svima koji trpe ide tako daleko da se s njima poistovjećuje: »oboljeh i pohodili ste me« (*Mt* 25, 36). Isusova posve osobita ljubav prema bolesnima kroz vjekove nije prestala poticati kršćane na posebnu brigu prema svima koji trpe na tijelu i duši. Ta je briga uzrok neumornih 2288
napora da im se olakšaju muke.

1504 Isus često od bolesnika zahtijeva vjeru.[107] Pri liječenju se pak služi znakovima: pljuvačkom i polaganjem ruku,[108] kalom i umivanjem.[109] Bolesnici nastoje dotaknuti Isusa[110] »jer je snaga izlazila iz njega i 695
sve ozdravljala« (*Lk* 6, 19). Tako nas Krist, u svojim sakramentima, 1116
nastavlja »doticati« da nas izliječi.

1505 Potresen tolikim patnjama, Isus ne samo dopušta bolesnicima da ga dotiču, već njihove nevolje uzima na se: »On slabosti naše uze i boli ponese« (*Mt* 8, 17).[111] Isus nije izliječio sve bolesne. Njegova su iscjeljenja bila znak dolaska Kraljevstva Božjega. Nagovješćivala su korjenitije ozdravljenje: pobjedu nad grijehom i nad smrću kroz njegov 440
Vazam. Krist je na križ ponio sve breme našega zla te[112] oduzeo »grijeh svijeta« (*Iv* 1, 29), kojemu je bolest posljedica. Isus je svojom mukom

---

[102] Usp. *Iz* 33, 24.
[103] Usp. *Mt* 4, 24.
[104] Usp. *Lk* 7, 16.
[105] Usp. *Mk* 2, 5-12.
[106] Usp. *Mk* 2, 17.
[107] Usp. *Mk* 5, 34.36; 9, 23.
[108] Usp. *Mk* 7, 32-36; 8, 22-25.
[109] Usp. *Iv* 9, 6-15.
[110] Usp. *Mk* 3, 10; 6, 56.
[111] Usp. *Iz* 53, 4.
[112] Usp. *Iz* 53, 4-6.

307 i smrću na križu dao patnji novi smisao: patnja nas već sada može suobličavati njemu i sjedinjavati s njegovom otkupiteljskom mukom.

»Bolesne liječite...«

1506 Krist poziva svoje učenike da idu za njim uzimajući na sebe svoj križ.[113] Slijedeći ga, drugim su očima počeli gledati bolest i
859 bolesnike. Isus je učenik e pridružio svome siromaštvu i služenju. Učinio ih je dionicima svojeg suosjećanja i iscjeliteljskog poslanja: »Otišavši, propovijedali su obraćenje; izgonili mnoge zloduhe i mnoge su nemoćnike mazali uljem i oni su ozdravljali« (*Mk* 6, 12-13).

1507 Uskrsli Gospodin ponavlja to poslanje (»U ime će moje [...] na nemoćnike ruke polagati, i bit će im dobro« *Mk* 16, 17-18) potvrđujući ga znakovima koje Crkva čini zazivajući njegovo ime.[114] Ti znakovi na
430 poseban način pokazuju da je Isus doista »Bog koji spašava«.[115]

798 1508 Duh Sveti nekima daje poseban dar ozdravljanja[116] da se preko njih očituje milost Uskrsloga. Međutim, i najžarče molitve ne postižu uvijek ozdravljenje od svih bolesti. Tako sveti Pavao mora od Gospodina naučiti: »Dosta ti je moja milost, jer snaga se u slabosti usavršuje« (*2 Kor* 12, 9), i da podnošenje patnji može biti osmišljeno time što
618 »u svom tijelu dopunjam što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, Crkvu« (*Kol* 1, 25).

1509 »Bolesne liječite!« (*Mt* 10, 8). Tu je zadaću Crkva primila od Gospodina i trudi se da je izvrši brigom za bolesne i zagovornom molitvom kojom ih prati. Crkva vjeruje u oživljujuću prisutnost Krista, koji je liječnik dušâ i tijelâ. Ta je prisutnost posebno djelotvorna u
1405 sakramentima, a najizražajnije u euharistiji, kruhu koji daje život vječni;[117] na povezanost ovoga kruha s tjelesnim zdravljem upućuje sveti Pavao.[118]

---

[113] Usp. *Mt* 10, 38.

[114] Usp. *Dj* 9, 34; 14, 3.

[115] Usp. *Mt* 1, 21; *Dj* 4, 12.

[116] Usp. *1 Kor* 12, 9.28.30.

[117] Usp. *Iv* 6, 54.58.

[118] Usp. *1 Kor* 11, 30.

1510 Apostolska Crkva, međutim, poznaje i poseban obred za bolesnike, o čemu svjedoči sveti Jakov: »Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje, pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga 1117
podići, i ako je sagriješio, oprostit će mu se« (*Jak* 5, 14-15). Predaja je u tom obredu prepoznala jedan od sedam sakramenata Crkve.[119]

Sakrament bolesnih

1511 Crkva vjeruje i naučava da je jedan od sedam sakramenata napose određen za potporu onima koji su iskušavani bolešću: to je bolesničko pomazanje.

> Ovo sveto pomazanje bolesnih ustanovljeno je kao istinski i pravi sakrament Novoga zavjeta od Krista, našeg Gospodina; spomenuto je u Marka,[120] a vjernicima je preporučeno i proglašeno po Jakovu, apostolu i bratu Gospodinovu.[121]

1512 Svjedočanstva o mazanju bolesnika blagoslovljenim uljem susreću se od starine u liturgijskoj predaji i na Istoku i na Zapadu. Tijekom stoljeća sveta se pomast sve isključivije dijelila umirućima, pa je stoga i dobila naziv »Posljednja pomast«. Ali unatoč takvu razvoju, liturgija nije nikada prestala moliti Gospodina da bolesnik zadobije i tjelesno zdravlje, ako mu je korisno za spas.[122]

1513 Apostolska konstitucija »Sacram unctionem infirmorum« od 30. studenoga 1972. u skladu s Drugim vatikanskim saborom[123] određuje da se ubuduće u rimskom obredu uvažava sljedeće:

> »Sakrament bolesničkog pomazanja dijeli se onima koji su teško bolesni, tako da se pomažu na čelu i rukama propisno blagoslovljenim maslinovim uljem ili, ako je zgodno, kojim drugim biljnim uljem, pri čemu se samo jedanput izgovaraju ove riječi: ‘Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrđem neka te Gospodin milošću Duha Svetoga pomogne, neka te oslobođena od grijeha spasi i milosrdno pridigne’.«[124]

---

[119] Usp. INOCENT I., Epistula *Si instituta ecclesiastica*: DS 216; FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Armenis*: DS 1324-1325; TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 1-2: DS 1695-1696; ISTI, 14. zasj., *Canones de extrema Unctione*, kan. 1-2: DS 1716-1717.

[120] Usp. *Mk* 6, 13.

[121] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 1: DS 1695. Usp. *Jak* 5,14-15.

[122] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 2: DS 1696.

[123] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 73: AAS 54 (1964) 118-119.

[124] PAVAO VI., Ap. konst. *Sacram Unctionem infirmorum*: AAS 65 (1973); usp. ZKP 847, § 1.

II. Primatelj i služitelj ovoga sakramenta

U teškoj bolesti

1514 Bolesnička pomast »nije sakrament samo za one koji se nalaze u skrajnjoj životnoj pogibelji. Sigurno je već prikladno vrijeme za njegovo primanje netom se vjernik zbog bolesti ili starosti nalazi na početku smrtne pogibelji«.[125]

1515 Ovaj se sakrament može ponoviti ako bolesnik po primljenoj pomasti prizdravi, a onda nastupi druga teška bolest. U tijeku iste bolesti sakrament se može ponoviti ako nastupi pogoršanje. Prije pogibeljna kirurškog zahvata prikladno je primiti bolesničku pomast. Isto vrijedi i za starije osobe kojih nemoć biva sve veća.

»...neka dozove starješine Crkve«

1516 Samo su svećenici (biskupi i prezbiteri) djelitelji bolesničke pomasti.[126] Njihova je dužnost da vjernike pouče o blagodatima ovog sakramenta. Neka vjernici ohrabre bolesnike da traže od svećenika ovaj sakrament. Bolesnici neka se priprave da ga prime s dobrim raspoloženjem, uz pomoć svoga pastira i cijele crkvene zajednice, koja je pozvana da bolesnike na poseban način okruži svojim molitvama i bratskom skrbi.

III. Slavlje sakramenta

1517 Bolesnička je pomast, kao i svi sakramenti, liturgijsko i zajedni-
1140 čarsko slavlje,[127] bilo da biva u obitelji, bolnici ili crkvi, bilo za samo jednog bolesnika ili za skupinu nemoćnika. Veoma je prikladno da se slavi unutar euharistije kao spomen-čina Gospodnjeg Vazma. Ako to okolnosti svjetuju, slavlju ovog sakramenta može prethoditi sakrament pokore, a za njim uslijediti euharistija. Kao sakrament Kristova vazma,
1524 euharistija bi trebala uvijek biti posljednji sakrament na zemaljskom putovanju, »popudbina« za »prelazak« u vječni život.

[125] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 73: AAS 56 (1964) 118-119; usp. ZKP kan. 1004, § 1; 1005; 1007; ZKIC kan. 738.

[126] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 3: DS 1697; ISTI, 14. zasj., *Canones de extrema Unctione*, kan. 4: DS 1719; ZKP kan. 1003; ZKIC kan. 739, § 1.

[127] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 27: AAS 56 (1964) 107.

1518 Riječ i sakrament nerazdvojiva su cjelina. Služba riječi, kojoj prethodi pokornički čin, uvodi u slavlje. Kristove riječi i apostolsko svjedočenje oživljuju vjeru bolesnika i zajednice da bi od Gospodina iskali snagu njegova Duha.

1519 Slavlje sakramenta ima ove glavne dijelove: »starješine Crkve«[128] – u šutnji – polažu ruke na bolesnike; nad bolesnicima mole u vjeri Crkve;[129] to je epikleza vlastita ovom sakramentu; slijedi pomazanje uljem, što ga je, ako je moguće, blagoslovio biskup.

Ti liturgijski čini pokazuju koju milost ovaj sakrament daje bolesnima.

IV. Učinci slavlja ovoga sakramenta

1520 *Posebni dar Duha Svetoga*. Osnovna milost ovog sakramenta 733
jest milost potpore, mira i ohrabrenja za nadvladavanje tegoba vlastitih teškoj bolesti ili staračkoj nemoći. Ta milost je dar Duha Svetoga koja obnavlja pouzdanje i vjeru u Boga, jača protiv napasti Zloga, to jest protiv napasti obeshrabrenja i tjeskobe pred smrću.[130] Ta potpora Gospodnja snagom njegova Duha privodi bolesnika k ozdravljenju duše, a također i tijela, ako je to volja Božja.[131] I povrh toga »ako je sagriješio, oprostit će mu se« (*Jak* 5, 15).[132]

1521 *Sjedinjenje s mukom Kristovom*. Po milosti ovog sakramenta bolesnik prima snagu i dar da se tješnje sjedini s Kristovom mukom:
bolesnik na neki način biva *posvećen* da donosi plodove po suobličenju 1535
s otkupiteljskom Kristovom mukom. Trpljenje, posljedica istočnog
grijeha, prima novi smisao: postaje udioništvo u Kristovu spasiteljskom 1499
djelu.

1522 *Milost crkvenog zajedništva*. Vjernici koji prime ovaj sakrament dragovoljno se »sjedinjuju s Kristovom mukom i smrću i tako pridonose

[128] Usp. *Jak* 5, 14.
[129] Usp. *Jak* 5, 15.
[130] Usp. *Heb* 2, 15.
[131] FIRENTINSKI KONCIL, *Decretum pro Armenis*: DS 1325.
[132] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Canones de extrema Unctione*, kan. 2: DS 1717.

dobru Božjeg naroda«.[133] Slaveći ovaj sakrament Crkva se, u općinstvu
953 svetih, zauzima za bolesnikovo dobro, a bolesnik, po milosti sakramenta, sa svoje strane pridonosi posvećenju Crkve i dobru svih ljudi za koje Crkva trpi i za koje se, po Kristu, prinosi Bogu Ocu.

1020 1523 *Priprava za posljednji prelazak.* Ako se sakrament bolesničkog pomazanja dijeli svima koji podnose teške bolesti i slabosti, s više se razloga daje onima koji su »na izlazu iz ovog života«,[134] tako da se nazivao i »*sakramentom umirućih« (zapravo izlazećih – sacramentum exeuntium)*.[135] Sakrament bolesničkog pomazanja dovršuje naše suobli-
1294 čenje sa smrću i uskrsnućem Kristovim, što ga je sakrament krsta započeo. On nadopunjuje sveta pomazanja koja obilježavaju sav kršćanski život: krsno je pomazanje u nama zapečatilo novi život, a krizmeno nas ojačalo za životnu borbu; ovo posljednje pomazanje poput
1020 čvrste utvrde brani svršetak našega zemaljskog života u posljednjim borbama pred ulazak u Očinski dom.[136]

V. Popudbina: posljednji sakrament kršćana

1392 1524 Onima koji su na izlazu iz ovoga svijeta, uz sakrament bolesničkog pomazanja Crkva nudi euharistiju kao popudbinu. Pričest tijelom i krvlju Kristovom u trenutku prijelaza k Ocu ima osobito značenje i važnost. To je sjeme vječnog života i moć uskrsnuća, prema Gospodinovim riječima: »Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni; i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan« (*Iv* 6, 54). Euharistija, sakrament Krista umrlog i uskrsloga, biva ovdje sakrament prijelaza iz smrti u život, iz ovoga svijeta k Ocu.[137]

1680 1525 I kao što sakramenti krsta, potvrde i euharistije čine jednu cjelinu, te ih nazivamo »sakramenti kršćanske inicijacije«, tako se može reći da sakramenti: pokore, bolesničkog pomazanja i euharistije,
2299 kao popudbine, tvore na kraju kršćanskog života »sakramente pripreme za Domovinu« ili sakramente dovršetka zemaljskog hodočašćenja.

---

[133] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

[134] TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 3: DS 1698.

[135] *Isto mj.*

[136] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 14. zasj., *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, Proslov: DS 1694.

[137] Usp. *Iv* 13, 1.

Ukratko

1526 *»Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje, pa će molitva vjere spasiti nemoćnika! Gospodin će ga podići i, ako je sagriješio, oprostit će mu se« (Jak* 5, 14-15*).*

1527 *Svrha je sakramenta bolesničkog pomazanja da dade osobite milosti kršćaninu koji proživljava tegobe vezane uz teške bolesti ili starost.*

1528 *Vrijeme pogodno za primanje svetog pomazanja sigurno je kad vjernik zbog bolesti ili starosti počinje biti u životnoj pogibelji.*

1529 *Svaki put kada kršćanin teško oboli, može primiti sveto pomazanje; isto tako nakon primanja, kad se bolest pogoršala.*

1530 *Samo svećenici (prezbiteri i biskupi) mogu dijeliti sakrament bolesničke pomasti; pri dijeljenju, služe se uljem blagoslovljenim od biskupa ili, po potrebi, od samoga prezbitera služitelja.*

1531 *Bitna radnja u slavlju ovoga sakramenta jest mazanje bolesnika na čelu i rukama (po rimskom obredu) ili na drugim dijelovima tijela (na Istoku); mazanje je popraćeno liturgijskom molitvom svećenika slavitelja kojom zaziva posebnu milost ovog sakramenta.*

1532 *Plodovi posebne milosti sakramenta bolesničkog pomazanja jesu:*

- *bolesnik se sjedinjuje s Kristovom mukom za svoje dobro i za dobro Crkve;*
- *prima potporu, mir i ohrabrenje da kršćanski podnosi tegobe bolesti ili starosti;*
- *prima oproštenje grijeha, ako ga nije mogao primiti u sakramentu pokore;*
- *dobiva zdravlje, ako to koristi duhovnom spasenju;*
- *pripravlja bolesnika za prelazak u vječni život.*

TREĆE POGLAVLJE

SAKRAMENTI U SLUŽBI ZAJEDNICE

1533 Krst, potvrda i euharistija sakramenti su kršćanske inicijacije.
1212 Na njima se zasniva opći poziv svih Kristovih učenika, poziv na svetost i na poslanje evangeliziranja svijeta. Ti sakramenti daju potrebne milosti da se živi po Duhu u ovom životu hodočasnika na putu prema domovini.

1534 Dva druga sakramenta, sveti red i ženidba, usmjereni su k spasenju drugih. A ako pridonose i osobnom posvećenju, to biva po služenju što se iskazuje drugima. Ovi sakramenti daju posebno poslanje u Crkvi i služe za izgradnju Božjeg naroda.

784 1535 U tim sakramentima vjernici koji su već u krštenju i potvrdi posvećeni[1] za svećeništvo zajedničko svim vjernicima, mogu primiti posebna *posvećenja*. Oni koji primaju sveti red, u Kristovo se ime »postavljaju da Crkvu hrane riječju i milošću Božjom«.[2] A »kršćanski se supruzi jačaju i na neki način *posvećuju* posebnim sakramentom za dužnosti i dostojanstvo svoga staleža«.[3]

Članak 6.

SAKRAMENT SVETOGA REDA

860 1536 Sveti red je sakrament po kojemu se u Crkvi do konca vremenâ nastavlja poslanje što ga je Krist povjerio apostolima: to je dakle sakrament apostolske službe. Ima tri stupnja: biskupstvo, prezbiterat i đakonat.

[O ustanovljenju od Krista i o apostolskoj službi v. br. 874-896. Ovdje se govori samo o sakramentalnom putu kojim se ta služba prenosi.]

---

1 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

2 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

3 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

I. Zašto ime sakrament reda?

1537 Riječ *red,* u rimskoj starini, označavala je tijela (društva) ustrojena u građanskom smislu, osobito tijelo onih koji vladaju. *Ordinatio* znači uključivanje u neki *ordo.* U Crkvi ima uspostavljenih tijela koje Predaja, ne bez oslonca na Sveto pismo,[4] naziva od najdrevnijih vremena τάξεις (u grčkom), *ordines* (u latinskom): tako liturgija govori o *ordo episcoporum* (biskupski red), o *ordo presbyterorum* (prezbiterski red), o *ordo diaconorum* (đakonski red). I neke druge skupine dobivaju naziv *ordo*: katekumeni, djevice, supružnici, udovice... 922, 923, 1631

1538 Uključivanje u neko od tih crkvenih tijela vršilo se obredom zvanim *ordinatio,* vjerskim i liturgijskim činom koji je bio posveta, blagoslov ili sakrament. Danas je riječ *ordinatio* [*ređenje*] pridržana sakramentalnom činu koji uključuje u red biskupa, prezbitera i đakona, i koji je više nego jednostavni *izbor, imenovanje, delegacija ili postavljanje* sa strane zajednice, jer podjeljuje dar Duha Svetoga koji omogućava vršenje »svete vlasti« *(sacra potestas)*,[5] a ta vlast može dolaziti samo 875
od Krista, preko njegove Crkve. Ređenje se zove i *consecratio* jer se radi o određenom odvajanju i uvođenju u službu (investitura) sa strane samoga Krista, za njegovu Crkvu. *Biskupovo polaganje ruku,* zajedno 699
s posvetnom molitvom, vidljivi je znak toga posvećenja.

II. Sakrament reda u naumu spasenja

Svećeništvo Staroga zavjeta

1539 Izabrani je narod Bog ustanovio kao »kraljevstvo svećenikâ, narod svet« (*Izl* 19, 6).[6] Ali unutar izraelskog naroda Bog je izabrao jedno od dvanaest plemena, Levijevo pleme, odvajajući ga za bogoštovnu službu;[7] sam Bog je njegova baština.[8] Počeci starozavjetnog svećeništva posvećeni su posebnim obredom.[9] Njime su svećenici »postavljeni za ljude u odnosu prema Bogu, da prinose darove i žrtve za grijehe«.[10]

---

4 Usp. *Heb* 5, 6; 7, 11; *Ps* 110, 4.

5 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

6 Usp. *Iz* 61, 6.

7 Usp. *Br* 1, 48-53.

8 Usp. *Iv* 13, 33.

9 Usp. *Izl* 29, 1-30; *Lev* 8.

10 Usp. *Heb* 5, 1.

2099 1540 Iako je ustanovljeno za naviještanje Božje riječi[11] i za uspostavljanje zajedništva s Bogom po žrtavama i molitvama, to svećeništvo ipak nije bilo sposobno ostvariti spasenje jer je moralo neprekidno prinositi žrtve i nije moglo dovesti do konačnog posvećenja,[12] koje će samo Kristova žrtva ostvariti.

1541 Crkvena liturgija, ipak, u Aronovu svećeništvu i u levitskoj službi, kao i u uspostavi sedamdesetorice muževa,[13] vidi sliku novozavjetnog svećeništva. Tako Crkva, u latinskom obredu, u posvetnoj molitvi kod biskupskog ređenja moli:

> »Bože i Oče Gospodina našega Isusa Krista, [...] ti si milosnom Riječju svojom u Crkvi pravila usadio; od iskona si rod pravednika predodredio da bude od Abrahama; prvake si i svećenike postavljao i svetišta svoja nisi ostavio bez službe...«[14]

1542 U ređenju prezbitera Crkva moli:

> »Gospodine, Sveti Oče, [...] u Starome zavjetu razvijali su se stupnjevi svećenstva i službe levita u iščekivanju novog otajstva: na čelo narodu postavio si velike svećenike da ga vode, a druge si ljude odabrao da im pomažu i imaju udjela u njihovoj službi. Ti si prenio Mojsijev duh sedamdesetorici ljudi punih mudrosti da bi on sam, uz njihovu pomoć, lakše upravljao brojnim narodom [...] za vrijeme putovanja kroz pustinju. Aronovim si sinovima predao izobilje očinske punine.«[15]

1543 A u posvetnoj molitvi ređenja đakona Crkva ispovijeda:

> »Odredio si da za vršenje svete službe vojuju službenici raspoređeni u tri stupnja. U Starom zavjetu ti si izabrao Levijeve sinove da vrše službu u svetom šatoru i zauvijek posjeduju dio koji im je pripao: baština vječnog blagoslova.«[16]

---

[11] Usp. *Mal* 2, 7-9.

[12] Usp. *Heb* 5, 3; 7, 27; 10, 1-4.

[13] Usp. *Br* 11, 24-25.

[14] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione Episcopi. Prex ordinationis, 47, editio typica altera (Typis Polyglottis Vaticanis 1990) str. 24.

[15] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione presbyterorum. Prex ordinationis, 159, editio typica altera (Typis Polyglottis Vaticanis 1990) str. 91-92.

[16] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione diaconorum. Prex ordinationis, 207, editio typica altera (Typis Polyglottis Vaticanis 1990) str. 121.

Jedino Kristovo svećeništvo

1544 Sve slike starozavjetnog svećeništva ispunile su se u Isusu Kristu, koji je jedini »Posrednik između Boga i ljudi« (*1 Tim* 2, 5). Melkisedeka, »svećenika Boga Svevišnjega« (*Post* 14, 18), kršćanska predaja smatra praslikom svećeništva Krista, jedinog »velikog svećenika po redu Melkisedekovu« (*Heb* 5, 10; 6, 20), »svetog, nedužnog, neokaljanog« (*Heb* 7, 26), koji »jednim [...] prinosom zasvagda usavrši posvećene« 874
(*Heb* 10, 14), tj. svojom jedinom žrtvom na križu.

1545 Kristova je otkupiteljska žrtva jedna jedina, i izvršena jednom 1367
zauvijek. Pa ipak ona postaje prisutna u euharistijskoj žrtvi Crkve. Isto je i s jedinim svećeništvom Isusa Krista: ono se po ministerijalnom 662
svećeništvu uprisutnjuje a da se pri tom ne umanjuje jedinstvenost Kristova svećeništva. »Naime, samo je Krist pravi svećenik, drugi su samo njegovi službenici.«[17]

Dvojako udioništvo u jedinstvenom Kristovu svećeništvu

1546 Krist, veliki svećenik i jedini posrednik, učinio je Crkvu kraljevstvom i svećenicima Bogu i Ocu svojemu (*Otk* 1, 6).[18] Cjelokupna je zajednica vjernika, kao takva svećenička. Vjernici, svatko prema svome 1268
pozivu, vrše svoje svećeništvo sudjelovanjem u Kristovu svećeničkom, proročkom i kraljevskom poslanju. Vjernici su po sakramentima krštenja i potvrde »posvećeni da budu [...] sveto svećenstvo«.[19]

1547 Ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo biskupa i prezbitera 1142
te opće svećeništvo svih vjernika, iako »i jedno i drugo, svako na svoj način, imaju dio u Kristovu svećeništvu«,[20] ipak se između sebe bitno razlikuju, premda su »u međusobnom odnosu«.[21] U kojem smislu? Dok se opće svećeništvo vjernika ostvaruje kroz razvijanje krsne milosti, život vjere, nade i ljubavi, život po Duhu, ministerijalno je svećeništvo 1120
u službi općega svećeništva, i u vezi je s razvijanjem krsne milosti svih

---

17 TOMA AKVINSKI, *Commentarium in epistolam ad Hebraeos*, c. 7, lect. 4: *Opera omnia*, sv. 21 (Parisiis 1876) str. 647.

18 Usp. *Otk* 1, 6; 5, 9-10; *1 Pt* 2, 5.9.

19 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

20 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

21 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

kršćana. Ono je jedno od *sredstava* kojima Krist nastavlja izgrađivati i voditi svoju Crkvu. To je razlog da se ono prenosi posebnim sakramentom, sakramentom reda.

U osobi Krista – Glave...

875 1548 U crkvenoj je službi zaređenog službenika sâm Krist nazočan
792 u svojoj Crkvi kao Glava svoga tijela, Pastir svoga stada, Veliki svećenik otkupiteljske žrtve, Učitelj Istine. To Crkva izražava kad kaže da svećenik snagom sakramenta reda djeluje u osobi Krista-glave *(in persona Christi Capitis)*:[22]

> »Isti je svećenik, Isus Krist, koga zamjenjuje njegov službenik. Ako je ovaj, po svojem svećeničkom posvećenju koje je primio, postao doista sličan vrhovnom svećeniku, ima vlast djelovati snagom samoga Krista kojega predstavlja *(virtute ac persona ipsius Christi)*.«[23]

> »Krist je izvor svakog svećeništva: jer svećenik Starog zakona bio je slika Isusa Krista, a svećenik Novog zakona djeluje u Kristovoj osobi.«[24]

1549 Po službi reda, osobito biskupâ i prezbitera, postaje vidljiva nazočnost Krista kao Glave Crkve u zajednici vjernika.[25] Prema lijepoj izreci sv. Ignacija Antiohijskog, biskup je τύπος τοῦ Πατρός, kao
1142 živa slika Boga Oca.[26]

1550 Ta Kristova nazočnost u službeniku ne smije se shvatiti tako
896 kao da bi on po njoj bio zaštićen od svih ljudskih slabosti, od duha gospodovanja, od pogrešaka, čak i od grijeha. Snaga Duha Svetoga ne jamči na isti način za sve čine službenika. Dok je u sakramentalnim
1128 činima to jamstvo dano tako da čak ni grijeh službenika ne može zapriječiti učinke milosti, postoje mnogi drugi čini u kojima ljudski
1584 biljeg službenika ostavlja tragove koji nisu uvijek znak vjernosti evanđelju i koji prema tome mogu štetiti apostolskoj plodnosti Crkve.

---

22 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14; *Isto mj.*, 28: AAS 57 (1965) 34; ISTI, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 33: AAS 56 (1964) 108; ISTI, Dekr. *Christus Dominus*, 11: AAS 58 (1966) 677; ISTI, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992; *Isto mj.*, 6: AAS 58 (1966) 999.

23 PIO XII., Enc. *Mediator Dei*: AAS 14 (1947) 548.

24 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae*, III, q. 22, a. 4, c.: Ed. Leon. 11, 260.

25 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.

26 Usp. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Trallianos*, 3, 1: SC 10bis, 96 (Funk 1, 244); ISTI, *Epistula ad Magnesios*, 6, 1: SC 10bis, 84 (Funk 1, 234).

1551 To svećeništvo jest *ministerijalno.* »[...] ona dužnost koju je Gospodin povjerio pastirima svoga naroda pravo je *služenje*.«[27] Potpuno 876
je usmjereno prema Kristu i prema ljudima. Potpuno ovisi o Kristu i o njegovu jedinom svećeništvu i ustanovljeno je na korist ljudima i crkvenoj zajednici. Sakrament reda podjeljuje »svetu vlast«, koja nije 1538
drugo doli Kristova vlast. Vršenje te vlasti mora se dakle ravnati prema uzoru Krista koji je iz ljubavi postao posljednji i sluga svima.[28] »Gospodin 608
je jasno rekao da je skrb za njegovo stado dokaz ljubavi prema njemu.«[29]

...»U IME SVE CRKVE«

1552 Ministerijalno svećeništvo nema samo zadaću da zastupa Krista – Glavu Crkve – pred zajednicom vjernika; ono i djeluje u ime čitave Crkve kad upravlja Bogu molitvu Crkve,[30] a osobito kad prinosi euharistijsku žrtvu.[31]

1553 Izraz »u ime sve Crkve« ne znači da su svećenici izaslanici zajednice. Molitva i prinos Crkve nerazdvojivi su od molitve i prinosa Krista, njezine Glave. To je uvijek Kristova služba u njegovoj Crkvi i po njoj. Cijela Crkva, Tijelo Kristovo, moli i prinosi se »po Kristu, s Kristom i u Kristu«, u jedinstvu Duha Svetoga, Bogu Ocu. Cijelo tijelo, glava i udovi (*caput et membra*), moli i prinosi se; zato oni koji, 795
u Tijelu, vrše posebnu službu, nazivaju se služiteljima ne samo Krista nego i Crkve. Upravo stoga što ministerijalno svećeništvo predstavlja Krista, ono može predstavljati Crkvu.

III. Tri stupnja sakramenta reda

1554 »Tako od Boga crkvenu ustanovljenu službu vrše u raznim redovima oni koji se već u starini zovu biskupima, prezbiterima, 1536
đakonima.«[32] Katolički nauk, izražen kroz liturgiju, kroz učiteljstvo i trajnu praksu Crkve priznaje da postoje dva stupnja ministerijalnog

[27] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 24: AAS 57 (1965) 29.
[28] Usp. *Mk* 10, 43-45; *1 Pt* 5, 3.
[29] IVAN ZLATOUSTI, *De sacerdotio*, 2, 4: SC 272, 118 (PG 48, 635); usp. *Iv* 21,15-17.
[30] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 33: AAS 56 (1964) 108.
[31] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[32] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 33-34.

sudjelovanja u Kristovu svećeništvu: biskupstvo i prezbiterat. Đakonat je njima na pomoć i služenje. Zato izraz *sacerdos* u sadašnjoj praksi označava biskupe i prezbitere, a ne i đakone. Međutim, katolički nauk uči da se stupnjevi sudjelovanja u svećeništvu (biskupstvo i prezbiterat)
1538 kao i stupanj služenja (đakonat) podjeljuju sakramentalnim činom zvanim »ređenje« tj. sakramentom reda:

> »Neka svi poštuju đakone kao Isusa Krista, a tako i biskupa, koji je slika Oca, te prezbitere kao Božje vijeće i kao zbor apostola: bez njih nema Crkve.«[33]

BISKUPSKO REĐENJE – PUNINA SAKRAMENTA REDA

1555 »Između različitih onih služba koje se od prvih vremena vrše u Crkvi, prema svjedočanstvu Predaje, prvo mjesto ima služba onih koji,
861 postavljeni za biskupe, po neprekinutom nasljedstvu imaju mladice od apostolskog sjemena«.[34]

1556 Da ispune tako uzvišeno poslanje, »apostole je Krist obdario posebnim izlijevanjem Duha Svetoga koji je sišao na njih, a sami su
862 polaganjem ruku predali svojim pomoćnicima duhovni dar, koji je sve do nas došao u biskupskom posvećenju«.[35]

1557 Drugi vatikanski koncil pak uči »da se biskupskim posvećenjem dijeli *punina sakramenta reda,* koju liturgijski običaj Crkve i glas svetih Otaca zove najvišim svećeništvom, vrhuncem [»Summa«] svete službe«.[36]

895 1558 »Biskupsko posvećenje sa službom posvećivanja daje također službe poučavanja i upravljanja [...]. Budući da se polaganjem ruku i riječima posvećenja daje milost Duha Svetoga i utiskuje se biljeg,
1121 biskupi na odličan i vidljiv način imaju ulogu samoga Krista Učitelja, Pastira i Svećenika, te djeluju u njegovoj osobi« *(in Eius persona agant).*«[37] »Biskupi su prema tome, po Duhu Svetomu koji im je dan, postali pravi i autentični učitelji vjere, svećenici i pastiri.«[38]

---

[33] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Trallianos*, 3, 1: SC 10bis, 96 (Funk 1, 244).

[34] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 23.

[35] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.

[36] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 25.

[37] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 25.

[38] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Christus Dominus*, 2: AAS 58 (1966) 674.

1559 »Članom biskupskoga zbora postaje se po sakramentalnom posvećenju i po hijerarhijskom zajedništvu s Glavom i članovima 877
Kolegija«.[39] Na značaj i *kolegijalnu narav* biskupskog reda upućuje i stari običaj da više biskupa sudjeluje u posveti novog biskupa.[40]
Danas se za zakonito ređenje biskupa traži poseban pristanak rimskog 882
biskupa kao vrhovne vidljive veze zajedništva pojedinačnih Crkava u jednoj Crkvi i kao jamstvo njihove slobode.

1560 Svaki biskup, kao Kristov namjesnik, ima pastirsku brigu za 833
partikularnu Crkvu koja mu je povjerena, ali istodobno kolegijalno sa svom svojom braćom u biskupstvu ima *brigu za sve Crkve:* »Iako je 886
pojedini biskup pastir samo onog dijela stada koje mu je povjereno, ipak kao zakoniti nasljednik apostola, po božanskoj ustanovi, suodgovoran je za apostolsko poslanje opće Crkve.«[41]

1561 Iz svega što je rečeno vidi se zašto euharistija koju slavi biskup 1369
ima sasvim posebno značenje kao znak Crkve okupljene oko oltara pod predsjedanjem onoga koji vidljivo predstavlja Krista, Dobroga Pastira i Glavu Crkve.[42]

Ređenje prezbitera – biskupovih suradnika

1562 »Krist, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet, učinio je preko svojih apostola dionicima svoga posvećenja i poslanstva njihove nasljednike, to jest biskupe, koji su zakonito povjerili, u različnom stupnju, dužnost svoje službe različitim osobama u Crkvi.«[43] »Zadatak njihove službe predan je u nižem stupnju prezbiterima: oni su postavljeni u red prezbitera da bi bili *suradnici biskupskog reda,* kako bi se pravilno izvršavalo apostolsko poslanje povjereno od Krista.«[44]

---

39 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.

40 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.

41 PIO XII., Enc. *Fidei donum*: AAS 49 (1957) 237; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27-28; ISTI, Dekr. *Christus Dominus*, 4: AAS 58 (1966) 674-675; *Isto mj.*, 36: AAS 58 (1966) 692; *Isto mj.*, 37: AAS 58 (1966) 693; ISTI, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 951-952; *Isto mj.*, 6: AAS 58 (1966) 952-953; *Isto mj.*, 38: AAS 58 (1966) 984-986.

42 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 41: AAS 56 (1964) 111; ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 31-32.

43 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 33.

44 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992.

1563 »Služba prezbitera, jer je usko povezana s biskupskim redom, sudjeluje u vlasti kojom sam Krist svoje Tijelo izgrađuje, posvećuje i upravlja. Zato svećeništvo prezbitera pretpostavlja sakramente kršćanske inicijacije, no ipak se podjeljuje onim posebnim sakramentom
1121 kojim se prezbiteri pomazanjem Duha Svetoga obilježuju posebnim biljegom i tako se suobličuju s Kristom svećenikom da mogu djelovati u ime Krista koji je Glava Crkve.«[45]

1564 »Premda prezbiteri nemaju vrhunac svećeništva i u vršenju svoje vlasti ovise o biskupima, ipak su s njima združeni svećeničkom čašću i posvećuju se po sakramentu reda, na sliku Krista, vrhovnog i vječnog Svećenika,[46] da propovijedaju evanđelje, da budu pastiri
611 vjernika i da vrše službu Božju *kao pravi svećenici Novoga zavjeta*«.[47]

1565 Snagom sakramenta reda svećenici sudjeluju u općem poslanju
849 što ga je Krist povjerio apostolima. »Duhovni dar koji su primili na ređenju ne pripravlja ih za neko ograničeno i usko poslanje, nego za najviše i opće poslanje spasenja ‘sve do nakraj zemlje’«,[48] tako da »uvijek budu duhom spremni bilo gdje naviještati evanđelje«.[49]

1369 1566 »Svoju svetu službu najviše vrše u *euharistijskom bogoslužju* ili sinaksi, gdje radeći kao predstavnici Krista i navješćujući njegovo otajstvo, sjedinjuju molitve vjernika sa žrtvom njihove Glave, i u žrtvi mise posadašnjuju i namjenjuju sve do Gospodinova dolaska jedinu
611 žrtvu Novoga zavjeta, to jest žrtvu Krista koji se Ocu jedanput prinio kao neporočna žrtva.«[50] Iz te jedine žrtve njihovo služenje crpi svu svoju snagu i moć.[51]

1462 1567 »Prezbiteri, mudri suradnici biskupskog reda i njegova pomoć i oruđe, pozvani da služe Božjem narodu, čine jedan *prezbiterij* sa svojim biskupom, s različitim dužnostima. U pojedinim mjesnim
2179 zajednicama vjernika čine na neki način prisutnim biskupa s kojim

45 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992.
46 Usp. *Heb* 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28.
47 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 34.
48 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 10: AAS 558 (1966) 1007.
49 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Optatam totius*, 20: AAS 58 (1966) 726.
50 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 34.
51 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 993.

su vjerno i velikodušno sjedinjeni i djelomično preuzimaju njegove službe i brigu te ih svaki dan brižno vrše.«[52] Prezbiteri mogu vršiti svoju službu jedino u ovisnosti o biskupu i u jedinstvu s njim. Obećanje poslušnosti koje daju biskupu u trenutku ređenja i biskupov poljubac mira na koncu liturgije ređenja označuju da biskup prezbitere smatra svojim suradnicima, svojim sinovima, svojom braćom i prijateljima, da mu oni za uzvrat duguju ljubav i poslušnost.

1568 »Svi prezbiteri, ređenjem uključeni u red prezbiterata, među- 1537
sobno su povezani najtješnjim sakramentalnim bratstvom; napose pak oni u jednoj biskupiji, čijoj su službi pod vlastitim biskupom dodijeljeni, čine jedan prezbiterij.«[53] Jedinstvo prezbiterija ima liturgijski izražaj u običaju da prezbiteri, nakon biskupa, polažu ruke za vrijeme obreda ređenja.

Ređenje đakona – »za služenje«

1569 »Na nižem stupnju hijerarhije stoje đakoni, na koje se polažu ruke ‘ne za svećeništvo, nego za služenje’«.[54] Na ređenju đakona ruke polaže jedino biskup, označujući tako da je đakon posebno pridružen biskupu u izvršavanju svoje »diakonije«.[55]

1570 Đakoni na osobit način sudjeluju u Kristovu poslanju i
milosti.[56] Sakrament reda utiskuje im *biljeg* (karakter) koji se ne može 1121
izbrisati i koji ih suobličuje s Kristom koji je postao »đakon«, tj. poslužitelj svih.[57] Između ostaloga dužnost je đakona pomagati biskupu i prezbiterima u slavljenju božanskih otajstava, osobito euharistije, dijeliti euharistiju, prisustvovati ženidbi i blagoslivljati je, naviještati evanđelje i propovijedati, voditi sprovode i posvetiti se različitim službama kršćanske ljubavi.[58]

---

52 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 35.

53 DRUGI VATIKANSKI KONCIL. Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 8: AAS 58 (1966) 1003.

54 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36; usp. ISTI, Dekr. *Christus Dominus*, 15: AAS 58 (1966) 679.

55 Usp. HIPOLIT RIMSKI, *Traditio apostolica*, 8: ur. B. Botte (Münster i.W. 1989) str. 22-24.

56 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 41: AAS 57 (1965) 46; ISTI, Dekr. *Ad gentes*, 16: AAS 58 (1966) 967.

57 Usp. *Mk* 10, 45; *Lk* 22, 27; POLIKARP, *Epistula ad Filippenses*, 5, 2: SC 10bis 182 (Funk 1, 300).

58 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36; ISTI, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 35, 4: AAS 56 (1964) 109; ISTI, Dekr. *Ad gentes*, 16: AAS 58 (1966) 967.

1571 Poslije Drugog vatikanskog koncila latinska je Crkva opet uspostavila đakonat »kao poseban i trajan hijerarhijski stupanj«,[59] dok ga je istočna Crkva trajno sačuvala. *Trajni đakonat*, koji može biti podijeljen oženjenim muškarcima,
1579 važno je obogaćenje za poslanje Crkve. Zaista je prikladno i korisno da se muževi koji vrše đakonsku službu u Crkvi, bilo u liturgijskom i pastoralnom životu, bilo u socijalnim ili karitativnim djelima, ojačaju »polaganjem ruku, predanim već od apostolskog vremena, i tješnje povežu s oltarom da po sakramentalnoj milosti đakonata uspješnije izvrše svoju službu«.[60]

IV. Slavlje sakramenta

1572 Ređenje biskupa, prezbitera i đakona, s obzirom na važnost za život partikularne Crkve, traži sudjelovanje što je moguće većeg broja vjernika. Ređenje će biti po mogućnosti nedjeljom i u katedrali, sa svečanošću koja se dolikuje toj okolnosti. Sva tri ređenja, biskupsko, prezbitersko i đakonsko, imaju isti oblik. Mjesto im je u euharistijskoj liturgiji.

1573 *Bitni je obred* sakramenta reda, za sva tri stupnja, biskupovo
699 polaganje ruku na glavu ređenika uz posebnu posvetnu molitvu kojom se od Boga traži izlijevanje Duha Svetoga i njegovih darova prikladnih
1585 za službu za koju se kandidat redi.[61]

1574 Kao u svim sakramenatima, i ovdje prate slavlje pridodani obredi. Iako su ti obredi vrlo različiti u pojedinim liturgijskim predajama, zajedničko im je svojstvo da izražavaju raznolike vidove sakramentalne milosti. Tako, u latinskom obredu, uvodni obredi – predstavljanje i izbor ređenika, biskupov nagovor, ispitivanje ređenika, litanije svih svetih – potvrđuju da je izbor kandidata izvršen prema običaju Crkve i pripravljaju za svečani čin posvete. Slijede drugi obredi koji izražavaju i simbolično
1294 dovršuju netom ispunjeno otajstvo: to su za biskupa i prezbitera pomazanje krizmom što je znak posebnog pomazanja Duha Svetoga koji njihovu službu čini plodnom; predaja knjige evanđelja, prstena, mitre i pastirskog štapa biskupu u znak njegova
796 apostolskog poslanja da naviješta riječ Božju, njegove vjernosti Crkvi, Kristovoj zaručnici, njegove službe pastira Kristova stada; prezbiteru pružanje plitice i kaleža, prinosa svetoga naroda,[62] a on je pozvan da ga prinosi Bogu; pružanje knjige evanđelja đakonu koji je primio poslanje naviještanja Kristova evanđelja.

---

59 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36.

60 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 16: AAS 58 (1966) 967.

61 Usp. PIO XII., Ap. konst. *Sacramentum ordinis*: DS 3858.

62 Usp. *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione presbyterorum. Traditio panis et vini, 163, editio typica altera (Typis Polyglottis Vaticanis 1990) str. 95.

V. Tko može podijeliti ovaj sakrament?

1575 Krist je izabrao apostole i učinio ih dionicima svoga poslanja i svoje vlasti. Uzdignut o desnu Očevu, on ne napušta svoga stada već ga po svetim apostolima trajno štiti i čuva; on još uvijek upravlja 875
Crkvom po onim istim pastirima koji danas nastavljaju njegovo djelo.[63] Krist dakle »dade« jedne za apostole, druge za pastire.[64] On nastavlja djelovati po biskupima.[65]

1576 Budući da je sakrament Reda sakrament apostolske službe, 1536
dužnost je biskupa kao apostolskih nasljednika prenositi »duhovni dar«,[66] »mladice iz apostolskog sjemena«.[67] Biskupi valjano zaređeni, tj. oni koji su u nizu apostolskog nasljedstva, valjano podjeljuju tri stupnja sakramenta reda.[68]

VI. Tko može primiti ovaj sakrament?

1577 »Sveto ređenje valjano prima samo kršteni muškarac.«[69]
Gospodin Isus izabrao je muškarce *(viros)* za zbor dvanaestorice 551
apostola,[70] a jednako su tako činili i apostoli pri izboru svojih
suradnika[71] koji su ih naslijedili u službi.[72] Zbor biskupa, kojima su 861
prezbiteri pridruženi u svećeništvu, uprisutnjuje i posadašnjuje zbor 862
dvanaestorice. Crkva se smatra vezanom tim Gospodinovim izborom. Upravo zato ređenje žena nije moguće.[73]

---

63 Usp. *Predslovlje Apostola I*: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 426.

64 Usp. *Ef* 4, 11.

65 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.

66 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.

67 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 23.

68 Usp. INOCENT III., *Professio fidei Waldensibus praescripta*: DS 794; ČETVRTI LATERANSKI KONCIL, c. 1, *De fide catholica*: DS 802; ZKP kan. 1012; ZKIC kan. 744; 747.

69 ZKP kan. 1024.

70 Usp. *Mk* 3, 14-19; *Lk* 6, 12-16.

71 Usp. *1 Tim* 3, 1-13; *2 Tim* 1, 6; *Tit* 1, 5-9.

72 Usp. KLEMENT RIMSKI, *Epistula ad Korinthios*, 42, 4: SC 167, 168-170 (Funk 1, 152); *Isto mj.*, 44,3: SC 167, 172 (Funk 1, 156).

73 Usp. IVAN PAVAO II., Ap. pismo *Mulieris dignitatem*, 26-27: AAS 80 (1988) 1715-1720; ISTI, Ap. pismo *Ordinatio sacerdotalis*: AAS 86 (1994) 545-548; KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Izjava *Inter insigniores*: AAS 69 (1977) 98-116; ISTA, *Responsum ad dubium circa Doctrinam in Epist. Ap. »Ordinatio Sacerdotalis« traditam*: AAS 87 (1995) 1114.

1578 Nitko nema *pravo* na primanje sakramenta reda. Zaista, nitko
2121 sam sebi ne prisvaja tu službu, nego ga Bog poziva.[74] Tko smatra da prepoznaje znakove Božjega poziva za sveti red, mora svoju želju ponizno podložiti crkvenoj vlasti, kojoj pripada i odgovornost i pravo da nekoga pozove na primanje redova. Kao svaka milost, i ovaj sakrament može biti *primljen* samo kao nezaslužen dar.

1579 Svi zaređeni službenici u latinskoj Crkvi, izuzevši stalne đakone, izabiru se redovito među neoženjenim vjernicima muškarcima
1618 koji su voljni obdržavati *celibat* »radi kraljevstva nebeskoga« (*Mt* 19, 12). Pozvani da se nepodijeljena srca posvete Bogu i »onome što se na nj odnosi«,[75] oni se potpuno predaju Bogu i ljudima. Celibat je znak toga novog života kome se posvećuje službenik Crkve;
2233 prihvaćajući celibat radosna srca, oni postaju znak budućeg svijeta.[76]

1580 U istočnim je Crkvama, već stoljećima, drukčija praksa: dok se biskupi izabiru isključivo među neoženjenima, za prezbitere i đakone mogu se rediti i oženjeni. Takva se praksa dugo vremena smatra zakonitom; ti prezbiteri plodonosno vrše službu u svojim zajednicama.[77] Uostalom, istočne Crkve vrlo cijene celibat prezbitera, i mnogi ga prezbiteri slobodno izabiru, radi kraljevstva nebeskoga. I na Istoku i na Zapadu, onaj tko je primio sakrament reda više se ne može ženiti.

VII. Učinci sakramenta reda

Neizbrisiv biljeg

1581 Sakrament reda posebnom milošću Duha Svetoga suobličuje
1548 ređenika s Kristom da bude Kristovim sredstvom za njegovu Crkvu. Ređenje ga osposobljava da djeluje kao predstavnik Krista, Glave Crkve, u njegovoj trostrukoj službi svećenika, proroka i kralja.

---

74 Usp. *Heb* 5, 4.

75 Usp. *1 Kor* 7, 32.

76 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 16: AAS 58 (1966) 1015-1016.

77 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 16: AAS 58 (1966) 1015.

1582 To udioništvo u Kristovoj službi, kao i kod krsta i potvrde, podjeljuje se jednom zauvijek. I sakrament reda utiskuje *neizbrisiv duhovni biljeg* i ne može biti ponovljen niti može biti privremeno podijeljen.[78] 1121

1583 Tko je valjano zaređen može, naravno, iz važnih razloga, biti lišen obveza i službi vezanih uz ređenje ili mu može biti zabranjeno da ih vrši,[79] ali ne može više postati laik u pravom smislu te riječi,[80] jer biljeg utisnut po ređenju ostaje trajno. Poziv i poslanje primljeni na dan ređenja obilježavaju ga zauvijek.

1584 Budući da sâm Krist djeluje i ostvaruje spasenje preko
zaređenog službenika, nedostojnost službenika ne priječi Kristovo 1128
djelovanje.[81] Sveti Augustin odlučno tvrdi:

> »Ohola pak prezbitera treba svrstati zajedno s đavlom. Ali Kristov dar nije zbog toga obeščašćen, ono što kroz njega protječe ostaje čisto i
> nepomućeno stiže do plodne zemlje. [...] Duhovna snaga sakramenta po 1550
> sebi sliči na svjetlost: oni koji njome treba da budu osvijetljeni primaju je u njezinoj čistoći, pa prolazila i kroz nečista sredstva, ona se ne onečišćuje.«[82]

Milost Duha Svetoga

1585 Milost Duha Svetoga vlastita sakramentu reda suobličuje ređenika Kristu Svećeniku, Učitelju i Pastiru, kojemu je postao službenik.

1586 Za biskupa to je u prvom redu milost jakosti (»da snagom Duha ima velikosvećeničku vlast«: molitva posvete biskupa u latinskom obredu):[83] da razborito i hrabro vodi i brani svoju Crkvu
kao otac i pastir, u nesebičnoj ljubavi prema svima, osobito prema 2448

78 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 23. zasj., *Doctrina de sacramento Ordinis*, c. 4: DS 1767; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 25; *Isto mj.*, 28: AAS 57 (1965) 34; *Isto mj.*, 29: AAS 57 (1965) 36; ISTI, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: 58 (1966) 992.

79 ZKP kan. 290-293; 1336, § 1, 3 i 5; 1338, § 2.

80 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 23. zasj., *Canones de sacramento Ordinis*, kan. 4: DS 1774.

81 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 7. zasj., *Canones de sacramentis in genere*, kan. 12: DS 1612; KONCIL U KONSTANCI, *Errores Iohannis Wyclif*, 4: DS 1154.

82 AUGUSTIN, *In Iohannis evangelium tractatus*, 5, 15: CCL 36, 50 (PL 35, 1422).

83 *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione Episcopi. Prex ordinationis, 47, editio typica altera (Typis Polyglottis Vaticanis 1990) str. 24.

siromasima, bolesnima i potrebnima.[84] Ta ga milost potiče da svima naviješta evanđelje, da bude uzor svome stadu, da ga pretječe na putu posvećivanja poistovjećujući se u euharistiji s Kristom svećenikom i žrtvom, ne bojeći se položiti svoj život za svoje ovce.

1558 »Oče, koji poznaješ naša srca, udijeli ovomu svome sluzi kojega si odabrao za biskupstvo, da pase tvoje sveto stado i puninom svećeništva besprijekorno ti služi danju i noću; neka neprestance umilostivljuje tvoje lice i prinosi darove tvoje svete Crkve; neka, snagom duha velikosvećeništva, ima vlast otpuštati grijehe po tvojoj zapovijedi; neka dijeli zadatke po tvome nalogu i sve okove razrješuje vlašću koju si dao apostolima; neka ti omili blagošću i čistim srcem, prinoseći ti miomiris, po Sinu tvome, Isusu Kristu...«[85]

1564 1587 U bizantskom obredu, duhovni dar koji podjeljuje prezbitersko ređenje izriče se ovom molitvom. Biskup polažući ruke između ostaloga govori:

Gospodine, ispuni darom Duha Svetoga ovoga koga si se udostojao uzdići na stupanj svećeništva da bude dostojan besprijekorno stajati pred tvojim oltarom, navješćivati evanđelje tvoga kraljevstva, vršiti službu tvoje istinite riječi, prinositi ti darove i duhovne žrtve, obnavljati tvoj narod kupelju preporođenja; tako da i on pođe ususret našem velikom Bogu i Spasitelju Isusu Kristu, tvome jedinom Sinu, u dan njegova ponovnog dolaska, i neka primi od tvoje neizrecive dobrote nagradu za vjerno vršenje službe svoga reda.[86]

1569 1588 Đakoni, »ojačani sakramentalnom [...] milošću, služe Božjem narodu u zajedništvu s biskupom i njegovim svećenstvom u službi liturgije«.[87]

1589 Crkveni su naučitelji pred veličinom svećeničke milosti i službe osjećali hitnim poziv na obraćenje, da bi njihov život u svemu odgovarao Onome u čiju ih je službu postavio ovaj sakrament. Tako sveti Grgur Nazijanski, još kao mlad prezbiter, uzvikuje:

»Treba očistiti sebe prije nego se počne čistiti druge; treba biti poučen da bi se moglo poučavati; treba postati svjetlo da bi se moglo svijetliti,

---

[84] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Christus Dominus*, 13: AAS 58 (1966) 678-679; *Isto mj.*, 16: AAS 58 (1966) 680-681.

[85] HIPOLIT RIMSKI, *Traditio apostolica*, 3: ur. B. Botte (Münster i.W. 1989) str. 8-10.

[86] *Bizantska liturgija. Druga molitva prezbit. rukopoloženja*: Εὐχολόγιον τὸ μέγα (Roma 1873) str. 136.

[87] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36.

približiti se Bogu da bi se druge Bogu privodilo; biti posvećen da bi se druge posvećivalo, vodilo za ruku i pametno savjetovalo.«[88] »Znam čiji smo službenici, na kojoj smo razini i prema komu smo usmjereni. Poznam Božju veličinu i čovjekovu slabost, ali i snagu.«[89] – [Tko je dakle svećenik?] Branitelj istine, »uzdiže se s anđelima, slavi s arkanđelima, uzdiže žrtve na nebeski oltar, ima udjela u Kristovu svećeništvu, preobražava stvorenje, obnavlja [u njema] sliku [Božju], iznova ga stvara za nebeski svijet i, da reknem što je tu najveće, on je *pobožanstvenjen i on pobožanstvenjuje*«.[90] 460

A sveti Arški župnik kaže: »Svećenik nastavlja otkupiteljsko djelo na zemlji.« »Kad bi čovjek potpuno shvatio svećenikovo mjesto na zemlji, umro bi ne od straha nego od ljubavi.« [...] »Svećeništvo je ljubav Isusova 1551
srca«.[91]

Ukratko

1590 *Sv. Pavao piše svome učeniku Timoteju: »Poradi toga podsjećam te: raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi po polaganju mojih ruku« (2 Tim* 1, 6*) i: »Teži li tko za nadgledništvom, časnu službu želi« (1 Tim* 3, 1*). Titu kaže: »Poradi toga ostavih te na Kreti da urediš preostalo te po gradovima postaviš starješine kako sam ti ja odredio« (Tit* 1, 5*).*

1591 *Čitava je Crkva svećenički narod. Po krstu svi vjernici sudjeluju u Kristovu svećeništvu. To se udioništvo naziva »kraljevskim svećeništvom«. Na njegovu temelju i njemu na službu postoji drugo sudjelovanje u Kristovu poslanju, ministerijalno svećeništvo, podijeljeno sakramentom reda; zadaća mu je služiti zajednici u ime i u osobi Krista Glave.*

1592 *Ministerijalno svećeništvo bitno se razlikuje od općeg svećeništva vjernika jer ono podjeljuje svetu vlast na službu vjernicima. Zaređeni službenici vrše svoju službu u narodu Božjem kroz naučavanje (munus docendi), bogoštovlje (munus liturgicum) i pastoralno upravljanje (munus regendi).*

---

88 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 2, 71: SC 247, 184 (PG 35, 480).
89 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 2, 74: SC 247, 186 (PG 35, 481).
90 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 2, 73: SC 247, 186 (PG 35, 481).
91 B. NODET, *Le Curé d'Ars. Sa Pensée – son coeur* (Le Puy 1966) str. 98.

1593 *Od samog početka služba reda podjeljivala se i vršila u tri stupnja: služba biskupa, prezbitera i đakona. Službe podijeljene ređenjem nezamjenjive su za organski ustroj Crkve: bez biskupa, prezbiterâ i đakonâ ne može segovoriti o Crkvi.*[92]

1594 *Biskup prima puninu sakramenta reda koji ga uključuje u biskupski zbor i čini ga vidljivom glavom partikularne Crkve koja mu je povjerena. Biskupi, kao nasljednici apostola i članovi biskupskog zbora, imaju udio u apostolskoj odgovornosti i u poslanju cijele Crkve pod vlašću pape, nasljednika svetog Petra.*

1595 *Prezbiteri se povezuju s biskupima u svećeničkom dostojanstvu i ujedno su o njima ovisni u vršenju svojih pastoralnih djelatnosti; pozvani su da budu razboriti suradnici biskupâ; oni oko svoga biskupa čine »prezbiterij« koji zajedno s njime nosi odgovornost za partikularnu Crkvu. Od biskupa primaju dužnost za pojedinu župnu zajednicu ili za određenu crkvenu službu.*

1596 *Đakoni su zaređeni za zadatke služenja u Crkvi. Ne primaju ministerijalno svećeništvo, ali im ređenje podjeljuje važne uloge u službi naviještanja riječi Božje, bogoslužja, pastirskog upravljanja i djelotvorne ljubavi: te zadatke treba da vrše pod pastirskom vlasti svoga biskupa.*

1597 *Sakrament reda podjeljuje se polaganjem ruku, nakon čega slijedi svečana posvetna molitva kojom se za ređenika od Boga traže milosti Duha Svetoga potrebne za njegovu službu. Ređenje utiskuje neizbrisiv sakramentalni biljeg.*

1598 *Crkva podjeljuje sakrament reda samo krštenim muškarcima (viris), čije su sposobnosti za vršenje službe prikladno utvrđene. Crkvenoj vlasti pripada odgovornost i pravo nekoga pozvati da primi redove.*

1599 *U latinskoj Crkvi sakrament reda prezbitera redovito se podjeljuje samo onim kandidatima koji su spremni slobodno prigrliti celibat i koji javno pokazuju volju da ga obdržavaju iz ljubavi prema kraljevstvu nebeskome i na služenje ljudima.*

1600 *Djelitelji sakramenta reda u sva tri stupnja jesu biskupi.*

---

[92] Usp. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Trallianos*, 3, 1: SC 10bis, 96 (Funk 1, 244).

Članak 7.

SAKRAMENT ŽENIDBE

1601 »Krist Gospodin uzdigao je na dostojanstvo sakramenta ženidbeni savez među krštenima, kojim muška osoba i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobru bračnih drugova te k rađanju i odgajanju potomstva.«[93]

I. Ženidba u Božjem planu

1602 Sveto pismo započinje stvaranjem muškarca i žene na sliku i 369
priliku Božju,[94] a završava prikazom »svadbe Jaganjčeve« (*Otk* 19, 9).[95] 796
S kraja na kraj Pismo govori o ženidbi i o njezinu »otajstvu«, o njezinu ustanovljenju i o smislu koji joj Bog dade, o njezinu podrijetlu i svrsi, o njezinim različitim ostvarenjima tijekom cijele povijesti spasenja, o njezinim nevoljama što proizađoše iz grijeha i o njezinoj obnovi »u Gospodinu« (*1 Kor* 7, 39), u Novom savezu Krista i Crkve.[96]

Ženidba u redu stvaranja

1603 »Intimna zajednica bračnog života i ljubavi, koju je Stvoritelj
utemeljio i providio vlastitim zakonima, sazdaje se ženidbenim ugo- 371
vorom [...]. Sam Bog je začetnik ženidbe.«[97] Zvanje za ženidbu upisano
je u samu narav muškarca i žene kakvi su izašli iz ruke Stvoriteljeve. 2331
Ženidba nije ustanova isključivo ljudska, unatoč brojnim promjenama kojima je kroz vjekove mogla biti podvrgnuta, u raznim kulturama, društvenom ustrojstvu i duhovnim stavovima. Zbog tih pak različnosti ne smijemo zaboraviti ono što je u ženidbi opće i trajno. Premda dostojanstvo te ustanove ne izlazi posvuda jednako na vidjelo,[98] ipak u svim se kulturama javlja stanovit smisao o uzvišenosti ženidbenog
sjedinjenja, jer je »spas kako osobe tako i ljudskog i kršćanskog društva 2210
tijesno povezan sa sretnim stanjem u bračnoj i obiteljskoj zajednici«.[99]

[93] ZKP kan. 1055, § 1.

[94] Usp. *Post* 1, 26-27.

[95] Usp. *Otk* 19, 7.

[96] Usp. *Ef* 5, 31-32.

[97] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067.

[98] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.

[99] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.

1604 Bog koji je čovjeka iz ljubavi stvorio, pozvao ga je na ljubav kao osnovno i urođeno zvanje svakog ljudskog bića. Čovjek je naime
355 stvoren na sliku i priliku samoga Boga[100] koji je Ljubav (*1 Iv* 4, 8.16). Budući da je Bog stvorio muško i žensko, njihova uzajamna ljubav postaje slikom posvemašnje i neprolazne ljubavi kojom Bog ljubi čovjeka. Ona je dobra, veoma dobra u očima Stvoriteljevim.[101] I ta ljubav koju Bog blagoslivlje namijenjena je plodnosti i da se ostvari u zajedničkom djelu očuvanja stvorenja: »I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je podložite« (*Post* 1, 28).

372 1605 Sveto pismo potvrđuje da su muškarac i žena stvoreni jedno za drugo: »Nije dobro da čovjek bude sam« (*Post* 2, 18). Žena, »meso od mesa«[102] njegova, to jest, njemu jednaka i sasvim bliska, darovana mu je od Boga kao »pomoć«,[103] predstavljajući tako Boga od kojega nam dolazi pomoć.[104] »Stoga će muškarac ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo« (*Post* 2, 24). Da to znači
1614 neprolazno jedinstvo njihovih dvaju bića, sam Gospodin pokazuje podsjećajući kakav je bio »u početku« Stvoriteljev naum:[105] »Tako više nisu dvoje nego jedno tijelo« (*Mt* 19, 6).

Ženidba pod vlašću grijeha

1606 Svaki čovjek ima iskustvo zla, oko sebe i u sebi. To se iskustvo osjeća i u odnosima između muškarca i žene. Njihovo je sjedinjenje oduvijek ugrožavano neslogom, težnjom za gospodarenjem, nevjerom, ljubomorom i sukobima, što sve može voditi do mržnje i raskida. Taj se nered može očitovati oštrije ili manje oštro i može biti bolje ili slabije obuzdavan, već prema kulturama, razdobljima, pojedinim osobama – ali čini se da je upravo općeg karaktera.

1607 Vjera nas uči da taj nered, koji s boli zapažamo, ne proizlazi iz
1849 *naravi* muškarca i žene, niti iz naravi njihovih odnosa, nego iz *grijeha*. Raskid s Bogom, prvi grijeh, ima za prvu posljedicu raskid izvornoga

---

[100] Usp. *Post* 1, 27.
[101] Usp. *Post* 1, 31.
[102] Usp. *Post* 2, 23.
[103] Usp. *Post* 2, 18.
[104] Usp. *Ps* 121, 2.
[105] Usp. *Mt* 19, 4.

zajedništva muškarca i žene. Njihovi su odnosi izopačeni uzajamnim 400
optužbama;[106] njihova uzajamna privlačnost, dar samog Stvoritelja,[107] izokreće se u odnose gospodarenja i požude;[108] divan poziv muškarca i žene da budu plodni, da se množe i da sebi podlože zemlju[109] opterećen je porođajnim bolovima i umorom od rada.[110]

1608 Ipak, premda teško poremećen, red stvaranja ostaje. Da 55
bi liječili rane grijeha, muškarac i žena trebaju pomoć milosti koju im Bog, u svom beskrajnom milosrđu, nikad nije uskratio.[111] Bez te pomoći muškarac i žena ne mogu ostvariti svoje životno jedinstvo za koje ih je Bog »u početku« stvorio.

Ženidba u školi Zakona

1609 U svom milosrđu Bog nije napustio čovjeka grešnika. Patnje 410
koje proizlaze iz grijeha, »muke rađanja«[112] i rad »u znoju lica svoga« (*Post* 3, 19), predstavljaju također lijek koji ublažuje štete grijeha. Nakon pada, ženidba pomaže da čovjek nadvlada povlačenje u sebe, sebičnost, traženje vlastitog užitka, te potiče otvaranje drugomu, uzajamno pomaganje i sebedarje.

1610 Moralna svijest glede jedinstva i nerazrješivosti ženidbe razvila
se u školi staroga Zakona. Mnogoženstvo patrijarhâ i kraljeva nije 1963, 2387
još izričito odbačeno. Ipak Mojsijev zakon smjera štititi ženu protiv proizvoljnog muževa gospodarenja, premda, kako reče Gospodin, i taj Zakon nosi tragove »tvrdoće srca« čovječjega, zbog koje je Mojsije dopustio otpuštanje žene.[113]

1611 Gledajući Savez Božji s Izraelom u slici isključive i vjerne 219, 2380
bračne ljubavi,[114] proroci su pripremali svijest izabranoga naroda za

[106] Usp. *Post* 3, 12.
[107] Usp. *Post* 2, 22.
[108] Usp. *Post* 3, 16.
[109] Usp. *Post* 1, 28.
[110] Usp. *Post* 3, 16-19.
[111] Usp. *Post* 3, 21.
[112] Usp. *Post* 3, 16.
[113] Usp. *Mt* 19, 8; *Pnz* 24, 1.
[114] Usp. *Hoš* 1-3; *Iz* 54; 62; *Jr* 2-3; 31; *Ez* 16; 23.

2361 dublje shvaćanje jedinstva i nerazrješivosti ženidbe.[115] Knjiga Rutina i Tobijina pružaju dirljivo svjedočanstvo o visokom poimanju ženidbe, o supružničkoj vjernosti i nježnosti. Predaja je u Pjesmi nad pjesmama uvijek gledala jedinstveni izraz ljudske ljubavi kao odraza Božje ljubavi, »jake kao smrt«, koju »mnoge vode ne mogu ugasiti« (*Pj* 8, 6-7).

Ženidba u Gospodinu

1612 Svadbeni savez između Boga i njegova naroda Izraela pripre-
521 mao je novi i vječni Savez, u kojemu se Sin Božji, utjelovivši se i žrtvujući svoj život, na neki način sjedinio s cijelim po njemu spašenim čovječanstvom,[116] pripremivši tako »svadbu Jaganjčevu«.[117]

1613 Na početku svoga javnog djelovanja Isus je – na zahtjev svoje majke – učinio svoje prvo čudo za vrijeme jedne svadbe.[118] Crkva pridaje veliku važnost Isusovoj nazočnosti na svadbi u Kani. U tome prepoznaje potvrdu da je ženidba nešto dobro i navještaj da će odsad biti djelotvornim znakom Kristove nazočnosti.

2336 1614 U svom je propovijedanju Isus nedvosmisleno naučavao izvorni smisao sjedinjenja muškarca i žene, kako je to Stvoritelj htio
2382 u početku: dopuštenje, koje je Mojsije dao, da se otpusti vlastita žena, bilo je samo ustupak zbog tvrdoće srca;[119] ženidbeni je vez muškarca i žene nerazrješiv – sam Bog ga je sklopio. »Što, dakle, Bog združi, čovjek neka ne rastavlja« (*Mt* 19, 6).

2364 1615 To nedvosmisleno zauzimanje za nerazrješivost ženidbenoga veza moglo je zbunjivati i moglo je izgledati kao neostvariv zahtjev.[120] Ipak, Isus nije supružnicima nametnuo nesnosno i preteško breme,[121] teže od Mojsijeva zakona. Došavši obnoviti izvorni red stvaranja, poremećen grijehom, on sam daje snagu i milost za život u ženidbi prema novim mjerilima Kraljevstva Božjega. Slijedeći Krista u samoodricanju,

---

[115] Usp. *Mal* 2, 13-17.
[116] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[117] Usp. *Otk* 19, 7.9.
[118] Usp. *Iv* 2, 1-11.
[119] Usp. *Mt* 19, 8.
[120] Usp. *Mt* 19, 10.
[121] Usp. *Mt* 11, 29-30.

noseći svoj križ,[122] ženidbeni drugovi mogu »shvatiti«[123] izvorni smisao ženidbe i živjeti ga s Kristovom pomoći. Ta milost kršćanske ženidbe 1642
plod je križa Kristova koji je vrelo svega kršćanskoga života.

1616 To je ono što apostol Pavao želi priopćiti kad kaže: »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu te sebe predao za nju da je posveti« (*Ef* 5, 25-26), odmah dodajući: »Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo. Otajstvo je to veliko! Ja smjeram na Krista i na Crkvu« (*Ef* 5, 31-32).

1617 Sav kršćanski život označen je svadbenom ljubavlju Krista i 796
Crkve. Krštenje koje uvodi u Božji narod, već je svadbeno otajstvo. Može se reći da je to svadbena kupelj[124] koja prethodi svadbenoj gozbi, euharistiji. Kršćanska ženidba postaje pak učinkovit znak, sakrament saveza Krista i Crkve. Budući da označuje i podjeljuje milost tog saveza, ženidba je među krštenima pravi sakrament Novoga saveza.[125]

Djevičanstvo radi Kraljevstva

1618 Krist je središte svega kršćanskog života. Veza s njime prva je, 2232
ispred svih drugih, obiteljskih ili društvenih veza.[126] Od samih početaka Crkve bilo je muškaraca i žena koji su se odricali velikoga ženidbenog dobra da bi slijedili »Jaganjca kamo god pođe«,[127] da bi se bavili onim 1579
što je Gospodinovo i nastojali mu ugoditi,[128] idući ususret Zaručniku koji dolazi.[129] Sam je Krist neke pozvao da ga slijede u takvu življenju kojemu je on uzor:

> »Doista ima za ženidbu nesposobnih koji se takvi iz utrobe materine rodiše. Ima nesposobnih koje ljudi onesposobiše. A ima nesposobnih koji sami sebe onesposobiše poradi Kraljevstva nebeskoga. Tko može shvatiti, neka shvati« (*Mt* 19, 12).

---

[122] Usp. *Mk* 8, 34.

[123] Usp. *Mt* 19, 11.

[124] Usp. *Ef* 5, 26-27.

[125] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 24. zasj., *Doctrina de sacramento Matrimonii*: DS 1800; ZKP kan. 1055, § 1.

[126] Usp. *Lk* 14, 26; *Mk* 10, 28-31.

[127] Usp. *Otk* 14, 4.

[128] Usp. *1 Kor* 7, 32.

[129] Usp. *Mt* 25, 6.

922-924 1619 Djevičanstvo radi Kraljevstva nebeskoga razvijanje je krsne milosti, moćan znak uzvišene prednosti veze s Kristom, žarkog iščekivanja njegova povratka, znak koji također podsjeća kako je ženidba stvarnost ovoga svijeta koji prolazi.[130]

1620 Oboje, sakrament ženidbe i djevičanstvo radi Kraljevstva Božjega, potječu od samoga Gospodina. On im daje smisao i udjeljuje milost
2349 potrebnu da se mogu živjeti u skladu s njegovom voljom.[131] Poštovanje prema djevičanstvu radi Kraljevstva[132] i kršćansko poimanje ženidbe nerazdvojivi su i uzajamno se potkrepljuju:

> »Tko ozloglašuje ženidbu, zamračuje i slavu djevičanstva; tko ju hvali, umnaža divljenje koje pripada djevičanstvu. [...] Doista, ono što izgleda dobrim samo u usporedbi s lošijim, ne može biti uistinu dobro; ono pak što je bolje od nečega što se dobrim smatra, zaista je dobro u potpunom smislu.«[133]

II. Slavlje ženidbe (vjenčanje)

1621 U latinskom obredu, slavlje sakramenta ženidbe između dvoje katoličkih vjernika redovito biva pod misom zbog toga što su svi
1323 sakramenti povezani s Kristovim vazmenim otajstvom.[134] U euharistiji se vrši spomen-čin Novoga saveza, kojim se Krist zauvijek sjedinio s Crkvom, svojom ljubljenom zaručnicom, za koju je samoga sebe predao.[135] Potrebno je, dakle, da mladenci zapečate privolu uzajamnog
1368 darivanja prikazujući vlastite živote i sjedinjujući to prikazanje s prinosom Kristovim za Crkvu, prisutnim u euharistijskoj žrtvi, te primajući pričest kako bi, imajući udjela u istome Tijelu i u istoj Krvi Kristovoj, »tvorili jedno tijelo« u Kristu.[136]

1622 »Kao sakramentalni čin posvećenja, liturgijsko ženidbeno slavlje [...] mora po sebi biti valjano, dostojno i plodonosno.«[137] Stoga

---

130 Usp. *Mk* 12, 25; *1 Kor* 7, 31.

131 Usp. *Mt* 19, 3-12.

132 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48; ISTI, Dekr. *Perfectae caritatis*, 12: AAS 58 (1966) 707; ISTI, Dekr. *Optatam totius*, 10: AAS 58 (1966) 720-721.

133 IVAN ZLATOUSTI, *De virginitate*, 10, 1: SC 125, 122 (PG 48, 540); usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 16: AAS 74 (1982) 98.

134 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 61: AAS 56 (1964) 116-117.

135 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 9.

136 Usp. *1 Kor* 10, 17.

137 IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consorio*, 67: AAS 74 (1982) 162.

je potrebno da se budući supružnici pripreme na ženidbeno slavlje
pristupajući sakramentu pokore. 1422

1623 Prema latinskoj predaji mladenci, kao služitelji Kristove milosti, uzajamno podjeljuju sakrament ženidbe izražavajući pred Crkvom svoju privolu. U predajama istočnih Crkava, svećenici – biskupi ili prezbiteri – svjedoci su uzajamne privole mladenaca,[138] ali je i njihov blagoslov potreban za valjanost sakramenta.[139]

1624 Različite liturgije obiluju blagoslovnim molitvama i epiklezama koje od Boga zazivaju milost i blagoslov na novi par, napose na mladenku. U epiklezi tog sakramenta mladenci primaju Duha Svetoga kao zajedništvo ljubavi Krista i Crkve.[140] On je pečat njihova saveza,
uvijek ponuđeno vrelo njihove ljubavi, snaga u kojoj će se obnavljati 736
njihova vjernost.

III. Ženidbena privola

1625 Ženidbeni savez sklapaju kršteni muškarac i žena, slobodni za
sklapanje ženidbe, slobodno izrazujući svoju privolu. »Biti slobodan« 1734
znači:

— ne biti podložan prisili;
— biti bez zapreka na temelju naravnog ili crkvenog zakona.

1626 Crkva smatra uzajamnu privolu među mladencima nužnim 2201
čimbenikom »koji čini ženidbu«.[141] Nema li privole, nema ni ženidbe.

1627 Privola je »čin volje kojim se supružnici uzajamno darivaju i primaju«:[142] »Uzimam te za svoju ženu« – »Uzimam te za svoga muža«.[143] Ta privola koja uzajamno vezuje supružnike, nalazi svoje izvršenje u činu kojim njih dvoje postaju »jedno tijelo«.[144]

---

[138] Usp. ZKIC kan. 817.

[139] Usp. ZKIC kan. 828.

[140] Usp. *Ef* 5, 32.

[141] ZKP kan. 1057, § 1.

[142] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067; ZKP kan. 1057, § 2.

[143] *Ordo celebrandi Matrimonium* [*Red slavlja ženidbe*], 62, Editio typica altera (Typis Polyglottis Vaticanis 1991) str. 17.

[144] Usp. *Post* 2, 24; *Mk* 10, 8; *Ef* 5, 31.

1628 Privola treba biti čin volje svake ugovorne stranke, slobodan od
1735 nasilja ili velikog straha koji je nanesen izvana.[145] Nijedna ljudska vlast ne može tu privolu nadomjestiti.[146] Nedostaje li ta sloboda, ženidba je nevaljana.

1629 Zbog toga (ili iz drugih razloga koji ženidbu čine ništavnom ili kao da je nije bilo),[147] nakon što nadležni crkveni sud istraži slučaj, Crkva može proglasiti »ništavnost ženidbe«, što znači izjaviti da ženidbe nije ni bilo. U tom slučaju dotični muškarac i žena slobodni su sklapati druge ženidbene veze, s time da poštuju naravne obaveze koje bi proistekle iz prethodnog sjedinjenja.[148]

1630 Svećenik (ili đakon) koji prisustvuje vjenčanju prima od mladenaca privolu u ime Crkve i u ime Crkve daje blagoslov. Nazočnost crkvenog službenika (kao i svjedokâ) vidljivo izražava da je ženidba crkvena stvarnost.

1631 To je razlog zbog kojega Crkva za svoje vjernike redovito traži *crkveni oblik* sklapanja ženidbe.[149] Više razloga ide u prilog toj odluci:

1069 — Sakramentalna ženidba *liturgijski je čin*. Prikladno je, dakle, slaviti je u javnom crkvenom bogoslužju.
1537 — Ženidba uvodi u određeni crkveni *stalež* te u Crkvi uspostavlja među supružnicima i prema djeci stanovita prava i dužnosti.
— Budući da je ženidba u Crkvi određeni stalež, potrebno je imati o njoj sigurnost (otud obveza nazočnosti svjedokâ).
2365 — Javnost privole štiti jednom dano »da« i pomaže da mu supružnici ostanu vjerni.

1632 Da supružničko »da« bude čin odgovoran i slobodan, i da ženidbeni savez ima čvrste i trajne ljudske i kršćanske temelje, *priprava za ženidbu* je od osnovne važnosti.

2206 Povlašteni su put toj pripravi primjer i pouka roditelja i obitelji.

Uloga pastira i kršćanske zajednice kao »Božje obitelji« nužna je za prenošenje ljudskih i kršćanskih vrijednosti ženidbe i obitelji,[150] to više što u

---

145 Usp. ZKP kan. 1103.

146 Usp. ZKP kan. 1057, § 1.

147 Usp. ZKP kan. 1083-1108.

148 Usp. ZKP kan. 1071, § 1, 3.

149 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 24. zasj., *Decretum »Tametsi«*: DS 1813-1816; ZKP kan. 1108.

150 Usp. ZKP kan. 1063.

naše doba mnogi mladi imaju iskustvo o razorenim ognjištima koja više ne jamče dovoljno tu pripravu:

> Mlade treba, osobito u krilu njihovih obitelji, prikladno i na vrijeme poučiti o dostojanstvu bračne ljubavi, o njezinoj zadaći i njezinim dužnostima, kako bi, odgojeni u poštivanju čistoće, u pravo doba mogli prijeći od časnog zaručništva u brak.[151] 2350

Mješovite ženidbe i različitost vjere

1633 U mnogim je zemljama dosta često sklapanje *mješovitih ženidbi* (između katolika i krštenog nekatolika). Takva ženidba traži osobitu pozornost i supružnika i dušobrižnika. Slučaj pak ženidbe s *različitošću vjere* (između katolika i nekrštenog) iziskuje još veću opreznost.

1634 Različita vjeroispovijest supružnika ne predstavlja nesavladivu zapreku za ženidbu, ako im uspije povezati što je svako od njih primilo u vlastitoj zajednici, i jedno od drugoga naučiti na koji način svako od njih živi svoju vjernost Kristu. Ali, ipak, ne treba omalovažiti teškoće mješovitih ženidbi. One proizlaze iz činjenice da podjela među kršćanima još nije prevladana. Supruzi se izlažu opasnosti da
drama kršćanske nesloge odjekne i unutar njihova doma. Različitost vjere može te 817
teškoće samo povećati. Vjerska razilaženja, drugačije poimanje ženidbe i drugačije religijsko mišljenje i osjećaj mogu biti izvorom bračnih napetosti, poglavito glede odgoja djece. Tada se može javiti i napast: vjerska ravnodušnost.

1635 Prema važećem pravu latinske Crkve, za dopuštenost mješovite ženidbe traži se *izričito dopuštenje* crkvene vlasti.[152] U slučaju različitosti vjere za valjanost ženidbe traži se *izričit oprost* od zapreke.[153] To dopuštenje ili taj oprost pretpostavljaju da obje strane poznaju i ne isključuju bitne svrhe i svojstva ženidbe, kao i to da katolička stranka potvrđuje obveze, da ih je priopćila nekatoličkoj stranci kako bi ih i ona poznavala, naime da će čuvati svoju vjeru i da će djecu krstiti i odgajati u Katoličkoj Crkvi.[154]

1636 U mnogim krajevima, zahvaljujući ekumenskom dijalogu, zainteresirane 821
su kršćanske zajednice kojih se to tiče uspostavile zajedničku pastoralnu aktivnost *za mješovite ženidbe*. Zadaća joj je pomagati dotičnim parovima da bi u svom posebnom stanju mogli živjeti u svjetlu vjere. Valja im također pomagati svladavati napetosti između obveza što ih supružnici imaju jedno prema drugome i prema svojim crkvenim zajednicama. Treba također poticati razvoj onoga što im je u vjeri zajedničko i poštovanje onoga u čemu se razlikuju.

---

[151] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.

[152] Usp. ZKP kan. 1124.

[153] Usp. ZKP kan. 1086.

[154] Usp. ZKP kan. 1125.

1637 U brakovima s različitošću vjere katolički supružnik ima poseban zadatak. Doista »muž nevjernik posvećen je ženom i žena nevjernica posvećena je bratom« (*1 Kor* 7, 14). Velika je radost za kršćanskog supružnika i za Crkvu ako to »posvećivanje« dovede do slobodnog obraćenja drugog supružnika na kršćansku vjeru.[155] Iskrena bračna ljubav, ponizno i strpljivo življenje obiteljskih kreposti i ustrajna molitva mogu supružnika koji nije vjernik pripremiti za primanje milosti obraćenja.

IV. Učinci sakramenta ženidbe

1638 »Iz valjane ženidbe nastaje među ženidbenim drugovima veza koja je po svojoj naravi trajna i isključiva; osim toga, u kršćanskoj se ženidbi supružnici *posebnim sakramentom* okrepljuju i kao posvećuju za dužnosti i dostojanstvo svojega staleža.«[156]

Ženidbeni vez

1639 Privolu kojom se ženidbeni drugovi uzajamno daju i prihvaćaju, zapečaćuje sam Bog.[157] Iz njihova saveza »rađa se, također pred društvom, ustanova koja je po Božjoj odredbi trajna«.[158] Supružnički savez uključen je u savez Boga s ljudima: »Prava ženidbena ljubav uzdignuta je u božansku ljubav.«[159]

1640 *Ženidbeni vez* uspostavljen je, dakle, od samoga Boga, tako da među krštenima sklopljena i izvršena ženidba nikad ne može biti razriješena. Taj vez, koji proizlazi od slobodnoga ljudskog čina supružnika i izvršenja ženidbe, neopoziva je stvarnost iz koje proizlazi
2365 savez, zajamčen Božjom vjernošću. Crkva nema vlasti izjašnjavati se suprotno toj odredbi Božje mudrosti.[160]

Milost sakramenta ženidbe

1641 Kršćanski supružnici »u svom životnom položaju i u svom staležu imaju vlastit dar u Božjem narodu«.[161] Ta milost vlastita sakra-

[155] Usp. *1 Kor* 7,16.
[156] ZKP kan. 1134.
[157] Usp. *Mk* 10, 9.
[158] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067.
[159] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.
[160] Usp. ZKP kan. 1141.
[161] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

mentu ženidbe namijenjena je usavršavanju supružničke ljubavi, jačanju njihova nerazrješiva jedinstva. Snagom te milosti oni »se uzajamno pomažu za postizanje svetosti u bračnom životu te u prihvaćanju i odgoju djece«.[162]

1642 *Krist je izvor te milosti.* »Kao što je nekoć sam Bog savezom 1615
ljubavi i vjernosti prišao svome narodu, tako sada Spasitelj ljudi i
Zaručnik Crkve po sakramentu ženidbe dolazi ususret kršćanskim 796
supruzima.«[163] On ostaje s njima, daje im snage da ga slijede uzimajući na se svoj križ, da se nakon padova ponovno dižu, da si uzajamno opraštaju, da nose terete jedno drugoga,[164] da budu »podložni jedni drugima u strahu Kristovu« (*Ef* 5, 21) te se ljube nadnaravnom, nježnom i plodnom ljubavlju. U radostima njihove ljubavi i obiteljskog života on im već na ovome svijetu daje predokus svadbene gozbe Jaganjčeve:

> »Kako bih mogao izraziti sreću te ženidbe koju Crkva sjedinjuje, euharistijska žrtva utvrđuje, blagoslov pečati, anđeli naviještaju, a nebeski Otac prihvaća? [...] Kakav li su par dvoje vjernika sjedinjeni istom nadom, istom čežnjom, istim obdržavanjem, istim služenjem! Oboje su djeca istoga Oca, služitelji istoga Gospodara; nema tu nikakve podjele ni u duhu ni u tijelu. Dapače, zaista su dvoje u samo jednom tijelu i gdje je tijelo jedno, jedan je i duh.«[165]

V. Dobra i zahtjevi ženidbene ljubavi

1643 »Ženidbena ljubav uključuje cjelinu u koju ulaze sve sastojnice 2361
osobe – zov tijela i nagona, snaga osjećaja i strasti, težnja duha i volje –; ona smjera duboko osobnom jedinstvu, koje – nadilazeći sjedinjenje u jednom tijelu – vodi do punog jedinstva srca i duše. Ta ljubav traži *nerazrješivost* i *vjernost* u uzajamnom neopozivu darivanju te se otvara *plodnosti.* Riječ je ukratko o redovitim značajkama svake ženidbene ljubavi, ali s novim značenjem koje ih ne samo čisti i učvršćuje, nego ih također toliko uzvisuje da postaju izrazom upravo kršćanskih vrijednosti«.[166]

---

162 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15-16; usp. *Isto mj.*, 41: AAS 57 (1965) 47.

163 VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

164 Usp. *Gal* 6, 2.

165 TERTULIJAN, *Ad uxorem*, 2, 8, 6-7: CCL 1, 393 (PL 1, 1415-1416); usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 13: AAS 74 (1982) 94.

166 IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 13: AAS 74 (1982) 96.

Jedinstvo i nerazrješivost ženidbe

1644 Ljubav među supruzima po svojoj naravi iziskuje jedinstvo i nerazrješivost njihova osobnoga zajedništva koje uključuje sav njihov život: »Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo« (*Mt* 19, 6).[167] Oni su »pozvani trajno rasti u svome zajedništvu, u svakodnevnoj vjernosti bračnom obećanju potpunog uzajamnog dara«.[168] To je ljudsko zajedništvo potvrđeno, očišćeno i k savršenstvu privedeno zajedništvom u Isusu Kristu, što ga daje sakrament ženidbe. Ono se produbljuje življenjem zajedničke vjere i zajedničkim primanjem pričesti.

369 1645 »Ženidbeno jedinstvo koje Gospodin potvrđuje, jasno se očituje također u jednakom osobnom dostojanstvu kako muškarca tako i žene, što ga treba priznati u uzajamnoj i punoj ljubavi.«[169] *Mnogoženstvo* se protivi tom jednakom dostojanstvu i jedinoj i isključivoj ženidbenoj ljubavi.[170]

2364-2365

Vjernost ženidbene ljubavi

1646 Ženidbena ljubav, po samoj svojoj naravi, traži od supružnika nepovredivu vjernost. To je posljedica dara samih sebe kojim su se supružnici jedno drugome darovali. Ljubav želi biti neopoziva. Ne može biti »do drugačije odredbe«. »To prisno sjedinjenje, kao uzajamno darivanje dviju osoba, i dobro djece zahtijevaju punu vjernost ženidbenih drugova i njihovo nerazdruživo jedinstvo.«[171]

1647 Najdublji je tome razlog Božja vjernost savezu i Kristova vjernost Crkvi. Sakrament ženidbe osposobljuje ženidbene drugove da tu vjernost predstavljaju i da je svjedoče. Od sakramenta, nerazrješivost ženidbe dobiva nov i dublji smisao.

1648 Može izgledati teško, čak nemoguće, za cijeli se život vezati uz jedno ljudsko biće. Stoga je još potrebnije naviještati Dobru vijest da nas Bog ljubi potpunom i neopozivom ljubavlju, da su supružnici

---

[167] Usp. *Post* 2, 24.

[168] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 101.

[169] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.

[170] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 102.

[171] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

dionici te ljubavi, da ih Bog vodi i podupire te po svojoj vjernosti mogu oni biti svjedoci vjerne ljubavi Božje. Muž i žena koji Božjom milošću, često u vrlo teškim uvjetima, daju takvo svjedočanstvo zaslužuju zahvalnost i potporu crkvene zajednice.[172]

1649 Ipak ima prilika kada bračni suživot postaje praktički nemoguć iz najrazličitijih razloga. U takvim slučajevima Crkva dopušta fizičku *rastavu* i prekid 2383
zajedničkog stanovanja. Supružnici ne prestaju biti muž i žena pred Bogom; i nisu slobodni za sklapanje nove veze. U tako teškom stanju najbolje bi rješenje bilo – ako je moguće – pomiriti se. Kršćanska je zajednica pozvana pomagati tim osobama da u takvu stanju žive kršćanski, u vjernosti ženidbenom vezu koji ostaje nerazrješiv.[173]

1650 U naše doba u mnogim zemljama brojni katolici pribjegavaju *razvodu* po građanskim zakonima te građanski sklapaju novu vezu. Vjerna riječi Isusa Krista 2384
(»Tko otpusti svoju ženu pa se oženi drugom, čini prema prvoj preljub; i ako žena napusti svoga muža pa se uda za drugoga, čini preljub« *Mk* 10, 11-12), Crkva drži da ne može priznati valjanom novu vezu ako je prva ženidba bila valjana. Ako su se rastavljeni građanski ponovno vjenčali, nalaze se u stanju koje se objektivno protivi Božjemu zakonu. Stoga ne mogu pristupati euharistijskoj pričesti dokle god traju takve prilike. Iz istog razloga ne mogu preuzimati stanovite crkvene odgovornosti. Ne može im se udijeliti ni pomirenje u sakramentu pokore, osim onima koji se pokaju što su povrijedili znak Saveza i vjernosti Kristu, obvezavši se živjeti u potpunoj uzdržljivosti.

1651 Prema kršćanima koji žive u takvu stanju i koji često čuvaju vjeru te žele kršćanski odgajati djecu, svećenici i sva zajednica trebaju iskazivati pozornu skrb kako se oni ne bi osjećali odijeljenima od Crkve, u čijem životu mogu i trebaju kao krštenici sudjelovati:

> »Treba ih poticati na slušanje riječi Božje, na sudjelovanje u misnoj žrtvi, na ustrajnost u molitvi, da podupiru dobrotvorne pothvate i one što ih zajednica poduzima u prilog pravednosti, da odgajaju djecu u kršćanskoj vjeri, da gaje duh i djela pokore, da tako iz dana u dan zazivaju milost Božju.«[174]

---

172 Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 20: AAS 74 (1982) 104.

173 Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 83: AAS 74 (1982) 184; ZKP kan. 1151-1155.

174 IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 84: AAS 74 (1982) 185.

2366-2367 Otvoreni za plodnost

1652 »Ustanova ženidbe i supružnička ljubav po svojoj su naravi
372 usmjerene rađanju i odgajanju djece te u tome nalaze svoje ispunjenje«:[175]

> »Djeca su najdragocjeniji dar ženidbe i uvelike pridonose dobru samih roditelja. Sam Bog koji je rekao: 'Nije dobro da čovjek bude sam' (*Post* 2, 18) i koji je čovjeka od početka stvorio kao muško i žensko (*Mt* 19, 4), želeći mu udijeliti posebno udioništvo u svome stvoriteljskom djelu, blagoslovio je muža i ženu rekavši: 'Plodite se i množite se' (*Post* 1, 28). Prema tome, pravo njegovanje supružničke ljubavi kao i sav ustroj obiteljskog života što otud proizlazi – ne zanemarivši ostale svrhe ženidbe – idu za tim da bi supružnici s hrabrošću bili spremni za suradnju sa Stvoriteljevom i Spasiteljevom ljubavlju, koji po njima neprekidno umnožava i obogaćuje svoju obitelj.«[176]

1653 Plodnost supružničke ljubavi proteže se na plodove moralnog, duhovnog i nadnaravnog života koje roditelji odgojem prenose na svoju djecu. Roditelji su prvi i glavni odgojitelji svoje djece.[177] U tom
2231 smislu osnovna je zadaća ženidbe i obitelji biti u službi života.[178]

1654 Bračni život ženidbenih drugova, kojima Bog nije udijelio imati djecu, bez obzira na to u ljudskom i kršćanskom pogledu može biti sasvim osmišljen. Njihova ženidba može odsijevati plodnošću ljubavi, prihvaćanja drugih i žrtve.

VI. Kućna Crkva

1655 Krist se htjede roditi i odrasti u krilu svete obitelji Josipa i
759 Marije. Crkva nije drugo nego »Božja obitelj«. Od početaka su jezgru Crkve često činili oni koji zajedno »s cijelim svojim domom« postadoše vjernici.[179] Kad bi se obraćali, željeli bi da im sav »dom bude spašen«.[180] Postavši vjerničke, te obitelji bijahu mali otoci kršćanskoga života usred svijeta koji nije vjerovao.

---

[175] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

[176] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1070-1071.

[177] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Gravissimum educationis*, 3: AAS 58 (1966) 731.

[178] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 28: AAS 74 (1982) 114.

[179] Usp. *Dj* 18, 8.

[180] Usp. *Dj* 16, 31; 11, 14.

1656 U naše doba, u svijetu koji je često tuđ ili čak prema vjeri neprijateljski, od osnovne je važnosti da vjerničke obitelji budu ognjišta žive i ižarujuće vjere. Stoga je Drugi vatikanski koncil, služeći se drevnim izrazom nazvao obitelj »Ecclesia domestica – Kućna 2204
Crkva«.[181] U krilu obitelji »roditelji treba da za svoju djecu riječju i primjerom budu prvi vjerovjesnici, i u svakome gaje njemu vlastito zvanje, a posebno ono sveto«.[182]

1657 Eto gdje se na povlašten način izvršava *krsno svećeništvo* oca, 1268
majke, djece i svih članova obitelji: »sudjelovanjem u sakramentima, molitvom i zahvaljivanjem, svjedočenjem svetog života, odricanjem i djelima ljubavi«.[183] Obiteljski je dom tako prva škola kršćanskog života i »bogatije čovječnosti«.[184] Ovdje se čovjek uči trudu i radosti rada, 2214-2231
bratskoj ljubavi, plemenitom stalno obnavljanom praštanju i nadasve bogoštovlju, molitvi i prikazivanju Bogu vlastitoga života.

1658 Treba spomenuti one osobe koje su zbog određenih uvjeta u kojima moraju živjeti – što često ne ovisi o njihovoj volji – osobito blize Isusovu srcu te zaslužuju ljubav i brižnu skrb Crkve, a naročito njezinih pastira: veliki broj *osoba koje nisu u braku*. Mnogi od njih ostaju *bez ljudske obitelji* često zbog siromaštva. Ima onih koji u 2231
takvu stanju žive u duhu Blaženstava, uzorno služeći Bogu i bližnjemu. Svima moraju biti otvorena vrata domova, obiteljî, »kućnih Crkava«, i velike obitelji koja je Crkva. »Nitko na ovom svijetu nije lišen 2233
obitelji: Crkva je svima dom i obitelj, osobito onima koji su ‘umorni i opterećeni’ (*Mt* 11, 28).«[185]

Ukratko

1659 *Kaže sveti Pavao: »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu* [...]. *Otajstvo je to veliko! Ja smjeram na Krista i na Crkvu« (Ef* 5, 25.32*).*

---

[181] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16; usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 21: AAS 74 (1982) 105.

[182] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

[183] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 15.

[184] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1073.

[185] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 85: AAS 74 (1982) 187.

1660 *Ženidbenim se savezom muškarac i žena vezuju u prisno zajedništvo života i ljubavi. Bog Stvoritelj zasnovao je ženidbu i vlastitim je zakonima opskrbio. Po svojoj naravi ženidba je određena za dobro ženidbenih drugova i za rađanje i odgoj djece. Među krštenima Krist Gospodin uzdignuo je ženidbu na dostojanstvo sakramenta.*[186]

1661 *Sakrament ženidbe znak je sjedinjenja Krista i Crkve. Ženidbenim drugovima daje milost da se ljube onom ljubavlju kojom Krist ljubi Crkvu. Tako milost sakramenta usavršuje ljudsku supružničku ljubav, učvršćuje njihovo nerazrješivo jedinstvo i posvećuje ih na putu u vječni život.*[187]

1662 *Ženidba se sklapa privolom supružnika, što znači voljom da se uzajamno i neopozivo daruju, da bi živjeli u savezu vjerne i plodne ljubavi.*

1663 *Budući da supružnici ženidbom stupaju u javno stanje života u Crkvi, prikladno je da sklapanje ženidbe bude javno, u okviru liturgijskog slavlja, u nazočnosti svećenika (ili ovlaštenog predstavnika Crkve), svjedokâ i vjerničke zajednice.*

1664 *Ženidba je po naravi bitno jedinstvena, nerazrješiva i otvorena plodnosti. Mnogoženstvo je nespojivo s jedinstvom ženidbe; razvod rastavlja ono što je Bog sjedinio; odbacivanje plodnosti lišava bračni život njegova »najdragocjenijeg dara«, djeteta.*[188]

1665 *Nova ženidba rastavljenih, dok još živi zakoniti supružnik, protivi se Božjem naumu i zakonu, kako ih je Krist naučavao. Oni nisu od Crkve odijeljeni, ali ne smiju primati svetu pričest. Svoj će kršćanski život živjeti osobito odgajajući djecu u vjeri.*

1666 *Kršćanski je dom mjesto gdje djeca primaju prvi navještaj vjere. Zato se obitelj s pravom zove »kućna Crkva«, zajednica milosti i molitve, škola ljudskih kreposti i kršćanske ljubavi.*

---

[186] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067-1068; ZKP kan. 1055, § 1.

[187] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 24. zasj., *Doctrina de sacramento Matrimonii*: DS 1799.

[188] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1070.

ČETVRTO POGLAVLJE

DRUGA LITURGIJSKA SLAVLJA

Članak 1.

BLAGOSLOVINE

1667 »Sveta Majka Crkva ustanovila je blagoslovine. To su sveti znakovi, nalik sakramentima, kojima se označuju i molitvom Crkve postižu nadasve duhovni učinci. Njima se ljudi pripremaju da prime glavni učinak sakramenata i bivaju posvećene razne zgode života.«[1]

Značajke blagoslovina

1668 Crkva ih je ustanovila radi posvećivanja nekih crkvenih službi, nekih životnih stanja, vrlo različitih okolnosti kršćanskog života i uporabe čovjeku korisnih stvari. Prema pastirskim odlukama biskupa, blagoslovine mogu također odgovarati vlastitim potrebama, kulturi i povijesti kršćanskog naroda pojedinog kraja ili pojedinog vremena. Blagoslovine uvijek sadrže molitvu, često popraćenu određenim znakom, kao što je polaganje ruke, znamenovanje križem, škropljenje 699, 2157
blagoslovljenom vodom (koje doziva u pamet krštenje).

1669 Blagoslovinama je korijen u krsnom svećeništvu: svaki je kršte- 784
nik pozvan da bude »blagoslov«[2] i da blagoslivlja.[3] Zato i laici mogu
predsjedati nekim blagoslovima;[4] što se više blagoslov tiče crkvenog 2626

---

1 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 60: AAS 56 (1964) 116; usp. ZKP kan. 1166; ZKIC kan. 867.

2 Usp. *Post* 12, 2.

3 Usp. *Lk* 6, 28; *Rim* 12, 14; *1 Pt* 3, 9.

4 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 79: AAS 56 (1964) 120; usp. ZKP kan. 1168.

i sakramentalnog života, to je više njegovo predsjedanje pridržano zaređenom službeniku (biskupu, prezbiteru ili đakonu).[5]

1128 **1670** Blagoslovine ne podjeljuju milost Duha Svetoga na način kao
2001 sakramenti, nego po molitvi Crkve pripravljaju za primanje milosti i raspolažu za suradnju s njome. »Pravo raspoloženim vjernicima pruža se mogućnost da im se gotovo svaka zgoda života posveti božanskom milošću koja proistječe iz vazmenog otajstva Kristove muke, smrti i uskrsnuća, iz kojega svi sakramenti i blagoslovine crpe svoju moć; gotovo i nema ni jedne čestite upotrebe tvarnih dobara koja se ne bi mogla usmjeriti na posvećenje čovjeka i na hvalu Bogu.«[6]

Razni oblici blagoslovina

1078 **1671** Među blagoslovinama najprije su *blagoslovi* (osobâ, stola, predmeta, mjesta). Svaki je blagoslov hvala Bogu i molitva za postizanje njegovih darova. U Kristu kršćani su blagoslovljeni od Boga Oca »svakim blagoslovom duhovnim« (*Ef* 1, 3). Zato Crkva podjeljuje blagoslov zazivajući ime Isusovo i obično čineći sveti znak Isusova križa.

1672 Neki blagoslovi imaju trajno značenje: njihov je učinak *posvećenje* osoba Bogu i posvećenje predmeta i mjesta za bogoštovnu upotrebu. Blagoslovi
923 osoba – ne valja ih zamijeniti sakramentalnim ređenjem – jesu: posvećenje opata
925, 903 i opatice nekog samostana, posvećenje djevica i udovica, obred redovničkog zavjetovanja i blagoslovi za neke crkvene službe (čitači, akoliti, katehisti itd.). Kao primjer blagoslova predmeta mogu se navesti: posveta ili blagoslov crkve ili oltara, blagoslov svetih ulja, posuđa, svete odjeće, zvona itd.

1673 Kad Crkva javno i mjerodavno, u ime Isusa Krista, traži da neka osoba
395 ili predmet budu zaštićeni od opsjednuća Zloga i oslobođeni njegove vlasti, govori
550 se o *otklinjanju (egzorcizmu)*. Isus ga je vršio;[7] od njega Crkva ima moć i zadaću otklinjanja (egzorcizma).[8] U jednostavnom obliku egzorcizam se vrši u slavlju
1237 krštenja. Svečano otklinjanje, zvano »velikim egzorcizmom«, može izvršiti samo svećenik, i to s biskupovim dopuštenjem. U tome treba postupati razborito, strogo poštujući odredbe koje je donijela Crkva.[9] Egzorcizam smjera izgonu zloduha ili oslobađanju od utjecaja zloduha, i to duhovnom vlašću koju je Isus povjerio svojoj

---

[5] Usp. *De Benedictionibus* [*Blagoslovine*], Praenotanda generalia, 16 et 18, Editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1984) str. 13,14-15.

[6] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 61: AAS 56 (1964) 116-117.

[7] Usp. *Mk* 1, 25-26.

[8] Usp. *Mk* 3, 15; 6, 7.13; 16, 17.

[9] Usp. ZKP kan. 1172.

Crkvi. Nešto posve drugo je slučaj bolesti, osobito psihičkih, kojih liječenje spada u medicinsku znanost. Važno je, dakle, prije nego se slavi egzorcizam, osigurati se, da se radi o prisutnosti Zloga, a ne o bolesti.

Pučka religioznost

1674 Osim o sakramentalnom bogoslužju i o blagoslovinama, kateheza mora voditi računa o oblicima pobožnosti vjernika i o pučkoj religioznosti. Religiozni osjećaj kršćanskog naroda u svakom je vremenu nalazio 2688
izražaja u različitim oblicima pobožnosti koje okružuju sakramentalni život Crkve, kao što je čašćenje svetih moći, pohodi svetištima, hodočašća, ophodi, križni put, vjerski plesovi, krunica, medaljice itd.[10] 2669, 2678

1675 Ti su izražaji produžetak liturgijskog života Crkve, ali ga ne nadomještaju: »Te vježbe treba tako urediti da, vodeći računa o pojedinim liturgijskim vremenima, budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze i k njoj vode narod, jer ih ona po svojoj naravi daleko nadvisuje.«[11]

1676 Potreban je pastirski razbor u podržavanju i promicanju pučke religioznosti i, po potrebi, pročišćavanju i ispravljanju religioznog osjećaja koji je u pozadini tih pobožnosti da bi se napredovalo u spoznaji Kristova otajstva. Te pobožnosti podliježu brizi i sudu biskupa i općim crkvenim uredbama.[12] 426

> »Pučka religioznost je, u biti, skup vrednota koje, s kršćanskom mudrošću, odgovaraju velikim egzistencijalnim pitanjima. Katolička pučka mudrost ima sposobnost životne sinteze; pa tako stvaralački povezuje božansko i ljudsko, Krista i Mariju, duh i tijelo, zajedništvo i ustanove, osobu i zajednicu, vjeru i domovinu, um i čuvstvo. Ta mudrost je kršćanski humanizam koji radikalno potvrđuje dostojanstvo svakog bića kao Božjeg djeteta, uspostavlja temeljno bratstvo, uči biti u skladu s prirodom i shvaćati rad, daje opravdanja za život u radosti i vedrini, čak i usred životnih neprilika. Ta je mudrost, za narod, također načelo razlučivanja, evanđeoski instinkt koji daje spontano spoznati kad je evanđelje u Crkvi na prvome mjestu, a kad mu je sadržaj ispražnjen i zagušen drugim interesima.«[13]

---

[10] Usp. DRUGI NICEJSKI KONCIL, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601; *Isto mj.*: DS 603; TRIDENTSKI KONCIL, 25. zasj., *Decretum de invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus*: DS 1822.

[11] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 13: AAS 56 (1964) 103.

[12] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Catechesi tradendae*, 54: AAS 71 (1979) 1321-1322.

[13] III CONFERENCIA GENERAL DEL EPISCOPADO LATINOAMERICANO, *Puebla. La Evangelización en el presente y en el futuro de América Latina*, 448 (Bogotá 1979) str. 131; Usp. PAVAO VI., Apost. pob. *Evangelii nuntiandi*, 48: AAS 68 (1976) 37-38.

Ukratko

1677 *Blagoslovinama se zovu sveti znakovi ustanovljeni od Crkve; svrha im je pripravljati ljude na primanje plodova sakramenata i posvećivati različite zgode života.*

1678 *Među blagoslovinama važno mjesto zauzimaju blagoslovi; sadrže hvalu Bogu za njegova djela i njegove darove i ujedno molitveni zagovor Crkve za ljude da mogu upotrebljavati Božje darove u duhu evanđelja.*

1679 *Osim liturgijom, kršćanski se život hrani i različitim oblicima pučke pobožnosti, ukorijenjene u različitim kulturama. Brižno nastojeći da ih rasvijetli svjetlom vjere, Crkva promiče oblike pučke religioznosti, koji su izraz evanđeoskog instinkta i ljudske mudrosti te obogaćuju kršćanski život naroda.*

Članak 2.

KRŠĆANSKI POGREB

1525 1680 Svim sakramentima, a u prvom redu sakramentima inicijacije, svrha je posljednji Vazam Božjega djeteta, onaj koji ga, kroz smrt, uvodi u život Kraljevstva. Tada se ispunja ono što je ispovijedao vjerom i nadom: »Iščekujem uskrsnuće mrtvih i život budućega vijeka.«[14]

I. Posljednji Vazam kršćana

1010-1014 1681 Kršćanski smisao smrti objavljuje se u svjetlu *vazmenog otajstva* Kristove smrti i uskrsnuća, u kojemu je naša jedina nada. Kršćanin koji umire u Kristu Isusu, »iseljuje se iz tijela i naseljuje se kod Gospodina«.[15]

1682 Dan smrti inaugurira za kršćanina, na *koncu njegova sakramentalnog života,* dovršenje novog rađanja koje je započelo krštenjem, konačno »suobličenje« slici Sina (Božjega) što mu je dano pomazanjem

[14] *Nicejsko-carigradsko vjerovanje*: DS 150.

[15] Usp. *2 Kor* 5, 8.

Duha Svetoga, i sudjelovanje na gozbi Kraljevstva kojem je euharistija bila predokus, pa makar još treba proći kroz posljednja čišćenja da bi obukao svadbenu haljinu.

1683 Crkva koja je, kao mati, sakramentalno nosila u svome krilu
kršćane za njihova zemaljskog hodočašća, prati ih i na kraju puta, da 1020
ih preda »u Očeve ruke«. U Kristu, ona prikazuje Ocu djecu njegove
milosti, a u nadi izručuje zemlji sjeme njihova tijela koje će uskrsnuti u 627
slavi.[16] To se prikazanje u punini slavi euharistijskom žrtvom; blagoslovi koji prethode i koji slijede jesu blagoslovine.

II. Slavljenje ukopa (sprovod)

1684 Kršćanski pogreb je liturgijsko slavlje Crkve. Crkvena služba ovdje ide za tim da izrazi djelotvorno zajedništvo *s pokojnikom,* da u njemu sudjeluje okupljena *zajednica* te da joj navijesti vječni život.

1685 Različiti sprovodni obredi izražavaju *vazmeni značaj* kršćanske smrti i odgovaraju prilikama i predajama pojedinoga kraja, pa i glede liturgijske boje.[17]

1686 *Red sprovoda* rimske liturgije predlaže tri načina slavlja koji odgovaraju trima mjestima njegova odvijanja (kuća, crkva, groblje) i prema važnosti koju mu pridaju obitelj, mjesni običaji, kultura i pučka pobožnost. Samo odvijanje zajedničko je svim liturgijskim tradicijama i sadrži četiri glavna dijela:

1687 *Pozdrav zajednice.* Slavlje se otvara pozdravom vjere. Pokojnikova rodbina prima se riječju »utjehe« (u značenju Novoga zavjeta: snaga Duha Svetoga u nadi).[18] Zajednica okupljena na molitvu očekuje i »riječi vječnoga života«. Smrt jednoga člana zajednice (ili obljetnica, sedmi ili trideseti dan) događaj je koji mora prevladati obzorje »ovoga svijeta« i vjernike privući k istinskim dometima vjere u uskrsloga Krista.

1688 *Služba riječi,* na pogrebu, traži to brižljiviju pripravu što se tada mogu u zajednici naći i vjernici manje revni za liturgiju i pokojnikovi prijatelji koji nisu kršćani. Homilija, posebno, mora »izbjegavati oblik i stil posmrtnog slova«[19] te rasvijetliti otajstvo kršćanske smrti svjetlom uskrsloga Krista.

---

16 Usp. *1 Kor* 15, 42-44.

17 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 81: AAS 56 (1964) 120.

18 Usp. *1 Sol* 4, 18.

19 Usp. *Ordo exsequiarum* [*Red sprovoda*], *Prvi način sprovoda*, 41, Editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1969) str. 21.

1371 **1689** *Euharistijska žrtva.* Kad se slavlje vrši u Crkvi, euharistija je srce vazmene zbiljnosti i kršćanske smrti.[20] Njome Crkva izražava svoje djelotvorno zajedništvo s pokojnikom: prinoseći Ocu, u Duhu Svetomu, žrtvu Kristove smrti i uskrsnuća, ona ga moli da to njegovo dijete bude očišćeno od svojih grijeha i njihovih posljedica te bude pripušteno vazmenoj punini stola u Kraljevstvu.[21] Po tako slavljenoj euharistiji zajednica se vjernika, osobito pokojnikova obitelj, uči
958 živjeti u zajedništvu s onim koji »je usnuo u Gospodinu«, sjedinjujući se s Tijelom Kristovim kojega je on živi član, i moleći za njega i s njime.

1690 *Oproštaj* s pokojnikom jest čin kojim ga Crkva »preporučuje Bogu«. To je posljednji pozdrav kojim se kršćanska zajednica oprašta od jednog svojega člana
2300 prije nego mu se tijelo položi u grob.[22] Bizantska predaja izražava to oproštajnim cjelovom pokojniku:

> Tim zaključnim pozdravom »pjeva se njegovu odlasku iz ovoga života i njegovu rastanku, a i jer postoji zajedništvo i ponovni sastanak. Naime, umrijevši nismo nipošto odijeljeni jedni od drugih jer svi mi idemo istim putem i naći ćemo se na istome mjestu. Nikad nećemo biti odvojeni, jer živimo za Krista i sada smo sjedinjeni s Kristom, idući njemu ususret [...] bit ćemo svi zajedno u Kristu.«[23]

---

[20] Usp. *Ordo exsequiarum* [*Red sprovoda*], *Prethodne napomene*, 1, Editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1969) str. 7.

[21] Usp. *Ordo exsequiarum*, [*Red sprovoda*], *Prvi način sprovoda*, 56, Editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1969) str. 26.

[22] Usp. *Ordo exsequiarum*, [*Red sprovoda*], *Prethodne napomene*, 10, Editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1969) str. 9.

[23] SIMEON SOLUNSKI, *De ordine sepulturae*, 367: PG 155, 685.

CTVRA VRBI NEOFITVS IIT AD DEVM · VI

Središnji dio sarkofaga Junija Bassa, nađen ispod glavnog oltara [Confessio, ispovijedanje vjere] u bazilici sv. Petra u Rimu, s nadnevkom iz 359. godine.

Proslavljeni Krist, mladoliko prikazan, u znaku njegova božanstva, uzašao je na nebesko prijestolje, pod nogama njegovim Uran, poganski bog neba.

Uz njega su sveti apostoli Petar i Pavao, okrenuti Kristu da prime od njega dva svitka: Novi zakon.

Kao što je Mojsije na brdu Sinaju od Boga primio Stari zakon, tako sada apostoli – predstavljeni po dvojici svojih poglavara – od Krista primaju Novi zakon. Krist, Božji Sin, Gospodar neba i zemlje, daruje Novi zakon narodu Novoga saveza i taj Zakon nije više napisan na kamenim pločama nego je utisnut po Duhu Svetom u srca vjernika.

Sam Krist daje snagu za življenje u skladu s »novim životom« (§ 1697). On je došao da u nama izvrši ono što nam je zapovjedio za naše dobro (usp. § 2074).

TREĆI DIO

ŽIVOT U KRISTU

1691 »Kršćanine, upoznaj svoje dostojanstvo, i kad si postao dionik božanske naravi, nemoj se grešnim životom vraćati na prijašnju podlost. Sjeti se kojoj Glavi pripadaš i kojeg si Tijela ud! Ne zaboravi 790
da si izbavljen od vlasti tmina i prenesen u Božje svjetlo i kraljevstvo.«[1]

1692 Vjerovanje je ispovjedilo veličinu Božjih darova čovjeku u djelu Njegova stvaranja a još više u otkupljenju i posvećenju. Što vjera ispovijeda, sakramenti daju: po »sakramentima koji su ih nanovo rodili« kršćani su postali »djeca Božja« (*1 Iv* 3, 1),[2] »zajedničari božanske naravi« (*2 Pt* 1, 4). Priznajući u vjeri svoje novo dostojanstvo, kršćani su pozvani da se vladaju »dostojno evanđelja Kristova«.[3] Po sakramentima i molitvi oni primaju Kristovu milost i darove njegova Duha koji ih za to osposobljuju.

1693 Krist Isus uvijek je činio što se sviđalo *Ocu.*[4] Uvijek je živio u savršenom zajedništvu s njim. Isto tako su i njegovi učenici pozvani živjeti pred očima Oca »koji vidi u skrovitosti« (*Mt* 6, 6) da postanu »savršeni kao što je savršen Otac [...] nebeski« (*Mt* 5, 47).

1694 Ucijepljeni u *Krista* po krštenju,[5] kršćani su »umrli grijehu, 1267
a žive Bogu u Kristu Isusu«,[6] i tako su dionici života Uskrsloga.[7] U nasljedovanju Krista i u jedinstvu s njim,[8] kršćani mogu biti »nasljedovatelji Božji kao djeca ljubljena« i hodati u ljubavi,[9] usklađujući svoje misli, riječi i djela s osjećajima kakvi su bili u Kristu Isusu«[10] i nasljedujući njegov primjer.[11]

---

1 LAV VELIKI, *Sermo* 21, 3: CCL 138, 88 (PL 54, 192-193).
2 Usp. *Iv* 1, 12.
3 Usp. *Fil* 1, 27.
4 Usp. *Iv* 8, 29.
5 Usp. *Rim* 6, 5.
6 Usp. *Rim* 6, 11.
7 Usp. *Kol* 2, 12.
8 Usp. *Iv* 15, 5.
9 Usp. *Ef* 5, 1-2.
10 Usp. *Fil* 2, 5.
11 Usp. *Iv* 13, 12-16.

1695 »Opravdani u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega« (*1 Kor* 6, 11), »posvećeni« i »pozvani da budu sveti«,[12] kršćani su postali »hram Duha Svetoga« (*1 Kor* 6, 19). Taj »Duh Sina« uči ih moliti Oca[13] i, postavši njihov život, omogućuje im djelovati[14] tako da donose plodove Duha[15] po djelotvornoj ljubavi. Liječeći rane grijeha, Duh Sveti nas obnavlja iznutra po duhovnoj preobrazbi,[16] prosvjetljuje nas i snaži da živimo kao »djeca svjetlosti« (*Ef* 5, 8), u »svakoj dobroti, pravednosti i istini« (*Ef* 5, 9).

1970 1696 Kristov put »vodi u Život« (*Mt* 7, 14), put suprotan »vodi u propast« (*Mt* 7, 13).[17] Evanđeoska prispodoba o *dva puta* uvijek je prisutna u crkvenoj katehezi: ona ističe važnost moralnih odluka za naše spasenje. »Dva su puta: jedan je put života, a drugi je put smrti, ali je među njima velika razlika.«[18]

1697 U *katehezi* je vrlo važno sa svom jasnoćom osvijetliti radost i zahtjeve Kristova puta.[19] Kateheza o »novosti života« (*Rim* 6, 4) u Kristu bit će:

737 sl. — *kateheza o Duhu Svetomu,* nutarnjem Učitelju života po Kristu, milom gostu i prijatelju koji nadahnjuje, vodi, ispravlja i utvrđuje taj život;

1938 sl. — *kateheza o milosti,* jer smo upravo milošću spašeni i po milosti naša djela mogu donositi plod za život vječni;

1716 sl. — *kateheza o blaženstvima,* jer je Kristov put sažet u blaženstvima koja su jedini put prema vječnoj sreći za kojom čezne čovjekovo srce;

1846 sl. — *kateheza o grijehu i oproštenju,* jer čovjek, ako se ne prizna grješnikom, ne može spoznati istinu o samomu sebi, što je uvjet ispravnog djelovanja, a bez ponude oproštenja ne bi mogao podnijeti tu istinu;

---

[12] Usp. *1 Kor* 1, 2.

[13] Usp. *Gal* 4, 6.

[14] Usp. *Gal* 5, 25.

[15] Usp. *Gal* 5, 22.

[16] Usp. *Ef* 4, 23.

[17] Usp. *Pnz* 30, 15-20.

[18] *Didaché*, 1, 1: SC 248, 140 (Funk 1, 2).

[19] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Catechesi tradendae,* 29: AAS 71 (1979) 1301.

— *kateheza o ljudskim krepostima,* koja omogućava da osjetimo ljepotu i privlačnost ispravnih raspoloženja prema dobru; 1803 sl.
— *kateheza o kršćanskim krepostima* vjeri, ufanju i ljubavi, nadahnuta uzvišenim primjerom svetaca; 1812 sl.
— *kateheza o dvostrukoj zapovijedi ljubavi,* razrađenoj u Deset Božjih zapovijedi; 2067
— *crkvena kateheza,* jer upravo višestrukom razmjenom »duhovnih dobara« u »općinstvu svetih«, kršćanski život može rasti, razvijati se i prenositi drugima. 946 sl.

1698 Prvo i posljednje uporište toj katehezi bit će uvijek sam Isus Krist, koji je »Put, Istina i Život« (*Iv* 14, 6). Promatrajući ga u vjeri, kršćani se mogu nadati da će on sam u njima ostvariti svoja obećanja i da, ljubeći ga ljubavlju kojom je on njih ljubio, mogu činiti djela koja odgovaraju njihovu dostojanstvu: 426

> »Molim te da razmatraš […] o tome kako je Gospodin naš Isus Krist tvoja prava glava, a ti jedan od njegovih udova. […] On je tebi što i glava udovima. Sve njegovo tvoje je; duh, srce, tijelo, duša i sve moći. […] Treba da se svime tim služiš kao svojim, da služiš, slaviš, ljubiš i veličaš Boga. Ti si njemu što i udovi glavi, i zato on žarko želi raspolagati svim tvojim moćima kao svojima, u službi i na slavu svojega Oca.«[20]

> »Ta meni je živjeti Krist« (*Fil* 1, 21).

[20] IVAN EUDES, *Le Coeur admirable de la Très Sacrée Mère de Dieu*, 1, 5: Oeuvres completes, sv. 6 (Paris 1908) str. 113-114.

PRVI ODSJEK

ČOVJEKOV POZIV: ŽIVOT U DUHU

1699 Životom u Duhu Svetom ostvaruje se čovjekov poziv (*prvo poglavlje*). Taj se život sastoji u božanskoj ljubavi i ljudskoj solidarnosti (*drugo poglavlje*). On nam je darovan kao spasenje (*treće poglavlje*).

PRVO POGLAVLJE

DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE

1700 Dostojanstvo ljudske osobe ima korijen u tome što je stvorena 356
na sliku i priliku Božju (*članak 1*), a potpuno se ostvaruje u pozivu na božansko blaženstvo (*članak 2*). Ljudskom je biću svojstveno da slobodno teži prema tom ostvarenju (*članak 3*). Slobodnim činima (*članak 4*) ljudska se osoba usmjeruje ili ne usmjeruje prema dobru što ga je Bog obećao i što ga ćudoredna savjest posvjedočuje (*članak 5*). Ljudska se bića izgrađuju sama i rastu iznutra: sav njihov osjetilni i duhovni život pridonosi njihovu rastu (*članak 6*). Uz pomoć milosti
napreduju u kreposti (*članak 7*), izbjegavaju grijeh a, ako ga učine, kao 1439
rasipni sin[1] povjeravaju se milosrđu Oca našega koji je na nebesima (*članak 8*). Tako postižu savršenstvo ljubavi.

Članak 1.

ČOVJEK SLIKA BOŽJA

1701 »Krist, objavljujući otajstvo Oca i njegove ljubavi [...] potpuno 359
otkriva čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva«.[2] U Kristu, »slici Boga nevidljivoga« (*Kol* 1, 15),[3] čovjek je stvoren na Stvoriteljevu »sliku i priliku«. U Kristu, Otkupitelju i Stvoritelju, božanska slika, izobličena grijehom prvoga čovjeka, obnovljena je u izvornoj ljepoti i oplemenjena Božjom milošću.[4]

1702 Božanska slika prisutna je u svakom čovjeku. Ona se odražava 1878
u zajedništvu osoba, na sliku jedinstva božanskih osoba među sobom (usp. *Drugo poglavlje*).

---

1 Usp. *Lk* 15, 11-31.

2 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

3 Usp. *2 Kor* 4, 4.

4 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

363 1703 Obdarena »duhovnom i besmrtnom dušom«,[5] ljudska je osoba na zemlji »jedino stvorenje što ga je Bog htio radi njega samoga«.[6] Od
2258 svoga začeća ona je upućena prema vječnom blaženstvu.

1704 Ljudska je osoba dionik svjetla i sile božanskog Duha.
339 Razumom je sposobna shvatiti red stvari što ga je uspostavio Stvoritelj. Svojom je voljom sama po sebi sposobna usmjeriti se prema svom istinskom dobru. Vlastito savršenstvo nalazi u tome da »traži i ljubi
30 istinu i dobro«.[7]

1705 Po svojoj duši i njezinim duhovnim moćima čovjek je obdaren
1730 slobodom, »izuzetnim znakom [...] slike Božje«.[8]

1706 Svojim razumom čovjek prepoznaje glas Boga koji ga »uvijek poziva [...] da čini dobro, a izbjegava zlo«.[9] Svatko je dužan slijediti
1776 taj zakon koji odzvanja u savjesti i svoje ispunjenje nalazi u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Provođenje ćudorednog života dokazuje dostojanstvo osobe.

397 1707 »No čovjek je, pod utjecajem Zloga, već na početku povijesti zloupotrijebio svoju slobodu«:[10] podlegao je napasti i počinio zlo. Sačuvao je želju za dobrom, ali mu narav nosi ranu istočnoga grijeha. Tako je čovjek postao sklon zlu i podvrgnut zabludi:

> »Čovjek je u samom sebi podijeljen. Zbog toga je sav život ljudski, i pojedinaca i skupina, označen dramatičnom borbom između dobra i zla, između svjetla i tame.«[11]

617 1708 Svojom mukom Krist nas je oslobodio od Sotone i od grijeha. On nam je zaslužio novi život u Duhu Svetome. Njegova milost obnavlja ono što je grijeh u nama iskvario.

---

[5] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966) 1036.

[6] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966) 1045.

[7] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 15: AAS 58 (1966) 1036.

[8] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.

[9] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

[10] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1034.

[11] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1035.

1709 Onaj tko vjeruje u Krista postaje dijete Božje. To ga posinjenje preobražava i daje mu mogućnost da slijedi Kristov primjer. Osposobljuje ga da ispravno djeluje i čini dobro. U jedinstvu sa svojim Spasiteljem učenik postiže savršenstvo ljubavi, svetost. Kad sazre u milosti, ćudoredni život uvire u vječni život u nebeskoj slavi. 1265 1050

Ukratko

1710 *»Krist* [...] *potpuno otkriva čovjeku njega samoga te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva.«*[12]

1711 *Obdarena duhovnom dušom, razumom i voljom, ljudska je osoba od svog začeća usmjerena prema Bogu i određena za vječno blaženstvo. Ona postiže vlastito savršenstvo tražeći i ljubeći istinu i dobro.*[13]

1712 *Prava sloboda je u čovjeku »izuzetan znak Božje slike«.*[14]

1713 *Čovjek je dužan slijediti ćudoredni zakon koji ga potiče »da čini dobro a izbjegava zlo«.*[15] *Taj zakon odzvanja u njegovoj savjesti.*

1714 *Budući da je istočnim grijehom ranjen u svojoj naravi, čovjek je u služenju svojom slobodom podvrgnut zabludi i sklon zlu.*

1715 *Tko vjeruje u Krista, ima novi život u Duhu Svetomu. Ćudoredni život, koji raste i sazrijeva u milosti, traba doći do punine u nebeskoj slavi.*

---

[12] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

[13] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 15: AAS 58 (1966) 1036.

[14] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.

[15] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

Članak 2.

NAŠ POZIV NA BLAŽENSTVO

I. Blaženstva

2546 1716 Blaženstva su u središtu Isusova propovijedanja. Njihov navještaj opet preuzima obećanja dana izabranom narodu još od Abrahama. Ta su obećanja usavršena time što su usmjerena ne više prema pukom uživanju zemlje, nego prema Kraljevstvu nebeskom:

> Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko.
> Blago ožalošćenima: oni će se utješiti.
> Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju.
> Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi.
> Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe.
> Blago čistima srcem: oni će Boga gledati.
> Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati.
> Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko.
> Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slàžu protiv vas.
> Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima. (*Mt* 5, 3-12).

459 1717 Blaženstva ocrtavaju lice Isusa Krista i opisuju njegovu ljubav; izražavaju poziv vjernika pridruženih slavi njegove Muke i Uskrsnuća; ona osvjetljuju djela i stavove svojstvene kršćanskom životu; to su
1820 paradoksalna obećanja koja u nevoljama podržavaju nadu; naviještaju blagoslove i nagrade koje učenici tajanstveno već unaprijed kušaju; najprije su ostvarena u životu Djevice Marije i svih svetaca.

II. Čežnja za srećom

27 1718 Blaženstva odgovaraju urođenoj čežnji za srećom. Ta čežnja je
1024 izvorno božanska: Bog ju je čovjeku usadio u srce da ga privuče k sebi, jer je samo on može ispuniti.

> »Zacijelo, svi želimo živjeti sretno, i nema ga među ljudima tko ne bi prihvatio tu tvrdnju, čak i prije nego što se do kraja izreče.«[16]

[16] AUGUSTIN, *De moribus Ecclesiae catholicae,* 1, 3, 4: CSEL 90, 6 (PL 32, 1312).

> »Kako dakle tražim tebe, Gospodine? Kad tražim tebe, Boga svog, tražim blaženi život. Tražit ću te da živi duša moja. Moje tijelo živi naime po mojoj duši, a moja duša živi po tebi.«[17] 2541
>
> »Jedino Bog zasićuje.«[18]

1719 Blaženstva otkrivaju cilj ljudskog života, konačnu svrhu prema 1950
kojoj teže ljudski čini: Bog nas poziva na svoje blaženstvo. Taj je poziv upravljen svakome osobno, ali i sveukupnoj Crkvi, novom narodu onih koji su prihvatili obećanje i žive u vjeri u njega.

III. Kršćansko blaženstvo

1720 Novi zavjet upotrebljava mnoge izraze da bi označio blaženstvo 1027
na koje Bog poziva čovjeka: dolazak Božjega kraljevstva;[19] gledanje Boga: »Blago čistima srcem: oni će Boga gledati« (*Mt* 5, 8);[20] ulazak u radost Gospodinovu;[21] ulazak u Počinak Božji:[22]

> »Ondje ćemo počinuti; ondje ćemo gledati; gledat ćemo i ljubiti; ljubit ćemo i slaviti. Eto, to će biti na kraju bez kraja. I koji drugi cilj imamo, ako ne doći u kraljevstvo kojemu neće biti kraja?«[23]

1721 Bog nas je stavio u svijet radi toga da ga spoznamo, služimo mu i ljubimo ga i tako u nebo dođemo. Blaženstvo nas čini »zajedničarima božanske naravi« (2 *Pt* 1, 4) i vječnoga života.[24] S njime čovjek ulazi u
Kristovu slavu[25] i u radost života Presvetog Trojstva. 260

1722 Takvo blaženstvo nadilazi razum i čisto ljudske sile. Ono je 1028
plod nezasluženog Božjeg dara. Zato se i zove nadnaravno, kao i milost koja čovjeku omogućuje da uđe u Božju radost.

---

17 AUGUSTIN, *Confessiones,* 10, 20, 29: CCL 27, 170 (PL 32, 791).

18 TOMA AKVINSKI, *In Symbolum Apostolorum scilicet »Credo in Deum« Expositio*, c. 15: *Opera omnia*, sv. 27 (Paris 1875) str. 228.

19 Usp. *Mt* 4, 17.

20 Usp. *1 Iv* 3, 2; *1 Kor* 13, 12.

21 Usp. *Mt* 25, 21.23.

22 Usp. *Heb* 4, 7-11.

23 AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 22, 30: CSEL 40/2, 670 (PL 41, 804).

24 Usp. *Iv* 17, 3.

25 Usp. *Rim* 8, 18.

»'Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!' Sigurno, zbog njegove veličine i njegove neizrecive slave, 'Boga nitko ne može vidjeti i ostati živ', jer Otac je nedokučiv; ali zbog svoje ljubavi, svoje dobrote prema ljudima i svoje
294 svemogućnosti, on ide sve dotle da onima koji ga ljube daje povlasticu da ga vide [...] jer 'što je nemoguće ljudima, moguće je Bogu'.«[26]

1723 Obećano blaženstvo stavlja nas pred presudne ćudoredne
2519 odluke. Poziva nas da očistimo srce od zlih nagona i da nastojimo ljubiti Boga iznad svega. Uči nas da se prava sreća ne nalazi u bogatstvu ili blagostanju, ni u ljudskoj slavi ili moći, ni u kojemu ljudskom djelu, ma kako ono korisno bilo, kao što su znanosti, tehnike i umjetnosti, ni
227 u kojemu god stvorenju, nego u Bogu samome, vrelu svakog dobra i svake ljubavi:

»Bogatstvo je veliko božanstvo današnjice; bogatstvu mnogi, silno mnoštvo ljudi iskazuje nagonsko poštovanje. Oni mjere sreću imutkom, a prema imutku mjere i čestitost. [...] Sve to proizlazi iz uvjerenja da se bogatstvom može sve. Bogatstvo je dakle jedan od idola našega vremena, a drugi idol je glasovitost. [...] Činjenica da smo poznati i da se o nama govori u svijetu (što bi se moglo zvati slavom u tisku), dovela je do toga da se glasovitost sama u sebi smatra dobrom, vrhovnim dobrom, čak predmetom pravog štovanja.«[27]

1724 Deset Božjih zapovijedi, govor na gori i apostolska kateheza opisuju nam putove koji vode u nebesko kraljevstvo. Mi se u tomu zalažemo korak po korak svagdašnjim djelima, potpomognuti milošću Duha Svetoga. Snagom Kristove riječi, polagano donosimo u Crkvi plodove na slavu Božju.[28]

Ukratko

1725 *Blaženstva prihvaćaju i privode savršenstvu Božja obećanja dana još od vremena Abrahamova, usmjerujući ih prema kraljevstvu nebeskom. Ona odgovaraju čežnji za srećom koju je Bog čovjeku usadio u srce.*

1726 *Blaženstva nam pokazuju posljednju svrhu kojoj nas Bog zove: kraljevstvo, gledanje Boga, udio u božanskoj naravi, vječni život, posinjenje te počinak u Bogu.*

---

[26] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 4, 20, 5: SC 100, 638 (PG 7, 998).

[27] JOHN HENRY NEWMAN, *Discourses addressed to Mixed Congregations*, 5 [*Saintliness the Standard of Christian Principle*] (Westminster 1966) str. 89-91.

[28] Usp. prispodobu o sijaču: *Mt* 13, 3-23.

1727 *Blaženstvo vječnog života nezasluženi je Božji dar: ono je nadnaravno, kao i milost koja vodi do njega.*

1728 *Blaženstva nas stavljaju pred presudne odluke glede zemaljskih dobara; ona nam čiste srce da budemo sposobni ljubiti Boga iznad svega.*

1729 *Nebesko blaženstvo određuje mjerila za razlučivanje u služenju zemaljskim dobrima u skladu s Božjim zakonom.*

Članak 3.

ČOVJEKOVA SLOBODA

1730 Bog je stvorio čovjeka razumnim, udijelivši mu dostojanstvo osobe obdarene inicijativom i gospodstvom nad svojim djelima. »Bog je htio čovjeka prepustiti u 'ruke njegove vlastite odluke' (*Sir* 15, 14), tako da sam od sebe traži svog Stvoritelja i da, prianjajući slobodno
uza nj, dođe do potpunog i blaženog savršenstva.«[29] 30

> »Čovjek je obdaren razumom i u tome je sličan Bogu, stvoren slobodan i gospodar svojih čina.«[30]

I. Sloboda i odgovornost

1731 Sloboda je u razumu i volji ukorijenjena moć djelovati ili ne djelovati, činiti ovo ili ono, i tako izvršavati samostalno namjeravane čine. Po slobodnoj volji svatko raspolaže samim sobom. Sloboda je
u čovjeku moć rasta i sazrijevanja u istini i dobroti. Sloboda postiže 1721
savršenstvo kad je usmjerena prema Bogu, našem blaženstvu.

1732 Dokle god se nije konačno utvrdila u svom posljednjem dobru, 396
a to je Bog, sloboda uključuje mogućnost *biranja između dobra i zla,*
a to znači napredovanja u savršenosti ili malaksanja i griješenja. Ona 1849
je glavna oznaka ljudskih čina u pravom smislu. Ona postaje vrelo
pohvale ili ukora, zasluge ili krivnje. 2006

[29] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.

[30] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses*, 4, 4, 3: SC 100, 424 (PG 7, 983).

1803 1733 Što čovjek više čini dobro, to je slobodniji. Prava je sloboda u služenju dobru i pravednosti. Izbor neposlušnosti i zla zloupotreba je slobode i vodi u ropstvo grijeha.[31]

1036 1734 Sloboda čini čovjeka *odgovornim* za vlastite čine u mjeri u
1804 kojoj su voljni. Napredovanje u kreposti, poznavanje dobra i askeza povećavaju gospodstvo volje nad vlastitim činima.

1735 *Ubrojivost* i odgovornost za neki čin mogu se umanjiti ili
597 poništiti neznanjem, nepažnjom, nasiljem, strahom, navikama, neumjerenim strastima i drugim psihičkim ili društvenim čimbenicima.

1736 Svaki izravno voljni čin ubraja se počinitelju.

2568 Nakon grijeha u raju Gospodin pita Adama: »Što si to učinio?« (*Post* 3, 13). Isto tako pita Kaina.[32] I prorok Natan govori tako kralju Davidu nakon preljuba s Urijinom ženom i nakon njegova ubojstva.[33]

Pojedini čin može biti neizravno voljan, kad je posljedica zanemarivanja onoga što je trebalo znati ili činiti, npr. prometna nesreća izazvana nepoznavanjem prometnih propisa.

2263 1737 Neki se učinak može trpjeti, a da ga onaj koji ga je prouzročio ne želi; npr. iscrpljenost majke uz postelju bolesnog djeteta. Štetan učinak nije ubrojiv ako nije željen ni kao svrha ni kao sredstvo čina, kao što može biti smrt podnesena pri pružanju pomoći osobi u opasnosti. Da štetan učinak bude ubrojiv, mora biti predvidljiv i da ga je onaj koji ga je uzrokovao mogao izbjeći, npr. u slučaju ubojstva što ga prouzroči vozač u pijanom stanju.

1738 Sloboda se vježba u međuljudskim odnosima. Svaka ljudska osoba, stvorena na sliku Božju, ima naravno pravo biti od drugih priznata slobodnim i odgovornim bićem. Svi duguju svakomu to poštovanje. *Pravo na slobodu djelovanja* zahtjev je neodvojiv od dostojanstva
2106 ljudske osobe, poglavito na području ćudoređa i religije.[34] To pravo
210 mora biti građanski priznato i zaštićeno u granicama zajedničkog dobra i javnog reda.[35]

[31] Usp. *Rim* 6, 17.

[32] Usp. *Post* 4, 10.

[33] Usp. *2 Sam* 12, 7-15.

[34] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 930-931.

[35] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 7: AAS 58 (1966) 934-935.

II. Čovjekova sloboda u rasporedbi spasenja

1739 *Sloboda i grijeh.* Čovjekova sloboda ograničena je i pogrešiva. Čovjek je doista sagriješio. Slobodno je sagriješio. Odbacivši naum 387
Božje ljubavi, prevario je samoga sebe i postao rob grijeha. To prvo otuđenje rodilo je mnoga druga. Povijest čovječanstva od svojih 401
početaka svjedoči o nesrećama i tlačenjima što se rađaju iz ljudskog srca kao posljedica zloporabe slobode.

1740 *Prijetnje slobodi.* Služenje slobodom ne uključuje pravo 2108
govoriti i činiti što mu drago. Krivo je umišljati da je »čovjek, kao subjekt slobode, biće dostatno samom sebi i da mu je svrha zadovoljiti vlastiti interes u uživanju zemaljskih dobara«.[36] Uostalom, uvjeti gospodarskog i društvenog, političkog i kulturnog reda, koji se zahtijevaju za ispravno služenje slobodom, često se ne priznaju i krše. Ta stanja zaslijepljenosti i nepravde opterećuju ćudoredni život te jake 1887
i slabe uvode u napast da griješe protiv ljubavi. Kad odbacuje moralni zakon, čovjek se diže protiv vlastite slobode, postaje rob samoga sebe, kida bratstvo sa sebi sličnima i buni se protiv božanske istine.

1741 *Oslobođenje i spasenje.* Svojim slavnim križem Krist je postigao spasenje svih ljudi. Otkupio ih je od grijeha koji ih je držao u ropstvu. »Za slobodu nas Krist oslobodi« (*Gal* 5, 1). U njemu imamo zajedništvo s istinom koja nas je oslobodila.[37] Dan nam je Duh Sveti te, kao što uči Apostol, »gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda« 782
(*2 Kor* 3, 17). Već odsada se ponosimo slobodom djece Božje.[38]

1742 *Sloboda i milost.* Kristova milost nije u suprotnosti s našom 2002
slobodom, kad je ova u skladu s osjećajem za istinu i dobro što ga je Bog stavio u ljudsko srce. Naprotiv, kako kršćansko iskustvo to posvjedočuje napose u molitvi, što smo poučljiviji poticajima milosti, to nam više raste nutarnja sloboda i sigurnost u kušnjama kao i pred 1784
pritiscima i prinudama vanjskog svijeta. Djelovanjem milosti Duh Sveti nas odgaja za duhovnu slobodu da nas učini slobodnim suradnicima svoga djela u Crkvi i u svijetu:

---

[36] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Libertatis conscientia*, 13: AAS 79 (1987) 559.

[37] Usp. *Iv* 8, 32.

[38] Usp. *Rim* 8, 21.

»Svemogući milosrdni Bože, milostivo odagnaj od nas zapreke što nam stoje na putu, da se smirene duše i tijela možemo slobodno posvetiti tvojoj službi.«[39]

Ukratko

1743 *»Bog je* […] *čovjeka prepustio u ruke njegove vlastite odluke« (Sir* 15, 14*), da bi mogao uz svoga Stvoritelja slobodno pristati i tako doći do blažene savršenosti.*[40]

1744 *Sloboda je moć da djelujemo ili ne djelujemo i tako sami od sebe vršimo slobodne čine. Sloboda postiže savršenost svoga čina kad je usmjerena prema Bogu, vrhovnom Dobru.*

1745 *Sloboda je uistinu značajka ljudskih čina. Sloboda čini čovjeka odgovornim za čine koje dobrovoljno izvršava. Čovjeku je vlastito djelovati slobodno.*

1746 *Neznanje, nasilje, strah i drugi psihički ili društveni čimbenici mogu smanjiti ili poništiti ubrojivost i odgovornost za neki čin.*

1747 *Pravo na slobodno djelovanje neotuđivi je zahtjev čovjekova dostojanstva, napose na vjerskom i ćudorednom području. No slobodno djelovanje ne uključuje pravo govoriti i činiti što mu drago.*

1748 *»Za slobodu nas Krist oslobodi« (Gal* 5, 1*).*

---

39 *Dominica XXXII »Per annum«, Collecta* [*22. nedjelja kroz godinu, Zborna molitva*]: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 371.

40 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.

Članak 4.

MORALNOST LJUDSKIH ČINA

1749 Po slobodi čovjek postaje moralni subjekt. Kad djeluje slobodno, čovjek je, da tako kažemo, *otac vlastitih čina.* Ljudski čini, tj. čini 1732
slobodno izabrani na osnovi suda savjesti, ćudoredno su ocjenjivi. Oni su ili dobri ili zli.

I. Izvori moralnosti

1750 Moralnost ljudskih čina ovisi:

— o izabranom objektu;

— o namjeravanoj svrsi ili o nakani;

— o okolnostima čina.

Objekt, nakana i okolnosti »izvori« su ili konstitutivni elementi moralnosti ljudskih čina.

1751 Izabrani *objekt* jest dobro prema kojemu se volja slobodno usmjeruje. To je materija ljudskog čina. Izabrani objekt moralno pobliže određuje čin volje, ukoliko razum spoznaje i sudi da jest ili nije u skladu s istinskim dobrom. Objektivne moralne norme očituju 1794
razumski red dobra i zla, što ga posvjedočuje savjest.

1752 Nasuprot objektu, *nakana* je na strani subjekta koji djeluje. Budući da je ona na voljnom izvoru čina i da ga određuje svrhom, nakana je bitna sastojnica za ćudorednu kvalifikaciju čina. Svrha je prvo čemu je upravljena nakana, i označuje cilj prema kojemu radnja teži. Nakana je pokret volje prema svrsi; ona je okrenuta prema cilju 2520
djelovanja. Usmjerena je prema dobru koje se od poduzete radnje očekuje. Ne ograničava se na usmjerenje naših pojedinih čina, nego može i mnogostruke akcije usmjeriti prema jednom te istom cilju; može 1731
usmjeriti cijeli život prema konačnom cilju. Na primjer, nekoj usluzi je cilj pomoći drugome, ali u isto vrijeme ona može biti nadahnuta ljubavlju prema Bogu kao konačnoj svrsi svih naših djela. Jedan te isti čin može biti nadahnut različitim nakanama; tako npr. netko može učiniti uslugu da stekne neku korist ili da bude pohvaljen.

1753 Dobra nakana (npr. pomoći bližnjemu) ne čini dobrim ni
2479 ispravnim neko djelo koje je u sebi neuredno (kao što su laž ili ogovor). Svrha ne opravdava sredstva. Tako, osuda jednog pravednika ne
596 može se opravdati kao zakonito sredstvo da se spasi narod. Naprotiv, prisutnost zle nakane (kao npr. častohleplje) čini zlim čin koji, u sebi, može biti dobar (kao npr. milostinja).[41]

1754 *Okolnosti,* uključujući i posljedice, drugotni su elementi moralnog čina. One doprinose povećanju ili smanjenju ćudoredne dobrote ili zloće ljudskih čina (npr. svota neke krađe). One mogu smanjiti ili
1735 povećati počiniteljevu odgovornost (npr. činiti nešto iz straha od smrti). Okolnosti po sebi ne mogu promijeniti ćudorednu kakvoću samih čina; ne mogu učiniti dobrim ni ispravnim neki čin koji je u sebi zao.

II. Dobri i zli čini

1755 *Moralno dobar* čin pretpostavlja, istodobno, dobrotu objekta, svrhe i okolnosti. Zla svrha kvari čin, i kad mu je objekt, u sebi, dobar (kad npr. netko moli i posti da ga ljudi vide).

Objekt izbora može sâm svu radnju pokvariti. Ima konkretnih ponašanja – kao što je bludnost – koje je uvijek grešno izabrati; njihov je izbor uvijek nered volje, tj. ćudoredno zlo.

1756 Krivo je dakle prosuđivati ćudorednost ljudskih čina promatrajući samo nakanu koja ih nadahnjuje ili okolnosti (okolinu, društveni pritisak, prisilu ili nužnost djelovanja itd.), koje im tvore okvir. Ima čina koji su, po sebi i u sebi, neovisno o okolnostima i nakanama,
1789 zbog svog objekta uvijek teško grešni; takvi su psovka, krivokletstvo, ubojstvo i preljub. Nije dopušteno činiti zlo da se postigne dobro.

Ukratko

1757 *Objekt, nakana i okolnosti tri su »izvora« moralnosti ljudskih čina.*

1758 *Izabrani objekt ćudoredno određuje čin volje, ukoliko ga razum spoznaje i prosuđuje dobrim ili zlim.*

---

[41] Usp. *Mt* 6, 2-4.

1759 *»Ne može se opravdati zao čin izvršen s dobrom nakanom.«*[42] *Svrha ne opravdava sredstva.*

1760 *Ćudoredno dobar čin pretpostavlja dobrotu objekta, svrhe i okolnosti.*

1761 *Ima konkretnih postupaka koje je uvijek pogrešno izabrati, jer je njihov izbor nered volje, tj. ćudoredno zlo. Nije dopušteno činiti zlo, da od toga nastane dobro.*

Članak 5.

MORALNOST STRASTI

1762 Ljudska osoba usmjeruje se prema blaženstvu svojim slobodnim činima: strasti ili čuvstva što ih doživljava mogu je za to raspoložiti i u tome pomoći.

I. Strasti

1763 Izraz »strasti« pripada kršćanskoj baštini. Pod izrazom čuvstva ili strasti podrazumijevaju se uzbuđenja ili pokreti čuvstvenosti koji potiču na djelovanje ili na nedjelovanje gledom na ono što se kao dobro ili kao zlo osjetilo ili zamislilo.

1764 Strasti su prirodne sastavnice ljudskog psihičkog života; one su kao neka posredništva i osiguravaju vezu između osjetnog i duhovnog života. Naš Gospodin veli da je ljudsko srce kao izvor iz kojeg se rađa 368
pokret strasti.[43]

1765 Strasti ima mnogo. Osnovna strast je ljubav koju izaziva privlačnost dobra. Ljubav budi želju za odsutnim dobrom i nadu da će ga postići. Taj pokret završava u užitku i u radosti posjedovanja dobra. Strah od zla uzrok je mržnji, odvratnosti i bojazni od budućeg zla. Taj pokret završava u žalosti zbog prisutnog zla i u srdžbi koja mu se protivi.

---

[42] TOMA AKVINSKI, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta Expositio*, c. 6: *Opera omnia*, sv. 27 (Paris 1875) str. 149.

[43] Usp. *Mk* 7, 21.

1766 »Ljubiti znači nekome željeti dobro.«[44] Svakom drugom
1704 čuvstvu izvor je u tom iskonskom pokretu ljudskog srca prema dobru. Samo dobro se može ljubiti.[45] »Strasti su zle ako im je ljubav zla, a dobre ako im je ljubav dobra.«[46]

II. Strasti i moralni život

1767 Strasti same u sebi nisu ni dobre ni zle. One dobivaju ćudoredno određenje samo u mjeri u kojoj stvarno ovise o razumu i volji. Strasti
1860 se zovu voljnima »ili zato što ih volja naređuje, ili im se volja ne suprotstavlja«.[47] Svojstveno je savršenosti ćudorednog ili ljudskog dobra da razum ravna strastima.[48]

1768 Snažna čuvstva ne odlučuju ni o moralnosti ni o svetosti osoba; ona su neiscrpna zaliha predodžbi i uzbuđenja kojima se izražava ćudoredni život. Strasti su ćudoredno dobre kad pridonose dobru djelu; u suprotnom slučaju su zle. Osjetilne pokrete što ih prihvaća, ispravna volja usmjeruje prema dobru i blaženstvu; zla volja popušta neurednim
1803 strastima i povećava ih. Uzbuđenja i čuvstva mogu biti ugrađena u
1865 *kreposti* ili se izopačiti u *mane.*

1769 U kršćanskom životu sam Duh Sveti djeluje stavljajući u pokret cijelo biće, uključujući i njegove boli, strahove i žalosti, kao što je očito u smrtnoj borbi i muci Gospodinovoj. U Kristu mogu ljudski osjećaji zadobiti svoje usavršenje u ljubavi i u božanskom blaženstvu.

1770 Ćudoredna je savršenost u tome da čovjek bude usmjeren
30 k dobru ne samo voljom, nego i svojom osjetilnom težnjom, prema riječima psalma: »Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živome« (*Ps* 84, 3).

---

44 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 26, a. 4, c.: Ed. Leon. 6, 190.

45 Usp. AUGUSTIN, *De Trinitate,* 8, 3, 4: CCL 50, 271-272 (PL 42, 949).

46 AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 14, 7: CSEL 40/2, 13 (PL 41, 410).

47 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 24, a. 1, c.: Ed. Leon. 6, 179.

48 Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 24, a. 3, c.: Ed. Leon. 6, 181.

Ukratko

1771 *Izraz »strasti« označava osjećaje ili čuvstva. Svojim emocijama čovjek predosjeća dobro i naslućuje zlo.*

1772 *Glavne strasti jesu ljubav i mržnja, želja i strah, radost, žalost i srdžba.*

1773 *U strastima, ako ih shvatimo kao pokrete osjećajnosti, nema ni ćudorednog dobra ni ćudorednog zla. Ćudorednog dobra ili zla ima onoliko koliko ovise o razumu i volji.*

1774 *Uzbuđenja i osjećaji mogu se ugraditi u kreposti ili se izopačiti u mane.*

1775 *Savršenost ćudorednog dobra postoji kad čovjeka navodi na dobro ne samo volja nego i njegovo »srce«.*

Članak 6.

MORALNA SAVJEST

1776 »U dubini savjesti čovjek otkriva zakon koji on sam sebi ne 1954
daje, ali kojemu se mora pokoravati. Njegov glas, koji ga uvijek poziva da ljubi i čini dobro, a izbjegava zlo, kad zatreba, jasno odzvanja u ušima srca [...]. Čovjek naime ima u srcu zakon što mu ga je Bog upisao [...]. Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjekovo, gdje je on sam s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutrini.«[49]

I. Sud savjesti

1777 Prisutna u srcu osobe, moralna savjest[50] joj, u pravi čas, nalaže da čini dobro a izbjegava zlo. Ona sudi i konkretna opredjeljenja, odobravajući dobra, a prokazujući zla.[51] Ona posvjedočuje autoritet
istine pozivajući se na vrhovno Dobro, čiju privlačnost ljudska osoba 1766, 2071
osjeća i čije zapovijedi prihvaća. Kad sluša moralnu savjest, razborit čovjek može čuti Boga koji govori.

[49] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

[50] Usp. *Rim* 2, 14-16.

[51] Usp. *Rim* 1, 32.

1778 Moralna je savjest sud razuma po kojem ljudska osoba pre-
1749 poznaje ćudorednu kakvoću nekog konkretnog čina što ga kani izvršiti, što ga vrši ili ga je već izvršila. U svemu što govori ili čini čovjek mora vjerno slijediti ono što zna da je pravedno i ispravno. Po sudu vlastite savjesti čovjek razabire i prihvaća zapovijedi Božjega zakona:

> Savjest je »zakon našeg duha, ali koji nadilazi naš duh, koji nam izdaje naredbe, koji upozorava na odgovornost i dužnost, strah i nadu. [...] Ona je glasnica Onoga koji nam u svijetu naravi i u svijetu milosti skrovito govori, poučava nas i vodi. Savjest je prvi od Kristovih namjestnika.«[52]

1779 Važno je da svatko bude dovoljno prisutan samom sebi da bi
1886 čuo i slijedio glas vlastite savjesti. Taj je zahtjev *nutrine* to potrebniji što nas život često izlaže opasnosti da zanemarimo svako promatranje sebe, ispitivanje ili razmišljanje o svom ponašanju:

> »Vrati se svojoj savjesti, pitaj je [...] Braćo, uđite sami u sebe; u svemu što činite gledajte u svjedoka, Boga.«[53]

1780 Dostojanstvo ljudske osobe uključuje i zahtijeva *ispravnost moralne* savjesti. Moralna savjest obuhvaća spoznaju načela moralnosti (»sindereza«), njihovu primjenu u stvarnim okolnostima kroz praktično razlučivanje razloga i dobara i, konačno, sud o konkretnim činima koje treba izvršiti ili su već izvršeni. Istina o ćudorednom dobru, što je obznanjuje zakon razuma, praktično i konkretno se prepoznaje
1806 *razboritim sudom* savjesti. Razboritim se čovjekom smatra onaj koji se opredjeljuje u skladu s tim sudom.

1731 1781 Savjest dopušta da čovjek prihvati *odgovornost* za izvršene čine. Ako čovjek učini zlo, pravedan sud savjesti može u njemu ostati svjedok sveopće istine o dobru i, u isti mah, zloće njegova pojedinačnog čina. Pravorijek suda savjesti ostaje zalog nade i milosrđa. Posvjedočujući počinjeni grijeh, on podsjeća na oproštenje koje treba tražiti, na dobro koje treba dalje vršiti i na krepost koju milošću Božjom treba neprestano njegovati:

> I umirit ćemo pred njim srce svoje ako nas ono bilo u čemu osuđuje. Jer Bog je veći od našega srca i znade sve (*1 Iv* 3, 19-20).

---

[52] JOHN HENRY NEWMAN, *A Letter to the Duke of Norfolk, 5: Certain Difficulties felt by Anglicans in Catholic Teaching,* v. 2 (Westminster 1969) str. 248.

[53] AUGUSTIN, *In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus* 8, 9: PL 35, 2041.

1782 Čovjek ima pravo djelovati po savjesti i u slobodi, da bi osobno donosio moralne odluke. Čovjeka se »ne smije siliti da radi protiv svoje savjesti, ali se ne smije ni priječiti da radi po svojoj savjesti, osobito u stvarima vjerovanja«.[54] 2106

II. Odgoj savjesti

1783 Savjest treba da bude informirana, a moralni sud prosvijetljen. Dobro odgojena savjest ispravna je i istinita. Ona donosi svoje sudove slijedeći razum u skladu s istinskim dobrom koje hoće Stvoriteljeva mudrost. Odgoj je savjesti nenadoknadiv za ljude izložene negativnim utjecajima i napastovane grijehom da dadu prednost vlastitom sudu, a odbace mjerodavno naučavanje. 2039

1784 Odgoj savjesti je zadatak cijelog života. On od prvih godina uvodi dijete u spoznaju i vršenje nutarnjeg zakona što ga prepoznaje moralnom savješću. Razborit odgoj uči kreposti; predusreće ili liječi od straha, sebičnosti i oholosti, od krivog osjećaja krivnje i od pokreta samodopadnosti koji se rađaju iz slabosti i ljudskih pogrešaka. Odgoj 1742
savjesti jamči slobodu i rađa mir u srcu.

1785 U odgajanju savjesti Božja je riječ svjetlo našem putu; treba je vjerom i molitvom usvajati i provoditi u život. Moramo ispitivati svoju savjest promatrajući križ Gospodinov. U tomu nas prate darovi Duha Sve- 890
toga, pomažu svjedočenje i savjeti drugih i vodi pouzdan nauk Crkve.[55]

III. Izabirati prema savjesti

1786 Kad se nađe pred moralnim izborom, savjest može donijeti ili ispravan sud u skladu s razumom i s božanskim zakonom ili, naprotiv, pogrešan sud koji se od njih udaljuje.

1787 Čovjek se katkada nađe suočen s prilikama koje moralni sud čine nesigurnim a odluku teškom. On uvijek mora tražiti ono što je pravedno i dobro i razabrati volju Božju izraženu u božanskom zakonu. 1955

---

[54] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 3: AAS 58 (1966) 932.

[55] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.

1788 Radi toga se čovjek trudi da podatke iskustva i znakove
1806 vremena tumači pomoću kreposti razboritosti, savjeta razboritih osoba i uz pomoć Duha Svetoga i njegovih darova.

1789 Neka načela vrijede u svim slučajevima:

1756 — Nikad nije dopušteno činiti zlo da se postigne dobro.

1970 — »Zlatno pravilo« glasi: »Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima« (*Mt* 7, 12).[56]

1827 — Ljubav ide uvijek kroz poštovanje bližnjega i njegove savjesti.
1971 »Tako dok griješite protiv braće i ranjavate njihovu slabu savjest, griješite protiv Krista« (*1 Kor* 8, 12). Dobro je uzdržati se [...] od svega »o što se tvoj brat spotiče, što ga sablažnjava ili slabi« (*Rim* 14, 21 Vulg.).

IV. Pogrešan sud

1790 Čovjek mora uvijek poslušati siguran sud vlastite savjesti. Kad bi svjesno radio protiv takvog suda, sam bi sebe osudio. No događa se da moralna savjest bude u neznanju i donosi pogrešne sudove o činima koje treba izvršiti ili su već izvršeni.

1791 To se neznanje često može pripisati osobnoj odgovornosti, a
1704 događa se »kad se čovjek malo brine da traži istinu i dobro, i kada savjest zbog grešne navike pomalo postane gotovo slijepa«.[57] U takvim slučajevima osoba je kriva za zlo koje čini.

133 1792 Uzroci zastranjenju suda u moralnom vladanju mogu biti nepoznavanje Krista i evanđelja, loši primjeri drugih, robovanje strastima, težnja za nekom loše shvaćenom autonomijom savjesti, odbacivanje autoriteta Crkve i njezina naučavanja, manjak obraćenja i ljubavi.

1860 1793 Naprotiv, ako je neznanje nesavladivo ili je sud pogrešan bez odgovornosti moralnog subjekta, zlo koje osoba čini ne može se njoj ubrojiti. No, to ipak ostaje zlo, nedostatak, nered. Zato treba nastojati moralnu savjest ispraviti od njezinih zabluda.

---

[56] Usp. *Lk* 6, 31; *Tob* 4, 15.

[57] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

1794 Dobra i čista savjest prosvijetljena je iskrenom vjerom. Ljubav, naime, istovremeno izvire »iz čista srca, dobre savjesti i vjere bez pretvaranja« (*1 Tim* 1, 5).[58]

> »Što više prevladava ispravna savjest, to se osobe i društvene skupine više udaljuju od slijepe samovolje i nastoje se prilagoditi objektivnim normama moralnosti.«[59] 1751

Ukratko

1795 *»Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjekovo, gdje je on sam s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutrini.«*[60]

1796 *Moralna je savjest sud razuma kojim ljudska osoba prepoznaje moralnu kakvoću konkretnog čina.*

1797 *Za čovjeka koji je učinio zlo, sud vlastite savjesti ostaje zalog obraćenja i nade.*

1798 *Dobro odgojena savjest ispravna je i istinita. Ona donosi sudove slijedeći razum, u skladu s pravim dobrom koje hoće Stvoriteljeva mudrost. Svatko se mora služiti prikladnim sredstvima da odgoji savjest.*

1799 *Stavljena pred moralni izbor, savjest može donijeti ispravan sud u skladu s razumom i s božanskim zakonom ili, naprotiv, pogrešan sud, koji se od njih udaljuje.*

1800 *Čovjek se mora uvijek pokoravati sigurnom sudu vlastite savjesti.*

1801 *Moralna savjest može ostati u neznanju ili donositi krive sudove. To neznanje i te zablude nisu uvijek izuzeti od krivnje.*

1802 *Božja je riječ svjetlo našim koracima. Nju nam treba u vjeri i molitvi usvajati i provoditi u djelo. Tako se odgaja moralna savjest.*

---

[58] Usp. *1 Tim* 3, 9; *2 Tim* 1, 3; *1 Pt* 3, 21; *Dj* 24, 16.

[59] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

[60] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

Članak 7.

KREPOSTI

1803 »Uostalom, braćo, što je god istinito, što god časno, što god pravedno, što god čisto, što god ljubezno, što god na dobru glasu; je li što krepost, je li što hvale vrijedno – to nek vam je na srcu« (*Fil* 4, 8).

1733 Krepost je postojano i čvrsto raspoloženje činiti dobro. Ona daje osobi ne samo da dobre čine izvrši, nego da od sebe dade najbolje.
1768 Kreposna osoba svim osjetilnim i duhovnim silama teži prema dobru; za njim teži i za nj se konkretnim činima opredjeljuje.

»Svrha je kreposna života postati sličnima Bogu.«[61]

I. Ljudske kreposti

1804 *Ljudske su kreposti* čvrsti stavovi, stalna raspoloženja, trajne savršenosti razuma i volje koje ravnaju našim činima, zapovijedaju našim strastima i upravljaju našim vladanjem po razumu i vjeri. One
2500 daju lakoću, gospodstvo nad sobom i radost za moralno dobar život. Krepostan je čovjek onaj koji slobodno čini dobro.

Ćudoredne kreposti stječu se ljudskim nastojanjem. One su plodovi i klice ćudoredno dobrih čina; one pripravljaju sve moći
1827 ljudskog bića da uđe u zajedništvo s božanskom ljubavi.

Razlikovanje stožernih kreposti

1805 Četiri kreposti imaju ulogu stožera. Zato se i zovu »stožerne« [kardinalne]; sve ostale se svrstavaju oko njih. To su: razboritost, pravednost, jakost i umjerenost. »Ako li tko ljubi pravednost, kreposti su plodovi njezinih napora: jer ona poučava umjerenosti i razboritosti, pravednosti i hrabrosti« (*Mudr* 8, 7). U mnogim poglavljima Svetog pisma te se kreposti hvale pod drugim imenima.

1806 *Razboritost* je krepost koja upućuje praktični razum da u svim prilikama razlikuje naše istinsko dobro i da izabere prikladna sredstva da ga izvrši. Čovjek »pametan pazi na korak svoj« (*Izr* 14, 15).

[61] GRGUR NISENSKI, *De beatitudinibus,* oratio 1: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, sv. 72 (Leiden 1992) str. 82 (PG 44, 1200).

»Budite mudri i budni u molitvama« (*1 Pt* 4, 7). Razboritost je 1788
»ispravna norma djelovanja«, piše sveti Toma[62] slijedeći Aristotela. Nema ništa zajedničkog s plašljivošću ili strahom, ni s dvoličnošću ili pretvaranjem. Nju nazivaju *»auriga virtutum«* – kormilarem kreposti: jer ravna drugim krepostima pokazujući im pravilo i mjeru. Razboritost
neposredno upravlja sudom savjesti. Razborit čovjek odlučuje o svome 1780
vladanju i uređuje život slijedeći taj sud. Zahvaljujući toj kreposti mi primjenjujemo moralna načela na pojedinačne slučajeve bez pogreške i svladavamo dvojbe o dobru koje treba izvršiti i o zlu koje treba izbjeći.

1807 *Pravednost* je moralna krepost koja se sastoji u postojanoj i čvrstoj volji dati Bogu i bližnjemu što im pripada. Pravednost prema
Bogu zove se »krepost bogoštovlja« [virtus religionis]. Pravednost 2095
prema ljudima upućuje da se poštuju prava svakoga te se u ljudskim
odnosima uspostavi sklad koji promiče pravičnost glede osoba i 2401
zajedničkog dobra. Pravedan čovjek o kome se često govori u svetim Knjigama odlikuje se trajnom ispravnošću svojih misli i čestitošću vladanja prema bližnjemu: »Ne budi pristran prema neznatnome, ne popuštaj pred velikima: po pravdi sudi svome bližnjemu« (*Lev* 19, 15). »Gospodari, pružajte svojim robovima što je pravo i pravično, znajući da i vi imate Gospodina na nebu!« (*Kol* 4, 1).

1808 *Jakost* je moralna krepost koja u poteškoćama osigurava čvrstoću i postojanost u traganju za dobrom. Ona jača odluku da se čovjek opre napastima i svlada zapreke u ćudorednom životu. Krepost
jakosti osposobljava ga da pobijedi strah, čak i strah od smrti, i da se 2848
odvažno suoči s kušnjama i progonstvima. Ona raspoložuje čovjeka 2473
za odricanje i za žrtvu vlastitog života, da bi obranio pravednu stvar. »Gospodin je moja snaga i pjesma« (*Ps* 118, 14). »U svijetu imate muku, ali hrabri budite – ja sam pobijedio svijet!« (*Iv* 16, 33).

1809 *Umjerenost* je moralna krepost koja obuzdava privlačnost naslada i osposobljuje za ravnotežu u uporabi stvorenih stvari. Ona
osigurava gospodstvo volje nad nagonima i drži želje u granicama 2341
čestitosti. Umjerena osoba vlastite osjetilne težnje usmjeruje prema dobru, čuva zdravu moć rasuđivanja i ne ide »za svojom željom i

[62] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 47, a. 2, sed contra: Ed. Leon. 8, 349.

2517 svojom snagom slijedeći strasti svoga srca«.[63] Stari zavjet često hvali umjerenost: »Ne idi za svojim strastima, kroti svoje požude« (*Sir* 18, 30). Novi zavjet je naziva »uzdržljivost« ili »trijeznost«. Mi moramo živjeti »trijezno i pravedno i pobožno na ovome svijetu« (*Tit* 2, 12).

> »Dobro živjeti ne znači ništa drugo doli ljubiti Boga svim srcem, svom dušom, svim umom [...], tako da se ljubav prema njemu čuva neiskvarenom i cjelovitom – što spada na umjerenost; da ju ne slamaju nikakve nevolje – što spada na jakost; da ne služi nikome drugome – što spada na pravednost; da bdije razlučujući sve stvari kako joj se malo pomalo ne bi prikrala lukavost i laž – a to spada na pravednost.«[64]

Kreposti i milost

1810 Božja milost pročišćuje i uzdiže ljudske kreposti stečene
1266 odgojem, slobodnim činima i ustrajnošću, uvijek obnavljanom s naporom. S Božjom pomoću, one kuju značaj i daju lakoću u vršenju dobra. Krepostan čovjek je sretan što živi kreposno.

1811 Čovjek ranjen grijehom ne može lako očuvati moralnu ravnotežu. Dar spasenja po Kristu daje nam milost potrebnu da
2015 ustrajemo u traženju kreposti. Svatko mora uvijek moliti za tu milost svjetla i snage, pristupati sakramentima, surađivati s Duhom Svetim, slijediti njegove pozive da ljubi dobro i da se kloni zla.

2086-2094
2656-2658
II. Bogoslovne kreposti

1812 Ljudske se kreposti ukorjenjuju u bogoslovne kreposti koje prilagođuju moći čovjeka da može imati udjela u božanskoj naravi.[65] Doista, bogoslovne se kreposti odnose izravno na Boga; one čine
1266 kršćane spremnima da žive u vezi s Presvetim Trojstvom. Trojedini Bog im je izvor, uzrok i objekt.

1813 Bogoslovne kreposti zasnivaju, nadahnjuju i obilježuju ćudoredno djelovanje koje je vlastito kršćaninu. One oblikuju i oživljavaju sve ćudoredne kreposti. Bog ih ulijeva u duše vjernika da

---

[63] Usp. *Sir* 5, 2; 37, 27-31.

[64] AUGUSTIN, *De moribus Ecclesiae catholicae,* 1, 25, 46: CSEL 90, 51 (PL 32, 1330-1331).

[65] Usp. *2 Pt* 1, 4.

ih osposobi da djeluju kao njegova djeca i zasluže vječni život. One su zalog prisutnosti i djelovanja Duha Svetoga u moćima ljudskog bića. 2008
Tri su bogoslovne kreposti: vjera, ufanje i ljubav.[66]

Vjera 142-175

1814 Vjera je bogoslovna krepost po kojoj vjerujemo u Boga i sve što je On rekao i objavio i što nam Crkva predlaže vjerovati, jer je On sama istina. Vjerom »čovjek svega sebe slobodno Bogu predaje«.[67] Zato 506
vjernik nastoji upoznati i vršiti volju Božju. »Pravednik će od vjere živjeti« (*Rim* 1, 17). Živa vjera je »ljubavlju djelotvorna« (*Gal* 5, 6).

1815 Dar vjere ostaje u onome tko nije sagriješio protiv nje.[68] No »vjera je bez djelâ mrtva« (*Jak* 2, 26): ako je lišena nade i ljubavi, vjera ne sjedinjuje vjernika potpuno s Kristom i ne čini ga živim udom njegova Tijela.

1816 Kristov je učenik dužan ne samo čuvati vjeru i od nje živjeti,
nego i ispovijedati je, za nju otvoreno svjedočiti i širiti je: »Treba da 2471
svi budu pripravni priznati Krista pred ljudima i slijediti ga na putu križa za vrijeme progona, bez kojih Crkva nije nikada«.[69] Služenje i svjedočenje vjere nužni su za spasenje: »Tko god se prizna mojim pred ljudima, priznat ću se i ja njegovim pred Ocem, koji je na nebesima. A tko se odreče mene pred ljudima, odreći ću se i ja njega pred svojim Ocem, koji je na nebesima« (*Mt* 10, 32-33).

Ufanje

1817 Ufanje (nada) je bogoslovna krepost po kojoj čeznemo za
nebeskim kraljevstvom i vječnim životom kao za svojom srećom, 1024
stavljajući svoje pouzdanje u Kristova obećanja i oslanjajući se ne na svoje sile, nego na pomoć milosti Duha Svetoga. »Čuvajmo nepokolebljivu vjeru nade jer je vjeran Onaj koji dade obećanje« (*Heb* 10, 23). Duh Sveti je bogato izliven »na nas po Isusu Kristu, Spasitelju našemu,

---

[66] Usp. *1 Kor* 13, 13.

[67] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966) 819.

[68] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 15: DS 1544.

[69] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48; Usp. ISTI, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.

da opravdani njegovom milošću budemo, po nadi, baštinici života vječnoga« (*Tit* 3, 6-7).

27 1818 Krepost ufanja odgovara težnji za srećom što ju je Bog stavio u srce svakoga čovjeka; ona obuhvaća očekivanja što ih nadahnjuju ljudske djelatnosti; pročišćuje ih i upravlja prema Kraljevstvu nebeskom; čuva od malodušja; podržava u svim časovima napuštenosti i širi srce u iščekivanju vječnog blaženstva. Polet nade čuva od sebičnosti (»egoizma«) i vodi k sreći ljubavi.

1819 Kršćansko ufanje preuzima i dovodi do punine nadu izabranog
146 naroda, kojoj je početak i uzor *Abrahamova nada*, koji je u Izaku bio obasut Božjim obećanjima i očišćen žrtvenim iskušenjem[70]. »U nadi protiv svake nade Abraham je povjerovao i postao ocem mnogih narodâ« (*Rim* 4, 18).

1820 Kršćanska se nada razvija, od početka Isusova propovijedanja,
1716 u navještaju blaženstava. *Blaženstva* uzdižu našu nadu prema nebu kao prema novoj obećanoj zemlji, zacrtavajući joj put kroz kušnje koje čekaju Isusove učenike. No po zaslugama Isusa Krista i njegove muke Bog nas čuva u »nadi koja ne razočarava« (*Rim* 5, 5). Nada je »pouzdano i čvrsto sidro duše«, koje prodire tamo »kamo je kao preteča za nas ušao Isus« (*Heb* 6, 19-20). Ona je i oružje koje nas u borbi spasenja brani: »Budimo trijezni (...) obucimo oklop vjere i ljubavi i stavimo kacigu, nadu spasenja« (*1 Sol* 5, 8). Ona nam i u kušnji pribavlja radost: »U nadi budite radosni, u nevolji strpljivi«
2772 (*Rim* 12, 12). Nadu izražavamo i hranimo molitvom, posebno moljenjem *Očenaša*, koji je sažetak svega što nam ufanje daje željeti.

1821 Možemo se dakle nadati nebeskoj slavi što ju je Bog obećao onima koji ga ljube[71] i vrše njegovu volju.[72] U svakoj prilici, svatko
2016 treba da se nada da će, uz milost Božju, ustrajati »do kraja«[73] i da će postići nebesku radost kao vječnu Božju nagradu za dobra djela
1037 izvršena s Kristovom milošću. U nadi Crkva moli »da se svi ljudi

[70] Usp. *Post* 17, 4-8; 22, 1-18.
[71] Usp. *Rim* 8, 28-30.
[72] Usp. *Mt* 7, 21.
[73] Usp. *Mt* 10, 22; TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 13: DS 1541.

spase« (*1 Tim* 2, 4). Ona čezne da se u nebeskoj slavi sjedini s Kristom, svojim Zaručnikom:

> »Ufaj se, dušo moja, ufaj. Ne znaš ni dana ni časa. Bdij pozorno, sve prolazi kao hip, premda tvoje nestrpljenje može učiniti nesigurnim ono što je sigurno, i dugim vrijeme koje je veoma kratko. Razmisli da ćeš, što se više budeš borila, to više dokazati ljubav prema svojem Bogu i da ćeš to više jednoga dana uživati sa svojim Ljubljenim, u sreći i ushitu koji nikada ne mogu prestati.«[74]

Ljubav

1822 Ljubav je bogoslovna krepost kojom Boga ljubimo iznad svega radi njega samoga, a svoga bližnjega kao same sebe iz ljubavi prema Bogu. 1723

1823 Isus je ljubav proglasio *novom zapovijedi*.[75] Ljubeći svoje »do kraja« (*Iv* 13, 1), on očituje ljubav koju prima od Oca. Ljubeći jedni druge, učenici nasljeduju Isusovu ljubav što je i oni sami primaju. Zato Isus kaže: »Kao što je Otac ljubio mene, tako sam i ja ljubio vas; ostanite u mojoj ljubavi« (*Iv* 15, 9). I još: »Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio« (*Iv* 15, 12). 1970

1824 Ljubav kao plod Duha i punina Zakona obdržava *zapovijedi* Boga i njegova Krista: »ostanite u mojoj ljubavi; budete li čuvali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi« (*Iv* 15, 9-10).[76] 735

1825 Krist je umro iz ljubavi prema nama, dok smo još bili »neprijatelji« (*Rim* 5, 10). Gospodin zahtijeva da ljubimo kao što on ljubi, čak i svoje *neprijatelje,*[77] da i najudaljenijemu postanemo bližnji,[78] da ljubimo djecu[79] i siromahe kao njega.[80] 604

> Apostol Pavao je dao nedostižan opis ljubavi: »Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav, ne zavidi, ljubav se ne hvasta, ne nadima se; nije

---

[74] TEREZIJA OD ISUSA [AVILSKA], *Exclamaciones del alma a Dios*, 15, 3: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 4 (Burgos 1917) str. 290.

[75] Usp. *Iv* 13, 34.

[76] Usp. *Mt* 22, 40; *Rim* 13, 8-10.

[77] Usp. *Mt* 5, 44.

[78] Usp. *Lk* 10, 27-37.

[79] Usp. *Mk* 9, 37.

[80] Usp. *Mt* 25, 40.45.

nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi« (*1 Kor* 13, 4-7).

1826 Kad »ljubavi ne bih imao«, veli još Apostol, »ništa nisam!«. I sve ono što se zove povlastice, služenje, čak i krepost ..., bez ljubavi »ništa mi ne bi koristilo«.[81] Ljubav je viša od svih kreposti. Ona je prva među bogoslovnim krepostima: »A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav – to troje – ali *najveća je među njima ljubav«* (*1 Kor* 13, 13).

1827 Ljubav oživljava i nadahnjuje vježbanje u svim krepostima.
815 Ona je »sveza savršenstva« (*Kol* 3, 14); ona je *forma krepostî (forma*
826 *virtutum);* ona ih spaja i međusobno raspoređuje; ona je izvor i cilj njihova kršćanskog vršenja. Ljubav osigurava i čisti našu ljudsku sposobnost ljubavi. Ona je uzdiže do nadnaravnog savršenstva božanske ljubavi.

1828 Provođenje ćudorednog života nadahnuto ljubavlju daje kršćaninu duhovnu slobodu djece Božje. Kršćanin nije pred Bogom
1972 kao kakav rob, u ropskom strahu, ni kao najamnik koji traži plaću, nego kao dijete koje odgovara na ljubav onoga »koji nas prije uzljubi« (*1 Iv* 4, 19).

»Ili se udaljujemo od zla iz straha od kazne i osjećamo se kao robovi, ili dopuštamo da nas privuče nagrada i slični smo najamnicima; ili smo poslušni zbog dobra u njemu samome i iz ljubavi prema onome koji zapovijeda da slušamo [...], tada se osjećamo kao djeca.«[82]

1829 Plod su ljubavi radost, mir i milosrđe; ona zahtijeva velikodušnost
2540 i bratsku opomenu; ljubav je dobrohotnost; budi uzajamnost, ostaje nesebična i blagotvorna; ona je prijateljstvo i zajedništvo:

»Ljubav je ispunjenje svih naših djela. Tu je naš cilj: radi njega trčimo; prema tom cilju trčimo; kad k njemu budemo stigli, u njemu ćemo naći svoj počinak.«[83]

---

[81] Usp. *1 Kor* 13, 1-3.

[82] BAZILIJE VELIKI, *Regulae fusius tractatae*, proslov 3: PG 31, 896.

[83] AUGUSTIN, *In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus,* 10, 4: PL 35, 2056-2057.

III. Darovi i plodovi Duha Svetoga

1830 Ćudoredni život kršćana podržavaju darovi Duha Svetoga. To su trajna raspoloženja koja čovjeka čine poslušnim poticajima Duha Svetoga.

1831 *Sedam darova* Duha Svetoga jesu: mudrost, razum, savjet, jakost, znanje, pobožnost i strah Božji. Oni u punini pripadaju Kristu, 1299
Sinu Davidovu.[84] Oni upotpunjuju i vode k savršenstvu kreposti onih koji ih primaju. Oni čine vjernike poslušnima da se spremno pokoravaju 1266
božanskim nadahnućima.

> »Duh tvoj dobri nek me po ravnu putu vodi!« (*Ps* 143, 10).

> »Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji [...] ako smo djeca, onda i baštinici: baštinici Božji, a subaštinici Kristovi« (*Rim* 8, 14.17).

1832 *Plodovi* Duha su savršenosti što ih Duh Sveti izvodi u nama 736
kao prvine vječne slave. Crkvena ih predaja nabraja dvanaest: »ljubav, radost, mir, strpljivost, velikodušnost, uslužnost, dobrota, krotkost, vjernost, blagost, uzdržljivost, čistoća« (*Gal* 5, 22-23 Vulg.).

Ukratko

1833 *Krepost je stalno i čvrsto raspoloženje da se čini dobro.*

1834 *Ljudske kreposti su stalna raspoloženja razuma i volje koja ravnaju našim činima, sređuju naše strasti i upravljaju našim vladanjem po razumu i vjeri. Mogu se okupiti oko četiri stožerne kreposti: razboritost, pravednost, jakost i umjerenost.*

1835 *Razboritost raspoložuje praktični razum da u svakoj prilici razlikuje naše pravo dobro i da izabire prikladna sredstva za njegovo ostvarivanje.*

1836 *Pravednost se sastoji u postojanoj i čvrstoj volji Bogu i bližnjemu dati što im pripada.*

1837 *Jakost osigurava čvrstoću u poteškoćama i ustrajnost u traganju za dobrom.*

---

[84] Usp. *Iz* 11, 1-2.

1838 *Umjerenost obuzdava privlačnost sjetilnih užitaka i osposobljuje za ravnotežu u uporabi stvorenih dobara.*

1839 *Moralne kreposti rastu odgojem, slobodnim činima i ustrajnošću u naporu. Božanska milost ih čisti i uzdiže.*

1840 *Bogoslovne kreposti čine kršćane spremnima da žive u vezi s Presvetim Trojstvom. Bog im je izvor, poticaj i objekt, Bog kojega čovjek spoznaje po vjeri, u kojega se ufa i kojega ljubi radi njega samoga.*

1841 *Tri su bogoslovne kreposti: vjera, ufanje i ljubav.*[85] *One prožimaju i oživljavaju sve moralne kreposti.*

1842 *Po vjeri vjerujemo u Boga i u sve što nam je on objavio i što nam Crkva predlaže vjerovati.*

1843 *Po ufanju želimo i s čvrstim pouzdanjem od Boga iščekujemo vječni život i milosti da ga zaslužimo.*

1844 *Po ljubavi ljubimo Boga iznad svega, svoga bližnjega kao same sebe iz ljubavi prema Bogu. Ona je »sveza savršenstva« (Kol* 3, 14*) i forma svih kreposti.*

1845 *Sedam je darova Duha Svetoga darovanih kršćanima: mudrost, razum, savjet, jakost, znanje, pobožnost i strah Božji.*

Članak 8.

GRIJEH

I. Milosrđe i grijeh

1846 Evanđelje je objava, u Isusu Kristu, Božjeg milosrđa prema
430 grešnicima.[86] To milosrđe anđeo naviješta Josipu: »Nadjenut ćeš mu ime Isus jer će on spasiti narod svoj od grijeha njegovih« (*Mt* 1, 21).
1365 Isto vrijedi za euharistiju, sakrament otkupljenja: »Ovo je krv moja, krv Saveza, koja se za mnoge prolijeva na otpuštenje grijeha« (*Mt* 26, 28).

[85] Usp. *1 Kor* 13, 13.

[86] Usp. *Lk* 15.

1847 »Bog koji nas je stvorio bez nas, nije nas htio spasiti bez nas.«[87]
Prihvaćanje njegova milosrđa traži od nas priznanje naših krivica. 387, 1455
»Reknemo li da grijeha nemamo, sami sebe varamo i istine nema u nama. Ako priznamo svoje grijehe, vjeran je on i pravedan: otpustit će nam grijehe i očistiti nas od svake nepravde« (*1 Iv* 1, 8-9).

1848 Kao što tvrdi sveti Pavao: »gdje se umnožio grijeh, nadmoćno izobilova milost« (*Rim* 5, 20). No da izvrši svoje djelo, milost mora
razotkriti grijeh da nam obrati srce i dade mu »pravednost za život 385
vječni po Isusu Kristu Gospodinu našemu« (*Rim* 5, 21). Poput liječnika koji istražuje ranu prije nego li je liječi, Bog svojom Riječju i svojim Duhom baca živo svjetlo na grijeh:

> »Obraćenje *iziskuje osvjedočenje o grijehu,* sadrži u sebi nutarnji sud savjesti; a taj sud, budući da je provjera djelovanja Duha istine u čovjekovoj nutrini, u isto vrijeme biva početak novog darivanja milosti i ljubavi: ‘Primite Duha Svetoga’. Tako u tom ‘osvjedočenju o grijehu’ otkrivamo
> *dvostruko darivanje:* dar istine savjesti i dar sigurnosti otkupljenja. Duh 1433
> istine je Duh Branitelj.«[88]

II. Definicija grijeha

1849 Grijeh je prekršaj protiv razuma, istine, ispravne savjesti; prije- 311
stup je istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu, zbog izopačene privrženosti nekim dobrima. On ranjava čovjekovu narav i ugrožava ljudsku
solidarnost; definiran je kao »riječ, čin ili želja protiv vječnog Zakona«.[89] 1952

1850 Grijeh je uvreda nanesena Bogu: »Tebi, samom tebi ja sam 1440
zgriješio i učinio što je zlo pred tobom« (*Ps* 51, 6). Grijeh se diže protiv ljubavi Božje prema nama, udaljuje od nje naša srca. Kao i prvi grijeh,
to je neposlušnost, buna protiv Boga, radi volje da čovjek postane »kao 397
bog« spoznajući i određujući dobro i zlo (*Post* 3, 5). Grijeh je dakle »ljubav prema sebi sve do prezira Boga«.[90] Zbog tog oholog uzdizanja
samog sebe, grijeh je dijametralno oprečan Isusovoj poslušnosti koja 615
ostvaruje spasenje.[91]

---

[87] AUGUSTIN, *Sermo* 169, 11, 13: PL 38, 923.

[88] IVAN PAVAO II., Enc. *Dominum et vivificantem*, 31: AAS 78 (1986) 843.

[89] AUGUSTIN, *Contra Faustum manichaeum,* 22, 27: CSEL 25, 621 (PL 42, 418); Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 71, a. 6: Ed. Leon. 7,8-9.

[90] AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 14, 28: CSEL 40/2, 56 (PL 41, 436).

[91] Usp. *Fil* 2, 6-9.

1851 Upravo u muci, u kojoj će ga Kristovo milosrđe pobijediti, grijeh očituje u najvećem stupnju svoju žestinu i svoje mnogoličje:
598 nevjeru, ubilačku mržnju, odbačenje i porugu sa strane starješina i naroda, Pilatov kukavičluk i okrutnost vojnika, Judinu izdaju tako tešku za Isusa, Petrovo zatajenje, napuštanje učenikâ. Ipak, upravo u
616, 2746 času tmina i kneza ovoga svijeta[92] Kristova žrtva tajanstveno postaje izvor iz kojega će neiscrpno izvirati oproštenje grijeha.

III. Različitost grijehâ

1852 Velika je razlika među grijesima. Sveto pismo daje više popisa. Poslanica Galaćanima suprotstavlja djela tijela plodovima Duha: »A očita su djela tijela. To su: bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vračanje, neprijateljstva, svađa, ljubomor, srdžbe, spletkarenja, razdori, strančarenja, zavisti, pijančevanja, pijanke i tome slično. Unaprijed vam kažem, kao što vam već rekoh: koji takvo što čine, kraljevstva Božjega neće baštiniti« (*Gal* 5, 19-21).[93]

1751 1853 Grijehe možemo razlikovati prema njihovu objektu, kao što biva za svaki ljudski čin, ili prema krepostima kojima se suprotstavljaju. Mogu se
2067 podijeliti i prema tome, odnose li se na Boga, na bližnjega ili na nas same; mogu se dijeliti na duhovne i tjelesne grijehe, na grijehe misli, riječi, djela ili propusta.
368 Korijen grijeha je u čovjekovu srcu, u njegovoj slobodnoj volji, kao što naučava Gospodin: »Iz srca izviru opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke. To onečišćuje čovjeka« (*Mt* 15, 19-20). Srce je i središte ljubavi, počelo dobrih i čistih djela, što ga grijeh ranjava.

IV. Težina grijeha: smrtni i laki grijeh

1854 Grijehe je potrebno prosuđivati po njihovoj težini. Razlikovanje između smrtnoga i lakoga grijeha, zamjetljivo već u Svetom pismu,[94] nametnulo se u crkvenoj predaji. A potvrđuje ga i ljudsko iskustvo.

---

92 Usp. *Iv* 14, 30.

93 Usp. *Rim* 1, 28-32; *1 Kor* 6, 9-10; *Ef* 5, 3-5; *Kol* 3, 5-9; *1 Tim* 1, 9-10; *2 Tim* 3, 2-5.

94 Usp. *1 Iv* 5, 16-17.

1855 *Smrtni grijeh* u čovjekovu srcu razara ljubav teškom povredom Božjeg Zakona; on čovjeka odvraća od Boga, njegove posljednje svrhe 1395
i blaženstva, pretpostavljajući mu niže dobro.

Laki grijeh ne uništava ljubav, premda je vrijeđa i ranjava.

1856 Smrtni grijeh, koji u nama pogađa životno počelo, tj. ljubav, zahtijeva novu inicijativu Božjeg milosrđa i obraćenje srca, koje se 1446
ostvaruje redovito u sakramentu pomirenja:

> »I kad se volja usmjeri prema nečemu što se po sebi protivi ljubavi, po kojoj se čovjek usmjeruje prema konačnoj svrsi, grijeh je zbog svog objekta smrtan [...], bio on protiv ljubavi prema Bogu, kao što je psovka, krivokletstvo, i tomu slično ili protiv ljubavi prema bližnjemu, kao što je ubojstvo, preljub i slično [...]. Nekad se pak volja grešnikova usmjeruje na ono što u sebi sadrži neki nered, ali se ipak ne protivi ljubavi prema Bogu i bližnjemu, kao što su isprazne stvari, neumjesni smijeh i sl. Takve stvari su laki grijesi.«[95]

1857 Da neki *grijeh* bude *smrtan,* istovremeno se traže tri uvjeta: »*Smrtni je grijeh* onaj kojemu je objekt teška stvar, a učinjen je pri punoj svijesti i slobodnim pristankom.«[96]

1858 *Tešku stvar* pobliže određuje Deset zapovijedi, prema Isusovu 2072
odgovoru bogatom mladiću: »Ne ubij, ne čini preljuba! Ne ukradi! Ne svjedoči lažno! Ne otmi! Poštuj oca svoga i majku« (*Mk* 10, 19). Težina grijeha je veća ili manja: ubojstvo je veće od krađe. Treba voditi računa
i o svojstvu povrijeđenih osoba: nasilje nad roditeljima po sebi je veće 2214
od nasilja nad strancem.

1859 Da bude smrtan, grijeh mora biti učinjen *punom sviješću i* 1734
potpunim pristankom. To pretpostavlja poznavanje grešnosti čina, njegovog protivljenja Božjem zakonu. Povrh toga uključuje dovoljno slobodan pristanak da se može govoriti o osobnom izboru. Hinjeno neznanje i tvrdoća srca[97] ne umanjuju voljni značaj grijeha, nego ga naprotiv povećavaju.

1860 *Nehotično neznanje* može umanjiti, čak i poništiti ubrojivost 1735
teškoga grijeha. Ipak pretpostavlja se da nikome nisu nepoznata načela

---

[95] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 88, a. 2, c: Ed. Leon. 7, 135.

[96] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Reconciliatio et paenitentia*, 17: AAS 77 (1985) 221.

[97] Usp. *Mk* 3, 5-6; *Lk* 16, 19-31.

moralnog zakona koja su upisana u savjest svakoga čovjeka. Porivi
1767 osjećajnosti, strasti mogu također smanjiti voljni i slobodni značaj krivnje; a isto tako vanjske prisile ili patološki poremećaji. Grijeh učinjen iz zlobe, zbog namjernog izbora zla, najveći je grijeh.

1742 1861 Smrtni grijeh, kao i sama ljubav, korjenita je mogućnost ljudske slobode. Posljedicom mu je gubitak ljubavi i oduzimanje posvetne milosti, tj. stanja milosti. Ako se ne iskupi kajanjem i božanskim oproštenjem, uzrokuje isključenje iz Kristova kraljevstva i vječnu smrt
1033 u paklu; naime, naša sloboda ima, moć donositi konačne, neopozive odluke. No, iako možemo prosuditi da je neki čin u sebi težak grijeh, ipak sud o osobama moramo prepustiti Božjoj pravednosti i milosrđu.

1862 *Laki* se *grijeh* čini kad se u lakoj stvari ne obdržava mjera što je propisuje moralni zakon ili kad se moralni zakon krši u teškoj stvari, ali bez pune svijesti i bez potpunog pristanka.

1394 1863 Laki grijeh slabi ljubav i očituje neurednu sklonost prema stvorenim dobrima; priječi napredak duše u vježbanju u kreposti i u
1472 vršenju moralnog dobra; zaslužuje vremenite kazne. Namjerni laki grijeh, koji ostaje bez pokajanja, malo po malo nas pripravlja da počinimo teški grijeh. Ipak laki grijeh ne raskida Saveza s Bogom. Moguće ga je popraviti milošću Božjom. Laki grijeh »ne lišava posvetne milosti, prijateljstva s Bogom, ljubavi, a prema tome ni vječnog blaženstva«.[98]

> »Čovjek, dok je u tijelu, ne može izbjeći sve grijehe, bar ne lake grijehe. Ipak ne smiješ pridavati malu važnost onim grijesima koji se nazivaju lakima. Malo držiš do njih kad ih mjeriš, ali kojeg li užasa kad ih brojiš! Mnoge lake stvari stavljene zajedno čine jednu tešku: mnogo kapljica pune rijeku, isto tako mnogo zrnaca čini hrpu. Koja tada nada ostaje? Prije svega ispovijed...«[99]

1864 »Svaki će se grijeh i bogohulstvo oprostiti ljudima, ali bogohulstvo protiv Duha, neće se oprostiti« (*Mk* 12, 31).[100] Božje milosrđe ne poznaje granica, ali tko ga namjerno odbije prihvatiti pokajanjem, odbacuje oproštenje vlastitih grijeha i spasenje što ga Duh

---

98 IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Reconciliatio et paenitentia*, 17: AAS 77 (1985) 221.

99 AUGUSTIN, *In epistulam Iohannis ad Parthos tractatus*, 1, 6: PL 35, 1982.

100 Usp. *Mk* 3, 29; *Lk* 12, 10.

Sveti nudi.[101] Takvo otvrdnuće može dovesti do konačnog nepokajanja 2091
i vječne propasti. 1037

V. Množenje grijeha

1865 Grijeh sa sobom povlači grijeh; ponavljanjem istih čina rađa se mana. Iz nje proizlaze izopačena nagnuća koja zasljepljuju savjest 401
i iskrivljuju konkretne sudove o dobru i zlu. Tako grijeh teži da se ponovi i ukorijeni, ali on ne može uništiti moralni osjećaj do korijena. 1768

1866 Mane se mogu svrstati prema krepostima kojima se suprotstavljaju, ili se mogu povezati uz *glavne grijehe* što ih kršćansko iskustvo razlikuje slijedeći svetog Ivana Kasijana[102] i svetog Grgura Velikoga.[103] Zovu se glavnima, jer oni rađaju druge grijehe, druge mane. To su: oholost, škrtost (lakomost), zavist, srdžba, bludnost, 2539
neumjerenost u jelu i piću, lijenost ili nehaj (ignavia).

1867 Katehetska tradicija podsjeća da postoje također *»u nebo vapijući grijesi«.* U nebo vapiju: krv Abelova;[104] sodomski grijeh;[105] jauk potlačenog naroda u Egiptu;[106] jauk stranca, udovice i sirote;[107] 2268
nepravda prema zaposlenom radniku.[108]

1868 Grijeh je osoban čin. Osim toga odgovorni smo i za grijehe što ih drugi čine, kad *u njima sudjelujemo:*

- učestvujući u njima izravno i svojevoljno;
- naređujući, svjetujući, hvaleći ili odobravajući ih; 1736
- ne prijavljivajući ili ne sprečavajući ih, kad smo to dužni učiniti;
- štiteći one koji čine zlo.

[101] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Dominum et vivificantem*, 46: AAS 78 (1986) 864-865
[102] Usp. IVAN KASIJAN, *Collatio,* 5, 2: CSEL 13, 121 (PL 49, 611).
[103] Usp. GRGUR VELIKI, *Moralia in Iob ,* 31, 45, 87: CCL 143B, 1610 (PL 76, 621).
[104] Usp. *Post* 4, 10.
[105] Usp. *Post* 18, 20; 19, 13.
[106] Usp. *Izl* 3, 7-10.
[107] Usp. *Izl* 22, 20-22.
[108] Usp. *Pnz* 24, 14-15; *Jak* 5, 4.

1869 Tako grijeh čini ljude uzajamnim sukrivcima dajući da među njima vlada požuda, nasilje i nepravda. Grijesi su uzrok društvenih
408 situacija i institucija koje se protive božanskoj dobroti. »Strukture
1887 grijeha« izraz su i učinak osobnih grijeha. Navode svoje žrtve da i one čine zlo. U nekom analoškom smislu one tvore »društveni grijeh«.[109]

Ukratko

1870 *»Bog je sve zatvorio u neposlušnost da se svima smiluje« (Rim* 11, 32*).*

1871 *Grijeh je »riječ, čin ili želja protiv vječnog Zakona«.*[110] *On je uvreda Bogu: podiže se protiv Boga neposlušnošću koja je suprotna Kristovoj poslušnosti.*

1872 *Grijeh je čin protivan razumu. On ranjava čovjekovu narav i ugrožava ljudsku solidarnost.*

1873 *Korijen je svih grijeha u ljudskom srcu. Vrsta i težina grijeha mjere se prvenstveno prema objektu.*

1874 *Namjerno, tj. znajući i hoteći, izabrati nešto što se teško protivi božanskom Zakonu i čovjekovoj konačnoj svrsi znači počiniti smrtni grijeh. On u nama razara ljubav bez koje je nemoguće vječno blaženstvo. Bez kajanja, taj grijeh vodi u vječnu smrt.*

1875 *Laki grijeh je moralni nered popravljiv po ljubavi, koju takav grijeh ne uništava u nama.*

1876 *Ponavljanje grijeha, pa i lakih, rađa manama, među kojima se ističu glavni grijesi.*

---

[109] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985) 216.

[110] AUGUSTIN, *Contra Faustum manichaeum,* 22, 27: CSEL 25, 621 (PL 42, 418).

DRUGO POGLAVLJE

LJUDSKA ZAJEDNICA

1877 Poziv je čovječanstva da očituje sliku Božju te se preobrazi u sliku jedinorođenoga Sina Očeva. Taj poziv poprima osobni izraz, jer je svatko pozvan da uđe u Božje blaženstvo; ali tiče se i ljudske zajednice kao cjeline. 355

Članak 1.

OSOBA I DRUŠTVO

I. Komunitarni karakter ljudskoga poziva

1878 Svi su ljudi pozvani k istoj svrsi, samome Bogu. Postoji neka sličnost između jedinstva božanskih Osoba i bratstva što treba da ga 1702
ljudi uspostave među sobom u istini i ljubavi.[1] Ljubav prema bližnjemu neodjeljiva je od ljubavi prema Bogu.

1879 Ljudskoj je osobi potreban društveni život. Nije to čovjeku 1936
nešto pridodano, nego je zahtjev njegove naravi. Po odnosu s drugima, po uzajamnom služenju i dijalogu s braćom čovjek razvija vlastite mogućnosti i tako odgovara svom pozivu.[2]

1880 *Društvo* je skup osoba organski povezanih načelom jedinstva 771
koje nadilazi svaku od njih. Društvo, skup u isti mah vidljiv i duhovan, traje u vremenu: ono je baštinik prošlosti i pripravlja budućnost. Po njemu svaki čovjek postaje »baštinik«, prima »talente« koji obogaćuju njegov identitet i koje treba umnožiti.[3] S pravom, svatko duguje

---

[1] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966) 1045.
[2] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.
[3] Usp. *Lk* 19, 13.15.

privrženost zajednicama kojima pripada, i poštivanje vlasti kojoj je povjereno zajedničko dobro.

1881 Svaka je zajednica određena vlastitim ciljem te je dosljedno podvrgnuta posebnim pravilima; no »počelo, subjekt i svrha svih
1929 društvenih ustanova jest i mora biti *ljudska osoba*«.[4]

1882 Neka društva, kao što su obitelj i građanska zajednica, neposredno odgovaraju čovjekovoj naravi. Ona su čovjeku nužna. Da
1913 bi što veći broj osoba sudjelovao u društvenom životu, treba promicati osnivanje društava i saveza »gospodarskih, socijalnih, kulturno-zabavnih, športskih, profesionalnih i političkih, koji mogu biti ili samo nacionalni ili međunarodni«.[5] Ta »*socijalizacija*« izražava također i naranu težnju koja potiče ljude da se udružuju radi ostvarenja ciljeva koji nadilaze mogućnosti pojedinaca. Ona razvija prirodne darove osobe, napose duh inicijative i smisao za odgovornost te pridonosi zaštiti njezinih prava.[6]

1883 Socijalizacija sadržava i opasnosti. Pretjerano miješanje države može ugroziti osobnu slobodu i inicijativu. Crkvena je nauka razradila načelo tzv. *supsidijarnosti*. Prema tom načelu »društvo višeg
2431 reda ne smije se miješati u nutarnji život društva nižeg reda lišavajući ga njegovih mjerodavnosti, nego ga mora podržati u slučaju nužde te mu pomoći da svoje djelo uskladi s djelovanjem drugih društvenih čimbenika u vidu zajedničkog dobra«.[7]

307 1884 Bog nije htio samome sebi pridržati vršenje svih vlasti. On svakom stvorenju povjerava zadaće koje je ono sposobno izvršiti prema sposobnostima svoje naravi. U taj način upravljanja treba se ugledati u društvenom životu. Način Božjeg ravnanja svijetom, koji svjedoči o najdubljem poštivanju ljudske slobode, trebao bi nadahnjivati mudrost
302 onih koji upravljaju ljudskim zajednicama. Oni se moraju vladati kao sluge božanske Providnosti.

---

[4] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.

[5] IVAN XXIII., Enc. *Mater et magistra*, 60: AAS 53 (1961) 416.

[6] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045-1046; IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 16: AAS 83 (1991) 813.

[7] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991) 854; Usp. PIO XI., Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 184-186.

1885 Načelo supsidijarnosti protivi se svim oblicima kolektivizma. Ono određuje granice uplitanju države i nastoji uskladiti odnose između pojedinaca i društava. Teži za uspostavom istinskog međunarodnog poretka.

II. Obraćenje i društvo

1886 Društvo je nenadomjestivo za ostvarenje čovjekova poziva. Da se postigne taj cilj, nužno je poštivati pravu ljestvicu vrednotâ koja 1779
»podređuje materijalno i prirodno nutarnjem i duhovnom«:[8]

> »Ljudsku zajednicu stoga […] ponajprije valja smatrati stvarnošću duhovnog reda: po njoj ljudi, prosvijetljeni svjetlom istine, jedan s drugim izmjenjuju spoznaje: mogu izboriti svoja prava i vršiti dužnosti; ona potiče čežnje za dobrima duha; u svemu lijepome, ma koje vrste bilo, s pravom zajednički 2500
> uživaju; stalnom voljom naginju k izlijevanju svega ponajboljega svoga u druge; dobra tuđega duha marno gledaju i sami prihvaćaju. To su vrijednosti koje treba da nadahnjuju i usmjeravaju kulturnu djelatnost, ekonomski život, društvenu organizaciju, političke pokrete i vlade, zakonodavstvo i sva ostala izražavanja društvenog života u njegovu neprestanom razvoju.«[9]

1887 Zamjenjivanje sredstava s ciljevima,[10] što dovodi do toga da se vrijednost posljednje svrhe pridaje onome što je samo sredstvo za njezino postignuće, ili da se osobe smatraju samo sredstvom u vidu 909
nekog cilja, rađa nepravednim strukturama koje »otežavaju ili stvarno onemogućavaju kršćansko ponašanje u skladu sa zapovijedima božan- 1869
skog zakonodavca«.[11]

1888 Zato, da se postignu društvene promjene koje bi stvarno bile 407
u službi osobe, treba se osloniti na njezine duhovne i moralne darove 1430
i na trajan zahtjev njezina *nutarnjeg obraćenja*. Prvenstvo priznato obraćenju srca nipošto ne isključuje, naprotiv nameće obvezu da se ustanove i životne prilike, kada uzrokuju grijeh, prikladno poboljšaju da bi bile u skladu s normama pravednosti te da bi promicale, a ne sprečavale dobro.[12]

---

[8] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991) 838.

[9] IVAN XXIII., Enc. *Pacem in terris*, 36: AAS 55 (1963) 266.

[10] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991) 844.

[11] PIO XII., Radio-poruka (1. lipnja 1941): AAS 33 (1941) 197.

[12] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 42.

1889 Bez pomoći milosti, ljudi ne bi znali »uočiti put, često uzak, između kukavičluka koji popušta pred zlom, i nasilja koje, umišljajući da se bori protiv zla, samo ga otežava«.[13] To je put ljubavi, ljubavi prema
1825 Bogu i bližnjemu. Ljubav predstavlja veliku društvenu zapovijed. Ona poštuje druge i njihova prava; zahtijeva vršenje pravednosti i samo ona nas za to osposobljuje. Ljubav nadahnjuje život koji postaje dar sama sebe: »Tko god bude nastojao život svoj sačuvati, izgubit će ga; a tko ga izgubi, sačuvat će ga« (*Lk* 17, 33).

Ukratko

1890 *Postoji određena sličnost između jedinstva među božanskim osobama i bratstva što treba da ga ljudi među sobom uspostave.*

1891 *Da se razvije u skladu s vlastitom naravi, ljudskoj osobi je potreban društveni život. Određena društva, kao što su obitelj i građanska zajednica, neposredno odgovaraju ljudskoj naravi.*

1892 *»Počelo, subjekt i svrha svih društvenih ustanova jest i mora biti ljudska osoba.«*[14]

1893 *Treba poticati na široko sudjelovanje u društvima i savezima.*

1894 *Prema načelu supsidijarnosti ni država ni neko više društvo ne smiju zamijeniti inicijativu i odgovornost osoba i posrednih tijela.*

1895 *Društvo mora pomagati a ne priječiti vršenje kreposti. Ono se mora nadahnjivati ispravnom ljestvicom vrednotâ.*

1896 *Ondje gdje grijeh izopačuje društveno ozračje, treba se uteći obraćenju srdaca i Božjoj milosti. Ljubav potiče na pravedne reforme. Nema rješenja društvenog pitanja izvan evanđelja.*[15]

---

13 IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 25: AAS 83 (1991) 823.

14 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.

15 Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991) 800.

Članak 2.

SUDJELOVANJE U DRUŠTVENOM ŽIVOTU

I. Vlast

1897 »Ljudsko društvo ne može biti dobro uređeno ni plodno ako u njemu nije prisutna zakonita vlast, koja osigurava red i pridonosi, u 2234
dovoljnoj mjeri, ostvarenju općega dobra.«[16]

»Vlašću« se naziva ono svojstvo kojim određene osobe ili ustanove proglašavaju zakone i ljudima izdaju naređenja očekujući od njih poslušnost.

1898 Svakoj je ljudskoj zajednici potrebna vlast kojom se ona upravlja.[17] Ta vlast nalazi svoj temelj u ljudskoj naravi. Ona je nužna za jedinstvo građanske zajednice. Zadaća joj je, koliko je moguće, osigurati zajedničko dobro društva.

1899 Vlast koju zahtijeva moralni red dolazi od Boga: »Svaka duša 2235
neka se podlaže vlastima nad sobom. Jer nema vlasti doli od Boga: koje postoje, od Boga su postavljene. Stoga tko se suprotstavlja vlasti, Božjoj se odredbi protivi; koji se pak protive, sami će na se navući osudu« (*Rim* 13, 1-2).[18]

1900 Obveza poslušnosti nalaže svima da vlasti odaju čast koja joj 2238
pripada i da osobama koje je obnašaju iskazuju poštovanje i, prema njihovim zaslugama, zahvalnost i naklonost.

> Iz pera svetog Klementa Rimskog, pape, došla je najstarija molitva Crkve
> za građansku vlast:[19] 2240
>
> »Gospodine, daj [im] zdravlja, mira, sloge, ustrajnosti da mogu bez zapreke izvršavati vlast koja im je povjerena. Ti, Gospodine, nebeski kralju vjekova, daješ ljudskoj djeci slavu, čast i moć na zemlji. Stoga, Gospodine, upravljaj njihovim odlukama, da čine što je dobro i što se tebi

---

16 IVAN XXIII., Enc. *Pacem in terris*, 46: AAS 55 (1963) 269.

17 Usp. LAV XIII., Enc. *Diuturnum illud*: Leonis XIII Acta 2, 271; ISTI, Enc. *Immortale Dei*: Leonis XIII Acta 5, 120.

18 Usp. *1 Pt* 2, 13-17.

19 Usp. već *1 Tim* 2, 1-2.

> sviđa te tako uzmognu pobožno, mirno i blago izvršavati vlast koju si im ti povjerio da budu dostojni tvoga milosrđa.«[20]

1901 Vlast kao takva upućuje na red što ga je Bog postavio, ali »oblik političkog režima i izbor voditelja prepušteni su slobodnoj volji građana«.[21]

Raznolikost političkih režima moralno je dopuštena, ako su oni u skladu sa zakonitim dobrom zajednica koje ih usvajaju. Režimi 2242 kojih je narav protivna naravnom zakonu, javnom redu i temeljnim pravima osoba, ne mogu ostvariti zajedničko dobro narodâ kojima su nametnuti.

1930 1902 Vlast ne dobiva moralnu zakonitost od same sebe. Ona se ne smije ponašati samovoljno, nego djelovati za zajedničko dobro kao »moralna sila koja se oslanja na slobodu i na osjećaj odgovornosti«.[22]

> 1951 »Ljudski zakon utoliko ima vrijednost zakona, ukoliko je u skladu s ispravnim razumom: i prema tome je očigledno da on potječe od vječnog zakona. Ukoliko se pak udaljuje od razuma, naziva se nepravednim zakonom: tako on nema vrijednost zakona, nego je, naprotiv, neka vrsta nasilja.«[23]

1903 Vlast se vrši zakonito samo ako traži zajedničko dobro određene skupine i ako se za to služi moralno dopuštenim sredstvima. Ako se 2242 dogodi da vladari izdaju nepravedne zakone ili poduzimaju mjere koje se protive moralnom redu, te odredbe ne vežu u savjesti. »U tom se slučaju sama vlast posve ruši i svršava u bezakonju.«[24]

1904 »Stoga je prikladnije da ravnotežom svakoj vlasti budu druge službe i ovlaštenja, da je zadrže u pravim granicama. To je načelo ‘pravne države’, u kojoj vrhovništvo pripada zakonu, a ne ljudskoj samovolji.«[25]

---

[20] KLEMENT RIMSKI, *Epistula ad Corinthios,* 61, 1-2: SC 167, 198-200 (Funk 1, 178-180).

[21] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.

[22] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.

[23] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 93, a. 3, ad 2: Ed. Leon. 7, 164.

[24] IVAN XXIII., Enc. *Pacem in terris*, 51: AAS 55 (1963) 271.

[25] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 44: AAS 83 (1991) 848.

II. Zajedničko dobro

1905 U skladu s čovjekovom društvenom naravi, dobro svakoga nužno je povezano sa zajedničkim dobrom. A ovo se može definirati 801
samo u odnosu na ljudsku osobu: 1881

> »Ne živite odvojeni, povučeni sami u sebe, kao da ste već opravdani, nego udružujte se, da skupa tražite što je za dobro svih.«[26]

1906 Pod pojmom »zajedničko dobro« treba shvatiti »skup onih uvjeta društvenog života koji skupinama i pojedincima omogućuju da potpunije i lakše dođu do vlastitog savršenstva«.[27] Zajedničko dobro tiče se života svih. Ono zahtijeva razboritost od svakoga a još više od onih koji obnašaju službu vlasti. U njemu je *bitno troje.*

1907 U prvom redu, ono pretpostavlja *poštivanje osobe* kao takve. U 1929
ime zajedničkog dobra javne vlasti su dužne poštivati temeljna i neotuđiva prava ljudske osobe. Društvo je dužno svakomu svom članu dopustiti da ostvari vlastiti poziv. Napose, zajedničko dobro sastoji se u uvjetima izvršavanja naravnih sloboda koje su nenadomjestive da se ljudski poziv potpuno razvije: takvo je pravo »da (svatko) djeluje prema ispravnoj normi svoje savjesti, pravo na zaštitu privatnog života te na opravdanu slobodu, i na religioznom području«.[28] 2106

1908 Nadalje, zajedničko dobro traži *društveno blagostanje i razvitak* same skupine. Razvitak je sažetak svih društvenih dužnosti. 2441
Dakako, na vlast spada da u ime zajedničkog dobra prosuđuje između raznovrsnih pojedinačnih interesa. No ona mora omogućiti svakome ostvariti ono što mu je doista potrebno za ljudski život: hranu, odjeću, zdravlje, rad, odgoj i kulturu, prikladno obavještavanje, pravo na osnivanje obitelji itd.[29]

1909 Konačno, zajedničko dobro uključuje *mir,* tj. postojanost i 2304
sigurnost pravednog poredka. Prema tome pretpostavlja da vlast,

---

[26] *Epistula Pseudo Barnabae,* 4. 10: SC 172, 100-102 (Funk 1, 48).

[27] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046; usp. *isto mj*., 74: AAS 58 (1966) 1096.

[28] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.

[29] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.

poštenim sredstvima, jamči *sigurnost* društva i njegovih članova. Na
2310 zajedničkom dobru se temelji pravo na zakonitu osobnu i zajedničku obranu.

1910 Ako je svakoj ljudskoj zajednici zajedničko dobro ono po
2244 čemu se može prepoznati kao takva, ono se najpotpunije ostvaruje u *političkoj zajednici.* Zadaća je države braniti i promicati zajedničko dobro građanskog društva, građana i posrednih tijela.

1911 Uzajamne ovisnosti ljudi postaju sve jačima. One se pomalo protežu po svoj zemlji. Jedinstvo ljudske obitelji, koje objedinjuje bića
2438 s jednakim naravnim dostojanstvom, uključuje *sveopće zajedničko dobro.* Ono zahtijeva organizaciju zajednice naroda sposobnu »sa svoje strane [udovoljiti] raznim potrebama ljudi, kako na području društvenog života u koji spadaju prehrana, zdravstvo, odgoj [...], tako i u nekim posebnim prilikama koje tu i tamo nastaju, kao što je [...] potreba da se doskoči nevoljama izbjeglica ili da se pomogne iseljenicima i njihovim obiteljima«.[30]

1912 Zajedničko dobro je uvijek usmjereno prema napredovanju
1881 osoba: »Red stvari treba podrediti redu osoba, a ne obratno«.[31] Taj se red temelji na istini, izgrađuje se u pravednosti, a oživljava ljubavlju.

III. Odgovornost i sudjelovanje

1913 Sudjelovanje je dragovoljno i plemenito zalaganje osobe u društvenim razmjenama. Svi moraju sudjelovati u promicanju zajedničkog dobra, svatko prema položaju koji zauzima i zadaći koju obnaša. Ta je dužnost najuže povezana s dostojanstvom ljudske osobe.

1914 Sudjelovanje se ostvaruje prije svega prihvaćanjem zaduženja
1734 za područja u kojima čovjek preuzima *osobnu odgovornost:* po skrbi kojom se posvećuje odgoju vlastite obitelji i po savjesnosti kojom vrši vlastiti posao on sudjeluje na dobru drugih i društva.[32]

---

30 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 84: AAS 58 (1966) 1107.

31 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1047.

32 Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991) 847.

1915 Koliko je to moguće, građani moraju aktivno sudjelovati u 2239
javnom životu. Načini tog sudjelovanja mogu biti različiti, od jedne države do druge, od jedne kulture do druge. »Valja pohvaliti postupak onih država u kojima većina građana, u istinskoj slobodi, sudjeluje u vođenju javnih poslova.«[33]

1916 Kao i svaka etička dužnost, sudjelovanje svih na ostvarivanju
zajedničkog dobra uključuje neprestano obnavljano *obraćenje* društ- 1888
venih partnera. Prijevare i druge smicalice kojima se neki izvlače od zakonskih naredaba i propisa društvene dužnosti, treba odlučno osuditi,
jer su nespojivi sa zahtjevima pravednosti. Treba se brinuti o napretku 2409
ustanova koje služe boljitku uvjeta ljudskog života.[34]

1917 Koji obnašaju vlast, moraju podupirati vrijednosti koje hrane povjerenje članova skupine i potiču da se čovjek stavi u službu sebi sličnima. Sudjelovanje počinje odgojem i uljudbom. »S pravom
možemo smatrati da je budućnost čovječanstva u rukama onih koji 1818
budu znali budućim pokoljenjima pružiti razloge života i nade.«[35]

Ukratko

1918 *»Nema vlasti doli od Boga: koje postoje, od Boga su postavljene« (Rim* 13, 1*).*

1919 *Svakoj ljudskoj zajednici potrebna je vlast da se očuva i razvija.*

1920 *»Politička zajednica i javna vlast temelje se na ljudskoj naravi i zato pripadaju redu koji je Bog ustanovio.«*

1921 *Vlast se zakonito vrši ako se trudi oko ostvarivanja zajedničkog dobra društva. Da to postigne, mora se služiti moralno prihvatljivim sredstvima.*

1922 *Različitost političkih poredaka zakonita je uz uvjet da oni pridonose dobru zajednice.*

[33] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 31: AAS 58 (1966) 1050.

[34] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 30: AAS 58 (1966) 1049.

[35] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 31: AAS 58 (1966) 1050.

1923 *Politička se vlast mora vršiti unutar granica moralnog reda i jamčiti uvjete djelovanja u slobodi.*

1924 *Zajedničko dobro obuhvaća »skup onih uvjeta društvenog života koji skupinama i pojedincima omogućuju da potpunije i lakše dođu do vlastitog savršenstva«.*[36]

1925 *Za zajedničko dobro bitno je troje: poštivanje i promicanje temeljnih prava osobe; blagostanje ili razvitak duhovnih i vremenitih društvenih dobara; mir i sigurnost skupine i njezinih članova.*

1926 *Dostojanstvo ljudske osobe uključuje traganje za zajedničkim dobrom. Svatko je dužan truditi se da pokreće i podupire ustanove koje služe boljitku uvjeta ljudskog života.*

1927 *Zadaća je države braniti i promicati zajedničko dobro građanskog društva. Zajedničko dobro cijele ljudske obitelji zahtijeva organiziranje međunarodnog društva.*

Članak 3.

DRUŠTVENA PRAVEDNOST

1928 Društvo osigurava društvenu pravednost ostvarujući uvjete
2832 koji omogućuju udruženjima i pojedincima postizavanje onoga na što imaju pravo po svojoj naravi i po svom pozivu. Društvena je pravednost povezana sa zajedničkim dobrom i s vršenjem vlasti.

I. Poštivanje ljudske osobe

1929 Društvena se pravednost može postići samo poštivanjem
1881 transcendentnog dostojanstva čovjekove osobe. Osoba predstavlja posljednji cilj društva koje je na nju usmjereno:

> »Stvoritelj nam je povjerio da branimo i unapređujemo [dostojanstvo ljudske osobe]; za to su strogo i odgovorno zaduženi muškarci i žene u svakoj povijesnoj prilici.«[37]

---

[36] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.

[37] IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 47: AAS 80 (1988) 581.

1930 Poštivanje ljudske osobe uključuje poštivanje prava što proistječu iz njezina dostojanstva po stvorenju. Ta su prava starija od 1700
društva i društvu se nameću. Ona su temelj moralne zakonitosti svake 1902
vlasti: društvo koje ih izigrava ili odbija da ih u svom pozitivnom zakonodavstvu prizna, potkapa vlastitu moralnu zakonitost.[38] Ako nedostaje takvo poštivanje, vlast se može osloniti jedino na silu ili prisilu kako bi zadobila posluh svojih podanika. Zadaća je Crkve dozivati u pamet ljudima dobre volje ta prava i razlikovati ih od zloporabnih ili krivih zahtjeva.

1931 Poštivanje ljudske osobe ne smije nipošto zanemariti ovo
načelo: »Svatko mora svoga bližnjega, ne izuzimajući nikoga, smatrati 2212
kao 'svoj drugi ja', vodeći brigu o njegovu životu i sredstvima koja su potrebna za dostojan život.«[39] Nikakvo zakonodavstvo nije kadro samo po sebi raspršiti strahove, predrasude, nagnuća na oholost i egoizam koji priječe uspostavu doista bratskog društva. Takva se ponašanja mogu prevladati samo s ljubavlju koja u svakom čovjeku gleda 1825
»bližnjega«, brata.

1932 Dužnost biti bližnji drugima i djelatno im služiti postaje još hitnijom ako su ovi, pod bilo kojim vidom, posebno potrebni. »Zaista,
kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, 2449
meni učiniste« (*Mt* 25, 40).

1933 Ta se ista dužnost odnosi i na one koji misle i djeluju drugačije nego mi. Kristov nauk ide dotle da zahtijeva opraštanje uvreda. On proširuje na sve neprijatelje zapovijed ljubavi, koja predstavlja Novi zakon.[40] Oslobođenje u duhu evanđelja nespojivo je s mržnjom prema
neprijatelju ukoliko je osoba, ali ne i s mržnjom prema zlu koje on kao 2303
neprijatelj počinja.

II. Jednakost i razlike među ljudima

1934 Svi su ljudi stvoreni na sliku jednoga Boga, obdareni su istom razumnom dušom te imaju istu narav i isto porijeklo. Otkupljeni žrtvom

[38] Usp. IVAN XXIII., Enc. *Pacem in terris*, 61: AAS 55 (1963) 274.

[39] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 27: AAS 58 (1966) 1047.

[40] Usp. *Mt* 5, 43-44.

Kristovom, svi su pozvani da sudjeluju u istom božanskom blaženstvu:
225 svi dakle uživaju jednako dostojanstvo.

357 1935 Jednakost među ljudima bitno počiva na njihovu osobnom dostojanstvu i na pravima što odatle proistječu:

> »Svaku diskriminaciju u temeljnim pravima osobe [...] zbog spola, rase, boje, društvenoga položaja, jezika ili vjere treba prevladati i dokinuti, jer se protivi Božjem naumu.«[41]

1879 1936 Čovjek dolazeći na svijet ne raspolaže svime što mu je potrebno za razvoj tjelesnog i duhovnog života. Potrebni su mu drugi. Postoje različitosti vezane s dobi, s fizičkim moćima, s umnim i moralnim svojstvima, s naslijeđenim društvenim položajem, s raspodjelom bogatstva.[42] »Talenti« nisu raspodijeljeni podjednako.[43]

340 1937 Te razlike ulaze u Božji naum jer Bog hoće da svatko od drugih prima što mu treba te da oni koji imaju osobite »talente« upotrijebe u
791 korist onih koji ih nemaju. Različitost potiče, a često i obvezuje osobe na velikodušje, na dobrohotnost i uzajamnost; podstiče kulture na
1202 uzajamno obogaćivanje.

> »Zašto raspodjeljujem vrline tako različito da ne dajem svakomu sve, nego ovome jednu, a onome drugu? [...] Jednom dajem poglavito ljubav, drugom pravednost, drugom opet poniznost, a onome živu vjeru. [...] I tako sam razdao mnoge darove, milosti i kreposti, duhovne i vremenite, s takvom raznolikošću da nisam samo jednoj osobi dao sve, tako da budete prisiljeni na uzajamnu ljubav; [...] Htjedoh da svatko treba drugoga te svi budu moji poslužitelji u dijeljenju milosti i darova što su ih od mene primili.«[44]

2437 1938 Ima također *nepravednih nejednakosti* koje pogađaju milijune muškaraca i žena. One su u otvorenoj suprotnosti s evanđeljem:

> »Jednako dostojanstvo osoba zahtijeva da se stvore čovječniji i pravičniji uvjeti za život. Prevelike ekonomske i društvene nejednakosti među
> 2317 članovima i narodima jedne te iste ljudske obitelji izazivaju sablazan i protive se društvenoj pravednosti, pravičnosti, dostojanstvu ljudske osobe kao i društvenom i međunarodnom miru.«[45]

---

41 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 29: AAS 58 (1966) 1048-1049.

42 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 29: AAS 58 (1966) 1048.

43 Usp. *Mt* 25, 14-30; *Lk* 19, 11-27.

44 KATARINA SIJENSKA, *Il dialogo della Divina provvidenza,* 7: ed. G. Cavallini (Roma 1995) str. 23-24.

45 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 29: AAS 58 (1966) 1049.

III. Ljudska solidarnost

1939 Načelo solidarnosti, označeno i imenom »prijateljstva« ili »socijalne ljubavi«, izravan je zahtjev ljudskog i kršćanskog bratstva:[46] 2213

> Zabluda je »danas dosta raširena, što se zaboravlja zakon ljudske solidarnosti i ljubavi, zakon što nam ga s jedne strane diktira i nameće zajedničko porijeklo i jednakost razumne naravi vlastite svim ljudima, 360
> kojem mu drago narodu pripadali, a s druge strane otkupiteljska žrtva koju je Isus Krist na žrtveniku križa prinio svom nebeskom Ocu u korist grešnog čovječanstva«.[47]

1940 Ta se solidarnost izražava osobito u raspodjeli dobara i 2402
naknadi za rad. Ona pretpostavlja i zalaganje za pravedniji društveni poredak u kojemu bi se napetosti bolje prevladale, a sukobi lakše našli dogovorno rješenje.

1941 Društveni i gospodarski problemi mogu se riješiti samo uz 2317
pomoć svih oblika solidarnosti: solidarnosti između siromašnih, između siromašnih i bogatih, između samih radnika, između poslodavaca i zaposlenih, solidarnosti između nacija i naroda. Ta međunarodna solidarnost zahtjev je moralnog reda. O njoj dobrim dijelom ovisi mir svijeta.

1942 Krepost solidarnosti nadilazi područje materijalnih dobara.
Šireći duhovna dobra vjere, Crkva je uz to pogodovala razvitku 1887
vremenitoga blagostanja i često mu otvarala nove putove. Tako se kroz
vjekove ispunjala riječ Gospodinova: »Tražite najprije kraljevstvo 2632
Božje i pravednost njegovu, a sve će vam se ostalo nadodati« (*Mt* 6, 33):

> »Već dvije tisuće godina u duši Crkve živi i snažno djeluje onaj osjećaj koji je, sve do heroizma ljubavi, potakao i još uvijek potiče monahe zemljoradnike, osloboditelje robova, dvoritelje bolesnika, vjerovjesnike, pronositelje civilizaje i kulture svim naraštajima i svim narodima, kako bi se stvorili društveni uvjeti koji su jedini u stanju omogućiti svima život dostojan čovjeka i kršćanina.«[48]

---

[46] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38-40: AAS 80 (1988) 564-569; ISTI, Enc. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991) 805-806.

[47] PIO XII., Enc. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939) 426.

[48] PIO XII., Radio-poruka (1. lipnja 1941): AAS 33 (1941) 204.

Ukratko

1943 *Društvo jamči društvenu pravednost kad ostvaruje uvjete koji udruženjima i pojedincima omogućuju postići ono na što imaju pravo.*

1944 *Poštivanje ljudske osobe vodi tome da u drugomu promatramo »svoj drugi ja«. To uključuje poštivanje temeljnih prava što proistječu iz nutarnjeg dostojanstva osobe.*

1945 *Jednakost ljudi temelji se na njihovu osobnom dostojanstvu i na pravima što odatle proistječu.*

1946 *Razlike među osobama jesu u Božjem planu jer on hoće da trebamo jedni druge. One moraju poticati na ljubav.*

1947 *Jednako dostojanstvo ljudskih osoba traži napor za smanjenjem pretjeranih društvenih i ekonomskih nejednakosti. Ono potiče da se uklone nepravedne nejednakosti.*

1948 *Solidarnost je izvrsna kršćanska krepost. Ona ostvaruje uzajamnost u duhovnim dobrima još više nego u materijalnima.*

TREĆE POGLAVLJE

BOŽJE SPASENJE: ZAKON I MILOST

1949 Čovjek, pozvan na blaženstvo, ali ranjen grijehom, potreban je Božjega spasenja. Božanska mu se pomoć pruža u Kristu, po zakonu koji ga upravlja i po milosti koja ga podržava:

> »Sa strahom i trepetom radite oko svoga spasenja. Bog je, naime, onaj koji u svojoj dobrohotnosti izvodi u vama i htjeti i djelovati« (*Fil* 2, 12-13).

Članak 1.

MORALNI ZAKON

1950 Moralni je zakon djelo božanske Mudrosti. U biblijskom ga
smislu možemo označiti kao očinsku pouku, kao Božju pedagogiju. 53
Propisuje čovjeku putove, pravila životnog ponašanja koja vode 1719
obećanom blaženstvu; zabranjuje stranputice zla koje udaljuju od Boga i od njegove ljubavi. U isto je vrijeme strog u svojim propisima, a sladak u svojim obećanjima.

1951 Zakon je pravilo postupanja koje je nadležna vlast izdala radi zajedničkog dobra. Moralni zakon pretpostavlja razumski poredak što ga je među stvorovima, za njihovo dobro i u vidu njihova cilja,
uspostavila Stvoriteljeva svemoć, mudrost i dobrota. Svaki zakon nalazi 295
svoju prvu i posljednju istinu u vječnom Zakonu. Razum proglašuje i
određuje zakon kao svojevrsno udioništvo u Providnosti živoga Boga, 306
Stvoritelja i Otkupitelja sviju. »*Uredba razuma* zove se zakon.«[1]

> »Jedini se čovjek može ponositi da je bio dostojan primiti od Boga zakon; kao živo biće obdareno razumom, sposobno spoznavati i razlučivati,
> čovjek će uređivati svoje ponašanje služeći se svojom slobodom i svojim 301
> razumom – podložan onome koji mu je sve podložio.«[2]

---

1 LAV XIII., Enc. *Libertas praestantissimum*: Leonis XIII Acta 8,218; usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 90, a. 1: Ed. Leon. 7, 149-150.

2 TERTULIJAN, *Adversus Marcionem,* 2, 4, 5: CCL 1, 479 (PL 2, 315).

1952 Izrazi su moralnoga zakona različiti, a međusobno su svi usklađeni: vječni Zakon, u Bogu, kao izvor svih zakona; naravni zakon; objavljeni zakon što obuhvaća Stari zakon i Novi ili Evanđeoski zakon, i napokon građanski i crkveni zakoni.

578 1953 Moralni zakon nalazi u Kristu svoju puninu i svoje jedinstvo. Isus Krist je kao osoba put savršenstva. On je dovršetak Zakona, jer samo on naučava i daje pravednost Božju: »Jer, dovršetak Zakona je Krist – na opravdanje svakomu koji vjeruje« (*Rim* 10, 4).

I. Naravni moralni zakon

307 1954 Čovjek sudjeluje u mudrosti i dobroti Stvoritelja koji mu daje da bude gospodar svojih čina, sposoban da se usmjeruje prema
1776 istini i dobru. Naravni zakon je izraz izvornog moralnog osjećaja koji omogućuje čovjeku da razumom razlučuje što je dobro, što li zlo, što li istina, a što laž:

> »Naravni je zakon […] upisan i uklesan u dušu svih i svakoga pojedinog čovjeka; to je zapravo sam ljudski razum koji nalaže činiti dobro, a zabranjuje grijeh. Ipak, taj nalog ljudskog uma ne bi mogao imati snagu zakona kad ne bi bio glas i tumač jednog višeg uma kojemu treba da se naš duh i naša sloboda podlože.«[3]

1787 1955 Božanski i naravni zakon[4] pokazuje čovjeku kojim mu je putem ići da izvrši dobro i postigne svoj cilj. Naravni zakon naznačuje prva i bitna pravila koja upravljaju moralnim životom. Oslonac mu je
396 težnja i podložnost Bogu, izvoru i sucu svakoga dobra, kao i osjećaj za drugoga kao sebi jednakoga. U svojim poglavitim zapovijedima taj
2070 je zakon izložen u Dekalogu. A zove se naravni zakon, ne u odnosu na nerazumska bića, nego zato što je razum, koji ga proglašuje, vlastit ljudskoj naravi.

> »Gdje su dakle upisana [ta pravila], ako ne u knjizi onoga svjetla što se zove Istinom? Odatle, dakle, proistječe svaki pravedan zakon i prelazi u srce čovjeka te odjelotvoruje pravednost ne useljujući se već kao utiskujući se u njega, kao što slika prelazi s pečata u vosak ne napuštajući pečat.«[5]

---

3 LAV XIII., Enc. *Libertas praestantissimum*: Leonis XIII Acta 8,219.

4 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 89: AAS 58 (1966) 1111-1112.

5 AUGUSTIN, *De Trinitate,* 14, 15, 21: CCL 50A, 451 (PL 42, 1052).

> Naravni zakon »i nije drugo nego svjetlo razuma u nas od Boga uliveno. Zahvaljujući tome spoznajemo što nam je činiti i čega nam se kloniti. To svjetlo i taj zakon sam je Bog dao čovjeku u stvaranju.«[6]

1956 Budući da je prisutan u srcu svakog čovjeka i zasnovan razumom, naravni je zakon *sveopći* u svojim zapovijedima: autoritet 2261
mu se proteže na sve ljude. On izražava dostojanstvo osobe i utemeljuje njezina osnovna prava i dužnosti:

> »Doista postoji pravi zakon: to je ispravan razum; sukladan je s naravi i nalazi se u svim ljudima; nepromjenjiv je i vječan; njegove zapovijedi iziskuju dužnost, njegove zabrane čuvaju od zablude. [...] Zločin je zamijeniti ga protivnim zakonom, zabranjeno je ne izvršiti ma i jednu njegovu odredbu, nitko ga ne može cijeloga dokinuti.«[7]

1957 Primjena naravnoga zakona vrlo je raznolika; može zahtijevati prilagodbu mnogostrukim uvjetima života, već prema mjestima, razdoblju i okolnostima. Ipak, u raznoličju kulturâ naravni zakon ostaje pravilom što ljude povezuje među sobom i nalaže im, uza sve neizbježive razlike, opća načela.

1958 Naravni je zakon *nepromjenjiv*[8] i postojan usred svih povijesnih 2072
mijena; odolijeva svemu razvoju ideja i običaja i podržava njihov napredak. Norme koje ga izražavaju ostaju suštinski valjane. Pa i kad mu se načela zaniječu, njega se ne može uništiti ili čovjeku iščupati iz srca. Uvijek ponovno iskrsava u životu pojedinaca i društava:

> »Krađu zacijelo, Gospodine, kažnjava tvoj Zakon, a tako i zakon upisan u srcima ljudskim koji ni njihova zloća ne može izbrisati.«[9]

1959 Naravni zakon, kao vrlo dobro djelo Stvoriteljevo, pruža čvrste temelje na kojima čovjek može sagraditi zgradu moralnih pravila
koja će upravljati njegovim opredjeljenjima. On također postavlja 1879
nezaobilazan moralni temelj za izgradnju ljudske zajednice. Napokon, osigurava nužni temelj za građanski zakon koji se na nj nadovezuje

6 TOMA AKVINSKI, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio*, c. 1: *Opera omnia*, sv. 27 (Parisiis 1875) str. 144.

7 MARKO TULIJE CICERON, *De re publica,* 3, 22, 33: *Scripta quae manserunt omnia*, Bibliotheca Teubneriana fasc. 39, ed. K. Ziegler, (Leipzig 1969) str. 96.

8 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 10: AAS 58 (1966) 1033.

9 AUGUSTIN, *Confessiones,* 2, 4, 9: CCL 27, 21 (PL 32, 678).

bilo razmišljanjem koje izvlači posljedice iz načela naravnoga zakona, bilo dopunama pozitivne i pravne naravi.

2071 1960 Zapovijedi naravnoga zakona ne uočavaju svi jasno i neposredno. U sadašnjem stanju, čovjeku grešniku potrebne su milost i objava kako bi vjerske i moralne istine mogli upoznati »svi, bez teškoća,
37 s čvrstom sigurnošću i bez primjese zablude«.[10] Naravni zakon pruža Objavljenom zakonu i milosti temelj od Boga pripravljen i usklađen s djelovanjem Duha Svetoga.

II. Stari zakon

1961 Bog, naš Stvoritelj i Otkupitelj, izabrao je sebi Izraela kao svoj narod i objavio mu svoj Zakon, pripravljajući tako dolazak Kristov. Moj-
62 sijev zakon izražava mnoge istine koje su po prirodi dostupne razumu. One su proglašene i vjerodostojno potvrđene u sklopu Saveza spasenja.

1962 Stari zakon prvi je stupanj Objavljenog zakona. Njegovi su
2058 moralni propisi sažeti u Deset zapovijedi. Zapovijedi Dekaloga postavljaju temelje pozivu čovjeka, stvorena na sliku Božju; zabranjuju što se protivi ljubavi prema Bogu i bližnjemu i propisuju što je bitno. Dekalog je svjetlo ponuđeno savjesti svakoga čovjeka da mu očituje poziv i putove Božje i da ga brani protiv zla:

> Bog je »zapisao na ploče ono što ljudi nisu umjeli čitati u srcima«.[11]

1963 Po kršćanskoj predaji, taj je Zakon, iako svet,[12] duhovan[13] i
1610 dobar,[14] još nesavršen. Kao pedagog[15] naznačuje što treba činiti, ali po sebi ne pruža moć, milost Duha Svetoga za svoje opsluživanje.
2542 Zbog grijeha, koji ne može ukloniti, ostaje zakonom robovanja. Po svetom Pavlu, osobita mu je uloga da pokazuje i *očituje grijeh* što u
2515 ljudskom srcu pobuđuje »zakon požude«.[16] Ipak taj Zakon predstavlja

[10] PRVI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 2: DS 3005; PIO XII., Enc. *Humani generis*: DS 3876.

[11] AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 57, 1: CCL 39, 708 (PL 36, 673).

[12] Usp. *Rim* 7, 12.

[13] Usp. *Rim* 7, 14.

[14] Usp. *Rim* 7, 16.

[15] Usp. *Gal* 3, 24.

[16] Usp. *Rim* 7.

prvi stupanj na putu Kraljevstva. Pripravlja i raspolaže izabrani narod i svakog kršćanina za obraćenje i za vjeru u Boga Spasitelja. Pruža nauk koji kao Riječ Božja ostaje zauvijek.

1964 Stari zakon je *priprava na evanđelje.* »Zakon je proroštvo i pedagogija budućih stvarnosti.«[17] Prorokuje i pretkazuje djelo izbavljenja od grijeha koje će izvršiti Krist te Novom zavjetu pruža slike, »tipove«, simbole koji izražavaju život po Duhu. Taj Zakon napokon nalazi dopunu u nauku mudrosnih i proročkih knjiga koje ga usmjeruju prema Novom savezu i kraljevstvu nebeskom. 122

> »U doba Starog zavjeta [...] bilo je ljudi koji su imali ljubav i milost Duha Svetoga te koji su polagali nadu poglavito u duhovna i vječna obećanja. Po tome su pripadali novom zakonu. Slično tomu, u Novom zavjetu ima putenih ljudi koji još ne pripadaju savršenstvu novog zakona i koje čak
> u Novom zavjetu valja poticati na kreposna djela strahom od kazni i 1828
> obećanjima vremenitih dobara. A premda je stari zakon dao zapovijedî ljubavi, ipak se po njemu nije davao Duh Sveti po kojem je 'ljubav Božja izlivena u našim srcima', kako se veli u Rim 5, 5.«[18]

III. Novi zakon ili Evanđeoski zakon

1965 Novi zakon ili Evanđeoski zakon predstavlja ovozemaljsko
savršenstvo božanskog zakona, naravnog i objavljenog. Djelo je 459
Kristovo, a izražen je osobito u Govoru na gori; djelo je i Duha 581
Svetoga, po kojemu postaje nutarnjim zakonom ljubavi: »Sklopit ću s domom Izrelovim (...) novi Savez. [...] Zakone ću svoje staviti u dušu
njihovu i upisati ih u njihova srca; i bit ću Bog njihov, a oni narod moj« 715
(*Heb* 8, 8.10).[19]

1966 Novi zakon je *milost Duha Svetoga,* dana vjernicima po vjeri u 1999
Krista. On djeluje po ljubavi, služi se Gospodinovim Govorom na gori da nas nauči što treba činiti, i sakramentima da nam priopći milost da to vršimo:

> »Tko želi razmišljati s pobožnošću i razumijevanjem Besjedu što ju je naš Gospodin proglasio na gori, kako se čita u Matejevu evanđelju, mislim da će u njoj naći savršen način kršćanskog života s obzirom na ono što

[17] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 4, 15, 1: SC 100, 548 (PG 7, 1012)

[18] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 107, a. 1, ad 2: Ed. Leon. 7, 279.

[19] Usp. *Jr* 31, 31-34.

> spada na najbolji način postupanja [...]. To rekoh da se pokaže kako ta Besjeda doista sadrži sve norme prikladne za kršćanski život te da je ona savršena.«[20]

577 1967 Evanđeoski zakon »dopunja«[21] Stari zakon, pročišćava ga, premašuje i dovodi do savršenstva. U »blaženstvima« *dopunja Božja obećanja,* uzdižući ih i usmjerujući »Kraljevstvu nebeskom«. Obraća se onima koji su raspoloženi da vjerom prihvate tu novu nadu, a to su siromašni, ponizni, ožalošćeni, čisti srcem, progonjeni zbog Krista utirući tako neslućene putove Kraljevstva.

1968 Evanđeoski zakon *usavršuje zapovijedi* Zakona. Gospodinova Besjeda na gori nipošto ne dokida niti obezvređuje moralne propise
129 Staroga zakona, nego im otkriva skrivene vrijednosti i otvara nove zahtjeve; osvjetljuje svu njihovu božansku i ljudsku istinu. Ne dodaje novih izvanjskih propisa, nego dopire do obnove samoga korijena
582 djelovanja, srca, tamo gdje čovjek izabire između čistog i nečistog,[22] gdje se oblikuju vjera, ufanje i ljubav i s njima sve druge kreposti. Tako evanđelje dovodi Zakon do punine nasljedovanjem savršenosti Oca nebeskoga,[23] opraštanjem neprijateljima i molitvom za progonitelje, po uzoru Božjeg velikodušja.[24]

1434 1969 Novi zakon *nalaže vršenje religioznih čina:* milostinje, molitve i posta, usmjerujući ih »Ocu koji vidi u skrovitosti«, nasuprot želji »da ljudi vide«.[25] Molitva toga zakona jest Očenaš.[26]

1696 1970 Evanđeoski zakon uključuje odlučan izbor između »dva puta«[27]
1789 te izvršivanje riječi Gospodinovih;[28] sažet je u »*zlatnom pravilu*«: »Sve što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima.« To je, doista, Zakon i Proroci (*Mt* 7, 12).[29]

---

20 AUGUSTIN, *De sermone Domini in monte,* 1, 1, 1: CCL 35, 1-2 (PL 34, 1229-1231).
21 Usp. *Mt* 5, 17-19.
22 Usp. *Mt* 15, 18-19.
23 Usp. *Mt* 5, 48.
24 Usp. *Mt* 5, 44.
25 Usp. *Mt* 6, 1-6.16-18.
26 Usp. *Mt* 6, 9-13.
27 Usp. *Mt* 7, 13-14.
28 Usp. *Mt* 7, 21-27.
29 Usp. *Lk* 6, 31.

Sav Evanđeoski zakon obuhvaćen je *novom zapovijedi* Isusovom[30] 1823
da ljubimo jedni druge kao što je on nas ljubio.[31]

1971 Gospodnjem Govoru na gori valja dodati *moralnu katehezu apostolskih pouka,* kao *Rim* 12-15; *1 Kor* 12-13; *Kol* 3-4; *Ef* 4-5; itd. Ta pouka apostolskim autoritetom prenosi Gospodinovo naučavanje, osobito izlaganjem kreposti koje proistječu iz vjere u Krista, a oduhovljuje ih ljubav kao poglaviti dar Duha Svetoga: »Ljubav nehinjena! [...] Srdačno se ljubite pravim bratoljubljem! [...] U nadi budite radosni, u nevolji strpljivi, u molitvi postojani! Pritječite u pomoć svetima u nuždi,
gajite gostoljubivost« (*Rim* 12, 9-13). Ta nas kateheza uči kako rješavati 1789
slučajeve savjesti u svjetlu našeg odnosa s Kristom i s Crkvom.[32]

1972 Novi zakon zove se *zakon ljubavi,* jer nas navodi da djelujemo 782
iz ljubavi koju ulijeva Duh Sveti, više nego iz straha; *Zakon milosti,* jer, po vjeri i sakramentima, pruža milosnu snagu za djelovanje; *Zakon slobode,*[33] jer nas oslobađa od obrednih i zakonskih propisa staroga Zakona te nas privodi da sami od sebe djelujemo pod poticajem ljubavi
i tako nas iz stanja roba »koji ne zna što radi njegov gospodar« prenosi 1828
u stanje prijatelja, »jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svojega« (*Iv* 15, 15), štoviše u stanje sina baštinika.[34]

1973 Novi zakon osim svojih zapovijedi obuhvaća i *evanđeoske* 2053
savjete. Tradicionalno razlikovanje između Božjih zapovijedi i
evanđeoskih savjeta ustanovljeno je u odnosu na ljubav, koja je 915
savršenstvo kršćanskog života. Zapovijedi idu za tim da uklone što je nespojivo s ljubavlju. Savjeti žele ukloniti i ono što nije u suprotnosti s ljubavlju, ali može predstavljati zapreku za njezin razvoj.[35]

1974 Evanđeoski savjeti izražavaju živu puninu ljubavi, uvijek nezadovoljne što ne daje više. Svjedoče o njezinu poletu i potiču nas
na duhovnu spremnost. Savršenstvo Novoga zakona sastoji se bitno 2013
u zapovijedima ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Savjeti naznačuju

---

30 Usp. *Iv* 13, 34.

31 Usp. *Iv* 15, 12.

32 Usp. *Rim* 14; *1 Kor* 5-10.

33 Usp. *Jak* 1, 25; 2, 12.

34 Usp. *Gal* 4, 1-7; 21-31; *Rim* 8, 15-17.

35 Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 184, a. 3: Ed. Leon. 10, 453-454.

izravnije putove i uspješnija sredstva, a provode se u skladu sa zvanjem pojedinoga čovjeka:

> »Bog ne želi da svi opslužuju sve savjete, nego samo one koji su im primjereni, već prema različitosti osoba, vremena, prilika i snaga, kako to zahtijeva ljubav; ljubav je naime kraljica svih kreposti, svih zapovijedi, svih savjeta, jednom riječju svega zakona i svega kršćanskoga djelovanja, pa svima dodjeljuje mjesto, red, vrijeme, vrijednost.«[36]

Ukratko

1975 *Po Svetom pismu, Zakon je očinska pouka Božja kojim se čovjeku propisuju putovi k obećanom blaženstvu, a zabranjuju stranputice zla.*

1976 *Zakon je »odredba razumna u vidu zajedničkog dobra koju proglašava onaj koji se brine za zajednicu«.*[37]

1977 *Krist je dovršetak Zakona;*[38] *on jedini naučava i daje pravednost Božju.*

1978 *Naravni zakon predstavlja udioništvo čovjeka, stvorena na sliku svoga Stvoritelja, u mudrosti i dobroti Božjoj. Izražaj je dostojanstva ljudske osobe i temelj njezinih prava i osnovnih dužnosti.*

1979 *Naravni je zakon nepromjenjiv i postojan u povijesti. Norme koje ga izražavaju ostaju suštinski valjane. Taj zakon predstavlja nuždan temelj za moralni poredak i građanski zakon.*

1980 *Stari zakon prvi je stupanj Objavljenog zakona. Njegovi ćudoredni propisi sažeti su u Deset zapovijedi.*

1981 *Mojsijev zakon sadrži mnoge istine koje su po naravi dostupne razumu. Bog ih je objavio jer ih ljudi nisu umjeli čitati u svom srcu.*

1982 *Stari zakon je priprava za evanđelje.*

1983 *Novi zakon je milost Duha Svetoga koju primamo po vjeri u Krista, što djeluje po ljubavi. On je poglavito izražen u Gospodinovu Govoru na gori i služi se sakramentima da nam udijeli milost.*

---

36 FRANJO SALEŠKI, *Traité de l'amour de Dieu,* 8, 6: *Oeuvres*, sv. 5 (Annecy 1894) str. 75.

37 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* I-II, q. 90, a. 4, c: Ed. Leon. 7, 152.

38 Usp. *Rim* 10, 4.

1984 *Evanđeoski zakon dopunja, nadilazi i dovodi do savršenstva Stari zakon: njegova obećanja po blaženstvima kraljevstva nebeskog, a njegove zapovijedi preobrazbom samoga korijena djelovanja, naime ljudskoga srca.*

1985 *Novi zakon je zakon ljubavi, zakon milosti, zakon slobode.*

1986 *Novi zakon, osim zapovijedi, sadrži evanđeoske savjete. »Svetosti Crkve na osobit način pogoduju mnogi savjeti koje Gospodin u evanđelju predlaže svojim učenicima da ih vrše.«*[39]

Članak 2.

MILOST I OPRAVDANJE

I. Opravdanje

1987 Milost Duha Svetoga ima moć da nas opravda, to jest očisti od naših grijeha i udijeli nam pravednost Božju po vjeri u Krista Isusa[40] i 734
po krštenju:[41]

> »Ako umrijesmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s njime. Znamo doista: Krist, uskrišen od mrtvih, više ne umire, smrt njime više ne gospoduje. Što umrije, umrije grijehu jednom zauvijek; a što živi, živi Bogu. Tako i vi: smatrajte sebe mrtvima grijehu, a živima Bogu u Kristu Isusu« (*Rim* 6, 8-11).

1988 Snagom Duha Svetoga sudjelujemo u muci Kristovoj umirući grijehu, i u njegovu uskrsnuću rađajući se na novi život; udovi smo 654
njegova Tijela, Crkve,[42] i loze pricijepljene njemu, Trsu:[43]

> »Po Duhu smo svi mi udionici Božji [...] Imamo udjela u božanskoj 460
> naravi po daru Duha [...] Eto, zašto Duh čini božanskima one u kojima je prisutan!«[44]

[39] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48.

[40] Usp. *Rim* 3, 22.

[41] Usp. *Rim* 6, 3-4.

[42] Usp. *1 Kor* 12.

[43] Usp. *Iv* 15, 1-4.

[44] ATANAZIJE ALEKSANDRIJSKI, *Epistula ad Serapionem,* 1, 24: PG 26, 585-588.

1427 1989 Prvo je djelo milosti Duha Svetoga *obraćenje,* kojemu je plod opravdanje, kako je Isus navijestio na početku evanđelja: »Obratite se jer je blizu Kraljevstvo Božje« (*Mt* 4, 17). Na poticaj milosti, čovjek se okreće prema Bogu i udaljuje od grijeha te tako prima oproštenje i pravednost odozgor. »Opravdanje [...] nije tek otpuštanje grijeha nego je i posvećenje i obnova unutrašnjega čovjeka.«[45]

1446 1990 Opravdanje *oslobađa čovjeka od grijeha* koji se suprotstavlja ljubavi Božjoj te čisti njegovo srce. Opravdanje je posljedica inicijative Božjeg milosrđa, Boga koji pruža oproštenje. Ono pomiruje čovjeka s
1733 Bogom. Izbavlja od ropstva grijeha i ozdravlja.

1991 Opravdanje je u isto vrijeme *prihvaćanje Božje pravednosti* po vjeri u Krista Isusa. Ovdje pravednost označuje ispravnost božanske
1812 ljubavi. Zajedno s opravdanjem ulijevaju se u naša srca vjera, ufanje i ljubav, i daje nam se posluh Božjoj volji.

617 1992 Opravdanje nam je *zasluženo mukom Krista* koji se na križu prinio kao žrtva živa, sveta, Bogu mila, te je njegova krv postala pomirilištem za grijehe svih ljudi. Opravdanje nam se daje po krstu,
1266 sakramentu vjere. Ono nas suobličava s pravednošću Boga koji nas snagom svoga milosrđa čini iznutra pravednima. Cilj mu je slava Božja
294 i Kristova te dar života vječnoga:[46]

> »Sada se izvan Zakona očitovala pravednost Božja posvjedočena Zakonom i Prorocima – pravednost Božja po vjeri Isusa Krista, prema svima koji vjeruju. Ne, nema razlike! Svi su zaista sagriješili i potrebna im je slava Božja; opravdani su besplatno, njegovom milošću po otkupljenju u Kristu Isusu. Njega je Bog izložio da krvlju svojom bude pomirilište po vjeri. Htio je tako očitovati svoju pravednost kojom je u svojoj božanskoj strpljivosti propuštao dotadašnje grijehe; htio je očitovati svoju pravednost u sadašnje vrijeme – da bude pravedan i da opravdava onoga koji je od vjere Isusove« (*Rim* 3, 21-26).

2008 1993 Opravdanje uspostavlja *suradnju između milosti Božje i čovjekove slobode.* Ta se suradnja s čovjekove strane izražava pristankom vjere uz Riječ Božju koja čovjeka zove k obraćenju, i u suradnji ljubavi s poticajem Duha Svetoga koji pretječe pristanak i čuva ga.

---

45 TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 7: DS 1528.

46 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 7: DS 1529.

»Bog dotiče srce čovjekovo prosvjetljenjem Duha Svetoga tako da čovjek niti ostaje posve nedjelatan kada se podlaže nadahnuću, koje dakako može i odbiti, niti se bez božanske milosti, samom svojom slobodnom voljom, može pripraviti za pravednost pred Bogom.«[47] 2068

1994 Opravdanje je *najizvrsnije djelo Božje ljubavi* koja se očitovala u Kristu, a dano nam je po Duhu Svetom. Sveti Augustin smatra da je
opravdanje bezbožnika »veće djelo […] od stvaranja neba i zemlje« 312
[…], jer »nebo će i zemlja proći, dok spasenje i opravdanje unaprijed izabranih neće proći nikada«.[48] On također misli da opravdanje
grešnika nadvisuje sámo stvaranje anđela u pravednosti, jer očituje 412
veće milosrđe.

1995 Duh Sveti je nutarnji učitelj. Darivajući život »unutrašnjem 741
čovjeku«,[49] opravdanje uključuje *posvećenje* cijeloga bića:

»Kao što nekoć predadoste udove svoje za robove nečistoći i bezakonju – do bezakonja, tako sada predajte udove svoje za robove pravednosti – do posvećenja. [...] Sada pak pošto ste oslobođeni grijeha i postali sluge Božje, imate plod svoj za posvećenje, a svršetak – život vječni« (*Rim* 6, 19.22).

II. Milost

1996 Naše opravdanje dolazi od Božje milosti. Milost je *naklonost,* 153
ničim zaslužena pomoć koju nam Bog pruža da bismo odgovorili njegovu pozivu: da postanemo sinovi i kćeri Božje,[50] posinci,[51] sudionici božanske naravi[52] i života vječnoga.[53]

1997 Milost je *sudjelovanje u Božjemu životu;* ona nas uvodi u 375, 260
intimnost trojstvenoga života. Po krštenju kršćanin sudjeluje u milosti Krista koji je Glava svoga Tijela. Kao »posinak« i on može Boga nazivati »Ocem«, u jedinstvu sa Sinom jedinorođenim. On prima život Duha koji u nj ulijeva ljubav i oblikuje Crkvu.

---

[47] TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 5: DS 1525.

[48] AUGUSTIN, *In Iohannis evangelium tractatus,* 72, 3: CCL 36, 508 (PL 35, 1823).

[49] Usp. *Rim* 7, 22; *Ef* 3, 16.

[50] Usp. *Iv* 1, 12-18.

[51] Usp. *Rim* 8, 14-17.

[52] Usp. *2 Pt* 1, 3-4.

[53] Usp. *Iv* 17, 3.

1719 1998 Taj je poziv na život vječni *nadnaravan*. Ovisi posvema o ničim zasluženoj Božjoj inicijativi, jer nam samo Bog može objaviti i darovati samoga sebe. Premašuje sposobnost čovjekova razuma i moći njegove volje kao i svakoga drugog stvora.[54]

1999 Milost Kristova je nezaslužen dar kojim nam Bog dariva svoj
1966 život, što nam ga u dušu ulijeva Duh Sveti da je ozdravi od grijeha i posveti. To je *posvetna (posvećujuća) ili pobožanstvenjujuća milost,* koju primamo na krštenju. Ona je u nama izvor djela posvećenja:[55]

> »Je li, dakle, netko u Kristu, novi je stvor. Staro uminu, novo, gle, nasta! A sve je od Boga koji nas sa sobom pomiri po Kristu« (*2 Kor* 5, 17-18).

2000 Posvetna milost je stalan dar, postojano i nadnaravno stanje što usavršuje dušu osposobljujući je da živi s Bogom i djeluje po njegovoj ljubavi. Treba razlikovati *trajnu (habitualnu) milost,* kao trajno osposobljenje da živimo i djelujemo prema božanskom pozivu, od *djelatnih (aktualnih) milosti,* koje označuju Božje zahvate bilo na početku obraćenja, bilo u tijeku djela posvećenja.

490 2001 Već i sama *pripravnost čovjekova* da prihvati milost predstavlja djelovanje te milosti. Ona je potrebna da pobudi i podrži našu suradnju u opravdanju po vjeri i u posvećenju po ljubavi. Ono što je u nama otpočeo, Bog privodi k ispunjenju: »On doista otpočinje tako da mi, njegovim djelovanjem, htjednemo; on dovršava djelo, sudjelujući s pokretima naše volje koja je već obraćena.«[56]

> »I mi djelujemo, ali djelujemo sudjelujući s Bogom, jer On djeluje pretječući nas svojim milosrđem. Pretječe nas da nas ozdravi, a potom nas prati da ozdravljeni očvrsnemo. Pretječe nas da bi nas pozvao i pratit će nas da nas proslavi. Pretječe nas da bismo u pobožnosti živjeli, a pratit će nas da bismo s njime vječno živjeli, jer zasigurno bez njega ne možemo ništa.«[57]

1742 2002 Slobodna Božja inicijativa zahtijeva *slobodan čovjekov odgovor;* Bog je čovjeka doista stvorio na svoju sliku, obdarivši ga, uz slobodu, sposobnošću da ga upozna i ljubi. Duša istom po slobodi može

---

[54] Usp. *1 Kor* 2, 7-9.

[55] Usp. *Iv* 4, 14; 7, 38-39.

[56] AUGUSTIN, *De gratia et libero arbitrio,* 17,33: PL 44, 901.

[57] AUGUSTIN, *De natura et gratia,* 31, 35: CSEL 49, 258-259 (PL 44, 264).

ući u zajedništvo ljubavi. Bog neposredno dotiče i izravno pokreće čovjekovo srce. Stavio je u čovjeka težnju za istinom i dobrom koju samo on može zadovoljiti. Obećanja »života vječnoga« odgovaraju toj težnji, iznad svake nade:

> »Ti si poslije svojih djela, koja su bila veoma dobra, počinuo sedmi dan. To nam je glas tvoje Knjige htio proreći da i mi poslije svojih djela, koja su samo zato veoma dobra što si nam ih ti dao, treba da počinemo u tebi u 2550
> subotu vječnoga života.«[58]

2003 Milost je nadasve i poglavito dar Duha koji nas čini pravednima 1108
i posvećuje. Ali milost obuhvaća i darove što nam ih Duh daje da nas pridruži svom djelovanju te nas osposobi da sudjelujemo u spasenju drugih i u rastu Tijela Kristova, Crkve. To su *sakramentalne milosti* vlastite različitim sakramentima. To su, osim toga, *posebne milosti* koje 1127
se nazivaju i *»karizme«*, po grčkoj riječi što je rabi sveti Pavao, a koja znači blagonaklonost, nezasluženi dar, dobročinstvo.[59] Koja god im bila narav, katkada i izvanredna, kao što je dar čudesa ili jezika, karizme su usmjerene na posvetnu milost, a cilj im je zajedničko dobro Crkve. One 799-801
su u službi ljubavi koja izgrađuje Crkvu.[60]

2004 Među posebnim milostima potrebno je spomenuti *staleške milosti* koje prate vršenje odgovornih dužnosti kršćanskog života i službi u krilu Crkve:

> »Dare pak imamo različite po milosti koja nam je dana; je li to prorokovanje – neka je primjereno vjeri; je li služenje – neka je u služenju; je li poučavanje – u poučavanju; je li hrabrenje – u hrabrenju; tko dijeli, neka je darežljiv; tko je predstojnik – revan; tko iskazuje milosrđe – radostan!« (*Rim* 12, 6-8).

2005 Milost *izmiče našem iskustvu* jer spada u nadnaravni red i tek se vjerom može upoznati. Stoga se ne možemo pozivati na svoje osjećaje i svoja djela kako bismo zaključili da smo opravdani i spašeni.[61] Ipak, po riječi Gospodinovoj: »Po njihovim ćete ih plodovima prepoznati« (*Mt* 7, 20), promatranje Božjih dobročinstava u našem životu i u životu

---

[58] AUGUSTIN, *Confessiones,* 13, 36, 51: CCL 27, 272 (PL 32, 868).

[59] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16-17.

[60] Usp. *1 Kor* 12.

[61] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 9: DS 1533-1534.

svetaca pruža nam jamstvo da milost u nama djeluje i potiče nas na sve veću vjeru i na stav zaufana siromaštva.

> Jedan od najljepših iskaza takva raspoloženja duše jest odgovor sv. Ivane Arške na izazovno pitanje njezinih crkvenih sudaca: »Upitana znade li je li u milosti Božjoj, ona odgovori: 'Ako nisam, neka me Bog u nju stavi; ako jesam, neka me Bog u njoj sačuva'.«[62]

III. Zasluga

> »Tebe slavi zbor svetih, i ti nagrađujući njihove zasluge,
> nagrađuješ darove svoje.«[63]

1723 2006 Riječ »zasluga« općenito označuje *dužnu naplatu* koju zajednica ili društvo daje nekom svom članu za djelo, prosuđeno kao dobro ili zlo, koje prema tome zaslužuje nagradu ili kaznu. Zasluga ulazi u
1807 red kreposti pravednosti, po načelu jednakosti koje njome ravna.

2007 U odnosu prema Bogu, u strogo pravnom smislu, čovjek ne
42 može imati zasluga. Između njega i nas nejednakost nema mjere, jer smo mi od njega kao Stvoritelja sve primili.

2008 Čovjekova zasluga pred Bogom u kršćanskom životu počiva
306 na tome što je *Bog slobodno odlučio čovjeka pridružiti djelu svoje milosti*. Božje Očinsko djelovanje pretječe svojim nadahnućem, a na nj se nadovezuje čovjekovo slobodno djelovanje suradnjom, tako te zasluge
155, 970 za dobra djela treba pripisati najprije Božjoj milosti, a onda vjerniku. I sama čovjekova zasluga, uostalom, pripada Bogu jer je dobrim djelima u Kristu izvor Duh Sveti svojim nadahnućima i pomaganjem.

2009 Budući da nas naše posinaštvo po milosti čini udionicima božanske naravi, ono nam može, po nezasluženoj pravednosti Božjoj, pružiti i *pravu zaslugu*. To je pravo tek posljedica milosti, pravo puno ljubavi koja nas čini »subaštinicima« Kristovim i dostojnima da steknemo »obećanu baštinu vječnoga života«.[64] Zasluge naših dobrih

---

[62] IVANA ARŠKA, *Dictum*: *Procès de condamnation*, ed. Tisset (Paris 1960) str. 62.

[63] *Praefatio de sanctis, I* [*Predslovlje svetaca I.*]: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 428; usp. »Doctor gratiae«, AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 102, 7: CCL 40, 1457 (PL 37, 1321).

[64] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1546.

djela darovi su Božje dobrote.[65] »Najprije nam je dana milost, potom slijedi ono dugovano. [...] Tako njegovi darovi postaju tvoje zasluge.«[66] 604

2010 Budući da u redu milosti inicijativa pripada Bogu, *nitko ne može zaslužiti prvu milost* koja stoji na početku obraćenja, oproštenja i posvećenja. No na poticaj Duha Svetoga i ljubavi *možemo* sebi i drugima 1998
susljedno zaslužiti korisne milosti za naše posvećenje, za porast milosti i ljubavi i za postignuće vječnoga života. I sama vremenita dobra, kao što je zdravlje i prijateljstvo, možemo zaslužiti po rasporedu Božje mudrosti. Sve su te milosti i ta dobra predmet kršćanske molitve. Ona providа našoj potrebi za milošću u svrhu zaslužnih djela.

2011 *Ljubav Kristova u nama vrelo je svih naših zasluga* pred Bogom. Milost nas po djelatnoj ljubavi sjedinjuje s Kristom tako te 492
jamči nadnaravni značaj naših čina i dosljedno njihovu zaslužnost pred Bogom i pred ljudima. Sveci su uvijek bili živo svjesni da su njihove zasluge čista milost.

> »Poslije zemaljskog progonstva nadam se da ću tebe uživati u vječnoj domovini. Ali ne želim skupljati zasluge za nebo: hoću raditi *jedino za tvoju ljubav.* [...] Uvečer ovoga života pojavit ću se pred tobom praznih ruku jer te ne molim, Gospodine, da brojiš moja djela. Sva naša pravedna 1460
> djela nisu bez mrlje u tvojim očima. Zato hoću da se zaodjenem tvojom vlastitom *pravednošću* i da od tvoje *ljubavi* primim vječno posjedovanje *tebe samoga* [...].«[67]

IV. Kršćanska svetost

2012 »Znamo da Bog u svemu na dobro surađuje s onima koji ga ljube [...] Jer koje predvidje, te i predodredi da budu suobličeni slici 459
Sina njegova te da on bude prvorođenac među mnogom braćom. Koje je pak predodredio, te je i pozvao; koje je pozvao, te je i opravdao; koje je opravdao, te je i proslavio« (*Rim* 8, 28-30).

---

[65] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1548.

[66] AUGUSTIN, *Sermo* 298,4-5: SPM 1, 98-99 (PL 38, 1367).

[67] TEREZIJA OD DJETETA ISUSA, *Acte d'offrande à l'Amour miséricordieux*: *Récréations pieuses - Prières* (Paris 1992) str. 514-515.

915, 2545 2013 »Svi vjernici, bilo kojeg staleža i stupnja, pozvani su na potpun kršćanski život i na savršenu ljubav.«[68] Svi su pozvani na
825 svetost: »Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (*Mt* 5, 48):

> »Da postignu tu savršenost, neka se vjernici služe silama primljenim po mjeri Kristova dara da se [...], u svemu poslušni volji Očevoj, posvete slavi Božjoj i službi bližnjemu. Tako će se svetost Božjega naroda razrasti u obilate plodove, kako to u povijesti Crkve izvrsno dokazuju životi tolikih svetaca.«[69]

774 2014 Duhovni rast teži za sve intimnijim sjedinjenjem s Kristom. To se sjedinjenje zove »mistično« jer po sakramentima, »svetim misterijima«, daje udjela u Kristovu otajstvu, a po njemu u otajstvu Presvetoga Trojstva. Bog nas sve zove u to intimno jedinstvo s njime, iako se samo nekima daju posebne milosti ili izvanredni znakovi toga mističnoga života kako bi se očitovalo da je nezasluženi dar koji je dan svima.

2015 Put savršenstva prolazi kroz križ. Nema svetosti bez odricanja
407, 2725 i bez duhovnog boja.[70] Duhovni napredak iziskuje askezu i mrtvljenje
1438 koji nas postupno privode miru i radosti blaženstava:

> »Tko se penje, neprestano ide od početka k početku; nikada ne prestaje počimati. Želja onoga koji se uspinje, nikad se ne zaustavlja na onome što već poznaje.«[71]

2016 Za dobra djela učinjena s Božjom milosti, u zajedništvu s
162, 1821 Isusom, sinovi i kćeri svete Majke Crkve opravdano se nadaju *milosti konačne ustrajnosti i nagradi* od Boga, svoga Oca.[72] Opslužujući isto
1274 pravilo života, vjernici sudjeluju »u blaženoj nadi« onih koje Božje milosrđe sabire »u sveti grad, novi Jeruzalem« što silazi »s neba, od Boga kao Zaručnica nakićena za svoga Zaručnika« (*Otk* 21, 2).

---

68 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 45.

69 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 45.

70 Usp. *2 Tim* 4.

71 GRGUR NISENSKI, *In Canticum* homilia 8: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger-H. Langerbeck, sv. 6 (Leiden 1960.) str. 247 (PG 44, 941).

72 Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, kan. 26: DS 1576.

Ukratko

2017 *Milost Duha Svetoga daje nam Božju pravednost. Sjedinjujući nas po vjeri i krštenju s mukom i uskrsnućem Kristovim, Duh Sveti nas čini dionicima Kristova života.*

2018 *Opravdanje, kao i obraćenje, ima dvostruki vid. Na poticaj milosti čovjek se okreće prema Bogu i udaljuje od grijeha; tako prima oproštenje i pravednost odozgor.*

2019 *Opravdanje uključuje oproštenje grijeha, posvećenje i obnovu unutrašnjega čovjeka.*

2020 *Opravdanje nam je zasluženo Kristovom mukom. Daje nam se po krštenju. Suobličava nas s pravednošću Boga koji nas čini pravednima. Cilj mu je slava Božja i Kristova te dar života vječnoga. Ono je najizvrsnije djelo Božjega milosrđa.*

2021 *Milost je pomoć koju nam Bog pruža da odgovorimo svom pozivu te mu postanemo posinci. Ona nas uvodi u intimnost života Presvetog Trojstva.*

2022 *U djelu milosti Božja inicijativa pretječe, pripravlja i potiče slobodan čovjekov odgovor. Milost odgovara najdubljim težnjama ljudske slobode; poziva je na suradnju sa sobom te je usavršuje.*

2023 *Posvetna milost je nezasluženi dar kojim nam Bog dariva svoj život; Duh Sveti nam je ulijeva u dušu da je ozdravi od grijeha i posveti.*

2024 *Posvetna nas milost čini »milima Bogu«. »Karizme« su posebne milosti Duha Svetoga; usmjerene su na posvetnu milost, a cilj im je zajedničko dobro Crkve. Bog djeluje i po mnogostrukim djelatnim milostima, što se razlikuju od stalne milosti koja je u nama trajno.*

2025 *Naša zasluga pred Bogom samo je posljedica njegova slobodnog nauma da čovjeka pridruži djelu svoje milosti. Tu zaslugu treba u prvom redu pripisati Božjoj milosti, a onda čovjekovoj suradnji. I sama čovjekova zasluga pripada Bogu.*

2026 *Milost Duha Svetoga može nam, zbog našeg posinjenja, udijeliti pravu zaslugu kao posljedicu nezaslužene Božje pravednosti. Ljubav je u nama glavni izvor zasluge pred Bogom.*

2027 *Nitko ne može zaslužiti prvu milost koja stoji na početku našeg obraćenja. Na poticaj Duha Svetoga možemo sebi i drugima zaslužiti sve milosti koje su korisne da stignemo u vječni život, a isto tako i nužna materijalna dobra.*

2028 *»Svi vjernici, bilo kojeg staleža i stupnja pozvani su na puninu kršćanskog života i na savršenstvo ljubavi.«*[73] *»Od Apostola smo naučili da u kreposti postoji samo ova granica: da u njoj nema granice.«*[74]

2029 *»Hoće li tko za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom« (Mt* 16, 24*).*

Članak 3.

CRKVA, MAJKA I UČITELJICA

2030 U Crkvi, u zajedništvu sa svim krštenima, kršćanin ostvaruje svoj poziv. Od Crkve prima Riječ Božju koja sadrži nauke »Kristova zakona«.[75] Od Crkve prima milost sakramenata koji ga podupiru na
828 »putu«. Od Crkve se uči *primjeru svetosti* kojoj prepoznaje uzor i izvor u presvetoj Djevici Mariji, uočava je u autentičnom svjedočenju onih koji tu svetost žive, otkriva je u duhovnoj predaji i dugoj povijesti
1172 svetaca koji su nas pretekli, a koje liturgija slavi tijekom svoga svetačkog kalendara.

1368 2031 *Moralni život jest duhovno bogoslužje.* Mi prikazujemo svoje tijelo »za žrtvu živu, svetu, Bogu milu«,[76] u krilu Tijela Kristova koje mi sačinjavamo, i u zajedništvu s prinošenjem Njegove euharistije. U liturgiji i u slavlju sakramenata, molitva i naučavanje sjedinjuju se s Kristovom milošću da prosvijetle i hrane kršćansko djelovanje. Poput cjelokupnosti kršćanskoga života tako i moralni život nalazi svoj izvor i vrhunac u euharistijskoj žrtvi.

---

[73] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965).

[74] GRGUR NISENSKI, *De vita Moysis,* 1, 5: ed. M. Simonetti (Vicenza 1984) str. 10 (PG 44, 300).

[75] Usp. *Gal* 6, 2.

[76] Usp. *Rim* 12, 1.

I. Moralni život i Učiteljstvo Crkve 85-87 888-892

2032 Crkva, kao »stup i tvrđa istine« (*1 Tim* 3, 15), »primila je svečanu Kristovu zapovijed da propovijeda spasonosnu istinu«.[77] »Crkvi pripada da uvijek i svugdje naviješta moralna načela, pa i o 2246
društvenom poretku, i da donosi sud o bilo kojim ljudskim stvarnostima 2420
kad god to traže osnovna prava ljudske osobe ili spasenje duša.«[78]

2033 *Učiteljstvo pastira Crkve* u moralnim pitanjima redovito se vrši u katehezi i u propovijedanju, uz pomoć djelâ teologa i duhovnih pisaca. Na taj se način, od pokoljenja u pokoljenje, pod vodstvom i budnošću pastira, prenosi »poklad« kršćanskog morala što ga 84
sačinjava značajna cjelina normi, zapovijedi i kreposti koje proistječu iz vjere u Krista, a oživljava ih ljubav. Ta je kateheza tradicionalno, uz Vjerovanje i Očenaš, uzela kao temelj Deset Božjih zapovijedi koje izražavaju načela moralnog života što vrijede za sve ljude.

2034 Rimski prvosvećenik i biskupi »autentični su, Kristovom vlašću obdareni učitelji koji povjerenom im narodu propovijedaju vjeru koju treba da vjeruje i u život primjenjuje«.[79] *Redovito i opće učiteljstvo* pape i biskupa koji su s njime u zajedništvu uči vjernike istini koju treba vjerovati, ljubavi koju treba vršiti i blaženstvu kojemu se treba nadati.

2035 Najviši stupanj sudjelovanja u Kristovu autoritetu zajamčen je karizmom *nezabludivosti.* Ona se »odnosi samo na one stvari koje se nalaze u izvorima božanske Objave«;[80] proteže se i na sve dijelove nauka, uključujući i moral, bez kojih se spasonosne vjerske istine ne mogu čuvati, izlagati ili opsluživati.[81]

2036 Autoritet učiteljstva proteže se i na specifične zapovijedi 1960
naravnoga zakona jer je njihovo opsluživanje, po Stvoriteljevu zahtjevu, nužno za spasenje. Upozoravajući na zapovijedi naravnoga zakona, učiteljstvo Crkve vrši bitan dio svoje proročke zadaće da

[77] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965) 21.
[78] ZKP kan. 747, § 2.
[79] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 29.
[80] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 30.
[81] Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekl. *Mysterium Ecclesiae*, 3: AAS 65 (1973) 401.

naviješta ljudima što oni po istini jesu i da ih podsjeća na ono što pred Bogom treba da budu.[82]

2037 Božji Zakon, povjeren Crkvi, vjernicima se naviješta kao put života i istine. Stoga vjernici imaju *pravo*[83] da budu poučeni o spasonosnim božanskim zapovijedima koje pročišćuju prosudbu te, po milosti, ozdravljaju ranjeni ljudski um. *Dužnost* im je da opslužuju zakone i odredbe što ih izdaje zakonita Crkvena vlast. Takve odluke,
2041 pa makar bile disciplinarne, zahtijevaju poučljivost u ljubavi.

2038 U djelu naučavanja i primjene kršćanskoga morala, Crkvi je potrebna požrtvovnost pastira, znanost teologa, doprinos svih kršćana i ljudi dobre volje. Vjerom i životom po evanđelju pojedini ljudi
2442 stječu iskustvo života »u Kristu« koji ih prosvjetljuje i osposobljuje da razabiru božanske i ljudske stvarnosti po Duhu Svetom.[84] Tako se Duh Sveti može poslužiti i najneznatnijima da prosvijetli mudre i uzvišenije u dostojanstvu.

2039 Pojedine službe treba vršiti u duhu bratskog služenja i predanosti Crkvi, u ime Gospodnje.[85] U isto vrijeme savjest svakoga pojedinoga, u moralnoj prosudbi svojih osobnih čina, mora izbjegavati zatvaranje u granice individualnoga promatranja. Što bolje može, mora se otvoriti prema zajedničkom dobru, onako kako je izraženo u moralnom, naravnom i objavljenom zakonu te dosljedno u zakonu Crkve i u autentičnom
1783 naučavanju učiteljstva o moralnim pitanjima. Nije uputno suprotstavljati osobnu savjest i razum moralnom zakonu ili Crkvenom učiteljstvu.

2040 Na taj se način može među kršćanima razvijati istinski *sinovski duh prema Crkvi.* Takav duh predstavlja normalan razvoj krsne milosti koja nas je porodila u krilu Crkve i učinila udovima Tijela Kristova. Crkva nam, u svojoj majčinskoj skrbi, dijeli Božje milosrđe koje uništava naše grijehe, a djeluje nadasve u sakramentu pomirenja. Kao
167 brižljiva majka, po svom bogoslužju, ona nam dan za danom pruža i hranu Gospodinove riječi i euharistije.

---

[82] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.

[83] Usp. ZKP kan. 213.

[84] Usp. *1 Kor* 2, 10-15.

[85] Usp. *Rim* 12, 8.11.

II. Crkvene zapovijedi

2041 Crkvene zapovijedi imaju mjesto u sklopu moralnog života što se nadovezuje na liturgijski život i njime se hrani. Obvezatnost tih pozitivnih zakona, koje su proglasile pastoralne vlasti, ima za cilj da vjernicima zajamči veoma potrebni minimum za duh molitve, moralnu založenost i rast ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

2042 Prva zapovijed (»U dan Gospodnji i u druge zapovjedne blagdane 1389
sudjeluj u svetoj misi i uzdrži se od težačkih poslova«) zahtijeva od vjernika da
dan u koji se spominje Gospodinovo uskrsnuće te u dane kada se svetkuju osobite 2180
liturgijske svečanosti u kojima se časte otajstva Gospodina, blažene Djevice
Marije i svetaca, sudjeluju ponajprije u euharistijskom slavlju na kojemu se sabire 2177
kršćanska zajednica i da se odmore od onih radova i poslova koji bi mogli spriječiti takvo svetkovanje tih dana.[86]

Druga zapovijed (»Barem jednom godišnje ispovjedi svoje grijehe!«) jamči
pripravu na Euharistiju po primanju sakramenta pomirenja koji produžuje krsno 1457
djelo obraćenja i oproštenja.[87]

Treća zapovijed (»Primi sakrament euharistije bar o Vazmu«) jamči minumum 1389
s obzirom na primanje Gospodinova Tijela i Krvi u vezi s vazmenim blagdanima, koji su vrelo i središte kršćanskog bogoslužja.[88]

2043 Četvrta zapovijed (»U dane koje je odredila Crkva suzdrži se od blago- 1387
vanja mesa i obdržavaj post!«) osigurava razdoblja askeze i pokore koja nas 1438
pripravljaju na liturgijske blagdane, što pridonosi da ovladamo svojim nagonima i postignemo slobodu srca.[89]

Peta zapovijed (»Pridonosi za crkvene potrebe!«) izriče, osim toga, da su 1351
pojedini vjernici dužni, prema svojoj mogućnosti, pomagati materijalnim potrebama Crkve.[90]

III. Moralni život i misijsko svjedočenje

2044 Vjernost krštenih jedan je od temeljnih preduvjeta za navi-
ještanje evanđelja i za *poslanje Crkve u svijetu*. Da bi ljudima očitovala 852, 905
snagu svoje istine i ižarivanja, poruka spasenja mora biti provjerena

---

86 Usp. ZKP kan. 1246-1248; ZKIC kan. 880, § 3; 881, § 1. 2. 4.

87 Usp. ZKP kan. 989; ZKIC kan. 719.

88 Usp. ZKP kan. 920; ZKIC kan. 708; 881, § 3.

89 Usp. ZKP kan. 1249-1251; ZKIC kan. 882.

90 Usp. ZKP kan. 222; ZKIC kan. 25. Biskupske konferencije mogu uz to donijeti i neke druge crkvene zapovijedi za svoje područje, usp. ZKP kan. 455.

životnim svjedočanstvom kršćana. »Samo svjedočanstvo kršćanskog života i dobra djela izvršena vrhunaravnim duhom imaju moć da privuku ljude k vjeri i Bogu.«[91]

753 **2045** Budući da su udovi Tijela kojemu je Krist Glava,[92] kršćani pridonose *izgradnji Crkve* čvrstoćom svog uvjerenja i svog vladanja.
828 Crkva raste, razvija se i širi po svetosti svojih vjernika[93] »dok svi ne prispijemo do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove« (*Ef* 4, 13).

671, 2819 **2046** Svojim životom u Kristu kršćani *uskoruju dolazak Kraljevstva Božjega,* »kraljevstva istine, pravde i mira«.[94] No zato ne zanemaruju svojih zemaljskih zadaća; vjerni svom Učitelju, oni ih ispunjuju čestito, strpljivo i s ljubavlju.

Ukratko

2047 *Moralni život jest duhovno bogoslužje. Kršćansko se djelovanje hrani liturgijom i sakramentalnim slavljima.*

2048 *Crkvene se zapovijedi odnose na ćudoredni i kršćanski život, koji je povezan s liturgijom i njome se hrani.*

2049 *Učiteljstvo crkvenih pastira u ćudorednim pitanjima redovito se vrši u katehezi i propovijedanju na temelju Deset Božjih zapovijedi koje iznose načela ćudorednog života što vrijede za sve ljude.*

2050 *Rimski prvosvećenik i biskupi, kao autentični učitelji, Božjem narodu propovijedaju vjeru koju treba vjerovati i u životu primjenjivati. Oni su također pozvani da se izjašnjavaju o moralnim pitanjima koja se tiču naravnog zakona i razuma.*

2051 *Nezabludivo učiteljstvo pastira proteže se na sve dijelove nauka, uključujući i moral, bez kojih se spasonosne vjerske istine ne mogu čuvati, izlagati ili opsluživati.*

---

91 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam Actuositatem*, 6: AAS 58 (1966) 842.

92 Usp. *Ef* 1, 22.

93 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 39: AAS 57 (1965) 44.

94 *Domini Nostri Iesu Christi universorum Kris sollemnitas, Praefatio* [*Svetkovina Krista Kralja, Predslovlje*]: *Missale Rimanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 381.

DESET ZAPOVIJEDI BOŽJIH

Knjiga Izlaska 20, 2-17	**Ponovljeni zakon 5,6-21**	**Vjeronaučni obrazac**[1]
Ja sam Gospodin, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva.	Ja sam Gospodin, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva.	Ja sam Gospodin Bog tvoj:
Nemoj imati drugih bogova uz mene. Ne pravi sebi lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom. Ne klanjaj im se, niti im služi. Jer ja, Gospodin, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca – onih koji me mrze – na djeci do trećeg i četvrtog koljena, a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovijedi.	Nemoj imati drugih bogova uz mene …	1. Nemoj imati drugih bogova uz mene.
Ne uzimaj uzalud imena Gospodina, Boga svoga, jer Gospodin ne oprašta onome koji uzalud izgovara ime njegovo.	Ne uzimaj uzalud imena Gospodina, Boga svoga …	2. Ne izusti imena Gospodina Boga svoga uzalud.
Sjeti se da svetkuješ dan subotni. Šest dana radi i obavljaj sav svoj posao. A sedmoga je dana subota, počinak posvećen. Gospodinu, Bogu tvojemu.	Dan subotni obdržavaj i svetkuj …	3. Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji.

[1] Usp. *Catechismus Catholicus*, cura et studio P. Card. Gasparri concinnatus (Typis Polyglottis Vaticanis 1933) str. 23-24.

Tada nikakva posla nemoj raditi: ni ti, ni sin tvoj, ni kći tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni živina tvoja, niti došljak koji se nađe unutar tvojih vrata. Ta i Gospodin je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počinuo. Stoga je Gospodin blagoslovio i posvetio dan subotni.		
Poštuj oca svoga i majku svoju, da imadneš dug život na zemlji koju ti dâ Gospodin, Bog tvoj.	Poštuj oca svoga i majku svoju …	4. Poštuj oca i majku (da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji).
Ne ubij!	Ne ubij!	5. Ne ubij!
Ne učini preljuba!	Ne učini preljuba!	6. Ne sagriješi bludno!
Ne ukradi!	I ne ukradi!	7. Ne ukradi!
Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga!	Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga.	8. Ne reci lažna svjedočanstva (na bližnjega svoga).
Ne poželi kuće bližnjega svoga! Ne poželi žene bližnjega svoga; ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca,	Ne poželi žene bližnjega svoga!	9. Ne poželi tuđeg ženidbenog druga.
niti išta što je bližnjega tvoga!	Ne poželi išta što je bližnjega tvoga.	10. Ne poželi nikakve tuđe stvari.

DRUGI ODSJEK

DESET ZAPOVIJEDI BOŽJIH

»UČITELJU, ŠTO MI JE ČINITI...?«

2052 »Učitelju, koje mi je dobro činiti da imam život vječni?« Mladiću koji mu je upravio to pitanje Isus odgovara ponajprije time što ga podsjeća da je nužno priznati Boga kao »jedinoga Dobrog«, kao po izbor Dobro i izvor svakog dobra. Zatim mu Isus reče: »Ali ako hoćeš ući u život, čuvaj zapovijedi«. Pa svojem sugovorniku navodi 1858
zapovijedi koje se odnose na ljubav prema bližnjemu: »Ne ubij! Ne čini preljuba! Ne ukradi! Ne svjedoči lažno! Poštuj oca i majku!« Konačno Isus sažimlje te zapovijedi izričući ih pozitivno: »Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga!« (*Mt* 19, 16-19).

2053 Na taj prvi odgovor odmah se nadovezuje drugi: »Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj što imaš i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za mnom« (*Mt* 19, 21). Taj drugi odgovor ne poništava prvi. Nasljedovanje Isusa uključuje obdržavanje zapovijedi. Zakon nije dokinut,[1] ali je čovjek pozvan da ga opet nađe 1968
u osobi svog Učitelja, koji je njegovo savršeno ispunjenje. U trima sinoptičkim Evanđeljima poziv Isusov, upućen bogatom mladiću da ga slijedi u poslušnosti učenika i obdržavanju zapovijedi, blizak je 1973
pozivu na siromaštvo i na čistoću.[2] Evanđeoski su savjeti nerazdruživi od zapovijedi.

2054 Isus je preuzeo Deset zapovijedi, ali je u njihovu slovu očitovao 581
snagu Duha na djelu. Propovijedao je »pravednost« koja nadmašuje »pravednost pismoznanaca i farizeja«,[3] ili pogana.[4] Izložio je sve zahtjeve zapovijedi: »Čuli ste da je rečeno starima: Ne ubij [...]. A ja vam kažem: Svaki koji se srdi na brata svoga, bit će podvrgnut sudu« (*Mt* 5, 21-22).

---

1 Usp. *Mt* 5, 17.
2 Usp. *Mt* 19, 6-12.21.23-29.
3 Usp. *Mt* 5, 20.
4 Usp. *Mt* 5, 46-47.

2055 Na pitanje: »Koja je zapovijed najveća u Zakonu?« (*Mt* 22, 36),
129 Isus odgovara: »Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim i svom dušom svojom i svim umom svojim. To je najveća i prva zapovijed; druga je ovoj slična: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. O tim dvjema zapovijedima ovisi sav Zakon i Proroci« (*Mt* 22, 37-40).[5] Deset zapovijedi treba tumačiti u svjetlu te dvostruke i jedine zapovijedi ljubavi, koja je punina Zakona:

> »Uistinu: Ne čini preljuba! Ne ubij! Ne ukradi! Ne poželi! i ima li koja druga zapovijed, sažeta je u ovoj riječi: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Ljubav bližnjemu zla ne čini. Punina dakle Zakona jest ljubav« (*Rim* 13, 9-10).

Deset zapovijedi u Svetom pismu

2056 Riječ »Dekalog« doslovce znači »deset riječi« (*Izl* 34, 28; *Pnz* 4, 13; 10, 4). Tih je »deset riječi« Bog objavio svome narodu na
700 svetoj gori. Napisao ih je »svojim prstom«[6] za razliku od ostalih naredbi
62 što ih je ispisao Mojsije.[7] One su po izbor riječi Božje. Predane su nam u Knjizi Izlaska[8] i u Ponovljenom zakonu.[9] Već od Starog zavjeta svete knjige navode tih »deset riječi«.[10] Ali tek će im Novi zavjet u Isusu Kristu objaviti puni smisao.

2084 2057 Dekalog se razumije prije svega u sklopu Izlaska, koji je velik osloboditeljski događaj Božji u središtu Starog saveza. Bilo da su zapovijedi izražene kao niječne odredbe, zabrane, bilo kao pozitivne zapovijedi (npr.: »Poštuj oca i majku«), tih »deset riječi« označuje uvjete za život oslobođen od ropstva grijeha. Dekalog je put života:

> »Ako poslušaš zapovijedi Gospodina, Boga svoga, […] ljubeći ga, hodeći njegovim putovima, vršeći njegove zapovijedi, njegove zakone i njegove uredbe, živjet ćeš, i razmnožit će te Gospodin« (*Pnz* 30, 16).

2170 Ta se osloboditeljska snaga Dekaloga pokazuje, npr., u zapovijedi o subotnjem počinku, koja vrijedi i za strance i robove:

> »Sjeti se da si i ti bio rob u zemlji egipatskoj i da te odande izbavio Gospodin, Bog tvoj, rukom jakom i ispruženom mišicom« (*Pnz* 5, 15).

---

[5] Usp. *Pnz* 6, 5; *Lv* 19, 18.

[6] Usp. *Izl* 31, 18; *Pnz* 5, 22.

[7] Usp. *Pnz* 31, 9.24.

[8] Usp. *Izl* 20, 1-17.

[9] Usp. *Pnz* 5, 6-22.

[10] Usp. npr. *Hoš* 4, 2; *Jr* 7, 9; *Ez* 18, 5-9.

2058 »Deset riječi« sažimlju i proglašuju Božji zakon: »Te je riječi na brdu, isred ognja, oblaka i guste tmine, jakim glasom upravio Gospodin svemu vašem zboru. Ništa nije dodavao, nego ih je ispisao na dvije kamene ploče te ih predao meni« (*Pnz* 5, 22). Zato se te dvije ploče zovu »Svjedočanstvo« (*Izl* 25, 16). One naime sadržavaju uvjete saveza što ga je Bog sklopio sa svojim narodom. Te su »ploče Svjedočanstva« (*Izl* 31, 18; 32, 15; 34, 29) morale biti položene u »Kovčeg« (*Izl* 25, 16; 40, 1-3). 1962

2059 »Deset riječi« izrekao je Bog u bogojavljenju [teofaniji] 707
(»Licem je u lice Gospodin govorio s vama na brdu isred ognja«, *Pnz* 5, 4). One pripadaju objavi kojom Bog očituje sebe i svoju slavu.
Dar zapovijedî jest dar samoga Boga i njegove svete volje. Očitujući 2823
svoju volju Bog se objavljuje svome narodu.

2060 Dar zapovijedî i Zakona dio je Saveza što ga je Bog sklopio sa svojim narodom. Prema Knjizi Izlaska objava »deset riječi« dana je između ponude Saveza[11] i njegova sklapanja,[12] nakon što se narod obvezao da će »izvršiti« sve što Gospodin bijaše rekao i da će to »poslušati«.[13] Dekalog se prenosi isključivo nakon ponovnog dozivanja
u pamet Saveza (»Gospodin, Bog naš, sklopio je s nama Savez na 62
Horebu«: *Pnz* 5, 2).

2061 Zapovijedi poprimaju puno značenje unutar Saveza. Prema Pismu, ćudoredno djelovanje čovjekovo dobiva pun smisao u Savezu i po njemu. Prva od »deset riječi« podsjeća na prvi korak Božje ljubavi prema svome narodu:

> »Budući da čovjek, zbog kazne za grijeh, bijaše došao iz raja slobode u ropstvo ovoga svijeta, zato prva rečenica Dekaloga, tj. prva riječ zapovijedî Božjih, govori o slobodi: 'Ja sam Gospodin, Bog tvoj, koji sam te izveo iz 2086
> zemlje egipatske, iz kuće ropstva'« (*Izl* 20, 2; *Pnz* 5, 6).[14]

2062 Zapovijedi u pravom smislu dolaze na drugo mjesto; one izražavaju nešto što je uključeno u pripadnost Bogu koja je ustanovljena po Savezu. Ćudoredno ponašanje jest *odgovor* na prvi korak Gospodinove

[11] Usp. *Izl* 19.
[12] Usp. *Izl* 24.
[13] Usp. *Izl* 24, 7.
[14] ORIGEN, *In Exodum* homilia 8, 1: SC 321, 242 (PG 12, 350).

142 ljubavi. Ono je priznanje, iskaz poštovanja Bogu i zahvalno bogoštovlje.
2002 Ono je suradnja s Božjim naumom što ga Bog provodi u povijesti.

2063 O Savezu i dijalogu između Boga i ljudi svjedoči još i to da su svi nalozi izrečeni u prvom licu (»Ja sam Gospodin...«) a upućeni drugom subjektu (»ti...«). U svim Božjim zapovijedima lična zamjenica
878 u *jednini* naznačuje naslovnika: Bog očituje svoju volju svemu narodu i ujedno svakom pojedincu:

> Gospodin je naredio ljubav prema Bogu i poučio nas o pravednosti prema bližnjemu da čovjek ne bude ni nepravedan ni nedostojan Boga. Tako je, po Dekalogu, pripravljao čovjeka da postane njegov prijatelj i da bude jedno srce s bližnjim [...]. [Riječi Dekaloga] ostaju valjane i za nas [kršćane]. Daleko od toga da budu dokinute, one su dolaskom Gospodinovim u tijelu dosegle puninu značenja i razvoja.[15]

Deset zapovijedi u predaji Crkve

2064 Vjerna Pismu i u skladu s Isusovim primjerom, crkvena je predaja priznala Dekalogu prvorazrednu važnost i značenje.

2065 Od vremena svetog Augustina »Deset zapovijedî« zauzima pretežno mjesto u vjeronaučnoj pouci budućih krštenika i vjernika. U petnaestom stoljeću uobičajilo se izricati zapovijedi Dekaloga u srokovima – zbog lakšeg pamćenja i u pozitivnim obrascima. To je još i sada u upotrebi. Crkveni katekizmi često su izlagali kršćansku ćudorednu nauku slijedeći poredak »Deset zapovijedi«.

2066 Razdioba i nabrajanje zapovijedî mijenjalo se tijekom povijesti. Ovaj katekizam slijedi diobu sv. Augustina, koja je postala tradicionalna u Katoličkoj Crkvi. Nju su prihvatile i luteranske Crkve. Grčki su oci izvršili ponešto drukčiju razdiobu, koju nalazimo u pravoslavnim Crkvama i reformiranim zajednicama.

2067 Deset zapovijedi izriču zahtjeve ljubavi prema Bogu i prema
1853 bližnjemu. Prve se tri odnose prvenstveno na ljubav prema Bogu, a ostalih sedam na ljubav prema bližnjemu.

> »Kao što postoje dvije zapovijedi ljubavi, o kojima visi sav Zakon i Proroci – kako je govorio Gospodin [...] – tako je i Deset zapovijedi dano na dvjema pločama. Kaže se, doista, da su tri bile napisane na jednoj ploči, a sedam na drugoj.«[16]

---

[15] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 4, 16, 3-4: SC 100, 566-570 (PG 7, 1017-1018).

[16] AUGUSTIN, *Sermo* 33,2: CCL 41, 414 (PL 38, 208).

2068 Tridentski koncil naučava da Deset zapovijedi obvezuju kršćane te da ih je opravdani čovjek također dužan obdržavati.[17] Drugi 1993
vatikanski koncil to potvrđuje: »Biskupi kao nasljednici Apostola primaju od Gospodina [...] poslanje da naučavaju sve narode i da 888
propovijedaju Evanđelje svakomu stvorenju, da svi ljudi postignu spasenje po vjeri, krstu i vršenju zapovijedi.«[18]

Jedinstvo Dekaloga

2069 Dekalog je nerazdruživa cjelina. Svaka »riječ« upućuje na 2534
svaku drugu i na sve skupa; one se međusobno uvjetuju. Dvije se ploče uzajamno osvjetljuju: tvore organsku cjelinu. Prekršiti jednu zapovijed znači povrijediti sve ostale.[19] Ne može se poštovati druge ljude, a da se ne blagoslivlja njihov Stvoritelj. Ne može se klanjati Bogu, a da se ne ljube svi ljudi, koji su njegova stvorenja. Deset zapovijedi ujedinjuje bogoslovni i društveni život čovjekov.

Deset zapovijedi i naravni zakon

2070 Deset zapovijedi pripada Objavi Božjoj. U isto nas vrijeme uče pravoj ljudskoj čovječnosti. Ističu bitne dužnosti, pa stoga, neizravno, i 1955
osnovna prava povezana s naravi ljudske osobe. Dekalog je povlašteni izričaj »naravnog zakona«:

> »Naime, Bog je od početka u srce ljudi usadio naredbe naravnog zakona, tj. Deset zapovijedi Božjih. Onda ih je opomenuo da onaj koji to ne vrši nema spasenja; ništa više nije od njih tražio.«[20]

2071 Premda su pristupačne samom razumu, naredbe su Dekaloga 1960
bile i objavljene. Grešnom je čovječanstvu trebala ta objava, da bi imalo potpunu i pouzdanu spoznaju o zahtjevima naravnog zakona:

> Bilo je nužno zapovijedi Dekaloga potpuno izložiti u uvjetima grešnog stanja, u kojem je svjetlo razuma zamračeno, a volja skrenuta s pravog puta.[21]

---

[17] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 6. zasj., *Decretum de iustificatione*, kan. 19-20: DS 1569-1570.

[18] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 24: AAS 57 (1965).

[19] Usp. *Jak* 2, 10-11.

[20] IRENEJ LIONSKI, *Adversus haereses,* 4, 15, 1: SC 100, 548 (PG 7, 1012).

[21] BONAVENTURA, *In quattuor libros Sententiarum,* 3, 37, 1, 3: *Opera omnia*, sv. 3 (Ad Claras Aquas 1887) str. 819-820.

Božje zapovijedi poznajemo kroz Božju objavu koju nam izlaže
1777 Crkva, i po glasu moralne savjesti.

Obvezatnost Dekaloga

1858 2072 Budući da izriču osnovne čovjekove dužnosti prema Bogu i
prema bližnjemu, Deset zapovijedi, u svom bitnom sadržaju, objavljuju
1958 *teške* obveze. One su u suštini nepromjenljive, i obvezuju uvijek i
svugdje. Nitko ne bi mogao od njih osloboditi. Deset je zapovijedi
Bog upisao u srce ljudskog bića.

2073 Posluh zapovijedima obuhvaća i obveze koje su, po sebi, lake. Tako npr. uvreda nanesena riječima zabranjena je petom zapovijedi, ali neće biti teški grijeh, osim zbog okolnosti ili nakane onog koji je nanosi.

»Bez mene ne možete ništa učiniti«

2074 Isus reče: »Ja sam trs, vi loze. Tko ostaje u meni i ja u njemu,
2732 taj donosi mnogo roda. Uistinu, bez mene ne možete ništa učiniti«
(*Iv* 15, 5). Rod o kojemu govori jest svetost života što ga čini plodnim
521 sjedinjenje s Kristom. Kad vjerujemo u Isusa Krista, kad imamo dijela
u njegovim otajstvima i obdržavamo njegove zapovijedi, Spasitelj sam dolazi da u nama ljubi svog Oca i svoju braću, našeg Oca i našu braću. Njegova Osoba biva, po Duhu, živo i nutarnje pravilo našeg ponašanja. »Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio« (*Iv* 15, 12).

Ukratko

2075 *»Učitelju, koje mi je dobro činiti da imam život vječni?« – »Ako hoćeš u život ući, čuvaj zapovijedi« (Mt* 19, 16-17*).*

2076 *Isus je svojim djelovanjem i propovijedanjem posvjedočio trajnu vrijednost Deset zapovijedi.*

2077 *Dar je Dekaloga udijeljen u okviru Saveza što ga je Bog sklopio sa svojim narodom. Božje zapovijedi imaju svoje pravo značenje unutar tog Saveza i po njemu.*

2078 *Crkvena predaja, vjerna Svetom pismu i u skladu s Isusovim primjerom, priznala je Dekalogu prvorazrednu važnost i značenje.*

2079 *Deset zapovijedi tvori organsko jedinstvo u kojemu svaka »riječ« i »zapovijed« upućuje na cjelinu. Prekršiti jednu zapovijed znači prestupiti sav Zakon.*[22]

2080 *Deset zapovijedi sadrže povlašten izričaj naravnog zakona. Spoznajemo ga kroz Božju objavu i ljudskim razumom.*

2081 *Svojim osnovnim sadržajem, Deset zapovijedi, izriču teške obveze. Ipak posluh tim naredbama uključuje i obveze koje su, same po sebi, lake.*

2082 *Kad nešto zapovijeda, Bog svojom milošću to čini mogućim.*

[22] Usp. *Jak* 2, 10-11.

PRVO POGLAVLJE

»LJUBI GOSPODINA BOGA SVOJEGA SVIM SRCEM SVOJIM I SVOM DUŠOM SVOJOM I SVOM SNAGOM SVOJOM«

2083 Isus je dužnosti čovjeka prema Bogu sažeo u rečenici: »Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim i svom dušom svojom i
367 svim umom svojim« (*Mt* 22, 37).[1] To je neposredna jeka svečanom upozorenju: »Čuj, Izraele! Gospodin je Bog naš, Gospodin je jedan« (*Pnz* 6, 4).

Bog je ljubio prvi. Na tu ljubav jedinog Boga podsjeća nas prva od
199 »deset riječi«. A onda same zapovijedi razlažu odgovor ljubavi koju je čovjek pozvan dati svome Bogu.

Članak 1.

PRVA ZAPOVIJED

> »Ja sam Gospodin, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva. Nemoj imati drugih bogova osim mene. Ne pravi sebi lika urezana niti kakve slike onoga što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom. Ne klanjaj im se niti im služi«[2] (*Izl* 20, 2-5).
>
> Pisano je: »Gospodinu Bogu svom se klanjaj i njemu jedinome služi!« (*Mt* 4, 10).

I. »Klanjaj se Gospodinu, Bogu svome, i njemu služi«

2084 Bog se očituje podsjećajući na svoje svemoguće, dobrohotno i osloboditeljsko djelo u povijesti onoga komu se obraća: »Ja [...] sam
2057 te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva (*Pnz* 5, 6).« Prva riječ

[1] Usp. *Lk* 10, 27: »... svom snagom svojom«.

[2] Usp. *Pnz* 5, 6-9.

sadrži i prvu zapovijed Zakona: »Boj se Gospodina, Boga svoga [...]. Ne idite za drugim bogovima« (*Pnz* 6, 13-14). Prvi poziv i pravedan 398
Božji zahtjev jest da ga čovjek prihvati i da mu se pokloni.

2085 Jedini i pravi Bog prije svega Izraelu objavljuje svoju slavu.[3] 200
Objavljenje poziva i istine o čovjeku povezano je s objavom Boga. Čovjek ima poziv da očituje Boga djelujući u skladu sa svojim bićem 1701
stvorenim »na sliku i priliku Božju« (*Post* 1, 26):

> »Nikada neće, o Trifone, biti drugih bogova, niti ih je ikada bilo [...], osim onoga koji je stvorio i uredio svemir. Mi ne mislimo da se naš Bog razlikuje od vašega. To je onaj isti Bog koji je vaše oce iz Egipta izveo ‘moćnom rukom i ispruženom mišicom’. Ne polažemo svoju nadu u nekog drugog Boga – a njih ni nema – nego u istog Boga u kojega se i vi uzdate, u Boga Abrahamova, Izakova i Jakovljeva.«[4]

2086 »U prvoj [zapovijedi]: ‘Ja sam Gospodin, Bog tvoj’ uključena je zapovijed vjere, nade i ljubavi. Doista, ako priznajemo da je on Bog, 212
i to vječni, nepromjenjivi, uvijek isti sa samim sobom, time priznajemo i njegovu beskonačnu istinitost; odatle slijedi obveza prihvatiti njegove riječi i prionuti uz njegove zapovijedi s punim priznanjem njegove vlasti. Tko pak promatra njegovu svemoć, milostivost te lakoću i spremnost da čini dobro, može li a da u njega ne položi sve svoje nade? I ako se promatra obilje njegove dobrote i ljubavi koju je u nas ulio, može li se on ne ljubiti? Eto zašto u Pismu Bog započinje i završava svoje zapovijedi riječima: *‘Ja sam Gospodin’*.«[5] 2061

VJERA 1814-1816

2087 Vrelo našemu ćudorednom životu jest vjera u Boga koji nam objavljuje svoju ljubav. Sveti Pavao govori o »posluhu vjere«[6] kao o 143
prvotnoj obvezi, te zaključuje da je »nepoznavanje Boga« početlo i objašnjenje svih ćudorednih skretanja.[7] Naša je dužnost u pogledu Boga da u njega vjerujemo i da za njega svjedočimo.

---

[3] Usp. *Izl* 19, 16-25; 24, 15-18.

[4] JUSTIN, *Dialogus cum Tryphone Iudaeo,* 11, 1: CA 2, 40 (PG 6, 497).

[5] *Catechismus Romanus*, 3, 2, 4: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 408-409.

[6] Usp. *Rim* 1, 5; 16, 26.

[7] Usp. *Rim* 1, 18-32.

2088 Prva zapovijed traži da razborito i budno njegujemo i čuvamo svoju vjeru, odbacujući sve što joj se protivi. Ima raznih načina kojima se griješi protiv vjere:

157 *Hotimična sumnja* o vjeri zanemaruje ili odbija držati istinitim ono što je Bog objavio i što Crkva predlaže vjerovati. *Nehotična sumnja* označuje kolebanje u vjeri, poteškoću nadvladati prigovore vezane uz vjeru, ili pak tjeskobu izazvanu njezinom nejasnoćom. Ako se njeguje naumice, sumnja može dovesti do duhovnog sljepila.

162 2089 *Nevjerovanje* je zanemarivanje objavljene istine ili hotimično
817 odbijanje pristati uz nju. *Krivovjerje* je »uporno nijekanje, poslije primljenog krsta, neke istine koja treba da se vjeruje božanskom i katoličkom vjerom ili uporno sumnjanje u nju«; *otpad* je »potpuno odbacivanje kršćanske vjere«; *raskol* je »uskraćivanje podložnosti vrhovnom svećeniku ili zajedništva s članovima Crkve koji su mu podložni«.[8]

817-821 Ufanje

2090 Kad se Bog objavljuje i zove čovjeka, on ne može u potpunosti odgovoriti božanskoj ljubavi vlastitim snagama. Zato se mora ufati da
1996 će mu Bog darovati sposobnost da mu uzvrati ljubavlju i da djeluje u skladu sa zapovijedima ljubavi. Ufanje je pouzdano iščekivanje božanskog blagoslova i blaženog gledanja Boga; također jest strah uvrijediti Božju ljubav i zaslužiti kaznu.

2091 Prva se zapovijed odnosi i na grijehe protiv ufanja, kao što su očaj i preuzetnost.

1864 *Očajem* se čovjek prestaje nadati svome osobnom spasenju od Boga, pomoći da ga postigne ili oproštenju grijeha. Tako se suprotstavlja Božjoj dobroti, pravednosti – jer Gospodin je, doista, vjeran svojim obećanjima – i njegovu milosrđu.

2732 2092 Dva su oblika *preuzetnosti*. Ili je čovjek preuzetan po tome što precjenjuje svoje moći (te se nada da se može spasiti bez nebeske pomoći), ili po tome što neopravdano računa na svemoć i milosrđe Božje (nadajući se da će postići oproštenje bez obraćenja i slavu bez zasluge).

[8] ZKP kan. 751.

Ljubav 1822-1829

2093 Vjera u ljubav Božju obuhvaća poziv i obvezu odgovoriti Božjoj ljubavi iskrenom ljubavlju. Prva nam zapovijed nalaže da ljubimo Boga iznad svega, a sva stvorenja po njemu i poradi njega.[9]

2094 Protiv Božje ljubavi se može griješiti na razne načine. *Ravnodušnost* ne mari za Božju ljubav ili odbija da o njoj vodi brigu; ne priznaje da je Bog onaj koji ljubi prvi i niječe snagu te ljubavi. *Nezahvalnost* propušta ili odbija priznati Božju ljubav i uzvratiti Bogu ljubav za ljubav. *Mlakost* je kolebanje ili nemar odgovoriti Božjoj 2733
ljubavi; može uključivati odbojnost predati se dinamizmu ljubavi. *Nehaj* ili *duhovna lijenost* dopire dotle da otklanja radost što dolazi od Boga i da osjeća odbojnost prema božanskom dobru. *Mržnja na Boga* nastaje 2303
iz oholosti: oprečna je ljubavi prema Bogu, čiju dobrotu niječe, čak se usuđuje proklinjati ga kao onoga koji zabranjuje grijehe i udara kaznama.

II. »Njemu jedinome služi«

2095 Bogoslovne kreposti vjere, ufanja i ljubavi prožimaju i oživljuju ćudoredne kreposti. Tako nas ljubav potiče da damo Bogu što smo mu po svoj pravednosti dužni dati jer smo stvorovi. Za taj nas stav raspolaže *krepost bogoštovlja*. 1807

Klanjanje 2628

2096 Glavni je čin kreposti bogoštovlja klanjanje. Klanjati se Bogu znači priznati ga kao Boga, kao Stvoritelja i Spasitelja, Gospodina i Gospodara svega što postoji, kao beskonačnu i milosrdnu Ljubav. »Klanjaj se Gospodinu, Bogu svome, i njemu jedinomu služi« (*Lk* 4, 8), kaže Isus navodeći Ponovljeni zakon (*Pnz* 6, 13).

2097 Klanjati se Bogu znači priznati, s poštovanjem i posvemašnjom podložnošću, »ništavilo stvorenja«, jer ono ne postoji doli po Bogu. 2807
Klanjati se Bogu znači, kao što to čini Marija u hvalospjevu »Veliča«, hvaliti ga, uzvisivati ga i poniziti se priznajući sa zahvalnošću da je on učinio velike stvari i da je njegovo ime sveto.[10] Klanjanje jedinom

[9] Usp. *Pnz* 6, 4-5.
[10] Usp. *Lk* 1, 46-49

Bogu oslobađa čovjeka od zatvaranja u sebe, od ropstva grijehu i od idolopoklonstva prema svijetu.

2558 Molitva

2098 Čini vjere, ufanja i ljubavi, naređeni prvom zapovijedi, vrše se u molitvi. Uzdignuće duha k Bogu izraz je našeg klanjanja Bogu: riječ je o molitvi hvale, zahvaljivanja, zagovora i prošnje. Molitva je nužan uvjet da mognemo slušati Božje zapovijedi. Valja »svagda moliti, i
2742 nikada ne sustati« (*Lk* 18, 1).

Žrtva

2099 Pravedno je Bogu prinositi žrtve u znak klanjanja i zahvale, usrdne prošnje i zajedništva: »Prava je žrtva svaki čin koji se vrši da svetim zajedništvom prianjamo uz Boga i koji je usmjeren prema onoj
613 svrsi dobra po kojemu uistinu možemo biti blaženi.«[11]

2100 Vanjska žrtva, da bude prava, mora biti izraz duhovne žrtve:
2711 »Žrtva Bogu duh je raskajan…« (*Ps* 51, 19). Proroci starog Saveza često su prokazivali žrtve prinesene bez nutarnjeg sudjelovanja[12] ili bez povezanosti s ljubavlju prema bližnjemu.[13] Isus doziva u pamet
614 riječi proroka Hošee: »Milosrđe mi je milo, a ne žrtva!« (*Mt* 9, 13; 12, 17).[14] Jedina savršena žrtva jest ona što ju je Krist prinio na križu,
618 potpunoma se prinoseći Očevoj ljubavi za naše spasenje.[15] Sjedinjujući se s njegovom žrtvom, možemo od svoga života učiniti žrtvu Bogu.

Obećanja i zavjeti

2101 U nekim okolnostima kršćanin je pozvan da nešto Bogu *obeća.*
1237 To se događa u krstu i potvrdi, u ženidbi i ređenju. Iz osobne pobožnosti može kršćanin Bogu obećati također neko djelo, molitvu, milostinju,
1064 hodočašće itd. Vjernost datim obećanjima izraz je štovanja koje dugujemo božanskom Veličanstvu i ljubavi prema vjernome Bogu.

[11] AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 10, 6: CSEL 401, 454-455 (PL 41, 283).

[12] Usp. *Am* 5, 21-25.

[13] Usp. *Iz* 1, 10-20.

[14] Usp. *Hoš* 6, 6.

[15] Usp. *Heb* 9, 13-14.

2102 »*Zavjet,* to jest promišljeno i slobodno Bogu dano obećanje o mogućem i većem dobru, mora se ispuniti iz kreposti bogoštovlja.«[16] Zavjet je čin *pobožnosti*, kojim kršćanin prinosi samog sebe Bogu ili mu obećava neko dobro djelo. Držeći svoje zavjete, daje Bogu što mu je obećao i posvetio. Djela apostolska pokazuju nam svetog Pavla kako se brine da ispuni zavjete što ih je učinio.[17]

2103 Crkva priznaje primjernu vrijednost zavjeta kojima se provode 1973
u djelo *evanđeoski savjeti*:[18]

> »Majka se Crkva raduje što se u njezinu krilu nalazi mnogo muškaraca i 914
> žena koji Spasiteljevo poniženje jače slijede i jasnije ga pokazuju primajući na sebe siromaštvo u slobodi djece Božje i odričući se svoje volje: oni se naime iz ljubavi prema Bogu podlažu čovjeku, u onomu što spada na savršenost, više negoli što traži opseg zapovijedi, i to zato da potpunije slijede poslušnog Krista.«[19]

U nekim slučajevima Crkva može, zbog primjerenih razloga, dati oprost od zavjetâ i obećanjâ.[20]

Društvena dužnost bogoštovlja i pravo na slobodu vjerovanja

2104 »Svi su ljudi […] dužni tražiti istinu, osobito u onome što se 2467
tiče Boga i njegove Crkve, i, pošto je upoznaju, prihvatiti je i ostati joj vjerni.«[21] Ta dužnost proizlazi iz »same naravi« ljudi.[22] Ona nije oprečna »iskrenom poštovanju« prema raznim vjeroispovjestima
koje »nerijetko odražavaju […] zraku one Istine što prosvjetljuje sve 851
ljude«,[23] ni zahtjevu ljubavi, koja kršćane potiče »da se s ljubavlju, mudrošću i strpljivošću odnose prema ljudima koji su s obzirom na vjeru u zabludi ili neznanju«.[24]

2105 Dužnost iskazivati Bogu pravo štovanje tiče se čovjeka uzetog pojedinačno i društveno. To je »tradicionalno katoličko naučavanje o

---

[16] ZKP kan. 1191, § 1.

[17] Usp. *Dj* 18, 18; 21, 23-24.

[18] Usp. ZKP kan. 654.

[19] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48-49.

[20] Usp. ZKP kan. 692; 1196-1197.

[21] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 1: AAS 58 (1966) 930.

[22] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 931.

[23] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Nostra aetate*, 2: AAS 58 (1966) 741.

[24] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.

moralnoj dužnosti pojedinaca i društava prema pravoj religiji i jedinoj
854 Kristovoj Crkvi«.[25] Neprestano navij eštajući ljudima evanđelje, Crkva se trsi da oni »kršćanskim duhom prožmu mentalitet i navike, zakone
898 i strukture zajednicâ«[26] u kojima žive. Društvena je dužnost kršćana da u svakom čovjeku poštuju i bude ljubav prema istini i dobru. Od njih traži da bližnje upoznaju s bogoštovljem »jedine prave religije koja postoji u katoličkoj i apostolskoj Crkvi«.[27] Kršćani su pozvani da budu svjetlo svijeta.[28] Crkva tako očituje kraljevsku vlast Kristovu nad svim stvorenjem a napose nad ljudskim društvima.[29]

160 2106 »U vjerskoj stvari neka nitko ne bude primoravan da radi protiv
1782 svoje savjesti ni sprečavan da, unutar dužnih granica, radi po svojoj savjesti, privatno ili javno, bilo sam bilo udružen s drugima.«[30] Takvo
1738 se pravo temelji na samoj naravi ljudske osobe; njezinom dostojanstvu pristaje da slobodno prianja uz božansku istinu koja nadilazi vremeniti poredak. Zato pravo na tu slobodu »ostaje i onima koji ne udovoljavaju obvezi da traže istinu i da uz nju prianjaju«.[31]

2107 »Ako se, uzevši u obzir posebne okolnosti narodâ, jednoj vjerskoj zajednici dade posebno građansko priznanje u pravnom poretku države, nužno je da se ujedno svim građanima i vjerskim zajednicama prizna pravo na slobodu u vjerskoj stvari i da se ono poštuje.«[32]

1740 2108 Pravo na slobodu vjerovanja nije ni moralna dozvola prianjati uz zabludu,[33] ni uključno pravo na zabludu,[34] nego naravno pravo ljudske osobe na građansku slobodu, tj. na zaštićenost od izvanjskog pritiska, unutar dužnih granica, u vjerskoj stvari od strane političke

---

[25] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 1: AAS 58 (1966) 930.

[26] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam Actuositatem*, 13: AAS 58 (1966) 849.

[27] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 1: AAS 58 (1966) 930.

[28] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam Actuositatem*, 13: AAS 58 (1966) 850.

[29] Usp. LAV XIII., Enc. *Immortale Dei*: Leonis XIII Acta 5, 118-150; PIO XI., Enc. *Quas primas*: AAS 17 (1925) 593-610.

[30] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 930; usp. ISTI, Past. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.

[31] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 931.

[32] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 6: AAS 58 (1966) 934.

[33] Usp. LAV XIII., Enc. *Libertas praestantissimum*: Leonis XIII Acta 8, 229-230.

[34] Usp. PIO XII., *Allocutio iis qui interfuerunt Conventui quinto nationali Italico Unionis Iurisconsultorum catholicorum* (6. prosinca 1953): AAS 45 (1953) 799.

vlasti. To naravno pravo »treba, u pravnom uređenju društva, tako priznati da postane građansko pravo.[35]

2109 Pravo na slobodu vjerovanja ne može biti samo po sebi ni neograničeno,[36] 2244
a ni jednostavno ograničeno »javnim poretkom«, zamišljenim po pozitivističkom ili naturalističkom mjerilu.[37] »Dužne granice«, koje su povezane s tim pravom, treba da, u skladu sa zahtjevima zajedničkog dobra, za određene društvene prilike
odredi politički razbor, i odobri građanska vlast »po pravnim normama u skladu s 1906
objektivnim moralnim poretkom«.[38]

III. »Nemoj imati drugih bogova uz mene«

2110 Prva zapovijed zabranjuje častiti druge bogove osim Jedinog Gospodina, koji se objavio svomu narodu. Zabranjuje praznovjerje i bezvjerje. Praznovjerje je, na neki način, izopačena pretjeranost religije, dok je bezvjerje mana koja je manjkom oprečna kreposti bogoštovlja.

Praznovjerje

2111 Praznovjerje je zastranjenje religioznog osjećaja i djelâ koja iz njega izviru. Može se također prikazati pod maskom štovanja pravog Boga, npr. kad se nekim djelima, inače ispravnim ili nužnim, pridaje gotovo magična važnost. Pripisivati djelotvornost molitvama i sakramentalnim znakovima samo u njihovoj tvarnosti, a ne pazeći na nutarnje raspoloženje koje zahtijevaju – znači upasti u praznovjerje.[39]

Idolopoklonstvo

2112 Prva zapovijed osuđuje *mnogoboštvo.* Od čovjeka traži da ne
vjeruje u druge bogove osim u Boga, da ne časti druga božanstva, 210
osim Jedinoga. Sveto pismo neprestance doziva u pamet odbacivanje kumirâ, koji su »srebro i zlato, ljudskih ruku djelo«, koji »usta imaju, a ne govore, oči imaju, a ne vide«. Ti isprazni kumiri čovjeka čine

---

35 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 930-931.

36 Usp. PIO VI., Breve *Quod aliquantum* (10. ožujka 1791): *Collectio Brevium atque Instructionum SS. D. N. Pii Papae VI, quae ad praesentes Ecclesiae Catholicae in Gallia* [...] *calamitates pertinent* (Romae 1800) str. 54-55.

37 Usp. PIO IX., Enc. *Quanta cura*: DS 2890.

38 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 7: AAS 58 (1966) 935.

39 Usp. *Mt* 23, 16-22.

praznim: »Takvi su i oni koji ih napraviše i svi koji se u njih uzdaju« (*Ps* 115, 4-5.8).[40] Bog, naprotiv, jest »Bog živi« (*Jš* 3, 10)[41], koji oživljuje i zhvaća u povijest.

2113 Idolopoklonstvo se ne odnosi samo na krivo pogansko bogo-
398 štovlje. Ono ostaje stalna napast za vjeru. Sastoji se u tom da se učini
2534 bogom ono što nije Bog. Idolopoklonstvo je kad čovjek časti i štuje neko stvorenje namjesto Boga, bilo da je riječ o bogovima ili zlodusima (npr. sotonizam), ili o moći, užitku, rasi, precima, državi, novcu, itd.
2289 »Ne možete služiti Bogu i bogatstvu«, kaže Isus (*Mt* 6, 24). Mnoštvo
2473 je mučenika umrlo da se ne moraju klanjati »Zvijeri«,[42] čak odbijajući hiniti da je štuju. Idolopoklonstvo ne priznaje jedino gospodstvo Božje; zato je nespojivo sa zajedništvom s Bogom.[43]

2114 Život se ljudski ujedinjuje klanjanjem Jedinomu. Zapovijed klanjati se samo Gospodinu pojednostavljuje čovjeka i spašava ga od rasipanja bez granica. Idolopoklonstvo je izopačenje religioznog osjećaja, koji je čovjeku prirođen. Idolopoklonik je onaj koji »svoje neuništivo poznavanje Boga primjenjuje na bilo što drugo a ne na Boga«.[44]

Gatanje i magija

2115 Bog može objaviti budućnost svojim prorocima ili drugim svetima. No, ispravan je stav kršćanina u tomu da se, u stvarima koje
305 se tiču budućnosti, s povjerenjem preda u ruke Providnosti i da u tom pogledu izbjegava svaku nezdravu radoznalost. Nesmotrenost može biti manjak odgovornosti.

2116 Treba odbaciti sve oblike *gatanja*: tražiti pomoć od Sotone ili zloduhâ, zazivati duše pokojnikâ, ili vršiti druge radnje za koje se krivo misli da mogu »otkriti« budućnost.[45] Traženje savjeta u horoskopima, astrologija, gatanje u dlan, tumačenje znamenjâ i kockî, pojave

---

[40] Usp. *Iz* 44, 9-20; *Jr* 10, 1-16; *Dn* 14, 1-30; *Bar* 6; *Mudr* 13, 1 – 15, 19.

[41] Usp. *Ps* 42, 3; itd.

[42] Usp. *Otk* 13-14.

[43] Usp. *Gal* 5, 20; *Ef* 5, 5.

[44] ORIGEN, *Contra Celsum,* 2, 40: SC 132, 378 (PG 11, 861).

[45] Usp. *Pnz* 18, 10; *Jr* 29, 8.

vidovitosti, utjecanje medijima – sve to prikriva volju gospodovanja nad vremenom, poviješću i konačno nad ljudima, a ujedno i želju da se umilostive skrite moći. To je sve u protuslovlju s čašću i štovanjem, združenim sa strahopočitanjem prožetim ljubavlju, koje dugujemo samo Bogu.

2117 Sva djela *magije* i *čaranja*, kojima bi se htjelo podložiti tajne moći i staviti ih u vlastitu službu te steći nadnaravnu moć nad bližnjim – pa bilo i zato da mu se pribavi zdravlje – teška je povreda kreposti bogoštovlja. A ta djela treba još više osuditi kad ih prati namjera da se drugima škodi ili kad se njima traži zahvat zloduhâ. Za osudu je također nošenje amajlija. *Spiritizam* često uključuje djela gatanja i magije. Crkva upozorava vjernike da ga se čuvaju. Traženje pomoći od tzv. tradicionalnih vještina liječenja ne opravdava ni zazivanje zlih sila ni iskorištavanje lakovjernosti drugoga.

Bezvjerje

2118 Prva zapovijed Božja osuđuje glavne grijehe bezvjerja: iskušavanje Boga riječima ili djelima, svetogrđe i simoniju.

2119 *Iskušavanje Boga* jest u tome da se, riječima ili djelima, stavlja na kušnju njegova dobrota i svemoć. Tako je Sotona htio od Isusa 394
postići da se baci s Hrama prisilivši tako Boga da intervenira.[46] Isus mu suprotstavlja riječ Božju: »Ne iskušavaj Gospodina, Boga svojega!« (*Pnz* 6, 16). Izazov koji se krije u iskušavanju Boga vrijeđa štovanje i pouzdanje koje dugujemo svome Stvoritelju i Gospodinu. U njemu je 2088
uvijek pritajena sumnja u njegovu ljubav, providnost i moć.[47]

2120 *Svetogrđe* je obeščašćivanje sakramenata i drugih bogoslužnih čina, kao i osoba, predmeta i mjesta Bogu posvećenih, ili nedostojno postupanje s tim stvarima i činima. Svetogrđe je težak grijeh osobito kad je počinjeno protiv euharistije, jer je u tom sakramentu suštinski 1374
prisutno sámo tijelo Kristovo.[48]

[46] Usp. *Lk* 4, 9.

[47] Usp. *1 Kor* 10, 9; *Izl* 17, 2-7; *Ps* 95, 9.

[48] Usp. ZKP kan. 1367; 1376.

2121 *Simonija*[49] je kupovanje i prodavanje duhovnih stvari. Čarobnjaku Šimunu, koji je htio kupiti duhovnu moć što ju je vidio u djelovanju apostolâ, Petar odgovara: »Novac tvoj zajedno s tobom propao kad si mislio dar Božji novcima steći!« (*Dj* 8, 20). To je u skladu s Isusovom
1578 riječju: »Besplatno primiste, besplatno dajte!« (*Mt* 10, 8).[50] Nemoguće je prisvajati duhovna dobra i s njima postupati kao vlasnik ili gospodar, jer im je izvor u Bogu. Moguće ih je samo kao čist dar primiti od Boga.

2122 »Neka službenik za podjeljivanje sakramenata ne traži ništa više od priloga što ih je odredila mjerodavna vlast, pazeći uvijek da potrebiti ne bi zbog siromaštva bili lišeni pomoći sakramenata«.[51] Mjerodavna vlast određuje te »priloge« na temelju načela da kršćanski narod mora pridonositi uzdržavanju službenika Crkve. »Vrijedan je radnik hrane svoje« (*Mt* 10, 10).[52]

Bezboštvo ili ateizam

29 2123 »Mnogi naši suvremenici uopće ne uviđaju intimnu i živu povezanost s Bogom ili je izričito zabacuju, tako da ateizam treba ubrojiti među najteže pojave našega vremena.«[53]

2124 Riječ bezboštvo (ateizam) označuje vrlo različite pojave. Jedan mu je čest oblik praktični materijalizam, koji svoje potrebe i težnje omeđuje unutar granica prostora i vremena. Ateistički humanizam krivo misli da je čovjek »sam sebi svrha, jedini graditelj i demijurg svoje vlastite povijesti«.[54] Jedan drugi oblik suvremenog ateizma čovjekovo oslobođenje očekuje od njegova gospodarskog i društvenog oslobađanja, kojemu bi navodno »religija po svojoj naravi bila zaprekom, ukoliko čovjekovu nadu usmjeruje prema budućem životu, jer ga odvraća od izgradnje zemaljskog grada«.[55]

2125 Time što odbacuje ili niječe Božje postojanje, ateizam je grijeh
1535 protiv kreposti bogoštovlja.[56] Nakane i okolnosti mogu uračunljivost

---

49 Usp. *Dj* 8, 9-24.
50 Usp. već *Iz* 55, 1.
51 ZKP kan. 848.
52 Usp. *Lk* 10, 7; *1 Kor* 9, 4-18; *1 Tim* 5, 17-18.
53 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966) 1039.
54 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 20: AAS 58 (1966) 1040.
55 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 20: AAS 58 (1966) 1040.
56 Usp. *Rim* 1, 18.

glede te krivnje mnogo umanjiti. Nastanku i širenju ateizma »mogu nemalo pridonijeti i sami vjernici, ukoliko zanemarivanjem vjerskog odgoja ili netočnim i pogrešnim izlaganjem nauka ili također nedostacima svoga vjerskog, ćudorednog i društvenog života, pravo lice Boga i religije prije sakrivaju negoli otkrivaju«.[57]

2126 Često se ateizam temelji na krivom poimanju ljudske autono- 396
mije koja ide čak do nijekanja svake ovisnosti o Bogu.[58] Ustvari, »priznavanje Boga nipošto se ne protivi ljudskom dostojanstvu, jer je
tom dostojanstvu temelj i savršenstvo u samom Bogu«.[59] Crkva zna 154
»da se njezina poruka slaže s najdubljim željama ljudskog srca«.[60]

AGNOSTICIZAM

2127 Agnosticizam poprima više oblika. U nekim slučajevima agnostik odbija nijekati Boga; naprotiv, dopušta da postoji transcendentno biće, ali koje se ne može objaviti i o kojem nitko nije u stanju ništa reći. U drugim pak slučajevima agnostik se ne izjašnjava o
Božjem postojanju, izjavljujući da je nemoguće to dokazati, dapače da 36
nije moguće to niti ustvrditi niti zanijekati.

2128 Agnosticizam katkada može sadržavati izvjesno traganje
za Bogom, ali može također predstavljati stanovit indiferentizam, 1036
bježanje od temeljnog problema postojanja i tupost moralne savjesti. Vrlo se često agnosticizam izjednačuje s praktičnim ateizmom.

IV. »Ne pravi sebi urezana lika...« 1159-1162

2129 Božji je nalog sadržavao zabranu praviti bilo kakav rukotvoren Božji lik. Ponovljeni zakon tumači: »Pazite dobro! Onoga dana kad vam je Gospodin, Bog vaš, govorio isred ognja na Horebu, niste vidjeli nikakva lika« (*Pnz* 4, 15-16). Posve transcendentni Bog objavio se
Izraelu. »On je sve!«, ali istodobno jest i »Uzvišen iznad svih djela 300
svojih« (*Sir* 43, 27-28). On je »sam Tvorac ljepote« (*Mudr* 13, 3). 2500

[57] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966) 1039.
[58] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 20: AAS 58 (1966) 1040.
[59] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 21: AAS 58 (1966) 1040.
[60] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 21: AAS 58 (1966) 1042.

2130 Ipak je Bog, već od Staroga zavjeta, naredio ili dopustio da se prave likovi koji bi simbolično vodili k spasenju po Utjelovljenoj Riječi: tako npr. mjedena zmija,[61] Kovčeg Saveza i kerubi.[62]

476 2131 Sedmi opći sabor u Niceji (god. 787.), polazeći od otajstva Utjelovljene Riječi, protiv ikonoboraca, opravdao je čašćenje ikonâ: ikonâ Kristovih, ali i Bogorodice, anđelâ i svih svetaca. Utjelovivši se, Božji je Sin otvorio novu »ekonomiju« slikâ.

2132 Kršćansko štovanje slika nije suprotno prvoj zapovijedi, koja zabranjuje kumire. Doista, »čast iskazana slici odnosi se na onoga koji je slikom prikazan«,[63] i »tko štuje sliku, štuje osobu koja je na njoj prikazana«.[64] Čast iskazana svetim slikama jest »čašćenje puno poštovanja«, a nipošto klanjanje, koje pripada samo Bogu.

> »Štovanje se ne iskazuje slikama uzetima u sebi, kao stvarima, nego ukoliko vode k utjelovljenom Bogu. Prema tome pokret duha prema slici ukoliko je slika ne staje na njoj, nego smjera k onome što slika predstavlja.«[65]

Ukratko

2133 *»Zato ljubi Gospodina, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!« (Pnz* 6, 5*).*

2134 *Prva zapovijed čovjeka poziva da vjeruje u Boga, da se ufa u nj, da ga ljubi iznad svega.*

2135 *»Gospodinu Bogu svom se klanjaj!« (Mt* 4, 10*) Klanjati se Bogu, moliti mu se, iskazivati mu dužno štovanje, obdržavati zadana obećanja i zavjete – to su čini kreposti bogoštovlja, koji izražavaju posluh prvoj zapovijedi.*

2136 *Iskazivati Bogu pravo štovanje dužnost je čovjeka pojedinca i ljudskog društva.*

---

61 Usp. *Br* 21, 4-9; *Mudr* 16, 5-14; *Iv* 3, 14-15.

62 Usp. *Izl* 25, 10-22; *1 Kr* 6, 23-28; 7, 23-26.

63 BAZILIJE VELIKI, *Liber de Spiritu Sancto,* 18, 45: SC 17bis, 406 (PG 32, 149).

64 DRUGI NICEJSKI KONCIL, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601; Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 25. zasj., *Decretum de invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus*: DS 1821-1825; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 125: AAS 56 (1964) 132; ISTI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 67: AAS 57 (1965) 65-66.

65 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 81, a. 3, ad 3: Ed. Leon. 9, 180.

2137 *Čovjeku mora biti moguće »slobodno ispovijedati vjeru privatno i javno«.*[66]

2138 *Praznovjerje je zastranjenje štovanja što ga iskazujemo pravome Bogu. Najviši mu je izraz idolopoklonstvo te razni oblici gatanja i magije.*

2139 *Iskušavanje Boga riječima ili djelima, svetogrđe, simonija jesu grijesi nevjere, zabranjeni prvom zapovijedi.*

2140 *Ateizam, ukoliko odbacuje ili niječe Božje postojanje, jest grijeh protiv prve zapovijedi.*

2141 *Štovanje svetih slika temelji se na otajstvu utjelovljenja Riječi Božje, i nije oprečno prvoj zapovijedi.*

Članak 2.

DRUGA ZAPOVIJED

»Ne izusti ime Gospodina, Boga svoga uzalud« (*Izl* 20, 7).[67]

»Rečeno je starima: ‘Ne zaklinji se krivo’ […].
A ja vam kažem: Ne kunite se nikako!« (*Mt* 5, 33-34).

I. Ime je Gospodnje sveto 2807-2815

2142 Druga zapovijed *propisuje da se ime Gospodnje štuje.* Kao i prva zapovijed, proizlazi iz kreposti bogoštovlja, i posebno uređuje naš govor u pogledu svetinja.

2143 Između svih riječi u Objavi ima jedna, jedinstvena, a to je objava
Božjeg imena, koje Bog objavljuje onima što u njega vjeruju; On im se 203
objavljuje u svom osobnom otajstvu. Dar imena ide u red povjerenja i
intimnosti. »Ime je Gospodnje sveto.« Zato ga čovjek ne smije zlorabiti. 435
Mora ga čuvati u pamćenju u šutnji klanjanja prožetog ljubavlju.[68] Neće ga uzimati u svoj govor osim da ga hvali, blagoslivlja i slavi.[69]

---

[66] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 15: AAS 58 (1966) 940.

[67] Usp. *Pnz* 5, 11.

[68] Usp. *Zah* 2, 17.

[69] Usp. *Ps* 29, 2; 96, 2; 113, 1-2.

2144 Poštovanje Božjeg imena izražava štovanje koje smo dužni iskazivati Božjem otajstvu i sveukupnoj svetinji na koju podsjeća. *Osjećaj za sveto* dio je kreposti bogoštovlja:

> »Jesu li osjećaj straha i osjećaj strahopoštovanja kršćanski osjećaji ili ne? [...] Nitko o tom ne može razumno sumnjati. To su osjećaji koje bismo doživljavali, i to vrlo snažno, kad bismo u doslovnom smislu gledali Veličanstvo Božje. Te bismo osjećaje imali kad bismo iskusili njegovu prisutnost. U mjeri u kojoj vjerujemo da je Bog prisutan, moramo ih imati. Ako ih nemamo, to je zato što nismo svjesni, što ne vjerujemo da je On prisutan.«[70]

2472 2145 Vjernik mora svjedočiti za ime Gospodnje ispovijedajući svoju
427 vjeru bez popuštanja strahu.[71] Čin propovijedanja i čin kateheze mogu biti prožeti klanjanjem i poštovanjem imena našega Gospodina Isusa Krista.

2146 Druga zapovijed zabranjuje *zlouporabu imena Božjega,* tj. svako neprimjereno služenje imenom Božjim, Isusa Krista, Djevice Marije i svih svetaca.

2101 2147 *Obećanja,* u ime Božje dana drugima, zalažu Božju čast, vjernost, istinitost i ugled. I zbog pravednosti treba ih održati. Biti nevjeran tim obećanjima znači zlorabiti ime Božje i, na neki način, učiniti Boga lažljivim.[72]

2148 *Psovka* (hula) se izravno protivi drugoj zapovijedi. Psovati znači protiv Boga – u nutrini ili izvanjski – izricati riječi mržnje, prijekora, izazova, govoriti o Bogu zlo, pokazivati manjak poštovanja prema njemu u svojim odlukama, zlorabiti ime Božje. Sveti Jakov prekorava one koji »psuju lijepo ime (Isusovo) na vas zazvano« (*Jak* 2, 7). Zabrana se psovke proteže na riječi protiv Crkve Kristove, svetaca i svetih stvari. Bogohulno je također prizivati ime Božje da se prikriju zločinačka djela, da se primoraju narodi na ropstvo, da se nekoga muči ili pogubi. Zloupotreba Božjeg imena za vršenje zločina uzrokuje odbacivanje religije.

---

[70] JOHN HENRY NEWMAN, *Parochial and Plain Sermons*, sv. 5, Sermon 2 [*Reverence, a Belief in God's Presence*] (Westminster 1967) str. 21-22.

[71] Usp. *Mt* 10, 32; *1 Tim* 6, 12.

[72] Usp. *1 Iv* 1, 10.

Psovka (hula) protivi se štovanju koje dugujemo Bogu i njegovu svetom imenu. Po svojoj je naravi težak grijeh.[73] 1756

2149 *Kletve* u koje se ubacuje ime Božje bez nakane psovanja, manjak su poštovanja prema Gospodinu. Druga zapovijed zabranjuje također *magijsku upotrebu* Božjeg imena.

> »Ime je Božje veliko tamo gdje se izgovara s poštovanjem dužnim njegovoj veličini i njegovu Veličanstvu. Ime je Božje sveto tamo gdje se spominje s čašću i sa strahom da ga se ne uvrijedi.«[74]

II. Uzaludno spominjanje Božjega imena

2150 Druga zapovijed *zabranjuje krivu zakletvu*. Zakleti se ili prisezati znači uzeti Boga za svjedoka onome što se tvrdi. Znači zazvati Istinitog Boga kao jamstvo vlastite istinitosti. Zakletva sadržava ime Gospodnje. »Boj se Gospodina, Boga svoga; njemu iskazuj štovanje; njegovim imenom polaži prisegu« (*Pnz* 6, 13).

2151 Suzdržati se od krive zakletve dužnost je u odnosu prema Bogu. Bog, kao Stvoritelj i Gospodin, mjerilo je svake istine. Ljudska 215
je riječ u skladu s Bogom ili u opreci s njime, koji je Istina sama. Kad je istinita i zakonita, zakletva iznosi na vidjelo odnos ljudske riječi prema Božjoj istini. Kriva zakletva poziva Boga da bude svjedok laži.

2152 *Krivokletnik* je onaj koji pod prisegom obećava nešto, a nema 2476
nakane to ispuniti, ili koji, nakon što je pod prisegom nešto obećao, to
ne ispuni. Krivokletstvo je težak manjak poštovanja prema Gospodaru 1756
svake riječi. Obvezati se pak prisegom da će se učiniti zlo djelo, suprotno je svetosti Božjeg imena.

2153 Isus je drugu zapovijed izložio u Govoru na gori: »Čuli ste da je rečeno starima: ‘Ne zaklinji se krivo, nego izvrši Gospodinu svoje zakletve.’ A ja vam kažem: Ne kunite se nikako! [...] Vaša riječ neka bude: ‘Da, da – ne, ne!’ Što je više od toga, od Zloga je« (*Mt* 5, 33-34. 37).[75] Isus naučava da svaka prisega uključuje neki odnos

---

[73] Usp. ZKP kan. 1369.

[74] AUGUSTIN, *De sermone Domini in monte,* 2, 5, 19: CCL 35, 109 (PL 34, 1278).

[75] Usp. *Jak* 5, 12.

2466 spram Boga i da svakom riječju treba častiti prisutnost Božju i njegove istine. Obazrivost u prizivanju Boga u govoru ide skupa s pažnjom punom poštovanja prema njegovoj prisutnosti, koju svaka naša tvrdnja posvjedočuje ili vrijeđa.

2154 U skladu sa svetim Pavlom[76] crkvena je Predaja shvatila da se Isusova riječ ne protivi zakletvi kad je učinjena iz ozbiljna i pravedna razloga (npr. na sudu). »Prisega, to jest zazivanje božanskog Imena za svjedoka istine, može se položiti samo u istini, razboritosti i pravednosti.«[77]

2155 Svetost Božjeg imena traži da se na nj ne prizivamo zbog sitnih stvari i da se prisega ne polaže u okolnostima, u kojima bi se mogla protumačiti kao odobrenje vlasti koja ju nepravedno traži. Kad
1903 nezakonite građanske vlasti traže zakletvu, može se odbiti. A mora se odbiti kad je traže u svrhe suprotne dostojanstvu osobâ ili crkvenom zajedništvu.

III. Kršćansko ime

232 2156 Sakrament krsta dijeli se »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (*Mt* 28, 19). U krštenju ime Gospodnje čovjeka posvećuje i kršćanin
1267 u Crkvi prima vlastito ime. To može biti ime nekog sveca, tj. učenika Kristova koji je živio u primjerenoj vjernosti svome Gospodinu. Zaštita svečeva pruža mu primjer ljubavi i osigurava zagovor. »Krsno ime« može također izražavati neko kršćansko otajstvo ili kršćansku krepost. »Roditelji, kumovi i župnik neka se brinu da se ne dade ime tuđe kršćanskom osjećaju.«[78]

2157 Kršćanin započinje svoj dan, svoje molitve, svoj posao znakom
1235 križa, »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.« Krštenik posvećuje dan slavi Božjoj zazivajući milost Spasiteljevu, koja mu omogućava da
1668 kao sin Očev djeluje u Duhu Svetom. Znak križa jača nas u napastima i u poteškoćama.

---

[76] Usp. *2 Kor* 1, 23; *Gal* 1, 20.

[77] ZKP kan. 1199, § 1.

[78] ZKP kan. 855.

2158 Bog zove svakoga njegovim imenom.[79] Ime je svakog čovjeka sveto. Ime je ikona osobe. Zahtijeva poštovanje, kao znamen dostojanstva onoga koji ga nosi.

2159 Primljeno je ime vječno. Taj tajanstven i jedinstven biljeg svake osobe označene Božjim imenom, zasjat će u Kraljevstvu punim svjetlom. »Pobjedniku ću dati [...] bijeli kamen, a na kamenu napisano ime novo koje nitko ne zna doli onaj koji ga prima« (*Otk* 2, 17). »I vidjeh: gle, Jaganjac stoji na gori Sionu, a s njime sto četrdeset i četiri tisuće – na čelima im napisano ime njegovo i ime Oca njegova« (*Otk* 14, 1).

Ukratko

2160 *»Gospodine, Bože naš, divno li je Ime tvoje po svoj zemlji« (Ps* 8, 2*).*

2161 *Druga zapovijed nalaže da štujemo ime Gospodnje.*
Ime je Gospodnje sveto.

2162 *Druga zapovijed zabranjuje svako nedolično služenje Božjim imenom. Psovka znači na uvredljiv način služiti se imenom Boga, Isusa Krista, Djevice Marije i svetaca.*

2163 *Krivokletstvo zove Boga za svjedoka neke laži. Krivokletstvo je težak grijeh protiv Gospodina, uvijek vjernog svojim obećanjima.*

2164 *»Nemoj prisezati ni Stvoriteljem ni stvorenjem, doli u istini, u nuždi i s poštovanjem.«*[80]

2165 *Na krštenju kršćanin prima vlastito ime u Crkvi. Roditelji, kumovi i župnik brinut će se da mu se dade kršćansko ime. Biti pod zaštitom nekog sveca znači imati u njemu uzor ljubavi i pouzdanog zagovornika.*

2166 *Kršćanin započinje svoje molitve i poslove znakom križa »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen«.*

2167 *Bog svakoga zove njegovim imenom.*[81]

---

79 Usp. *Iz* 43, 1; *Iv* 10, 3.

80 IGNACIJE LOYOLSKI, *Exercitia spiritualia* [*Duhovne vježbe*], 38: MHSI 100, 174.

81 Usp. *Iz* 43, 1.

Članak 3.

TREĆA ZAPOVIJED

»Spomeni se da svetkuješ dan subotnji. Šest dana radi i obavljaj sav svoj posao. A sedmoga je dana subota, počinak posvećen Gospodinu, Bogu tvojemu. Tada nikakva posla nemoj raditi.« (*Izl* 20, 8-10).[82]

»Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote.
Sin Čovječji gospodar je subote« (*Mk* 2, 27-28).

346-348 **I. Dan subotni**

2168 Treća zapovijed Dekaloga doziva u pamet svetost subote. »Sedmi dan neka bude dan posvemašnjeg odmora, Gospodu posvećen« (*Izl* 31, 15).

2057 2169 Tom prilikom Sveto pismo *podsjeća na stvaranje*: »I Gospodin je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počinuo. Stoga je Gospodin blagoslovio i posvetio dan subotni« (*Izl* 20, 11).

2170 Sveto pismo u danu Gospodnjem otkriva i *spomen-dan Izraelova oslobođenja* iz egipatskog ropstva: »Spomeni se da si i ti bio rob u zemlji egipatskoj i da te odande izbavio Gospodin, Bog tvoj, rukom jakom i ispruženom mišicom. Zato ti je zapovjedio Gospodin, Bog tvoj, da držiš dan subotni« (*Pnz* 5, 15).

2171 Bog je Izraelu povjerio subotu da je poštuje u znak vječnog *Saveza*.[83] Subota je za Gospodina; sveto je pridržana na hvalu Boga, njegova stvoriteljskog djela i njegovih spasiteljskih čina u prilog Izraela.

2172 Djelovanje Božje uzor je ljudskom djelovanju. Ako je Bog
2184 sedmog dana »prestao raditi i odahnuo« (*Izl* 31, 17), treba također i čovjek »počinuti« i pustiti da i drugi, nadasve siromasi, »odahnu«.[84] Subota obustavlja svakidašnji posao i omogućuje odmor. To je dan prosvjeda protiv robovanja radu i obožavanja novca.[85]

---

[82] Usp. *Pnz* 5, 12-15.

[83] Usp. *Izl* 31, 16.

[84] Usp. *Izl* 23, 12.

[85] Usp. *Neh* 13, 15-22; *2 Ljet* 36, 21.

2173 Evanđelje izvješćuje o više slučajeva kad je Isus optužen da krši subotnji zakon. No Isus nikad ne oskvrnjuje svetosti toga dana.[86] On joj punom vlašću daje vjerodostojno tumačenje: »Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote« (*Mk* 2, 27). U svojoj dobroti Isus drži dopuštenim »subotom činiti dobro«, a ne »zlo, život spasiti«, a ne »pogubiti«.[87] Subota je dan Gospodina milosrđâ i Božje časti.[88] »Sin Čovječji gospodar je subote« (*Mk* 2, 28). 582

II. Dan Gospodnji

> »Ovo je dan što ga učini Gospodin: radujmo se i kličimo u njemu!« (*Ps* 118, 24) .

Dan Uskrsnuća: novo stvaranje

2174 Isus je uskrsnuo od mrtvih »prvi dan u tjednu« (*Mk* 16, 2).[89] 638
Kao dan Kristova uskrsnuća, »prvi dan« doziva u pamet prvo stvaranje,
a kao »osmi dan«, koji slijedi po suboti,[90] označuje novo stvaranje, 349
započeto Kristovim uskrsnućem. Za kršćane je postao prvi među svim danima, blagdan nad blagdanima, dan Gospodnji (»ἡ Κυριακὴ ἡμέρα«, »dies dominica«), nedjelja:

> »Sastajemo se u dan sunca jer je to prvi dan [poslije židovske subote, ali i prvi dan] kada je Bog, promijenivši tamu i tvar, stvorio svijet. U isti je dan Isus Krist, naš Spasitelj, ustao od mrtvih.«[91]

Nedjelja – ispunjenje subote

2175 Nedjelja se jasno razlikuje od subote, iza koje vremenski svaki tjedan slijedi; kršćanima nedjelja nadomješta obredne propise subote. Po Kristovoj pashi ispunja duhovnu istinu hebrejske subote i naviješta čovjekov vječni počinak u Bogu. Uistinu, Zakonsko je bogoslužje 1166

---

[86] Usp. *Mk* 1, 21; *Iv* 9, 16.
[87] Usp. *Mk* 3, 4.
[88] Usp. *Mt* 12, 5; *Iv* 7, 23.
[89] Usp. *Mt* 28, 1; *Lk* 24, 1; *Iv* 20, 1.
[90] Usp. *Mk* 16, 1; *Mt* 28, 1.
[91] JUSTIN, *Apologia,* 1, 67: CA 1, 188 (PG 6, 429-432).

pripravljalo Otajstvo Kristovo: što se u njemu vršilo označavalo je unaprijed neki vid Kristova otajstva:[92]

> »Oni koji su živjeli u starom poretku stvarî krenuli su prema novoj nadi, ne obdržavajući više subotu, nego dan Gospodnji, dan u kojem se, milošću Gospodina i po njegovoj smrti, pojavio naš život.«[93]

2176 Svetkovanje nedjelje ostvaruje ćudoredni propis koji je po naravi upisan u čovječje srce, tj. »Bogu iskazivati vanjsko, vidljivo, javno i redovito štovanje u spomen njegovoj općoj dobrohotnosti prema ljudima«.[94] Nedjeljno bogoslužje dovršenje je ćudorednog propisa Starog saveza, od kojega preuzimlje ritam i duh slaveći svaki tjedan Stvoritelja i Otkupitelja svoga naroda.

Nedjeljna euharistija

1167 2177 Nedjeljno slavlje dana i euharistije Gospodnje u središtu je života Crkve. »Nedjelja u koju se, prema apostolskoj predaji, slavi vazmeno otajstvo, treba da se u općoj Crkvi obdržava kao prvobitan zapovjedani blagdan.«[95]

2043 »Isto tako treba da se obdržavaju blagdani Rođenja Gospodina našega Isusa Krista, Bogojavljenja, Uzašašća i Presvetog tijela i krvi Kristove, Svete Bogorodice Marije, njezina Bezgrešnoga začeća i Uznesenja, svetog Josipa, svetih apostola Petra i Pavla te konačno Svih svetih.«[96]

1343 2178 Taj običaj kršćanske zajednice seže do u početke apostolskog vremena.[97] Poslanica Hebrejima opominje: »Ne ostavljajmo svoje skupštine, kao što nekoji imadu običaj, nego bodrimo jedan drugoga« (*Heb* 10, 25).

> Predaja je sačuvala spomen jedne uvijek suvremene opomene: »Dođi jutrom u crkvu, približi se Gospodinu i priznaj svoje grijehe, kaj se u molitvi [...]. Sudjeluj u svetoj i božanskoj liturgiji, dovrši svoju molitvu i nemoj otići prije otpusta [...]. Često smo ponovili: ovaj ti je dan darovan za molitvu i počinak. Ovo je dan što nam ga učini Gospodin. Kličimo i radujmo se u njemu.«[98]

---

92 Usp. *1 Kor* 10, 11.

93 IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Magnesios,* 9, 1: SC 10bis, 88 (Funk 1, 236-238)

94 TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 122, a. 4, c: Ed. Leon. 9, 478.

95 ZKP kan. 1246, § 1.

96 ZKP kan. 1246, § 1.

97 Usp. *Dj* 2, 42-46; *1 Kor* 11, 17.

98 PSEUDO-EUZEBIJE ALEKSANDRIJSKI, *Sermo de die Dominica*: PG 861, 416 i 421.

2179 »*Župa* je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u 1567
partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskog
biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru«.[99] Ona
je mjesto u kojem se svi vjernici mogu skupiti za nedjeljno slavlje 2691
Euharistije. Župa uvodi kršćanski puk u redoviti izražaj liturgijskog 2226
života i sabire ga na to slavlje; uči ga spasonosnoj Kristovoj nauci; po
dobrim i bratskim djelima u djelo provodi ljubav Gospodnju:[100]

> »Možeš moliti i kod kuće, ali ne možeš ondje moliti kao u crkvi, gdje je sakupljen Božji puk, gdje se jednodušno diže vapaj k Bogu [...]. Ima tu nešto više: sjedinjenje pametî, suglasje dušâ, veza ljubavi, molitve svećenikâ.«[101]

Nedjeljna obveza

2180 Crkveni propis određuje i konkretizira Zakon Gospodnji: 2042
»Nedjeljom i drugim zapovjedanim blagdanima vjernici su obvezni 1389
sudjelovati u misi.«[102] »Zapovijedi sudjelovanja u misi udovoljava
onaj tko ili na sam blagdan ili uvečer prethodnog dana prisustvuje misi
gdje god se ona slavi po katoličkom obredu.«[103]

2181 Nedjeljna euharistija utemeljuje i učvršćuje cjelokupno kršćansko djelovanje. Zato su vjernici dužni sudjelovati u Euharistiji u zapovjedane dane, osim ako su opravdani ozbiljnim razlogom (npr. bolest, skrb za dojenčad, ili su od svoga župnika dobili oprost).[104] Oni koji hotimice ne izvrše tu obvezu čine teški grijeh.

2182 Sudjelovanje u zajedničkom euharistijskom slavlju dana Gos- 815
podnjega svjedočanstvo je pripadnosti i vjernosti Kristu i njegovoj Crkvi. Vjernici tako svjedoče svoje zajedništvo u vjeri i ljubavi. Istodbno svjedoče Božju svetost i svoju nadu u spasenje. Jedni druge učvršćuju uz potporu Duha Svetoga.

---

[99] ZKP kan. 515, § 1.

[100] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Christifideles laici*, 26: AAS 81 (1989) 437-440.

[101] IVAN ZLATOUSTI, *De incomprehensibili Dei natura seu contra Anomoeos,* 3, 6: SC 28bis, 218 (PL 48, 725).

[102] ZKP kan. 1247.

[103] ZKP kan. 1248, § 1.

[104] Usp. ZKP kan. 1245.

2183 »Ako nema dovoljno posvećenih službenika ili zbog drugog važnog razloga bude nemoguće sudjelovanje u euharistijskom slavlju, veoma se preporučuje vjernicima da sudjeluju u službi Riječi, ako se ona prema propisima dijecezanskog biskupa slavi u župnoj crkvi ili na drugom svetom mjestu, ili da potrebno vrijeme provedu u molitvi osobno ili u obitelji ili, prema prigodi, u skupinama obitelji.«[105]

Dan milosti i počinka

2172 2184 Kao što Bog »u sedmi dan počinu od svega djela koje učini« (*Post* 2, 2), tako se u životu čovječjem izmjenjuju rad i počinak. Ustanova dana Gospodnjeg pridonosi da »svi imaju dovoljno odmora i slobodna vremena za obiteljski, kulturni, društveni i vjerski život«.[106]

2185 U nedjelje i ostale zapovjedane blagdane neka se vjernici uzdrže
2428 od onih djela i poslova koji priječe iskazivanje štovanja Boga, radost vlastitu danu Gospodnjem ili potrebit odmor duše i tijela.[107] Obiteljske potrebe ili velika društvena dobrobit zakonite su isprike od propisa nedjeljnog počinka. Ipak vjernici neka bdiju da takva zakonita opravdanja ne bi stvorila navike štetne za vjeru, obiteljski život i zdravlje.

> »Ljubav prema istini traži sveto slobodno vrijeme, nužda pak ljubavi prihvaća opravdan rad.«[108]

2186 Dužnost je kršćana koji raspolažu slobodnim vremenom, da se sjete braće koja imaju iste potrebe i ista prava, ali se zbog siromaštva i bijede ne mogu odmoriti. Kršćansko je bogoljublje odavna nedjelju
2447 posvetilo dobrim djelima i smjernim uslugama koje trebaju bolesni, nemoćni, stari. Kršćani će posvetiti nedjelju također darujući obitelj i rodbinu svojim vremenom i iskazujući im skrb koju im teško mogu iskazivati u ostale dane tjedna. Nedjelja je vrijeme pogodno za razmišljanje, šutnju, učenje i razmatranje, što pogoduje rastu nutarnjeg i kršćanskog života.

---

[105] ZKP kan. 1248, § 2.

[106] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 67: AAS 58 (1966) 1089.

[107] Usp. ZKP kan. 1247.

[108] AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 19, 19: CSEL 40/2, 407 (PL 41, 647).

2187 Svetkovanje dana Gospodnjeg i blagdana traži ozbiljno zajedničko zalaganje. Svaki kršćanin mora izbjegavati da drugima, bez nužde, nameće ono što bi im priječilo da obdržavaju dan Gospodnji. Kad običaji (sport, ugostiteljske 2289 radnje itd.) i društvene potrebe (javne službe itd.) od nekih zahtijevaju nedjeljni rad, svatko neka se smatra odgovornim da za se odvoji dovoljno slobodna vremena. Vjernici će, umjereno i s ljubavlju, paziti da izbjegavaju izgrede i nasilja koji se katkada događaju prilikom masovnih zabava. Unatoč strogim gospodarstvenim zahtjevima, javne će vlasti bdjeti da građanima osiguraju vrijeme namijenjeno odmoru i bogoslužju. Slična je dužnost poslodavaca u odnosu na zaposlene.

2188 Poštujući slobodu vjerovanja i zajedničko dobro sviju, kršćani 2105 se moraju truditi da nedjelje i blagdani Crkve budu zakonski priznati kao neradni dani. Oni treba da svima javno pruže primjer molitve, poštovanja i radosti, i da svoje predaje brane kao dragocjen prilog duhovnom životu ljudskog društva. Ako zakonodavstvo dotične zemlje ili drugi razlozi obvezuju na rad nedjeljom, taj dan ipak treba da bude življen kao dan našeg oslobođenja, koji nam omogućuje udjela u »svečanom skupu«, u »Crkvi prvorođenaca zapisanih na nebu« (*Heb* 12, 22-23).

Ukratko

2189 *»Dan subotni obdržavaj i svetkuj« (Pnz* 5, 12*). »Sedmi dan neka bude dan posvemašnjeg odmora, posvećen Gospodinu« (Izl* 31, 15*).*

2190 *Subota, koja je predstavljala dovršenje prvog stvaranja, zamijenjena je nedjeljom, koja je spomen novog stvaranja, započetog Kristovim uskrsnućem.*

2191 *Crkva slavi dan Kristova Uskrsnuća osmi dan, opravdano nazvan dan Gospodnji ili nedjelja.*[109]

2192 *»Nedjelja* [...] *treba da se u općoj Crkvi obdržava kao prvotni zapovijedani blagdan«.*[110] *»Nedjeljom i drugim zapovijedanim blagdanima vjernici su obvezni sudjelovati u misi«.*[111]

[109] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.

[110] ZKP kan. 1246, § 1.

[111] ZKP kan. 1247.

2193 *»Nedjeljom i drugim zapovijedanim blagdanima* [...] *neka se vjernici uzdrže od onih radova koji prijeće iskazivanje štovanja Bogu, radost vlastitu danu Gospodnjemu ili potreban odmor duše i tijela.«*[112]

2194 *Ustanova nedjelje pridonosi da »svi imaju dovoljno odmora i slobodna vremena za obiteljski, kulturni, društveni i vjerski život«.*[113]

2195 *Svaki kršćanin mora izbjegavati da drugima, bez nužde, nameće ono što bi priječilo da obdržavaju dan Gospodnji.*

---

[112] ZKP kan. 1247.

[113] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 67: AAS 58 (1966) 1089.

DRUGO POGLAVLJE

»LJUBI BLIŽNJEGA SVOGA KAO SAMOGA SEBE!«

Isus reče svojim učenicima: »Kao što sam ja ljubio vas, tako i vi ljubite jedni druge« (*Iv* 13, 34).

2196 Odgovarajući na pitanje o prvoj među zapovijedima, Isus reče: »Prva je: ‘Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svoga i iz sve snage svoje.’ A druga je: ‘Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.’ Nema druge zapovijedi veće od tih« (*Mk* 12, 29-31).

Na to se poziva sveti Pavao kad kaže: »Jer tko drugoga ljubi, 2822
ispunio je Zakon. Uistinu: Ne čini preljuba! Ne ubij! Ne ukradi! Ne poželi! i ima li koja druga zapovijed, sažeta je u ovoj riječi: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Ljubav bližnjemu zla ne čini. Punina dakle Zakona jest ljubav« (*Rim* 13, 8-10).

Članak 4.

ČETVRTA ZAPOVIJED

»Poštuj oca svoga i majku svoju, da imadneš dug život na zemlji koju ti dâ Gospodin, Bog tvoj« (*Izl* 20, 12).

»I bijaše im poslušan« (*Lk* 2, 51).

Sam Gospodin Isus istaknuo je važnost te »Božje zapovijedi«[1]. Apostol uči: »Djeco, slušajte svoje roditelje u Gospodinu, jer je to pravedno. ‘Poštuj oca svoga i majku – to je prva zapovijed s obećanjem: da ti dobro bude i da dugo živiš na zemlji’« (*Ef* 6, 1-3).[2]

---

1 Usp. *Mk* 7, 8-13.

2 Usp. *Pnz* 5, 16.

2197 Četvrta zapovijed otvara drugu ploču Zakona. Naznačuje poredak ljubavi. Bog je htio da, iza njega, poštujemo roditelje kojima dugujemo život i koji su nam predali spoznaju o Bogu. Pozvani smo
1897 častiti i poštivati sve koje je Bog, za naše dobro, zaodjenuo svojim autoritetom.

2198 Ta je zapovijed izrečena u pozitivnom obliku, kao dužnost koju treba vršiti. Ona nagovješćuje slijedeće zapovijedi koje izriču posebno
2419 poštovanje prema životu, ženidbi, zemaljskim dobrima te prema riječi. Ta zapovijed predstavlja jedan od temelja crkvenoga društvenog nauka.

2199 Četvrta zapovijed izričito se obraća djeci u pogledu odnosa s ocem i majkom, jer je to najopćenitiji odnos. Tiče se također rodbinskih odnosa s članovima obiteljske skupine. Traži iskazivanje časti, ljubavi i priznanja djedovima i precima. Proteže se napokon na dužnosti učenika prema nastavnicima, zaposlenih prema poslodavcima, podložnika prema poglavarima, građana prema domovini i prema onima koji u njoj vrše administrativne službe i njome upravljaju.

Ta zapovijed uključuje i podrazumijeva dužnosti roditelja, skrbnika, učitelja, upravitelja, poglavara, državnika i svih koji vrše vlast nad drugima ili nad nekom zajednicom osoba.

2200 Obdržavanje četvrte zapovijedi donosi i nagradu: »Poštuj oca svoga i majku svoju, da imadneš dug život na zemlji koju ti dâ
2304 Gospodin, Bog tvoj« (*Izl* 20, 12).[3] Poštivanje te zapovijedi, zajedno s duhovnim plodovima, jamči ovozemne plodove mira i blagostanja. Nasuprot tome, prijestup te zapovijedi povlači za sobom teške nevolje zajednicama i ljudskim osobama.

I. Obitelj u Božjem naumu

Narav obitelji

1625 2201 Bračna zajednica temelji se na supružničkoj privoli. Ženidba i obitelj usmjereni su dobru supružnika te rađanju i odgajanju djece. Ljubav između muža i žene i rađanje djece utvrđuju osobne odnose i prvotne odgovornosti među članovima iste obitelji.

---

[3] Usp. *Pnz* 5, 16.

2202 Muž i žena ženidbom sjedinjeni čine zajedno sa svojom djecom 1882
jednu obitelj. Ta ustanova prethodi svakom priznanju sa strane javne vlasti, ona se nameće sama po sebi. Treba je promatrati kao redoviti odnos prema kojemu valja vrednovati različite oblike srodstva.

2203 Stvarajući muža i ženu Bog je ustanovio ljudsku obitelj i pro- 369
vidio je osnovnim ustrojstvom. Članovi obitelji jesu osobe jednaka dostojanstva. Radi zajedničkog dobra njezinih članova i društva, u obitelji postoje različite odgovornosti, prava i dužnosti.

Kršćanska obitelj 1655-1658

2204 »Kršćanska obitelj pruža izrazitu objavu i ostvarenje crkvenoga zajedništva; stoga se može i treba zvati ‘kućna Crkva’.«[4] To je zajed- 533
nica vjere, nade i ljubavi. U Crkvi zadobiva osobitu važnost, kako je očito iz Novoga zavjeta.[5]

2205 Kršćanska obitelj je zajedništvo osoba, znak i slika zajedništva Oca i Sina u Duhu Svetome. Njezina roditeljska i odgojna služba odsjaj 1702
je Očeva stvoriteljskog djela. Obitelj je pozvana s Kristom dijeliti molitvu i žrtvu. Svakodnevna molitva i čitanje riječi Božje jača u obitelji ljubav. Kršćanska je obitelj blagovjesnica i misionarka.

2206 Odnosi u obitelji sadrže bliskost osjećaja, sklonosti i probitaka, što se osobito rađa iz uzajamnog poštovanja među osobama. Obitelj je *povlaštena zajednica* pozvana oživotvoriti »ljubaznu otvorenost duha među supružnicima i [...] trajnu suradnju među roditeljima u odgoju djece«.[6]

II. Obitelj i društvo

2207 Obitelj je *izvorna stanica društvenog života*. Ona je naravna 1880
zajednica u kojoj su muž i žena pozvani na sebedarje u ljubavi i 372
darivanju života. Autoritet, postojanost i uzajamnost u krilu obitelji utemeljuju slobodu, sigurnost i bratstvo u krugu društvene zajednice.
Obitelj je zajednica u kojoj se, od samoga djetinjstva, mogu usvajati 1603

[4] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 21: AAS 74 (1982) 105; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

[5] Usp. *Ef* 5, 21 – 6, 4; *Kol* 3, 18-21; *1 Pt* 3, 1-7.

[6] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1073.

moralne vrijednosti, gdje se može započeti Boga častiti i dobro se služiti slobodom. Obiteljski je život uvođenje u društveni život.

2208 Obitelj mora tako živjeti da se njezini članovi naviknu biti pažljivi i zauzeti za mlađe i za starije, za bolesne ili prikraćene i siromahe. Mnogo je obitelji koje u određenim trenucima nisu kadre pružiti takvu pomoć. Onda je dužnost drugih osoba, drugih obitelji i redom društvene zajednice providjeti za njihove potrebe: »Bogoljubnost čista i neokaljana jest: zauzimati se za sirote i udovice u njihovoj nevolji, čuvati se neokaljanim od ovoga svijeta« (*Jak* 1, 27).

2209 Obitelj mora biti potpomognuta i zaštićena primjerenim društvenim odredbama. Gdje obitelji nisu kadre izvršavati svoje zadatke, dužna su druga društvena tijela pomagati im i podupirati ustanovu obitelji. U skladu s načelom subsidijarnosti neka se veće zajednice čuvaju
1883 da ne bi prisvajale prava obitelji ili da se ne bi miješale u njezin život.

2210 Važnost obitelji za život i blagostanje društva,[7] nameće samom društvu posebna odgovornost podupiranja i učvršćivanja ženidbe i obitelji. Neka građanska vlast smatra »svojom svetom dužnošću poštivati, štititi i promicati njihovu pravu narav, javno ćudoređe i kućno blagostanje«.[8]

2211 Politička zajednica dužna je obitelj poštivati, pritjecati joj u pomoć i posebno joj osiguravati:

- slobodu pri sklapanju ženidbe, u rađanju i odgoju djece prema vlastitom ćudorednom i vjerskom uvjerenju;
- zaštitu čvrstoće ženidbenog veza i ustanove obitelji;
- slobodu ispovijedanja vlastite vjere, njezina prenošenja i odgajanja djece u toj vjeri pomoću potrebnih sredstava i ustanova;
- pravo na privatno vlasništvo, slobodu poduzetništva, pravo na rad i na stan, pravo na iseljenje;
- u skladu s ustanovama pojedinih zemalja, pravo na liječenje, pomoć ostarjelima, pravo na obiteljske doplatke;
- zaštitu sigurnosti i zdravlja, napose glede opasnosti kao što su droga, pornografija, alkoholizam i slično;
- slobodu udruživanja s drugim obiteljima da tako budu predstavljene pred građanskim vlastima.[9]

---

[7] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.

[8] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1073.

[9] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 46: AAS 74 (1982) 137-138.

2212 Čevrta zapovijed *posvjetljuje druge društvene odnose.* U braći i sestrama gledamo djecu svojih roditelja; u rođacima potomke svojih predaka; u sugrađanima djecu svoje domovine; u krštenima djecu majke Crkve; u svakoj ljudskoj osobi sina ili kćer onoga koji hoće da 225
ga zovemo »Oče naš«. Iz toga slijedi da naši odnosi s bližnjima imaju osobno obilježje. Bližnji nije tek »jedinka« ljudskoga mnoštva, nego 1931
je »netko« koji zbog poznatoga podrijetla zaslužuje osobitu pozornost i poštivanje.

2213 Ljudske su zajednice *sastavljene od osoba.* Stoga se dobro upravljanje tim zajednicama ne ograničuje na jamstvo prava i vršenje dužnosti niti samo na poštivanje ugovora. Pravedni odnosi između poslodavaca i zaposlenih, obnašatelja vlasti i građana pretpostavljaju 1939
naravnu dobrohotnost u skladu s dostojanstvom ljudskih osoba kojima je na srcu pravednost i bratstvo.

III. Dužnosti članova obitelji

Dužnosti djece

2214 Božje očinstvo izvor je ljudskog očinstva;[10] na Božjem se očinstvu temelji dužnost poštivanja roditelja. Poštivanje što ga djeca, malodobna ili odrasla, iskazuju svom ocu i majci,[11] hrani se naravnom 1858
privrženošću koja se rađa iz veze koja ih združuje. To je poštivanje koje zahtijeva Božja zapovijed.[12]

2215 Poštivanje roditelja *(djetinja odanost)* je čin *priznanja* onima koji su, po daru života, po svojoj ljubavi i po svome radu dali djecu na svijet i omogućili im rasti u dobi, mudrosti i milosti. »Svim srcem poštuj oca svoga, i ne zaboravi majčinih bolova. Sjeti se da im svoj život duguješ: kako da im uzvratiš sve što učiniše za te?« (*Sir* 7, 27-28).

2216 Djetinje poštivanje iskazuje se također u poučljivosti i pravoj *poslušnosti:* »Sine moj, čuvaj zapovijedi oca svoga i ne odbacuj nauka 532
matere svoje [...] da te vode kada hodiš, da te čuvaju kada spavaš i da

[10] Usp. *Ef* 3, 15.
[11] Usp. *Izr* 1, 8; *Tob* 4, 3-4.
[12] Usp. *Izl* 20, 12.

se s tobom razgovaraju kad se probudiš« (*Izr* 6, 22). »Mudar sin sluša naputak očev, a podsmjevač ne sluša ukora« (*Izr* 13, 1).

2217 Dokle god živi u roditeljskoj kući, dijete treba slušati sve što roditelji opravdano traže za dobro njegovo i dobro obitelji. »Djeco, slušajte roditelje u svemu; to je milo u Gospodinu« (*Kol* 3, 20).[13] Djeca također treba da slušaju razumne naloge svojih odgojitelja i svih onih kojima ih roditelji povjeravaju. No, ako su u savjesti uvjereni da bi posluh stanovitoj odredbi bio protivan ćudoređu, neka ne poslušaju.

Rastući, djeca će i dalje poštovati roditelje. Predusretat će njihove želje, često tražiti njihov savjet. Prihvaćat će njihova opravdana upozorenja. S osamostaljenjem prestaje posluh djece prema roditeljima, ali ne i poštovanje koje im uvijek duguju. To poštovanje u stvari je ukorijenjeno u strahu Božjemu, jednom od darova Duha
1831 Svetoga.

2218 Četvrta zapovijed podsjeća odraslu djecu da su *za roditelje odgovorni*. Koliko im je moguće, dužni su im u starosti i bolesti, u samoći ili neimaštini pomagati moralno i materijalno. Isus ističe tu dužnost zahvalnosti.[14]

> »Jer Gospod slavi oca u djeci njegovoj, i učvršćuje pravo majke nad sinovima njezinim. Tko štuje oca okajava grijehe i tko časti majku svoju, sabire blago. Tko štuje oca, radovat će se sa svoje djece i bit će uslišan u dan molitve svoje. Tko časti oca svojeg, dugo živi; tko čini radost majci svojoj, sluša Gospoda« (*Sir* 3, 2-6).
>
> »Sine moj, pomozi oca svoga u starosti i ne žalosti ga za života njegova. Ako mu i razum klone, budi blag s njime i ne grdi ga ti koji si u punoj snazi. [...] Od hulitelja nije bolji tko prezire oca, i Gospod proklinje onoga tko vrijeđa majku« (*Sir* 3, 12-13.16).

2219 Djetinje poštovanje pogoduje skladu svega obiteljskog života; tiče se *odnosa među braćom i sestrama.* Poštovanje prema roditeljima odražava se na svu obiteljsku sredinu. »Vijenac su starcima sinovi sinova« (*Izr* 17, 6). »Sa svom poniznošću i blagošću, sa strpljivošću« podnosite »jedni druge u ljubavi« (*Ef* 4, 2).

2220 Kršćani duguju posebnu zahvalnost onima od kojih su primili dar vjere, milost krštenja i život u Crkvi. To mogu biti roditelji, drugi članovi obitelji, djedovi i bake, duhovni pastiri, vjeroučitelji, drugi

---

[13] Usp. *Ef* 6, 1.

[14] Usp. *Mk* 7, 10-12.

učitelji ili prijatelji. »Na pameti mi je neprijetvorna vjera koja je u tebi – ona vjera koja je najprije prebivala u tvojoj baki Loidi i tvojoj majci Euniki, a uvjeren sam, i u tebi« (*2 Tim* 1, 5).

DUŽNOSTI RODITELJA

2221 Plodnost ženidbene ljubavi ne svodi se samo na rađanje djece nego se mora proširiti na njihov moralni odgoj i duhovno oblikovanje. *Odgojno djelovanje roditelja* »toliko je važno da se teško može 1653
ičim zamijeniti«.[15] Pravo i dužnost odgoja roditeljima su prvotni i neotuđivi.[16]

2222 Roditelji treba da svoju djecu smatraju *djecom Božjom* te ih poštuju kao *ljudske osobe*. Oni ih odgajaju u vršenju Božjeg Zakona pokazujući kako su i sami poslušni volji Oca nebeskoga. 494

2223 Roditelji su prvi odgovorni za odgoj svoje djece. Tu odgovornost svjedoče prije svega *stvaranjem obitelji* u kojoj su nježnost, opraštanje, poštovanje, vjernost i nesebično služenje pravilo života. Domaće ognjište osobito je prikladno mjesto za *odgoj u krepostima*. Taj odgoj 1804
zahtijeva priučavanje odricanju, ispravno rasuđivanje, vladanje sobom, što su uvjeti svake prave slobode. Neka roditelji pouče djecu podlagati »ono što je tvarno i nagonsko onome što je unutarnje i duhovno«.[17] Na roditeljima je također teška odgovornost pružati djeci dobar primjer. Priznavajući iskreno pred djecom svoje slabosti bit će sposobniji voditi ih i ispravljati:

> »Tko ljubi sina svog, često ga bije šibom [...]. Tko valjano odgaja sina, imat će od njega koristi« (*Sir* 30, 1-2).
>
> »A vi, očevi, ne srdite djece svoje, nego ih odgajajte stegom i urazumljivanjem Gospodnjim« (*Ef* 6, 4).

2224 Obiteljsko ognjište prirodna je sredina za uvođenje čovjeka u skupnu solidarnost i odgovornost. Nek roditelji uče djecu čuvati se 1939
popuštanja i zastranjivanja koja ugrožavaju ljudska društva.

---

15 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Gravissimum educationis*, 3: AAS 58 (1966) 731.

16 Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 36: AAS 74 (1982) 126.

17 IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991) 838.

2225 Milošću sakramenta ženidbe roditelji su primili odgovornost
1656 i povlasticu *naviještati vjeru svojoj djeci.* Neka ih od najranije dobi uvode u otajstva vjere, kojih su svojoj djeci »prvi navjestitelji«.[18] Neka ih od najnježnijeg uzrasta čine sudionicima crkvenoga života. Način obiteljskog življenja može razvijati čuvstvena nagnuća koja za cio život postaju istinski preduvjeti i potpornji žive vjere.

2226 Treba da roditelji počnu djecu *odgajati za vjeru* od njihove najnježnije dobi. Taj se odgoj ostvaruje već time što se članovi obitelji potpomažu u rastu vjere svjedočenjem kršćanskog života življenoga u skladu s Evanđeljem. Obiteljska kateheza prethodi, prati i obogaćuje druge oblike vjeronauka. Poslanje je roditelja učiti djecu moliti se i
2179 otkrivati u sebi zvanje djece Božje.[19] Župa je euharistijska zajednica i srce bogoslužnog života kršćanskih obitelji; ona je povlašteno mjesto kateheze za djecu i za roditelje.

2227 Djeca pak sa svoje strane pridonose roditeljskom *rastu u sve-*
2013 *tosti.*[20] Svi zajedno i svaki napose, plemenito i neumorno, uzajamno daju oproštenje što ga iziskuju uvrede, svađe, nepravde i nevjernosti. Na to ih upućuje uzajamna privrženost. To zahtijeva ljubav Kristova.[21]

2228 U doba djetinjstva roditeljsko se poštovanje i ljubav osobito iskazuju u skrbi i pažnji pri podizanju djece i *zadovoljavanju njihovih materijalnih i duhovnih potreba.* U tijeku rasta isto poštovanje i odanost pokreću roditelje odgajati djecu da se pravilno služe razumom i slobodom.

2229 Pravo je roditelja, kao najodgovornijih za odgoj, djeci *izabrati školu* koja odgovara njihovu uvjerenju. To je jedno od osnovnih ljudskih prava. Roditelji su, koliko je god moguće, dužni birati škole koje im mogu najbolje pomoći u zadaći kršćanskih odgojitelja.[22] Javne su vlasti dužne roditeljima to pravo jamčiti osiguravajući uvjete da se njime mogu stvarno služiti.

---

18 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16; usp. ZKP kan. 1136.

19 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

20 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1069.

21 Usp. *Mt* 18, 21-22; *Lk* 17, 4.

22 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Gravissimum educationis*, 6: AAS 58 (1966) 733.

2230 Kad odrastu, pravo je i dužnost djece izabrati zvanje i vlastiti životni stalež. Te nove odgovornosti preuzimat će u povjerljivu odnosu s roditeljima, od kojih će tražiti i rado primati upozorenja i savjete. A roditelji će paziti da djecu ne sile ni glede izbora zvanja ni glede izbora ženidbenog druga. Ta im dužnost obazrivosti ne priječi, naprotiv, 1625
pomagati djeci mudrim savjetima, osobito kad namjeravaju osnovati obitelj.

2231 Ima ih koji ne sklapaju ženidbu kako bi skrbili za roditelje ili za svoju braću i sestre, kako bi se isključivo posvetili određenom zvanju ili iz drugih valjanih razloga. Takvi mogu uvelike pridonositi dobru ljudske obitelji.

IV. Obitelj i Kraljevstvo

2232 Obiteljske veze, premda važne, ipak nisu apsolutne. Što dijete više raste prema vlastitoj zrelosti i ljudskoj i duhovnoj neovisnosti, to biva očitije i snažnije njegovo osebujno zvanje koje dolazi od Boga. Roditelji će takav poziv poštovati i pomagati djecu da mu odgovore i 1618
da ga slijede. Treba se uvjeriti da je prvo zvanje kršćana *ići za Isusom:*[23] »Tko ljubi oca ili majku više nego mene, nije mene dostojan; tko ljubi sina ili kćer više nego mene, nije mene dostojan« (*Mt* 10, 37).

2233 Postati Isusovim učenikom znači prihvatiti poziv i pripasti 542
Božjoj obitelji, provodeći život u skladu s njegovim načinom življenja: »Tko god vrši volju Oca mojega koji je na nebesima, taj mi je brat i sestra i majka« (*Mt* 12, 50).

Roditelji će prihvatiti te radosno i zahvalno poštovati ako Gospodin kojemu od njihove djece uputi poziv da ga slijedi u djevičanstvu radi Kraljevstva, u posvećenom životu ili u svećeničkoj službi.

V. Vlasti u građanskom društvu

2234 Četvrta Božja zapovijed propisuje također poštivati sve one koji su za naše dobro od Boga primili neku vlast u društvu. Ona osvjetljuje 1897
kako dužnosti vršioca vlasti tako i onih kojima vlast služi.

[23] Usp. *Mt* 16, 25.

DUŽNOSTI GRAĐANSKIH VLASTI

2235 Oni koji obnašaju vlast, treba da je vrše tako da služe. »Tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj« (*Mt* 20, 26).
1899 Vršenje vlasti u moralnom je pogledu određeno njezinim božanskim porijeklom, njezinom razumnom naravi i posebnim objektom. Nitko ne smije zapovjediti ili uspostaviti nešto protivno dostojanstvu osobe i naravnom zakonu.

2236 Vršenje vlasti ide za tim da očituje pravedan poredak vrednota da se svima olakša služenje slobodom i odgovornošću. Neka pretpostav-
2411 ljeni mudro primjenjuju distributivnu pravednost vodeći računa o svačijoj potrebi i svačijoj suradnji te u vidu sloge i mira. Neka paze da zakoni i propisi što ih donose ne uvode ljude u napast da osobne probitke suprotstavljaju probicima zajednice.[24]

2237 *Nosioci političke vlasti* dužni su poštivati osnovna prava ljudske
357 osobe. Nastojat će pravednost ostvarivati čovječno poštujući svačije pravo, nadasve prava obitelji i razbaštinjenih.

Politička prava povezana s državljanstvom mogu i moraju biti osigurana prema zahtjevima zajedničkog dobra. Ne smiju biti uskraćena bez zakonita i razmjerno ozbiljna razloga. Vršenju političkih prava cilj je zajedničko dobro naroda i ljudske zajednice.

DUŽNOSTI GRAĐANA

1900 2238 Oni koji su podložni vlasti neka u nadređenima vide Božje predstavnike od njega postavljene da budu služitelji njegovih darova:[25] »Pokoravajte se svakoj ljudskoj ustanovi radi Gospodina [...], kao slobodni ljudi, a ne kao oni kojima je sloboda pokrivalom zloće, već kao Božje sluge« (*1 Pt* 2, 13.16). Čestita građanska suradnja uključuje pravo, kojiput i dužnost, pravedno se oprijeti onome što građanima izgleda štetno dostojanstvu osoba i zajedničkom dobru.

1915 2239 *Građani su dužni* surađivati s građanskim vlastima za dobro društva u duhu istine, pravde, solidarnosti i slobode. Ljubav i služenje

[24] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 25: AAS 83 (1991) 823.

[25] Usp. *Rim* 13, 1-2.

domovini proistječu iz dužne zahvalnosti i reda u ljubavi. Podložnost 2310
zakonitim vlastima i služenje zajedničkom dobru zahtijevaju od
građana da vrše svoje službe u životu političke zajednice.

2240 Podložnost vlasti i suodgovornost za zajedničko dobro sadrže
moralni zahtjev plaćanja poreza, vršenja prava glasa i obrane zemlje: 2265

> »Dajte svakomu što mu pripada: komu porez – porez, komu carina – carina, komu poštovanje – poštovanje, komu čast – čast« (*Rim* 13, 7).
>
> Kršćani »prebivaju u vlastitoj domovini, ali kao hodočasnici, sudjeluju u javnom životu kao građani, a od svega su otcijepljeni kao stranci [...]. Pokoravaju se važećim zakonima, ali životom nadvisuju zakone. [...] Tako im je uzvišeno mjesto Bog naznačio te im nije dopušteno s njega se ukloniti.«[26]

Apostol nas potiče uzdizati molitve i zahvalnice »za kraljeve i sve koji su
na vlasti, da provodimo miran i spokojan život u svoj pobožnosti i dostojanstvu« 1900
(*1 Tim* 2, 2).

2241 Bogatiji narodi dužni su, u okviru svojih mogućnosti, prihvaćati *strance* koji traže sigurnost i nužna sredstva za život što ih ne mogu naći u rodnoj zemlji. Javne vlasti neka paze da se poštuje naravno pravo koje gosta stavlja pod zaštitu onih koji ga primaju.

Poradi zajedničkoga dobra za koje su odgovorne, političke vlasti mogu pravo useljavanja podvrgavati različitim pravnim uvjetima, napose glede dužnosti doseljenika prema zemlji koja ih prima. Doseljenik je dužan harnošću poštivati materijalnu i duhovnu baštinu zemlje koja ga je ugostila, obdržavati njezine zakone, pridonositi njezinim potrebama.

2242 Građanin je u savjesti obvezan da ne slijedi propise građanskih
vlasti kad su im nalozi suprotni zahtjevima ćudoređa, osnovnim 1903
pravima osobe ili nauku evanđelja. *Uskrata poslušnosti* građanskim
vlastima, kad im zahtjevi protuslove ispravnoj savjesti, opravdana je 2313
razlikovanjem služenja Bogu i služenja političkoj zajednici. »Podajte
dakle caru carevo, a Bogu Božje« (*Mt* 22, 21). »Treba se većma 450
pokoravati Bogu negoli ljudima« (*Dj* 5, 29).

> »Gdje javna vlast prelazi granice svoje mjerodavnosti i tlači građane, oni 1901
> neka ne uskraćuju onoga što od njih doista zahtijeva zajedničko dobro; ali neka im je slobodno protiv zloporabe te vlasti braniti prava svoja i svojih sugrađana, u granicama koje zacrtava naravni i evanđeoski zakon.«[27]

---

[26] *Epistula ad Diognetum,* 5, 5; 5, 10; 6, 10: SC 33, 62-66 (Funk 1, 398-400).

[27] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.

2309 2243 *Opiranje* nasilju javne vlasti nema prava služiti se oružjem osim kad se zajedno ostvare svi slijedeći uvjeti: 1. da je riječ o sigurnom, teškom i dugotrajnom gaženju osnovnih prava; 2. da su već pokušana sva druga sredstva; 3. da se time ne izazivaju još veći neredi; 4. da ima razložne nade u uspjeh; 5. da je nemoguće razumno predvidjeti bolja rješenja.

Politička zajednica i Crkva

1910 2244 Svaka se ustanova nadahnjuje, barem uključno, stanovitim poimanjem čovjeka i njegove sudbine, iz čega proizlaze vlastita mjerila rasuđivanja, vlastiti red vrednota, vlastito usmjerenje ponašanja. U
1881 većini društava ustanove se oslanjaju na stanovitu prednost čovjeka pred stvarima. Samo je božanski objavljena religija u Bogu, Stvoritelju i Otkupitelju, jasno raspoznala čovjekov izvor i određenje. Crkva poziva političke vlasti da svoje sudove i odluke dovedu u odnos s tim
2109 nadahnućem istine o Bogu i o čovjeku:

> Društva koja za to nadahnuće ne znaju ili ga u ime svoje neovisnosti o Bogu odbacuju, prisiljena su sama u sebi tražiti ili čak od stanovite ideologije posuđivati svoje suodnose i svoj cilj; a budući da ne podnose da se prizna objektivno mjerilo dobra i zla, prisvajaju si nad čovjekom i nad njegovom sudbinom totalitarnu vlast, javno proglašenu ili prikrito prihvaćenu, kako to povijest pokazuje.[28]

2245 »Crkva koja se po svom poslanju i svojoj mjerodavnosti nikako
912 ne poistovjećuje s političkom zajednicom, u isti mah je znak i jamstvo transcendentnog značenja ljudske osobe.«[29] »Crkva [...] poštuje i promiče također političku slobodu i odgovornost građana.«[30]

2032 2246 Crkvi je po njezinu poslanju vlastito »iznositi ćudoredne sudove o onome što se odnosi na politički red, kad to zahtijevaju osnovna ljudska prava i spasenje duša. Crkva to čini služeći se svim
2420 i samo onim sredstvima koja su u skladu s evanđeljem i zajedničkim dobrom, već prema različitim vremenima i prilikama«.[31]

---

[28] Usp. IVAN PAVAO II., 13, 1997 Enc. *Centesimus annus*, 45-46: AAS 83 (1991) 849-851.

[29] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1099.

[30] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1099.

[31] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1100.

Ukratko

2247 *»Poštuj svoga oca i svoju majku« (Pnz* 5, 16*; Mk* 7, 10*).*

2248 *Po četvrtoj zapovijedi Bog je htio da, iza njega, poštujemo roditelje i one koje je za naše dobro zaodjenuo autoritetom.*

2249 *Ženidbena se zajednica temelji na savezu i privoli supružnika. Ženidba i obitelj usmjereni su dobru supružnika te rađanju i odgoju djece.*

2250 *»Spas osobe te ljudskog i kršćanskog društva tijesno je povezan sa sretnim stanjem u ženidbenoj i obiteljskoj zajednici.«*[32]

2251 *Djeca roditeljima duguju poštovanje, zahvalnost, ispravnu poslušnost i pomoć. Djetinje poštovanje podupire sklad svega obiteljskog života.*

2252 *Roditelji su prvi odgovorni za odgoj djece u vjeri, u molitvi i svim krepostima. Dužnost im je djeci, koliko je moguće, priskrbiti što iziskuju njihove materijalne i duhovne potrebe.*

2253 *Roditelji treba da cijene i podupiru zvanje svoje djece. Sebe će podsjećati i djecu učiti da je prvo zvanje kršćana ići za Isusom.*

2254 *Javna je vlast dužna poštivati osnovna prava ljudske osobe i uvjete za oživotvorenje njezine slobode.*

2255 *Građani su dužni surađivati s građanskim vlastima u izgradnji društva u duhu istine, pravednosti, solidarnosti i slobode.*

2256 *Građanin je u savjesti dužan ne slijediti odredbe građanskih vlasti kad se protive zahtjevima ćudoređa. »Treba se većma pokoravati Bogu negoli ljudima« (Dj* 5, 29*).*

2257 *Svako društvo nadahnjuje svoje prosudbe i ponašanje stanovitim poimanjem čovjeka i njegove sudbine. Bez evanđeoskog svjetla o Bogu i o čovjeku društva lako postaju »totalitarna«.*

---

[32] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.

Članak 5.

PETA ZAPOVIJED

> »Ne ubij!« (*Izl* 20, 13).
>
> »Čuli ste da je rečeno starima: ‘Ne ubij; tko ubije, bit će podvrgnut sudu.’ A ja vam kažem: Svaki koji se srdi na brata svoga bit će podvrgnut sudu« (*Mt* 5, 21-22).

356 2258 *»Ljudski je život svet* zato što od samog početka uključuje stvaralačko Božje djelo i trajno ostaje u osobitom odnosu sa Stvoriteljem, svojom jedinom svrhom. Samo je Bog Gospodar života od njegova početka do kraja te nitko, ni u kakvim okolnostima, ne može prisvojiti pravo izravnog uništenja nedužnog ljudskog bića.«[33]

I. Poštivanje ljudskoga života

Svjedočanstvo povijesti spasenja

401 2259 U izvješću kako Kain ubija brata Abela,[34] Sveto pismo otkriva da je u čovjeku, od samih početaka ljudske povijesti, bilo srdžbe i pohlepe, posljedicâ istočnoga grijeha. Čovjek je postao neprijatelj sebi sličnom biću. Bog proglašuje opakost toga bratoubojstva: »Što si učinio? Slušaj! Krv brata tvoga iz zemlje k meni viče. Stoga budi proklet na zemlji koja je rastvorila usta da s ruke tvoje proguta krv brata tvoga« (*Post* 4, 10-11).

2260 Savez između Boga i čovječanstva isprepleten je podsjećanjem da je ljudski život Božji dar i da u čovjeku ima ubilačkog nasilja:

> »A za vašu krv, za vaš život tražit ću račun [...]. Tko prolije krv čovjekovu, njegovu će krv čovjek proliti! Jer je čovjek na sliku Božju stvoren« (*Post* 9, 5-6).

Stari zavjet uvijek je smatrao krv svetim znamenom života.[35] Taj je nauk prijeko potreban u svako doba.

---

[33] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, Introductio, 5: AAS 80 (1988) 76-77.

[34] Usp. *Post* 4, 8-12.

[35] Usp. *Lev* 17, 14.

2261 Sveto pismo potanje određuje zabranu pete zapovijedi: »Ne ubijaj nedužna i pravedna« (*Izl* 23, 7). Hotimično ubojstvo nedužnoga 1756
teško se protivi dostojanstvu ljudske osobe, *»zlatnom pravilu«* i
Stvoriteljevoj svetosti. Zakon koji zabranjuje čovjekovo ubojstvo 1956
općevažeći je: obvezuje sve i svakoga, uvijek i posvuda.

2262 U Govoru na gori Gospodin podsjeća na zapovijed »Ne ubij« (*Mt* 5, 21), dodajući na to zabranu srdžbe, mržnje, osvete. Štoviše: Krist
traži od učenika da pruže i drugi obraz,[36] da ljube svoje neprijatelje.[37] 2844
Sam se nije branio i naložio je Petru da vrati mač u korice.[38]

Zakonita obrana

2263 Zakonita obrana osoba i društava nije izuzetak od zabrane ubijanja nedužnoga, što predstavlja hotimično ubojstvo čovjeka. »Iz
osobne obrane [...] mogu uslijediti dva učinka, prvi je od njih očuvanje 1737
vlastitog života, a drugi je ubojstvo napadača.«[39] »Ništa ne priječi da od jednog čina proiziđu dva različita učinka od kojih je jedan namjeran, drugi nehotičan.«[40]

2264 Ljubav prema samome sebi ostaje temeljnim načelom ćudoređa. 2196
Stoga je zakonito tražiti poštivanje vlastitoga prava na život. Tko brani svoj život ne postaje krivac ubojstva, čak i kad je prisiljen nanijeti napadaču smrtonosan udarac:

> »Ako netko braneći svoj život primijeni više nasilja nego je potrebno, njegov je čin nedopušten. Ako pak na napad odgovori odmjereno, obrana je dopuštena [...]. I nije za spas duše nužno odreći se zakonite obrane da ne bismo druge ubili. Čovjek je, naime, dužan skrbiti za svoj život više nego za tuđi.«[41]

2265 Zakonita obrana može biti ne samo pravo nego i teška obveza
onomu tko je odgovoran za živote drugih. Obrana zajedničkog dobra 2240
iziskuje da se nepravednom napadaču onemogući da škodi. Iz tog

[36] Usp. *Mt* 5, 22-26. 38-39.
[37] Usp. *Mt* 5, 44.
[38] Usp. *Mt* 26, 52.
[39] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 64, a. 7, c: Ed. Leon. 9, 74.
[40] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 64, a. 7, c: Ed. Leon. 9, 74.
[41] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 64, a. 7, c: Ed. Leon. 9, 74.

2308 razloga, zakoniti nosioci vlasti imaju pravo upotrijebiti oružje da odbiju napadače od građanske zajednice za koju su odgovorni.

2266 Zahtjevu obrane zajedničkog dobra odgovara nastojanje države da zauzda širenje ponašanja koja vrijeđaju čovjekova prava i temeljna
1897-1899 pravila građanskog suživota. Zakonita javna vlast ima pravo i dužnost da kažnjava kaznama srazmjernima težini kažnjiva djela. Kazna ima prije svega cilj da popravi nered prouzročen prestupkom. Kazna
1449 stječe vrijednost zadovoljštine, kada je krivac dragovoljno prihvaća. Napokon kazna, uz obranu javnoga reda i zaštitu sigurnosti osoba, ima ljekovitu svrhu i treba, koliko je moguće, pridonijeti popravku krivca.

2267 Tradicionalni crkveni nauk, pretpostavivši da se potpuno utvrdi istovjetnost i odgovornost krivca, ne isključuje smrtnu kaznu, ako je ona jedini mogući put da se djelotvorno obrane ljudski životi od nepravedna napadača.

2306 Ali ako su nekrvna sredstva dovoljna da se od napadača obrani i zaštiti sigurnost osoba, neka se vlast zadovolji samo tim sredstvima jer bolje odgovaraju stvarnim uvjetima zajedničkog dobra i više su u skladu s dostojanstvom ljudske osobe.

Uslijed mogućnosti koje država ima da se zlodjelo djelotvorno suzbije i da se počinitelj učini neškodljivim, a da mu se konačno ne oduzme mogućnost popravka, u naše su dane slučajevi, u kojima je bezuvjetno potrebno ukloniti krivca, uistinu »veoma rijetki […], ako ih još uopće stvarno ima«.[42]

Hotimično ubojstvo čovjeka

2268 Peta zapovijed zabranjuje kao teško grješan čin *izravno i hotimično ubojstvo čovjeka.* Ubojica i oni koji hotimično sudjeluju u
1867 ubojstvu počinjaju grijeh koji u nebo vapi za osvetom.[43]

Ubojstvo djece,[44] braće ili sestara, roditelja i ženidbenog druga izuzetno su teški zločini zbog toga što lome naravne veze. Skrb za rasnu čistoću (eugenizam) ili javno zdravlje (higijena) ne mogu opravdati nijedno ubojstvo, makar ga javna vlast naređivala.

---

[42] IVAN PAVAO II., Enc. *Evangelium vitae*, 56: AAS 87 (1995) 464.

[43] Usp. *Post* 4, 10.

[44] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1072.

2269 Peta zapovijed zabranjuje svaki čin učinjen s nakanom *neizravno* izazvati nečiju smrt. Ćudoredni zakon zabranjuje kako nekoga bez teška razloga izložiti smrtnoj pogibli, tako i nekome u opasnosti uskratiti pomoć.

Sablažnjiva je nepravda i teški grijeh kada ljudsko društvo dopušta smrtonosnu neimaštinu, a ne nastoji tome pomoći. Oni koji u robnoj razmjeni lihvarskim i trgovinskim postupcima uzrokuju glad i smrt svoje braće po čovještvu, neizravno počinjaju ubojstvo za koje su krivi.[45]

Nehotično ubojstvo nije moralno ubrojivo. Ali se ne može izuzeti 2290
od teškoga grijeha onaj tko bi, bez odgovarajućih razloga, činio ono što uzrokuje smrt, makar i nemao namjere ubiti.

Pobačaj

2270 Ljudski život mora biti cijenjen i štićen bez ograničenja od časa 1703
začeća. Ljudskom biću moraju od prvog časa postojanja biti priznata
osobna prava, među kojima i nepovredivo pravo svakog nedužnog 357
bića na život.[46]

»Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh;
prije nego što iz krila majčina izađe, ja te posvetih« (*Jr* 1, 5).

»Kosti moje ne bjehu ti sakrite dok nastajah u tajnosti,
tkan u dubini zemlje« (*Ps* 139, 15).

2271 Već od prvoga stoljeća Crkva je isticala moralnu zloću svakog izazvanog pobačaja. Taj se nauk nije mijenjao. Ostaje nepromjenjiv. Izravni pobačaj, što znači pobačaj koji je željen bilo kao cilj bilo kao sredstvo, teško se protivi ćudorednom zakonu:

»Ne ubij zametak pobačajem niti pogubljuj dijete nakon rođenja.«[47]

»Bog […], Gospodar života, povjerio je ljudima uzvišenu zadaću održavati život, i tu dužnost moraju vršiti na način dostojan čovjeka. Stoga život, jednom začet, treba najbrižnije štititi; pobačaj i čedomorstvo užasni su zločini.«[48]

---

45 Usp. *Am* 8, 4-10.

46 Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 1, 1: AAS 80 (1988) 79.

47 *Didaché* 2, 2: SC 248, 148 (Funk 1, 8); Usp. *Epistula Pseudo Barnabae* 19, 5: SC 172, 202 (Funk 1, 90); *Epistula ad Diognetum* 5, 6: SC 33, 62 (Funk 1, 398); TERTULIJAN, *Apologeticum,* 9, 8: CCL 1, 103 (PL 1, 371-372).

48 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1072.

2272 Formalna suradnja u vršenju pobačaja teški je grijeh. Crkva taj prijestup protiv ljudskoga života kažnjava zakonskom kaznom izopćenja. »Tko sudjeluje u vršenju pobačaja, upada, ako dođe do učinka, u izopćenje unaprijed izrečeno«[49] »samim time što je učinio
1463 prijestup«[50] i pod uvjetima koje Kanonsko pravo predviđa.[51] Crkva time ne kani suziti područje milosrđa. Ona iznosi na vidjelo težinu počinjenog zločina, nenadoknadivu štetu učinjenu ubijenom nevinom biću, njegovim roditeljima i cijelome društvu.

1930 2273 Neotuđivo pravo svakog pojedinog nedužnog čovjeka na život predstavlja *konstitutivnu osnovu građanskog društva i njegova zakonodavstva:*

»Građansko društvo i politička vlast dužni su priznavati i poštivati neotuđiva osobna prava; ljudska prava ne ovise o pojedincima ni o roditeljima niti su povlastica koju bi davala država ili društvo. Ta prava pripadaju ljudskoj naravi i prirođena su osobi snagom stvaralačkog čina od kojeg ona proizlazi. Među tim osobnim pravima treba u ovom pogledu istaknuti pravo na život i tjelesnu cjelovitost svakoga ljudskog bića od začeća do smrti.«[52]

»U času kad građanski zakon lišava neku skupinu ljudskih bića zaštite koju im građansko zakonodavstvo mora pružati, država niječe jednakost sviju pred zakonom. Kad država ne stavlja svoju moć u službu prava svakoga građanina, napose onoga koji je slabiji, bivaju ugroženi sami temelji pravne države. [...] Dosljedno poštovanju i zaštiti koja ide djetetu od časa začeća, morat će zakon predvidjeti odgovarajuće kaznene odredbe za svako namjerno ugrožavanje njegovih prava.«[53]

2274 Budući da s ljudskim zametkom od samog začeća treba postupati kao s osobom, zametak u svojoj cjelovitosti, koliko je moguće, mora biti štićen, liječen i njegovan, kao i svako drugo ljudsko biće.

Prenatalna je *dijagnoza* moralno dopuštena ako »poštuje život i cjelovitost ljudskog zametka i ploda i ako joj je namjera sačuvati ga ili iscijeliti [...]. No ona se teško protivi ćudoređu kad razmatra mogućnost da, već prema ishodu pretrage, izazove pobačaj. Dijagnoza se [...] ne smije izjednačiti sa smrtnom osudom«.[54]

---

[49] ZKP kan. 1398.

[50] ZKP kan. 1314.

[51] Usp. ZKP kan. 1323-1324.

[52] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 3: AAS 80 (1988) 98-99.

[53] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 3: AAS 80 (1988) 99.

[54] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 1, 2: AAS 80 (1988) 79-80.

2275 »Treba smatrati dopuštenima zahvate na ljudskom zametku uz uvjet da mu poštuju život i cjelovitost, da ga ne izlažu nesrazmjernim pogiblima nego da im bude cilj njegovo ozdravljenje, poboljšanje zdravstvenih uvjeta, ili njegovo preživljavanje«.[55]

»Nemoralno je proizvoditi ljudske zametke da ih se upotrebi kao raspoloživ 'biološki materijal'.«[56]

»Stanoviti pokušaji *zahvaćanja u kromosomsko ili genetsko nasljeđe* nisu iscjeliteljski (terapeutski), nego smjeraju rađanju ljudskih bića odabranih (selekcioniranih) po spolu ili drugim željenim svojstvima. Te se manipulacije protive osobnom dostojanstvu ljudskog bića, njegovoj cjelovitosti i identitetu«[57] koji je jedinstven i neponovljiv.

Eutanazija

2276 Oni kojih je život onemoćao ili oslabio zahtijevaju posebno 1503
poštovanje. Bolesne i osobe s posebnim potrebama treba potpomagati da bi mogle živjeti koliko je moguće normalno.

2277 Kakve god bile pobude i sredstva, izravna eutanazija znači dokrajčiti život osobama s posebnim potrebama, bolesnima ili umirućima. Eutanazija je moralno neprihvatljiva.

Tako stanoviti čin ili propust, koji po sebi ili po namjeri izaziva smrt da bi se prekinuli bolovi, predstavlja ubojstvo teško protivno dostojanstvu ljudske osobe i poštovanju prema živome Bogu, njezinu Stvoritelju. Pogreška u procjeni, u koju je moguće upasti u dobroj vjeri, ne mijenja narav tog ubilačkog čina, koji uvijek treba osuditi i otkloniti.[58]

2278 Prekid medicinskih postupaka, tegotnih, pogibeljnih, izvanrednih ili gledom na očekivani ishod nesrazmjernih može biti zakonit. U tom je slučaju riječ o odustajanju od »terapeutske upornosti«. Time se ne želi izazvati smrt; prihvaća
se činjenica da je nije moguće spriječiti. Odluku treba donijeti bolesnik, ako je 1007
kompetentan i sposoban ili, kad nije tako, oni koji na to imaju zakonsko pravo, uvijek poštujući razumnu volju i bolesnikov zakoniti probitak.

2279 I onda kad se smatra da je smrt neizbježna, ne može zakonito biti prekinuto liječenje koje se redovito pruža bolesnoj osobi. Upotreba analgetika, sredstava za ublaženje patnji umirućemu, makar uz opasnost da mu se skrate dani, može biti

[55] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 1, 3: AAS 80 (1988) 80-81.

[56] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 1, 5: AAS 80 (1988) 83.

[57] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 1, 6: AAS 80 (1988) 85.

[58] Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekl. *Iura et bona*: AAS 72 (1980) 542-552.

moralno u skladu s ljudskim dostojanstvom, ako se smrt ne želi ni kao cilj ni kao sredstvo, nego se samo predviđa i prihvaća kao neizbježna. Palijativno je liječenje (olakšanje boli) povlašten oblik nesebične ljubavi. Zbog toga ga treba poticati.

Samoubojstvo

2280 Svatko je za svoj život odgovoran pred Bogom koji mu ga je
2258 darovao. On ostaje vrhovni gospodar života. Mi smo dužni prihvaćati život sa zahvalnošću i čuvati ga njemu na čast a sebi na spasenje. Upravitelji smo a ne vlasnici života koji nam je Bog povjerio. Njime ne raspolažemo.

2281 Samoubojstvo protuslovi naravnom čovjekovu nagnuću da čuva i trajno održi svoj život. Samoubojstvo se teško protivi ispravnoj ljubavi prema sebi. Ono istodobno vrijeđa ljubav prema bližnjemu, jer nepravedno kida veze uzajamnosti s obiteljskom, narodnom i ljudskom
2212 zajednicom, prema kojima imamo obveza. Samoubojstvo se protivi ljubavi živoga Boga.

2282 Ako je počinjeno s namjerom da posluži za primjer, osobito mladima, samoubojstvo se opterećuje također težinom sablazni. Dragovoljna suradnja pri samoubojstvu protivi se moralnom zakonu.

Ozbiljni psihički poremećaji, tjeskoba ili težak strah od iskušenja,
1735 trpljenja ili mučenja mogu ublažiti samoubojičinu odgovornost.

2283 Ne treba očajavati glede vječnoga spasa osoba koje su same sebe usmrtile. Bog im može, putovima koji su samo njemu znani, pružiti
1037 priliku spasonosnog kajanja. Crkva moli za one koji su si oduzeli život.

II. Poštivanje dostojanstva osobe

Poštivanje duše drugoga: sablazan

2284 Sablazan je stav ili ponašanje koje druge navodi na zlo. Tko
2847 sablažnjava, postaje bližnjemu napasnik. Nasrće na krepost i čestitost; može brata uvući u duhovnu smrt. Sablazan je teški grijeh ako onaj tko je izaziva djelom ili propustom hotimice navodi druge na veliko zlo.

2285 Sablazan poprima osobitu težinu poradi autoriteta onoga tko je uzrokuje ili slabosti onoga tko joj podliježe. Našem je Gospodinu nadahnula ovo prokletstvo: »Tko sablazni jednoga od ovih najmanjih, [...] bilo bi bolje da mu se o vrat objesi mlinski kamen pa da potone u dubinu morsku« (*Mt* 18, 6).[59] Sablazan je teška kad je uzrokuju oni koji su po naravi ili po službi dužni druge učiti i odgajati. Isus to prigovara pismoznancima i farizejima: uspoređuje ih s grabežljivim vucima u ovčjoj koži.[60] 1903

2286 Sablazan mogu izazvati i zakoni ili ustanove, moda i javno mnijenje.

Tako su za grijeh sablazni krivi oni koji promiču zakone ili društveni ustroj koji vode srozavanju ćudoređa i kvarenju vjerskog života, ili uzrokuju »društvene uvjete koji, hotimice ili nehotice, otežavaju ili praktički onemogućuju kršćansko ponašanje u skladu sa zapovijedima Vrhovnog Zakonodavca«.[61] Isto vrijedi za predstojnike poduzeća koji izdaju takve upute da navode na varanje, za učitelje koji »ozlojeđuju« svoje učenike[62] ili za one koji manipulirajući javnim mnijenjem skreću ga s puta ćudorednih vrijednosti. 1887 2498

2287 Tko se vlašću koju ima tako služi da potiče na zla djela, postaje krivcem sablazni i odgovornim za zlo kojemu je, izravno ili neizravno, pogodovao. »Nije moguće da ne dođu sablazni, no jao onome po kome dolaze« (*Lk* 17, 1).

Poštivanje zdravlja

2288 Život i tjelesno zdravlje dragocjeni su Božji darovi. Treba ih razumno njegovati, obazirući se na potrebe drugih i na zajedničko dobro. 1503

Skrb za zdravlje građana zahtijeva društvenu potporu kako bi se ostvarili uvjeti življenja koji omogućuju rast i postizanje zrelosti: hrana i odjeća, stanovanje, zdravstvena skrb, osnovno obrazovanje, rad, društveno osiguranje. 1509

2289 Premda ćudoredni nauk tr aži poštivanje tjelesnoga života, ne čini od njega apsolutnu vrijednost. On se, dapače, protivi novopoganskom 364

---

[59] Usp. *1 Kor* 8, 10-13.

[60] Usp. *Mt* 7, 15.

[61] PIO XII., Radio-poruka (1. lipnja 1941): AAS 33 (1941) 197.

[62] Usp. *Ef* 6, 4; *Kol* 3, 21.

2113 shvaćanju koje promiče *kult tijela* kojemu bi trebalo sve žrtvovati, uzdižući tjelesno savršenstvo i športski uspjeh kao neka božanstva. Zbog vrijednosnog razlikovanja što ga stvara između jakih i slabih, takvo shvaćanje može dovesti do izopačenja odnosa među ljudima.

1809 2290 Krepost umjerenosti raspolaže čovjeka da *izbjegava svakovrsno pretjeravanje,* zloporabu jela, alkohola, duhana i lijekova. Oni koji u stanju pijanstva ili zbog neumjerena uživanja u brzini ugrožavaju tuđu i vlastitu sigurnost na cestama, na moru ili u zraku, postaju teško odgovorni.

2291 *Upotreba droge* uzrokuje goleme štete ljudskom zdravlju i životu. Osim kad je riječ o strogo propisanom liječenju, to predstavlja teški grijeh. Tajna proizvodnja i preprodaja droge sablažnjiva su djela; to je izravna suradnja u zlu jer potiče na ponašanje teško protivno ćudorednom zakonu.

Poštivanje osobe i znanstveno istraživanje

2292 Znanstveni, medicinski ili psihološki pokusi s osobama ili ljudskim skupinama, mogu pridonositi ozdravljenju bolesnih i napretku javnoga zdravlja.

159 2293 Osnovno znanstveno istraživanje kao i primijenjeno istraživanje znakovit su izraz čovjekova gospodstva nad stvorenjem. Znanost i tehnika dragocjena su sredstva kad se stavljaju u službu čovjeku promičući mu cjelovit razvoj za dobrobit sviju; no ipak ne mogu same po sebi pokazati smisao ljudskog postojanja i napretka. Znanost i tehnika usmjerene su prema čovjeku, otud im izvor i napredak; stoga im
1703 osoba i njezine moralne vrijednosti naznačuju ciljeve i upozoravaju na granice.

2294 Obmana je proglašavati moralnu neopredijeljenost (neutralnost) znanstvenog istraživanja i njegove primjene. S druge pak strane usmjeravajuća mjerila ne mogu se izvesti ni iz puke tehničke učinkovitosti ni iz koristi koja može proizlaziti za jedne na uštrb drugih, a niti, što je još gore, iz vladajućih ideologija. Znanost i tehnika po vlastitom unutrašnjem značenju zahtijevaju bezuvjetno poštovanje osnovnih mjerila ćudoređa; moraju služiti ljudskoj osobi, njezinim neotuđivim pravima, njezinu istinskom i cjelovitom dobru u skladu s
2375 Božjim naumom i njegovom voljom.

2295 Istraživanja i pokusi s ljudskim bićem ne mogu opravdati čine koji su u samima sebi suprotni dostojanstvu osobe i moralnom zakonu. 1753
Mogući pristanak onih koji se tome podvrgavaju ne opravdava takve čine. Pokus s ljudskim bićem nije moralno opravdan ako život ili tjelesnu i duševnu cjelovitost onih koji se pokusu podvrgavaju izlaže opasnostima nesrazmjernim ili takvima da bi se mogle izbjeći. Pokus s ljudskim bićem nije u skladu s dostojanstvom osobe osobito ako se vrši bez izričita pristanka onoga nad kime se vrši ili njegovih koji na to imaju pravo.

2296 *Presađivanje organa* u skladu je s moralnim zakonom, ako su pogibelji, a i tjelesne i duševne štete kojima se davalac izlaže, srazmjerne dobru za kojim se u primaocu ide. Davanje organa nakon smrti plemenito je i zaslužno djelo i na 2301
nj treba poticati kao na izraz velikodušne solidarnosti. Moralno je neprihvatljivo, ako davatelj ili njegovi koji na to imaju pravo nisu dali svoj izričiti pristanak. Osim toga ne može se moralno dopustiti onesposobljujuće osakaćenje ili izravno izazvati smrt, makar to bilo za odgodu smrti drugih osoba.

Poštivanje tjelesne cjelovitosti

2297 *Otmice i uzimanje talaca* uvode teror te, s prijetnjama, vrše nepodnosive pritiske na žrtve. Ta su djela moralno nedopuštena. *Terorizam samovoljno* prijeti, ranjava i ubija. Teško se protivi pravednosti i ljubavi. *Mučenje (tortura)* koje se služi tjelesnim i duševnim nasiljem za iznuđenje priznanja, za kažnjavanje krivaca, za strašenje oporbe, za zadovoljavanje mržnje, protivi se poštivanju osobe i ljudskog dostojanstva. Izuzevši liječničke (medicinske) zahvate strogo iscjeliteljskog značaja, teško se moralnom zakonu protive *amputacije, sakaćenja ili sterilizacije* koje se izravno i hotimično vrše nad nedužnim osobama.[63]

2298 U prošlosti su zakonite vlasti općenito pribjegavale okrutnim mjerama za očuvanje zakona i poretka, često bez prosvjeda crkvenih pastira, koji su i sami u vlastitim sudovima glede torture bili prihvatili propise rimskoga prava. No, uz te žaljenja vrijedne postupke, Crkva je ipak uvijek naučavala dužnost blagosti i milosrđa; a svećenstvu je zabranila da prolijeva krv. U novije doba postalo je očevidnim da te okrutne mjere nisu bile nužne za javni poredak niti su bile u 2267
skladu sa zakonitim pravima ljudske osobe. Naprotiv, vode najgorem srozavanju. Treba se zauzimati za njihovo dokidanje. Treba moliti za žrtve i njihove krvnike.

---

[63] Usp. PIO XI., Enc. *Casti connubii*: DS 3722-3723.

Poštivanje mrtvih

2299 Umirućima treba pokloniti pažnju i njegu da im se pomogne proživjeti posljednje trenutke u dostojanstvu i miru. Neka ih oni koji su im bliski podupru molitvom. Ovi će se pobrinuti da bolesni pravodobno
1525 prime sakramente koji pripremaju za susret s Bogom živim.

1681-1690 2300 S tjelesima pokojnika treba postupati s poštovanjem i ljubavlju u vjeri i nadi uskrsnuća. Pokopati mrtve djelo je tjelesnog milosrđa;[64] ono je iskazivanje časti djeci Božjoj, hramovima Duha Svetoga.

2301 Seciranje i autopsija leševa može biti moralno dopuštena s razloga
2296 zakonske istrage ili znanstvenog istraživanja. Dragovoljno darivanje organa poslije smrti zakonito je i može biti zaslužno.

Crkva dopušta spaljivanje mrtvih tjelesa (kremiranje), ako ta odluka ne dovodi u pitanje vjeru u uskrsnuće tijela.[65]

III. Obrana mira

Mir

2302 Pozivajući se na zapovijed: »Ne ubij« (*Mt* 5, 21), naš Gospodin
1765 zahtijeva mir srca i prokazuje nećudorednost ubilačke srdžbe i mržnje.

Srdžba je želja za osvetom. »Nije dopušteno željeti osvetu kao zlo onome koji biva kažnjen«, ali je hvalevrijedno nametnuti stanovitu naknadu »da se poroci isprave i uščuva blago pravednosti«.[66] Ako srdžba prelazi u namjeru ubiti bližnjega ili ga okrutno raniti, ona se teško protivi ljubavi te je smrtni grijeh. Gospodin kaže: »Svaki koji se srdi na brata svoga bit će podvrgnut sudu« (*Mt* 5, 22).

2094 2303 Hotimična *mržnja* protivi se ljubavi. Mržnja prema bližnjemu
1933 jest grijeh kad čovjek bližnjemu naumice želi zlo. Mržnja prema bližnjemu teški je grijeh kad mu se naumice želi teška šteta. »A ja vam kažem: ljubite svoje neprijatelje, molite za one koji vas progone da budete sinovi svoga Oca koji je na nebesima…« (*Mt* 5, 44-45).

---

[64] Usp. *Tob* 1, 16-18.

[65] Usp. ZKP kan. 1176, § 3.

[66] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 158, a. 1, ad 3: Ed. Leon. 10, 273.

2304 Poštivanje i razvoj ljudskog života zahtijevaju *mir*. Mir nije tek odsutnost rata i ne može se svesti na osiguranje ravnoteže među suprotstavljenim silama. Mir se na zemlji ne može postići bez zaštite osobnih dobara, bez slobodne komunikacije među ljudima, bez poštivanja dostojanstva osoba i naroda, bez postojano življena bratstva. Mir je »spokoj poretka«.[67] On je »plod pravednosti« (*Iz* 32, 17) i učinak ljubavi.[68] 1909 1807

2305 Zemaljski je mir slika i plod *Kristova mira* koji je »Knez mironosni«, Knez mesijanskog mira (*Iz* 9, 5). Krvlju svoga križa on je ubio »u sebi neprijateljstvo«,[69] pomirio je ljude s Bogom i Crkvu učinio sakramentom jedinstva ljudskoga roda i njegova sjedinjenja s Bogom.[70] »On je mir naš« (*Ef* 2, 14). Njegov je proglas: »Blago mirotvorcima« (*Mt* 5, 9). 1468

2306 Oni koji se u obrani ljudskih prava odriču nasilja i prolijevanja krvi te pribjegavaju sredstvima obrane kojima raspolažu slabiji, svjedoče time evanđeosku ljubav, dokle god to nije na štetu prava i dužnosti drugih ljudi i društva. Oni koji tako postupaju zakonito potvrđuju u kako teške fizičke i moralne pogibli uvodi pribjegavanje nasilju koje uzrokuje ruševine i smrt.[71] 2267

Izbjegavanje rata

2307 Peta zapovijed zabranjuje hotimično uništavanje ljudskog života. Zbog zala i nepravdi što ih rat izaziva Crkva uporno sve poziva moliti i djelovati da nas Božja dobrota oslobodi starog robovanja ratu.[72]

2308 Svi građani i svi nosioci vlasti dužni su se zauzimati za izbjegavanje rata.

»Dokle god bude postojala pogibelj rata i dokle god ne bude mjerodavne međunarodne vlasti koja će raspolagati prikladnim snagama, dotle se neće moći državama zanijekati pravo na zakonitu obranu nakon iscrpljenja svih sredstava mirnog pregovaranja.«[73] 2266

---

67 AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 19, 13: CSEL 402, 395 (PL 41, 640).

68 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1101.

69 Usp. *Ef* 2, 16; *Kol* 1, 20-22.

70 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965) 5.

71 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1101-1102.

72 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 81: AAS 58 (1966) 1105.

73 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.

2243 **2309** Treba pomno razmatrati stroge uvjete koji opravdavaju *zakonitu obranu vojnom silom*. Takva odluka je zbog svoje težine podložna strogo određenim uvjetima moralne zakonitosti. Istodobno treba:

— Da je šteta koju napadač čini narodu ili zajednici naroda trajna, teška i izvjesna.

— Da su se sva ostala sredstva kojima bi se tome stalo na kraj pokazala neprimjenjiva ili bezuspješna.

— Da postoje ozbiljni uvjeti uspjeha.

— Da pribjegavanje oružju ne prouzroči većih zala i nereda od zla kojem se želi doskočiti. U ocjenjivanju ovoga uvjeta veoma veliku težinu ima moć suvremenih sredstava razaranja.

Ovo su zapravo tradicionalni uvjeti nabrojeni u naučavanju o tako zvanom »pravednom ratu«.

Procjena tih uvjeta moralne opravdanosti spada na razborit sud
1897 onih koji su odgovorni za zajedničko dobro.

2310 U takvu slučaju javne vlasti imaju pravo i dužnost građanima nametnuti *obveze potrebne za nacionalnu obranu*.

2239, 1909 Oni koji se posvećuju službi domovine u vojničkom životu služitelji su sigurnosti i slobode naroda. Ako svoje dužnosti vrše ispravno, istinski pridonose zajedničkom dobru nacije i održanju mira.[74]

2311 Javne vlasti pobrinut će se jednako i za one koji iz razloga
1782, 1790 savjesti odbijaju upotrebu oružja. Takvi su ipak dužni na neki drugi način služiti ljudskoj zajednici.[75]

2312 Crkva i ljudski razum proglašuju trajnu valjanost *ćudorednog zakona za vrijeme oružanih sukoba*. »Samim time što je rat nesrećom buknuo nije protivnim stranama sve dopušteno.«[76]

2313 Treba poštivati i čovječno postupati s neborcima, s ranjenim vojnicima i zarobljenicima.

Djela očigledno suprotna pravu narodâ i njegovim općim načelima kao i odredbe koje ih nameću, jesu zločini. Slijepa poslušnost nije dostatna

---

[74] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.

[75] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.

[76] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.

da opravda one koji se takvim nalozima podvrgavaju. Tako istrebljenje nekog naroda, nacije ili narodne manjine treba osuditi kao smrtni grijeh. Postoji moralna obveza oprijeti se naredbama koje naređuju genocid. 2242

2314 »Svaki ratni čin koji bez razlikovanja ide za uništenjem cijelih gradova ili prostranih krajeva zajedno s njihovim stanovništvom, zločin je protiv Boga i protiv samoga čovječanstva te mora biti odlučno i bez oklijevanja osuđen.«[77] Pogibelj je suvremenog rata što on onome koji posjeduje znanstveno, osobito nuklearno, biološko i kemijsko oružje, pruža priliku činiti takve zločine.

2315 *Gomilanje oružja* mnogima izgleda paradoksalnim načinom da se mogući protivnici odvrate od rata. Takvi u tome vide najuspješnije sredstvo za osiguranje mira među narodima. Takav način odvraćanja od rata podliježe strogim moralnim ogradama. *Utrka u naoružanju* ne osigurava mir. Umjesto da ukloni uzroke rata, opasnost je da ih oteža. Ulaganje golemih bogatstava u proizvodnju uvijek novih oružja priječi pomaganju siromašnih naroda[78] te predstavlja zapreku razvitku narodâ. *Prekomjerno naoružanje* umnaža uzroke sukoba i povećava opasnost njihova širenja.

2316 *Proizvodnja i trgovina oružjem* ugrožavaju zajedničko dobro 1906
nacije i međunarodne zajednice. Javne vlasti imaju stoga pravo i dužnost da to dovedu u red. Traženje privatnih ili skupnih probitaka u kratkom roku ne može opravdati pothvate koji pothranjuju nasilje i sukobe među narodima i ugrožavaju međunarodni pravni poredak.

2317 Nepravde, prekomjerne nejednakosti na gospodarstvenom i 1938
društvenom području, zavist, nepovjerenje i oholost što bujaju među 2538
ljudima i narodima, trajno ugrožavaju mir i uzrokuju ratove. Sve što se
čini za uklanjanje tih nereda pridonosi izgradnji mira i izbjegavanju rata: 1941

> Ljudima kao grešnicima uvijek prijeti opasnost rata i prijetit će sve do Kristova dolaska. No, ukoliko u ljubavi sjedinjeni uspijevaju nadvladati grijeh, nadvladavaju i nasilje, sve dok se ne ispuni riječ: »Mačeve će prekovati u plugove, koplja u srpove. Neće više narod dizat mača protiv naroda, nit se više učit ratovanju« (*Iz* 2, 4).[79]

---

[77] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 80: AAS 58 (1966) 1104.

[78] Usp. PAVAO VI., Enc. *Populorum progressio*, 53: AAS 59 (1967) 283.

[79] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1102.

Ukratko

2318 *Bogu »u ruci* [...] *leži život svakog bića i dah životvorni svakog ljudskog tijela« (Job* 12, 10*).*

2319 *Svaki je ljudski život, od časa začeća sve do smrti, svet, zato što je ljudsku osobu sveti i živi Bog htio radi nje same na svoju sliku i priliku.*

2320 *Ubojstvo ljudskoga bića teško se protivi dostojanstvu osobe i Stvoriteljevoj svetosti.*

2321 *Zabrana ubojstva ne dokida pravo da se nepravednom napadaču oduzme mogućnost da nanese zlo. Zakonita obrana teška je dužnost onome koji je odgovoran za život drugih i za zajedničko dobro.*

2322 *Dijete ima pravo na život od samog začeća. Izravni je pobačaj, bilo da je željen kao cilj bilo kao sredstvo, »sramotna«*[80] *praksa, teško protivna ćudoređu. Crkva taj prijestup protiv ljudskog života kažnjava zakonskom kaznom izopćenja.*

2323 *Budući da se prema ljudskom zametku od samog začeća treba ponašati kao prema osobi, treba ga štititi u njegovoj cjelovitosti, njegovati i liječiti kao svako drugo ljudsko biće.*

2324 *Hotimična eutanazija, na koji god način i iz koje god pobude, predstavlja ubojstvo čovjeka. Teško je protivna dostojanstvu ljudske osobe i štovanju Boga živoga, njezina Stvoritelja.*

2325 *Samoubojstvo se najoštrije suprotstavlja pravednosti, nadi i ljubavi. Zabranjuje ga peta Božja zapovijed.*

2326 *Sablazan je teški grijeh, kad onaj koji je izaziva, djelom ili propustom naumice drugoga potiče na težak grijeh.*

2327 *Uzimajući u obzir kolika zla i nepravde svaki rat nanosi, moramo činiti sve što je razumno moguće da se rat izbjegne. Crkva moli: »Od kuge, glada i rata, oslobodi nas, Gospodine.«*

2328 *Crkva i ljudski razum proglašuju trajnu valjanost moralnog zakona i u doba oružanih sukoba. Postupci suprotni pravu narodâ i njegovim općim načelima, kad se naumice provode, pravi su zločini.*

---

[80] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 27: AAS 58 (1966) 1048.

2329 *»Utrka u naoružanju jedna je od najtežih rana čovječanstva i nepodnosivo šteti siromašnima.«*[81]

2330 *»Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati« (Mt* 5, 9*)*

Članak 6.

ŠESTA ZAPOVIJED

»Ne učini preljuba« (*Izl* 20, 14).[82]

»Čuli ste da je rečeno: 'Ne čini preljuba!' A ja vam kažem: Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u srcu« (*Mt* 5, 27-28).

I. »Muško i žensko stvori ih...« 369-373

2331 »Bog je ljubav i u sebi živi otajstvo osobnog zajedništva i ljubavi. Stvarajući ljudsku narav muškarca i žene na svoju sliku [...] Bog u nju upisuje *poziv,* pa prema tome sposobnost i sa savješću 1604
povezanu odgovornost za *ljubav* i *zajedništvo.*«[83]

»Na svoju sliku stvori Bog čovjeka [...] muško i žensko stvori ih« (*Post* 1, 27); »plodite se i množite« (*Post* 1, 28); »kad je Bog stvorio čovjeka, napravio ga je na priliku svoju; stvorio je muško i žensko. A kad ih je stvorio, blagoslovi ih i nazva – čovjek« (*Post* 5, 1-2).

2332 *Spolnost* obuhvaća sve vidike ljudske osobe u jedinstvu njezina
tijela i duše. Ona se posebno odnosi na afektivnost, sposobnost voljenja 362
i rađanja i, na općenitiji način, na sklonost sklapanju veza zajedništva s drugima.

2333 Svatko, muško i žensko, treba da prepozna i prihvati svoj spolni *identitet.* Fizička, moralna i duhovna *razlika i komplementarnost*
usmjerene su prema dobrima ženidbe i razvoju obiteljskog života. Sklad 1603
ženidbenog para i društva dijelom ovisi od načina na koji su življeni komplementarnost među spolovima te uzajamna potreba i potpora.

---

81 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 81: AAS 58 (1966) 1105.

82 Usp. *Pnz* 5, 18.

83 IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 91-92.

2334 »Stvorivši ljudsko biće kao muško i žensko, Bog na jednak
357 način daje osobno dostojanstvo muškarcu i ženi.«[84] »Čovjek je osoba, i to vrijedi jednako za muškarca kao i za ženu jer oboje su stvoreni na sliku i priliku osobnog Boga.«[85]

2335 Jedan i drugi spol je, s jednakim dostojanstvom, iako na različit način, slika Božje moći i nježnosti. *Sjedinjenje muža i žene* u ženidbi
2205 jedan je način nasljedovanja, u tijelu, Stvoriteljeve plemenitosti i plodnosti: »Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo« (*Post* 2, 24). Iz tog sjedinjenja potječu sva pokoljenja čovječanstva.[86]

1614 2336 Isus je došao obnoviti stvorenje u čistoći njegovih početaka. U Govoru na gori On strogo tumači Božju namjeru: »Čuli ste da je rečeno: 'Ne čini preljuba!' A ja vam kažem: Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njom učinio preljub u svom srcu« (*Mt* 5, 27-28). Čovjek ne smije rastaviti ono što je Bog sjedinio.[87]

Crkvena je predaja shvatila šestu zapovijed kao onu koja obuhvaća cjelokupnost ljudske spolnosti.

II. Poziv na čistoću

2520, 2349 2337 Čistoća izražava ostvarenu integraciju spolnosti u osobi i time nutarnje čovjekovo jedinstvo u njegovu tjelesnom i duhovnom biću. Spolnost, kojom se očituje čovjekova pripadnost tjelesnom i biološkom svijetu, postaje osobnom i stvarno ljudskom kad je integrirana u odnos osobe s osobom, u potpun i vremenski neograničen uzajaman dar muža i žene.

Krepost čistoće, uključuje, dakle, cjelovitost osobe i potpunost dara.

---

[84] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 22: AAS 74 (1982) 107; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.

[85] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Mulieris dignitatem*, 6: AAS 80 (1988) 1663.

[86] Usp. *Post* 4, 1-2.25-26; 5, 1.

[87] Usp. *Mt* 19, 6.

Cjelovitost osobe

2338 Čista osoba čuva cjelovitost snagê života i ljubavi koje su u njoj. Ta cjelovitost osigurava jedinstvo osobe i protivi se svakom ponašanju koje bi je ranilo. Ne podnosi ni dvostruk život, ni dvostruk govor.[88]

2339 Čistoća zahtijeva *uvježbavanje gospodstva nad sobom,* što je odgoj za ljudsku slobodu. Jasan je izbor: ili čovjek zapovijeda svojim strastima i postiže mir, ili pušta da ga zarobe i postaje nesretan.[89] »Čovjekovo dostojanstvo zahtijeva da on radi po svjesnom i slobodnom izboru, to jest potaknut i vođen osobnim uvjerenjem, a ne po unutarnjem slijepom nagonu ili pod čisto vanjskim pritiskom. Do takva dostojanstva čovjek dolazi kada, oslobađajući se svakog robovanja strastima, ide 1767
za svojim ciljem odabirući u slobodi dobro te svojom umješnošću i zdušnošću nastoji sebi pribaviti prikladna sredstva.«[90]

2340 Tko hoće ostati vjeran obećanjima svoga Krštenja i oprijeti se napastima nastojat će upotrebljavati potrebna *sredstva* za to: upoznati sebe, voditi asketski život već prema prilikama u kojima se nalazi, 2015
slušati Božje zapovijedi, vježbati se u moralnim krepostima i biti vjeran molitvi. »Uzdržljivost nas sabire i dovodi k jedinstvu koje smo izgubili rasipljući se.«[91]

2341 Krepost čistoće usko ovisi o stožernoj kreposti *umjerenosti* koja 1809
ide za tim da razum upravlja strastima i težnjama ljudske čuvstvenosti.

2342 Gospodstvo nad sobom *djelo je dugotrajne postojanosti.* Nikad ne možemo reći da smo ga stekli jednom za svagda. Ono pretpostavlja uvijek novu obvezu u svim razdobljima života.[92] Napor koji se 407
traži može u određenim razdobljima biti intenzivniji; tako, na primjer, dok se oblikuje osobnost u djetinjstvu i mladenaštvu.

2343 Čistoća poznaje *zakone rasta,* koji prolazi kroz stupnjeve obilježene nesavršenošću i vrlo često grijehom. Krepostan i čist čovjek 2223

88 Usp. *Mt* 5, 37.

89 Usp. *Sir* 1, 22.

90 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037-1038.

91 AUGUSTIN, *Confessiones,* 10, 29, 40: CCL 27, 176 (PL 32,796).

92 Usp. *Tit* 2, 1-6.

»izgrađuje se iz dana u dan brojnim slobodnim opredjeljenjima. Zato on spoznaje, ljubi i čini moralno dobro u skladu sa stupnjevima rasta.«[93]

2344 Čistoća predstavlja izrazito osobno zalaganje, uključuje također
2525 *kulturni napor,* jer postoji »međuovisnost između rasta ljudske osobe i razvoja samog društva«.[94] Čistoća pretpostavlja poštivanje osobnih prava, posebno pravo na obavijesti i odgoj u skladu s ćudorednim i duhovnim zahtjevima ljudskog života.

1810 2345 Čistoća je moralna krepost. No, ona je i Božji dar, *milost,* plod Duha.[95] Onomu koji je vodom Krsta nanovo rođen Duh Sveti daje da nasljeduje Kristovu[96] čistoću.

Cjelovitost dara samoga sebe

1827 2346 Ljubav je »forma« svih kreposti. Pod njezinim utjecajem, čistoća se očituje kao škola osobnog darivanja. Gospodstvo nad sobom usmjereno je na to darivanje sebe. Onaj koji živi čisto postaje
210 za bližnjega svjedok Božje vjernosti i nježnosti.

374 2347 Krepost čistoće razvija se u *prijateljstvu.* Ona upućuje učenika kako da nasljeduje i ide za Onim koji nas je izabrao za svoje prijatelje,[97] dao se potpuno nama i čini nas dionicima svoga božanskog stanja. Čistoća je obećanje besmrtnosti.

Čistoća se izražava naročito u *prijateljstvu prema bližnjemu.* Kad se gaji između osoba istog ili različitog spola, predstavlja veliko dobro za sve. Ona vodi duhovnom zajedništvu.

Različiti oblici čistoće

2348 Svaki je krštenik pozvan na čistoću. Kršćanin je zaodjenuo Krista,[98] uzora svake čistoće. Svi su Kristovi vjernici pozvani da provode čist život prema svom posebnom životnom stanju. U času Krsta kršćanin se založio da će svojom ćuvstvenošću upravljati u čistoći.

---

[93] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 34: AAS 74 (1982) 123.

[94] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.

[95] Usp. *Gal* 5, 22-23.

[96] Usp. *1 Iv* 3, 3.

[97] Usp. *Iv* 15, 15.

[98] Usp. *Gal* 3, 27.

2349 Čistoćom »se moraju odlikovati osobe u njihovim različitim životnim stanjima: jedne u djevičanstvu i posvećenom celibatu, što je izvrstan način da se čovjek nepodijeljena srca lakše preda jedino Bogu, druge na način kako to za sve određuje moralni zakon, već prema tome jesu li u braku ili nisu«.[99] Oženjene osobe pozvane su da žive ženidbenu čistoću; ostali žive čistoću u uzdržljivosti: 1620

> »Tri su oblika kreposti čistoće: jedna je ženidbena, druga udovička i treća djevičanska. Ne hvalimo jednu od njih isključujući druge. [...] U tome je nauk Crkve bogat.«[100]

2350 *Zaručnici* su pozvani da žive čistoću u uzdržljivosti. U toj će kušnji otkriti uzajamno poštivanje, vježbat će se u vjernosti i u nadi da će primiti jedno drugo kao dar Božji. Odložit će za bračno vrijeme očitovanje nježnosti vlastito supružničkoj ljubavi. Uzajamno će se pomagati da rastu u čistoći. 1632

Povrede čistoće

2351 *Bludnost* je neuredna želja ili razuzdana naslada spolnog užitka. Spolni užitak moralno je neuredan kad se traži radi samog sebe, izdvojeno od svrhovitosti rađanja i sjedinjenja. 2528

2352 Pod *masturbacijom* treba razumjeti svojevoljno uzbuđenje spolnih organa radi postizanja spolnog užitka. »U skladu sa stalnom predajom i crkveno Učiteljstvo i moralni osjećaj vjernika masturbaciju su bez kolebanja smatrali činom koji je u sebi i teško neuredan.« »Kakav god bio razlog tome, svojevoljno služenje spolnom sposobnošću izvan normalnog bračnog općenja bitno se protivi njenoj svrsi.« Spolni se užitak tu traži izvan »spolnog odnosa što ga traži moralni poredak i po kojemu se, u okviru prave ljubavi, ostvaruje cjelovit smisao uzajamnog darivanja i ljudskog rađanja«.[101]

Da se donese ispravan sud o moralnoj odgovornosti pojedinaca i da se usmjeri pastirsko djelovanje, uzet će se u obzir čuvstvena nezrelost, snaga stečenih navika, stanje tjeskobe ili drugih psihičkih ili

---

99 KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekl. *Persona humana*, 11: AAS 68 (1976) 90-91.

100 AMBROZIJE, *De viduis* 23: *Sancti Ambrosii Episcopi Mediovlanensis opera*, sv. 141 (Milano-Roma 1989) str. 266 (PL 16, 241-242).

101 KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekl. *Persona humana*, 9: AAS 68 (1976) 86.

1735 društvenih činiteljâ koji mogu umanjiti ili, dapače, svesti na minimum moralnu krivnju.

2353 *Blud* je tjelesno sjedinjenje slobodna muškarca i slobodne žene, izvan ženidbe. On se teško protivi dostojanstvu osobâ i ljudske spolnosti koja je prirodno usmjerena bilo dobru supružnika bilo rađanju i odgoju djece. Osim toga to je teška sablazan kad se time kvare mladi.

2523 2354 *Pornografija* se sastoji u izvlačenju spolnih čina, stvarnih ili glumljenih, iz intimnosti partnera da se naumice pokažu trećim osobama. Ona vrijeđa čistoću jer izopačuje bračni čin, intimni dar supružnika jednog drugome. Ona teško povređuje dostojanstvo onih koji joj se predaju (sudionike, prodavače, gledateljstvo), jer svatko postaje za drugoga objekt vulgarne naslade i nedopuštenog probitka. Ona gura jedne i druge u iluziju nestvarna svijeta. Teški je prijestup. Građanske vlasti moraju spriječiti proizvodnju i širenje pornografskih proizvoda.

2355 *Prostitucija* vrijeđa dostojanstvo osobe koja se prostituira svodeći je na spolni užitak što ga nudi. Onaj koji plaća teško griješi protiv sebe samog: oskvrnjuje čistoću na koju ga obvezuje Krst i kalja svoje tijelo, hram Duha Svetoga.[102] Prostitucija je društvena rana. Obično pogađa žene, ali i muškarce, djecu i mlade u razvoju (u ova posljednja dva slučaja grijeh je, u isto vrijeme, i sablazan). Iako je, s obzirom na grijeh, uvijek veoma griješno odavati se prostituciji, ipak
1735 krivnja grijeha može biti umanjena uslijed bijede, ucjene i društvenog pritiska.

2356 *Silovanje* znači nasilan ulazak, grubom silom, u spolnu intimnost neke osobe. Ono krši i pravdu i ljubav. Silovanje duboko
2297 vrijeđa pravo svakoga na poštivanje, slobodu, fizičku i moralnu
1756 cjelovitost. Ono nanosi tešku štetu koja može obilježiti žrtvu za cijeli
2388 život. U sebi je uvijek zao čin. Još je teže silovanje kad ga počine bliži srodnici (usp. rodoskvrnuće ili incest) ili odgojitelji nad pitomcima koji su im povjereni.

---

[102] Usp. *1 Kor* 6, 15-20.

Čistoća i homoseksualnost

2357 Homoseksualnost označava odnose između muškaraca ili žena koji osjećaju spolnu privlačnost, isključivu ili pretežitu, prema osobama istoga spola. Očituje se u vrlo različitim oblicima kroz vjekove i u različitim kulturama. Njezin psihički nastanak ostaje velikim dijelom neprotumačiv. Oslanjajući se na Sveto pismo, koje ih prikazuje kao teško izopačenje,[103] Predaja je uvijek tvrdila da su »homoseksualni čini u sebi neuredni«.[104] Protive se naravnom zakonu. Oni spolni čin zatvaraju daru života. Ne proizlaze iz prave čuvstvene i spolne komplementarnosti. Ni 2333
u kojem slučaju ne mogu biti odobreni.

2358 Nemali broj muškaraca i žena pokazuju duboko ukorijenjene homoseksualne težnje. Ta objektivno neuredna sklonost za većinu njih predstavlja kušnju. Zato ih treba prihvaćati s poštivanjem, suosjećanjem i obazrivošću. Izbjegavat će se prema njima svaki znak nepravedne diskriminacije. Te su osobe pozvane da u svom životu ostvare Božju volju, i ako su kršćani, da sa žrtvom Gospodinova križa sjedine poteškoće koje mogu susresti uslijed svojega stanja.

2359 Homoseksualne osobe pozvane su na čistoću. Krepostima
ovladavanja sobom, odgojiteljicama nutarnje slobode, kadšto uz potporu 2347
nesebična prijateljstva, molitvom i sakramentalnom milošću, one se mogu i moraju, postupno i odlučno, približiti kršćanskom savršenstvu.

III. Ljubav supružnikâ

2360 Spolnost je usmjerena k supružničkoj ljubavi muškarca i
žene. U braku intimna tjelesnost supružnika postaje znak i zalog 1601
duhovnog zajedništva. Između krštenika ženidbene veze su posvećene sakramentom.

2361 »Spolnost [...], kojom se muž i žena jedno drugomu predaju činima svojstvenim i isključivim supružnicima, nije nešto tek biološko,
već zadire u samu jezgru ljudske osobe kao takve. Ona se uistinu na 1643, 2332

[103] Usp. *Post* 19, 1-29; *Rim* 1, 24-27; *1 Kor* 6, 9-10; *1 Tim* 1, 10.

[104] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekl. *Persona humana*, 8: AAS 68 (1976) 85.

ljudski način ostvaruje jedino ako je sastavni dio ljubavi kojom se muž i žena potpuno obvezuju jedno za drugo sve do smrti«:[105]

1611 »Tobija ustade s postelje i reče [...] [Sari]: 'Ustaj, sestro, molimo se da nam se Bog smiluje'. Onda se Tobija poče moliti: 'Blagoslovljen da si, Bože naših otaca [...]. Ti si stvorio Adama i dao mu pomoćnicu Evu: od njih je proizašao ljudski rod. Ti si rekao: Nije dobro da čovjek bude sam; načinimo mu pomoćnicu sličnu njemu. Gospode, ne uzimam zbog pohote ovu svoju sestru, nego iz prave ljubavi. Smiluj mi se i učini da s njom doživim starost.' I zajedno rekoše: 'Amen, amen.' I zaspaše oboje te noći« (*Tob* 8, 4-9).

2362 »Čini kojima se supruzi međusobno u čistoj intimnosti sjedinjuju jesu časni i dostojni. Kad se vrše na doista ljudski način, izražavaju i produbljuju međusobno darivanje, kojim se supruzi, u radosnoj zahvalnosti, uzajamno obogaćuju.«[106] Spolnost je vrelo radosti i zadovoljstva:

»Sam je Stvoritelj [...] odredio da u tom posvemašnjem uzajamnom fizičkom darivanju supružnici osjećaju užitak i zadovoljstvo tijela i duha. Supružnici, dakle, ne čine ništa zlo tražeći taj užitak i uživajući u njemu. Oni prihvaćaju što im je Stvoritelj namijenio. Ipak, supružnici moraju znati držati se granica prave umjerenosti.«[107]

2363 Sjedinjenjem supružnika ostvaruje se dvostruki cilj ženidbe: dobro samih supružnika i prenošenje života. Ta se dva značenja ili vrijednosti ženidbe ne mogu odvojiti a da se ne oslabi duhovni život ženidbenih drugova i kompromitiraju dobra braka i budućnost obitelji.

Ženidbena ljubav između muža i žene stavljena je tako pod dvostruki zahtjev vjernosti i plodnosti.

1646-1648 Supružnička vjernost

1603 2364 Oba supružnika čine »intimnu zajednicu života i ljubavi, koju je Stvoritelj utemeljio i providio vlastitim zakonima«, a koja se »tvori ženidbenim savezom, to jest osobnim neopozivim pristankom«.[108] Oboje se daju neopozivo i potpuno jedno drugome. Oni više nisu dvoje,

[105] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 92.

[106] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.

[107] PIO XII., *Allocutio iis quae interfuerunt Conventui Unionis Catholicae Italicae inter Ostetrices* [*Govor primaljama*], (29. listopada 1951): AAS 43 (1951) 851.

[108] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067.

nego odsada čine jedno tijelo. Savez koji su slobodno sklopili nalaže supružnicima dužnost da ga drže jedinstvenim i nerazrješivim.[109] »Što 1615
je Bog združio, čovjek neka ne rastavlja« (*Mk* 10, 9).[110]

2365 Vjernost izražava postojanost u održavanju zadane riječi. Bog je vjeran. Sakrament ženidbe muža i ženu uvodi u vjernost Krista svojoj 1640
Crkvi. Ženidbenom čistoćom oni to otajstvo svjedoče pred svijetom.

> Sv. Ivan Zlatousti svjetuje mladim muževima da održe ovaj govor svojim suprugama: »Uzeo sam te u svoje ruke i volim te, volim te više od svoga života. Jer sadašnji život nije ništa, i moj najgorljiviji san jest provesti ovaj život s tobom, tako da budemo sigurni da nećemo biti odijeljeni u onome koji nam je namijenjen [...]. Stavljam ljubav prema tebi iznad svega i ništa mi ne bi bilo bolnije nego kad ne bih uvijek mislio kao ti.«[111]

Plodnost ženidbe 1652-1653

2366 Plodnost je određeni dar, jedna od *svrha ženidbe*, jer ženidbena ljubav po svojoj naravi teži da bude plodna. Dijete ne dolazi izvana da se pridoda uzajamnoj ljubavi supružnika; niče iz samog srca njihova uzajamnog dara kojemu je plod i dovršenje. Tako Crkva, koja se »opredjeljuje za život«,[112] uči da »svaki bračni čin mora po sebi ostati otvoren za prenošenje života«.[113] »Učiteljstvo je nauku izložilo u više navrata, i ona se temelji na neraskidivoj vezi između dvojakog značenja bračnog čina: značenja sjedinjenja i rađanja. Tu je povezanost Bog ustanovio, i čovjek je ne smije samovoljno raskinuti.«[114]

2367 Pozvani da daju život, supružnici sudjeluju u Božjoj stvori- 2205
teljskoj moći i očinstvu.[115] »U dužnosti prenošenja i odgajanja ljudskog života, što treba smatrati njima svojstvenim poslanjem, supruzi znaju da su *suradnici ljubavi Boga Stvoritelja* i na neki način njezini tumači. Stoga će svoju zadaću ispuniti s ljudskom i kršćanskom odgovornošću.«[116]

---

109 Usp. ZKP kan. 1056.

110 Usp. *Mt* 19, 1-12; *1 Kor* 7, 10-11.

111 IVAN ZLATOUSTI, *In epistulam ad Efesios,* homilia 20, 8: PG 62, 146-147.

112 IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 30: AAS 74 (1982) 116.

113 PAVAO VI., Enc. *Humanae vitae*, 11: AAS 60 (1968) 488.

114 PAVAO VI., Enc. *Humanae vitae*, 12: AAS 60 (1968) 488; Usp. PIO XI, Enc. *Casti connubii*: DS 3717.

115 Usp. *Ef* 3, 14-15; *Mt* 23, 9.

116 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1071.

2368 Poseban vidik te odgovornosti tiče se *regulacije poroda.* Iz opravdanih razloga,[117] supruzi mogu željeti rasporediti rađanje svoje djece. Na njima je da i provjere da njihova želja ne dolazi iz sebičnosti, nego da je u skladu s pravom velikodušnošću odgovornog roditeljstva. Osim toga oni će uskladiti svoj postupak prema objektivnim moralnim mjerilima:

> »Stoga, kad je riječ o usklađivanju bračne ljubavi s odgovornim prenošenjem života, moralnost postupanja ne ovisi samo o iskrenoj nakani i o procjeni motiva, nego je treba odrediti prema objektivnim mjerilima, koja se temelje na samoj naravi osobe i njezinih čina, mjerilima koji, u okviru iskrene ljubavi, poštuju puni smisao uzajamnog darivanja i rađanja koje odgovara čovjeku. To se pak ne može postići ako se iskreno ne njeguje krepost ženidbene čistoće.«[118]

2369 »Ako se čuvaju obadva bitna vida – vid sjedinjenja i vid rađanja – bračni čin u cijelosti zadržava smisao uzajamne i istinske ljubavi kao i svoju usmjerenost prema uzvišenoj zadaći roditeljstva, na koju je čovjek pozvan.«[119]

2370 Periodično uzdržavanje, metode regulacije poroda na temelju samopromatranja te primjena neplodnih razdoblja[120] u skladu su s objektivnim moralnim mjerilima. Te metode poštuju tijelo supružnika, potiču ih na međusobnu nježnost i pomažu odgoj za autentičnu slobodu. Naprotiv, u sebi je zao »svaki čin koji ili u vidu bračnog čina ili u njegovu vršenju ili u razvoju njegovih prirodnih posljedica ima za svrhu ili je sredstvo da se onemogući rađanje novog života«:[121]

> »Govoru, koji prirodno izražava uzajamno i posvemašnje darivanje supružnika, kontracepcija suprotstavlja objektivno proturječan govor, u kojem više nije posrijedi posvemašnje darivanje drugome. Iz tog proizlazi da se ne samo pozitivno otklanja otvaranje životu već i krivotvori unutarnja istina bračne ljubavi, koja je pozvana na osobno potpuno darivanje. Ta antropološka i moralna razlika između kontracepcije i korištenja ritmičkih razdoblja podrazumijeva dva poimanja osobe i ljudske spolnosti koja su nesvodiva jedan na drugi.«[122]

---

[117] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1071.

[118] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1072.

[119] PAVAO VI., Enc. *Humanae vitae*, 12: AAS 60 (1968) 489.

[120] Usp. PAVAO VI., Enc. *Humanae vitae*, 16: AAS 60 (1968) 491-492.

[121] PAVAO VI., Enc. *Humanae vitae*, 14: AAS 60 (1968) 490.

[122] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 32: AAS 74 (1982) 119-120.

2371 »Svima neka bude jasno da se ljudski život i dužnost njegova prenošenja ne ograničuju samo na ovaj svijet niti se mogu samo po njemu 1703
mjeriti i shvatiti, nego da se uvijek odnose na *vječno određenje ljudi.*«[123]

2372 Država je odgovorna za blagostanje građana. Zbog toga je zakonito da ona poduzima mjere u svrhu usmjeravanja demografije pučanstva. To može činiti obavještavajući objektivno i s poštivanjem, a nikada autoritarnim i prisilnim naredbama. Ona ne može zakonito zamijeniti inicijativu supružnika koji su prvi 2209
odgovorni za rađanje i odgoj svoje djece.[124] Na tom području nije ovlaštena da promiče sredstva koja su protivna ćudorednom zakonu.

Dar djece

2373 Sveto pismo i tradicionalna praksa Crkve gledaju u *brojnim obiteljima* znak božanskog blagoslova i velikodušnosti roditelja.[125]

2374 Velika je bol ženidbenih drugova koji otkriju da su neplodni. 1654
Abraham pita Boga što će mu dati i dodaje: »Čemu mi tvoji darovi kad ostajem bez djece?« (*Post* 15, 2). Rahela viče svom mužu Jakovu: »Daj mi djecu! Inače ću svisnuti!« (*Post* 30, 1).

2375 Treba ohrabriti istraživanja koja idu za tim da se smanji ljudska 2293
neplodnost, pod uvjetom da budu »u službi ljudske osobe, njezinih neotuđivih prava, njezina pravog i cjelovitog dobra u skladu s Božjim naumom i njegovom voljom«.[126]

2376 Tehnike koje uzrokuju odvajanje roditelja, zahvatom strane osobe u ženidbeni par (davanje sperme ili ženske gamete, posudba maternice), teško su nemoralne. Te tehnike (inseminacija i heterologna umjetna oplodnja) vrijeđaju pravo djeteta da bude rođeno od oca i majke koje poznaje i koji su među sobom vezani ženidbom. One su izdaja »isključivog prava supružnika da postanu otac i majka samo jedno pomoću drugoga«.[127]

2377 Ako se te tehnike (inseminacija i homologna umjetna oplodnja) primjenjuju u krilu ženidbenog para, možda su manje štetne, ali ostaju moralno

---

[123] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1073.

[124] Usp. PAVAO VI., Enc. *Populorum progressio*, 37: AAS 59 (1967) 275-276; ISTI, Enc. *Humanae vitae*, 23: AAS 60 (1968) 497-498.

[125] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1071.

[126] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, Uvod, 2: AAS 80 (1988) 73.

[127] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 2, 1: AAS 80 (1988) 87.

neprihvatljive. One odvajaju spolni čin od čina rađanja. Čin zasnivanja djetetova postojanja nije više čin kojim se dvije osobe daju jedna drugoj, već čin koji »život i identitet zametka povjerava vlasti liječnika i biologa uvodeći gospodovanje tehnike nad početkom i sudbinom ljudske osobe. Takav odnos gospodovanja u sebi je suprotan dostojanstvu i jednakosti koja mora biti zajednička roditeljima i djeci«.[128] »S moralnog stanovišta rađanje je lišeno svog vlastitog savršenstva kad nije željeno kao plod bračnog čina, to jest specifičnog čina sjedinjenja supružnika [...]. Samo poštujući vezu koja postoji između značenja bračnog čina i poštivanja jedinstva ljudskog bića moguće je rađanje u skladu s dostojanstvom ljudske osobe.«[129]

2378 Dijete nije *neki dug,* nego *dar.* »Najuzvišeniji dar braka« jest ljudska osoba. Dijete se ne može smatrati objektom vlasništva, čemu bi moglo voditi priznavanje nekoga tobožnjeg »prava na dijete«. Na tom području samo dijete posjeduje istinska prava, to jest »da bude plod posebnog čina ženidbene ljubavi svojih roditelja kao i pravo da bude poštivano kao osoba od trenutka svoga začeća«.[130]

2379 Evanđelje pokazuje da fizička neplodnost nije apsolutno zlo. Nakon što su iscrpli zakonite utoke zdravstvu, supružnici koji trpe od neplodnosti pridružit će se Gospodinovu Križu, vrelu svake duhovne plodnosti. Oni mogu pokazati svoju velikodušnost usvajajući napuštenu djecu ili vršeći zahtjevne službe u korist bližnjega.

IV. Povrede dostojanstva ženidbe

2380 *Preljub.* Ta riječ označava bračnu nevjeru. Kad dvoje, od kojih je barem jedno vezano ženidbom, stupaju u makar i prolazan spolni odnos, čine preljub. Krist osuđuje preljub, pa bio učinjen i
1611 jednostavnom željom.[131] Šesta zapovijed i Novi zavjet bezuvjetno osuđuju preljub.[132] Proroci upozoruju na njegovu težinu. U preljubu vide oblik grijeha idolopoklonstva.[133]

2381 Preljub je nepravda. Onaj koji ga počinja iznevjerava svoje
1640 obveze. On ranjava znak saveza što ga tvori ženidbeni vez, vrijeđa

[128] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 2, 5: AAS 80 (1988) 93.
[129] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 2, 4: AAS 80 (1988) 91.
[130] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Donum vitae*, 2, 8: AAS 80 (1988) 97.
[131] Usp. *Mt* 5, 27-28.
[132] Usp. *Mt* 5, 32; 19,6; *Mk* 10, 11-12; *1 Kor* 6, 9-10.
[133] Usp. *Hoš* 2, 7; *Jr* 5, 7; 13, 27.

pravo drugog supruga i šteti ustanovi ženidbe, kršeći ugovor na kojemu se temelji. Preljub dovodi u pogibelj dobro ljudskog roda i djece koja trebaju postojanu vezu roditelja.

RASTAVA

2382 Gospodin Isus je naglasio izvornu nakanu Stvoritelja koji je htio nerazrješivu ženidbu.[134] On dokida popuštanje koje se bilo uvuklo 1614
u stari Zakon.[135]

Između krštenih »tvrda i izvršena ženidba ne može se razriješiti nijednom ljudskom vlašću niti zbog ikakva razloga, osim smrću«.[136]

2383 *Odvajanje* supružnika sa zadržavanjem ženidbenog veza može 1649
biti zakonito u određenim slučajevima koje predviđa Kanonsko pravo.[137]

Ako građanska rastava ostaje jedini mogući način da se osiguraju određena zakonita prava, kao briga za djecu ili zaštita vlasništva, može se podnijeti a da ne predstavlja moralne krivnje.

2384 *Rastava* je teški grijeh protiv naravnog zakona. Ona hoće 1650
raskinuti ugovor koji su supružnici slobodno sklopili da žive jedno s drugim sve do smrti. Rastava vrijeđa Savez spasenja što ga sakramentalna ženidba označuje. Sklapanje nove veze, makar bila priznata građanskim zakonom, povećava težinu loma: supružnik koji se ponovo vjenčao nalazi se u stanju javnog i trajnog preljuba:

> »Nakon što je otpustio svoju ženu, mužu nije dopušteno oženiti se drugom, niti je dopušteno da se drugi oženi ženom koju je muž otjerao.«[138]

2385 Nemoralan značaj rastave dolazi također od nereda koji unosi u obiteljsku stanicu i u društvo. Taj nered uzrokuje teške štete: ostavljenom supružniku; djeci koja su ranjena rastavom roditelja i često razvlačena između njih; i društvu zbog zaraznog učinka, kojim rastava postaje pravom društvenom ranom.

---

134 Usp. *Mt* 5, 31-32; 19,3-9; *Mk* 10, 9; *Lk* 16, 18; *1 Kor* 7, 10-11.

135 Usp. *Mt* 19, 7-9.

136 ZKP kan. 1141.

137 Usp. ZKP kan. 1151-1155.

138 BAZILIJE VELIKI, *Moralia*, regula 73: PG 31, 852.

2386 Moguće je da jedan od supružnika bude nevina žrtva rastave proglašene građanskim zakonom; on tada ne krši moralnu zapovijed. Velika je, naime, razlika između supružnika koji se iskreno trudio da bude vjeran sakramentu ženidbe, a vidi da je nepravedno napušten, i
1640 onoga koji, zbog teške svoje krivnje, ruši kanonski valjanu ženidbu.[139]

Drugi grijesi protiv dostojanstva ženidbe

2387 Može se shvatiti drama onoga koji, želeći se obratiti Evanđelju, mora otpustiti jednu ili više žena s kojima je godinama dijelio bračni
1610 život. Ipak *mnogoženstvo* je protivno moralnom zakonu. Ono se u temelju protivi ženidbenom zajedništvu: »izravno niječe Božji naum kakav nam je na početku objavljen; protivno je jednakom osobnom dostojanstvu žene i muža koji se u ženidbi jedno drugome daruju u posvemašnjoj ljubavi, koja je zbog toga jedinstvena i isključiva«.[140] Kršćanin bivši poligamist teško je obvezan iz pravednosti poštivati obveze preuzete prema svojim bivšim ženama i svojoj djeci.

2356 2388 *Rodoskvrnuće* označava intimne odnose između rođaka ili osoba u tazbinstvu na razini koja između njih zabranjuje ženidbu.[141] Sveti Pavao žigoše taj posebno težak grijeh: »Općenito se čuje o bludnosti među vama [...] da netko ima očevu ženu. [...] Snagom Gospodina našega Isusa Krista, neka se takav preda Sotoni na propast tijela« (*1 Kor* 5, 1.3-5). Rodoskvrnuće kvari odnose u obitelji i označava
2207 nazadovanje prema animalnosti.

2389 Rodoskvrnuću možemo pridodati i spolne zloporabe koje odrasli učine nad djecom ili mladima koji su im povjereni na brigu. U
2285 tom slučaju grijeh se udvostručuje sablažnjivim ugrožavanjem fizičke i moralne cjelovitosti mladih, koji će time ostati obilježeni cijelog života, i ujedno povredom odgojiteljske odgovornosti.

2390 *Slobodna veza* postoji kad muškarac i žena odbijaju dati pravni
1631 i javni oblik vezi koja uključuje spolnu intimnost.

---

[139] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 84: AAS 74 (1982) 185.

[140] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 102; Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.

[141] Usp. *Lev* 18, 7-20.

Izraz je varljiv: što može značiti veza u kojoj se osobe ne obvezuju jedna prema drugoj i tako svjedoče manjak povjerenja jedne u drugu, u same sebe, ili u budućnost?

Izraz prikriva različite situacije: konkubinat, odbijanje ženidbe kao takve, nesposobnost vezati se obvezama na dugi rok.[142] Sva ta stanja povređuju dostojanstvo ženidbe; ruše i sam pojam obitelji; slabe smisao vjernosti. Protive se moralnom zakonu: spolni čin mora imati 2353
mjesta isključivo u ženidbi; izvan nje uvijek je teški grijeh i priječi pristup sakramentalnoj pričesti. 1385

2391 Mnogi se danas zalažu za neku vrstu *»prava na pokus«*, kada postoji nakana za vjenčanje. Kako god bila čvrsta odluka onih koji se opredjeljuju za preuranjene spolne odnose, takvi odnosi »nipošto nisu kadri u punoj iskrenosti i vjern osti osigurati međusobni odnos muškarca i žene, a još ga manje mogu zaštititi od tlapnji i hirova«.[143]
Tjelesno jedinstvo moralno je zakonito samo onda kad se između 2364
muškarca i žene uspostavi neopoziva zajednica života. Ljudska ljubav ne podnosi »pokusa«. Ona zahtijeva potpun i definitivan međusobni dar osoba.[144]

Ukratko

2392 *»Ljubav je glavni i naravni poziv svakog ljudskog bića.«*[145]

2393 *Stvarajući ljudsko biće kao muško i žensko, Bog daje osobno dostojanstvo jednom i drugom jednako. Na svakome je od njih, muškarcu i ženi, da prepoznaju i prihvate svoj spolni identitet.*

2394 *Krist je uzor čistoće. Svaki krštenik pozvan je voditi čist život, svatko prema svom životnom staležu.*

2395 *Čistoća znači integraciju spolnosti u osobi. Ona uključuje osobno vladanje samim sobom.*

2396 *Među teške grijehe protiv čistoće treba navesti masturbaciju, blud, pornografiju i homoseksualne odnose.*

---

[142] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 81: AAS 74 (1982) 181-182.

[143] KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Dekl. *Persona humana*, 7: AAS 68 (1976) 82.

[144] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 80: AAS 74 (1982) 180-181.

[145] IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 92.

2397 *Savez koji su supruzi slobodno sklopili uključuje vjernost, a nalaže im dužnost da čuvaju nerazrješivost svoje ženidbe.*

2398 *Plodnost je dobro, dar, jedna od svrha ženidbe. Darujući život, supruzi imaju udjela u Božjem očinstvu.*

2399 *Regulacija poroda predstavlja jedan od vidika odgovornog očinstva i majčinstva. Ispravnost nakana supružnika ne opravdava pribjegavanje sredstvima koja su moralno neprihvatljiva (npr. izravna sterilizacija ili kontracepcija).*

2400 *Preljub i rastava, mnogoženstvo i slobodna veza teške su povrede dostojanstva ženidbe.*

Članak 7.

SEDMA ZAPOVIJED

»Ne ukradi.«[146]
»Ne ukradi« (*Mt* 19, 18).

2401 Sedma zapovijed zabranjuje nepravedno uzeti ili zadržati dobro bližnjega i nanijeti štetu bližnjemu u njegovim dobrima na bilo koji način. Ona propisuje pravednost i ljubav u upravljanju zemaljskim dobrima i
1807 plodovima ljudskog rada. Radi zajedničkog dobra zahtijeva poštivanje opće namjene dobara i prava privatnog vlasništva. Kršćanski se život
952 trudi dobra ovoga svijeta usmjeriti prema Bogu i bratskoj ljubavi.

I. Opća namjena i privatno vlasništvo dobara

2402 U početku, Bog je zemlju i njezina blaga povjerio zajedničkom upravljanju čovječanstva, da se ono za nju brine, da njome svojim
226 radom zagospodari i uživa njezine plodove.[147] Dobra stvorenog svijeta namijenjena su cijelomu ljudskom rodu. Zemlja je ipak podijeljenja među ljudima, da bi se postigla sigurnost života, izložena oskudici i ugrožena nasiljem. Prisvajanje dobara zakonito je radi jamstva slobode

[146] Usp. *Pnz* 5, 19.
[147] Usp. *Post* 1, 26-29.

i dostojanstva osobâ, radi pomaganja svakomu da namiri osnovne 1939
potrebe svoje i onih za koje se ima skrbiti. Ono mora omogućiti da se među ljudima očituje naravna solidarnost.

2403 *Pravo na privatno vlasništvo,* na pravedan način stečeno ili primljeno, ne ukida prvobitni dar zemlje čovječanstvu kao cjelini. *Opća namjena dobara* ostaje prvenstvenom, makar promicanje zajedničkog dobra zahtijeva poštivanje privatnog vlasništva, njegova prava i njegova vršenja.

2404 »Služeći se stvorenim dobrima, čovjek mora izvanjske stvari što ih zakonito posjeduje držati ne samo kao svoje nego i kao zajedničke: u smislu da one mogu koristiti ne samo njemu, nego i drugima.«[148]
Vlasništvo nad nekim dobrom čini njegova posjednika upraviteljem 307
Providnosti, koji treba nastojati da to dobro donese ploda i da se njegovim blagodatima okoriste i drugi, ponajprije njegovi bližnji.

2405 Proizvodna dobra – tvarna ili netvarna – kao što su zemlje ili tvornice, stručno znanje ili umijeća, iziskuju brigu svojih posjednika da bi od njihovih plodova imao koristi što veći broj ljudi. Posjednici uporabnih i potrošnih dobara moraju ta dobra rabiti umjereno, pridržavajući njihov ponajbolji dio za gosta, za bolesnika, za siromaha.

2406 *Politička vlast* ima pravo i dužnost u službi zajedničkog dobra 1903
ravnati zakonitim vršenjem prava vlasništva.[149]

II. Poštivanje osobâ i njihovih dobara

2407 U gospodarskim stvarima poštivanje ljudskog dostojanstva
zahtijeva vršenje kreposti *umjerenosti*, da bi se ublažila privrženost 1809
dobrima ovoga svijeta; kreposti *pravednosti,* da bi se poštivala prava 1807
bližnjega i dalo mu se ono što mu pripada, i *solidarnosti,* slijedeći
zlatno pravilo i darežljivost Gospodina koji, premda bogat, poradi nas 1839
postade siromašan, da se mi njegovim siromaštvom obogatimo.[150]

---

[148] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 69: AAS 58 (1966) 1090.

[149] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 71: AAS 58 (1966) 1093; IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 42: AAS 80 (1988) 572-574; ISTI, Enc. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991) 843; *Isto mj.*, 48: AAS 83 (1991) 852-854.

[150] Usp. *2 Kor* 8, 9.

Poštivanje tuđih dobara

2408 Sedma zapovijed zabranjuje *krađu*, to jest otimanje tuđega dobra protiv razumne volje vlasnikove. Nema krađe ako se vlasnikova privola može pretpostaviti ili ako je uskrata protivna razumu i općoj namjeni dobara. To je slučaj prijeke i očite nužde, kad je raspolaganje tuđim dobrima i njihova uporaba jedini način da se namire neposredne i bitne potrebe (hrana, stan, odjeća…).[151]

2409 Svaki način nepravedna uzimanja i zadržavanja tuđega dobra, pa i kad ne protuslovi odredbama građanskog zakona, protivan je sedmoj zapovijedi. Tako, namjerno zadržati pozajmljena dobra ili
1867 izgubljene predmete; varati u trgovini;[152] plaćati nepravedne plaće;[153] povisivati cijene špekulirajući neznanjem ili nevoljom drugoga.[154]

Moralno su nedopušteni još i: špekulacija kojom se umjetno mijenja procjena dobara, u cilju da se od njih izvuče korist na štetu drugoga; podmićivanje kojim se izokreće sud onih koji moraju donijeti odluke u skladu s pravom; prisvojenje i privatna uporaba društvenih dobara nekog poduzeća; loše obavljeni radovi, varanje u prijavi porezne osnovice, krivotvorenje čekova i računa, pretjerano trošenje, rasipništvo. Hotimično činiti štetu privatnim ili javnim vlasništvima protivno je moralnom zakonu i zahtijeva odštetu.

2101 2410 *Obećanja* se moraju održati, a *ugovori* strogo poštovati, ukoliko je preuzeta obveza moralno ispravna. Znatan dio gospodarskog i društvenog života ovisi o vrijednosti ugovorâ među fizičkim ili pravnim osobama: tako trgovački ugovori o prodaji ili o kupnji, stambeni ili radni ugovori. Svaki ugovor mora se utanačiti i izvršiti u dobroj namjeri.

1807 2411 Ugovori podliježu *uzajamnoj (komutativnoj)* pravednosti koja ravna razmjenama među osobama i među ustanovama u punom poštivanju njihovih prava. Uzajamna pravednost strogo obvezuje; ona zahtijeva zaštitu pravâ vlasništva, plaćanje dugova i vršenje slobodno ugovorenih obveza. Bez uzajamne pravednosti nije moguć nikakav drugi oblik pravednosti.

---

[151] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 69: AAS 58 (1966) 1090-1091.

[152] Usp. *Pnz* 25, 13-16.

[153] Usp. *Pnz* 24, 14-15; *Jak* 5, 4.

[154] Usp. *Am* 8, 4-6.

Uzajamna pravednost razlikuje se od *zakonske* (legalne) pravednosti, koja se odnosi na ono što građanin pravično duguje zajednici, i od *diobene (distributivne)* pravednosti, koja ravna onim što zajednica duguje građanima razmjerno njihovim prinosima i njihovim potrebama.

2412 Krepošću uzajamne pravednosti, *odšteta za počinjenu nepravdu* 1459
zahtijeva povrat otetog dobra vlasniku:

Isus blagoslivlja Zakeja zbog njegove obveze: »Ako sam koga u čemu prevario, vraćam četverostruko« (*Lk* 19, 8). Oni koji su, izravno ili neizravno, prisvojili neko tuđe dobro, dužni su vratiti ga, ili vratiti jednaku vrijednost u naravi 2487
ili u vrsti, ako je stvar nestala, kao i plodove i koristi što bi ih od toga zakonito bio dobio vlasnik. Isto tako dužni su vratiti, u razmjeru svoje odgovornosti i probitka, svi oni koji su na neki način sudjelovali u krađi, ili su se njome okoristili znajući da je to krađa; na primjer oni koji su krađu naručili, ili pomogli, ili prikrili.

2413 *Igre na sreću* (kartanje, itd.) i *oklade* nisu same po sebi protivne pravednosti. One postaju moralno neprihvatljivima kad lišavaju osobu onoga što joj je nužno za namirenje vlastitih i tuđih potreba. Igračka strast može postati teškim robovanjem. Nepravedno se kladiti ili varati na kartama težak je grijeh, osim ako je nanesena šteta tako laka da je onaj kome je učinjena ne može razumno smatrati važnom.

2414 Sedma zapovijed zabranjuje čine ili pothvate koji, iz bilo 2297
kojeg razloga, sebičnoga ili ideološkoga, trgovačkoga ili totalitarnoga, vode k *zarobljavanju ljudskih bića*, nepriznavanju njihova osobnog dostojanstva, njihovoj prodaji ili zamjeni kao da su trgovačka roba. Grijeh je protiv osobâ i njihovih temeljnih prava nasiljem ih svoditi na uporabnu vrijednost ili na izvor dobitka. Sveti Pavao naredio je jednom gospodaru kršćaninu neka prihvati svoga roba kršćanina »ne kao roba, nego kao brata [...], kao čovjeka, u Gospodinu« (*Flm* 16).

Poštivanje cjelovitosti stvorenja

2415 Sedma zapovijed zahtijeva poštivanje cjelovitosti stvorenja. 226, 358
Životinje su, kao i biljke i neživa bića, po prirodi namijenjene zajedničkom dobru prošloga, sadašnjeg i budućeg čovječanstva.[155] Uporaba rudnih, biljnih i životinjskih zaliha svega svijeta ne može biti odvojena od poštivanja ćudorednih zahtjeva. Gospodstvo nad neživim i živim
bićima, što ga je Stvoritelj dao čovjeku, nije posvemašnje; mjera mu je 373

[155] Usp. *Post* 1, 28-31.

skrb za kakvoću života bližnjega, podrazumijevajući tu i buduće naraš-
378 taje; ona zahtijeva religiozno poštivanje cjelovitosti stvorenja.[156]

2416 *Životinje* su stvorovi Božji. Bog ih okružuje svojom providnosnom skrbi.[157] Samim svojim postojanjem one ga blagoslivlju i slave.[158] A ljudi su dužni prema njima biti dobrohotni. Sjetimo se s
344 kojom su nježnošću sveci, kao sveti Franjo Asiški ili sveti Filip Neri, postupali prema životinjama.

2417 Bog je povjerio životinje upravi onoga kojega je stvorio na svoju sliku.[159] Zakonito je dakle služiti se životinjama za hranu i za izradbu odjeće. Može ih se pripitomljivati da bi čovjeku pomagale u njegovu radu i dokolici. Medicinski i znanstveni pokusi na životinjama moralno su prihvatljivi, ako ostaju u razumnim granicama i pridonose
2234 njegovanju ili spašavanju ljudskih života.

2418 Protivno je ljudskom dostojanstvu zadavati životinjama uzaludne patnje i rasipati njihove živote. Nedostojno je također trošiti za njih svote koje bi ponajprije morale olakšavati ljudske nevolje. Može
2446 se voljeti životinje; ne mogu im se davati osjećaji koji se duguju samo osobama.

III. Društveni nauk Crkve

1960 2419 »Kršćanska Objava vodi k višem razumijevanju zakonâ društvenog života.«[160] Crkva prima od evanđelja punu objavu istine o čo-
359 vjeku. Kad vrši poslanje naviještanja evanđelja, ona, u ime Kristovo, svjedoči čovjeku o njegovu vlastitom dostojanstvu i o zvanju na zajedništvo osobâ; ona ga uči zahtjevima pravednosti i mira, sukladnima mudrosti Božjoj.

2032 2420 Crkva donosi moralni sud, u gospodarskim i društvenim predmetima, »kad to zahtijevaju temeljna prava osobe ili spas dušâ«.[161] Što

[156] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 37-38: AAS 83 (1991) 840-841.
[157] Usp. *Mt* 6, 26.
[158] Usp. *Dn* 3, 79-81.
[159] Usp. *Post* 2, 19-20; 9, 1-4.
[160] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 23: AAS 58 (1966) 1044.
[161] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1100.

se tiče ćudorednog područja, njezino je poslanje različito od poslanja građanskih vlasti: Crkva se skrbi za vremenite vidove zajedničkog dobra ukoliko su upravljeni najvišem Dobru, našoj posljednjoj svrsi. Ona nastoji svojski preporučivati ispravne stavove u odnosu na 2246
zemaljska dobra i u društveno-gospodarskim odnosima.

2421 Društveni nauk Crkve razvio se u devetnaestom stoljeću, u doba susreta Evanđelja s modernim industrijskim društvom, njegovim novim ustrojstvom za proizvodnju potrošnih dobara, njegovim novim poimanjem društva, države i vlasti, njegovim novim oblicima rada i vlasništva. Razvitak crkvenog nauka, u ekonomskim i društvenim predmetima, svjedoči trajnu vrijednost crkvenog naučavanja, i istodobno gospodarskim smisao njezine uvijek žive i djelatne Predaje.[162]

2422 Društveni nauk Crkve sadrži sklop učenja koji se malo pomalo granao po tumačenju kojim je Crkva tijekom povijesti, uz pratnju Duha Svetoga, objašnjavala događaje u svjetlu cjelokupnosti riječi objavljene od Krista Isusa.[163] Taj nauk postaje za ljude dobre volje to 2044
prihvatljivijim što dublje nadahnjuje ponašanje vjernikâ.

2423 Društveni nauk Crkve predlaže načela za razmišljanje; naznačuje mjerila za prosuđivanje; daje smjernice za djelovanje.

Svaki sustav po kojemu bi društveni odnosi bili potpuno podređeni gospodarskim čimbenicima protivan je naravi ljudske osobe i njezinih čina.[164]

2424 Teorija koja od dobiti čini isključivo pravilo i posljednji cilj gospodarske djelatnosti moralno je neprihvatljiva. Neuredna pohlepa za novcem redovito proizvodi opake učinke. To je jedan od uzroka mnogih sukoba što smućuju 2317
društveni red.[165]

Sustav koji »žrtvuje temeljna prava osobâ i skupinâ kolektivnoj organizaciji proizvodnje« protivan je ljudskom dostojanstvu.[166] Svaki postupak koji osobe svodi na puka sredstva za stjecanje dobiti zarobljuje čovjeka, vodi k idolopoklonstvu novca i pridonosi širenju ateizma. »Ne možete služiti Bogu i bogatstvu« (*Mt* 6, 24; *Lk* 16, 13).

---

[162] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 3: AAS 83 (1991) 794-796.

[163] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 1: AAS 80 (1988) 513-514; *Isto mj.*, 41: AAS 80 (1988) 570-572.

[164] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 24: AAS 83 (1991) 821-822.

[165] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 63: AAS 58 (1966) 1085; IVAN PAVAO II., Enc. *Laborem exercens*, 7: AAS 73 (1981) 592-594; ISTI, Enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991) 836-838.

[166] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 65: AAS 58 (1966) 1087.

2425 Crkva je odbacila totalitarne i ateističke ideologije, povezane, u moderno
676 doba, s »komunizmom» ili »socijalizmom«. K tome, u praksi »kapitalizma« odbila je individualizam i apsolutno prvenstvo zakona tržišta nad ljudskim radom.[167] Upravljanje gospodarstvom samim centraliziranim planiranjem u osnovi izopačuje društvene sveze, a regulacija samim zakonom tržišta vrijeđa društvenu pravednost, »jer ima mnogo ljudskih potreba koje tržište ne može zadovoljiti«.[168]
1886 Treba zagovarati razumno uređenje tržišta i gospodarskih inicijativa, po ispravnoj ljestvici vrijednostî i radi postizanja zajedničkog dobra.

IV. Gospodarska djelatnost i društvena pravednost

2426 Razvitak gospodarskih djelatnosti i rast proizvodnje namijenjeni su namirivanju ljudskih potrebâ. Gospodarski život ne ide samo za porastom proizvodnje dobara i za povećavanjem dobiti ili moći; on je najprije upravljen služenju osobama, cijelomu čovjeku i svoj ljudskoj zajednici. Vođena vlastitim metodama, gospodarska djelatnost, da bi
1928 odgovorila naumu Božjem o čovjeku, mora se odvijati u granicama moralnog reda, u skladu s društvenom pravednošću.[169]

307 2427 *Ljudski rad* proizlazi neposredno od osoba stvorenih na sliku Božju i pozvanih produžiti, jedni s drugima i jedni za druge, djelo
378 stvaranja, ovladavajući zemljom.[170] Rad je dakle dužnost: »Tko neće da radi, neka i ne jede« (*2 Sol* 3, 10).[171] Rad časti Stvoriteljeve darove i primljene talente. On može biti i otkupiteljski. Podnoseći mučan
531 trud[172] rada u jedinstvu s Isusom, zanatlijom iz Nazareta i raspetim na Kalvariji, čovjek na neki način surađuje sa Sinom Božjim u njegovu otkupiteljskom djelu. On se iskazuje učenikom Kristovim noseći križ, svaki dan, u djelatnosti koju je pozvan vršiti.[173] Rad može biti sredstvo posvećenja i prodahnjivanje zemaljskih stvarnosti Duhom Kristovim.

---

[167] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991) 804-806; *Isto mj.*, 13: AAS 83 (1991) 809-810; *Isto mj.*, 44: AAS 83 (1991) 848-849.

[168] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 34: AAS 83 (1991) 836.

[169] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 64: AAS 58 (1966) 1086.

[170] Usp. *Post* 1, 28; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 34: AAS 58 (1966) 1052-1053; IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 31: AAS 83 (1991) 831-832.

[171] Usp. *1 Sol* 4, 11.

[172] Usp. *Post* 3, 14-19.

[173] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Laborem exercens*, 27: AAS 73 (1981) 644-647.

2428 Radom osoba vrši i ispunjuje dio sposobnostî upisanih u njezinu narav. Prvotna vrijednost rada stoji u samom čovjeku, koji mu je tvorac i namjenik. Rad je za čovjeka, a ne čovjek za rad.[174] 2834 2185

Svakome mora biti omogućeno da u radu crpi sredstva za uzdržavanje života svoga i svojih i za služenje ljudskoj zajednici.

2429 Svatko ima *pravo na gospodarsku inicijativu,* svatko će svoje talente zakonito upotrebljavati da bi pridonio obilju od kojeg svi mogu imati koristi i da bi ubrao pravedne plodove svojih napora. Pazit će da se ravna po odredbama što ih zakonite vlasti donose radi zajedničkog dobra.[175]

2430 *Gospodarski život* dovodi u pitanje različite probitke, koji su često međusobno suprotstavljeni. Tako se objašnjuje izbijanje sukobâ koji ga obilježuju.[176] Treba nastojati da se ti sukobi izglade pregovorima koji će poštivati prava i dužnosti svake društvene strane: odgovornih za poduzeća, predstavnikâ radnikâ, na primjer sindikalnih organizacija, i, ako treba, javnih vlasti.

2431 *Odgovornost države.* »Gospodarska […] djelatnost, osobito djelatnost tržišnog gospodarstva, ne može se odvijati u institucionalnoj, pravnoj i političkoj praznini. Ona pretpostavlja da su osigurana jamstva pojedinačnih sloboda i vlasništva, kao i čvrsta valuta i djelotvorne javne službe. Bitna je zadaća države da osigura ta jamstva, kako bi oni koji 1908
rade mogli uživati plod svoga rada i, dosljedno, osjećati se poticanima da ga obavljaju djelotvorno i pošteno. [...] Država je dužna nadzirati i ravnati primjenom ljudskih prava na gospodarskom polju; na tom 1883
području, ipak, prva odgovornost ne pripada državi nego ustanovama i raznim skupinama i udrugama koje tvore društvo.«[177]

2432 *Odgovorni za poduzeće* snose pred društvom ekonomsku i 2415
ekološku odgovornost za svoje postupke.[178] Oni su dužni uzimati u obzir

[174] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Laborem exercens*, 6: AAS 73 (1981) 589-592.

[175] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991) 832-833; *Isto mj.*, 34: AAS 83 (1991) 835-836.

[176] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Laborem exercens*, 11: AAS 73 (1981) 602-605.

[177] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991) 852-853.

[178] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991) 840.

dobro osobâ a ne samo povišenje *dobitaka*. Dobitci su ipak potrebni: oni omogućuju ulaganja koja osiguravaju budućnost poduzeća; oni jamče zaposlenost.

2433 *Pristup radu* i struci mora biti otvoren svima bez nepravedna razlučivanja, muškima i ženskima, zdravima i boležljivima, domaćima i useljenicima.[179] Već prema prilikama, društvo sa svoje strane mora pomagati građanima da si priskrbe rad i zaposlenje.[180]

2434 *Pravedna plaća* zakoniti je plod rada. Uskraćivati je ili zadržavati može biti velika nepravda.[181] Da se odredi pravična naknada, treba uzeti u obzir potrebe i ujedno prinose svakoga. »Uzimajući u obzir posao i proizvodnost svakoga, stanje poduzeća i opće dobro, rad mora biti tako nagrađen da se čovjeku i njegovima namaknu sredstva za dostojno materijalno, društveno, kulturno i duhovno življenje.«[182] Sporazum između stranâ nije dostatan da se moralno opravda visina plaće.

1867

2435 *Štrajk* je moralno opravdan kad se pokaže kao neizbježivo ili barem nužno sredstvo, radi srazmjerne koristi. Postaje moralno neprihvatljiv kad je praćen nasiljem, ili ako mu se pridaju ciljevi koji nisu izravno povezani s uvjetima rada ili su protivni zajedničkom dobru.

2436 Nepravedno je ne plaćati ustanovama socijalnog osiguranja *prinose* određene od zakonitih vlasti.

Gubitak zaposlenja zbog nezaposlenosti gotovo je uvijek, za onoga tko mu je žrtvom, povreda njegova dostojanstva i prijetnja ravnovjesju života. Uz štetu što je on osobno podnosi, iz toga proistječu i mnoge opasnosti za njegovu obitelj.[183]

---

[179] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981) 625-629; *Isto mj.*, 22-23: AAS 73 (1981) 634-637.

[180] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991) 852-854.

[181] Usp. *Lev* 19, 13; *Pnz* 24, 14-15; *Jak* 5, 4.

[182] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 67: AAS 58 (1966) 1088-1089.

[183] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Laborem exercens*, 18: AAS 73 (1981) 622625.

V. Pravednost i solidarnost među narodima

2437 Na međunarodnoj razini, nejednakost gospodarskih zaliha i sredstava tolika je da uzrokuje pravi »jaz« među narodima.[184] S jedne strane su oni koji posjeduju i umnažaju sredstva razvoja, a s druge oni koji gomilaju dugove. 1938

2438 Različiti uzroci religijske, političke, gospodarske i financijske naravi, daju danas »socijalnom pitanju svjetsku širinu«.[185] Među naro- 1911
dima kojih su politike već međuovisne nužna je solidarnost. Ona je još nužnija kad je posrijedi zaustavljanje »izopačenih mehanizama« koji priječe razvitak manje uznapredovalih zemalja.[186] Zloporabne, ako ne i lihvarske[187] financijske sustave, nepravedne trgovinske odnose među narodima, utrku u naoružavanju treba zamijeniti općim naporom da se 2315
zalihe pokrenu prema ciljevima ćudorednoga, kulturnog i gospodarskog razvitka, »iznova određujući prednosti i ljestvice vrijednostî«.[188]

2439 *Bogati narodi* imaju tešku moralnu odgovornost prema narodima koji ne mogu sami osigurati sredstva svoga razvitka, ili su u tome bili spriječeni tragičnim povijesnim događajima. To je dužnost solidarnosti i ljubavi; to je i obveza pravednosti ako blagostanje bogatih naroda proizlazi iz izvora koji nisu bili pravedno plaćeni.

2440 *Izravna pomoć* jest prikladan odgovor na neposredne, izvanredne potrebe, prouzročene, na primjer, prirodnim katastrofama, pošastima itd. Ali ona nije dovoljna za prevladavanje teških nevolja prouzročenih stanjem oskudice ni za trajno zadovoljenje potrebâ. Treba također *reformirati* međunarodne ekonomske i financijske *ustanove,* kako bi bolje promicale pravične odnose s manje uznapredovalim zemljama.[189] Treba podupirati napor siromašnih zemalja koje se trude oko svog razvoja i oslobođenja.[190] Ta je načela na poseban način potrebno

---

[184] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 14: AAS 80 (1988) 526-528.

[185] IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 9: AAS 80 (1988) 520-521.

[186] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 17: AAS 80 (1988) 532-533; *Isto mj.*, 45: AAS 80 (1988) 7-578.

[187] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991) 836-838.

[188] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 28: AAS 83 (1991) 828.

[189] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 16: AAS 80 (1988) 531.

[190] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 26: AAS 83 (1991) 824-826.

primijeniti na području zemljoradnje. Seljaci, osobito u trećem svijetu, tvore pretežito mnoštvo siromašnih.

2441 Rast smisla za Boga i poznavanja samoga sebe u osnovi je
1908 svakoga *cjelovitog razvitka ljudskoga društva.* Tada razvitak umnaža materijalna dobra i stavlja ih u službu osobe i njezine slobode, smanjujući gospodarsku bijedu i izrabljivanje. On promiče poštivanje kulturnog identiteta i otvorenost transcendenciji.[191]

2442 Ne spada na crkvene pastire izravno se uplitati u političko djelo i u organizaciju društvenog života. Ta zadaća spada u zvanje *vjernikâ*
899 *laikâ,* koji sa svojim sugrađanima djeluju na vlastitu inicijativu. Društvena djelatnost može uključivati mnogo konkretnih putova, ali će joj uvijek biti cilj zajedničko dobro i bit će u skladu s evanđeoskom porukom i naukom Crkve. Na vjernike laike spada »prožimati vremenite stvarnosti kršćanskim zalaganjem i u tom pokazivati da su svjedoci i djelatnici mira i pravde«.[192]

2544-2547 VI. Ljubav prema siromasima

2443 Bog blagoslivlja one koji pritječu u pomoć siromasima, a osuđuje one koji se od njih odvraćaju. »Tko od tebe što zaište, podaj mu! I ne okreni se od onoga koji hoće da mu pozajmiš« (*Mt* 5, 42). »Besplatno primiste, besplatno dajte« (*Mt* 10, 8). Isus Krist će
786, 525 prepoznati svoje izabranike po onome što su učinili za siromahe.[193]
544, 853 To što se »siromasima navješćuje evanđelje« (*Mt* 11, 5),[194] znak je Kristove prisutnosti.

2444 »Ljubav Crkve prema siromasima [...] dio je njezine stalne tradi-
1716 cije.«[195] Ta se ljubav nadahnjuje Evanđeljem blaženstava,[196] Isusovim

[191] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 32: AAS 80 (1988) 556-557; ISTI, Enc. *Centesimus annus*, 51: AAS 83 (1991) 856-857.

[192] IVAN PAVAO II., Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 47: AAS 80 (1988) 582; usp. *Isto mj*., 42: AAS 80 (1988) 572-574.

[193] Usp. *Mt* 25, 31-36.

[194] Usp. *Lk* 4, 18.

[195] IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991) 862-863.

[196] Usp. *Lk* 6, 20-22.

siromaštvom[197] i pažnjom prema siromasima.[198] Ljubav prema siromasima jedan je od razloga dužnosti rada, kako bi se »imalo što podijeliti s potrebnima«.[199] Ona se ne proteže samo na materijalno siromaštvo, nego i na mnogobrojne oblike kulturnoga i vjerskog siromaštva.[200]

2445 Ljubav prema siromasima nespojiva je s neumjerenom ljubav- 2536
lju prema bogatstvu ili sebičnom (»egoističnom«) uporabom bogatstva:

> »De sada, bogataši, proplačite i zakukajte zbog nevolja koje će vas zade- 2547
> siti! Bogatstvo vam istrunu, haljine vaše postadoše hrana moljcima, zlato vam i srebro zarđa i rđa će njihova biti svjedočanstvo protiv vas te će kao vatra izjesti tijela vaša! Zgrnuste blago u posljednje dane! Evo: plaća kosaca vaših njiva – koju im uskratiste – viče; i vapaji žetelaca dopriješe do ušiju Gospoda nad Vojskama. Raskošno ste na zemlji i razvratno živjeli, utoviste srce svoje za dan klanja! Osudiste i ubiste pravednika: on vam se ne suprotstavlja« (*Jak* 5, 1-6).

2446 Sveti Ivan Zlatousti snažno doziva u pamet: »Ne dati siromasima da imaju udjela u našim vlastitim dobrima, znači okradati ih i oduzimati
im život. Dobra koja držimo [...] nisu naša, nego njihova.«[201] »Treba 2402
najprije udovoljiti zahtjevima pravednosti, da se ne bi davalo kao dar ljubavi ono što se već duguje u ime pravde«:[202]

> »Kad siromasima dajemo prijeko potrebne stvari, vraćamo im što je njihovo, a ne dajemo im što je naše. Više nego čin ljubavi, vršimo dužnost pravednosti.«[203]

2447 *Djela milosrđa* jesu djela ljubavi kojima pritječemo u pomoć 1460
bližnjemu u njegovim tjelesnim i duhovnim potrebama.[204] Poučavati, savjetovati, tješiti, bodriti, djela su duhovnog milosrđa, kao i praštati i strpljivo podnositi. Djela tjelesnog milosrđa jesu poglavito nahraniti gladne, ugostiti beskućnike, odjenuti one koji trebaju odjeće, pohoditi
bolesne i utamničene, pokopati mrtve.[205] Među tim djelima, milostinja 1038, 1969

---

[197] Usp. *Mt* 8, 20.

[198] Usp. *Mk* 12, 41-44.

[199] Usp. *Ef* 4, 28.

[200] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991) 863.

[201] IVAN ZLATOUSTI, *In Lazarum,* concio 2, 6: PG 48, 992.

[202] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 8: AAS 58 (1966) 845.

[203] GRGUR VELIKI, *Regula pastoralis,* 3, 21, 45: SC 382, 394 (PL 77, 87).

[204] Usp. *Iz* 58, 6-7; *Heb* 13, 3.

[205] Usp. *Mt* 25, 31-46.

dana siromasima[206] jedno je od glavnih svjedočanstava bratske ljubavi: ujedno je i vršenje pravde koje je Bogu milo:[207]

> »Tko ima dvije haljine, neka podijeli s onim koji nema. U koga ima hrane, neka učini isto tako« (*Lk* 3, 11). »Dajte za milostinju ono iznutra, i gle – sve vam je čisto« (*Lk* 11, 41). »Ako su koji brat ili sestra goli, bez hrane svagdanje, pa im tkogod od vas rekne: 'Hajdete u miru, grijte se i sitite',
> 1004 a ne dade im ono što im je potrebno za tijelo, kakva korist od toga?« (*Jak* 2, 15-16).[208]

2448 »U mnogim svojim oblicima: u materijalnoj oskudici, nepra-
386 vednu tlačenju, tjelesnim i psihičkim bolestima, i napokon u smrti, *ljudska bijeda* očigledan je znak prirodnog stanja slabosti, u kojoj se čovjek nalazi poslije istočnoga grijeha, i potrebe spasenja. Zato je ona privlačila samilost Krista Spasitelja koji je htio da je uzme na se i da se poistovjeti s 'najmanjima između braće'. Stoga je pritisnutima bijedom upravljena *prednost ljubavi* Crkve, koja se, sve od svojih počeata-
1586 ka unatoč nevjernosti mnogih svojih članova, nije prestala zalagati da ih pridiže, štiti i oslobađa. Ona je to činila bezbrojnim dobrotvornim djelima koja ostaju uvijek i svugdje prijeko potrebna.«[209]

2449 Još od Starog zavjeta svakovrsne pravne mjere (godina otpusta, zabrana kamatništva i zadržavanja zaloga, obveza desetine, dnevno plaćanje nadničara, pravo na pabirčenje grožđa i žita) odgovaraju na poticaj Ponovljenog zakona: »Kako siromaha nikada neće nestati iz zemlje, zapovijedam ti: širom otvaraj svoju ruku svome bratu, svome siromahu i potrebitu u zemlji svojoj« (*Pnz* 15, 11). Isus tu riječ čini svojom: »Jer siromahâ ćete uvijek imati sa sobom, ali mene nećete uvijek imati« (*Iv* 12, 8). Time on ne čini ništetnom žestinu drevnih
1397 proroštava: Jer »kupuju siromaha za novac, potrebita za sandale« (*Am* 8, 6), nego nas pozivlje da u siromasima, koji su mu braća, prepoznamo njegovu prisutnost:[210]

> »Onog dana kad ju je majka ukorila što u kuću prima siromahe i
> 786 bolesne, sveta Ruža Limska rekla joj je: »Mi smo Kristov miomiris kada poslužujemo bolesnike.«[211]

206 Usp. *Tob* 4, 5-11; *Sir* 17, 18.

207 Usp. *Mt* 6, 2-4.

208 Usp. *1 Iv* 3, 17.

209 KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Instr. *Libertatis conscientia*, 68: AAS 79 (1987) 583.

210 Usp. *Mt* 25, 40.

211 P. HANSEN, Vita mirabilis [...] venerabilis sororis Rosae de sancta Maria Limensis (Romae 1664) p. 200.

Ukratko

2450 *»Ne ukradi« (Pnz* 5, 19*). »Ni kradljivci, ni razbojnici neće baštiniti kraljevstva Božjega« (1 Kor* 6, 10*).*

2451 *Sedma zapovijed propisuje vršenje pravednosti i ljubavi u upravljanju zemaljskim dobrima i plodovima ljudskog rada.*

2452 *Dobra stvorenoga svijeta namijenjena su svemu ljudskom rodu. Pravo na privatno vlasništvo ne ukida opće namjene dobara.*

2453 *Sedma zapovijed zabranjuje krađu. Krađa je nasilno prisvajanje tuđega dobra, protiv vlasnikove razumne volje.*

2454 *Svaki način nepravedna uzimanja i nepravedne uporabe tuđega dobra protivan je sedmoj zapovijedi. Počinjena nepravda zahtijeva odštetu. Zamjenička (komutativna) pravednost zahtijeva povrat ukradenog dobra.*

2455 *Moralni zakon zabranjuje djela koja, iz trgovačkih ili totalitarnih ciljeva, vode k zarobljivanju ljudskih bića: kupovati ih, prodavati ih i razmjenjivati kao trgovačku robu.*

2456 *Gospodarenje nad rudnim, biljnim i životinjskim blagom svijeta, što ga je Stvoritelj dao čovjeku, ne može se odijeliti od poštivanja ćudorednih obveza, uključujući obveze prema budućim naraštajima.*

2457 *Životinje su povjerene na upravljanje čovjeku, koji je dužan prema njima biti dobrohotan. One mogu služiti pravednu zadovoljavanju čovjekovih potreba.*

2458 *Crkva donosi sud o gospodarskim i društvenim stvarima kad to zahtijevaju temeljna prava osobe ili spas duša. Ona se brine za vremenito opće dobro ljudî ukoliko je podređeno najvišem Dobru, našoj posljednjoj svrsi.*

2459 *Sam je čovjek tvorac, središte i cilj svekolikoga gospodarskog i društvenog života. Odlučujuća točka društvenog pitanja jest to da dobra od Boga stvorena za sve zaista i dospiju do svih, po pravdi i uz pomoć ljubavi.*

2460 *Prvotna vrijednost rada odnosi se na samog čovjeka, koji mu je tvorac i kojemu je rad namijenjen. Po svom radu čovjek sudjeluje u djelu stvaranja. Povezan s Kristom rad može biti otkupiteljski.*

2461 *Pravi je razvoj razvitak cijeloga čovjeka. Treba nastojati da raste sposobnost svake osobe da bi odgovorila svome zvanju, to jest Božjemu pozivu.*[212]

2462 *Milostinja dana siromasima svjedočanstvo je bratske ljubavi: ona je i Bogu milo vršenje pravde.*

2463 *U mnoštvu ljudi bez kruha, bez krova, bez stalnoga mjesta, kako ne prepoznati Lazara, gladnoga prosjaka iz prispodobe?*[213] *Kako ne čuti Isusa: »Ni meni ne učiniste« (Mt* 25, 45*).*

Članak 8.

OSMA ZAPOVIJED

»Ne svjedoči lažno protiv bližnjega svoga« (*Izl* 20, 16).

»Rečeno je starima: 'Ne zaklinji se krivo, nego izvrši Gospodinu svoje zakletve'« (*Mt* 5, 33).

2464 Osma zapovijed zabranjuje krivotvoriti istinu u odnosima s drugima. Taj ćudoredni propis proistječe iz zvanja svetoga naroda da bude svjedokom svoga Boga koji jest istina i hoće istinu. Povrede istine, riječima ili djelima, izražava čovjekovo odbijanje da se obveže na moralnu ispravnost: duboke su nevjere Bogu, i u tom smislu podrivaju osnove Saveza.

I. Živjeti u istini

215 2465 Stari zavjet svjedoči: *Bog je vrelo svake istine.* Njegova je Riječ istina.[214] Njegov je Zakon istina.[215] »Od koljena do koljena tvoja je vjernost«[216] (*Ps* 119, 90). Budući da je Bog »Istinit« (*Rim* 3, 4), članovi njegova puka pozvani su živjeti u istini.[217]

---

[212] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Centesimus annus*, 29: AAS 83 (1991) 828-830.

[213] Usp. *Lk* 16, 19-31.

[214] Usp. *Izr* 8, 7; *2 Sam* 7, 28.

[215] Usp. *Ps* 119, 142.

[216] Usp. *Lk* 1, 50.

[217] Usp. *Ps* 119, 30.

2466 U Isusu Kristu očitovala se sva Božja istina. »Pun milosti i istine«,[218] on je »svjetlost svijeta« (*Iv* 8, 12), on *je Istina*.[219] Nijedan koji u njega vjeruje, ne ostaje u tami.[220] Učenik Isusov »ostaje u njegovoj riječi« da bi upoznao »istinu koja oslobađa«[221] i koja posvećuje.[222] Slijediti Isusa,
to znači živjeti od Duha istine[223] kojega Otac šalje u njegovo ime[224] i 2153
koji uvodi »u svu istinu« (*Iv* 16, 13). Svoje učenike Isus uči bezuvjetnoj ljubavi za istinu: »Vaša riječ neka bude: Da, da – ne, ne« (*Mt* 5, 37).

2467 Čovjek naravno teži k istini. On ju je dužan častiti i svjedočiti: »Po svom dostojanstvu, svi su ljudi, zato što su osobe [...], samom svojom naravi poticani i, po moralnoj obvezi, dužni tražiti istinu,
ponajprije onu koja se tiče religije. Dužni su i prionuti uz istinu netom 2104
je spoznaju i ravnati cijeli svoj život prema zahtjevima istine.«[225]

2468 Istina kao ispravnost ljudskog djelovanja i govorenja zove se *istinoljubivost,* iskrenost ili otvorenost. Istina ili istinitost jest krepost
kojom se čovjek iskazuje istinitim u svojim djelima govoreći istinu 1458
svojim riječima, čuvajući se dvoličnosti, pretvaranja i licemjerja.

2469 »Ljudi ne bi mogli živjeti zajedno kad ne bi imali međusobnog povjerenja, to jest kad ne bi govorili istinu jedni drugima«.[226] Krepost
istine pravedno daje drugomu ono što mu se duguje. Istinitost se drži 1807
ispravne sredine između onoga što se mora očitovati i tajne koja se mora čuvati: ona uključuje poštenje i diskreciju. Po pravednosti, »čovjek mora drugom čovjeku pošteno očitovati istinu«.[227]

2470 Kristov učenik prihvaća »živjeti u istini«, to jest u jednostavnosti života sukladno primjeru Gospodinovu i ostajući u njegovoj istini. »Reknemo li da imamo zajedništvo s njime, a u tami hodimo, lažemo i ne činimo istine« (*1 Iv* 1, 6).

---

[218] Usp. *Iv* 1, 14.
[219] Usp. *Iv* 14, 6.
[220] Usp. *Iv* 12, 46.
[221] Usp. *Iv* 8, 31-32.
[222] Usp. *Iv* 17, 17.
[223] Usp. *Iv* 14, 17.
[224] Usp. *Iv* 14, 26.
[225] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 931.
[226] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 109, a. 3, ad 1: Ed. Leon. 9, 418.
[227] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 109, a. 3, c: Ed. Leon. 9, 418.

II. »Dati svjedočanstvo istini«

2471 Pred Pilatom, Krist proglašava da je »došao na svijet da dade svjedočanstvo istini«.[228] Kršćanin se dakle ne smije »stidjeti
1816 svjedočanstva za Gospodina« (*2 Tim* 1, 8). U prilikama koje iziskuju svjedočenje vjere, kršćanin je mora ispovjediti bez dvosmislenosti, po primjeru svetog Pavla pred njegovim sucima. On treba čuvati »besprijekornu savjest pred Bogom i pred ljudima« (*Dj* 24, 16).

2472 Dužnost kršćana da sudjeluju u životu Crkve potiče ih da djeluju
863, 905 kao *svjedoci evanđelja* i obveza što iz toga proistječu. To svjedočenje jest prenošenje vjere riječima i djelima. Svjedočanstvo je čin pravde
1807 koji potvrđuje istinu ili čini da bude upoznata:[229]

> »Svi su [...] kršćani, gdje god živjeli, dužni primjerom života i svjedočanstvom riječi očitovati novoga čovjeka kojega su krštenjem obukli i jakost Duha Svetoga koji ih je po potvrdi ojačao.«[230]

852 2473 *Mučeništvo* je vrhovno svjedočanstvo dano za istinu vjere; označuje svjedočanstvo koje ide do smrti. Mučenik daje svjedočanstvo za Krista umrlog i uskrsloga, s kojim je sjedinjen ljubavlju. Daje svjedočanstvo za istinu vjere i kršćanskog nauka. On podnosi smrt
1808 činom jakosti. »Pustite me da postanem hranom zvijeri. Po njima će
1258 mi biti dano da prispijem Bogu.«[231]

2474 Crkva je s najvećom pomnjom skupljala uspomene na one koji su u svjedočenju vjere išli do kraja. To su Djela mučenikâ, koja tvore pismohrane Istine, zapisane slovima krvi:

1011
> »Od čarî svijeta i od kraljevstava ovoga vijeka ništa mi neće poslužiti. Bolje je za mene umrijeti [da bih se sjedinio] s Kristom Isusom, nego kraljevati nad krajnjim granicama zemlje. Njega ja tražim, koji je umro za nas, njega ja hoću, koji je uskrsnuo za nas. Moje se rođenje približuje...«[232]

> »Blagoslivljam te što si me smatrao dostojnim ovoga dana i ovoga sata, dostojnim da budem ubrojen u broj tvojih mučenika [...]. Ti si održao svoje obećanje, Bože vjernosti i istine. Za tu milost i za sve, hvalim te,

---

[228] Usp. *Iv* 18, 37.

[229] Usp. *Mt* 18, 16.

[230] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Ad gentes*, 11: AAS 58 (1966) 959.

[231] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Romanos,* 4, 1: SC 10bis, str. 110 (Funk 1, 256).

[232] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Romanos,* 6, 1: SC 10bis, str. 114 (Funk 1, 258-260).

> blagoslivljam te, slavim te po vječnomu i nebeskom Velikom Svećeniku, Isusu Kristu, tvome ljubljenom Sinu. Po njemu, koji je s tobom i s Duhom, slava ti budi, sada i u budućim vjekovima. Amen.«[233]

III. Povrede istine

2475 Kristovi učenici »obukli su novoga čovjeka stvorena po Bogu u pravednosti i svetosti istine« (*Ef* 4, 24). »Odbacivši laž« (*Ef* 4, 25), oni treba da »odbace od sebe svaku vrstu zloće i svaku vrstu lukavštine, licemjerja, zavisti i svaku vrstu klevetanja« (*1 Pt* 2, 1).

2476 *Lažno svjedočanstvo i krivokletstvo.* Kad je izrečena javno, 2152
izjava protivna istini zadobiva osobitu težinu. Pred sudom, ona biva lažnim svjedočanstvom.[234] Kad je izrečena pod prisegom, to je krivokletstvo. Takvi postupci pridonose ili osudi nevina čovjeka, ili opravdanju krivaca, ili povećanju kazne optuženih.[235] I teško škode vršenju pravde i pravičnosti osude izrečene od sudaca.

2477 *Poštivanje dobra glasa* osobâ zabranjuje svaki stav i svaku riječ koji im mogu prouzročiti nepravednu štetu.[236] Postaje krivim:

— *za neosnovan sud* onaj tko, makar i prešutno, bez dostatna temelja prihvaća kao istinit neki ćudoredni manjak u svoga bližnjega;
— *za ogovaranje* onaj tko, bez objektivno valjana razloga, otkriva tuđe manjke i pogreške osobama koje za to ne znaju;[237]
— *za klevetu* onaj tko, tvrdnjama suprotnim istini, škodi dobru glasu drugih i daje prigodu za krive sudove o njima.

2478 Da se izbjegne neosnovan sud, svatko će paziti da misli, riječi i djela svoga bližnjega tumači, koliko je moguće, u povoljnom smislu:

> »Svaki dobri kršćanin mora biti spremniji nejasnu tvrdnju bližnjega spasiti negoli osuditi; ako ne može spasiti, neka pita kako je on razumije; pa ako je razumije loše, neka ga ispravi s ljubavlju; a ako to nije dosta, neka traži sve prikladne načine da se on, dobro je razumijevajući, spasi.«[238]

---

233 *Martyrium Polycarpi,* 14, 2-3: SC 10bis, str. 228 (Funk 1, 330-332).
234 Usp. *Izr* 19, 9.
235 Usp. *Izr* 18, 5.
236 Usp. ZKP kan. 220.
237 Usp. *Sir* 21, 28.
238 IGNACIJE LOYOLSKI, *Exercitia spiritualia* [*Duhovne vježbe*], 22: MHSI 100, 164.

2479 Ogovor i kleveta nište *dobar glas i čast bližnjega.* A čast je društveno svjedočanstvo što se daje ljudskom dostojanstvu, i svatko ima
1753 naravno pravo na čast svoga imena, na svoj dobar glas i na poštovanje. Stoga, ogovor i kleveta vrijeđaju kreposti pravednosti i ljubavi.

2480 Treba otkloniti svaku riječ ili stav koji *laskanjem, ulagivanjem ili dopadljivošću* bodre i utvrđuju drugoga u zloći njegovih djela i opakosti ponašanja. Laskanje je težak grijeh ako postaje sukrivcem porokâ ili teških grijeha. Želja da se učini usluga ili prijateljstvo ne opravdavaju dvosmislenost govora. Laskanje je laki grijeh kad se želi samo biti ugodnim, izbjeći neko zlo, zadovoljiti neku potrebu, polučiti dopuštene koristi.

2481 *Hvastanje ili razmetanje* jest grijeh protiv istine. Isto je i s *porugom* (ironijom) koja ide za podcjenjivanjem nekoga zlobno karikirajući ovaj ili onaj vidik njegova ponašanja.

2482 »*Laž* je kad se govori neistina s nakanom varanja.«[239] Gospodin
392 u laži prokazuje đavolsko djelo: »Vama je otac đavao [...], nema istine u njemu: kad govori laž, od svojega govori, jer je lažac i otac laži« (*Iv* 8, 44).

2483 Laž je najizravnija povreda istine. Lagati, znači govoriti ili raditi protiv istine, radi zavođenja u bludnju. Ranjavajući čovjekov odnos prema istini i prema bližnjemu, laž vrijeđa temeljni odnošaj čovjeka i njegove riječi prema Gospodinu.

2484 *Težina laži* mjeri se prema naravi istine koju izobličuje, prema
1750 okolnostima i nakanama onoga tko laže, prema šteti što su je pretrpjeli oni koji su žrtve laži. Iako je laž, u sebi, samo laki grijeh, postaje smrtnim grijehom kad teško vrijeđa kreposti pravednosti i ljubavi.

1756 2485 Laž je po svojoj naravi za osudu. Ona je obeščašćenje riječi kojoj je zadaća priopćivati drugima spoznatu istinu. Hotimična nakana da se riječima protivnim istini bližnji zavede u bludnju jest povreda pravednosti i ljubavi. Grješnost je još veća kad nakana varanja prijeti opasnošću kobnih posljedica po one koji su odvraćeni od istine.

---

[239] AUGUSTIN, *De mendacio,* 4, 5: CSEL 41, 419 (PL 40, 491).

2486 Laž je, budući da je povreda kreposti istinitosti, pravo nasilje učinjeno drugomu. Ona ga pogađa u sposobnosti spoznaje, koja je uvjet za svaki sud i svaku odluku. Ona sadrži klicu podjele duhova i svih zala što ih ta podjela uzrokuje. Laž je pogubna za svako društvo; ona 1607
potkopava povjerenje među ljudima i razdire tkivo društvenih odnosa.

2487 Svaka krivnja počinjena protiv pravednosti i istine nameće *dužnost odštete,* pa i onda kad je krivcu oprošteno. Kad je nemoguće 1459
javno naknaditi neku krivicu, treba to učiniti potajno; ako onaj tko je pretrpio štetu ne može biti izravno obeštećen, treba mu dati zadovoljštinu moralno, u ime ljubavi. Ta dužnost odštete tiče se i krivnjâ počinjenih 2412
protiv tuđega dobra glasa. Ta se odšteta, moralna i gdjekad materijalna, mora procijeniti po mjeri prouzročene štete. Odšteta obvezuje u savjesti.

IV. Poštivanje istine

2488 *Pravo na priopćivanje* istine nije bezuvjetno. Svatko mora 1740
suobličiti svoj život evanđeoskoj zapovijedi bratske ljubavi; a ona u konkretnim prilikama, zahtijeva da se procijeni je li ili nije prikladno otkriti istinu onomu tko za nju pita.

2489 Ljubav i poštivanje istine moraju nalagati odgovor na svako *traženje obavijesti ili priopćenja.* Dobro i sigurnost drugoga, poštivanje privatnog života, zajedničko dobro dostatni su razlozi da se prešuti što ne smije biti poznato, ili da se upotrijebi diskretan govor. Dužnost da 2284
se izbjegne sablazan često nalaže strogu diskreciju. Nitko nije dužan otkriti istinu onomu tko nema prava da je upozna.[240]

2490 *Tajna sakramenta pomirenja* jest sveta, i ne može biti izdana 1467
ni pod kojom izlikom. »Sakramentalna je tajna nepovrediva; stoga je ispovjedniku apsolutno zabranjeno izdati pokornika bilo u čemu, riječima ili na drugi način, i iz bilo kojega razloga.«[241]

2491 *Strukovne tajne* – na primjer tajne političarâ, vojnikâ, liječnikâ, pravnikâ – ili povjerljivi iskazi dani pod tajnu moraju biti čuvani, osim

[240] Usp. *Sir* 27, 17; *Izr* 25, 9-10.
[241] ZKP kan. 983, § 1.

u izvanrednim slučajevima kad bi čuvanje tajne moglo onome tko ih povjerava, onome tko ih prima ili nekomu trećem prouzročiti veoma teške štete koje se mogu izbjeći samo iznošenjem istine. Sve ako i nisu povjerene pod tajnu, privatne obavijesti škodljive drugima ne smiju se širiti bez teška i razmjerna razloga.

2522 2492 Svatko mora čuvati pravednu suzdržljivost glede privatnog života ljudî. Odgovorni za obavješćivanje moraju održavati pravilan razmjer između zahtjeva zajedničkog dobra i poštivanja posebnih prava. Upletanje sredstava obavješćivanja u privatni život osoba koje su u nekoj političkoj ili javnoj djelatnosti za osudu je ako škodi njihovoj intimnosti ili slobodi.

V. Upotreba sredstava društvenoga priopćivanja

2493 U modernom društvu, sredstva društvenog priopćivanja imaju istaknutu ulogu u obavještavanju, kulturnom promicanju i formaciji. Ta uloga raste razmjerno s tehničkim napretkom, bogatstvom i raznolikošću prenesenih vijesti te utjecajem na javno mnijenje.

1906 2494 Obavještavanje preko masmedija u službi je zajedničkog dobra.[242] Društvo ima pravo na obavještenost utemeljenu na istini, slobodi, pravdi i solidarnosti.

> »Dobro vršenje toga prava zahtijeva da priopćivanje, glede predmeta, bude uvijek istinito i – u poštivanju zahtjevâ pravednosti i ljubavi – potpuno; glede načina, da bude pošteno i prikladno, to jest da u pribavljanju i širenju vijestî savjesno poštuje moralne zakone, čovjekova prava i dostojanstvo.«[243]

906 2495 »Nužno je da svi članovi društva vrše i na tom području svoje dužnosti pravednosti i ljubavi. Neka se stoga i sredstvima društvenog priopćivanja trude oko oblikovanja i širenja ispravna javnog mnijenja.«[244] Solidarnost se očituje kao posljedica istinita i točna priopćivanja i slobodna protoka misli, koje pogoduju poznavanju i poštivanju drugoga.

2496 Sredstva društvenog priopćivanja (osobito masovni mediji) mogu u korisnikâ izazvati stanovitu pasivnost, čineći ih slabo pozornim potrošačima

---

[242] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Inter mirifica*, 11: AAS 56 (1964) 148-149.

[243] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Inter mirifica*, 5: AAS 56 (1964) 147.

[244] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Inter mirifica*, 8: AAS 56 (1964) 148.

porukâ ili predstavâ. U pogledu masovnih medija korisnici će sebi nametnuti 2525
umjerenost i stegu. Osjećat će dužnost da si oblikuju prosvijetljenu i ispravnu savjest, kako bi se lakše opirali manje poštenim utjecajima.

2497 U novinstvu su odgovorni po samom svojem zvanju, obvezani, u širenju vijesti, služiti istini i ne vrijeđati ljubav. Oni će nastojati brigom jednakom poštivati narav činjenicâ i granice kritičkog suda prema osobama. Moraju izbjegavati da ne padnu u ozloglašivanja.

2498 »Poradi zajedničkoga dobra *građansku vlast* vežu osobite dužnosti [...]. 2237
Ta je vlast dužna braniti i štititi istinitu i pravu slobodu izvješćivanja.«[245] Donoseći zakone i bdijući nad njihovom primjenom, javna će vlast paziti da iz loše uporabe
medijâ ne »nastanu teške štete javnom ćudoređu i napretku društva«.[246] Ona 2286
će kažnjavati povredu svačijeg prava na dobar glas i na tajnu privatnog života. Pravovremeno će i pošteno davati obavijesti koje se tiču zajedničkog dobra ili su odgovor na utemeljenu uznemirenost pučanstva. Ništa ne može opravdati utjecanje lažnim vijestima u svrhu manipuliranja javnim mnijenjem pomoću masovnih medija. Takvim se zahvatima ne smije štetiti ni slobodi pojedinaca ni skupina.

2499 Moral prokazuje pogubnost totalitarnih država koje sustavno krivotvore istinu, kroz medije vrše politički pritisak na javno mnijenje, »manipuliraju«
optuženima i svjedocima na javnom suđenju umišljajući da će svoju strahovladu 1903
osigurati gušeći i potiskujući sve što smatraju »zločinom mišljenja«.

VI. Istina, ljepota i sakralna umjetnost

2500 Vršenje dobra popraćeno je darom duhovnog užitka i moralnom 1804
ljepotom. Isto tako, istina sa sobom nosi radost i sjaj duhovne ljepote. Istina je sama po sebi lijepa. Čovjeku obdarenu umom potrebna je istina riječi, razumski izražaj spoznaje stvorene i nestvorene stvarnosti; ali
istina može naći i drugih, dopunskih ljudskih izražajnih oblika, osobito 341
kad treba dočarati ono što je u njoj neizrecivo: dubine ljudskoga srca, uzdignuća duše, Božji misterij. Još prije nego se objavi čovjeku riječima istine, Bog mu se objavljuje sveopćim govorom stvorenoga, djela svoje Riječi, svoje Mudrosti: redom i skladom svemira – što ih znaju otkriti i dijete i znanstvenik – »jer prema veličini […] i ljepoti stvorova
možemo po sličnosti razmišljati o njihovu Tvorcu« (*Mudr* 13, 5), 2129
»jer stvorio ih je sam Tvorac ljepote« (*Mudr* 13, 3).

---

[245] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Inter mirifica*, 12: AAS 56 (1964) 149.

[246] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Inter mirifica*, 12: AAS 56 (1964) 149.

Mudrost je, naime, »izljev moći Božje, prečisto ižarivanje slave Svemogućega; zato se u nju ne uvlači ništa nečisto. Jer ona je odsjev Vječne Svjetlosti, neokaljano zrcalo djelatnosti Božje, slika dobrote njegove« (*Mudr* 7, 25-26). »Mudrost je ljepša od sunca, nadilazi sva zviježđa, uspoređena sa svjetlom ona ga nadmašuje; jer svjetlo ustupa mjesto noći, a protiv mudrosti zlo ne preteže« (*Mudr* 7, 29-30). »Ja se zaljubih u njezinu ljepotu« (*Mudr* 8, 2).

2501 *»Stvoren na sliku Božju«,*[247] čovjek i ljepotom umjetničkih djela izražava istinu svoga odnosa s Bogom Stvoriteljem. *Umjetnost* je, naime, oblik izražavanja vlastit ljudskom biću; onkraj težnje da zadovolji životnim potrebama, što je zajedničko svim živim stvorovima, ona je izobilni dar nutarnjeg bogatstva ljudskog bića. Plod talenta što ga je Stvoritelj dao i napora samoga čovjeka, umjetnost je oblik praktičke mudrosti, koja sjedinjuje spoznanje i umijeće[248] da govorom dostupnim vidu ili sluhu izrazi istinu stvarnosti. Osim toga umjetnost nosi u sebi
339 stanovitu sličnost s djelatnošću Božjom u stvorenomu, ukoliko se nadahnjuje istinom i ljubavlju prema bićima. Kao i svaka druga ljudska djelatnost, umjetnost nema u sebi svoj apsolutni cilj, nego je usmjerena k posljednjem čovjekovu cilju i njime je oplemenjena.[249]

1156-1162 2502 *Sakralna umjetnost* istinita je i lijepa kad svojim oblikom odgovara vlastitom zvanju: u vjeri i klanjanju dočaravati i slaviti transcendentno Božje otajstvo, uzvišenu ljepotu istine i ljubavi koja se pojavila u Kristu, »odsjevu njegove slave i otisku njegove biti« (*Heb* 1, 3), u kojemu »prebiva tjelesno sva punina božanstva« (*Kol* 2, 9), duhovnu ljepotu koja se odražava u Presvetoj Djevici Bogorodici, anđelima i svecima. Prava sakralna umjetnost vodi čovjeka klanjanju, molitvi i ljubavi prema Bogu Stvoritelju i Spasitelju, Svetomu i Posvetitelju.

2503 Stoga biskupi moraju, sami ili po svojim zastupnicima, voditi skrb o promicanju sakralne umjetnosti, stare i suvremene, u svim njezinim oblicima, te, s istom religioznom brigom, iz liturgije i bogoslužnih prostora uklanjati sve što nije sukladno istini vjere i autentičnoj ljepoti sakralne umjetnosti.[250]

---

[247] Usp. *Post* 1, 26.

[248] Usp. *Mudr* 7, 17.

[249] Usp. PIO XII., *Radio-poruka* (24. prosinca 1955): AAS 48 (1956) 26-41; ISTI, *Nuntius radiophonicus sociis sodalitatis iuvenum operariorum christianorum (J.O.C.)* [Radio-poruka mladim kršćanskim radnicima...], (3. rujna 1950): AAS 42 (1950) 639-642.

[250] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 122-127: AAS 56 (1964) 130-132.

Ukratko

2504 *»Ne reci lažno svjedočanstvo protiv bližnjega svoga» (Izl* 20, 16*). Kristovi učenici obukli su »novog čovjeka, po Bogu stvorena u pravednosti i svetosti istine« (Ef* 4, 24*).*

2505 *Istina ili istinitost je krepost kojom se čovjek iskazuje istinitim u svojim djelima govoreći istinu svojim riječima, čuvajući se dvoličnosti, pretvaranja i licemjerja.*

2506 *Kršćanin se ne smije stidjeti »svjedočanstva za Gospodina našega« (2 Tim* 1, 8*), djelom i riječju. Mučeništvo je najviše svjedočanstvo dano istini vjere.*

2507 *Poštivanje dobra glasa i časti osobâ zabranjuje svaki stav i svaku riječ ogovaranja ili klevete.*

2508 *Laž je kad se govori neistina s nakanom varanja bližnjega.*

2509 *Grijeh počinjen protiv istine iziskuje odštetu.*

2510 *U konkretnim prilikama, zlatno pravilo pomaže razabrati, je li ili nije prikladno otkriti istinu onomu tko za nju pita.*

2511 *»Sakramentalna je tajna nepovrediva.«*[251] *Strukovne se tajne moraju čuvati. Povjerljivi iskazi štetni drugima ne smiju se širiti.*

2512 *Društvo ima pravo na obavještenost utemeljenu na istini, slobodi i pravednosti. Uputno je držati se umjerenosti i stege u potrebi sredstava društvenog priopćivanja.*

2513 *Lijepe umjetnosti, a osobito sakralna, »po svojoj naravi upućuju na neizmjernu Božju ljepotu koja treba biti na neki način izražena ljudskim djelima, i utoliko su više usmjerene Bogu i promicanju njegove hvale i slave, ukoliko im se ne postavlja nikakav drugi cilj nego da, svojim djelima, što više pridonesu da se srca ljudi pobožno obraćaju Bogu«.*[252]

---

[251] ZKP kan. 983, § 1.

[252] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 122: AAS 56 (1964) 130-131.

Članak 9.

DEVETA ZAPOVIJED

»Ne poželi kuće bližnjega svoga! Ne poželi žene bližnjega svoga; ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca njegova, niti išta što pripada bližnjemu tvome!« (*Izl* 20, 17).

»Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u srcu« (*Mt* 5, 28).

377, 400 2514 Sveti Ivan razlikuje tri vrste pohota ili požuda: požudu tijela, požudu očiju i oholost života.[253] Slijedeći katoličku katehetsku predaju, deveta zapovijed zabranjuje tjelesnu požudu; deseta zabranjuje požudu za dobrima bližnjega.

405 2515 U etimološkom smislu »požuda« može značiti svaki oblik žestoke čovjekove želje. Kršćansko bogoslovlje dalo joj je posebno značenje pokreta sjetilnosti koji se protivi ljudskom razuma. Sveti Pavao poistovjećuje to s pobunom koju »tijelo« vodi protiv »duha«.[254] Ona je posljedica neposluha prvoga grijeha.[255] Ona unosi nered u čovjekove ćudoredne sposobnosti i, premda u samoj sebi nije grijeh, čovjeka čini sklonim grijehu.[256]

362 2516 Budući da je čovjek *sastavljeno biće, duh i tijelo,* već postoji u njemu određena napetost, vodi se određena borba nagnućâ između »duha« i »tijela«. Ta je borba zapravo baština grijeha: u isti mah mu
407 je posljedica i potvrda. Ona je dio svakodnevnog iskustva duhovne borbe:

»Prema Apostolu, nije riječ o preziru i osudi tijela koje s duhovnom dušom sačinjava čovjekovu narav i njegovu osobnost kao subjekta; on naprotiv govori o *djelima* ili bolje o trajnim raspoloženjima – krepostima i manama – moralno *dobrima ili zlima,* koja su plod *podložnosti* (u prvom slučaju) ili *otpora* (u drugom slučaju) spasonosnom *djelovanju Duha Svetoga.* Zato apostol piše: 'Ako živimo po Duhu, po Duhu se i ravnajmo' (*Gal* 5, 25).«[257]

---

[253] Usp. *1 Iv* 2, 16 (Vulgata).

[254] Usp. *Gal* 5, 16.17.24; *Ef* 2, 3.

[255] Usp. *Post* 3, 11.

[256] Usp. TRIDENTSKI KONCIL, 5. zasj., *Decretum de peccato originali*, kan. 5: DS 1515

[257] IVAN PAVAO II., Enc. *Dominum et vivificantem*, 55: AAS 78 (1986) 877-878.

I. Čišćenje srca

2517 Srce je središte moralne ličnosti: »Iz srca izviru opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke« (*Mt* 15, 19). Borba protiv tjelesne požude prolazi kroz čišćenje srca i vježbanje umjerenosti: 368 1809

> »Drži se u jednostavnosti i budi nevin i bit ćeš poput male djece koja ne poznaju razaralačko zlo što razara život ljudi.«[258]

2518 Šesto blaženstvo naviješta: »Blago čistima srcem: oni će Boga gledati« (*Mt* 5, 8). »Čisti srcem« su oni koji su svoj um i volju uskladili sa zahtjevima Božje svetosti, poglavito na tri područja: u ljubavi,[259] čistoći ili spolnoj ispravnosti i u[260] ljubavi prema istini i pravovjerju.[261] 94
Postoji veza između čistoće srca, tijela i vjere:

> Vjernici treba da vjeruju članke Vjerovanja: »da se vjerujući pokoravaju Bogu; da pokoravajući se žive dobro; da živeći dobro čiste svoje srce i da čisteći srce razumiju ono što vjeruju«.[262] 158

2519 »Čistima srcem« obećano je da će gledati Boga licem u lice 2548
i da će mu biti slični.[263] Čistoća srca je preduvjet za gledanje. Već
odsada daje nam da vidimo *kako* Bog vidi da drugoga primamo kao 2819
»bližnjega«; omogućuje nam da u ljudskom tijelu, svojemu i bližnjega,
vidimo hram Duha Svetoga, očitovanje božanske ljepote. 2501

II. Borba za čistoću

2520 Krst daje onome koji ga prima milost očišćenja od svih grijeha. 1264
Ali krštenik mora nastaviti borbu protiv požude tijela i neurednih pohota. Po milosti Božjoj postiže čistoću srca:

— *krepošću i darom čistoće,* jer čistoća daje da ljubimo ispravna i nepodijeljena srca; 2337

---

[258] HERMA, *Pastor*, 27, 1 (*mandatum* 2, 1): SC 53, 146 (Funk 1, 70).
[259] Usp. *1 Sol* 4, 3-9; *2 Tim* 2, 22.
[260] Usp. *1 Sol* 4, 7; *Kol* 3, 5; *Ef* 4, 19.
[261] Usp. *Tit* 1, 15; *1 Tim* 1, 3-4; *2 Tim* 2, 23-26.
[262] AUGUSTIN, *De fide et Symbolo,* 10, 25: CSEL 25, 32 (PL 40, 196).
[263] Usp. *1 Kor* 13, 12; *1 Iv* 3, 2.

1752 — *čistom nakanom* koja se sastoji u tomu da nam je vazda pred očima istinski čovjekov cilj: priprostim okom krštenik teži pronaći i ispuniti volju Božju u svemu.[264]

1762 — *čistim pogledom,* vanjskim i nutarnjim; stegom osjećaja i mašte; odbijanjem svake naslade u nečistim mislima koje idu za tim da odvrate od puta Božjih zapovijedi: »Pogled u nerazumnih budi strast« (*Mudr* 15, 5);

2846 — *molitvom:*

> »Vjerovao sam da je uzdržljivost stvar vlastitih snaga, a svojih nisam bio svjestan, jer sam bio toliko glup da nisam znao […] da nitko, kako je pisano, ne može biti uzdržljiv ako mu Ti to ne dadneš. Dakako da bi mi bio dao, da sam skrušenim srcem kucao na uha tvoja i da sam čvrstom vjerom na Te prenio svoju brigu.«[265]

2521 Čistoća zahtijeva *stidljivost.* Ona je sastavni dio umjerenosti. Stidljivost čuva intimnost osobe. Ona odbija otkrivati ono što mora ostati skriveno. Upravljena je k čistoći i izraz je njezine finoće. Ravna pogledima i gestama u skladu s dostojanstvom osoba i njihova združivanja.

2492 2522 Stidljivost štiti otajstvo osoba i njihove ljubavi. Svjetuje strpljivost i umjerenost u ljubavnom odnosu; traži da se poštuju uvjeti dara i konačnog međusobnog predanja muža i žene. Stidljivost je čednost. Ona nadahnjuje izbor odjeće. Ona čuva šutnju ili suzdržanost ondje gdje se javlja rizik nezdrave znatiželje. Tu stidljivost postaje diskretnost.

2354 2523 Postoji stidljivost ne samo osjećajâ nego i tijela. Ona ustaje, na primjer, protiv »radovidnih« istraživanja ljudskog tijela za određene reklame ili protiv nastojanja nekih medija da idu predaleko u prikazivanju prijateljski izraženih intimnih tajna. Stidljivost nadahnjuje način življenja koji omogućuje oduprijeti se navaljivanju mode i pritiscima vladajućih ideologija.

2524 Oblici što ih stidljivost poprima različiti su u raznim kulturama. Ipak, posvuda se ona očituje kao predosjećaj duhovnog dostojanstva svojstvena čovjeku. Ona se rađa buđenjem savjesti osobe. Učiti djecu i mlade stidljivosti znači buditi u njima poštivanje ljudske osobe.

---

[264] Usp. *Rim* 12, 2; *Kol* 1, 10.

[265] AUGUSTIN, *Confessiones,* 6, 11, 20: CCL 27, 87 (PL 32, 729-730).

2525 Kršćanska čistoća zahtijeva *čišćenje društvenoga ozračja.* Od sredstava društvenog priopćivanja ona zahtijeva izvješćivanje koje pazi na poštivanje i umjerenost. Čistoća srca oslobađa od raširenog erotizma i odvraća od predstava koje potiču bolećivu znatiželju i opsjenu. 2344

2526 Ono što se naziva *ćudoredna popustljivost* počiva na krivu poimanju ljudske slobode; da bi se izgradila, ljudska se sloboda treba prethodno dati odgojiti moralnim zakonom. Treba tražiti od odgovornih za odgoj da mladima omoguće pouku koja će poštivati istinu, vrline srca i čovjekovo moralno i duhovno dostojanstvo. 1740

2527 »Kristova blagovijest stalno obnavlja život i kulturu palog čovjeka; ona suzbija i uklanja zablude i zla koja proizlaze iz trajno prijeteće zavodljivosti grijeha. Neprestano pročišćava i uzdiže ćudorednost narodâ. Vrhunaravnim darovima iznutra oplođuje, učvršćuje, usavršava i u Kristu obnavlja duhovne vrline i talente svakoga naroda i vremena.«[266] 1204

Ukratko

2528 *»Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u srcu« (Mt* 5, 28*).*

2529 *Deveta zapovijed potiče na budnost protiv pohote ili tjelesne požude.*

2530 *Borba protiv tjelesne požude uključuje čišćenje srca i vršenje umjerenosti.*

2531 *Čistoća srca podarit će nam gledanje Boga: ona nam već odsada daje da sve gledamo u skladu s Bogom.*

2532 *Čišćenje srca zahtijeva molitvu, življenje u čistoći, čistu nakanu i čist pogled.*

2533 *Čistoća srca zahtijeva stidljivost koja je strpljivost, čednost i diskretnost. Stidljivost čuva intimnost osobe.*

---

[266] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 58: AAS 58 (1966) 1079.

Članak 10.

DESETA ZAPOVIJED

»Ne poželi [...] ništa što pripada bližnjemu tvome« (*Izl* 20, 17). »Ne hlepi za kućom bližnjega svoga, njivom njegovom, slugom njegovim, sluškinjom njegovom, volom njegovim, magarcem njegovim, ni za čim što je bližnjega tvoga« (*Pnz* 5, 21).

»Doista, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce« (*Mt* 6, 21).

2534 Deseta zapovijed razvija i upotpunjuje devetu, koja govori o požudi puti. Deseta zabranjuje pohlepu za tuđim dobrom, koja je korijen krađe, grabeža i prijevare, što ih zabranjuje sedma zapovijed. »Požuda očiju« (*1 Iv* 2, 16) vodi nasilju i nepravdi zabranjenima petom
2112 zapovijedi.[267] Požudi, kao i bludu, podrijetlo je u idolopoklonstvu zabra-
2069 njenom trima prvim zapovijedima Zakona.[268] Deseta zapovijed cilja na nakanu srca; zajedno s devetom, sažimlje sve zapovijedi Zakona.

I. Nered požudâ

2535 Osjetilna nas težnja navodi da želimo ugodne stvari kojih nemamo. Tako željeti jesti kad smo gladni, ili ugrijati se kad nam je hladno. Te su želje same u sebi dobre; ali često ne ostaju u granicama
1767 razuma; gone nas da nepravedno žudimo za onim što nam ne pripada, nego pripada ili se duguje drugomu.

2536 Deseta zapovijed zabranjuje *pohlepu* i želju za bezmjernim
2445 prisvajanjem zemaljskih dobara; zabranjuje neurednu *gramzljivost* što nastaje iz neumjerene čežnje za bogatstvom i njegovom moći. Zabranjuje i želju da se počini nepravda kojom bi se naškodilo bližnjemu u njegovim zemaljskim dobrima:

»Kad nam Zakon kaže: ‘Ne poželi’, on nam, drugim riječima, kaže da udaljimo svoje želje od svega što nam ne pripada. Jer požuda za tuđim stvarima neizmjerna je žeđ, beskrajna i nikad zasićena, kako je pisano: *Škrtac se nikad neće nasititi novcem* (*Prop* 5, 9).«[269]

---

[267] Usp. *Mih* 2, 2.

[268] Usp. *Mudr* 14, 12.

[269] *Catechismus Romanus,* 3, 10, 13: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 518.

2537 Nije povreda te zapovijedi ako se želi polučiti stvari koje pripadaju bližnjemu, uz uvjet da to bude pravednim sredstvima. Tradicionalna kateheza realistički pokazuje na »one koji se više od drugih muče s manom požude« i koje treba »više poticati na opsluživanje te zapovijedi«:

> »To su [...] trgovci koji žele nestašicu ili skupoću robe, koji sa žalošću vide da nisu sami u kupnji i prodaji, što bi im omogućilo da prodaju skuplje i da kupuju jeftinije; oni koji žele da njihovi bližnji budu u bijedi, kako bi oni ostvarili dobit, bilo prodajući im, bilo kupujući od njih [...]. Liječnici koji žele bolesnike; pravni savjetnici koji ištu važne i brojne sporove i parnice...«[270]

2538 Deseta zapovijed zahtijeva da se iz ljudskog srca izagna *zavist.* 2317
Kad je prorok Natan htio potaknuti kralja Davida na pokajanje, pripovjedio mu je priču o siromahu koji je posjedovao samo jednu ovcu, prema kojoj je postupao kao prema vlastitoj kćeri, i o bogatašu koji je, unatoč množini stada, zavidio siromahu i napokon mu oteo ovcu.[271] 391
Zavist može dovesti do najgorih zlodjela.[272] »Po zavisti đavlovoj u svijet je ušla smrt« (*Mudr* 2, 24):

> »Mi se međusobno borimo, a jedne protiv drugih naoružava nas zavist [...]. Ako svi tako strastveno radimo da razvalimo [Tijelo Kristovo], kamo ćemo stići? Mi upravo usmrćujemo tijelo Kristovo [...]. Mi se izjavljujemo udovima jednoga te istog organizma, a proždiremo se kao što bi to činile zvijeri.«[273]

2539 Zavist je jedan od glavnih grijeha. Ona označuje tugu koju netko 1866
osjeća pred dobrom drugoga i neumjerenu želju da to dobro prisvoji, makar i nepravedno. Kad želi teško zlo bližnjemu, zavist je smrtni grijeh:

> Sveti Augustin vidio je u zavisti »po izbor đavolski grijeh«.[274]
>
> »Od zavisti nastaju mržnja, ogovaranje, kleveta, zluradost s nesreće bližnjega i nelagoda zbog njegova blagostanja.«[275]

2540 Zavist predstavlja jedan od oblika tuge i prema tome odbijanje
ljubavi; kršteni će se čovjek protiv nje boriti dobrohotnošću. Zavist 1829
često dolazi od oholosti; kršten čovjek trudit će se da živi u poniznosti:

---

270 *Catechismus Romanus,* 3, 10, 23: ur. P. Rodríguez (Città del Vaticano-Pamplona 1989) str. 523.

271 Usp. *2 Sam* 12, 1-4.

272 Usp. *Post* 4, 3-8; *1 Kr* 21, 1-29.

273 IVAN ZLATOUSTI, *In epistulam II ad Corinthios,* homilia 27, 3-4: PG 61, 588.

274 AUGUSTIN, *De disciplina christiana,* 7, 7: CCL 46, 214 (PL 40, 673); ISTI, *Epistula* 108, 3, 8: CSEL 34, 620 (PL 33, 410).

275 GRGUR VELIKI, *Moralia in Iob,* 31, 45, 88: CCL 143b, 1610 (PL 76, 621).

> »Htio bih da se Bog po meni slavi. Pa dobro, raduj se napretku svoga brata, i Bog će se po tebi proslaviti; i svi će reći: ‘Budi hvaljen Bog’ koji ima takve sluge slobodne od svake zavisti koji se uzajamno raduju s dobra drugih.«[276]

II. Želje Duha

2541 Spasenjska rasporedba Zakona i Milosti odvraća srce ljudî od
1718, 2764 požude i zavisti: obraća ga k želji za Najvišim Dobrom i uči željama Duha Svetoga koji nasićuje ljudsko srce.

397 Bog obećanjâ oduvijek je upozoravao čovjeka protiv zavodljivosti onoga što se, sve od početka, prikazuje »dobrim za jelo, za oči zamamljivim, a za mudrost poželjnim« (*Post* 3, 6).

1963 2542 Zakon povjeren Izraelu nije nikad dostajao za opravdanje onih koji su mu bili podređeni; dapače, postao je oruđem »požude«.[277] Neujednačenost između htijenja i činjenja[278] pokazuje na sukob između Zakona Božjeg koji je »zakon razuma« i drugog zakona »koji me zarobljuje zakonom grijeha koji je u udovima mojim« (*Rim* 7, 23).

1992 2543 »Sad se pak izvan Zakona očitovala pravednost Božja, posvjedočena Zakonom i Prorocima, pravednost Božja po vjeri u Isusa Krista, za sve koji vjeruju« (*Rim* 3, 21-22). Otada vjernici Kristovi »razapeše tijelo strastima i požudama« (*Gal* 5, 24); oni su vođeni Duhom[279] i slijede želje Duha.[280]

2443-2449 III. Siromaštvo srca

2544 Isus učenicima nalaže da njemu daju prednost pred svime i pred svima te im predlaže da se »odreknu svega što posjeduju«[281] poradi njega i evanđelja.[282] Malo prije svoje muke daje im za primjer

---

[276] IVAN ZLATOUSTI, *In epistulam ad Romanos,* homilia 7, 5: PG 60, 448.
[277] Usp. *Rim* 7, 7.
[278] Usp. *Rim* 7, 15.
[279] Usp. *Rim* 8, 14.
[280] Usp. *Rim* 8, 27.
[281] Usp. *Lk* 14, 33.
[282] Usp. *Mk* 8, 35.

siromašnu udovicu iz Jeruzalema koja je, od svoga siromaštva, dala sve što je imala za življenje.[283] Zapovijed o slobodi srca s obzirom na 544
bogatstvo obvezatna je za ulazak u Kraljevstvo nebesko.

2545 Svi Kristovi vjernici treba da »ispravno ravnaju svojim osjećajima, da ih ne bi upotreba stvari ovoga svijeta i privezanost 2013
uz bogatstvo nasuprot duha evanđeoskog siromaštva odvratila od nastojanja oko savršene ljubavi«.[284]

2546 »Blago siromasima duhom« (*Mt* 5, 3). Blaženstva otkrivaju 1716
poredak sreće i milosti, ljepote i mira. Isus uznosi radost siromahâ, kojima već pripada Kraljevstvo Božje:[285]

> Utjelovljena Riječ zove »siromaštvom u duhu« dragovoljnu poniznost ljudskog duha i njegovo odricanje, a Apostol nam daje za uzor siromaštvo Božje kad kaže: »Radi vas posta siromašan«[286] (*2 Kor* 8, 9).

2547 Gospodin kori bogataše, što u obilju dobara nalaze svoju utjehu.[287] »Oholica traži zemaljsku moć, dok siromah duhom traži 305
Kraljevstvo nebesko.«[288] Prepuštanje Providnosti Oca nebeskoga oslobađa čovjeka od brige za sutra.[289] Pouzdanje u Boga priprema mu blaženstvo siromahâ. Oni će Boga gledati.

IV. »Hoću vidjeti Boga«

2548 Želja za pravom srećom oslobađa čovjeka neumjerene privrže- 2519
nosti dobrima ovoga svijeta, da bi se ispunila u gledanju i blaženstvu Božjemu. »Obećanje da ćemo Boga vidjeti nadilazi svako blaženstvo. [...] U Svetom pismu, vidjeti znači posjedovati. Tko dakle vidi Boga, polučio je sva dobra što se mogu zamisliti.«[290]

---

283 Usp. *Lk* 21, 4.

284 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 49.

285 Usp. *Lk* 6, 20.

286 GRGUR NISENSKI, *De beatitudinibus,* oratio 1: *Gregorii Nysseni opera*, ur. W. Jaeger, sv. 72 (Leiden 1992) str. 83 (PG 44, 1200).

287 Usp. *Lk* 6, 24.

288 AUGUSTIN, *De sermone Domini in monte,* 1, 1, 3: CCL 35, 4 (PL 34, 1232).

289 Usp. *Mt* 6, 25-34.

290 GRGUR NISENSKI, *De beatitudinibus,* oratio 6: *Gregorii Nysseni opera*, ur. W. Jaeger, sv. 72 (Leiden 1992) str. 138 (PG 44, 1265).

2549 Svetom narodu preostaje da se, uz milost odozgor, bori za postignuće dobara koja Bog obećaje. Da bi posjedovali i promatrali
2015 Boga, Kristovi vjernici umrtvljuju svoje požude svladavajući, s milošću Božjom, zavodljivost naslade i moći.

2550 Na tom putu savršenstva Duh i Zaručnica zovu one koji ih čuju[291] na savršeno zajedništvo s Bogom:

> »Ondje će biti prava slava; nitko ondje neće biti hvaljen pogrešno ili iz laskanja; prave počasti neće biti ni uskraćene onima koji ih zaslužuju ni dane nedostojnima; uostalom nitko nedostojan neće ih ni tražiti ondje gdje će biti pripušteni samo oni koji su ih dostojni. Ondje će vladati pravi mir, gdje nitko neće osjećati protimbe ni svoje ni drugih. Kreposti će sam Bog biti nagradom, on koji daje krepost i obećao joj je samoga sebe kao najbolju i najveću nagradu što može postojati. […] ‘I bit ću vam Bog, a vi ćete mi biti narod’ (*Lev* 26, 12) [...]. To je i smisao riječî Apostolovih: ‘Da Bog bude sve
> 314 u svemu’ (*1 Kor* 15, 28). On sam bit će svrha naših želja, on kojega ćemo promatrati bez kraja, ljubiti bez zasićenosti, hvaliti bez umora. I taj dar, ta ljubav, ta obuzetost bit će sigurno, kao život vječni, zajednički svima.«[292]

Ukratko

2551 *»Gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce« (Mt* 6, 21*).*

2552 *Deseta zapovijed zabranjuje neurednu požudu, koja nastaje od neumjerene žudnje za bogatstvom i njegovom moći.*

2553 *Zavist je tuga koju netko osjeća pred tuđim dobrom i neumjerena želja da ga prisvoji. Ona je jedan od glavnih grijeha.*

2554 *Kršten čovjek bori se protiv zavisti dobrohotnošću, poniznošću i prepuštanjem Božjoj providnosti.*

2555 *Kristovi vjernici »razapeše tijelo sa strastima i požudama« (Gal* 5, 24*); Vođeni su Duhom i slijede njegove želje.*

2556 *Svladavanje navezanosti na bogatstvo nužna je za ulazak u Kraljevstvo nebesko. »Blago siromasima duhom.«*

2557 *Čovjek prave želje kaže:»Hoću vidjeti Boga.« Žeđ za Bogom gasi se vodom života vječnoga.*[293]

---

[291] Usp. *Otk* 22, 17.

[292] AUGUSTIN, *De civitate Dei,* 22, 30: CSEL 40/2, 665-666 (PL 41, 801-802).

[293] Usp. *Iv* 4, 14.

Minijatura iz Dionizijeva samostana, na gori Atosu (Kodeks 587), naslikana u Carigradu oko g. 1059.

Krist je u molitvi okrenut prema Ocu (usp. broj 2599). On moli sam, na pustu mjestu. Učenici ga njegovi promatraju iz smjerne udaljenosti.

Sv. Petar, apostolski prvak, okreće se prema drugima pokazujući Onoga koji je Učitelj i Put kršćanske molitve (usp. broj 2607).
»Gospodine, nauči nas moliti« (*Lk* 11, 1).

ČETVRTI DIO

KRŠĆANSKA MOLITVA

PRVI ODSJEK

MOLITVA U KRŠĆANSKOM ŽIVOTU

2558 »Velika je tajna vjere.« Crkva to ispovijeda u Apostolskom vjerovanju (*prvi dio*) i slavi u sakramentalnom bogoslužju (*drugi dio*), da bi život vjernika bio sukladan Kristu u Duhu Svetom na slavu Boga Oca (*treći dio*). Ta tajna, dakle, zahtijeva da vjernici u nju vjeruju, da je slave i proživljavaju u živu i osobnu odnosu sa živim i istinitim Bogom. Taj odnos je molitva.

ŠTO JE MOLITVA?

»Za mene je *molitva* zanos srca, jednostavan pogled bačen prema nebu, usklik zahvalnosti i ljubavi kako u kušnji tako i u radosti.«[1]

Molitva kao Božji dar

2559 »Molitva je uzdignuće duše k Bogu ili traženje primjerenih dobara od Boga.«[2] Odakle govorimo moleći? S visine naše oholosti i vlastite volje, ili »iz dubine« (*Ps* 130, 1) ponizna i skrušena srca? Tko se ponizi bit će uzvišen.[3] *Poniznost* je temelj molitve. »Doista ne znamo 2613, 2736
što da molimo kako valja« (*Rim* 8, 26). Poniznost je nužno raspoloženje za primanje nezaslužena dara molitve: čovjek je prosjak Božji.[4]

2560 »Kad bi znala dar Božji!« (*Iv* 4, 10). Čudo se molitve pokazuje upravo tu, na rubu zdenaca kamo dolazimo tražiti svoju vodu: tu Krist dolazi u susret svakom ljudskom biću, On nas prvi traži i On ište piti. Isus je žedan, njegova molba dolazi iz dubina Boga koji nas želi. Molitva je, znali to mi ili ne, susret Božje i naše žeđi. Bog je žedan da mi budemo žedni njega.[5]

2561 »Ti bi u njega zaiskala i on bi ti dao vode žive« (*Iv* 4, 10). Naša molitva prošnje začudo je odgovor. Odgovor na pritužbu Boga živoga: »Ostavili su mene, Izvor vode žive, te iskopali sebi kladence, kladence ispucane« (*Jr* 2, 13), odgovor vjere na nezasluženo obećanje spasenja,[6] odgovor ljubavi na žeđ Sina jedinca.[7]

---

1 TEREZIJA OD DJETETA ISUSA, *Manuscrit C*, 25r: *Manuscrits autobiographiques* (Paris 1992) str. 389-390.

2 IVAN DAMAŠČANSKI, *Expositio fidei*, 68 [*De fide orthodoxa* 3, 24]: PTS 12, 167 (PG 94, 1089).

3 Usp. *Lk* 18, 9-14.

4 Usp. AUGUSTIN, *SERMO* 56, 6, 9: ur. P. VERBRAKEN: *Revue Bénédictine* 68 (1958) 31 (PL 38, 381).

5 Usp. GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 40, 25: SC 358, 261 (PG 36, 398); AUGUSTIN, *De diversis quaestionibus octoginta tribus,* 64, 4: CCL 44A, 140 (PL 40, 56).

6 Usp. *Iv* 7, 37-39; *Iz* 12, 3; 51, 1.

7 Usp. *Iv* 19, 28; *Zah* 12,10; 13,1.

Molitva kao Savez

2562 Odakle dolazi čovjekova molitva? Koji god bio jezik kojim molimo (geste i riječi), sav čovjek moli. No, da bi označila mjesto iz kojeg molitva izvire, Pisma ponekad govore o duši ili duhu, najčešće o srcu (više od tisuću puta). *Srce* je ono koje moli. Ako je ono daleko od Boga, molitveni je izraz isprazan.

368 2563 Srce je boravište gdje jesam, gdje stanujem (prema semitskom ili biblijskom izrazu: kamo silazim.) Ono je naše skriveno središte, nedokučivo za naš razum i za razum drugih; samo Duh Božji može ga proniknuti i spoznati. Ono je mjesto odluke, u dubini naših duševnih
2699, 1696 težnji; mjesto istine, u kojemu izabiremo život ili smrt; mjesto susreta – jer smo na sliku Božju, stoga živimo u odnosu: srce je mjesto saveza.

2564 Kršćanska molitva je saveznički odnos Boga i čovjeka u Kristu. Ona je čin Boga i čovjeka; izvire iz Duha Svetoga i iz nas, sva je usmjerena Ocu, u jedinstvu s ljudskom voljom Sina Božjega koji je postao čovjekom.

Molitva kao zajedništvo

2565 U Novom savezu, molitva je živ odnos djece Božje s njihovim neizmjerno dobrim Ocem, s njegovim Sinom Isusom Kristom i s Duhom
260 Svetim. Milost Kraljevstva je »kontemplacija Svetog i Kraljevskog Trojstva [...] i njegova posvemašnjeg sjedinjenja s cijelim duhom«.[8] Tako je molitveni život u tome da budemo stalno u prisutnosti triput svetoga Boga i u zajedništvu s Njim. To zajedništvo života uvijek je moguće jer smo po krstu postali jedno s Kristom.[9] Molitva je *kršćanska*
792 ukoliko tvori zajedništvo s Kristom te se širi u Crkvi koja je njegovo Tijelo. Razmjeri su joj širina Kristove ljubavi.[10]

---

8 GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 16, 9: PG 35, 945.

9 Usp. *Rim* 6, 5.

10 *Ef* 3, 18-21.

PRVO POGLAVLJE

OBJAVA MOLITVE

Sveopći poziv na molitvu

2566 *Čovjek živi u traganju za Bogom.* Stvaranjem Bog zove svako biće iz ništavila u postojanje. Ovjenčan slavom i sjajem,[1] čovjek je, 296 pored anđela, sposoban spoznati da je divno [...] ime Gospodnje po svoj zemlji.[2] I nakon što je grijehom izgubio sličnost s Bogom, čovjek ostaje na sliku svog Stvoritelja. On čuva želju za Onim koji ga zove u 355 postojanje. Sve religije svjedoče o tom bitnom traženju ljudi.[3] 28

2567 *Bog prvi zove čovjeka.* Zaboravio čovjek svoga Stvoritelja ili se skrio daleko od njegova Lica, trčao za svojim idolima ili optuživao božanstvo da ga je napustilo, živi i pravi Bog neprestano zove svaku osobu na tajanstven susret molitve. Taj korak ljubavi vjernoga Boga 30 uvijek je u molitvi prvi, a čovjekov korak uvijek je odgovor. Kako se postupno Bog objavljuje i otkriva čovjeka njemu samome, molitva se 142 predstavlja kao uzajamni zov, kao drama Saveza. Po riječima i djelima, ta drama obvezuje srce. Ona se razotkriva kroz cijelu povijest spasenja.

Članak 1.

U STAROM ZAVJETU

2568 Objava molitve u Starom zavjetu upisana je između čovjekova 410 pada i uzdignuća, između bolnog Božjeg poziva prvoj djeci: »Gdje si? [...] Što si to učinila?« (*Post* 3, 9.13) i odgovora Sina jedinca koji dolazi 1736

---

1 Usp. *Ps* 8, 6.

2 Usp. *Ps* 8, 2.

3 Usp. *Dj* 17, 27.

na svijet (»Evo dolazim [...] Vršiti, Bože, volju tvoju« *Heb* 10, 7).[4] Molitva je tako povezana s čovjekovom poviješću, ona je odnos s
2738 Bogom u povijesnim zbivanjima.

Stvaranje – izvor molitve

288 **2569** Ponajprije molitva živi polazeći od samih stvarnosti *stvaranja.* Devet prvih poglavlja Knjige Postanka opisuju taj odnos s Bogom kao žrtvu prvinâ iz stada, što je prinosi Abel,[5] kao zazivanje Božjeg imena
58 po Enohu,[6] kao »hod s Bogom«.[7] Žrtva Noina je »ugodna« Bogu koji je blagoslivlja i po njoj blagoslivlja sve stvorenje,[8] jer je Noi srce pravedno i neporočno: on također »hodi s Bogom« (*Post* 6, 9). To svojstvo molitve živo je u mnoštvu pravednika svih religija.

U svom neprolaznom savezu sa živim bićima[9] Bog uvijek poziva
59 čovjeka da mu se moli. No molitva se u Starom zavjetu objavljuje posebno počevši od praoca našega Abrahama.

Obećanje i molitva vjere

2570 Čim ga Bog pozva, Abraham polazi »kako mu je Gospodin rekao« (*Post* 12, 4): njegovo je srce, potpuno »pokorno riječi«, sluša.
145 Slušanje srca koje se odlučuje za Boga bitno je u molitvi, riječi su o njemu ovisne. Ali Abrahamova molitva izražena je ponajprije djelima: čovjek šutnje, na svakoj postaji puta gradi žrtvenik Gospodinu. Tek poslije javlja se njegova prva molitva riječima: prikrivena tužaljka što podsjeća Boga na obećanja koja kao da se ne ostvaruju.[10] Od početka se tako pojavljuje jedan od dramatskih vidova molitve: kušnja vjere u Božju vjernost.

2571 Povjerovavši u Boga,[11] hodeći u njegovoj prisutnosti i u savezu s njim,[12] patrijarh je spreman ugostiti u svom šatoru tajanstvenog
494 Gosta: to divno gostoprimstvo kod Mamre uvod je u Navještenje

[4] Usp. *Heb* 10, 5-7.
[5] Usp. *Post* 4, 4.
[6] Usp. *Post* 4, 26.
[7] Usp. *Post* 5, 24.
[8] Usp. *Post* 8, 20–9,17.
[9] Usp. *Post* 9, 8-16.
[10] Usp. *Post* 15, 2-3.
[11] Usp. *Post* 15, 6.
[12] Usp. *Post* 17, 1-2.

pravoga Sina obećanja.[13] Od onoga časa kad mu je Bog povjerio svoj naum, Abrahamovo srce dijeli suosjećanje svoga Gospodina za ljude te se usuđuje zauzeti se za njih s odvažnim pouzdanjem.[14] 2635

2572 Kao posljednje čišćenje vjere, od onoga »koji je primio obećanje« (*Heb* 11, 17) Bog traži da žrtvuje sina kojega mu je dao. Njegova vjera ne slabi: »Bog će već providjeti janje za žrtvu paljenicu« (*Post* 22, 8), »mislio je da Bog može i mrtvace uskrisivati« (*Heb* 11, 19). Tako je otac vjerujućih suobličen Ocu koji neće poštedjeti ni svoga vlastitog 603
Sina, već će ga za sve nas predati.[15] Molitva obnavlja čovjeka na sliku Božju i čini ga dionikom snage Božje ljubavi koja spašava mnoge.[16]

2573 Bog obnavlja obećanje Jakovu, praocu dvanaest Izraelovih plemena.[17] Prije no što će se sukobiti sa svojim bratom Ezavom, bori se cijelu noć s »nekim« tajanstvenim koji mu odbija otkriti ime, ali ga blagoslivlja prije nego što ga je ostavio u zoru. Duhovna tradicija Crkve zadržala je od tog izvještaja simbol molitve kao borbe vjere i 162
pobjede ustrajnosti.[18]

Mojsije i posrednikova molitva

2574 Kad se počinje ostvarivati obećanje (Pasha, Izlazak, dar Zakona i sklapanje Saveza), Mojsijeva molitva biva iznenađujućim oblikom 62
zagovorne molitve koja će se ispuniti u jedinom »posredniku između Boga i ljudi, čovjeku Kristu Isusu« (*1 Tim* 2, 5).

2575 I tu Bog dolazi prvi. On poziva Mojsija iz gorućeg grma.[19] Taj 205
će događaj ostati jednom od praslika molitve u židovskoj i kršćanskoj duhovnoj predaji. Ako, naime, »Bog Abrahamov i Izakov i Jakovljev« zove svoga slugu Mojsija, to je zato jer je On Bog živi koji hoće život ljudi. On se objavljuje da bi ih spasio, ali ne sam ni protiv njihove volje: On poziva Mojsija da ga pošalje, da ga pridruži svom suosjećanju,

---

13 Usp. *Post* 18, 1-15; *Lk* 1, 26-38.
14 Usp. *Post* 18, 16-33.
15 Usp. *Rim* 8, 32.
16 Usp. *Rim* 4, 16-21.
17 Usp. *Post* 28, 10-22.
18 Usp. *Post* 32, 25-31; *Lk* 18, 1-8.
19 Usp. *Izl* 3, 1-10.

djelu svog spašavanja. U tom je poslanju kao neko Božje moljenje, i Mojsije će, poslije duge rasprave, uskladiti svoju volju s voljom Boga Spasitelja. Ali u tom razgovoru u kojemu se Bog povjerava, Mojsije uči također moliti: izvlači se, protuslovi, nadasve postavlja pitanja, i kao odgovor na njegovo traženje Gospodin mu povjerava svoje neizrecivo ime, koje će se razotkriti u njegovim velikim djelima.

555 2576 Dakle, »Bog je razgovarao s Mojsijem licem u lice, kao što čovjek govori s prijateljem« (*Izl* 33, 11). Mojsijeva molitva izrazita je kontemplativna molitva zahvaljujući kojoj je sluga Božji vjeran svom poslanju. Mojsije je »razgovarao« često i dugo s Gospodinom, penjući se na brdo da bi Ga slušao i zazivao, silazeći k narodu da bi mu rekao riječi njegova Boga i vodio ga. »Od svih u kući mojoj najvjerniji je on. Iz usta u usta njemu ja govorim, očevidnošću« (*Br* 12, 7-8), jer »Mojsije je bio veoma skroman čovjek, najskromniji čovjek na zemlji« (*Br* 12, 3).

2577 U toj prisnosti s vjernim Bogom, sporim na srdžbu i punim
210 milosti,[20] Mojsije je crpio snagu i upornost za svoje posredovanje. On ne moli za sebe već za narod što ga je Bog sebi stekao. Već za vrijeme
2635 bitke s Amalečanima[21] ili da postigne ozdravljenje Mirjamino,[22] Mojsije posreduje. No, posebno poslije otpadništva naroda on se pred Bogom »zauze [...] za njih« (*Ps* 106, 23) da bi spasio narod.[23] Razlozi njegove molitve (zagovor je također tajanstvena bitka) nadahnjivat će smjelost
214 velikih molitelja židovskog naroda kao i Crkve: Bog je ljubav, on je dakle pravedan i vjeran; on ne može protusloviti samom sebi, on se mora sjećati svojih čudesnih djela, u pitanju je njegova Slava, on ne može napustiti narod koji nosi njegovo ime.

David i kraljeva molitva

2578 Molitva Božjeg naroda razvijat će se u sjeni Božjeg prebivališta, zavjetnog kovčega i poslije Hrama. Najprije će ga učiti moliti njegove vođe – pastiri i proroci. Samuel je od svoje majke Ane naučio kako se »treba držati pred Gospodinom«[24] a od svećenika Elija kako slušati

---

[20] Usp. *Izl* 34, 6.
[21] Usp. *Izl* 17, 8-13.
[22] Usp. *Br* 12, 13-14.
[23] Usp. *Izl* 32, 1 – 34, 9.
[24] Usp. *1 Sam* 1, 9-18.

njegovu Riječ: »Govori, Gospodine, sluga tvoj sluša« (*1 Sam* 3, 9-10). Poslije će i on spoznati cijenu i breme zagovora: »A od mene neka je daleko da zgriješim Gospodinu prestajući moliti za vas i upućivati vas na dobar i pravi put« (*1 Sam* 12, 23).

2579 David je u pravom smislu kralj »po srcu Božjem«, pastir koji 709
moli za svoj narod i u njegovo ime; njegova će podložnost Božjoj volji, hvala i pokajanje biti primjer molitvi naroda. On je pomazanik
Božji, i njegova je molitva vjerno prianjanje božanskom obećanju,[25] 436
ljupko i radosno pouzdanje u Onoga koji je jedini Kralj i Gospodin. Nadahnut Duhom Svetim, David je, u psalmima, prvi prorok židovske i kršćanske molitve. Molitva Krista, istinskog Mesije i Sina Davidova, otkrit će i dopuniti smisao te molitve.

2580 Jeruzalemski hram, dom molitve koji je David htio podići, 583
bit će djelo njegova sina Salomona. Molitva posvete Hrama[26] oslanja se na Božje obećanje i savez, na djelatnu prisutnost njegova imena u narodu i na spomen velikih djela koja učini za izlaska iz Egipta. Kralj zatim diže ruke prema nebu i zaziva Gospodina za sebe, za sav narod, za buduća pokoljenja, za oproštenje njihovih grijeha i za svakodnevne potrebe, da bi svi narodi spoznali da je On jedini Bog i da srce naroda potpuno pripada Njemu.

Ilija, proroci i obraćenje srca

2581 Hram je trebao Božjem narodu biti mjesto odgoja u molitvi: hodočašća, svetkovine, žrtve, večernji prinos, kâd, »izloženi« kruhovi,
svi ti znakovi Svetosti i Slave Svevišnjeg i tako bliskoga Boga, bili 1150
su poziv i putovi molitve. Ali ritualizam je često zavodio narod u izvanjsko slavlje. Bio je potreban odgoj u vjeri, obraćenje srca. To je bila zadaća proroka, prije i poslije Izgnanstva.

2582 Ilija je otac proroka, njegov je »naraštaj onih koji traže njega, koji traže lice Boga Jakovljeva«.[27] Njegovo ime, »Gospodin je moj Bog«, naviješta poklik naroda koji na brdu Karmelu odgovara Ilijinoj

[25] Usp. *2 Sam* 7, 18-29.
[26] Usp. *1 Kr* 8, 10-61.
[27] Usp. *Ps* 24, 6.

molitvi.[28] Jakov apostol upućuje na njega da nas potakne na molitvu: »Mnogo može žarka molitva pravednikova« (*Jak* 5, 16).[29]

2583 Pošto je za svoga povlačenja na potok Kerit iskusio milosrđe, Ilija upućuje udovicu iz Sarfate da vjeruje u riječ Božju, uvodi je u vjeru koju potvrđuje svojom upornom molitvom: i Bog vraća u život udovičina sina.[30]

Za vrijeme žrtve na brdu Karmelu, odlučujuće je iskušenje za
696 vjeru Božjeg naroda njegova molitva da Gospodnji oganj zapali žrtvu paljenicu »u času kad se prinosi večernja žrtva«: »Usliši me, Gospodine, usliši me!« – te iste Ilijine riječi istočne liturgije preuzimaju u euharistijskoj epiklezi.[31]

Konačno, vraćajući se u pustinju prema mjestu gdje se živi i istiniti Bog objavio svom narodu, Ilija se poput Mojsija sklanja »u špilju« dok nije »prošla« tajanstvena Božja Prisutnost.[32] No, istom će se na brdu
555 Preobraženja razotkriti Onaj čije su lice oni tražili:[33] spoznaja slave Božje odsijeva na licu raspetog i uskrslog Krista.[34]

2709 2584 U »samoći s Bogom« proroci crpu svjetlo i snagu za svoje poslanje. Njihova molitva nije bijeg iz nevjerna svijeta već slušanje Riječi Božje. Ponekad je to rasprava ili jadanje, ali uvijek zauzimanje koje iščekuje i priprema zahvat Boga Spasitelja, Gospodara povijesti.[35]

Psalmi, molitva zajednice

2585 Od Davida do dolaska Mesije, svete knjige sadrže molitvene
1093 stranice koje svjedoče o produbljivanju molitve, za sebe i za druge.[36] Psalmi su malo-pomalo sabrani u zbirku od pet knjiga: Psalmi (ili »Pohvale«), remek-djelo su molitve u Starom zavjetu.

---

[28] Usp. *1 Kr* 18, 39.
[29] Usp. *Jak* 5, 16-18.
[30] Usp. *1 Kr* 17, 7-24.
[31] Usp. *1 Kr* 18, 20-39.
[32] Usp. *1 Kr* 19, 1-14; *Izl* 33, 19-23.
[33] Usp. *Lk* 9, 30-35.
[34] Usp. *2 Kor* 4, 6.
[35] Usp. *Am* 7, 2.5; *Iz* 6, 5.8.11; *Jr* 1 ,6; 15, 15-18; 20, 7-18.
[36] Usp. *Ezr* 9, 6-15; *Neh* 1, 4-11; *Jon* 2, 3-10; *Tob* 3, 11-16; *Jdt* 9, 2-14.

2586 Psalmi krijepe i izražavaju molitvu Božjeg naroda kao zajednice, za vrijeme velikih slavlja u Jeruzalemu i svake subote u sinagogama. Ta je molitva u isto vrijeme osobna i zajednička; odnosi se na one koji mole i na sve ljude; uzdiže se sa Svete zemlje i iz zajednica u Dijaspori, te zahvaća sve stvorenje; podsjeća na spasenjske događaje prošlosti te se proteže k ispunjenju povijesti; spominje se već izvršenih Božjih obećanja i očekuje Mesiju koji će ih konačno ispuniti. Moljeni i posve ispunjeni u Kristu, psalmi su bitni u molitvi njegove Crkve.[37] 1177

2587 Psaltir je knjiga u kojoj riječ Božja postaje čovjekovom molitvom. U drugim knjigama Staroga zavjeta »riječi naviještaju djela [Božja za ljude] otkrivajući u njima sadržanu tajnu«.[38] U psaltiru, riječi psalmista izražavaju, pjevajući ih Bogu, djela njegova spasenja. Isti Duh nadahnjuje Božje djelo i čovjekov odgovor. Krist će objediniti i jedno i drugo. U Njemu nas psalmi bez prestanka uče moliti. 2641

2588 Raznolik izraz molitve psalama rađa se istodobno u liturgiji Hrama i u ljudskom srcu. Bilo da je riječ o himnu, molitvi u nevolji ili zahvali, osobnoj ili zajedničkoj prošnji, o kraljevoj ili hodočasničkoj pjesmi, o mudrosnoj meditaciji, psalmi su zrcalo čudesnih djela Božjih u povijesti njegova naroda i ujedno ljudskih stanja koja proživljuje psalmist. Psalam može odražavati i prošli događaj, no čini to tako umjereno da ga zaista mogu moliti ljudi svih prilika i svih vremena.

2589 U psalmima se stalno provlače: jednostavnost i spontanost molitve, žudnja za samim Bogom, po svemu i sa svime što je u njegovu stvorenju dobro, mučno stanje vjernika koji je, osobito u svojoj ljubavi prema Gospodinu, izložen mnoštvu neprijatelja i napasti te u iščekivanju što će učiniti Bog vjerni, sigurnost njegove ljubavi i predanje njegovoj volji. Molitva psalama uvijek je nošena hvalom i 304
stoga naslov zbirke dobro pristaje onome što nudi: »Pohvale«. Sabrana za bogoslužje zajednice, ta nam zbirka prenosi poziv na molitvu i pjeva joj odgovor »Hallelu-Ja!« (Aleluja), »Hvalite Gospoda«.

> »Što je ljepše od psalma? Lijepo stoga kaže sam David: ‘Hvalite Gospodina, jer je psalam dobar, Bogu našem neka je slatka i dolična

[37] Usp. *Institutio generalis de liturgia Horarum* [*Opća uredba liturgije časova*], 100-109: *Liturgia Horarum* [*Časoslov...*], editio typica, sv. 1 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 52-56.

[38] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.

pohvala.' I s pravom: psalam je naime blagoslivljanje naroda, veličanje Boga, zahvaljivanje puka, sveopće klicanje, govor svemira, glas Crkve, milozvučna ispovijest vjere...«[39]

Ukratko

2590 *»Molitva je uzdignuće duše k Bogu ili traženje primjerenih dobara od Boga.«*[40]

2591 *Bog neumorno poziva svakog čovjeka na tajanstven susret s Njim. Molitva prati cijelu povijest spasenja kao uzajamno dozivanje Boga i čovjeka.*

2592 *Molitva Abrahama i Jakova predstavlja se kao borba vjere u pouzdanju i vjernosti Bogu sa sigurnošću pobjede koja je obećana ustrajnosti.*

2593 *Mojsijeva molitva odgovor je na zahvat Boga da spasi svoj narod. Ona nagovješćuje zagovornu molitvu jedinog posrednika, Isusa Krista.*

2594 *Molitva naroda Božjeg uzdiže se u sjeni Božjeg prebivališta, zavjetnog kovčega i Hrama, pod vodstvom pastira, napose kralja Davida i proroka.*

2595 *Proroci pozivaju na obraćenje srca i gorljivo se, tražeći lice Božje, kao Ilija, zauzimaju za narod.*

2596 *Psalmi su remek-djelo molitve Staroga zavjeta; oni su nerazdvojivo satkani od dvoga: osobne i zajedničke molitve. Obuhvaćaju sve dimenzije povijesti, spominjući već ispunjena Božja obećanja i budeći nadu u dolazak Mesijin.*

2597 *Moljeni i ispunjeni u Kristu, psalmi su bitan i trajan dio molitve njegove Crkve. Prilagođeni su ljudima svih prilika i svih vremena.*

---

[39] AMBROZIJE, *Enarrationes in Psalmos,* 1, 9: CSEL 64, 7 (PL 14, 968).

[40] IVAN DAMAŠČANSKI, *Expositio fidei*, 68 [*De fide orthodoxa* 3, 24]: PTS 12, 167 (PG 94, 1089).

Članak 2.

U PUNINI VREMENA

2598 Događaj molitve u potpunosti nam je objavljen u Riječi koja je tijelom postala i nastanila se među nama. Truditi se razumjeti molitvu Riječi, po onom što nam kazuju Isusovi svjedoci u evanđelju, znači približiti se svetom Gospodinu Isusu kao gorućem grmu: promatrajući prvo njega samog u molitvi, zatim slušajući ga kako nas uči moliti, da bismo konačno spoznali kako nam molitvu uslišava.

Isus moli

2599 Sin Božji postavši Sinom Djevice i svojim je ljudskim srcem 470-473
naučio moliti. Obrasce molitava uči od svoje majke, koja je u svom srcu čuvala sva »velika djela« Svemogućeg i o njima razmišljala.[41] Isus moli riječima i stihovima molitve svog naroda, u nazaretskoj sinagogi i u Hramu. No, njegova molitva provire iz tajnog vrela, kako daje naslutiti 584
u dobi od dvanaest godina: »Biti mi je u onome što je Oca mojega« (*Lk* 2, 49). Tu se počinje objavljivati novost molitve u punini vremenâ: *sinovsku molitvu,* koju je Otac od svoje djece očekivao, napokon će 534
živjeti sam Sin jedinac u svom čovještvu, s ljudima i za ljude.

2600 Evanđelje po Luki ističe djelovanje Duha Svetoga i smisao molitve u Kristovu služenju. Isus moli *prije* odlučujućih trenutaka svojega poslanja: prije no što će Otac posvjedočiti za njega prigodom Krštenja[42] i Preobraženja,[43] te prije no što će mukom ispuniti naum Očeve ljubavi.[44] 535, 554
Moli također prije odlučnih trenutaka pri poslanju svojih apostola: prije 612
izbora i poziva Dvanaestorice,[45] prije no što ga Petar prizna »Kristom – Pomazanikom Božjim«,[46] napokon moli da u kušnji vjera apostolskog prvaka ne malakše.[47] Isusova molitva prije spasenjskih događaja, koje 858, 443
Otac traži da ih on ispuni, jest smjerno i puno povjerenja predanje njegove ljudske volje Očevoj volji punoj ljubavi.

---

41 Usp. *Lk* 1, 49; 2, 19.51.

42 Usp. *Lk* 3, 21.

43 Usp. *Lk* 9, 28.

44 Usp. *Lk* 22, 41-44.

45 Usp. *Lk* 6, 12.

46 Usp. *Lk* 9, 18-20.

47 Usp. *Lk* 22, 32.

2601 »Jednom je Isus na nekome mjestu molio. Čim presta, reče mu jedan od učenika: Gospodine, nauči nas moliti« (*Lk* 11, 1). Nije li Kristov učenik zaželio moliti tek nakon što je promatrao kako Učitelj moli? Tada istom može učiti od Učitelja molitve. *Promatrajući* i
2765 slušajući Sina djeca se Božja uče moliti Ocu.

2602 Isus se često povlači u osamu, *na samotno mjesto,* na goru,
616 osobito noću, da moli.[48] U svojoj molitvi *on nosi ljude:* budući da je utjelovljenjem uzeo ljudsku narav, prinoseći sama sebe, i njih prinosi Ocu. On, Riječ koja je »uzela tijelo«, svojom ljudskom molitvom ima udjela u svemu što žive »njegova braća«;[49] supatnik je njihovih slabosti da bi ih od njih oslobodio.[50] Zato ga je Otac i poslao. Njegove riječi i djela bivaju tada kao vidljivo očitovanje njegove molitve »u tajnosti«.

2603 Evanđelisti su od Krista, iz vremena njegova djelovanja,
2637 prenijeli dvije izričitije molitve. Obje započinju zahvalom. U prvoj,[51] Isus ispovijeda Oca, priznaje ga i blagoslivlja jer je sakrio tajne Kraljevstva od onih koji se smatraju učenima i objavio ih »malenima«
2546 (siromasima blaženstava). Njegov kliktaj »Da, Oče!« izražava dubinu njegova srca, njegov pristanak »volji« Očevoj, kao odjek onoga *»Da«*
494 njegove Majke pri začeću i kao nagovještaj onoga »Da« što će ga On reći Ocu u smrtnoj borbi. Sva je Isusova molitva u tom dragovoljnom pristanku njegova ljudskog srca uz »otajstvo volje« Očeve.[52]

2604 Drugu molitvu donosi sveti Ivan[53] prije Lazarova uskrišenja. Događaju prethodi zahvala: »Oče, hvala ti što si me uslišao«, što podrazumijeva da Otac uvijek sluša njegovu molbu; i Isus odmah dodaje: »Ja sam znao da me svagda uslišavaš«, što znači da Isus, sa svoje strane, postojano *ište.* Tako, nošena zahvalom, Isusova nam molitva otkriva kako valja iskati: *prije* no što je dar darovan, Isus prianja uz Onoga koji daruje i koji sebe daje u svojim darovima. Darovatelj je

---

[48] Usp. *Mk* 1, 35; 6,46; *Lk* 5, 16.
[49] Usp. *Heb* 2, 12.
[50] Usp. *Heb* 2, 15; 4, 15.
[51] Usp. *Mt* 11, 25-27; *Lk* 10, 21-22.
[52] Usp. *Ef* 1, 9.
[53] Usp. *Iv* 11, 41-42.

vrjedniji od udijeljenog dara, on je »Blago« i u Njemu je srce njegova Sina; dar je darovan kao »dodatak«.[54] 478

Isusova »svećenička« molitva[55] zauzima jedinstveno mjesto u naumu spa- 2746
senja. Ona će biti razmotrena na kraju prvog odsjeka. Ona ustvari otkriva uvijek aktualnu molitvu našega Velikog svećenika i, istodobno, sadrži pouku o našoj molitvi Ocu, koja će biti razrađena u drugom odsjeku.

2605 Kad je došao Čas da ispuni nacrt Očeve ljubavi, Isus daje naslutiti neistraživu dubinu svoje sinovske molitve, ne samo prije no što će se slobodno predati (»Oče [...] ne moja volja, nego tvoja neka bude«, *Lk* 22, 42), nego i do *posljednjih riječi* na križu, kad molitva i predanje postaju jedno: »Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine« (*Lk* 23, 34); 614
»Zaista ti kažem: danas ćeš biti sa mnom u raju« (*Lk* 23, 43); »Ženo, evo ti sina. [...] Evo ti majke.« (*Iv* 19, 26-27): »Žedan sam« (*Iv* 19, 28); »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« (*Mk* 15, 34);[56] »Dovršeno je« (*Iv* 19, 30); »Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj« (*Lk* 23, 46), sve do »velikog krika« kada izdahnu predavši duh.[57]

2606 Sve nevolje čovječanstva svih vremena, podjarmljena grijehom 403
i smrću, sve molitve i zagovori u povijesti spasenja, obuhvaćeni su tim vapajem utjelovljene Riječi. Otac ih, sada, prima te iznad svih očekivanja uslišava uskrisujući svoga Sina. Tako se ispunja i izvršuje 653
događaj molitve u Božjem naumu stvaranja i spasenja. Psaltir nam 2587
daje njezin ključ u Kristu. U trajnom »danas« uskrsnuća Otac kaže: »Ti si Sin moj, danas te rodih. Zatraži samo, i dat ću ti puke u baštinu, i u posjed krajeve zemaljske« (*Ps* 2, 7-8).[58]

> Poslanica Hebrejima dramatičnim riječima izražava kako Isusova molitva izvodi pobjedu spasenja: »On je u dane svoga zemaljskog života sa silnim vapajem i suzama prikazivao molitve i prošnje Onomu koji ga je mogao spasiti od smrti. I bi uslišan zbog svoje predanosti; premda je Sin, iz onoga što prepati, naviknu slušati i postigavši savršenstvo posta svima koji ga slušaju začetnik vječnoga spasenja« (*Heb* 5, 7-9).

[54] Usp. *Mt* 6, 21.33.
[55] Usp. *Iv* 17.
[56] Usp. *Ps* 22, 2.
[57] Usp. *Mk* 15, 37; *Iv* 19, 30.
[58] Usp. *Dj* 13, 33.

Isus nas uči moliti

520 2607 Kad Isus moli, time nas već uči moliti. Bogoslovni je put našoj molitvi njegova molitva Ocu. No, evanđelje nam predaje izričit Isusov nauk o molitvi. Kao odgojitelj preuzima nas tamo gdje već jesmo te nas postupno vodi k Ocu. Obraćajući se mnoštvu koje ga slijedi, Isus polazi od onoga što im je o molitvi iz Starog saveza već poznato te ih priprema za novost Kraljevstva koje dolazi. Potom im tu novost otkriva u prispodobama. Napokon, svojim učenicima, koji trebaju biti odgojitelji molitve u njegovoj Crkvi, otvoreno govori o Ocu i Duhu Svetomu.

541, 1430 2608 Već u *Govoru na gori,* Isus traži *obraćenje srca:* pomirenje s bratom prije prinošenja dara na oltar,[59] ljubav prema neprijateljima i molitvu za progonitelje,[60] molitvu Ocu »u skrovitosti« (*Mt* 6, 6), bez ponavljanja mnoštva riječi,[61] praštanje iz dna srca u molitvi,[62] čistoću srca i traženje Kraljevstva.[63] To je obraćenje potpunoma usmjereno Ocu. Ono je sinovsko.

153 2609 Srce, tako usmjereno na obraćenje, uči se moliti u *vjeri.* Vjera je
sinovsko prianjanje uz Boga, onkraj onoga što osjećamo i razumijemo.
1814 Postala je moguća jer nam ljubljeni Sin otvara pristup Ocu. On može
od nas tražiti da »ištemo« i »kucamo«, jer On je vrata i put.[64]

2610 Kao što se Isus Ocu moli i zahvaljuje prije no što će primiti
njegove darove, tako i nas uči toj *sinovskoj smjelosti:* »Sve što god
zamolite i zaištete, vjerujte da ste postigli« (*Mk* 11, 24). Takva je snaga
165 molitve, »sve je moguće onomu koji vjeruje« (*Mk* 9, 23), vjerom »koja
ne sumnja«.[65] Koliko je Isus ražalošćen zbog »nevjere« svojih najbližih
(*Mk* 6, 6) i »malovjernosti« učenika,[66] toliko je zadivljen »velikom
vjerom« rimskog satnika[67] i Kanaanke.[68]

---

59 Usp. *Mt* 5, 23-24.
60 Usp. *Mt* 5, 44-45.
61 Usp. *Mt* 6, 7.
62 Usp. *Mt* 6, 14-15.
63 Usp. *Mt* 6, 21.25.33.
64 Usp. *Mt* 7, 7-11.13-14.
65 Usp. *Mt* 21, 21.
66 Usp. *Mt* 8, 26.
67 Usp. *Mt* 8, 10.
68 Usp. *Mt* 15, 28.

2611 Molitva iz vjere nije tek u tome da se govori »Gospodine, Gospodine«, nego u pripremanju srca da vrši *volju Očevu.*[69] Isus poziva 2827
učenike da u molitvu uključe tu skrb oko suradnje s božanskim naumom.[70]

2612 U Isusu »Kraljevstvo je Božje sasvim blizu« (*Mk* 1, 15); on
poziva na obraćenje i vjeru, ali također i na *budnost.* U molitvi, učenik 672
bdije pozoran na Onoga koji jest i koji dolazi, spominjući se njegova prvog dolaska u poniznosti tijela i nadajući se njegovu drugom dolasku
u slavi.[71] U zajedništvu s Učiteljem, molitva je učenika borba, i samo 2725
bdijući u molitvi, neće pasti u napast.[72]

2613 Tri najvažnije *prispodobe* o molitvi donosi sveti Luka: 546

Prva je »o bezobzirnu prijatelju«,[73] i poziva na *upornu* molitvu: »Kucajte, i otvorit će vam se.« Onomu tko tako moli, Otac će s neba »dati sve što mu je potrebno«, osobito Duha Svetoga u kojemu su svi darovi.

Druga, »o udovici koja dodijava«,[74] usredotočena je na jednu od odlika molitve: moliti treba uvijek i neumorno, *strpljivošću* vjere. »Ali kad Sin čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?«

Treća prispodoba, »o farizeju i cariniku«,[75] smjera na *poniznost* srca koje 2559
moli. »Bože, milostiv budi meni grešniku«. Tu molitvu Crkva trajno preuzima kao svoju: »Kyrie eleison.« »Gospodine, smiluj se.«

2614 Kad Isus otvoreno povjerava učenicima otajstvo molitve Ocu, otkriva im kakva će trebati njihova i naša molitva, kad se On, u svojoj proslavljenoj ljudskoj naravi, bude vratio k Ocu. Novo je sada »iskanje
u njegovo ime«.[76] Vjera u njega uvodi učenike u poznavanje Oca, jer 434
Isus je »Put, Istina i Život« (*Iv* 14, 6). Vjera donosi plod u ljubavi: čuvati njegovu Riječ, njegove zapovijedi, s njim biti u Ocu koji nas u njemu ljubi tako da ostaje u nama. U tom novom savezu, sigurnost da će naše molbe biti uslišane, temelji se na Isusovoj molitvi.[77]

---

[69] Usp. *Mt* 7, 21.

[70] Usp. *Mt* 9, 38; *Lk* 10, 2; *Iv* 4, 34.

[71] Usp. *Mk* 13; *Lk* 21, 34-36.

[72] Usp. *Lk* 22, 40.46.

[73] Usp. *Lk* 11, 5-13.

[74] Usp. *Lk* 18, 1-8.

[75] Usp. *Lk* 18, 9-14.

[76] Usp. *Iv* 14, 13.

[77] Usp. *Iv* 14, 13-14.

728 2615 Štoviše, kad je naša molitva združena s Isusovom, Otac nam daje »drugoga Branitelja da bude s vama zauvijek: Duha istine« (*Iv* 14, 16-17). Ta se novost molitve i njezinih uvjeta javlja u Oproštajnom govoru.[78] U Duhu Svetomu, kršćanska je molitva zajedništvo ljubavi s Ocem, ne samo po Kristu, već također *u Njemu:* »Dosad niste iskali ništa u moje ime. Ištite i primit ćete, da radost vaša bude potpuna« (*Iv* 16, 24).

Isus uslišava molitvu

2616 Molitvu upućenu njemu *Isus* uslišava već za svoga javnog djelovanja znakovima koji unaprijed pokazuju snagu njegove smrti i
548 uskrsnuća: Isus uslišava molitvu vjere, izraženu riječima (gubavac;[79] Jair;[80] Kananejka;[81] dobri razbojnik[82]) ili šutnjom (nositelji uzetoga;[83] žena koja boluje od krvarenja te se dotiče njegove haljine;[84] suze i pomast grešnice[85]). Uporna molba slijepaca: »Smiluj nam se, Sine Davidov« (*Mt* 9, 27) ili »Isuse, Sine Davidov, smiluj mi se« (*Mk* 10, 47)
2667 preuzeta je u predaji *Isusove molitve:* »Gospodine Isuse Kriste, Sine Božji, smiluj se meni grešniku.« Bilo da je riječ o ozdravljenju od bolesti ili o otpuštenju grijeha, Isus uvijek odgovara na molitvu koja mu je upućena s vjerom: »Idi u miru, tvoja te vjera spasila.«

> Sveti Augustin na divan način izlaže ukratko tri dimenzije Isusove molitve: »Moli za nas kao naš svećenik, moli u nama kao naša glava, mi Mu se molimo kao svome Bogu. Prepoznajmo, dakle, u Njemu svoje glasove i u nama njegov glas.«[86]

Molitva Djevice Marije

148 2617 Marijina nam je molitva objavljena u zoru punine vremena. Prije utjelovljenja Sina Božjega i prije poslanja Duha Svetoga, njezina molitva na jedinstven način surađuje u dobrohotnom naumu Očevu,

---

78 Usp. *Iv* 14, 23-26; 15, 7.16; 16, 13-15.23-27.

79 Usp. *Mk* 1, 40-41.

80 Usp. *Mk* 5, 36.

81 Usp. *Mk* 7, 29.

82 Usp. *Lk* 23, 39-43.

83 Usp. *Mk* 2, 5.

84 Usp. *Mk* 5, 28.

85 Usp. *Lk* 7, 37-38.

86 AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 85, 1: CCL 39, 1176 (PL 36, 1081); Usp. *Institutio generalis de liturgia Horarum* [*Opća uredba*...], 7: *Liturgia Horarum* [*Časoslov*...], editio typica, sv. 1 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 24.

pri navještenju Kristova začeća,[87] te o Pedesetnici kod postanka Crkve, 494
Tijela Kristova.[88] U vjeri svoje ponizne službenice Božji dar nailazi na doček koji je očekivao od početka vremenâ. Ona, koju je Svemogući
učinio »milosti punom« odgovara prinosom cijelog svog bića: »Evo 490
službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.« Taj *»Da«* je kršćanska molitva: biti sva za njega jer on je sav za nas.

2618 Evanđelje nam otkriva kako Marija moli i posreduje u vjeri: 2674
u Kani,[89] Isusova majka moli Sina za potrebe svadbene gozbe, koja je znak jedne druge gozbe: gozbe Jaganjca, koji, na molbu Crkve, svoje
zaručnice, daje svoje tijelo i svoju krv. I u času Novog saveza, podno 726
križa,[90] Marija biva uslišana kao žena, nova Eva, istinska »Majka živih«.

2619 Stoga Marijin hvalospjev »Veliča«,[91] (latinski »Magnificat«, bizantski »Μεγαλυνάριον – Megalinar«), istodobno je hvalospjev Bogorodice i Crkve, hvalospjev Kćeri sionske i novoga Božjeg naroda,
hvalospjev hvale za udijeljenu puninu milosti u naumu spasenja, 724
hvalospjev »siromaha« kojih je nada ostvarena ispunjenjem obećanja danih našim ocima, »Abrahamu i njegovu potomstvu dovijeka«.

Ukratko

2620 *U Novom zavjetu savršen se uzor molitve nalazi u Isusovoj sinovskoj molitvi. Isusova molitva, često u skrovitosti i u tajnosti, sadrži prihvaćanje Očeve volje iz ljubavi sve do križa s punim pouzdanjem da će biti uslišana.*

2621 *U svojoj pouci Isus uči učenike da se mole čistim srcem, živom ustrajnom vjerom i sinovskom smjelošću. Opominje ih na budnost i poziva da molbe prikazuju Bogu u njegovo ime. Sam Isus Krist uslišava molitve koje su njemu upućene.*

2622 *Molitva Djevice Marije, u njezinu »Da« i u njezinu »Veliča«, odlikuje se velikodušnim prinosom svega njezina bića Bogu u vjeri.*

87 Usp. *Lk* 1, 38.
88 Usp. *Dj* 1, 14.
89 Usp. *Iv* 2, 1-12.
90 Usp. *Iv* 19, 25-27
91 Usp. *Lk* 1, 46-55.

Članak 3

U VRIJEME CRKVE

731 **2623** Na dan Pedesetnice obećani je Duh izliven nad učenike dok su svi »bili zajedno na istom mjestu« (*Dj* 2, 1) iščekujući ga »jednodušno postojani u molitvi« (*Dj* 1, 14). Duh koji poučava Crkvu i koji je podsjeća na sve što je Isus rekao,[92] formira je i u molitvenom životu.

1342 **2624** U prvoj jeruzalemskoj zajednici, vjernici »bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama« (*Dj* 2, 42). Taj je slijed izrazit za crkvenu molitvu: utemeljena na apostolskoj vjeri i ovjerovljena ljubavlju, ona se hrani euharistijom.

2625 Molitve su prije svega one koje vjernici slušaju i čitaju u Svetom pismu, no oni ih posuvremenjuju, osobito psalme, počevši od
1092 njihova ispunjenja u Kristu.[93] Duh Sveti, koji tako Crkvu u molitvi podsjeća na Krista, vodi je k cjelovitoj Istini i stvara nove obrasce koji će izraziti nedokučivo otajstvo Krista na djelu u životu, u sakramentima i u poslanju njegove Crkve. Ti će se obrasci potom razviti u velikim
1200 liturgijskim i duhovnim tradicijama. *Molitveni oblici* izraženi u apostolskim i kanonskim spisima ostat će pravilom kršćanske molitve.

I. Blagoslov i klanjanje

1078 **2626** *Blagoslov* izražava najdublji pokret kršćanske molitve: ona je susret Boga i čovjeka; u njoj se Božji Dar i čovjekovo prihvaćanje međusobno privlače i sjedinjuju. Blagoslovna molitva jest čovjekov odgovor na Božje darove: budući da Bog blagoslivlja, srce čovjekovo može uzvratiti blagoslivljajući onoga koji je izvor svakog blagoslova.

1083 **2627** Dva su temeljna oblika koji izražavaju taj pokret: nekada blagoslov uzlazi, nošen Duhom Svetim, po Kristu k Ocu (blagoslivljamo ga zato što nas je blagoslovio);[94] a nekada zaziva milost Duha Svetoga, koji po Kristu silazi od Oca (koji nas blagoslivlja).[95]

---

92 Usp. *Iv* 14, 26.

93 Usp. *Lk* 24, 27.44.

94 Usp. *Ef* 1, 3-14; *2 Kor* 1, 3-7; *1 Pt* 1, 3-9.

95 Usp. *2 Kor* 13, 13; *Rim* 15, 5-6.13; *Ef* 6, 23-24.

2628 *Klanjanje* je temeljni čovjekov stav, kojim se pred Stvoriteljem priznaje kao stvorenje. Ono uznosi veličinu Gospodina koji nas je stvorio[96] i svemoć Spasitelja koji nas oslobađa od zla. Klanjanje je stav duha koji pred »Kraljem slave«[97] pada ničice i smjerna šutnja pred Božjim licem koji je »uvijek od nas veći«.[98] Klanjanje Bogu triput svetom i nadasve ljubljenom ispunja nas poniznošću ulijevajući sigurnost našim prošnjama. 2096-2097 2559

II. Molitva prošnje

2629 U Novom zavjetu rječnik prošnje bogat je nijansama: iskati, zahtijevati, uporno tražiti, zazivati, prositi, vapiti, pa i »boriti se u molitvi«.[99] Ali oblik koji je najviše uobičajen, jer je i najspontaniji, jest prošnja; upravo prosidbenom molitvom izražavamo svijest o našem odnosu s Bogom: kao stvorovi, nismo svoje počelo, niti smo gospodari nevolja, a nismo ni svoj posljednji cilj; štoviše, mi kršćani znamo da se kao grešnici udaljujemo od Oca. Sama prošnja već je povratak k njemu. 396

2630 U Novom zavjetu nema molitava tužaljki, koje su naprotiv česte u Starom zavjetu. Premda smo još uvijek u iščekivanju te se moramo svednevice obraćati, sada je, u uskrslom Kristu, prošnja Crkve prožeta nadom. Kršćanska prošnja provire iz druge dubine, one koju sveti Pavao naziva uzdisajem: to je uzdisaj stvorenja »u porođajnim bolima« (*Rim* 8, 22); to je naš uzdisaj, u iščekivanju »otkupljenja našega tijela jer smo u nadi spašeni« (*Rim* 8, 23-24); i napokon to su »neizrecivi uzdisaji« samog Duha koji »potpomaže našu nemoć jer ne znamo što da molimo kako valja« (*Rim* 8, 26). 2090

2631 *Molba za oproštenje* prvi je pokret prosidbene molitve (usp. carinikovu molitvu: »*Milostiv budi meni grešniku*«: *Lk* 18, 13) Ona prethodi ispravnoj i čistoj molitvi. Poniznost puna povjerenja stavlja nas u svjetlo zajedništva s Ocem i Sinom njegovim Isusom Kristom, i jedne s drugima:[100] i tada »što god ištemo, primamo od njega« (*1 Iv* 3, 22). Molba za oproštenjem čin je koji prethodi euharistijskom slavlju, a tako i osobnoj molitvi. 2838

[96] Usp. *Ps* 95, 1-6.

[97] Usp. *Ps* 24, 9-10.

[98] AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmum* 62, 16: CCL 39, 804 (PL 36, 758).

[99] Usp. *Rim* 15, 30; *Kol* 4, 12.

[100] Usp. *1 Iv* 1, 7–2,2.

2816 2632 Kršćanska se molba, u skladu s Kristovim naučavanjem, usredotočuje u želji i u traženju Kraljevstva koje dolazi.[101] U prošnji
1942 postoji stupnjevanje: najprije se traži Kraljevstvo, potom ono što je potrebno da se to Kraljevstvo prihvati i da se surađuje u njegovu dolasku. Ta suradnja s poslanjem Krista i Duha Svetog, a to je sada poslanje Crkve, predmet je molitve apostolske zajednice.[102] To je molitva Pavla, uzor-apostola, koja nam očituje kako božanska skrb za sve Crkve mora prodahnjivati kršćansku molitvu.[103] Po molitvi svaki
2854 krštenik radi na dolasku Kraljevstva.

2633 Kad se tako dijeli spasiteljska ljubav Božja, razumije se da *svaka*
2830 *potreba* može postati predmetom prošnje. Krist koji je sve preuzeo da bi sve otkupio, proslavljen je molbama koje upravljamo Ocu u njegovo Ime.[104] Iz te sigurnosti Jakov[105] i Pavao potiču na molitvu u *svakoj prilici*.[106]

III. Zagovorna molitva

2634 Zagovorna molitva prosidbena je molba koja nas izbliza usklađuje s Kristovom molitvom. On je jedini Zagovornik kod Oca
432 za sve ljude, osobito za grešnike.[107] On »može do kraja spasavati one koji po njemu pristupaju k Bogu – uvijek živ, da se za njih zauzima« (*Heb* 7, 25). Sam Duh Sveti »zagovara za nas« i njegovo je zagovaranje »za svete« u skladu s Božjim naumima (*Rim* 8, 26-27).

2571 2635 Zagovarati, iskati nešto u prilog drugoga, poslije Abrahama, vlastito je srcu koje je u suglasju s Božjim milosrđem. U vremenu Ckve, kršćansko zagovaranje sudjeluje u Kristovu: to je izražaj općinstva
2577 svetih. Onaj koji moli posredujući, ne traži samo »svoje nego i ono što se tiče drugih« (*Fil* 2, 4), tako daleko da moli i za one koji mu čine zlo.[108]

---

[101] Usp. *Mt* 6, 10.33; *Lk* 11, 2.13.
[102] Usp. *Dj* 6, 6; 13, 3.
[103] Usp. *Rim* 10, 1; *Ef* 1, 16-23; *Fil* 1,9-11; *Kol* 1, 3-6; 4, 3-4.12.
[104] Usp. *Iv* 14, 13.
[105] Usp. *Jak* 1, 5-8.
[106] Usp. *Ef* 5, 20; *Fil* 4, 6-7; *Kol* 3, 16-17; *1 Sol* 5, 17-18.
[107] Usp. *Rim* 8, 34; *1 Iv* 2, 1; *1 Tim* 2, 5-8.
[108] Usp. Sveti Stjepan moli za svoje ubojice, kao i Isus, usp. *Dj* 7, 60; *Lk* 23, 28.34.

2636 Prve su kršćanske zajednice postojano živjele taj oblik razdiobe.[109] Apostol Pavao ih tako poziva da sudjeluju u njegovu služenju evanđelja,[110] ali on i njih zagovara.[111] Kršćansko zagovaranje ne poznaje granica: »za sve ljude [...], za sve koji su na vlasti« (*1 Tim* 2, 1), 1900
za progonitelje,[112] za spasenje onih koji odbacuju evanđelje.[113] 1037

IV. Molitva zahvaljivanja

2637 Zahvaljivanje daje biljeg molitvi Crkve, koja slaveći euharistiju, 224, 1328
očituje i postaje sve više to što jest. U stvarnosti, djelom spasenja, Krist oslobađa stvorenje od grijeha i smrti da bi ga ponovo posvetio i vratio Ocu, Njemu na slavu. Zahvaljivanje udova Tijela sudjeluje u 2603
zahvaljivanju Glave.

2638 Kao u prosidbenoj molitvi, svaki događaj i svaka potreba može biti razlogom zahvaljivanja. Poslanice svetog Pavla često počinju i svršavaju zahvaljivanjem u kojem je uvijek prisutan Gospodin Isus. »U svemu zahvaljujte. Jer to je za vas volja Božja u Kristu Isusu« (*1 Sol* 5, 18). »U molitvi ustrajte, bdijte u njoj sa zahvaljivanjem« (*Kol* 4, 2).

V. Molitva pohvale

2639 Pohvala je oblik molitve koja najneposrednije priznaje Boga Bogom. Ona ga slavi radi njega samoga, i povrh svega što čini, slavi ga jer ON JEST. To je sudjelovanje u blaženstvu čistih srdaca koja Boga 213
ljube u vjeri prije nego što ga vide u Slavi. Po njem se Duh sjedinjuje s našim duhom da svjedoči da smo djeca Božja,[114] svjedoči za Sina jedinorođenoga u kojemu smo posinjeni i po kojemu slavimo Oca. Pohvala upotpunjuje druge molitvene oblike i prenosi ih onome koji im je izvor i cilj: »Bog, Otac od kojega je sve, a mi za njega« (*1 Kor* 8, 6).

---

109 Usp. *Dj* 12, 5; 20, 36; 21, 5; *2 Kor* 9, 14.

110 Usp. *Ef* 6, 18-20; *Kol* 4, 3-4; *1 Sol* 5, 25.

111 Usp. *2 Sol* 1, 11; *Kol* 1, 3; *Fil* 1, 3-4.

112 Usp. *Rim* 12, 14.

113 Usp. *Rim* 10, 1.

114 Usp. *Rim* 8, 16.

2640 Sveti Luka često spominje u evanđelju divljenje i pohvale pred čudesima koja je Krist činio; on to ističe i glede djela Duha Svetoga u Djelima apostolskim: život Jeruzalemske zajednice,[115] ozdravljenje hromoga po Petru i Ivanu,[116] klicanje mnoštva koje slavi Boga zbog onoga što se dogodilo,[117] veselje pogana iz Antiohije pizidijske koji slave »riječ Gospodnju« (*Dj* 13, 48).

2641 »Razgovarajte među sobom psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama. Pjevajte i slavite Gospodina u svom srcu« (*Ef* 5, 19).[118] Kao i nadahnuti pisci Novog zavjeta, prve kršćanske zajednice ponovo čitaju knjigu Psalama
2587 slaveći u njima Kristovo otajstvo. U novosti Duha one skladaju himne i duhovne pjesme nadahnjujući se nečuvenim događajem što ga je Bog ostvario u svom Sinu: njegovim Utjelovljenjem, njegovom smrću kojom je pobijedio smrt, Uskrsnućem, Uzašašćem sebi zdesne.[119] Od tog »čuda« čitave Ekonomije spasenja uzdiže se doksologija, pohvala Bogu.[120]

2642 Otkrivenje, Objava »događaja koji će se dogoditi ubrzo«, zasniva se
1137 na himnima nebeskog bogoslužja,[121] ali i na zagovoru »svjedoka« (mučenika).[122] Proroci i sveci, svi koji bijahu ubijeni na zemlji zbog svjedočenja za Isusa,[123] silno mnoštvo onih, koji su došli iz velike nevolje i pred nama pošli u Kraljevstvo, pjevaju hvale u slavu Onoga koji sjedi na Prijestolju i Jaganjca.[124] U zajedništvu s njima i zemaljska Crkva u vjeri i u kušnji pjeva te svečane pjesme. Vjera se, u prošnji i u zagovoru, nada protiv svake nade i zahvaljuje »Ocu svjetlosti«, od kojega dolazi »svaki savršeni dar«.[125] Tako je vjera čista pohvala.

2643 Euharistija sadrži i izražava sve molitvene oblike: ona je »čisti prinos« cijeloga Kristova Tijela u slavu njegova Imena.[126] Prema
1330 tradicijama Istoka i Zapada, ona je »žrtva hvale«.

---

[115] Usp. *Dj* 2, 47.
[116] Usp. *Dj* 3, 9.
[117] Usp. *Dj* 4, 21.
[118] Usp. *Kol* 3, 16.
[119] Usp. *Fil* 2, 6-11; *Kol* 1, 15-20; *Ef* 5,14; *1 Tim* 3, 16; 6,15-16; *2 Tim* 2, 11-13.
[120] Usp. *Ef* 1, 3-14; 3, 20-21; *Rim* 16, 25-27; *Jd* 24-25.
[121] Usp. *Otk* 4, 8-11; 5, 9-14; 7, 10-12.
[122] Usp. *Otk* 6, 10.
[123] Usp. *Otk* 18, 24.
[124] Usp. *Otk* 19, 1-8.
[125] Usp. *Jak* 1, 17.
[126] Usp. *Mal* 1, 11.

Ukratko

2644 *Duh Sveti koji uči Crkvu i podsjeća je na sve što je Isus rekao, odgaja je i u molitvenom životu nadahnjujući izraze koji se obnavljaju unutar trajnih oblika: blagoslova, prošnje, zagovora zahvaljivanja i hvale.*

2645 *Budući da ga Bog blagoslivlja, čovjekovo srce za uzvrat može blagoslivljati onoga koji je izvor svakog blagoslova.*

2646 *Predmet je prosidbene molitve oproštenje, traženje Kraljevstva kao i svaka istinska potreba.*

2647 *Zagovorna molitva je prošnja u korist drugoga. Ne poznaje granica i proteže se i na neprijatelje.*

2648 *Svaka radost i trpljenje, svaki događaj i potreba mogu biti povod zahvaljivanja, koje, sudjelujući u Kristovu zahvaljivanju, mora ispuniti sav život: »U svemu zahvaljujte« (1 Sol* 5, 18*).*

2649 *Molitva pohvale, potpuno nesebična, usredotočuje se na Boga; ona ga slavi radi njega samoga; i, bez obzira na ono što on čini, slavi ga jer ON JEST.*

DRUGO POGLAVLJE

MOLITVENA PREDAJA

2650 Molitva se ne svodi na spontani izljev unutarnjeg poriva: da bi molio, čovjek mora htjeti. Nije dovoljno ni samo znati što o molitvi objavljuje Sveto pismo: valja također učiti se moliti. Živim
75 prenošenjem (svetom Predajom), u »Crkvi koja vjeruje i moli«,[1] Duh Sveti uči djecu Božju moliti.

2651 Predaja kršćanske molitve jest jedan od oblika rasta Predaje
94 vjere, što biva napose promatranjem i proučavanjem vjernika, koji u srcu čuvaju događaje i riječi rasporedbe spasenja, te dubokim poniranjem u duhovne stvarnosti koje iskustveno proživljavaju.[2]

Članak 1

NA IZVORIMA MOLITVE

2652 Duh Sveti je »voda živa« koja, u srcu koje moli, »struji u život
694 vječni«.[3] On nas uči zahvaćati je na samom vrelu: Kristu. U kršćanskom životu ima zdenaca na kojima nas Krist čeka da nas napoji Duhom Svetim.

Riječ Božja

133 2653 Crkva »snažno i na osobit način potiče sve kršćane [...] da učestalim čitanjem božanskih Pisama steknu ‘uzvišeno znanje – Isusa Krista’ (*Fil* 3, 8) [...]. No, molitva treba da prati čitanje Svetoga pisma da
1100 se uspostavi razgovor između Boga i čovjeka, jer ‘Njemu se obraćamo kad molimo, Njega slušamo kad čitamo božanske poruke’.«[4]

---

[1] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[2] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[3] Usp. *Iv* 4, 14.

[4] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 25: AAS 58 (1966) 829; usp. AMBROZIJE, *De officiis ministrorum,* 1, 88: ed. N. Testard (Paris 1984) str. 138 (PL 16, 50).

2654 Oci duhovnog života, parafrazirajući *Mt* 7, 7, ovako sažimlju raspoloženja srca hranjena riječju Božjom u molitvi: »Tražite čitajući, i naći ćete razmatranjem; kucajte moleći, i otvorit će vam se promatranjem.«[5]

Crkveno bogoslužje

2655 Poslanje Krista i Duha Svetoga koje, u sakramentalnom 1073
bogoslužju Crkve, naviješta, uprisutnjuje i priopćuje otajstvo spasenja, nastavlja se u srcu koje moli. Oci duhovnog života uspoređuju ponekad srce s oltarom. Molitva pounutarnjuje i usvaja bogoslužje za 368
vrijeme i poslije njegova slavlja. I onda kad je življena »u skrovitosti« (*Mt* 6, 6), molitva je uvijek molitva *Crkve*, ona je zajedništvo s Presvetim Trojstvom.[6]

Bogoslovne kreposti 1812-1829

2656 U molitvu se ulazi kao što se ulazi u bogoslužje: na uska vrata *vjere*. Po znakovima njegove prisutnosti, tražimo i želimo Gospodinovo lice, hoćemo čuti i vršiti njegovu riječ.

2657 Duh Sveti, koji nas uči slaviti bogoslužje iščekujući Kristov dolazak, uči nas da se molimo u *nadi*. A s druge strane molitva Crkve i osobna molitva podržavaju u nama nadu. Osobito psalmi, sa svojim neposrednim i raznolikim izrazom, uče nas da našu nadu stavimo u Boga: »Uzdah se u Gospodina uzdanjem silnim, i on se k meni prignu i usliša vapaj moj« (*Ps* 40, 2). »A Bog nade napunio vas svakom radošću i mirom u vjeri da izobilujete u nadi snagom Duha Svetoga« (*Rim* 15, 13).

2658 »Nada pak ne razočarava. Jer *ljubav* je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan« (*Rim* 5, 5). Molitva, oblikovana liturgijskim životom, crpe sve iz Ljubavi kojom smo ljubljeni u Kristu i koja nam daje da na ljubav odgovorimo ljubeći kako nas je on ljubio. 826
Ljubav je *pravi* izvor molitve; tko iz nje crpe, doseže vrhunac molitve:

---

5 GIGO II. KARTUZIJANAC, *Scala claustralium,* 2, 2: PL 184, 476; no te se riječi ne nalaze u tekstu kritičkoga izdanja, SC 163, 84; usp. ondje kritički aparat.

6 Usp. *Institutio generalis de Liturgia Horarum* [*Opća uredba*...], 9: *Liturgia Horarum* [*Časoslov*...], editio typica, sv. 1 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 25.

> »Ljubim te, moj Bože, i jedina mi je želja ljubiti tebe do posljednjeg daha života. Ljubim te, o moj beskrajno dragi Bože, i više volim umrijeti ljubeći tebe, nego živjeti a da te ne ljubim. Ljubim te, Gospodine, i jedina milost koju te molim, jest da te vječno ljubim. [...] Moj Bože, ako moj jezik ne može svakog trena reći da te ljubim, hoću da ti to moje srce ponovi kolikogod puta udahnem.«[7]

»Danas«

1165 2659 U određenim trenucima učimo moliti slušajući Riječ Gospodnju i sudjelujući u njegovu vazmenom otajstvu; ali u svako vrijeme, u
2837 zgodama i nezgodama *svakoga dana,* daje nam se njegov Duh da nam
305 nadahne molitvu. Isusov nauk o molitvi Ocu našemu na istoj je crti kao i nauk o providnosti:[8] vrijeme je u Očevim rukama; susrećemo ga u sadašnjem času, ne jučer ni sutra, već danas: »O da danas glas mu poslušate: Ne budite srca tvrda« (*Ps* 95, 8).

2660 Moliti unutar događanja svakog dana i svakog časa, jedna je od tajni Kraljevstva objavljenih »malenima«, slugama Kristovim,
2546 siromasima blaženstava. Dostojno je i pravedno moliti da dolazak
2632 Kraljevstva pravednosti i mira utječe na tijek povijesti, no također je važno molitvom »umijesiti« svakidašnje male stvari. Svi oblici molitve mogu biti kvasac s kojim Gospodin uspoređuje Kraljevstvo.[9]

Ukratko

2661 *Predajom, živim prenošenjem u Crkvi, Duh Sveti uči djecu Božju moliti.*

2662 *Riječ Božja, bogoslužje Crkve, kreposti vjere, ufanja i ljubavi jesu vrela molitve.*

---

[7] IVAN M. VIANNEY, *Oratio*, kod B. NODET, *Le Curé d'Ars. Sa Pensée-son coeur* (Le Puy 1966), str. 45.

[8] Usp. *Mt* 6, 11.34.

[9] Usp. *Lk* 13, 20-21.

Članak 2

PUT MOLITVE

2663 U živoj molitvenoj predaji, svaka Crkva, prema povijesnim, 1201
društvenim i kulturnim okolnostima, predlaže svojim vjernicima jezik njihove molitve: riječi, napjeve, geste, ikonografiju. Na učiteljstvu[10] je da prosuđuje vjernost tih molitvenih putova Predaji apostolske vjere, a na pastirima je i vjeroučiteljima da objašnjavaju njihov smisao, koji je uvijek u vezi s Isusom Kristom.

Molitva Ocu

2664 Za kršćansku molitvu nema drugog puta osim Krista. Bila naša molitva zajednička ili osobna, usmena ili unutarnja, nema pristupa k Ocu, osim ako molimo »u ime« Isusovo. Sveto je Isusovo čovještvo 2780
dakle put po kojemu nas Duh Sveti uči moliti Boga našeg Oca.

Molitva Isusu

2665 Molitva Crkve, hranjena riječju Božjom i slavljenjem liturgije, uči nas moliti Gospodina Isusa. Iako je prvenstveno upravljena Ocu, 451
ona u svim liturgijskim predajama sadrži molitvene oblike upravljene Kristu. Neki psalmi, prema prilagodbi u molitvi Crkve, i Novi zavjet stavljaju na naše usne i utiskuju nam u srce ovakve molitvene zazive Kristu: Sine Božji, Riječi Božja, Gospodine, Spasitelju, Jaganjče Božji, Kralju, Sine ljubljeni, Sine Djevičin, Pastiru dobri, Živote naš, Svjetlosti naša, Nado naša, Uskrsnuće naše, Prijatelju ljudi...

2666 No, ime koje sadrži sve jest ime što ga Božji Sin prima pri utjelovljenju: ISUS. Božje se ime ne može izreći ljudskim usnama;[11] 432
no, uzimajući naše čovještvo Riječ Božja nam ga predaje te ga možemo zazivati: »Isuse«, »JHVH spašava.«[12] Ime Isusovo sadrži sve: Boga i 435
čovjeka i sav naum stvaranja i spasenja. Moliti »Isusa«, znači zazivati ga, dozivati ga u nama. Jedino njegovo ime sadrži Prisutnost koju

---

[10] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.

[11] Usp. *Izl* 3, 14; 33, 19-23.

[12] Usp. *Mt* 1, 21.

označava. Isus je Uskrsnuli, i tko god zaziva njegovo ime, prima Sina Božjega koji ga je ljubio i koji se predao za njega.[13]

2667 Taj sasvim jednostavan zaziv vjere razvio se u molitvenoj tradiciji u raznim oblicima na Istoku i na Zapadu. Najobičniji oblik, koji su nam prenijeli
2616 monasi sa Sinaja, iz Sirije i s Atosa, jest: »Isuse Kriste, Sine Božji, Gospodine, smiluj se nama, grešnicima!« On povezuje kristološki hvalospjev iz *Fil* 2, 6-11 s vapajem carinika i slijepih prosjaka za svjetlom.[14] Po njemu se srce usklađuje s bijedom ljudi i s milosrđem njihova Spasitelja.

435 2668 Zazivanje svetog imena Isusova najjednostavniji je put neprekidne molitve. Taj zaziv, često ponavljan od ponizna i pozorna srca, ne razmeće se »mnoštvom riječi« (*Mt* 6, 7), već »zadržava Riječ i donosi rod u ustrajnosti«.[15] To je zazivanje moguće »u svako vrijeme«, jer ono nije posao uz neki drugi posao, već jedini posao, to jest ljubiti Boga, koji oživljuje i preobražava svako djelo u Kristu Isusu.

478 2669 Molitva Crkve štuje i časti *Srce Isusovo,* kao što zaziva njegovo presveto ime. Ona se klanja utjelovljenoj Riječi i njezinu Srcu, koje se iz ljubavi prema ljudima dalo probosti našim grijesima. Kršćanska molitva voli slijediti *Križni put*
1674 prateći Spasitelja na postajama od sudnice do Golgote i groba, na putu kojim je prošao Isus kada je svojim svetim Križem otkupio svijet.

»Dođi, Duše Presveti«

683 2670 »Nitko ne može reći:'Gospodin Isus'osim u Duhu Svetom« (*1 Kor* 12, 3). Svaki put kad počnemo moliti Isusa, Duh Sveti nas
2001 pretječe svojom milošću privlačeći nas na put molitve. Budući da nas on uči moliti dozivajući nam u pamet Krista, kako da se ne molimo i
1310 Njemu samom? Zato nas Crkva poziva da svaki dan zazivamo Svetoga Duha, napose na početku i na završetku svakog važnog djela.

> »Ako se ne treba klanjati Duhu, kako me On pobožanstvenjuje po krstu? A ako Mu se treba klanjati, ne mora li On biti objekt posebnog štovanja?«[16]

2671 Tradicionalni oblik kojim prosimo Duha jest zaziv upravljen Ocu po Kristu našem Gospodinu da nam dadne Duha Tješitelja.[17]

---

[13] Usp. *Rim* 10, 13; *Dj* 2, 21; 3, 15-16; *Gal* 2, 20.

[14] Usp. *Lk* 18, 13; *Mk* 10, 46-52.

[15] Usp. *Lk* 8, 15.

[16] GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 31 (theologica 5), 28: SC 250, 332 (PG 36, 165).

[17] Usp. *Lk* 11, 13.

Isus zahtijeva tu molitvu u njegovo ime, u času kad obećava dar Duha Istine.[18] No, najjednostavnija i najizravnija molitva također je tradicionalna: »Dođi Duše presveti«, iz koje su pojedine liturgijske tradicije razvile antifone i hvalospjeve.

> »Dođi, Duše Sveti, napuni srca svojih vjernika, i oganj svoje ljubavi u njima užezi.«[19]
>
> »Kralju nebeski, Utješitelju, Duše Istine, koji svagdje prebivaš i sve ispunjaš, riznico dobara i darovatelju Života, dođi, nastani se u nama, očisti nas od svake ljage i spasi, o Ti koji si dobar!«[20]

2672 Duh Sveti, čije nam pomazanje prožima cijelo biće, unutarnji je Učitelj kršćanske molitve. On je tvorac žive molitvene tradicije. Doista, toliko ima molitvenih putova koliko ima molitelja, ali isti je Duh koji djeluje u svima i sa svima. U zajedništvu Duha Svetoga kršćanska je molitva molitva u Crkvi. 695

U zajedništvu sa svetom Bogorodicom

2673 U molitvi nas Duh Sveti sjedinjuje s Osobom jedinorođenoga Sina, u njegovu proslavljenom čovještvu. Po njemu i u njemu naša je sinovska molitva u Crkvi povezana s Isusovom Majkom.[21] 689

2674 Od časa pristanka što ga je dala vjerom pri Navještenju i koji je nepokolebljivo održala pod križem, Marija svoje materinstvo otad proširuje na svu braću i sestre njezina Sina, »koji još putuju i nalaze se u pogiblima i tjeskobama«.[22] Isus, jedini posrednik, put je naše molitve; Marija, njegova i naša Majka, potpuno mu je otvorena: ona »pokazuje put« (Ὁδηγήτρια), ona mu je »Znamen«, prema tradicionalnoj ikonografiji na Istoku i na Zapadu. 494

---

[18] Usp. *Iv* 14, 17; 15, 26; 16, 13.

[19] *In sollemnitate Pentecostes* [Svetkovina Duhova – Pedesetnica], Antifona za »Veliča«, I., Večernja: *Liturgia Horarum* [*Časoslov*...], editio typica, sv. 2 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) str. 798; usp. Sollemnitas Pentecostes, Ad Missam in die, Sequentia [Posljednica na misi svetkovine Duhova]: *Lectionarium*, sv. 1, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 855-856.

[20] *Officium Horarum Byzantinum, Vespertinum in die Pentecostes*, Sticherum 4: Pentekostárion (Romae 1884) str. 394.

[21] Usp. *Dj* 1, 14.

[22] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 62: AAS 57 (1965) 63.

970 2675 Na temelju te jedinstvene Marijine suradnje u djelu Duha Svetoga, Crkve su razvile molitvu svetoj Bogorodici, usredotočujući
512 je na osobu Krista koji se očitovao u svojim otajstvima. U nebrojenim hvalospjevima i antifonama, koji su izraz toj molitvi, obično se izmjenjuju dva naglaska: jedan »veliča« Gospodina zbog »velikih
2619 djela« koja je učinio svojoj poniznoj službenici, i po njoj svim ljudima;[23] drugi Isusovoj Majci povjerava molbe i hvale djece Božje, jer ona sada poznaje čovječanstvo, s kojim se Sin Božji u njoj kao zaručnik združio.

2676 Taj dvostruki naglasak molitve Mariji našao je povlašteni izraz u molitvi »Zdravo, Marijo«:

722 *»Zdravo, Marijo (Raduj se, Marijo).«* Ta molitva počinje pozdravom anđela Gabriela, »Zdravo« (»Raduj se«). Tim pozdravom sam Bog pozdravlja Mariju. Naša se molitva usuđuje preuzeti taj pozdrav Mariji s pogledom koji je Bog svrnuo na svoju poniznu službenicu,[24] i radovati se radošću koju On u njoj nalazi.[25]

490 *»Milosti puna, Gospodin s tobom«*: te dvije izreke anđelova pozdrava uzajamno se razjašnjuju. Marija je puna milosti jer je Gospodin s njom. Milost kojom je ispunjena jest prisutnost Onoga koji je izvor svake milosti. »Raduj se [...], Kćeri jeruzalemska, [...] Gospodin je posred tebe« (*Sef* 3, 14. 17a). Marija, u koju dolazi da se nastani Gospodin, sama je Kći sionska, kovčeg zavjetni, mjesto gdje prebiva slava Gospodnja: ona je »šator Božji s ljudima« (*Otk* 21, 3). »Puna je milosti«, jer je sva predana Onomu koji dolazi nastaniti se u njoj i kojeg će ona darovati svijetu.

»Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje, Isus«.
435 Poslije anđelova podzdrava usvajamo Elizabetin: »Napunjena Duha Svetoga« (*Lk* 1, 41), Elizabeta je prva u dugom nizu naraštaja koji Mariju proglašuju blaženom:[26] »Blažena ti što povjerova« (*Lk* 1, 45); Marija je »blagoslovljena među ženama« jer je povjerovala u ispunjenje riječi Gospodnje. Abraham je
146 svojom vjerom postao blagoslov za »sva plemena na zemlji« (*Post* 12, 3). Svojom vjerom, Marija je postala majka onih koji vjeruju. Zahvaljujući njoj svi narodi zemlje primaju Onoga koji je sam Božji blagoslov: Isusa, »blagoslovljeni plod utrobe tvoje«.

495 2677 *»Sveta Marijo, Majko Božja, moli za nas«.* Divimo se s Elizabetom: »Ta otkuda meni da mi dođe majka Gospodina mojega?« (*Lk* 1, 43). Marija je Majka Božja i Majka naša, jer nam daje Isusa, svoga sina; možemo joj povjeriti sve svoje brige i molbe: ona moli za nas kao što je molila za sebe: »Neka mi bude po tvojoj

---

[23] Usp. *Lk* 1, 46-55.

[24] Usp. *Lk* 1, 48.

[25] Usp. *Sef* 3, 17.

[26] Usp. *Lk* 1, 48.

riječi« (*Lk* 1, 38). Povjeravajući se njezinoj molitvi, s njom se prepuštamo volji Božjoj: »Budi volja tvoja.«

»Moli za nas grešnike, sada i na času smrti naše«. Ištući od Marije da moli za nas, priznajemo se ubogim grešnicima te se obraćamo »Majci milosrđa«, svoj svetoj. Predajemo joj se »sada«, u današnjem danu našega života. I naše se pouzdanje širi da joj već od sada prepustimo »čas naše smrti«. Da joj bude 1020
prisutna kao na samrti svoga Sina na križu i da nas u času našega prelaska primi kao majka[27] i privede svome sinu Isusu, u raj.

2678 Srednjovjekovna pobožnost na Zapadu razvila je molitvu krunice, koja 971, 1674
vjernom puku zamjenjuje časoslov. Na Istoku su akatist i moleben (ἀκάθιστος i παράκλησις), u litanijskom obliku, ostali bliži zbornom bogoslužju bizantskih Crkava, dok su armenska, koptska i sirijska tradicija dale prednost hvalospjevima i pučkim pjesmama Majci Božjoj. No u Zdravomariji, u teotokijima, τεοτοκία, u himnima svetog Efrema ili svetog Grgura iz Nareka molitvena tradicija ostaje u biti ista.

2679 Marija je savršena moliteljica (*Orans*), slika Crkve. Kad joj 967
se molimo, s njome prianjamo uz naum Oca, koji šalje svoga Sina da spasi sve ljude. Kao i ljubljeni učenik, uzimamo sebi[28] Isusovu majku, koja je postala majka svih živih. Možemo moliti s njome i moliti se njoj. Crkvena je molitva kao nošena Marijinom molitvom. S njome je 972
sjedinjena u nadi.[29]

Ukratko

2680 *Molitva je poglavito upravljena Ocu; no, upravljena je i Isusu, osobito zazivanjem njegova svetog imena: »Isuse Kriste, Sine Božji, Gospodine, smiluj se nama, grešnicima!«*

2681 *»Nitko ne može reći: ‘Gospodin Isus’, osim u Duhu Svetom« (1 Kor* 12, 3*). Crkva nas poziva da zazivamo Duha Svetoga kao unutarnjeg Učitelja kršćanske molitve.*

2682 *Zbog njezine jedinstvene suradnje u djelu Duha Svetoga, Crkva voli moliti u zajedništvu s Djevicom Marijom, da s njom veliča velika djela koja je u njoj Bog učinio i da joj povjeri prošnje i hvale.*

[27] Usp. *Iv* 19, 27.

[28] Usp. *Iv* 19, 27.

[29] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 68-69:AS 57 (1965) 66-67.

Članak 3.

VODITELJI U MOLITVI

»Oblak svjedoka«

2683 Svjedoci koji su nas pretekli u Kraljevstvu,[30] posebno oni koje Crkva štuje kao »svece«, sudjeluju u živoj molitvenoj predaji primjerom svoga života, spisima koje su ostavili i svojom molitvom
956 danas. Oni promatraju Boga, slave ga i ne prestaju se skrbiti za one koje su ostavili na zemlji. Ušavši »u radost« svoga Gospodara, »postavljeni su nad mnogim«.[31] Njihovo je posredovanje najviša služba u Božjem naumu. Možemo i moramo ih moliti da posreduju za nas i za sav svijet.

2684 U općinstvu svetih razvile su se kroz crkvenu povijest razne
917 *duhovnosti*. Osobna karizma nekog svjedoka Božje ljubavi prema ljudima mogla se prenijeti u nasljeđe, kao Ilijin »duh« na Elizeja[32] i na Ivana Krstitelja,[33] da bi neki učenici imali udjela u tom duhu.[34]
919 Pojedina duhovnost je također i stjecište drugih struja, liturgijskih i
1202 teoloških, te svjedoči o inkulturaciji vjere u određenu ljudsku sredinu i njezinu povijest. Kršćanske su duhovnosti dio žive molitvene predaje i nezaobilazni su vodiči za vjernike. U svojoj bogatoj različitosti one odražavaju čistu i jedinstvenu svjetlost Duha Svetoga.

> »Duh je zaista prebivalište svetih, i svetac je vlastito prebivalište Duha, jer on se prinosi da bi živio s Bogom i nazvan je njegovim Hramom.«[35]

Služitelji molitve

1657 2685 *Kršćanska je obitelj* prvo mjesto odgoja za molitvu. Utemeljena na sakramentu ženidbe, obitelj je »kućna Crkva« u kojoj se djeca Božja uče moliti »kao Crkva« i u molitvi ustrajati. Posebno za djecu, svakodnevna obiteljska molitva prvo je svjedočanstvo živa sjećanja Crkve, što ga Duh Sveti strpljivo budi.

---

[30] Usp. *Heb* 12, 1.

[31] Usp. *Mt* 25, 21.

[32] Usp. *2 Kr* 2, 9.

[33] Usp. *Lk* 1, 17.

[34] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Perfectae caritatis*, 2: AAS 58 (1966) 703.

[35] BAZILIJE VELIKI, *Liber de Spiritu Sancto,* 26, 62: SC 17bis, 472 (PG 32, 184).

2686 *Zaređeni službenici* također su odgovorni za molitveni odgoj svoje braće i sestara u Kristu. Sluge Dobroga pastira, zaređeni su da vode Božji narod k živim vrelima molitve: Riječi Božjoj, liturgiji, vršenju bogoslovnih kreposti, Božjemu »danas« u konkretnim životnim prilikama.[36] 1547

2687 Brojni su redovnici posvetili sav život molitvi. Poslije anahoreta Egipatske pustinje, pustinjaci, monasi i monahinje posvetili su svoje vrijeme hvali Boga i posredovanju za svoj narod. Posvećeni se život ne održava i ne širi bez molitve; ona je jedan od živih izvora kontemplacije i duhovnog života u Crkvi. 916

2688 *Kateheza* djece, mladih i odraslih, teži za tim da se Riječ Božja razmatra u osobnoj molitvi, posadašnjuje u liturgijskoj molitvi, te pounutarnjuje u svako vrijeme kako bi donosila rod u novom životu. Kateheza 1674
je također trenutak u kojemu se pučka pobožnost može vrednovati i odgajati.[37] Učenje osnovnih molitava napamet pruža molitvenom životu neophodnu potporu, ali je nadasve važno da se uživa u njihovu smislu.[38]

2689 *Molitvene skupine,* kao »škole molitve«, danas su jedan od znakova i pokretača molitvene obnove u Crkvi, pod uvjetom da se napajaju na istinskim izvorima kršćanske molitve. Skrb oko zajedništva znak je prave molitve u Crkvi.

2690 Duh Sveti nekim vjernicima daje darove mudrosti, vjere i rasuđivanja u pogledu onog zajedničkog dobra koje je molitva *(duhovno vodstvo)*. Muževi i žene koji su time obdareni istinski su služitelji žive molitvene predaje:

> Stoga, duša koja hoće napredovati u savršenstvu treba, prema savjetu Svetog Ivana od Križa, »dobro procijeniti u čije se ruke stavlja, jer kakav je učitelj, takav će biti i učenik; kakav je otac, takav će biti i sin«. I dalje: »Vođa treba biti ne samo učen i mudar, već i iskusan [...]. Ako duhovni vođa nema iskustva duhovnog života, nesposoban je da vodi duše koje Bog ipak zove, i neće ih ni razumjeti.«[39]

---

[36] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4-6: AAS 58 (1966) 995-1001.

[37] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Catechesi tradendae,* 54: AAS 71 (1979) 1321-1322.

[38] Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Catechesi tradendae,* 55: AAS 71 (1979) 1322-1323.

[39] IVAN OD KRIŽA, *Llama de amor viva*, redactio secunda, stropha 3, declaratio, 30: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 13 (Burgos 1931) str. 171.

Mjesta pogodna za molitvu

1181 **2691** Crkva, kuća Božja, vlastito je mjesto liturgijske molitve za
2097 župnu zajednicu. Ona je također povlašteno mjesto klanjanja stvarnoj
1379 Kristovoj prisutnosti u Presvetom sakramentu. Izbor prikladna mjesta nije nevažan za istinitost molitve:

— za osobnu molitvu, može to biti »molitveni kutak«, sa Svetim pismom i svetim slikama, da molitva bude tu, »u skrovitosti« pred našim Ocem.[40] U kršćanskoj obitelji, ta vrsta malog oratorija potiče zajedničku molitvu;

— u krajevima gdje ima samostana, njihove su zajednice pozvane da potiču
1175 sudjelovanje vjernika u molitvi časoslova te omoguće samoću potrebnu za intenzivniju osobnu molitvu;[41]

— hodočašća podsjećaju na naš hod zemljom prema nebu. Ona su tradicional-
1674 no jaka vremena za obnovu molitve. Svetišta su hodočasnicima, koji traže svoja živa vrela, izvanredna mjesta da »kao Crkva« dožive pojedine oblike kršćanske molitve.

Ukratko

2692 *U svojoj je molitvi Crkva, hodočasnica na zemlji, pridružena Crkvi svetih, od kojih uporno traži posredovanje.*

2693 *Razne kršćanske duhovnosti sudjeluju u živoj molitvenoj predaji i dragocjeni su vodiči za duhovni život.*

2694 *Kršćanska je obitelj prvo mjesto odgoja za molitvu.*

2695 *Zaređeni službenici, Bogu posvećeni život, kateheza, molitvene skupine, »duhovno vodstvo« osiguravaju u Crkvi pomoć za molitvu.*

2696 *Najprikladnija su mjesta za molitvu osobni ili obiteljski prostor za molitvu, samostani, hodočasnička svetišta i, nadasve, crkva kao vlastito mjesto liturgijske molitve župne zajednice i povlašteno mjesto euharistijskog klanjanja.*

---

[40] Usp. *Mt* 6, 6.

[41] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Perfectae caritatis*, 7: AAS 58 (1966) 705.

TREĆE POGLAVLJE

ŽIVOT MOLITVE

2697 Molitva je život novoga srca. Ona nas treba nadahnjivati svakog trena. Ali mi zaboravljamo Onoga koji nam je Život i sve naše. Stoga duhovni oci, u predaji Ponovljenog zakona i prorokâ, uporno ističu molitvu kao »spomen na Boga«, često buđenje »spomena u 1099
srcu«: »Valja se Boga spominjati češće nego što udišemo«.[1] No, nije moguće moliti »u svako vrijeme« ako se ne moli s voljom u određene trenutke: to su po snazi i trajanju jaka vremena kršćanske molitve.

2698 Crkvena tradicija predlaže vjernicima određene molitvene 1168
ritme da podrži neprekidnu molitvu. Neki su svakodnevni: jutarnja i večernja molitva, molitva prije i poslije jela, časoslov. I nedjelja, kojoj je središte euharistija, posvećena je poglavito molitvom. Krug 1174
liturgijske godine i njezini veliki blagdani sačinjavaju osnovni ritam 2177
molitvenog života kršćana.

2699 Gospodin svaku osobu vodi putovima i načinom kako se njemu sviđa. Svaki mu vjernik odgovara također po nahođenju svoga srca i izražajem svoje osobne molitve. No, kršćanska je predaja sačuvala tri poglavita izražaja molitvenog života: usmenu molitvu, razmatranje i molitvu promatranja [kontemplaciju]. Zajednička im je oznaka: sabranost srca. Ta budnost da se čuva riječ i da se ostane u Božjoj 2563
prisutnosti daje tim trima izrazima da budu jaka vremenâ molitvenog života.

---

[1] GRGUR NAZIJANSKI, *Oratio* 27 (theologica 1), 4: SC 250, 78 (PG 36, 16).

Članak 1.

IZRAŽAJI MOLITVE

I. Usmena molitva

2700 Bog govori čovjeku svojom Riječju. Naša se molitva oblikuje
1176 riječima, misleno ili usmeno. No, najvažnije je da srcem budemo uz Onoga komu se molitvom obraćamo. »Da bi nam molitva bila uslišana, ne ovisi o količini riječi već o gorljivosti naših duša.«[2]

2701 Usmena molitva nužna je u kršćanskom životu. Učenike, koje je privukao svojom tihom molitvom, Učitelj uči usmenoj molitvi:
2603 Očenaš. Isus nije molio samo liturgijske molitve sinagoge. Evanđelja nam ga pokazuju kako podiže glas da izrekne osobnu molitvu, od
612 blagoslova kojim kliče Ocu[3] do tjeskobe u Getsemanskom vrtu.[4]

2702 Ta potreba, da unutarnjoj molitvi pridružimo osjetila, odgovara
1146 zahtjevu naše ljudske naravi. Mi smo tijelo i duh, te osjećamo potrebu da izvanjski izrazimo čuvstva. Valja moliti cijelim svojim bićem da svojoj prošnji damo svu moguću snagu.

2703 Ta potreba odgovara također božanskom zahtjevu. Bog traži klanjatelje u Duhu i Istini, i prema tome molitvu koja se uzdiže živa iz dubina duše. On također želi izvanjski izraz koji unutarnjoj molitvi
2097 pridružuje tijelo, da mu molitva iskaže potpuno štovanje svime na što On ima pravo.

2704 Budući da je izvanjska i tako posvema ljudska, usmena je molitva u pravom smislu riječi molitva mnoštva. No, ni najunutarnjija molitva ne može zanemariti usmene molitve. Molitva postaje unutarnja u mjeri u kojoj smo svjesni Onoga »komu govorimo«.[5] Usmena molitva biva tada prvi oblik kontemplativne molitve.

---

2 IVAN ZLATOUSTI, *De Anna,* sermo 2, 2: PG 54, 646.

3 Usp. *Mt* 11, 25-26.

4 Usp. *Mk* 14, 36.

5 Usp. TEREZIJA OD ISUSA [AVILSKA], *Camino de Perfección*, 26: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 3 (Burgos 1916) str. 122.

II. Razmatranje

2705 Razmatranje [meditacija] je u prvom redu traženje. Duh traži da shvati razloge i načine kršćanskog života, kako bi uz njih prionuo i 158
odgovorio Gospodnjim zahtjevima. Pritom je potrebna pozornost koja se teško drži na uzdi. Obično se potpomažemo kojom knjigom, i kršćani nisu bez njih: Sveto pismo, napose evanđelje, svete slike, liturgijski 127
tekstovi dana ili vremena, spisi duhovnih otaca, djela duhovnosti, velika knjiga stvaranja i povijesti te stranica Božjega »danas«.

2706 Razmatranje onoga što čitamo dovodi nas da to usvojimo uspoređujući to sa sobom. Tu se otvara druga knjiga: knjiga života. Od misli se prelazi na stvarnost. Ovisno o čovjekovoj poniznosti i vjeri, otkrivaju se pokreti koji uzbuđuju srce i koji se mogu razlučiti. Treba činiti istinu da dođemo k Svjetlu: »Gospodine, što hoćeš da činim?«

2707 Načini razmatranja toliko su raznovrsni koliko je duhovnih uči- 2690
telja. Kršćanin treba nastojati da redovito razmatra, inače je nalik na prva tri tla iz prispodobe o sijaču.[6] No, sam način nije drugo doli vodič; važno je, s Duhom Svetim, napredovati na jedinom putu molitve: Isusu Kristu. 2664

2708 Razmatranje se služi mišlju, maštom, osjećajima i željom. To sabiranje nužno je da se produbi vjersko uvjerenje, da se potakne obraćenje srca i ojača volja da slijedi Krista. Kršćanska molitva prvenstveno nastoji razmatrati »Kristova otajstva«, kao u božanskom 516
čitanju *(lectio divina)* ili u Gospinoj krunici. Taj oblik molitvenog 2678
razmišljanja ima veliku vrijednost, ali kršćanska molitva treba težiti još dalje: k spoznaji ljubavi Gospodina Isusa Krista i jedinstvu s Njim.

III. Unutarnja molitva (kontemplacija)

2709 Što je unutarnja molitva? Sveta Terezija odgovara: »Unutarnja molitva, po mom mišljenju, nije ništa drugo doli prisno prijateljsko 2562-
drugovanje, često zadržavanje nasamo s Onim za koga znamo da nas 2564
ljubi«.[7]

---

6 Usp. *Mk* 4, 4-7.15-19.

7 TEREZIJA OD ISUSA [AVILSKA], *Libro de la vida*, 8: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 1 (Burgos 1915) str. 57.

Takva molitva traži »Onoga koga ljubi duša moja« (*Pj* 1, 17).[8] To je Isus, i u njemu Otac. Kontemplacija njega traži, jer njega željeti uvijek je početak ljubavi. Njega traži u čistoj vjeri, onoj vjeri kojom nas On preporađa i kojom živimo u njemu. U unutarnjoj molitvi može se i razmatrati, ali je pogled upravljen na Gospodina.

2710 Izbor *vremena i trajanja unutarnje molitve* ovisi o odlučnoj volji, koja odaje tajne srca. Ne obavlja se unutarnja molitva kad se ima
2726 vremena: nego se odvaja vrijeme za Gospodina, s čvrstom odlukom da mu se neće tijekom puta oduzeti, ma kakve bile kušnje i suhoća susreta. Ne može se uvijek razmatrati, ali se uvijek može unići u unutarnju molitvu, neovisno o zdravstvenom, poslovnom ili osjećajnom stanju. Srce je mjesto traženja i susreta, u siromaštvu i u vjeri.

2711 *Ulazak u unutarnju molitvu* sličan je početku euharistijskog
1348 bogoslužja: »skrušiti« srce, pribrati cijelo svoje biće pod djelovanjem Duha Svetoga, boraviti u prebivalištu Gospodnjem koje smo mi sami, probuditi vjeru da uđemo u prisutnost Onoga koji nas čeka, dati da
2100 nam padnu maske i obratiti srce Gospodinu koji nas ljubi, da mu se predamo kao prinos koji valja pročistiti i preobraziti.

2712 Unutarnja molitva je molitva Božjeg djeteta, grješnika kojemu je oprošteno i koji pristaje prihvatiti ljubav kojom je ljubljen te joj želi odgovoriti ljubeći još više.[9] No, ujedno zna da je njegova uzvratna ljubav ona koju mu Duh razlijeva u srcu, jer sve je Božja milost. Unutarnja molitva jest smjerno i siromašno predanje u ljubljenu Očevu
2822 volju u sve dubljem jedinstvu s njegovim ljubljenim Sinom.

2713 Tako je unutarnja molitva najjednostavniji izraz otajstva
2559 molitve; ona je *dar*, milost; i može biti primljena samo u poniznosti i siromaštvu. Unutarnja je molitva *saveznički* odnos koji Bog sklapa u dubini našega bića.[10] Ona je *zajedništvo:* Presveto Trojstvo u njoj oblikuje čovjeka, sliku Božju, »na svoju sličnost«.

---

[8] Usp. *Pj* 3, 1-4.

[9] Usp. *Lk* 7, 36-50; 19, 1-10.

[10] Usp. *Jr* 31, 33.

2714 Unutarnja je molitva također osobito *jako vrijeme* molitve. U njoj nas Otac »jača po Duhu svome u snazi za unutarnjeg čovjeka, da po vjeri Krist prebiva u srcima našim te budemo ukorijenjeni i utemeljeni u ljubavi«.[11]

2715 Molitva promatranja je *pogled vjere,* usmjeren na Isusa. »Ja gledam njega i on gleda mene«, govorio je u vrijeme svog svetog župnika seljak iz Arsa moleći pred svetohraništem.[12] Ta pozornost 1380
prema njemu jest odricanje od samoga »sebe«. Njegov pogled čisti srce. Svjetlo Isusova pogleda rasvjetljuje oči našega srca; ono nas uči da sve vidimo u svjetlu njegove istine i njegova suosjećanja za sve ljude. Kontemplacija svraća također pogled na otajstva Isusova 521
života. Uči nas također »unutarnjem poznavanju Gospodina« da ga više ljubimo i nasljedujemo.[13]

2716 Unutarnja je molitva *slušanje* riječi Božje. Daleko od toga da bude pasivno, to slušanje jest posluh iz vjere, bezuvjetan prihvat sluge 494
i srdačno prianjanje djeteta. Ono sudjeluje u »Da« Sina koji je postao sluga i u »Da« njegove ponizne Službenice.

2717 Unutarnja je molitva *šutnja,* »znak svijeta koji dolazi«[14] ili 533
»govor […] šutljive ljubavi«.[15] Riječi u toj molitvi nisu govor, nego su kao grančice koje podržavaju oganj ljubavi. U toj tišini, nepodnošljivoj »izvanjskom« čovjeku, Otac nam izriče svoju utjelovljenu Riječ, patnika, umrloga i uskrsloga, a Duh sinovstva čini nas dionicima 498
Isusove molitve.

2718 Unutarnja je molitva *sjedinjenje* s Kristovom molitvom u mjeri u kojoj daje da sudjelujemo u njegovu otajstvu. Otajstvo Kristovo Crkva slavi u euharistiji, a Duh Sveti u unutarnjoj molitvi čini da iz tog otajstva živimo kako bismo ga izrazili djelotvornom ljubavlju.

---

[11] Usp. *Ef* 3, 16-17.

[12] Usp. F. TROCHU, *Le Curé d'Ars Saint Jean-Marie Vianney* (Lyon-Paris 1927) str. 223-224.

[13] Usp. IGNACIJE LOYOLSKI, *Exercitia spiritualia*, 104: MHSI 100, 224.

[14] IZAK IZ NINIVE, *Tractatus mystici*, 66: ur. A.J. Wensinck (Amsterdam 1923) str. 315; ur. P. Bedjan (Parisiis-Lipsiae 1909) str. 470.

[15] IVAN OD KRIŽA, *Carta*, 6: *Biblioteca Mística Carmelitana*, sv. 13 (Burgos 1931) str. 262.

2719 Unutarnja je molitva zajedništvo ljubavi, nositeljice Života za
165 mnoge, u mjeri u kojoj pristaje ostati u tamnoj noći vjere. Vazmena noć
Uskrsnuća prolazi kroz noć smrtne borbe i groba. To su tri povlaštena
vremena Isusova Časa koje njegov Duh (a ne »tijelo koje je slabo«)
2730 daje proživjeti u unutarnjoj molitvi. Valja pristati »jednu uru bdjeti s
njim«[16].

Ukratko

2720 *Crkva poziva vjernike na redovitu molitvu: dnevne molitve, Časoslov, nedjeljnu euharistiju i blagdane liturgijske godine.*

2721 *Kršćanska predaja obuhvaća tri glavna izraza molitvenog života: usmenu molitvu, razmatranje i unutarnju molitvu. Zajedničko im je sabranost srca.*

2722 *Usmena molitva, zasnovana na jedinstvu tijela i duha u ljudskoj naravi, sjedinjuje tijelo s unutarnjom molitvom srca, po primjeru Krista koji se moli svom Ocu i koji učenike uči Očenaš.*

2723 *Razmatranje je molitveno traženje se služi mislima, maštom, osjećajima, željama. Cilj mu je vjerom usvojiti razmatrani sadržaj, u suočenju sa zbiljom vlastitog života.*

2724 *Unutarnja molitva jednostavni je izraz otajstva molitve. Ona je pogled vjere upravljen na Krista, osluškivanje Riječi Božje, šutljiva ljubav. Ona nas sjedinjuje s Kristovom molitvom u mjeri u kojoj nas čini dionicima njegova otajstva.*

---

[16] Usp. *Mt* 26, 40-41.

Članak 2.

BORBA MOLITVE

2725 Molitva je milosni dar i odlučan odgovor s naše strane. Ona uvijek podrazumijeva napor. Veliki molitelji Staroga saveza prije Krista, kao i Majka Božja i sveti s Njime uče nas: molitva je boj. Protiv koga? 2612
Protiv nas samih i protiv Napasnikovih zamki, koji sve čini da čovjeka 409
odvrati od molitve, od jedinstva s njegovim Bogom. Čovjek moli onako kako živi, jer i živi onako kako moli. Ako neće postojano djelovati po Duhu Kristovu, ne može ni postojano moliti u njegovo ime. »Duhovna borba« novoga života kršćana nedjeljiva je od molitvene borbe. 2015

I. Prigovori molitvi

2726 U molitvenom boju trebamo se, u nama samima i oko nas, suočiti *s pogrešnim shvaćanjima molitve*. Neki u molitvi vide puko psihološko djelovanje, drugi napor sabranosti da se prispije k misaonoj praznini. Neki je svode u obredne stavove i riječi. U podsvijesti mnogih kršćana, molitva je zanimanje nespojivo sa svim njihovim obvezama: oni nemaju 2710
vremena. Oni pak koji molitvom traže Boga, brzo se obeshrabre, jer ne znaju da molitva dolazi također od Duha Svetoga, a ne samo od njih.

2727 Trebamo se također suprotstaviti *načinima mišljenja* »ovoga svijeta«; oni prodiru u nas ako nismo budni, kao na primjer: da je istinito samo ono što se dâ razumski i znanstveno provjeriti (a molitva 37
je tajna koja nadilazi našu svijest i našu podsvijest); k tome vrednote proizvodnje i zarade (a molitva je neproizvodna, prema tome beskorisna); ili putenost i udobnost, uzdignute kao mjerilo onoga što je istinito, dobro i lijepo (a molitva je »ljubav prema ljepoti« [φιλοκαλία], 2500
žudnja za Slavom Boga živoga); i nasuprot aktivizmu, eto, molitva biva predstavljena kao bijeg iz svijeta (a zapravo, kršćanska molitva nije otuđenje od povijesti ni rastava od života).

2728 Napokon, naš boj mora razračunati s onim što osjećamo kao *svoje neuspjehe u molitvi:* obeshrabrenje naspram svojih suhoća, žalost što nismo sve dali Gospodinu, jer imamo »velik imetak«,[17] razočaranje

[17] Usp. *Mk* 10, 22.

što nismo uslišani prema vlastitoj volji, povreda našeg ponosa koji
2711 uporno ostaje na svojoj grješničkoj nedostojnosti, nepodnošenje
molitve kao darovanog čina, itd. Zaključak je uvijek isti: čemu moliti? Da se prevladaju te zapreke, valja se boriti poniznošću, povjerenjem i ustrajnošću.

II. Ponizna budnost srca

Pred poteškoćama molitve

2729 Redovita je teškoća naše molitve *rastresenost*. Može se odnositi na riječi i njihov smisao, u usmenoj molitvi; a može se, dublje, odnositi na Onoga kojemu se molimo, u usmenoj molitvi (liturgijskoj ili osobnoj), u razmatranju i u unutarnjoj molitvi. Krenuti u lov na rastresenosti značilo bi upasti u njihove zamke, dok je dovoljno vratiti se svome srcu: rastresenost nam otkriva uza što smo priljubljeni, a to ponizno spoznanje pred Gospodinom treba da nanovo probudi našu veću ljubav prema Njemu, prinoseći mu odlučno svoje srce da ga očisti. Borba se vodi tu: u izboru Gospodara kojemu valja služiti.[18]

2730 Pozitivno, borba protiv našega posesivnog i gospodujućeg Ja jest u *budnosti*, trijeznosti srca. Kad Isus zahtijeva budnost, ona se uvijek odnosi na njega, na njegov dolazak u posljednji dan i svaki
2659 dan: na »danas«. Zaručnik dolazi o ponoći; svjetlo koje se ne smije ugasiti jest svjetlo vjere: »Moje mi srce govori: ‘Traži lice njegovo’« (*Ps* 27, 8).

2731 Druga poteškoća, napose za one koji žele iskreno moliti, jest *suhoća*. Ona je sastavni dio unutarnje molitve, kada je srce bezosjećajno, bez ugode prema mislima, uspomenama i čuvstvima, čak i duhovnima. To je trenutak čiste vjere koja ostaje uz Isusa u smrtnoj borbi i u grobu. »Ako pšenično zrno, pavši na zemlju ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod« (*Iv* 12, 24). Ako suhoća ovisi o nedostatnu
1426 korijenu, jer je Riječ pala na kamen, borba se vodi oko obraćenja.[19]

---

[18] Usp. *Mt* 6, 21.24.

[19] Usp. *Lk* 8, 6.13.

Pred napastima u molitvi

2732 Najobičnija i najprikrivenija kušnja jest naš *manjak vjere.* Ne 2609
izražava se toliko po očitoj nevjeri, nego više po prednosti koju dajemo 2089
drugim stvarima. Kad počnemo moliti, tisuću poslova ili briga, koje smatramo hitnima, izgledaju važniji; to je, ponovo, trenutak istine srca i prednosti njegove ljubavi. Kadikad se obraćamo Gospodinu kao posljednjem utočištu: no, vjerujemo li uistinu? Kadikad uzimamo
Gospodina za saveznika, ali srce je još preuzetno. U svakom slučaju, 2092
nedostatak naše vjere otkriva da još nemamo raspoloženja ponizna
srca: »Uistinu, bez mene ne možete učiniti ništa« (*Iv* 15, 5). 2074

2733 Druga kušnja, kojoj preuzetnost otvara vrata, jest *duhovna* 2094
lijenost. Duhovni oci pod tim podrazumijevaju stanoviti oblik klonuća zbog popuštanja u askezi, smanjenja budnosti i nehajnosti srca. »Duh je […] voljan, no tijelo je slabo« (*Mt* 26, 41). Što se s višega padne,
to više boli. Malodušnost, bolna, druga je strana preuzetnosti. Tko je 2559
ponizan, ne čudi se svojoj bijedi, ona ga vodi k većem pouzdanju da čvrsto izdrži u postojanosti.

III. Djetinje pouzdanje

2734 Djetinje pouzdanje u nevolji dolazi u iskušenje i u njoj se
dokazuje.[20] Glavna teškoća odnosi se na *molitvu prošnje,* kad se 2629
zauzimamo za sebe ili za druge. Neki čak prestanu moliti zato što im, tako misle, njihova molba nije uslišana. Ovdje se postavljaju dva pitanja: Zašto mislimo da nam molba nije uslišana? Kako naša molitva biva uslišana, kako je »uspješna«?

Zašto se žaliti da nismo uslišani?

2735 Trebala bi nas najprije potresti jedna činjenica. Kada slavimo Boga ili mu za njegova dobročinstva općenito zahvaljujemo, ni najmanje se ne brinemo saznati je li mu naša molitva ugodna. Naprotiv, zahtijevamo da vidimo uspjeh naše prošnje. Kakva je dakle Božja slika
koja potiče našu molitvu: sredstvo za iskorištavanje ili Otac našega 2779
Gospodina Isusa Krista?

---

[20] Usp. *Rim* 5, 3-5.

2559 2736 Jesmo li uvjereni da »ne znamo što da molimo kako valja« (*Rim* 8, 26)? Ištemo li od Boga »prava dobra«? Otac naš dobro zna što nam je potrebno, prije nego ga zaištemo,[21] no on očekuje našu prošnju
1730 zato što je dostojanstvo njegove djece u njihovoj slobodi. I zato valja moliti s njegovim Duhom slobode, da bismo mogli uistinu spoznati njegovu želju.[22]

2737 »Nemate jer ne molite. Molite, i ne primate jer zlo molite, da u svojim nasladama trošite« (*Jak* 4, 2-3).[23] Ako ištemo sa srcem podijeljenim, »preljubničkim«,[24] Bog nas ne može uslišati, jer hoće naše dobro, naš život. »Ili mislite da Pismo uzalud veli: Ljubomorno čezne za duhom što ga nastani u nama« (*Jak* 4, 5)? Naš je Bog na nas »ljubomoran«, što je znak istinitosti njegove ljubavi. Neka nas zahvati želja njegova Duha, i bit ćemo uslišani:

> »Ne žalosti se ako odmah od Boga ne primiš što od njega tražiš; On hoće da ti učini još više dobra po tvojoj ustrajnosti da budeš s njim u molitvi.«[25]
>
> On hoće »da se naša čežnja iskuša u molitvi. Tako nas priprema da primimo što nam je spreman dati.«[26]

Kako je naša molitva djelotvorna?

2738 Objava molitve u rasporedbi spasenja uči nas da se vjera
2568 oslanja na Božje djelovanje u povijesti. Djetinje povjerenje potaknuto je njegovim najizvrsnijim djelom: mukom i uskrsnućem njegova Sina.
307 Kršćanska je molitva suradnja s njegovom providnošću, s njegovim nacrtom ljubavi za ljude.

2778 2739 U svetog Pavla, to je povjerenje smiono,[27] utemeljeno na molitvi Duha u nama i na vjernoj ljubavi Oca koji je za nas predao svoga Sina jedinca.[28] Preobrazba srca koje moli prvi je odgovor na našu prošnju.

---

21 Usp. *Mt* 6, 8.

22 Usp. *Rim* 8, 27.

23 Usp. cijeli kontekst *Jak* 1, 5-8; 4, 1-10; 5, 16.

24 Usp. *Jak* 4, 4.

25 EVAGRIJE PONTIJSKI, *De oratione*, 34: PG 79,1173.

26 AUGUSTIN, *Epistula* 130, 8, 17: CSEL 44, 59 (PL 33, 500).

27 Usp. *Rim* 10, 12-13.

28 Usp. *Rim* 8, 26-39.

2740 Isusova molitva čini od kršćanske molitve uspješnu prošnju. On joj je uzor, on moli u nama i s nama. Budući da srce Sina ne traži ništa drugo doli ono što se sviđa Ocu, kako da srce posvojene djece 2604
radije prione uz darove negoli uz Darovatelja?

2741 Isus moli također za nas, umjesto nas i nama na korist. Sve naše prošnje sabrane su jednom za svagda u njegovu vapaju na križu i uslišane su od Oca u njegovu uskrsnuću. Stoga Isus ne prestaje 2606
zauzimati se za nas kod Oca.[29] Ako je naša molitva odlučno sjedinjena s Isusovom, u povjerenju i sinovskoj smionosti, mi postižemo sve što ištemo u njegovo ime, daleko više nego jednu ili drugu stvar: samoga 2614
Duha Svetoga koji sadrži sve darove.

IV. Ustrajati u ljubavi

2742 »Bez prestanka se molite« (*1 Sol* 5, 17); »svagda i za sve 2098
zahvaljujte Bogu i Ocu u imenu Gospodina našega Isusa Krista« (*Ef* 5, 20); »molite se u Duhu svakovrsnom molitvom i prošnjom u svakoj prigodi; poradi toga i bdijte sa svom ustrajnošću i molitvom za sve svete« (*Ef* 6, 18). »Nije nam određeno da neprestano radimo, bdijemo i postimo, dok nam je zakon da bez prestanka molimo.«[30] Ta neumorna revnost može doći samo iz ljubavi. Borba molitve protiv naše tromosti i lijenosti jest borba *ljubavi* ponizne, pune povjerenja i 162
postojane. Ta nam ljubav otvara srce za tri jasne i životvorne vjerske spoznaje:

2743 Moliti je *uvijek moguće*: vrijeme kršćana jest vrijeme uskrsloga Krista koji je s »nama u sve dane« (*Mt* 28, 20), ma kakve bile oluje.[31] Naše je vrijeme u Božjim rukama:

> »Često i žarko moliti moguće je čak i na tržnici ili na šetnji, te također sjedeći u svojoj prodavaonici, bilo kupujući bilo prodajući, pa čak i kuhajući.«[32]

---

[29] Usp. *Heb* 5, 7; 7, 25; 9, 24.

[30] EVAGRIJE PONTIJSKI, *Capita practica ad Anatolium*, 49: SC 171, 610 (PG 40, 1245).

[31] Usp. *Lk* 8, 24.

[32] IVAN ZLATOUSTI, *De Anna*, sermo 4, 6: PG 54, 668.

2744 Moliti je *životna potreba*. Suprotan dokaz nije manje uvjerljiv: ako se ne prepustimo vodstvu Duha, padamo u ropstvo grijeha.[33] Kako Duh Sveti može biti »naš Život« ako je naše srce daleko od njega?

> »Ništa nije ravno molitvi; ona čini mogućim ono što je nemoguće, i lakim što je teško […]. Nemoguće je […] da čovjek koji moli [...] ikad padne u grijeh.«[34]

> »Tko moli, sigurno se spašava; tko ne moli sigurno je osuđen.«[35]

2745 *Molitva* i *kršćanski život* su *neodvojivi,* jer je riječ o istoj
2660 ljubavi i istom odricanju koje provire iz ljubavi. Radi se o istoj djetinjoj i ljubavlju ispunjenoj usklađenosti s Očevim naumom. Isto je preobrazujuće jedinstvo u Duhu Svetom koji nas sve više suobličuje Isusu Kristu. Ista je ljubav za sve ljude, ljubav kojom nas je Isus ljubio. »Što god zaištete Oca u moje ime dat će vam. Ovo vam zapovijedam: ljubite jedni druge« (*Iv* 15, 16-17).

> »Bez prestanka moli onaj tko povezuje molitvu s djelima i djela s molitvom. Samo tako možemo smatrati ostvarivim načelo *molitve bez prestanka*.«[36]

MOLITVA ISUSOVA ČASA

2746 Kad je došao njegov čas, Isus moli Oca.[37] Ta molitva, najduža što je prenosi evanđelje, obuhvaća svekoliki naum stvaranja i spasenja,
1085 kao i njegovu smrt i uskrsnuće. Molitva Isusova Časa ostaje uvijek njegova, kao što i njegova Pasha, koja se dogodila »jednom za vazda«, ostaje prisutna u liturgiji njegove Crkve.

2747 Kršćanska je predaja s pravom naziva Isusovom »svećeničkom« molitvom. To je molitva našeg Velikog svećenika, nerazdvojiva od njegove žrtve, njegova »prijelaza« [Pashe] k Ocu, u kojemu se sav »posvetio« Ocu.[38]

---

[33] Usp. *Gal* 5, 16-25.

[34] IVAN ZLATOUSTI, *De Anna,* sermo 4, 5: PG 54, 666.

[35] ALFONS MARIJA DE LIGUORI, *Del gran mezzo della preghiera*, 1. dio, c. 1, er. G. Cacciatore (Roma 1962) str. 32.

[36] ORIGEN, *De oratione,* 12, 2: GCS 3, 324-325 (PG 11, 452).

[37] Usp. *Iv* 17.

[38] Usp. *Iv* 17, 11.13.19.

2748 U toj vazmenoj žrtvenoj molitvi, sve je »uglavljeno« u Njemu[39]: 518
Bog i svijet, Riječ i tijelo, vječni život i vrijeme, ljubav koja se predaje i grijeh koji je izdaje, učenici prisutni i oni koji će po njihovoj riječi vjerovati u Njega, poniženje i slava. To je molitva za jedinstvo. 820

2749 Isus je posve dovršio Očevo djelo te se njegova molitva, kao i njegova žrtva, proteže do svršetka vremenâ. Molitva časa ispunja posljednja vremena te ih vodi k dovršenju. Isus, Sin kojemu je Otac sve dao, sav je predan Ocu, a istodobno se izražava s neograničenom slobodom[40] po moći koju mu je Otac dao nad svakim tijelom. Sin, koji je postao sluga, jest Gospodin, *Svevladar* [Παντοκράτωρ]. Naš Veliki
svećenik koji moli za nas jest i Onaj koji moli u nama i Bog koji nas 2616
uslišava.

2750 Molitvu kojoj nas uči, »Oče naš!«, možemo iznutra prihvatiti
ako uđemo u sveto ime Gospodina Isusa. Njegova »svećenička 2815
molitva« nadahnjuje iznutra velike prošnje Očenaša: brigu za Očevo ime,[41] žudnju za njegovim Kraljevstvom (Slava[42]), ispunjenje Očeve volje, njegova nauma spasenja[43] i oslobođenje od zla.[44]

2751 Konačno, u toj nam molitvi Isus objavljuje i daje nerazdruživu
»spoznaju« Oca i Sina,[45] što je sámo otajstvo molitvenog života. 240

Ukratko

2752 *Molitva pretpostavlja napor i borbu protiv nas samih i protiv Napasnikovih zamki. Molitvena borba neodvojiva je od »duhovne borbe« potrebne da redovito djelujemo po Kristovu Duhu: čovjek moli kako živi, jer živi kako moli.*

---

[39] Usp. *Ef* 1, 10.
[40] Usp. *Iv* 17, 11.13.19.24.
[41] Usp. *Iv* 17, 6.11.12.26.
[42] Usp. *Iv* 17, 1.5.10.22.23-26.
[43] Usp. *Iv* 17, 2.4.6.9.11.12.24.
[44] Usp. *Iv* 17, 15.
[45] Usp. *Iv* 17, 3.6-10. 25.

2753 *U molitvenoj borbi moramo se suočiti s pogrešnim shvaćanjima, s raznim mentalitetima i s iskustvom naših neuspjeha. Na te napasti, koje bude sumnju u korist, pa i u samu mogućnost molitve, valja odgovoriti s poniznošću, povjerenjem i postojanošću.*

2754 *Glavne poteškoće u molitvenom životu jesu rastresenost i suhoća. Lijek im je u vjeri, obraćenju i budnosti srca.*

2755 *Dvije česte napasti prijete molitvi: manjak vjere i duhovna lijenost, što je oblik klonuća zbog slabljenja askeze i koji vodi u malodušnost.*

2756 *Naše djetinje pouzdanje dolazi u kušnju kad osjetimo da nismo uvijek uslišani. Evanđelje nas poziva da se pitamo je li naša molitva u skladu sa željom Duha.*

2757 *»Bez prestanka se molite« (1 Sol* 5, 17*). Moliti je uvijek moguće. Štoviše, to je životna potreba. Molitva i kršćanski život neodvojivi su.*

2758 *Molitva Isusova časa, s pravom nazvana »svećenička molitva«,*[46] *sažima sav Božji naum stvaranja i spasenja. Ona nadahnjuje velike prošnje Očenaša.*

---

[46] Usp. *Iv* 17.

DRUGI ODSJEK

MOLITVA GOSPODNJA »OČE NAŠ«

2759 »Jednom je Isus na nekom mjestu molio. Čim presta, reče mu jedan od učenika: ‘Gospodine, nauči nas moliti, kao što je i Ivan naučio svoje učenike’« (*Lk* 11, 1). Kao odgovor na tu molbu, Gospodin povjerava učenicima i svojoj Crkvi temeljnu kršćansku molitvu. Sveti Luka donosi kraći tekst (pet prošnja[1]), koji je u svetog Mateja nešto duži (sedam prošnja[2]). Liturgijska tradicija Crkve uvijek se služila tekstom sv. Mateja (*Mt* 6, 9-13):

Oče naš, koji jesi na nebesima,
sveti se ime tvoje;
dođi kraljevstvo tvoje;
budi volja tvoja
kako na nebu tako i na zemlji.
Kruh naš svagdanji daj nam danas,
i otpusti nam duge naše,
kako i mi otpuštamo dužnicima našim,
i ne uvedi nas u napast,
nego izbavi nas od Zla.

2760 Vrlo rano, u bogoslužju bio je običaj da se Molitva Gospodnja zaključi 2855
doksologijom. U spisu Didaché: »Jer tvoja je moć i slava u vjekove.«[3] Apostolske uredbe dodaju na početku doksologije: »kraljevstvo«.[4] I taj se oblik danas rabi u ekumenskoj molitvi. Bizantska predaja poslije »slave« dodaje: »Oca i Sina i Svetoga Duha«. Rimski misal proširuje posljednju prošnju[5] izričitim spomenom
iščekivanja blažene nade[6] i dolaska Isusa Krista Gospodina našega; slijedi poklik 2854
zajednice koji preuzima doksologiju Apostolskih uredaba.

---

1 Usp. *Lk* 11, 2-4.

2 Usp. *Mt* 6, 9-13.

3 *Didaché*, 8, 2: SC 248, 174 (Funk, *Patres apostolici* 1, 20).

4 *Constitutiones apostolicae*, 7, 24, 1: SC 336, 174 (Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum* 1, 410).

5 Usp. *Ritus Communionis* [*Obred pričesti*, embolizam]: *Missale Rimanum* [*Rimski misal*] editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 472.

6 Usp. *Tit* 2, 13.

Članak 1.

»SAŽETAK SVEGA EVANĐELJA«

2761 »Gospodnja je molitva doista sažetak svega Evanđelja.«[7] »Kad nam je Gospodin predao ovaj oblik molitve, dodao je: »Ištite i dat će vam se« (*Iv* 16, 24). Svatko, dakle, može nebu upraviti različite molitve, ali uvijek započinjući s Gospodnjom molitvom, koja ostaje temeljna molitva.«[8]

I. U središtu Svetoga pisma

2762 Nakon što je pokazao kako su Psalmi glavna hrana kršćanske molitve i kako se slijevaju u prošnje Očenaša, sveti Augustin zaključuje:

> »Pretražite sve molitve koje su u Pismima, i vjerujem da nećete ništa naći što ne bi bilo sadržano u Gospodnjoj molitvi.«[9]

102 2763 Sva Pisma (Zakon, Proroci i Psalmi) ispunjena su u Kristu.[10] Evanđelje je ta »Radosna vijest«. Njen prvi navještaj sažeo je sv. Matej u Govoru na gori.[11] Molitva Očenaša pak u središtu je tog navještaja. U tom okviru nalazi objašnjenje svaka prošnja molitve koju nam je Gospodin predao.

> »Očenaš je najsavršenija molitva [...]. U njoj ne samo da molimo sve ono
> 2541 što s pravom možemo željeti, nego i redoslijed po kojem treba željeti; tako nas ova molitva ne uči samo tražiti, nego i oblikuje sve naše osjećaje.«[12]

1965 2764 Govor na gori je nauk života, Očenaš je molitva, ali u jednom i u drugom Duh Gospodnji daje nov oblik našim željama, tim nutarnjim snagama koje nam pokreću život. Tom novom životu Isus nas uči
1969 svojim riječima i poučava nas da ga ištemo molitvom. Od ispravnosti našeg moljenja ovisit će ispravnost našeg življenja u Njemu.

---

[7] TERTULIJAN, *De oratione,* 1, 6: CCL 1, 258 (PL 1, 1255).

[8] TERTULIJAN, *De oratione,* 10: CCL 1, 263 (PL 1, 1268-1269).

[9] AUGUSTIN, *Epistula* 130, 12, 22: CSEL 44, 66 (PL 33, 502).

[10] Usp. *Lk* 24, 44.

[11] Usp. *Mt* 5-7.

[12] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, q. 83, a. 9, c.: Ed. Leon. 9, 201.

II. »Gospodnja molitva«

2765 Tradicionalni izraz »Gospodnja molitva« [Očenaš] znači da smo ovu molitvu našem Ocu naučili i primili od Gospodina Isusa. Ta molitva koja nam dolazi od Isusa doista je jedinstvena: »Gospodnja« je. 2701
S jedne strane, riječima ove molitve jedinorođeni Sin predaje nam riječi koje je njemu dao Otac.[13] On je učitelj naše molitve. S druge strane, kao Utjelovljena Riječ, on u svom čovječjem srcu poznaje potrebe svoje ljudske braće i sestara, i objavljuje nam ih: on je uzor naše molitve.

2766 Međutim, Isus nam ne ostavlja tek obrazac da ga mehanički ponavljamo.[14] Kao i za svaku drugu glasnu molitvu, vrijedi i za ovu: po riječi Božjoj, Duh Sveti je onaj koji uči djecu Božju da mole svoga Oca. Isus nam ne daje samo riječi naše sinovske molitve, nego nam istodobno daje i Duha po kojemu te riječi u nama postaju »duh i život« (*Iv* 6, 63). Štoviše, dokaz i mogućnost naše sinovske molitve jest to što je Otac »odaslao u srca naša Duha Sina svoga koji kliče: *Abba!* Oče!« (*Gal* 4, 6). Budući da molitva izlaže naše želje pred Bogom, to je isti »Onaj koji proniče srca«, Otac, koji »zna koja je želja Duha - da se on po Božju zauzima za svete« (*Rim* 8, 27). Molitva Ocu našemu
uključuje se u otajstvo poslanja Sina i Duha. 690

III. Molitva Crkve

2767 Taj nerazdvojivi dar riječi Gospodnjih i Duha Svetoga koji ih u srcu vjernika oživljuje, Crkva je primila i živjela od svojih početaka. Prve zajednice, umjesto »Osamnaest blagoslova« uobičajenih u židovskoj pobožnosti, »tri puta na dan« mole Molitvu Gospodnju.[15]

2768 Prema Apostolskoj predaji, Molitva Gospodnja je čvrsto ukorijenjena u liturgijskoj molitvi:

> »Gospodin nas uči da zajednički molimo za svu našu braću. On ne kaže *Oče moj* koji jesi na nebesima, nego *Oče naš* tako da naša molitva bude jednodušna za cijelo Tijelo Crkve.«[16]

---

[13] Usp. *Iv* 17, 7.

[14] Usp. *Mt* 6, 7; *1 Kr* 18, 26-29.

[15] *Didaché*, 8, 3: SC 248, 174 (Funk, *Patres apostolici,* 1, 20).

[16] IVAN ZLATOUSTI, *In Matthaeum,* homilia 19, 4: PG 57, 278.

U svim liturgijskim tradicijama Molitva Gospodnja sastavni je dio glavnih časova Božanskog časoslova. Njezino crkveno obilježje dolazi do punog izražaja u trima sakramentima uvođenja u kršćanstvo.

1243 2769 U *krstu* i *potvrdi* predaja [traditio] Molitve Gospodnje znači novo rađanje za božanski život. Budući da je kršćanska molitva govor Bogu Božjom riječju, oni koji su »nanovo rođeni [...] riječju Boga koji živi i ostaje« (*1 Pt* 1, 23) uče se svog Oca zazivati riječju koju on uvijek uslišava. I oni to odsada mogu, jer im je pečat pomazanja Duha Svetoga neizbrisivo utisnut u srce, uši, usne, u cijelo njihovo djetinje biće. Zato je većina otačkih tumačenja Očenaša upućena katekumenima i novokrštenicima. Kad Crkva moli Gospodnju molitvu, to je uvijek narod »nanovo rođenih« koji moli i stječe milosrđe.[17]

1350 2770 U *euharistijskom slavlju* Molitva se Gospodnja iskazuje kao molitva cijele Crkve. Tu se očituje njezin puni smisao i učinkovitost. Smještena između anafore (euharistijske molitve) i pričesti, s jedne strane obnavlja sve prošnje i zazive izrečene tijekom epikleze, i s druge strane kuca na vrata kraljevske gozbe, kojoj je sakramentalna pričest predokus.

1403 2771 U euharistiji, Gospodnja molitva pokazuje također *eshatonsko* obilježje svojih prošnji. Ona je izrazita molitva »posljednjih vremenâ«, vremenâ spasenja koja su počela izlijevanjem Duha Svetoga, a koja će biti dovršena ponovnim dolaskom Gospodnjim. Za razliku od molitava Starog saveza, prošnje Očenaša zasnivaju se na otajstvu spasenja, koje je, jednom za vazda, već ostvareno u raspetom i uskrslom Kristu.

1820 2772 Iz te nepokolebljive vjere izvire nada koja prožima svaku od sedam prošnji. One su izražaj jecanja sadašnjeg vremena, vremena strpljivosti i iščekivanja u kojemu se »još ne očitova što ćemo biti«[18] (*1 Iv* 3, 2). Euharistija i Očenaš teže Gospodnjem dolasku »dok on ne dođe« (*1 Kor* 11, 26).

---

[17] Usp. *1 Pt* 2, 1-10.

[18] Usp. *Kol* 3, 4.

Ukratko

2773 *Odgovarajući na molbu učenika (»Gospodine, nauči nas moliti«: Lk* 11, 1*) Isus im predaje temeljnu kršćansku molitvu, Očenaš.*

2774 *»Gospodnja molitva sažetak je cijelog evanđelja«,*[19] *»najsavršenija molitva«.*[20] *Ona je u središtu Svetoga pisma.*

2775 *Zove se »Gospodnja molitva« jer dolazi od Gospodina Isusa, učitelja i uzora naše molitve.*

2776 *Gospodnja molitva je najizvrsnija molitva Crkve. Sastavni je dio glavnih časova Božanskog časoslova i sakramenata pristupa u kršćanstvo: krsta, potvrde i euharistije. Utkana u euharistiju, očituje »eshatološku« narav svojih prošnji u nadi Gospodnjoj, »dok on ne dođe« (1 Kor* 11, 26*).*

Članak 2.

»OČE NAŠ KOJI JESI NA NEBESIMA«

I. »Usuđujemo se pristupiti s punim pouzdanjem«

2777 U rimskoj liturgiji euharistijska je zajednica pozvana da moli Očenaš djetinjom smjelošću. Istočne liturgije upotrebljavaju i razvijaju slične izraze: »Usuditi se u punoj sigurnosti«, »Učini nas dostojnima da«. Pred gorućim grmom Mojsiju je rečeno: »Ne prilazi [...] ovamo. Izuj obuću s nogu« (*Izl* 3, 5). Ovaj prag Božje svetosti mogao je prijeći samo Isus; On koji, »pošto je očistio grijehe« (*Heb* 1, 3), vodi nas pred lice Očevo: »Evo, ja i djeca koju mi Bog dade« (*Heb* 2, 13).

> »Naša bi ropska svijest podlegla i naše bi se zemaljsko biće raspalo kad nas autoritet samoga Oca i Duh njegova Sina ne bi poticali. ‘Bog je poslao Duha Sina svoga u srca naša; i on viče: Abba! Oče!’ (*Rim* 8, 15). [...] Ta kada bi se smrtnik usudio Boga zvati Ocem, ako ne onda, kad je unutarnji 270
> čovjek prodahnut snagom odozgor?«[21]

---

[19] TERTULIJAN, *De oratione,* 1, 6: CCL 1, 258 (PL 1, 1255).

[20] TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae,* II-II, 83, 9, c: Ed. Leon. 9, 201.

[21] PETAR KRIZOLOG, *Sermo* 71, 3: CCL 24A, 425 (PL 52, 401).

2778 Ta snaga Duha koja nas uvodi u Molitvu Gospodnju izražena je u bogoslužju Istoka i Zapada lijepim, tipično kršćanskim izrazom:
2828 *parrhesia,* iskrena jednostavnost, sinovsko pouzdanje, radosna sigurnost, smjerna odvažnost, izvjesnost da smo ljubljeni.[22]

II. »Oče!«

2779 Prije nego učinimo svojim ovaj početni zanos Gospodnje molitve, nije suvišno ponizno očistiti srce od nekih krivih predodžbi »ovoga svijeta«. *Poniznost* čini da uvidimo kako »nitko ne pozna Oca doli Sin, i onaj kome Sin hoće objaviti« (*Mt* 11, 27), tj. »maleni« (*Mt* 11, 25). *Pročišćavanje* srca odnosi se na očinske ili majčinske slike proizašle iz naše osobne i kulturne povijesti, koje utječu na naš odnos
239 prema Bogu. Bog, naš Otac, nadilazi kategorije stvorenog svijeta. U tom području primjenjivati na njega, ili protiv njega, naše predodžbe značilo bi stvaranje idola za klanjanje ili rušenje. Moliti Oca znači ući u njegovo otajstvo, onakvo kakvo jest i kakvo nam je Sin objavio.

> »Izraz Bog-Otac nije nikada nikome bio objavljen. Kad je sâm Mojsije pitao Boga tko je on, čuo je drugo ime. Nama je ovo ime objavljeno u Sinu, jer ovo ime uključuje novo ime Oca.«[23]

240 2780 Mi možemo zazivati Boga kao »Oca« jer nam je to *On* po svome Sinu, koji je postao čovjek, *objavio* i jer nam to objavljuje njegov Duh. Ono što čovjek ne može pojmiti, a niti anđeoske sile prozrijeti, to jest osobni odnos Sina prema Ocu,[24] to Duh Sina objavljuje nama, nama koji vjerujemo da Isus jest Krist, i da smo rođeni od Boga.[25]

2665 2781 Kada molimo Oca, *u zajedništvu smo s njim* i njegovim Sinom Isusom Kristom.[26] Tada ga poznajemo i priznajemo s uvijek novim udivljenjem. Prva riječ Gospodnje molitve, prije nego zamolba, jest blagoslov klanjanja. Slava je Božja da ga priznajemo »Ocem«, pravim Bogom. Zahvaljujemo mu što nam je objavio svoje ime, dao da to vjerujemo i što se nastanio u nama svojom prisutnošću.

---

22 *Ef* 3, 12; *Heb* 3, 6; 4, 16; 10, 19; *1 Iv* 2, 28; 3, 21; 5, 14.
23 TERTULIJAN, *De oratione,* 3, 1: CCL 1, 258-259 (PL 1, 1257).
24 Usp. *Iv* 1, 1.
25 Usp. *1 Iv* 5, 1.
26 Usp. *1 Iv* 1, 3.

2782 Možemo se Ocu klanjati jer nas je nanovo rodio za svoj život *posinjujući nas* u jedinorođenom Sinu kao svoju djecu: krstom nas pridružuje Tijelu svoga Krista, a pomazanjem svoga Duha, koji se od Glave (Krista) izlijeva na udove, čini nas »kristima« [pomazanicima]: 1267

> »Doista, Bog koji nas je predodredio za posinstvo, suobličio nas je slavnome Tijelu Kristovu. Odsada, dakle, sudionici Krista s pravom se zovete 'kristi'.«[27]

> »Novi čovjek koji je nanovo rođen i milošću vraćen Bogu svom, ponajprije kaže »Oče« jer je postao sin.«[28]

2783 I tako, objavljujući nam Oca, Molitva Gospodnja *objavljuje* nas *nama samima*:[29] 1701

> »O, čovječe, nisi se usuđivao podignuti lice prema nebu, nego si svoj pogled obarao prema zemlji, i iznenada si primio milost Kristovu: oprošteni su ti svi grijesi tvoji. Od zlog sluge postao si dobri sin... Podigni, stoga, oči prema Ocu, koji te je otkupio po svome Sinu i reci: 'Oče naš!' [...]. Ali ne traži sebi nikakvu povlasticu. On je na osobit način Otac samo Krista, dok je svima nama zajednički, jer samo je njega rodio, nas je, naprotiv, stvorio. I ti milošću reci 'Oče naš', da zaslužiš biti njegov sin.«[30]

2784 Taj čisti dar posinjenja zahtijeva s naše strane trajno obraćenje 1428
i *novi život*. Molitva našem Ocu mora u nama stvarati dva temeljna raspoloženja:

Želju i volju da mu budemo slični. Stvoreni smo na njegovu sliku, milošću nam je vraćena sličnost i mi joj moramo odgovarati. 1997

> »Moramo imati na pameti i znati: kad Boga zovemo 'Oče naš', moramo i živjeti kao djeca Božja.«[31]

> »Ne možete zvati svojim Ocem Boga svake dobrote, ako vam srce ostane okrutno i neljudsko, jer u tom slučaju nemate više u sebi obilježje dobrote Oca nebeskog.«[32]

> »Treba neprestano promatrati ljepotu Očevu i njome prožimati svoju dušu.«[33]

---

27 ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catecheses mystagogicae,* 3, 1: SC 126, 120 (PG 33, 1088).

28 CIPRIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 9: CCL 3A, 94 (PL 4, 541).

29 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

30 AMBROZIJE, *De sacramentis,* 5, 19: CSEL 73, 66 (PL 16, 450).

31 CIPRIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 11: CCL 3A, 96 (PL 4, 543).

32 IVAN ZLATOUSTI, *De angusta porta et in Orationem dominicam*, 3: PG 51, 44.

33 GRGUR NISENSKI, *Homiliae in Orationem dominicam,* 2: *Gregorii Nysseni opera*, ur. W. Jaeger-H. Langerbeck, sv. 72 (Leiden 1992) str. 30 (PG 44, 1148).

2562 2785 *Srce ponizno i pouzdano* čini da »postanemo kao djeca« (*Mt* 18, 3), jer se Otac objavljuje »malenima« (*Mt* 11, 25).

> To je stanje koje se »oblikuje promatranjem Boga samoga i žarom ljubavi po kojoj duh počiva i uranja u Njegovu ljubav te razgovara s Bogom kao s vlastitim Ocem, posve prisno i s osobitom pobožnošću.«[34]

> »Oče naš. Tim se imenom potiče ljubav – ta što bi djeci trebalo biti draže od oca? – i žar u molitvi [...] i nada da ćemo izmoliti ono što ištemo [...]. Što može odbiti djeci koja mole, kad im je već prije udijelio to da mu budu djecom?«[35]

III. Oče »naš«

443 2786 Oče »naš« odnosi se na Boga. Ta posvojna zajednica glede nas ne izražava posjedovanje, nego sasvim nov odnos prema Bogu.

2787 Kad kažemo Oče »naš«, priznajemo prije svega da su se sva
782 obećanja ljubavi naviještena po prorocima ispunila u *novom i vječnom Savezu,* u njegovu Kristu: postali smo »njegov« narod, a on je odsad »naš« Bog. Taj nov odnos uzajamne pripadnosti udijeljen nam je kao čisti dar; i na tu »milost i istinu«, koje su nam darovane u Isusu Kristu,[36] moramo odgovoriti ljubavlju i vjernošću.[37]

2788 Budući da je Gospodnja molitva molitva njegova naroda »posljednjih vremena«, taj »naš« izražava i sigurnost naše nade u posljednje Božje obećanje: u novom Jeruzalemu on će za pobjednika reći: »Ja ću njemu biti Bog, a on meni sin« (*Otk* 21, 7).

2789 Moleći Oče »naš« obraćamo se osobno Ocu Gospodina našeg Isusa Krista. Ne dijelimo božanstvo, jer Otac je »izvor i počelo«, nego
245 time ispovijedamo da je Sin od njega rođen odvijeka i da od njega izlazi Duh Sveti. Ne miješamo ni Osobâ, jer ispovijedamo da naše zajedništvo jest s Ocem i njegovim Sinom Isusom Kristom, u njihovu jedinom
253 Svetom Duhu. *Presveto Trojstvo* istobitno je i nedjeljivo. Kad se molimo Ocu, mi mu se klanjamo i slavimo ga sa Sinom i Duhom Svetim.

[34] IVAN KASIJAN, *Collatio* 9, 18, 1: CSEL 13, 265-266 (PL 49, 788).

[35] AUGUSTIN, *De sermone Domini in monte,* 2, 4, 16: CCL 35, 106 (PL 34, 1276).

[36] Usp. *Iv* 1, 17.

[37] Usp. *Hoš* 2, 21-22; 6, 1-6.

2790 Gramatički, »naš« označava zbilju zajedničku mnogima. Samo je jedan Bog, a Ocem ga priznaju oni koji su, po vjeri u njegovog jedinorođenog Sina, nanovo rođeni vodom i Duhom.[38] *Crkva* je to novo zajedništvo Boga i ljudi: sjedinjena s jedinorođenim Sinom koji 787
je postao »prvorođenac među mnogom braćom« (*Rim* 8, 29), ona je u zajedništvu s jednim te istim Ocem, u jednom te istom Duhu Svetom.[39] Moleći: Oče »naš«, svaki krštenik moli u tom zajedništvu: »U mnoštva onih koji prigrliše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša« (*Dj* 4, 32).

2791 Zato usprkos podjelama kršćana molitva »Očenaša« ostaje 821
opće dobro i hitan poziv svim krštenima. U zajedništvu s Kristom po vjeri i krstu, oni moraju sudjelovati u Isusovoj molitvi za jedinstvo njegovih učenika.[40]

2792 Konačno, ako »Očenaš« molimo u istini, izlazimo iz individualizma, od kojega nas oslobađa ljubav što je prihvaćamo. »Naš« na početku Gospodnje molitve, kao i »mi« četiriju zadnjih prošnji ne isključuje nikoga. Da bi to bilo rečeno u istini,[41] moraju naše podjele i suprotnosti biti nadvladane.

2793 Kršteni ne mogu moliti Oče »naš« ako pred njega ne donose
sve one za koje je on svoga ljubljenog Sina predao. Božja je ljubav 604
bezgranična, takva mora biti i naša molitva.[42] Molitva Oče »naš« otvara nas obzorima njegove ljubavi očitovane u Kristu: moliti sa svima i za sve ljude koji ga još ne poznaju, da budu sabrani u jedno.[43] Ta božanska skrb za sve ljude i sve stvorenje nadahnjivala je velike molitelje: ista skrb mora širiti i našu molitvu u beskrajna prostranstva ljubavi, kad god se usudimo reći: Oče »naš«.

---

38 Usp. *1 Iv* 5, 1; *Iv* 3, 5.

39 Usp. *Ef* 4, 4-6.

40 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 8: AAS 57 (1965) 98; *Isto mj.*, 22: AAS 57 (1965) 105-106.

41 Usp. *Mt* 5, 23-24; 6, 14-15.

42 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekl. *Nostra aetate*, 5: AAS 58 (1966) 743-744.

43 Usp. *Iv* 11, 52.

IV. »Koji jesi na nebesima«

326 2794 Taj biblijski izraz ne označava mjesto [»prostor«] nego način bitka; ne Božju udaljenost, nego njegovo veličanstvo. Naš Otac nije negdje »drugdje«, on je »iznad svega« što o njegovoj Svetosti možemo zamisliti. I upravo jer je triput Svet, on je veoma blizak smjernu i skrušenu srcu:

> »S pravom se ove riječi ‘Oče naš koji jesi na nebesima’ odnose na srca pravednika, gdje Bog prebiva kao u svom hramu. Zato će onaj koji moli željeti da onaj koga zaziva prebiva u njemu.«[44]

> »Nebesa bi mogli biti i oni koji nose sliku neba i među kojima Bog prebiva i kreće se.«[45]

2795 Simbol nebesa upućuje i na otajstvo Saveza koje živimo dok molimo Očenaš. On je na nebesima: to mu je prebivalište, a kuća
1024 Očeva jest naša »domovina«. Grijeh nas je prognao iz zemlje Saveza,[46] a obraćenje srca vraća nas k Ocu, k nebesima.[47] No, u Kristu su nebo i zemlja pomireni,[48] jer je Sin »sišao s nebesa« sam, a svojim Križem, Uskrsnućem i Uzašašćem na nebesa i mi uzlazimo onamo zajedno s njime.[49]

2796 Kad Crkva moli »Oče naš, koji jesi na nebesima«, ispovijeda
1003 da smo narod Božji koji već sjedi na nebesima u Kristu Isusu,[50] da smo skriveni s Kristom u Bogu,[51] dok istodobno »u ovome (šatoru) uzdišemo i čeznemo da se obučemo u svoj nebeski stan« (*2 Kor* 5, 2).[52]

> Kršćani su »u tijelu, ali ne žive po tijelu. Žive na zemlji, ali su građani neba.«[53]

---

[44] AUGUSTIN, *De sermone Domini in monte,* 2, 5, 18: CCL 35, 108-109 (PL 34, 1277).
[45] ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catecheses mystagogicae,* 5, 11: SC 126, 160 (PG 33, 1117).
[46] Usp. *Post* 3.
[47] Usp. *Jr* 3, 19 – 4, 1a; *Lk* 15, 18.21.
[48] Usp. *Iz* 45, 8; *Ps* 85, 12.
[49] Usp. *Iv* 12, 32; 14, 2-3; 16, 28; 20,17; *Ef* 4, 9-10; *Heb* 1, 3; 2,13.
[50] Usp. *Ef* 2, 6.
[51] Usp. *Kol* 3, 3.
[52] Usp. *Fil* 3, 20; *Heb* 13, 14.
[53] *Epistula ad Diognetum,* 5, 8-9: SC 33, 62-64 (Funk 1,398).

Ukratko

2797 *Priprosto i sinovsko pouzdanje, smjerna i radosna sigurnost jesu raspoloženja koja pristaju onomu koji moli Očenaš.*

2798 *Boga možemo zvati Ocem, jer nam ga je objavio Božji Sin, postavši čovjekom. Njemu smo po krstu pritjelovljeni i u njemu smo posvojeni kao Božji sinovi i kćeri.*

2799 *Moljenje Očenaša stavlja nas u zajedništvo s Ocem i njegovim Sinom Isusom Kristom. Istodobno objavljuje nas nama samima.*[54]

2800 *Molitva Ocu našemu mora u nama povećavati želju da mu budemo slični, a srce da nam bude ponizno i puno pouzdanja.*

2801 *Govoreći Oče »naš«, mi prizivamo Novi savez u Isusu Kristu, zajedništvo s Presvetim Trojstvom i božansku ljubav, koja po Crkvi obuhvaća sav svijet.*

2802 *»Koji jesi na nebesima« ne označava mjesto, nego Božje veličanstvo i prisutnost u srcu pravednika. Nebo, kuća Očeva, istinska je domovina kojoj težimo i kojoj već pripadamo.*

Članak 3.

SEDAM PROŠNJA

2803 Pošto smo se stavili u prisutnost Boga našeg Oca, da mu se poklonimo, da ga ljubimo i blagoslovimo, Duh posinstva daje da se iz naših srdaca uzdigne sedam prošnji, sedam blagoslova. Prve tri, većma bogoslovne, privlače nas slavi Očevoj, dok četiri zadnje, kao putovi 2627
prema njemu, njegovoj milosti prikazuju našu bijedu: »Bezdan doziva bezdan« (*Ps* 42, 8).

2804 Prvi skup prošnja vodi nas k njemu, za njega: *tvoje* ime, *tvoje* kraljevstvo, *tvoja* volja. Ljubavi je vlastito da prvo misli na onoga koga ljubi. U svakoj od tih triju molbi, ne spominjemo sebe, već smo obuzeti istom »žarkom željom«, pa i »tjeskobom« ljubljenoga Sina Božjega za

[54] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

slavu Očevu:[55] »Sveti se [...]. Dođi [...] Budi«: Ove tri molbe već su uslišane u žrtvi Krista Spasitelja, ali su sada upravljene s nadom u konačno ispunjenje, budući da Bog još nije sve u svima.[56]

2805 Drugi skup prošnja odvija se u tonu nekih euharistijskih epikle-
1105 za: prinos je naših iščekivanja i privlači pogled Oca milosrđa. Uzlazi od nas i tiče nas se sada, na ovom svijetu: »Daj *nam* [...] otpusti *nam* [...] ne uvedi *nas* [...] izbavi *nas*.« Četvrta i peta molba odnose se na naš život, kao takav, ili da ima hrane, ili da bude liječen od grijeha: zadnje dvije odnose se na našu borbu za pobjedu Života, na samu borbu molitve.

2656-2658 2806 Prve tri prošnje jačaju nas u vjeri, ispunjaju nadom i zapaljuju ljubavlju. Kao stvorovi i k tome grješnici, moramo moliti za sebe; ono »nas« po mjeri svijeta i povijesti, prinosimo Božjoj ljubavi bez mjere. Jer po imenu svoga Krista i po kraljevstvu svoga Svetog Duha, naš Otac ostvaruje svoj naum spasenja za nas i za cijeli svijet.

2142-2159 I. »Sveti se ime tvoje«

2807 Riječ »(po)svetiti« ne smije se ovdje uzeti u uzročnom smislu (samo Bog posvećuje, čini svetim), nego u smislu uvažavanja: priznati svetim, ophoditi se na svet način. Zato se u klanjanju, takvo zazivanje
2097 shvaća kao pohvala i zahvala.[57] Ovoj nas je prošnji Isus naučio kao želji (optativ): to je molitva, želja i iščekivanje, u čemu su zauzeti i Bog i čovjek. Već od prve prošnje našem Ocu uronjeni smo u najdublju tajnu njegova Božanstva i u dramu spasenja čovječanstva. Iskati da se njegovo ime »sveti« uključuje nas u dobrohotni njegov naum »što ga je prije zasnovao« (*Ef* 1, 9), »da budemo sveti i neporočni pred njim u ljubavi« (*Ef* 1, 4).

203, 432 2808 U odlučujućim trenucima svoje rasporedbe spasenja, Bog objavljuje svoje ime, ali On ga objavljuje dovršavajući svoje djelo. To se djelo, međutim, za nas i u nama ostvaruje, samo ako se ime njegovo posvećuje po nama i u nama.

---

55 Usp. *Lk* 22, 15; 12, 50.

56 Usp. *1 Kor* 15, 28.

57 Usp. *Ps* 111, 9; *Lk* 1, 49.

2809 Božja je svetost nedokučiva srž njegova vječnog otajstva. Ono što je od nje očitovano u stvaranju i povijesti Pismo naziva *Slava*, ižarivanje 293 njegova Veličanstva.[58] Stvarajući čovjeka »na svoju sliku, sebi slična« (*Post* 1, 26), Bog ga kruni slavom,[59] ali počinivši grijeh čovjek je lišen »slave Božje«[60]. Otada Bog svoju svetost očituje objavljujući i darivajući 705 svoje Ime, da čovjeka obnovi »po slici njegova Stvoritelja« (*Kol* 3, 10).

2810 U obećanju danom Abrahamu i u popratnoj zakletvi[61] Bog zalaže samoga sebe, a da ne otkriva svog imena. Počinje ga objavljivati Mojsiju,[62] a očituje ga u očima cijelog naroda spasavajući ga od Egipćana: »Ogrnuo se slavom« (*Izl* 15, 1). Nakon Saveza na Sinaju, ovaj narod je »njegov« i on mora biti »sveti narod« (ili posvećen; u 63 hebrejskom jeziku ista je riječ),[63] jer u njemu prebiva Ime Božje.

2811 Međutim, unatoč svetom Zakonu koji mu sveti Bog[64] opetovano daje i premda je Gospodin »zbog svog imena« strpljiv, narod se odvraća 2143 od Sveca Izraelova i »oskvrnjuje njegovo ime među narodima«.[65] Zato su pravednici Starog saveza, siromašni povratnici iz izgnanstva i proroci, bili zapaljeni revnošću za njegovo Ime.

2812 Konačno, u Isusu nam je ime Svetoga Boga objavljeno i darovano 434 u tijelu, kao Spasitelj:[66] objavljeno onim što on Jest, njegovom Riječju i njegovom Žrtvom.[67] To je srž njegove svećeničke molitve: »Oče sveti ... za njih posvećujem samoga sebe da i oni budu posvećeni u istini« (*Iv* 17, 19). Budući da sâm »posvećuje« svoje ime,[68] Isus nam objavljuje ime Očevo.[69] I kad je dovršio svoj Vazam, Otac mu daje »ime koje je iznad svakog imena«: »Isus Krist jest Gospodin na slavu Boga Oca«.[70]

---

58 Usp. *Ps* 8; *Iz* 6, 3.
59 Usp. *Ps* 8, 6.
60 Usp. *Rim* 3, 23.
61 Usp. *Heb* 6, 13.
62 Usp. *Izl* 3, 14.
63 Usp. *Izl* 19, 5-6.
64 Usp. *Lev* 19, 2: »Sveti budite, jer svet sam ja, Gospodin, Bog vaš.«
65 Usp. *Ez* 20; 36.
66 Usp. *Mt* 1, 21; *Lk* 1, 31.
67 Usp. *Iv* 8, 28; 17, 8; 17, 17-19.
68 Usp. *Ez* 20, 39; 36, 20-21.
69 Usp. *Iv* 17, 6.
70 Usp. *Fil* 2, 9-11.

2813 U vodi krštenja smo »oprani […], posvećeni […], opravdani […] u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega«
2013 (*1 Kor* 6, 11). U cijelom našem životu, Otac naš poziva nas »na svetost« (*1 Sol* 4, 7); i budući da je od njega što smo »u Kristu Isusu, koji nama posta [...] posvećenje« (*1 Kor* 1, 30), treba radi njegove slave i našeg života da njegovo ime bude posvećeno u nama i po nama. To je razlog hitnosti prve prošnje.

> »Uostalom, tko bi mogao Boga posvetiti, kad on sam posvećuje. Ali zato što je sam rekao 'Budite mi dakle sveti, jer sam ja, Jahve, svet' (*Lev* 11, 44), molimo i tražimo da mi koji smo na krštenju posvećeni ustrajemo u onome što smo počeli biti. I to molimo svaki dan jer danomice griješimo, i zato se moramo očistiti od grijeha neprestanim posvećivanjem [...]. Utječemo se, dakle, molitvi da ta svetost ostane u nama.«[71]

2045 2814 Bezuvjetno ovisi o našem *životu* i o našoj *molitvi* da njegovo ime bude posvećeno među narodima.

> »Molimo Boga da posveti svoje ime, jer on svetošću spašava i posvećuje sve stvorenje [...]. Radi se o Imenu koje daje spasenje izgubljenom svijetu, ali molimo da ime Božje bude posvećeno u nama, *po našem životu*. Ako, naime, živimo pravedno, ime je Božje blagoslovljeno, ako, pak, živimo nečasno, ime se Božje grdi, prema riječima apostola: 'Ime se Božje zbog vas grdi među poganima' (*Rim* 2, 24).[72] Mi, dakle, molimo da zaslužimo biti sveti, kako je sveto ime Boga našega.«[73]

> »Kad kažemo 'Sveti se ime tvoje', molimo da ono bude posvećeno u nama koji smo u njemu, ali također i u drugima koje milost Božja još čeka, da se uskladimo sa zapovjeđu koja nas obvezuje da *molimo za sve*, čak i za neprijatelje. Evo zašto izričito ne govorimo: Sveti se ime tvoje 'u nama', jer molimo da to bude u svim ljudima.«[74]

2750 2815 Ta prošnja, koja sadrži sve, uslišana je *Kristovom molitvom,* a tako i ostalih šest koje slijede. Molitva Ocu našemu naša je molitva, ako je molimo *»u ime«* Isusovo.[75] Isus u svećeničkoj molitvi moli: »Oče sveti, sačuvaj ih u svom Imenu, koje si mi dao« (*Iv* 17, 11).

---

[71] CIPRIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 12: CCL 3A, 96-97 (PL 4, 544).

[72] Usp. *Ez* 36, 20-22.

[73] PETAR KRIZOLOG, *Sermo* 71, 4: CCL 24A, 425 (PL 52, 402).

[74] TERTULIJAN, *De oratione,* 3, 4: CCL 1, 259 (PL 1, 1259).

[75] Usp. *Iv* 14, 13; 15, 16; 16, 24.26.

II. »Dođi kraljevstvo tvoje«

2816 U Novom zavjetu riječ »βασιλεία« može se prevesti »kraljevstvo« (apstraktna imenica), »kraljevina« (konkretna imenica) ili »kraljevanje« (pojam djelovanja). Kraljevstvo Božje jest prije nas. Ono nam se približilo u utjelovljenoj Riječi, naviješteno je u cijelom evanđelju, došlo je Kristovom smrću i uskrsnućem. Kraljevstvo Božje dolazi od svete večere i u euharistiji, ono je među nama. Kraljevstvo će doći u slavi, kad ga Krist preda svom Ocu. 541 2632 560 1107

> »Kraljevstvo Božje može označavati i samoga Krista. Za njim danomice čeznemo da dođe. Žudimo da njegov dolazak brzo osvane. Pa kao što je on sam naše uskrsnuće, jer u njemu uskrsavamo, tako može biti i Božje kraljevstvo, jer ćemo u njemu kraljevati.«[76]

2817 Ta molba jest ono: *»Marana tha«,* zov Duha i zaručnice. »Dođi, Gospodine Isuse.« 451, 2632 671

> »I kad nam ta molitva ne bi nalagala da tražimo dolazak kraljevstva, mi bismo ipak sami od sebe klicali ovaj poklik žureći se zagrliti predmet naših nadâ. Duše mučenika, pod oltarom, glasno zazivaju Gospodina: 'Ta dokle, Gospodaru [...], zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na onima što stanuju na zemlji?' (*Otk* 6, 10). Njima, na kraju vremenâ, mora biti dosuđena pravda. Požuri, dakle, Gospodine, dolazak svog kraljevstva!«[77]

2818 U Molitvi Gospodnjoj riječ je ponajprije o konačnom dolasku Kraljevstva Božjega zajedno s Kristovim povratkom.[78] No, ta želja ne odvraća Crkvu od njenog poslanja na ovom svijetu, dapače, na nj je potiče. Jer od Duhova dolazak je Kraljevstva djelo Duha Gospodnjeg, koji »u svijetu djelo njegovo dovršava i vrši svako posvećenje«.[79] 769

2819 »Kraljevstvo [je] Božje [...] pravednost, mir i radost u Duhu Svetome« (*Rim* 14, 17). Posljednja vremena, u kojima jesmo, vremena su izlijevanja Duha Svetog. Otada je zapodjenut odlučujući boj između »tijela« i Duha.[80] 2046 2516

---

[76] CIRPIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 13: CCL 3A, 97 (PL 4, 545).

[77] TERTULIJAN, *De oratione,* 5, 2-4: CCL 1, 260 (PL 1, 1261-162).

[78] Usp. *Tit* 2, 13.

[79] Usp. *Prex Eucharistica IV* [*Četvrta euhar. molitva*],118: *Missale Rimanum* [*Rimski misal*], editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 468.

[80] Usp. *Gal* 5, 16-25.

2519 »Samo čisto srce može sa sigurnošću reći: ‘Dođi kraljevstvo tvoje’. Trebalo je biti u Pavlovoj školi da bi se reklo ‘Neka dakle ne kraljuje grijeh u vašem smrtnom tijelu’ (*Rim* 6, 12). Onaj koji se čuva čistim u svojim djelima, mislima i riječima, može reći Bogu: ‘Dođi kraljevstvo tvoje!’.«[81]

2820 Razlučivanjem po Duhu, kršćani moraju razlikovati između
1049 rasta kraljevstva Božjega i napretka kulture i društva u kojima djeluju. To razlikovanje nije odvajanje. Čovjekov poziv na vječni život ne poništava, nego mu čini zahtjevnijom zadaću da upotrijebi sve svoje snage i sredstva koja je dobio od Stvoritelja, da u ovom svijetu služi pravednosti i miru.[82]

2746 2821 Ta je prošnja preuzeta i uslišana u Isusovoj molitvi,[83] koja je prisutna i djelotvorna u euharistiji; ona donosi plod u novom životu prema blaženstvima.[84]

III. »Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji«

851 2822 Volja je našeg Oca »da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine« (*1 Tim* 2, 3-4). On je »strpljiv [...] jer neće da tko propadne« (*2 Pt*
2196 3, 9).[85] Njegova zapovijed, koja obuhvaća sve druge i koja nam očituje njegovu volju, jest: da »ljubimo jedni druge, kao što je on nas ljubio«.[86]

59 2823 On nam je »obznanio otajstvo svoje volje, po dobrohotnom naumu svojem što ga je prije zasnovao [...] uglaviti u Kristu – sve na nebesima i na zemlji [...]. U njemu smo i mi predodređeni, po naumu Onoga koji sve izvodi po odluci svoje volje« (*Ef* 1, 9-11). Mi ustrajno molimo da se taj dobrohotni naum potpuno ostvari na zemlji, kao što je već ostvaren na nebu.

475 2824 U Kristu, i to njegovom ljudskom voljom, volja je Očeva jednom zauvijek savršeno ostvarena. Ulazeći u svijet Isus kaže: »Evo

---

81 ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catecheses mystagogicae,* 5, 13: SC 126, 162 (PG 33, 1120).

82 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Past. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042-1044; *Isto mj.*, 32: AAS: 58 (1966) 1051; *Isto mj.*, 39: AAS 58 (1966) 1057; *Isto mj.*, 45: AAS 58 (1966) 1065-1066; PAVAO VI., Apost. pob. *Evangelii nuntiandi*, 31: AAS 68 (1976) 26-27.

83 Usp. *Iv* 17, 17-20.

84 Usp. *Mt* 5, 13-16; 6, 24; 7, 12-13.

85 Usp. *Mt* 18, 14.

86 Usp. *Iv* 13, 34; *1 Iv* 3; 4; *Lk* 10, 25-37.

dolazim vršiti, Bože, volju tvoju« (*Heb* 10, 7).[87] Samo Isus može reći: »Ja uvijek činim što je njemu milo« (*Iv* 8, 29). U molitvi svoje smrtne 612
borbe on potpuno pristaje uz volju Očevu: »Ali ne moja volja, nego tvoja volja neka bude« (*Lk* 22, 42).[88] Evo zašto je Isus »sam sebe dao za grijehe naše [...] po volji Božjoj« (*Gal* 1, 4). »U toj smo volji prinosom tijela Isusa Krista posvećeni jednom zauvijek« (*Heb* 10, 10).

2825 Isus, »premda [...] Sin, iz onoga što prepati, naviknu slušati« (*Heb* 5, 8), a koliko većma mi, stvorenja i grješnici, koji smo u njemu postali posinjena djeca. Molimo Oca našeg da ujedini našu volju s voljom svoga Sina da vršimo njegovu volju, naum njegova spasenja za 615
život svijeta. Mi smo za to u osnovi nemoćni, ali sjedinjeni s Isusom i snagom njegova Svetoga Duha možemo mu predati svoju volju i odlučiti da biramo ono što je njegov Sin uvijek izabrao: činiti što je Ocu milo.[89]

> »Prianjajući uz Krista možemo s njime postati jedan duh, i tako vršiti njegovu volju; da ona bude tako savršeno ispunjena na zemlji kao što je na nebesima.«[90]

> »Promatrajte kako nas [Isus Krist] uči biti poniznima, očitujući nam kako naša krepost ne ovisi samo o našem nastojanju, nego i o milosti Božjoj. On ovdje zapovijeda svakom vjerniku koji moli da to čini općenito za cijelu zemlju. On, naime, ne kaže:'Budi volja tvoja' u meni ili u vama, nego 'po svoj zemlji': i to zato da zabluda bude otklonjena, a da zavlada istina, da mana bude uništena, a procvjeta krepost i da se zemlja više ni u čemu ne razlikuje.«[91]

2826 Molitvom možemo »razabirati što je volja Božja«[92] i dobiti »postojanost da je vršimo«.[93] Isus nas uči da se u Kraljevstvo nebesko ne ulazi riječima, nego vršeći »volju Oca mojega koji je na nebesima« (*Mt* 7, 21).

2827 »Bog uslišava onoga tko vrši njegovu volju« (*Iv* 9, 31).[94] To je 2611
snaga molitve Crkve u ime njezina Gospodina, nadasve u euharistiji.

[87] Usp. *Ps* 40, 8-9.
[88] Usp. *Iv* 4, 34; 5, 30; 6, 38.
[89] Usp. *Iv* 8, 29.
[90] ORIGEN, *De oratione,* 26, 3: GCS 3, 361 (PG 11, 501).
[91] IVAN ZLATOUSTI, *In Matthaeum* homilia 19, 5: PG 57, 280.
[92] Usp. *Rim* 12, 2; *Ef* 5, 17.
[93] Usp. *Heb* 10, 36.
[94] Usp. *1 Iv* 5, 14.

Ona je zajedništvo posredovanja s Presvetom Bogorodicom[95] i svim svetima koji su bili »ugodni« Gospodinu, jer nisu htjeli drugo doli njegovu volju.

> »Riječi: 'Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji' možemo još, bez povrede istine, prevesti: kao u našem Gospodinu Isusu Kristu tako i u Ckvi: u Zaručniku koji je izvršio volju Očevu tako i u Zaručnici s kojom
> 796 je on zaručen.«[96]

IV. »Kruh naš svagdanji daj nam danas«

2778 2828 *»Daj nam«:* lijepo je to povjerenje djece koja sve očekuju od Oca. »On daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednima i nepravednima« (*Mt* 5, 45), i sve živo »hrani na vrijeme« (*Ps* 104, 27). Isus nas uči toj molitvi koja, u stvari, slavi našeg Oca, jer priznaje koliko je On dobar iznad svake dobrote.

2829 »Daj nam« izraz je i Saveza: mi smo njegovi a on je naš, i za
1939 nas. No ovim »naš« priznajemo ga i kao Oca svih ljudi te ga, solidarni s njihovim potrebama i patnjama, molimo za sve.

2830 *»Kruh naš«.* Otac koji nam daruje život ne može nam ne dati
2633 za život potrebnu hranu i sva »odgovarajuća« tvarna i duhovna dobra. U Govoru na gori Isus naglašava to sinovsko pouzdanje, koje surađuje s providnošću Oca našega.[97] On nas ne poziva na pasivnost,[98] nego nas hoće osloboditi svakoga tjeskobna nemira i svake zabrinutosti. Takvo je djetinje predanje djece Božje.

> »Onima koji traže Kraljevstvo Božje i njegovu pravednost on obećava
> 227 dati sve drugo kao dodatak. Sve, naime, pripada Bogu, i onomu koji ima Boga ništa ne nedostaje, ako on sâm ne nedostaje Bogu.«[99]

2831 No, činjenica da ima onih koji zbog nedostatka kruha gladuju, otkriva drugu dubinu ove prošnje. Drama gladi u svijetu poziva kršćane, koji mole u istini, na djelatnu odgovornost prema braći, i to kako

[95] Usp. *Lk* 1, 38.49.

[96] AUGUSTIN, *De sermone Domini in monte,* 2, 6, 24: CCL 35, 113 (PL 34, 1279).

[97] Usp. *Mt* 6, 25-34.

[98] Usp. *2 Sol* 3, 6-13.

[99] CIPRIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 21: CCL 3A, 103 (PL 4, 551).

osobnim ponašanjem, tako i solidarnošću s cijelom ljudskom obitelji. Ova se prošnja Gospodnje molitve ne da odvojiti od prispodobâ o 1038
siromašnom Lazaru[100] i o posljednjem sudu.[101]

2832 Kao kvasac u tijestu, novost Kraljevstva mora Duhom Kristovim uzdignuti zemlju.[102] I mora se očitovati uspostavom pravde 1928
u osobnim, društvenim, gospodarskim i međunarodnim odnosima; i ne smije se zaboraviti da nema pravedna ustroja bez ljudi koji hoće da budu pravedni.

2833 Riječ je o »našem« kruhu, »jednomu« za »mnoge«. Siromaštvo 2790, 2546
je prema blaženstvima krepost sudijeljenja: poziva na zajedništvo i dijeljenje tvarnih i duhovnih dobara, ne prisilom, nego iz ljubavi, da obilje jednih namiri oskudicu drugih.[103]

2834 »Moli i radi.«[104] »Molite kao da sve ovisi o Bogu, a radite kao da sve ovisi o vama«.[105] I kad smo uradili svoj posao, hrana ostaje dar 2428
Oca našega: dobro je njega za nju moliti i njemu zahvaljivati. To je i smisao blagoslova stola u kršćanskoj obitelji.

2835 Ta prošnja i odgovornost koju uključuje vrijedi za još jednu glad od koje ljudi trpe: »Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi što izlazi iz Božjih usta« (*Mt* 4, 4),[106] a to je glad za njegovom riječi i njegovim Duhom. Kršćani moraju uložiti sve svoje sile da »siromasima navijeste evanđelje«. Postoji glad na zemlji, »ne glad 2443
kruha ni žeđ vode, već slušanja riječi Gospodnje« (*Am* 8, 11). Zato, izrazito kršćanski smisao četvrte prošnje odnosi se na Kruh Života: na prihvaćanje riječ i Božje vjerom i na primanje Tijela Kristova u 1384
euharistiji.[107]

---

[100] Usp. *Lk* 16, 19-31.

[101] Usp. *Mt* 25, 31-46.

[102] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekr. *Apostolicam Actuositatem*, 5: AAS 58 (1966) 842.

[103] Usp. *2 Kor* 8, 1-15.

[104] Iz benediktinske tradicije. Usp. BENEDIKT NURSIJSKI, *Regula*, 20: CSEL 75, 75-76 (PL 66, 479-480); *Isto mj.*, 48: CSEL 75, 114-119 (PL 66, 703-704).

[105] Izreka koja se pripisuje Ignaciju Loyolskom; usp. PETRUS DE RIBADENEYRA, *Tractatus de modo gubernandi sancti Ignatii*, c. 6, 14: MHSI 85, 631.

[106] Usp. *Pnz* 8, 3.

[107] Usp. *Iv* 6, 26-58.

1165 2836 *»Danas«* je također izraz povjerenja. Gospodin nas tome uči,[108] nije ga mogla izmisliti naša preuzetnost. Budući da se prije svega tiče Božje riječi i Tijela Božjega Sina, »danas« nije samo ono našega smrtnog vremena, nego je to Božje »Danas«.

> »Ako svaki dan primaš kruh, za tebe je svaki dan danas. Ako je Krist tvoj danas, on za tebe uskrisava svaki dan. Kako to? 'Ti si sin moj, danas te rodih' (*Ps* 2, 7). Danas, to jest, kada Krist uskrisava.«[109]

2659 2837 *»Svagdanji«*. Ova riječ se, grčki ἐπιούσιον, ne nalazi ni na jednom drugom mjestu Novog zavjeta. Uzeta u vremenskom značenju, pedagoški podvlači ono »danas«,[110] da nas utvrdi u »beziznimnome«
2633 povjerenju. Uzeta u kvalitativnom značenju kazuje ono što je nužno za život i, u širem smislu, svako dobro koje dostaje za opstanak.[111] Uzeta
1405 u doslovnom smislu (ἐπιούσιον: nadnasušni, nadnaravni) ta riječ neposredno znači Kruh Života, Tijelo Kristovo, »lijek besmrtnosti«[112]
1166 bez kojega nemamo života u sebi.[113] Konačno, nadovezano na prethodno, očevidno je nebesko značenje: »ovaj dan« jest dan Gospodnji, dan Gozbe u kraljevstvu, anticipirane u euharistiji, koja je
1389 predokus Kraljevstva koje dolazi. I zato je prikladno da se euharistijsko bogoslužje slavi »svaki dan«.

> »Euharistija je kruh naš svagdanji […]. Osobita krepost ove božanske hrane jest njezina ujedinjujuća snaga: ona nas ujedinjuje sa Spasiteljevim tijelom i čini nas njegovim udovima, da bismo postali ono što primamo. [...] Taj su kruh svagdanji i čitanja koja svaki dan slušate u Crkvi, u himnima koji se pjevaju i koje pjevate. Sve nam je to nužno na našem zemaljskom hodočašću.«[114]

> Nebeski nas Otac potiče da, kao djeca neba, molimo (za) Kruh nebeski.[115] Krist »sâm je taj kruh, posijan u Djevicu, uzrastao u tijelu, oblikovan u muci, ispečen u peći groba, čuvan u Crkvi i donesen na oltare svaki dan dijeli vjernicima nebesku hranu«.[116]

---

[108] Usp. *Mt* 6, 34; *Izl* 16, 19.

[109] AMBROZIJE, *De sacramentis,* 5, 26: CSEL 73, 70 (PL 16, 453).

[110] Usp. *Izl* 16, 19-21.

[111] Usp. *1 Tim* 6, 8.

[112] IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Epistula ad Efesios,* 20, 2: SC 10bis, 76 (Funk 1, 230).

[113] Usp. *Iv* 6, 53-56.

[114] AUGUSTIN, *Sermo* 57, 7, 7: PL 38, 389-390.

[115] Usp. *Iv* 6, 51.

[116] PETAR KRIZOLOG, *Sermo* 67, 7: CCL 24A, 404-405 (PL 52, 402).

V. »Otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima našim«

2838 Ta prošnja iznenađuje. Kada bi sadržavala samo prvi dio 1425
rečenice »Otpusti nam duge naše«, mogla bi se, neizravno, uključiti u
prve tri prošnje Gospodnje molitve, jer Kristova je žrtva »za otpuštenje
grijeha«. Ali po drugom dijelu, naša molitva neće biti uslišana, ako prije 1933
ne ispunimo jedan zahtjev. Naša molba je okrenuta budućnosti, naš joj 2631
odgovor mora predhoditi, jer ih povezuje jedna riječ: »kako«.

»Otpusti nam duge naše«...

2839 Očenaš smo počeli moliti sa smionim pouzdanjem. Moleći Oca da
njegovo ime bude posvećeno, molili smo ga da budemo sve posvećeniji.
No, iako obučeni u krsne haljine, ne prestajemo griješiti, odvraćati se 1425
od Boga. Sada se, ovom novom molitvom, kao rasipni sin,[117] vraćamo
k njemu i, kao carinik,[118] priznajemo se grešnima pred njim. Naša mol- 1439
ba počinje s »priznanjem« kojim istodobno priznajemo svoju bijedu i
njegovo milosrđe. Naša je nada čvrsta, jer u njegovu Sinu »imamo
otkupljenje, otpuštenje grijeha« (*Kol* 1, 14).[119] Djelotvoran i nesumnjiv 1422
znak njegova praštanja nalazimo u sakramentima Njegove Crkve.[120]

2840 Međutim, a ovo je strašno, ta bujica milosrđa ne može prodrijeti u naše srce, sve dok ne oprostimo onima koji su nas uvrijedili. Ljubav je, kao i Tijelo Kristovo, nedjeljiva: ne možemo ljubiti Boga kojega ne vidimo, ako ne ljubimo brata i sestru koje vidimo.[121] Odbijanjem praštanja braći i sestrama naše se srce zatvara, i njegova tvrdoća čini
ga nepropusnim za milosrdnu ljubav Očevu; priznanjem grijeha naše se 1864
srce otvara njegovoj milosti.

2841 Ta je prošnja toliko važna da je jedina kojoj se Gospodin vraća razlažući je u Govoru na gori.[122] Čovjeku je nemoguće udovoljiti ovom kapitalnom zahtjevu otajstva Saveza. No, »Bogu je sve moguće« (*Mt* 19, 26).

[117] Usp. *Lk* 15, 11-32.
[118] Usp. *Lk* 18, 13.
[119] Usp. *Ef* 1, 7.
[120] Usp. *Mt* 26, 28; *Iv* 20, 23.
[121] Usp. *1 Iv* 4, 20.
[122] Usp. *Mt* 5, 23-34; 6, 14-15; *Mk* 11, 25.

»...KAKO I MI OTPUŠTAMO DUŽNICIMA NAŠIM«

2842 Ovaj »kako« nije jedini u Isusovu nauku: »Budite dakle savršeni, ’kako’ je savršen Otac vaš nebeski« (*Mt* 5, 48); »budite milosrdni ‘kako’ je Otac vaš milosrdan« (*Lk* 6, 36); »Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge ‘kako’ sam ja ljubio vas« (*Iv* 13, 34). Nemoguće je opsluživati Gospodinovu zapovijed, ako to biva izvanjskim oponašanjem božanskog uzora. Ovdje je, pak, riječ o životnom udjelu u Svetosti, Milosrđu i
521 Ljubavi Boga našega, koje provire »iz dubine srca«. Samo Duh koji je naš život (*Gal* 5, 25), može učiniti »našima« iste osjećaje koji su bili u Kristu Isusu.[123] Tada postaje moguće jedinstvo praštanja: »Praštajući jedni drugima ‘kao što’ i Bog u Kristu nama oprosti« (*Ef* 4, 32).

2843 Tako zaživljuju Gospodnje riječi o praštanju, toj ljubavi koja ljubi sve do kraja.[124] Prispodoba o nemilosrdnom sluzi, koja zaokružuje Gospodinov nauk o crkvenom zajedništvu,[125] završava ovim riječima: »Tako će i Otac moj nebeski učiniti s vama ako svatko od srca ne oprosti svome bratu.« Sve se veže i razvezuje tu u »dubini *srca*«. Nije u
368 našoj moći ne osjetiti i zaboraviti uvredu, ali srce koje se predaje Duhu Svetom pretvara ranu u samilost i pročišćava sjećanje preokrećući uvredu u zagovor.

2262 2844 Kršćanska molitva ide sve do *opraštanja neprijateljima*.[126] Preobražava učenika suobličujući ga njegovom Učitelju. Opraštanje je vrhunac kršćanske molitve; samo srce, usklađeno s Božjom samilošću, može primiti dar molitve. Opraštanje također svjedoči da je u našem svijetu ljubav jača od grijeha. Nekadašnji i današnji mučenici daju to Isusovo svjedočanstvo. Opraštanje je osnovni uvjet pomirenja,[127] kako djece Božje s njihovim Ocem tako i ljudi međusobno.[128]

1441 2845 To, u biti, božansko praštanje nema granice ni mjere.[129] Bilo da je riječ o uvredama (»grijehu« po *Lk* 11, 4 ili »dugu« po *Mt* 6, 12) mi

[123] Usp. *Fil* 2, 1.5.
[124] Usp. *Iv* 13, 1.
[125] Usp. *Mt* 18, 23-35.
[126] Usp. *Mt* 5, 43-44.
[127] Usp. *2 Kor* 5, 18-21.
[128] Usp. IVAN PAVAO II., Enc. *Dives in misericordia*, 14: AAS 72 (1980) 1221-1228.
[129] Usp. *Mt* 18, 21-22; *Lk* 17, 3-4.

smo, ustvari, uvijek dužnici: »Nikomu ništa ne dugujte, osim da jedni druge ljubite« (*Rim* 13, 8). Zajedništvo Presvetog Trojstva je izvor i pravilo istinitosti svakog suodnosa.[130] Ono se živi u molitvi, osobito u euharistiji:[131]

> »Bog ne prima žrtve od zavađenoga, već mu nalaže da se vrati od oltara i prije se pomiri s bratom, da miroljubivim molitvama i Bog može biti umiren. Veća je žrtva Bogu naš mir i bratska sloga i puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga.«[132]

VI. »Ne uvedi nas u napast«

2846 Ova prošnja seže u korijen prethodne, jer su naši grijesi plod pristanka na napast. Molimo našeg Oca da nas u nju ne »uvede«. Teško je grčki izričaj prevesti jednom riječju: znači »ne dopusti da 164
uđemo u«,[133] »ne dopusti da podlegnemo napasti«. »Bog ne može biti napastovan na zlo, i ne napastuje nikoga« (*Jak* 1, 13). Naprotiv, želi nas od nje osloboditi. Mi ga molimo da ne dopusti da krenemo putem koji vodi u grijeh. Uključeni smo u borbu »između tijela i Duha«. Ova 2516
prošnja moli Duha razlučivanja i jakosti.

2847 Duh Sveti nam omogućuje *razlučivati* između kušnje, nužne za rast unutarnjeg čovjeka[134] što vodi k »prokušanoj kreposti«,[135] i napasti koja vodi u grijeh i smrt.[136] Moramo također razlikovati što je »biti napastovan,« a što je »pristati« na napast. Konačno, dar razlučivanja 2284
razobličuje varku napasti: prividno, njezina je ponuda »dobra, zamamljiva za oči i poželjna« (*Post* 3, 6), a, u stvari, plod joj je smrt.

> »Bog ne želi nametnuti dobro, on želi slobodne ljude [...]. U određenom smislu napast je korisna. Nitko osim Boga, čak ni mi sami, ne zna što je naša duša primila od Boga. To nam otkriva kušnja, i tako nas uči da upoznamo sami sebe i na taj način, otkrijemo svoju bijedu, te nas time primorava da zahvalimo za dobra koja nam je napast otkrila.«[137]

---

[130] Usp. *1 Iv* 3, 19-24.
[131] Usp. *Mt* 5, 23-24.
[132] CIPRIJAN KARTAŠKI, *De dominica Oratione*, 23: CCL 3A, 105 (PL 4, 535-536).
[133] Usp. *Mt* 26, 41.
[134] Usp. *Lk* 8, 13-15; *Dj* 14, 22; *2 Tim* 3, 12.
[135] Usp. *Rim* 5, 3-5.
[136] Usp. *Jak* 1, 14-15.
[137] ORIGEN, *De oratione,* 29, 15 et 17: GCS 3, 390-391 (PG 11, 541-544).

2848 »Ne ući u napast« uključuje *odluku srca:* »Doista, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce [...]. Nitko ne može služiti dvojici gospodara« (*Mt* 6, 21.24). »Ako živimo po Duhu, po Duhu se i ravnajmo« (*Gal* 5, 25). Tim »pristajanjem« uz Duha Svetoga Otac nam daje snage.
1808 »Nije vas zahvatila druga kušnja osim ljudske. Ta vjeran je Bog: neće pustiti da budete kušani preko svojih sila, nego će s kušnjom dati i ishod da možete izdržati« (*1 Kor* 10, 13).

2849 Međutim, ta borba i ta pobjeda nisu moguće bez molitve. Svojom je molitvom Isus svladao Napasnika na početku[138] i u završnoj borbi agonije.[139] Ovom prošnjom našemu Ocu Krist nas sjedinjuje sa svojom
540, 612 borbom i agonijom. Postojano se naglašava *budnost* srca u zajedništvu
2612 s njegovom budnošću.[140] Budnost je »čuvarica srca«. Isus moli Oca da nas »čuva u svom imenu«.[141] Duh Sveti nastoji da nas bez prestanka potiče na tu budnost.[142] Ova molitva dobiva sav svoj dramatski značaj u
162 odnosu na konačnu kušnju naše zemaljske borbe; ona moli i *ustrajnost do kraja.* »Evo dolazim kao tat. Blažen onaj koji bdije« (*Otk* 16, 15).

VII. »Nego izbavi nas od Zla«

2850 Zadnja prošnja našem Ocu također se nalazi u Isusovoj molitvi: »Ne molim te da ih uzmeš sa svijeta, nego da ih očuvaš od Zloga« (*Iv* 17, 15). Odnosi se na svakog od nas osobno, no uvijek smo »mi« koji molimo, u zajedništvu s cijelom Crkvom i za oslobođenje cijele ljudske obitelji. Molitva Gospodnja neprestano nas otvara obzorima
309 nauma spasenja. Naša međuovisnost u drami grijeha i smrti postaje solidarnost u Tijelu Kristovu, u »općinstvu svetih«.[143]

2851 U ovoj molbi, Zlo nije apstrakcija, nego označava osobu, Sotonu, Zloga, anđela koji se protivi Bogu. »Đavao« (διάβολος: onaj
391 koji se isprečuje) jest onaj koji »hoće spriječiti« Božji naum i njegovo »djelo spasenja« ostvareno u Kristu.

---

138 Usp. *Mt* 4, 1-11.

139 Usp. *Mt* 26, 36-44.

140 Usp. *Mk* 13, 9.23.33-37; 14, 38; *Lk* 12, 35-40.

141 Usp. *Iv* 17, 11.

142 Usp. *1 Kor* 16, 13; *Kol* 4, 2; *1 Sol* 5, 6; *1 Pt* 5, 8.

143 Usp. IVAN PAVAO II., Apost. pob. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985) 214-215.

2852 »On bijaše čovjekoubojica od početka [...] lažac i otac laži« (*Iv* 8, 44), »Sotona, zavodnik svega svijeta« (*Otk* 12, 9); po njemu su grijeh i smrt ušli u svijet, a njegovim konačnim porazom sve će stvorenje biti »oslobođeno od grijeha i smrti«.[144] »Znamo: tko god je rođen od Boga, ne griješi, nego Rođeni od Boga čuva ga i Zli ga se ne dotiče. Znamo: od Boga smo, a sav je svijet pod vlašću Zloga« (*1 Iv* 5, 18-19).

> »Gospodin koji je oduzeo vaše grijehe i oprostio vaše krivice, kadar je očuvati vas protiv zasjeda Đavla koji vas napada, da vas neprijatelj, koji je naviknut rađati krivnju, ne iznenadi. Tko se pouzdaje u Boga, ne boji se Đavla. 'Ako je Bog za nas, tko će protiv nas' (*Rim* 8, 31).«[145]

2853 Pobjeda nad »knezom ovoga svijeta«[146] izvojevana je jednom 677
zauvijek u Času u kojem se Isus dragovoljno predao u smrt da nam dadne svoj život. Tada se dogodio sud ovomu svijetu i knez ovog svijeta »izbačen je van«.[147] On stade »progoniti Ženu« (*Otk* 12, 13),[148] ali je ne
može uhvatiti: nova Eva, »puna milosti« Duha Svetoga, očuvana je od 490
grijeha i raspadljivosti smrti (Bezgrešno začeće i Uznesenje Presvete Bogorodice Marije, vazda Djevice). »I razgnjevi se Zmaj na Ženu pa
ode i zarati se s ostatkom njezina potomstva« (*Otk* 12, 17). Zato Duh i 972
Crkva mole: »Dođi, Gospodine Isuse« (*Otk* 22, 17.20): njegov će nas dolazak osloboditi od Zloga.

2854 Moleći da budemo oslobođeni od Zloga, molimo ujedno da budemo oslobođeni od svih zala, sadašnjih, prošlih i budućih, kojih je on tvorac ili podstrekač. Ovom posljednjom prošnjom Crkva donosi pred Oca svu bijedu svijeta. S oslobođenjem od zala koja satiru čovječanstvo ona moli dragocjeni dar mira i milost postojanog iščekivanja Kristova povratka. Moleći tako, ona u poniznosti vjere predostvaruje okupljanje
svih i svega pod Glavu onoga koji ima »ključe Smrti i Podzemlja« 2632
(*Otk* 1, 18); On je »Onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi, Svevladar« (*Otk* 1, 8).[149]

---

144 *Prex eucharistica IV* [*Četvrta euhar. molitva*], 123: *Missale Rimanum* [*Rimski misal*], editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 471.

145 AMBROZIJE, *De sacramentis,* 5, 30: CSEL 73, 71-72 (PL 16, 454).

146 Usp. *Iv* 14, 30.

147 Usp. *Iv* 12, 31; *Otk* 12, 10.

148 Usp. *Otk* 12, 13-16.

149 Usp. *Otk* 1, 4.

»Izbavi nas, molimo, Gospodine, od svih zala, daj milostivo mir u naše dane, da s pomoću tvoga milosrđa budemo svagda i slobodni od grijeha i sigurni od sviju nereda, čekajući blaženu nadu: dolazak Spasitelja našega
1041 Isusa Krista.«[150]

ZAVRŠNA DOKSOLOGIJA

2760 **2855** Završna doksologija »Jer tvoje je kraljevstvo i slava i moć«, uključujući ih, preuzima tri prve prošnje Ocu našemu: proslavu njegova Imena, dolazak njegova Kraljevstva i moć njegove spasiteljske Volje. No, to ponavljanje doksologije biva pod vidom klanjanja i zahvaljivanja, kao u nebeskoj liturgiji.[151] Knez ovoga svijeta lažno je sebi prisvojio ta tri naslova, kraljevstvo, moć i slavu;[152] Krist, Gospodin, vraća ih svom i našem Ocu, dok mu ne preda Kraljevstvo, kada bude konačno dovršeno otajstvo spasenja i Bog bude sve u svima.[153]

1061-1065 **2856** »Na kraju molitve ti kažeš: *Amen*, naglašavajući tim Amen, što znači ‘neka bude’,[154] ono što sadrži molitva kojoj nas je Bog naučio.«[155]

---

[150] *Ritus Communionis* [Embolismus; *Obred pričesti*, embolizam]: *Missale Rimanum* [*Rimski misal*], editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) str. 472.

[151] Usp. *Otk* 1, 6; 4, 11; 5, 13.

[152] Usp. *Lk* 4, 5-6

[153] Usp. *1 Kor* 15, 24-28.

[154] Usp. *Lk* 1, 38.

[155] ĆIRIL JERUZALEMSKI, *Catecheses mystagogicae*, 5, 18: SC 126, 168 (PG 33, 1124).

Ukratko

2857 *U Očenašu, prve tri prošnje idu za slavom Očevom: za posvećenjem njegova Imena, dolaskom Kraljevstva i vršenjem božanske Volje. Druge četiri iznose mu naše želje: ove se molbe odnose na naš život, da ga hrani i ozdravlja od grijeha, a povezuju se s našom borbom za pobjedu Dobra nad Zlom.*

2858 *Moleći: »Sveti se ime tvoje« ulazimo u Božji naum. Božje ime – objavljeno Mojsiju, zatim u Isusu – treba da se »sveti« po nama i u nama, u svakom narodu i u svakom čovjeku.*

2859 *Drugom prošnjom (»Dođi kraljevstvo tvoje«) Crkva u prvom redu ima u vidu povratak Kristov i konačni dolazak Božjega kraljevstva. Moli također za rast Kraljevstva »danas« u našim životima.*

2860 *U trećoj prošnji (»Budi volja tvoja«) molimo našeg Oca da našu volju ujedini s voljom svoga Sina, da se njegov naum spasenja ispuni u životu svijeta.*

2861 *U četvrtoj prošnji, govoreći: »Daj nama«, u zajedništvu s našom braćom, izričemo svoje djetinje pouzdanje u nebeskog Oca. »Kruh naš« označava zemaljsku hranu, nužnu za opstanak svih nas, ali i Kruh života: Riječ Božju i Tijelo Kristovo. Primamo ga u Božjem »danas« kao neophodnu, »nasušnu« hranu Gozbe Kraljevstva, kojoj je predokus euharistija.*

2862 *Peta prošnja (»Otpusti nam duge naše«) zaziva za naše uvrede milosrđe Božje, koje ne može prodrijeti u naše srce, ako ne znamo, po primjeru i uz pomoć Krista, oprostiti svojim neprijateljima.*

2863 *Govoreći »Ne uvedi nas u napast«, molimo Boga da nam ne dopusti krenuti putem koji vodi u grijeh. Ova prošnja zaziva Duha razlučivanja i snage; moli i milost budnosti i ustrajnosti sve do kraja.*

2864 *U zadnjoj prošnji: »Nego izbavi nas od Zla«, kršćanin s Crkvom moli Boga da očituje pobjedu, koju je Krist već izvojevao nad »knezom ovoga svijeta«, Sotonom, anđelom koji se osobno protivi Bogu i naumu njegova spasenja.*

2865 *Završni »Amen« izriče naš »Da« svim sedmerim prošnjama: »Tako neka bude!«*

KAZALA

KAZALO NAVODA

Prvi stupac su biblijski navodi. Drugi stupac odnosi se na brojeve Katekizma. Zvjezdica uz brojeve Katekizma koji se odnose na biblijske navode označuje da se oni nalaze u bilješci.

SVETO PISMO

STARI ZAVJET

Knjiga Postanka *(Post)*

Knjiga Izlaska *(Izl)*

Levitski zakonik *(Lev)*

Knjiga Brojeva *(Br)*

Ponovljeni zakon *(Pnz)*

Malahija *(Mal)*

NOVI ZAVJET

Evanđelje po Mateju *(Mt)*

Evanđelje po Luki *(Lk)*

Evanđelje po Ivanu *(Iv)*

Djela apostolska *(Dj)*

Poslanica Rimljanima *(Rim)*

Prva poslanica Korinćanima *(1 Kor)*

Druga poslanica Korinćanima *(2 Kor)*

Poslanica Galaćanima *(Gal)*

Poslanica Efežanima *(Ef)*

Poslanica Filipljanima *(Fil)*

Poslanica Kološanima *(Kol)*

Prva poslanica Solunjanima *(1 Sol)*

Jakovljeva poslanica *(Jak)*

Prva Petrova poslanica *(1 Pt)*

Druga Petrova poslanica *(2 Pt)*

Prva Ivanova poslanica *(1 Iv)*

SIMBOLI – VJEROVANJA

(navodi prema DS)

OPĆI KONCILI
(navodi prema DS, s izuzetkom II. vatikanskog koncila)

I. vatikanski koncil (1869-1870)

II. vatikanski koncil (1962-1965)
Sacrosanctum Concilium
(4. prosinca 1963.)

SINODE
(navodi prema DS)

PAPINSKI DOKUMENTI

CRKVENI DOKUMENTI

Rimski Katekizam

KONGREGACIJE

BISKUPSKE SINODE

KANONSKO PRAVO

Zakonik kanona istočnih Crkava

LITURGIJA

LATINSKI OBRED

Rimski misal

Opća uredba Rimskog misala

TEMATSKO KAZALO

otajstvo Kristova jedinstva (Mysterium unitatis Christi)

SADRŽAJ

TREĆE POGLAVLJE: VJERUJEM U DUHA SVETOGA

DRUGI DIO
SLAVLJENJE KRŠĆANSKOGA OTAJSTVA

PRVI ODSJEK
SAKRAMENTALNI RED SPASENJA

DRUGI ODSJEK
SEDAM SAKRAMENATA CRKVE

TREĆI DIO
ŽIVOT U KRISTU

PRVI ODSJEK
ČOVJEKOV POZIV: ŽIVOT U DUHU

DRUGI ODSJEK
DESET ZAPOVIJEDI BOŽJIH

ČETVRTI DIO
KRŠĆANSKA MOLITVA

PRVI ODSJEK
MOLITVA U KRŠĆANSKOM ŽIVOTU

DRUGI ODSJEK

MOLITVA GOSPODNJA »OČE NAŠ«

ISBN 978-953-241-383-0

9 789532 413830

www.glas-koncila.hr

180 kuna